

Birinci Dönem Meclis Albümü 1920 - 1923

TBMM BİRİNCİ DÖNEM MİLLETVEKİLİ ALBÜMÜ

Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Başkanlığının Katkılarıyla Hazırlanmıştır.

TBMM

YAYIN SAHİBİ

Prof. Dr. Mustafa ŞENTOP

Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanı

YAYIN YÖNETİCİSİ

Prof. Dr. Uğur ÜNAL

Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Başkanı

YAYIN KOORDİNATÖRÜ

Mehmet Ali KUMBUZOĞLU

Genel Sekreter

YAYIN YÖNETMENLERİ

Dr. Necati SUNGUR

TBMM Basın, Yayın ve Halkla İlişkiler Başkanı

Ahmet ŞAHİN

Devlet Arşivleri Başkanlığı Tasnif ve Araştırma Hizmetleri Dairesi Başkanı

Vahap SAYIN

Devlet Arşivleri Başkanlığı Cumhurbaşkanlığı Arşivi Dairesi Başkanı

YAYIN EDİTÖRÜ

Metin ELBEYOĞLU

Devlet Arşivleri Başkanlığı

Cumhurbaşkanları Koleksiyonu Tespit ve Değerlendirme Şube Müdürü

YAYINA HAZIRLAYANLAR

(Devlet Arşivleri Başkanlığı Cumhurbaşkanları Koleksiyonu

Tespit ve Değerlendirme Şubesi Çalışanları)

Orhan ÖZDİL

Araştırmacı

Murat BABUÇOĞLU

Araştırmacı

GRAFİK TASARIM

Işık ARSLAN

Fatma YILMAZ

BASKI: TBMM Basımevi - 1. Baskı Kasım 2022

ISBN: 978-605-2089-82-8

Yayın No: TBMM 2023/6 - BYHİB/3

BASKI ADEDİ: 500 Adet

Bu kitap bir TBMM yayını olup tüm hakları TBMM'ye aittir.

İÇİNDEKİLER

ÖN SÖZ — Prof. Dr. Mustafa ŞENTOP	XXXI
ESER HAKKINDA AÇIKLAMA —	XXXIII
ADANA	1
Abdullah Faik Efendi (ÇOPUROĞLU).....	3
Eşref Bey (AKMAN).....	5
Ahmet Tefik Bey.....	7
Mehmet Hamdi Efendi (İZGİ).....	9
Aziz Zekai Bey (APAYDIN).....	11
İbrahim Bey.....	13
Zamir Bey (ARIKOĞLU).....	15
AMASYA	17
Ahmet Hamdi Bey (APAYDIN).....	19
Bekir Sami Bey.....	21
Ali Rıza Bey (TOPÇU).....	23
Mustafa Asım Bey (SİREL).....	25
Ali Rıza Efendi (ÖZDARENDE).....	27
Mehmet Ragıp Bey (TOPALA).....	29
Ömer Lütfi Bey (YASAN).....	31
ANKARA	33
Hacı Atıf Efendi.....	35
Ömer Mümtaz Bey.....	37
Ahmet Rüstem Bey.....	39
Hacı Mustafa Efendi.....	41
Mustafa Hilmi Bey.....	43
Şakir Bey (KINACI).....	45
Mustafa Kemal Paşa (ATATÜRK).....	47
Ali Fuat Paşa (CEBESOY).....	53
Şeyh Şemsettin Efendi (BAYRAMOĞLU).....	57

ANTALYA	59
Hasan Tahsin Bey.....	61
Ali Vefa Bey (SEYHANLI).....	63
Mustafa Hamdi Bey (EBRİŞİMOĞLU).....	65
Mehmet Rasih Efendi (KAPLAN).....	67
Hamdullah Suphi Bey (TANRIÖVER).....	69
Halil İbrahim Bey (ÖZKAYA).....	71
ARDAHAN	73
Hilmi Bey.....	75
Osman Server Bey (ATABEK).....	77
AYDIN	79
Ahmet Şükrü Efendi (YAVUZYILMAZ).....	81
Hasan Tahsin Bey (SAN).....	83
Mehmet Emin Efendi.....	85
Sadık Bey.....	87
Abdülkadir Cami Bey (BAYKURT).....	89
Mehmet Esat Efendi (İLERİ).....	91
Yusuf Mazhar Bey (GERMEN).....	93
AYINTAB (GAZİANTEP)	95
Mehmet Ali Cenani Bey.....	97
Abdurrahman Lami Efendi.....	99
Hafız Mehmet Efendi (ŞAHİN).....	101
Mehmet Ragıp Bey (YOĞUN).....	103
Mehmet Yasin Sani Bey (KUTLUĞ).....	105
Süleyman Asaf Bey / Kılıç Ali Bey (KILIÇ).....	107
BATUM	109
Ahmet Akif Bey (SUNER).....	111
Ali Rıza Efendi (ACARA).....	113

Mehmet Edip Bey (DİNÇ).....	115
Ahmet Fevzi Efendi (ERDEM).....	117
Ahmet Nurettin Efendi.....	119
BAYAZIT (DOĞUBAYAZIT).....	121
Hacı Mehmet Efendi.....	123
Süleyman Sudi Bey.....	125
İbrahim Refik Bey (SAYDAM).....	127
Mehmet Atif Bey (BAYAZIT).....	129
Şevket Fehim Bey (BEYAZİT).....	131
BİGA (ÇANAKKALE).....	133
Mehmet Hakkı Bey (DİNÇ).....	135
Hafız Ahmet Hamdi Bey (DUMRUL).....	137
Hamdi Hamit Bey (KARAOŞMANOĞLU).....	139
BİTLİS.....	141
Resul Sıtkı Bey.....	143
Sadullah Fevzi Bey.....	145
Derviş Bey.....	147
Yusuf Ziya Bey.....	149
Mehmet Arif Bey (ÖZDEMİR).....	151
Hüseyin Hüsni Bey (ORAKÇIOĞLU).....	153
Şaban Vehbi Bey (ÖZTEKİN).....	155
BOLU.....	157
Mehmet Nuri Efendi.....	159
Hafız Mehmet Şükrü Bey (GÜLEZ).....	161
Hacı Abdülvahap Efendi.....	163
Abdullah Sabri Efendi (AYTAÇ).....	165
Tunalı Abdullah Hilmi Bey.....	167

Yusuf İzzet Paşa.....	169
Mehmet Fuat Bey (UMAY).....	171
Mehmet Cevat Abbas Bey (GÜRER).....	173
BURDUR.....	175
Mehmet Ali Ulvi Bey.....	177
İsmail Hakkı Bey (KÜÇÜK).....	179
Mehmet Akif Bey (ERSOY).....	181
Ahmet Şevket Bey.....	183
Halil Hulusi Efendi.....	185
Veli / Veliyüddin Bey (SALTIĞİL).....	187
Fahrettin Bey (ÇİLOĞLU).....	189
İsmail Suphi Bey (SOYSALLIOĞLU).....	191
BURSA.....	193
Mustafa Fehmi Efendi (GERÇEKER).....	195
Hasan Fehmi Bey.....	197
Osman Nuri Bey (ÖZPAY).....	199
Şeyh Abdullah Servet Efendi (AKDAĞ).....	201
Mehmet Emin Bey (ERKUL).....	203
Hasan Necati Bey (KURTULUŞ).....	205
Muhittin Baha Bey (PARS).....	207
CANİK (SAMSUN).....	209
Mehmet Şükrü Bey (FIRAT).....	211
Süleyman Mümtaz Bey (BOŞANK).....	213
Hasan Fehmi Bey.....	215
Ahmet Hamdi Bey (YALMAN).....	217
Mehmet Emin Bey (GEVECİ).....	219
Ahmet Nafiz Bey (ÖZALP).....	221
CEBEL-İ BEREKET (OSMANİYE).....	223
Rasim Celalettin Bey.....	225

Mehmet İhsan Bey (ERYAVUZ).....	227
Mustafa Faik Bey (ÖZTRAK).....	229
ÇORUM.....	231
Abdurrahman Dursun Bey (YALVAÇ).....	233
Mehmet Haşim Bey (APAYDIN).....	235
Abdullah İsmet Bey (EKER).....	237
Hüseyin Ferit Bey.....	239
Atıf Bey.....	241
Bekir Sıddık Bey (MUMCU).....	243
Mehmet Fuat Bey.....	245
DENİZLİ.....	247
Hacı Hüseyin Mazlum Baba Efendi (BABABALIM).....	249
Hasan Efendi (TOKCAN).....	251
Necip Bey (BULDANLIOĞLU).....	253
Mustafa Nuri Bey (TAVASLIOĞLU).....	255
İsmail Hakkı Behiç Bey (BAYIÇ).....	257
Yusuf Bey (BAŞKAYA).....	259
DERSİM (TUNCELİ).....	261
Diyab Ağa.....	263
Mustafa Ağa (ÖZTÜRK).....	265
Hasan Hayri Bey.....	267
Mustafa Zeki Bey (SALTIK).....	269
Ahmet Ramiz Bey.....	271
Abdülhak Tefrik Bey (GENÇTÜRK).....	273
DİYARBEKİR (DİYARBAKIR).....	275
Abdülhamit Hamdi Efendi.....	277
Mustafa Akif Bey (TÜTENK).....	279
Mehmet Zülfü Bey (TİGREL).....	281
Aziz Feyzi Bey.....	283

Mehmet Kadri Bey (ÜÇÖK).....	285
Abdülkadir Kadri Bey (KÜRKÇÜ).....	287
Hacı Şükrü Bey (AYDINDAĞ).....	289
EDİRNE.....	291
Mehmet Faik Bey (KALTAKKIRAN).....	293
Mehmet Şeref Bey (AYKUT).....	295
Cafer Tayyar Bey / Paşa (EĞİLMEZ).....	297
Musa Kazım Karabekir Paşa (KARABEKİR).....	299
Mustafa İsmet Bey / Paşa (İNÖNÜ).....	303
ELAZİZ (ELÂZİĞ).....	307
Hacı Mehmet Feyzi Bey (CELAYİR).....	309
Mehmet Naci Bey.....	311
Mehmet Muhittin Bey.....	313
Hüseyin Hüsnü Bey.....	315
Mustafa Rasim Bey (TEKİN).....	317
Hasan Tahsin Bey (BERK).....	319
Mustafa Şükrü Bey (ÇAĞLAYAN).....	321
ERGANİ.....	323
Ahmet Nüzhet Bey (SARAÇOĞLU).....	325
Mahmut Kazım Bey (SİĞNAK).....	327
Kadri Bey.....	329
Abdullah Rüştü Bey.....	331
Mehmet Emin Bey.....	333
Memduh Bey.....	335
Ali Sırrı Bey (ÖZATA).....	337
İbrahim Hakkı Bey (AKGÜN).....	339
Kazım Vehbi Bey (ORAL).....	341
Ali Şefik Bey.....	343
Salih Efendi.....	345

ERTUĞRUL (BİLECİK).....	347
Halil İbrahim Bey (IŞIK).....	349
Mustafa Kemal Bey (GÜNEY).....	351
Necip Bey (SOYDAN).....	353
Ahmet Hamdi Bey (LAKŞE).....	355
Ahmet Hamdi Bey (AKSOY).....	357
ERZİNCAN.....	359
Şeyh Ahmet Fevzi Efendi.....	361
Osman Fevzi Efendi (TOPÇU).....	363
Mehmet Tefrik Bey (KÜTÜKBAŞI).....	365
Mehmet Emin Bey (LEKİLİ).....	367
Hüseyin Bey (AKSU).....	369
ERZURUM.....	371
İsmail Naim Bey.....	373
Celalettin Arif Bey.....	375
Mustafa Durak Bey (SAKARYA).....	377
Mehmet Ziyaettin Bey (GÖZÜBÜYÜK).....	379
Mehmet Nusret Efendi.....	381
Mehmet Salih Efendi (YEŞİLOĞLU).....	383
Zihni Bey (ORHON).....	385
Süleyman Necati Bey (GÜNERİ).....	387
Hüseyin Avni Bey (ULAŞ).....	389
Asım Vasfi Bey (MÜHÜRDAROĞLU).....	391
ESKİŞEHİR.....	393
Hacı Veli / Veliyyullah Efendi.....	395
Halil İbrahim Efendi (SİPAHIOĞLU).....	397
Mehmet Niyazi Bey (ÇAMOĞLU).....	399
Abdullah Azmi Efendi (TORUN).....	401
Eyüp Sabri Bey (AKGÖL).....	403

Mehmet Emin Bey (SAZAK).....	405
Hüsrev Sami Bey (KIZILDOĞAN).....	407
GELİBOLU	409
Celal Nuri Bey (İLERİ).....	411
GENÇ (BİNGÖL)	413
İbrahim Fikri Efendi (ERGÜN).....	415
Ali Vasıf Bey (TELLİ).....	417
Hamdi Bey (YILMAZ).....	419
Ali Haydar Bey.....	421
Fikri Faik Bey (GÜNGÖREN).....	423
Mehmet Celalettin Bey.....	425
GÜMÜŞHANE	427
İbrahim Ruşen Bey.....	429
Mehmet Şükrü Bey.....	431
Veysel Rıza Bey.....	433
Hacı Mustafa Bey (DARMAN).....	435
Hasan Fehmi Bey (ATAÇ).....	437
Ziya Bey.....	439
HAKKÂRİ	441
Seyyid Taha Efendi.....	443
Ahmet Mazhar Müfit Bey (KANSU).....	445
Mehmet Tufan Bey (ÜLKER).....	447
İbrahim Halil Bey (ARVAS).....	449
Seyyit Muslihittin Efendi.....	451
Ömer Efendi.....	453
ISPARTA	455
Mehmet Nadir Bey.....	457

İsmail Remzi Bey (BERKÜN).....	459
Mehmet Cemal Paşa (MERSİNLİ).....	461
Hüseyin Hüsnü Efendi (ÖZDAMAR).....	463
Hafız İbrahim Efendi (DEMİRALAY).....	465
Mehmet Tahir Bey (KUCUR).....	467
İÇEL (SİLİFKE).....	469
Ali Rıza Efendi (ATAIŞIK).....	471
Mehmet Alim Naim Efendi (ULUSAL).....	473
Ali Sabri Efendi (GÜNEY).....	475
Ali Haydar Lütfi Bey (ARSLAN).....	477
Ahmet Şevki Bey (GÖKLEVENT).....	479
Mehmet Sami Bey (ARKAN).....	481
İSTANBUL.....	483
Hacı Mehmet Arif Bey (MARLALI).....	485
Ahmet Muhtar Bey (MOLLAOĞLU).....	487
Ahmet Ferit Bey (TEK).....	489
Hüseyin Hüsnü Efendi (IŞIK).....	491
Ali Fethi Bey (OKYAR).....	493
Mehmet Neşet Bey (ÖZERCAN).....	497
Ali Rıza Bey (BEBEK).....	499
Ahmet Şükrü Bey (OĞUZ).....	501
Abdülhak Adnan Bey (ADIVAR).....	503
Numan Efendi.....	505
Ahmet Mazhar Bey (AKİFOĞLU).....	507
Ahmet Selahattin Bey.....	509
İZMİR.....	511
Hacı Süleyman Efendi.....	513
Hasan Tahsin Bey (UZER).....	515
Yunus Nadi Bey (ABALIOĞLU).....	517
Mustafa Şevket Bey (BENGİSU).....	519

İbrahim Refet Bey / Paşa (BELE).....	521
Ali Enver Bey (TEKAND).....	525
Mahmut Esat Bey (BOZKURT).....	527
Ahmet Reşit Bey.....	529
İZMİT (KOCAELİ).....	531
Halil İbrahim Efendi.....	533
Hafız Abdullah Efendi (TEZEMİR).....	535
Hüseyin Sırrı Bey (BELLİOĞLU).....	537
Hamdi Namık Bey (GÖR).....	539
Mustafa Tahir Bey (BARLAS).....	541
Mehmet Fuat Bey (CARIM).....	543
KANGIRI (ÇANKIRI).....	545
Mehmet Behçet Bey (KUTLU).....	547
Mehmet Tefik Efendi (DURLANIK).....	549
Tahir Efendi.....	551
Yusuf Ziya Bey (İSFENDİYAROĞLU).....	553
Sait Bey (ÜÇÖK).....	555
Müştak Bey.....	557
Mustafa Neşet Bey (AKKOR).....	559
KARAHİSAR-I SAHİP (AFYONKARAHİSAR).....	561
Mustafa Hulusi Efendi (ÇALGÜNER).....	563
Ahmet Nebil Efendi (YURTERİ).....	565
İsmail Şükrü Efendi (ÇELİKALAY).....	567
Ömer Lütfi Bey (ARGEŞO).....	569
Ali Bey (ÇETİNKAYA).....	571
Hasan Hulusi Bey (KUTLUOĞLU).....	573
Mehmet Şükrü Bey (KOÇ).....	575
Halil Hilmi Bey (BOZCA).....	577

KARAHİSAR-I ŞARKİ (ŞEBİNKARAHİSAR)	579
Mustafa Sırrı Bey.....	581
Mehmet Vasfi Bey.....	583
Mehmet Mesut Bey (BENLİ).....	585
Ali Sururi Efendi.....	587
Memduh Necdet Bey (ERBERK).....	589
KARESİ (BALIKESİR)	591
İbrahim Cevdet Bey (YÖRÜK).....	593
Abdülğafur Efendi (IŞTIN).....	595
Mehmet Vehbi Bey (BOLAK).....	597
Hüseyin Hacim Muhittin Bey (ÇARIKLI).....	599
Kazım Fikri Bey / Paşa (ÖZALP).....	603
Hasan Basri Bey (ÇANTAY).....	607
KARS	609
Fahrettin Bey (ERDOĞAN).....	611
Mehmet Cavit Bey.....	613
Ali Rıza Bey (ATAMAN).....	615
KASTAMONU	617
Ahmet Rüştü Bey (ÇOLAKOĞLU).....	619
Mehmet Besim Bey.....	621
Yusuf Kemal Bey (TENİRŞENK).....	623
Hüseyin Suat Bey (SOYER).....	627
Hüseyin Sabri Bey (DURA).....	629
Mehmet Murat Bey.....	631
Mehmet Hulusi Efendi (ERDEMİR).....	633
Abdülkadir Kemali Bey (ÖĞÜTÇÜ).....	635
KAYSERİ	637
Mehmet Alim Efendi.....	639
Ahmet Remzi Efendi (AKGÖZTÜRK).....	641

Osman Zeki Bey (UŞŞAKLI).....	643
Sabit Bey (GÖZÜGEÇGEL).....	645
Mehmet Atıf Bey (TÜZÜN).....	647
Ahmet Hilmi Bey (KALAÇ).....	651
Ahmet Rifat Bey (ÇALIKA).....	655

KIRŞEHİR..... 657

Ahmet Cemalettin Çelebi Efendi.....	659
Mehmet Sadık Bey (SAVTEKİN).....	661
Bekir Sıtkı Bey.....	663
Yahya Galip Bey (KARGI).....	665
Mehmet Rıza Bey.....	669
Ahmet Müfit Efendi (KURUTLUOĞLU).....	671
Ali Cevdet Bey.....	673

KONYA..... 675

Mehmet Arif Bey (BAYSAL).....	677
Mehmet Vehbi Efendi (ÇELİK).....	679
Hacı Bekir Efendi.....	681
Mehmet Rifat Efendi (SAATÇİ).....	683
Ömer Vehbi Efendi.....	685
İbrahim Hulusi Bey (GÖKSU).....	687
Abdülhalim Çelebi Efendi.....	689
Musa Kazım Efendi.....	691
Halil Kazım Bey (NAKIPOĞLU).....	693
Bekir Refik Bey (KORALTAN).....	695

KOZAN..... 699

Mehmet Reşit Paşa.....	701
Hüseyin Bey.....	703
Mustafa Fevzi Paşa (ÇAKMAK).....	705
Mustafa Lütfi Bey (CANTEKİN).....	707
Takiyyettin Fikret Bey (ONURALP).....	709

KÜTAHYA	711
Yusuf Cemil Bey (ALTAY).....	713
Ali Haydar Bey.....	715
Şeyh Seyfi Efendi.....	717
Ragıp Bey (SOYSAL).....	719
Ahmet Besim Bey (ATALAY).....	721
Mehmet Ali Cevdet Bey (BARLAS).....	723
LAZİSTAN (RİZE)	725
İbrahim Şevki Efendi.....	727
Ahmet Esat Bey (ÖZOĞUZ).....	729
Zeynel Abidin Bey (ATAK).....	731
Mehmet Necati Bey (MEMİŞOĞLU).....	733
Osman Nuri Bey (ÖZGEN).....	735
Ziya Hurşit Bey.....	737
MALATYA	739
Lütfullah Lütfi Bey.....	741
Hasan Tahsin Bey.....	743
Hacı Ömer Garip Ağa.....	745
Mustafa Fevzi Efendi (BİLGİLİ).....	747
Hacı Bedir Ağa.....	749
Reşit Ağa (AĞAR).....	751
Hüseyin Sıtkı Bey (GÜR).....	753
Abdülvahap Efendi.....	755
Hacı Mustafa Efendi.....	757
İsmet Efendi.....	759
Mehmet Ali Efendi.....	761
MARAŞ (KAHRAMANMARAŞ)	763
Hasan Refet Efendi.....	765
İbrahim Ağa (YAYCIOĞLU).....	767

Mehmet Rüştü Bey.....	769
Mehmet Hasip Bey.....	771
Mehmet Tahsin Bey (HÜDAYİOĞLU).....	773
Hacı Mehmet Bey (ERTEN).....	775
Arslan Bey (TOĞUZATA).....	777
Yakup Hamdi Bey (BOZDAĞ).....	779

MARDİN..... 781

Hasan Tahsin Bey.....	783
Mehmet Derviş Bey.....	785
Esat Zeki Bey (ÖNEN).....	787
Mithat Bey.....	789
Mehmet Necip Bey (GÜVEN).....	791
İbrahim Bey (TURHAN).....	793

MENTEŞE (MUĞLA)..... 795

Mehmet Rifat Efendi (BÖREKÇİ).....	797
Ahmet Ziya Bey.....	799
Ethem Fehmi Bey (ARSLANLI).....	801
Hamza Hayati Bey.....	803
Ahmet Sadettin Bey (ÖZSAN).....	805
Mahmut Nedim Bey.....	807
Ahmet Tefvik Rüştü Bey (ARAS).....	809
Emin Kamili Bey.....	811
Hacı Ahmet Bey.....	813
Kasım Nuri Bey.....	815
Mesut Efendi.....	817

MERSİN..... 819

Mehmet Emin Bey (İNANKUR).....	821
Muhtar İhsan Fikri Bey.....	823
Hüseyin Hüsnü Bey (KONAY).....	825
Fahrettin Bey / Paşa (ALTAY).....	827

Hüseyin Salahattin Bey (KÖSEOĞLU).....	829
İsmail Safa Bey (ÖZLER).....	831
Yusuf Ziya Bey (ERAYDIN).....	833
MUŞ	835
Ahmet Hamdi Bey (BİLGİN).....	837
İlyas Sami Efendi (MUŞ).....	839
Mahmut Sait Bey (YETGİN).....	841
Kasım Bey (DEDE).....	843
Osman Kadri Bey.....	845
Abdülğani Bey (ERTAN).....	847
Rıza Bey (KOTAN).....	849
NİĞDE	851
Ahmet Hakkı Paşa (SÜTEKİN).....	853
Zeynel Abidin Bey (BAYHAN).....	855
Mustafa Vehbi Bey.....	857
Mustafa Hilmi Efendi (SOYDAN).....	859
Mustafa Necip Efendi.....	861
Mehmet Ataullah Bey.....	863
OLTU	865
Rüstem Bey (HAMŞİOĞLU).....	867
Yasin Bey (HAŞİMOĞLU).....	869
SARUHAN (MANİSA)	871
Hüseyin Avni Bey / Paşa.....	873
Mehmet Reşit Bey (PİŞOV).....	875
İbrahim Süreyya Bey (YİĞİT).....	877
Mehmet Reşat Bey.....	879
Ömer Lütfi Bey (ÜNLÜ).....	881
Mahmut Celal / Celalettin Bey (BAYAR).....	883
Mehmet Refik Şevket Bey (İNCE).....	887

Mustafa Necati Bey.....	889
İsmail Hakkı Bey.....	891
SiİRT.....	893
Hacı Nuri Bey (BAYAM).....	895
Halil Hulki Efendi (AYDIN).....	897
Necmettin Bey.....	899
Ömer Salih Efendi (ATALAY).....	901
Abdülkadir Kadri Bey (OKTAY).....	903
Hacı Mustafa Sabri Efendi (BAYSAN).....	905
SİNOP.....	907
Mehmet Şerif Bey.....	909
Abdullah Efendi.....	911
Rıza Nur Bey (NUR).....	913
Rıza Vamık Bey (URAS).....	915
Mehmet Şevket Bey (PEKER).....	917
Hakkı Hami Bey (ULUKAN).....	919
SİVAS.....	921
Emir Paşa (MARŞAN).....	923
Yusuf Ziyaettin Bey (BAŞARA).....	925
Mustafa Taki Efendi.....	927
Mustafa (Kara) Vasıf Bey.....	929
Hüseyin Rauf Bey (ORBAY).....	931
Mehmet Rasim Bey (BAŞARA).....	935
Hafız Mustafa Hayri Bey.....	937
Mehmet Ziya Bey (BACANAK).....	939
SİVEREK.....	941
Mehmet Sırrı Bey.....	943
Mehmet İhsan Bey (SAĞLAM).....	945

Mustafa Lütfi Bey (AZER).....	947
Bekir Sıtkı Efendi (OCAK).....	949
Abdülğani Bey (ENSARİ).....	951
Mehmet Rauf Bey.....	953
TOKAT.....	955
Abdullah İzzet Bey.....	957
Ali Nazım Bey (ÖZTELLİ).....	959
Mehmet Rifat Bey (ARKUN).....	961
Mustafa Vasfi Bey.....	963
Şeyh Mehmet Şükrü Efendi (KESKİN).....	965
Ahmet Hamdi Bey.....	967
Hoca Fehmi Efendi.....	969
TRABZON.....	971
Mehmet İzzet Bey.....	973
Ahmet Faik Bey.....	975
Hüseyin Sabri Efendi (NEMLİOĞLU).....	977
Celalettin Bey.....	979
Hafız Mehmet Bey.....	981
Halil Hamit Bey.....	983
Mehmet Recai Bey.....	985
Ali Şükrü Bey.....	987
Hüsrev Bey (GEREDE).....	989
Hasan Hüsnü Bey (SAKA).....	993
Ahmet Hamdi Bey (ÜLKÜMEN).....	995
URFA (ŞANLIURFA).....	997
Hacı Esat Bey.....	999
Hacı Salih Hayali Efendi.....	1001
Hacı Mustafa Efendi.....	1003
Ali Saip Bey (URSAVAŞ).....	1005
Pozan Bey.....	1007

VAN	1009
Tevfik Bey.....	1011
Haydar Hilmi Bey (VANER).....	1013
Mehmet Emin Bey (GİRDİVAN).....	1015
Kamil Efendi (İRİS).....	1017
İbrahim Hakkı Bey (UNGAN).....	1019
Muhammet Masum Efendi (ARVASI).....	1021
Hasan Sıddık Bey (HAYDARI).....	1023
YOZGAT	1025
İsmail Fazıl Paşa.....	1027
Rıza Efendi.....	1029
Ahmet Nuri Bey (BAYDAR).....	1031
Yusuf Bahri Bey (TATLI).....	1033
Süleyman Sırrı Bey (İÇÖZ).....	1035
Mehmet Feyyaz Âlî Bey (ÜST).....	1037
Mehmet Hulusi Efendi (AKYOL).....	1039
BİBLİYOGRAFYA	1041

MUSTAFA KEMAL ATATÜRK

PROF. DR. MUSTAFA ŞENTOP
TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ
BAŞKANI

ÖN SÖZ

Milletimizin iradesinden doğan Türkiye Büyük Millet Meclisi, aynı zamanda Millî Mücadele'ye önderlik etmiş bir karargâhtır. Kurucu, kurtarıcı ve gazi sıfatlarını haiz bu Meclisin dünyada başka bir örneği yoktur. Birinci Dünya Savaşı sonunda işgale uğrayan vatan topraklarımızın düşman istilasından kurtarılması için yaklaşık üç yıl devam eden Kurtuluş Savaşı'nın idare merkezi, 23 Nisan 1920'de açılan Türkiye Büyük Millet Meclisi olmuştur. 1920-1923 yılları arasında görev yapan Birinci Dönem Türkiye Büyük Millet Meclisi, bu önemli özelliği sebebiyle, en çetin imtihanları başarıyla atlatmış ve ülkemize bağımsızlığını kazandırmış bir Meclis olarak, dünya parlamentolar tarihindeki mümtaz konumunu hak etmiştir.

Vatan topraklarına, harimiismetine el uzatanlara boyun eğmeyen atalarımız, çoluğu çocuğu, kadını, genci ve ihtiyarıyla; hürriyeti, istiklali ve istikbali için sabır, inanç ve azimle gayret ederek Millî Mücadele destanını yazmıştır. Milletimizin topyekûn yazdığı bu eşsiz destan, kelimelerin ve kitap sayfalarındaki tarihin çok çok ötesindedir. Geçmişimizin ve bugünümüzün ruhunu oluşturan kurtuluş destanımız, aynı zamanda müstakbel nesillere aktaracağımız gelecek pusulamızdır. Bugün Millî Mücadele'nin hakikatini yüreğinde hisseden, bu hafızayı ve inancı canlı bir şekilde yaşayan ve yaşatan milletimiz, ebedi vatanımızın her karışını, geçmişte olduğu gibi istikbalde de canı pahasına koruyacaktır. Milletimizin her bir ferdi, Birinci Dönem Türkiye Büyük Millet Meclisinin cefakâr milletvekillerini ve onların şanlı mevcudiyetlerini, sevgi ve saygıyla kalbinde taşımaya devam edecektir.

Bu anlayış doğrultusunda, Türkiye Büyük Millet Meclisinin açılışının 100'üncü yılına erişmenin kıvancı ile 1920-1923 yılları arasındaki Birinci Yasama Döneminde görev yapan milletvekillerimizin aziz hatıralarını yâd etmek ve onlara vefamızı göstermek üzere "*Türkiye Büyük Millet Meclisi Birinci Dönem Milletvekili Albümü*"nü hazırlamış bulunuyoruz.

Savaş şartlarında teşekkül etmiş, dünyada eşi ve benzeri olmayan olağanüstü bir Mecliste milletvekilliği yaparken aynı zamanda cepheye gidip savaşmış, memleketin kaderine tesir eden Birinci Yasama Dönemi milletvekillerimizin şerefli biyografileri, "*Türkiye Büyük Millet Meclisi Birinci Dönem Milletvekili Albümü*" başlığı altında, bugüne kadar konu hakkında hazırlanan en kapsamlı çalışma ile aziz milletimizin istifadesine sunulmaktadır.

"*Türkiye Büyük Millet Meclisi Birinci Dönem Milletvekili Albümü*" ile 437 kişiden müteşekkil Birinci Yasama Dönemi milletvekillerimizin hayatları, kısa biyografiler hâlinde belgelere dayanan titiz bir çalışma sonucu ortaya konulmuş, bu kapsamda var olan eski bilgilere yeni tespitler ve veriler eklenmiş, ayrıca bugüne kadar tekrarlanan bazı yanlışlar düzeltilmiştir. Meraklı okuyucuların kültür dünyasına katkı sunacak bu

eser, aynı zamanda ilk milletvekillerimizin temsil ettikleri şehirlerin tarihi ile yakın dönem Türk tarihi üzerine araştırma yapan akademisyenlere önemli bir kaynak olacak, çalışmalarına ışık tutacaktır.

Bu vesileyle açılışının yüzüncü yıl dönümü ertesinde, milletimizin varlık-yokluk savaşında kendini al bayrağın vatan toprakları üzerinde dalgalanmasına ve düşmanlardan temizlenmesine adanmış, hem Mecliste hem cephede çalışarak bizlere yeni bir Cumhuriyet kuran Birinci Yasama Dönemi milletvekillerini, Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanı sıfatıyla tazimle anmaktan onur duyuyorum.

Bu kıymetli eserin hazırlanmasına ve yayımına katkı sunan Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanlığı personeli ile bu süreçte Başkanlığımıza kurumsal destek veren Devlet Arşivleri Başkanlığına katkıları için teşekkür ediyorum.

Türkiye Büyük Millet Meclisi çatısı altında, milletimiz adına dünyanın en haklı mücadelesini en meşru yöntemlerle başarıya ulaştıran ve bizlere bu vatani emanet eden başta Gazi Mustafa Kemal Atatürk olmak üzere İlk Meclisimizin fedakâr ve asil vekillerini hayırla, minnetle yâd ediyorum. Ruhları şad olsun.

Prof. Dr. Mustafa ŞENTOP
Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanı

ESER HAKKINDA AÇIKLAMA

Birinci Dünya Savaşı (1914-1918) savaşan tüm taraflar için oldukça ağır sonuçlar ortaya çıkarmıştı. Neredeyse tüm sınırlarında sıcak çatışmalar yaşamak zorunda kalan Osmanlı Devleti, Mondros Ateşkes Antlaşması'nın imzalandığı gün (30 Ekim 1918) topraklarının üçte ikisini kaybetmiş durumdaydı. Galip devletler ise Osmanlı Devleti'ne yaşanan kayıpların ötesinde, başka ağır bedeller de ödetmek niyetindeydiler. Bu kötü niyet, kalıcı barış antlaşması için İstanbul, Roma, Paris ve Londra'da yapılan ilk görüşmelerde belirgin bir şekilde ortaya çıkmıştı. Ayrıca galip devletler, sahadaki uygulamalarıyla da bu kötü niyetlerini ortaya koyarak, Anadolu'nun bazı bölgelerini işgal etmeye başlamışlardı. Gelişmelerin hiç de iyiye gitmediği bu sıralarda İstanbul'daki Hükûmet yetkilileri adil ve onurlu bir barış antlaşması için çaba gösterecekleri de herhangi bir sonuç elde edemediler. Bu durum karşısında bazı üst düzey subaylar ve sivil bürokratlar arasında, Anadolu merkezli bir "Millî Mücadele" fikri şekillenmeye başladı. Amacı işgallere son vererek tam bağımsız bir devlet yapısını kabul ettirmek olan bu fikrin savunucuları arasında, özellikle Mustafa Kemal Paşa ve yakın çevresi öne çıkmaktaydı.

Bu düşüncelerle Anadolu'ya geçen Mustafa Kemal Paşa ve yakın çevresi Millî Mücadele için tüm toplum kesimlerinin desteğini kazanmaya çalıştılar. Bu kapsamda Erzurum ve Sivas'ta bölgesel ve genel kongreler toplandı. Kongrelerde işgallere son verilmesi ve tam bağımsızlık fikirleri herkes tarafından benimsendi. Bu fikirlerin takibi için başında Mustafa Kemal Paşa'nın bulunduğu "Temsil Heyeti" kuruldu. Amaca ulaşabilmesi için ise tek yolun Mebusan Meclisinin yeniden açılması ve bunun sağlanabilmesi için de serbest bir seçim yapılması gerektiği ortaya çıktı. Ancak bunların yapılabilmesi önünde hem İstanbul Hükûmeti hem de galip devletler zorluk çıkarmaya başladılar. Fakat kısa bir sürede toplumsal bir talep haline gelen bu istekler karşısında mevcut İstanbul Hükûmeti istifa etmek zorunda kaldı. Yeni kurulan Hükûmet ise başta Mebusan Meclisinin açılması olmak üzere Temsil Heyeti taleplerinin pek çoğunu kabul etti. Kısa sürede yeni Osmanlı Mebusan Meclisi için Anadolu'da seçimler yapıldı. Temsil Heyeti ve Mustafa Kemal Paşa'nın gösterdiği adayların büyük bir seçmen desteğiyle çoğunluğu kazandığı seçimlerden sonra İstanbul'da Mebusan Meclisi çalışmalarına başladı. "Son Osmanlı Mebusan Meclisi" olarak bilinen ve 12 Ocak 1920 tarihinde toplanan bu Meclis, süratle işgalleri reddeden ve tam bağımsızlığı savunan kararlar aldı. Mebusan Meclisinin oybirliği ile kabul ettiği "Misak-ı Millî" ile de ülkenin sınırları ve bağımsızlığı tüm dünyaya ilan edildi.

Anadolu'da başlayan Millî Mücadele hareketinin, Osmanlı Mebusan Meclisinin resmî kararlarıyla da vücut bulan bu girişimleri, galip devletler tarafından kabul edilmedi. 16 Mart 1920 günü Osmanlı başkenti işgal edildi. İşgalci güçler, tüm resmî kurumlar ile birlikte Mebusan Meclisi'ni de kontrol altına aldı. Mebusan Meclisi kapatıldı ve seçimle göreve gelmiş Mebusların büyük bir kısmı tutuklanarak Malta Adası'na sürgün edildi.

Bu gelişmeler üzerine kendisi de seçilmiş bir Mebus olan fakat riskleri önceden tahmin ettiği için Ankara'da kalan Mustafa Kemal Paşa, Temsil Heyeti Başkanı olarak yeni bir girişime öncülük etti ve Ankara'da tüm baskılardan azade ve olağanüstü yetkilere sahip olacak yeni bir Meclis toplanması için çağrıda bulundu. Bu çağrı hemen karşılık buldu ve tüm ülkede yeniden seçimler yapıldı. Seçilen milletvekillerine ek olarak İstanbul'dan gelebilecek Son Osmanlı Mebusan Meclisi Üyelerine de yeni Meclise katılma hakkı verildi. Kısa sürede seçim işleri sonuçlandırıldı. 23 Nisan 1920 Cuma günü yapılan törenler ve büyük bir halk kitlesinin katılımıyla Türkiye Büyük Millet Meclisi Ankara'da çalışmalarına başladı. Bu yeni Meclis; üç yıl boyunca aldığı kararlar, çıkardığı kanunlar, yaptığı faaliyetler, kurduğu ordular ve kazandığı savaşlar sonunda, Misak-ı Milli çerçevesinde ülkeyi işgalden kurtarmayı ve tam bağımsızlığı kabul ettirmeyi başardı.

Literatürde "İstiklal Harbi" veya "Kurtuluş Savaşı" olarak adlandırılan bu dönemi yönlendiren ve açılışının yüzüncü yılını idrak etmekte olduğumuz Türkiye Büyük Millet Meclisi, halkın seçimiyle belirlenmiş milletvekillerinden oluşmaktaydı. Her birinde 5 Milletvekili kontenjanı bulunan 66 seçim bölgesinden gelen milletvekillerinin oluşturduğu bu Mecliste, ilk yasama dönemi olan 23 Nisan 1920 ile 15 Nisan 1923 tarihleri arasında toplam 437 Milletvekili görev yapmıştır. Yasal kontenjanın 330 Milletvekili olmasına rağmen Son Osmanlı Mebusan Meclisi'nden katılanlarla mevcut Milletvekili sayısı daha da artmıştır. Ayrıca bu dönem içerisinde hayatını kaybedenler, istifa edenler veya askerlik ya da memurluk görevini tercih ederek milletvekilliğinden ayrılanların yerine yeniden seçilen milletvekilleri eklendiğinde, TBMM Birinci Yasama Dönemi'nde (1920-1923) görev yapan Milletvekili sayısı toplamda 437'ye ulaşmaktadır. Bu milletvekilleri, aynı zamanda bir kurucu Meclis hüviyetini taşıyan TBMM'nin Birinci Dönemi boyunca çalışmalara iştirak ederek bağımsızlığın ve yeni Türk devletinin kuruluşunun baş aktörleri olmuşlardır.

TBMM Birinci Yasama Dönemi'nde (1920-1923) görev yapan milletvekillerinin kişisel ve toplumsal hayat hikayeleri, bu önemli döneme ışık tutabilecek bilgiler içermektedir. Tarihe olağanüstü derecede önemli ve büyük bir hizmet vermiş kişiler olarak geçen bu milletvekillerinin biyografileri, TBMM'nin açılışının 100. yılında yeniden ele alınmayı hak etmiş durumdadır. Bu 437 Milletvekilinin biyografileri üzerine daha önce yine TBMM Başkanlığı tarafından 1945, 1973 ve 1995 yıllarında üç ayrı çalışma yaptırılmıştır. Bunlardan ilk ikisi milletvekilleri hakkında çok kısa bilgiler vermektedir. 1995 yılında yapılan üçüncü çalışma ise bilimsel usullere göre kaleme alınmış olup daha geniş bilgiler içermektedir. Bunların dışında bu milletvekilleri hakkında seçim bölgesi bazında toplu veya müstakil çok sayıda araştırma ve yayın yapılmıştır. Ayrıca bu dönem milletvekilleri üzerine çeşitli üniversiteler ve enstitüler tarafından da pek çok bilimsel çalışma yaptırılmıştır. Ancak mevcut tüm çalışmalarda bazı eksiklikler ve aradan geçen zaman içerisinde ortaya çıkan yeni bilgiler, ilk dönem TBMM milletvekillerinin biyografilerine dair yeni bir çalışma yapılmasını zorunlu kılmıştır.

Bu çalışma hazırlanırken TBMM Birinci Yasama Dönemi'nde (1920-1923) seçilmiş 437 Milletvekilinin hayat hikayeleri yeniden ele alınmıştır. Öncelikle bugüne kadar yapılmış toplu ve müstakil tüm çalışma ve yayınlar gözden geçirilmiştir. Bunun dışında daha önceki çalışmalarda hiç kullanılmamış olan arşiv belgeleri tespit edilmiş ve böylece milletvekilleri hakkında yeni bilgilerin ortaya çıkarılması sağlanmıştır. Bu kapsamda özellikle Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Başkanlığı bünyesinde bulunan ve sayısı dört bini aşan arşiv belgelerinden yoğun bir şekilde istifade edilmiştir. Bu durum, çalışmamızı son derecede zenginleştiren arşiv belgelerinin tarih yazımındaki yeri ve önemini bir kez daha ortaya çıkarmaktadır. Çalışmanın hacim sınırları gözönüne alınarak kullanılan arşiv belgeleri, her Milletvekili için ayrı birer bibliyografyada gösterilmiştir. Ayrıca TBMM Arşivi'nde bulunan ve açık erişimle ulaşılabilen Milletvekili mazbataları ile hal tercümelerinden de yararlanılmıştır. Bunların dışında TBMM Birinci Dönem milletvekilleri hakkında yayınlanmış makale ve kitaplardan biyografik bilgi verebilenlerden de istifade edilmiş ve bunlar bibliyografyada gösterilmiştir. Ayrıca haklarında yeterli bilgi bulunamayan milletvekillerinin hayatta olan aile fertleri ile yerel araştırmacılara ulaşılmaya çalışılmış, kendilerinden önemli ve kıymetli bilgiler derlenmiştir. Seçim bölgeleri, o günkü isimlerine ve alfabetik sıraya göre, milletvekilleri biyografileri ise yaşça en büyük olandan başlayarak yerleştirilmiştir. Son olarak çalışmada fotoğrafları bulunabilen milletvekillerinin o döneme ait ve teyit edilmiş birer fotoğrafına da yer verilmiştir.

TBMM Birinci Yasama Dönemi'nde (1920-1923) görev yapan milletvekillerinin her biri hakkında, elbette sayfalar dolusu biyografik metin yazılması mümkündür. Ancak bu çalışmanın hacim sınırları, her Milletvekili için birer sayfa tahsis edilmesini zorunlu kılmıştır. Buna rağmen biyografi metinlerinde yeterli ve doyurucu bilgi verilmeye gayret edilmiştir. Buradaki bilgilerle iktifa etmeyecek araştırmacılar için ise tespit edilebilen arşiv belgeleri ile diğer yayınlar, bibliyografya kısmında gösterilmiştir. TBMM'nin 100. Açılış Yıldönümü'nde TBMM Başkanlığı ile Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Başkanlığı'nın ortak çalışması sonucu ortaya çıkan bu eser, hiç şüphesiz tüm milletimiz ve tarih meraklıları için temel bir başvuru eseri olacaktır.

YAYINA HAZIRLAYANLAR

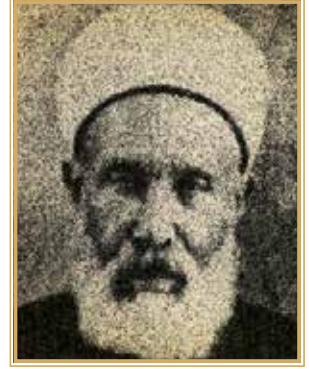

ADANA

TBMM

ABDULLAH FAİK EFENDİ(ÇOPUROĞLU)

(d. Karaisalı 1857, ö. Karaisalı 1939)

1857 yılında Adana'nın Karaisalı ilçesine bağlı Aşağıyirikler köyünde doğdu. Hoca İbrahim Efendi'nin oğludur. İlk ve orta eğitimini Karaisalı'da tamamladı ve Karaisalı Rüştîyesini bitirdi. Ardından Kayseri'de medrese eğitimi aldı. Müderrislik icazeti aldıktan sonra Karaisalı'ya gelerek naip vekilliği ve mahkeme üyeliği görevlerinde bulundu. 1908 yılında Karaisalı Müftüsü olarak atandı. Bu görevde iken Osmanlı Mebusan Meclisine Adana Mebusu olarak seçildi. Mebusan Meclisinde III. Dönem (1908-1912) ve IV. Dönem (1912) Adana Mebusu olarak bulundu. Mebusluğu sona erince tekrar memleketine döndü. I. Dünya Savaşı'ndan (1914-1918) ve Mondros Ateşkes Antlaşması'nın (30 Ekim 1918) imzalanmasından sonra Çukurova bölgesinin işgal edilmeye başlanması üzerine Adana Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti kurucuları arasında yer aldı ve cemiyetin Başkanlığına getirildi. Bölgenin işgal edilmesine karşı yapılan faaliyetler içerisinde aktif olarak yer aldı. Nihayet Ankara'da açılan TBMM'ye Adana Milletvekili seçildi. Ankara'ya gelerek 9 Mayıs 1920 tarihinde TBMM'ye katıldı. Meclis çalışmaları sırasında Şeriye-Evkaf Komisyonu'nda Üye olarak görev yaptı. TBMM I. Dönem (1920-1923) milletvekilliği sona erince memleketi olan Karaisalı'ya döndü. Hayatının kalan kısmını burada geçirdi. Bundan sonraki hayatında herhangi bir resmî veya siyasi görev almadı. 17 Temmuz 1939 tarihinde Karaisalı'da öldü.

BİBLİYOGRAFYA

Osmanlı Arşivi Belgeleri:

BOA, DH.SYS, 49/11; BOA, DH.SYS, 49/14

Cumhuriyet Arşivi Belgeleri:

BCA, 30.10.0.0/4.23.9

TBMM Arşivi Belgeleri:

https://www.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d01/SM_1_1_1.pdf

Seçilmiş Kaynaklar:

TBMM Aza-yı Kiramı Cedveli, s. 1, Ankara, 1337 (1921)

TBMM Aza-yı Kiramı Albümü, s. 27, Ankara [1922]

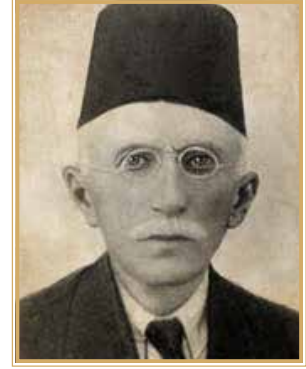
TBMM Albüm Dönem 1, TBMM'nin 25. Yıldönümünü Anış, s. 1, Ankara 1945

TBMM Albümü 1920-1973, s. 1, Ankara 1973

TBMM Albümü 1920-2010, c. 1, s. 9 ve 64, Ankara 2010

Fahri Çoker, *Türk Parlamento Tarihi*, c. 3, s. 17 ve 43, Ankara 1995

Onur Zeki, *Birinci TBMM'de Bağımsız Mebuslar ve Yasama Çalışmaları (1920-1923)*, Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi, Ankara 2018

EŞREF BEY (AKMAN)

(d. Libohova 1861, ö. Adana 1938)

Literatürde doğum yılı 1862 olarak gösterilmişse de Osmanlı sicil kaydında hicri 1277 ve rumi 1277 (miladi 1861) yılında doğduğu ifade edilmektedir. Günümüzde Arnavutluk sınırları içerisinde bulunan Libohova'da doğmuştur. Çeşitli yerlerde naiplik yapmış olan Süleyman Hilmi Efendi'nin oğludur. İlk eğitimini Libohova'da aldıktan sonra Görice Rüştüye Mektebini bitirdi. Ardından İstanbul'a gelerek Tıbbiye-i Mülkiye Mektebine (Tıp Fakültesi) girdi. Buradan 1887 yılında doktor olarak mezun oldu. İştıp (1888) ve Üsküp'te (1890) devlet doktorluğu yaptı. 1899 yılında Adana Sağlık Müdürlüğü görevine getirildi. 1915 yılında bu görevinden ayrıldı. Adana'ya yerleşti ve bir daha resmî bir görevde bulunmadı. I. Dünya Savaşı'nın (1914-1918) sona ermesi ve Mondros Ateşkes Antlaşması'nın (30 Ekim 1918) imzalanmasından sonra Çukurova bölgesinin işgal edilmeye başlanması üzerine Adana Müdafaa-i Hukuk Cemiyetine katıldı. Bu cemiyette aktif olarak faaliyetlerde bulundu. Nihayet Ankara'da TBMM'nin açılmasına karar verilmesi üzerine Adana Milletvekili seçildi. 9 Mayıs 1920 tarihinde Ankara'ya gelerek TBMM'ye katıldı. Milletvekilliği sırasında zaman zaman izinli olarak Adana'ya geldi ve buradaki Millî Mücadele faaliyetlerinde aktif olarak bulundu. Meclis çalışmaları sırasında Sıhhiye-Muavenet-i İctimaiye Komisyonu Üyeliğinde bulundu. TBMM I. Dönem (1920-1923) milletvekilliği sona erince tekrar Adana'ya döndü. Bundan sonra herhangi bir resmî ve siyasi görev almadı. Hayatının sonuna kadar serbest doktor olarak çalıştı. 2 Mart 1938 tarihinde Adana'da öldü.

BİBLİYOGRAFYA

Osmanlı Arşivi Belgeleri:

BOA, DH.SAİD.d, 92/373; BOA, DH.MKT, 854/32; BOA, DH.MKT, 1058/29;
BOA, DH.MKT, 1641/35; BOA, DH.MKT, 2344/134; BOA, DH.MKT, 2538/115;
BOA, DH.MUI, 15/15; BOA, Y.A.RES, 48/43; BOA, YB01, 107/14

TBMM Arşivi Belgeleri:

https://www.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d01/SM_2_1_1.pdf

Seçilmiş Kaynaklar:

TBMM Aza-yı Kiramı Cedveli, s. 1, Ankara, 1337 (1921)

TBMM Aza-yı Kiramı Albümü, s. 26, Ankara [1922]

TBMM Albüm Dönem 1, TBMM'nin 25. Yıldönümünü Anış, s. 1, Ankara 1945

TBMM Albümü 1920-1973, s. 1, Ankara 1973

TBMM Albümü 1920-2010, c. 1, s. 9 ve 64, Ankara 2010

Fahri Çoker, *Türk Parlamento Tarihi*, c. 3, s. 17, 44 ve 45, Ankara 1995

Melih Tinal, "TBMM Birinci Döneminde Doktor Milletvekilleri", *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi (JISR)*, 2/6 (2009), s. 617-627

AHMET TEVFİK BEY

(d. 1872, ö. 1935)

1872 yılında doğdu. Adana eşrafından Güleklizade Nebi Bey'in oğludur. Adana Vilayeti Daimi Encümeni Üyeliği yaptığı bilinmektedir. I. Dünya Savaşı'nın (1914-1918) sona ermesi ve Mondros Ateşkes Antlaşması'nın (30 Ekim 1918) imzalanmasından sonra Çukurova bölgesinin işgal edilmeye başlanması üzerine Adana Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti kurucuları arasında yer aldı ve bu cemiyetin Yürütme Kurulu Üyeliğinde bulundu. Ankara'da TBMM'nin açılmasına karar verilmesi üzerine yapılan seçimlerde Adana Milletvekili seçildi. Milletvekili seçildiği hâlde istifa ederek Meclise katılmadığı ve yasama görevi yapmadığından özgeçmişi hakkında bilgi derlenememiştir. Ancak, Yeni Adana Gazetesi'nin kurucusu Ahmet Remzi Yüreğir'in anılarında "Adana Milletvekilliğine seçilmiş olan ve Bor'da oturmakta bulunan Güleklizade Nebioğlu Tefik Bey bozuk sağlığı nedeniyle Adana Milletvekilliğinden istifasını verdi. Tefik Bey'in yerine Zamir Bey'in milletvekilliğine seçildiği ve seçim tutanağının gönderildiği Karaisali'dan bildirildi. Zamir Bey de Ankara'ya gitti." bilgisi verilmektedir. 1935 yılında öldü.

BİBLİYOGRAFYA

Osmanlı Arşivi Belgeleri:

BOA, DH.MKT, 1426/30

TBMM Arşivi Belgeleri:

https://www.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d01/SM_5_1_1.pdf

Seçilmiş Kaynaklar:

TBMM Albüm Dönem 1, TBMM'nin 25. Yıldönümünü Anış, s. 1, Ankara 1945

TBMM Albümü 1920-1973, s. 1, Ankara 1973

TBMM Albümü 1920-2010, c. 1, s. 9 ve 64, Ankara 2010

Fahri Çoker, *Türk Parlamento Tarihi*, c. 3, s. 17, Ankara 1995

Taha Toros, *Kurtuluş Savaşında Çukurova*, Ankara, 2001

MEHMET HAMDİ EFENDİ (İZGİ)

(d. Karaisalı 1878, ö. Karaisalı 1959)

1878 yılında Adana'nın Karaisalı ilçesine bağlı Beydemir (Rumkuş) köyünde doğdu. Hacı Hüseyin Efendi'nin oğludur. İlk eğitimini Karaisalı'da tamamladı. Ardından Konya Karatay Medresesinden Müderris icazeti alarak mezun oldu. Medreseden mezun olduktan sonra memleketine dönerek ticaretle meşgul oldu. Bir yandan da fahri olarak imamlık ve hatiplik görevlerini ifa etti. Bir ara Adana Müftülüğünde istihdam edildi. Adana Vilayeti İdare Meclisi Üyesi iken Adana Müdafaa-i Hukuk Cemiyetine katıldı. Mondros Ateşkes Antlaşması'nın (30 Ekim 1918) imzalanması üzerine Çukurova bölgesinin işgal edilmesine karşı yapılan faaliyetlerde aktif olarak yer aldı. Ankara'da TBMM'nin açılmasına karar verilmesi üzerine Adana'dan Milletvekili seçildi. 9 Mayıs 1920 tarihinde Ankara'ya gelerek TBMM çalışmalarına katıldı. Meclis çalışmaları sırasında İrşad Komisyonu'nda görev aldı. 1922'de TBMM tarafından halife seçilen Abdülmecit Efendi'ye Meclisi temsilen gönderilen heyette bulundu. TBMM I. Dönem (1920-1923) milletvekilliği sona erince tekrar Adana'ya döndü. Hayatının sonuna kadar bir daha resmî veya siyasi görev almadı. Doğduğu köyde ticaret ve çiftçilikle meşgul oldu. TBMM I. Dönem (1920-1923) milletvekillerine yardım yapılmasını öngören ve 1941, 1943 ve 1948 yıllarında çıkarılan kanunlar kapsamında kendisine devletten maddi destek tahsis edildi. 5 Ocak 1959 tarihinde Karaisalı'da öldü.

BİBLİYOGRAFYA

Cumhuriyet Arşivi Belgeleri:

BCA, 30.10.0.0/4.23.9; BCA, 490.1.0.0/518.2081.2

TBMM Arşivi Belgeleri:

https://www.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d01/SM_4_1_1.pdf

Seçilmiş Kaynaklar:

TBMM Aza-yı Kiramı Cedveli, s. 1, Ankara, 1337 (1921)

TBMM Aza-yı Kiramı Albümü, s. 28, Ankara [1922]

TBMM Albüm Dönem 1, TBMM'nin 25. Yıldönümünü Anış, s. 1, Ankara 1945

TBMM Albümü 1920-1973, s. 1, Ankara 1973

TBMM Albümü 1920-2010, c. 1, s. 9 ve 64, Ankara 2010

Fahri Çoker, *Türk Parlamento Tarihi*, c. 3, s. 17 ve 46, Ankara 1995

Ali Sarıkoyuncu, *Millî Mücadele'de Din Adamları I*, Ankara 1995

Onur Zeki, *Birinci TBMM'de Bağımsız Mebuslar ve Yasama Çalışmaları (1920-1923)*, Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi, Ankara 2018

İrşad Sami Yuca, "I. TBMM'nin Yardıma Muhtaç Mebusları Meselesi", *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 9/42 (2016), s. 831-845

AZİZ ZEKAİ BEY (APAYDIN)

(d. Gradiška 1881, ö. İstanbul 1947)

Literatürde doğum yılı 1884 olarak gösterilmişse de Osmanlı sicil kaydında hicri 1298 ve rumi 1296 (miladi 1881) yılında doğduğu ifade edilmektedir. Günümüzde Bosna-Hersek sınırları içinde bulunan Gradiška'da doğmuştur. Hacı Ali Ağazade Hacı Salih Efendi'nin oğludur. İlk ve orta eğitimini Aydın ve İzmir'de aldıktan sonra İstanbul'da Mülkiye Mektebine girdi ve 1903 yılında bu okuldan mezun oldu. Aydın Vilayeti Maiyet Memurluğunun ardından Vıçıtırın (1907), Palanga (1908), Uşak (1909), Eskişehir (1909) ve Beykoz (1913) kaymakamlıklarında bulundu. Daha sonra Mersin (1914) ve Kayseri (1916) Mutasarrıfı olarak görev yaptı. Son olarak 1917 yılında Eskişehir Mutasarrıfı oldu. 1919 yılında görevinden azledildi ve hakkında tutuklama kararı çıkarıldı. Bunun üzerine memleketi olan Bosna-Hersek'e kaçtı. Millî Mücadele'nin başlaması üzerine Bosna-Hersek'ten ayrılarak Mersin üzerinden Adana'ya geldi. Bölgedeki Millî Mücadele faaliyetlerinde aktif olarak bulundu. Ankara'da TBMM'nin açılması ile milletvekili seçilen ancak Meclis çalışmalarına katılmadan milletvekilliğinden istifa eden İbrahim Bey'in yerine Adana Milletvekili seçildi ve 27 Ağustos 1920 tarihinde TBMM çalışmalarına katıldı. Milletvekilliği sürecinde Eskişehir İstiklal Mahkemesi Üyesi, Adalet Bakanı Vekili, Dahiliye Komisyonu Üyesi, Hariciye Komisyonu Üyesi, İktisat Komisyonu Üyesi, Posta-Telgraf Komisyonu Üyesi, Londra Konferansı (1921) TBMM Heyeti Üyesi ve Lozan Barış Konferansı (1922-1923) TBMM Heyeti Üyesi olarak görev yaptı. TBMM I. Dönem (1920-1923) milletvekilliğinin ardından II. Dönem (1923-1927) Aydın, III. Dönem (1927-1931), IV. Dönem (1931-1934) ve V. Dönem (1935-1938) Diyarbakır milletvekilliklerinde bulundu. Ayrıca bu süreçte Tarım Bakanı (1924), Bayındırlık Bakanı (1930) ve Millî Savunma Bakanı (1930-1935) olarak görev yaptı. Bunların dışında Londra Büyükelçiliği (1924) ve Moskova Büyükelçiliği (1925) vazifelerini de ifa etti. Son milletvekilliğinin ardından yeniden aday olmadı. Bundan sonra bir daha resmî veya siyasi görev almadı ve emekli oldu. Kalan hayatını İstanbul'da geçirdi. 29 Nisan 1947 tarihinde İstanbul'da öldü.

BİBLİYOGRAFYA

Osmanlı Arşivi Belgeleri:

BOA, DH.SAİD.d, 111/467; BOA, İ.DH, 1456/14; BOA, İ.DH, 1467/26; BOA, İ.DH, 1477/46; BOA, İ.DH, 1498/33; BOA, İ.DH, 1504/2; BOA, İ.DH, 1510/4; BOA, İ.DUİT, 42/59; BOA, İ.DUİT, 64/41; BOA, ŞD, 1632/37

Cumhuriyet Arşivi Belgeleri:

BCA, 30.10.0.0/218.473.14; BCA, 30.10.0.0/262.764.4; BCA, 30.10.0.0/262.764.6; BCA, 30.18.1.1/10.41.12; BCA, 30.18.1.2/55.50.15; BCA, 30.18.1.2/88.81.2

TBMM Arşivi Belgeleri:

https://www.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d01/SM_7_1_1.pdf

https://www.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d02/SM_7_1_2.pdf

https://www.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d02/HT_7_1_2.pdf

https://www.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d03/HT_7_1_3.pdf

Seçilmiş Kaynaklar:

TBMM Aza-yı Kiramı Cedveli, s. 1, Ankara, 1337 (1921)

TBMM Aza-yı Kiramı Albümü, s. 27, Ankara [1922]

TBMM Albüm Dönem 1, TBMM'nin 25. Yıldönümünü Anış, s. 2, Ankara 1945

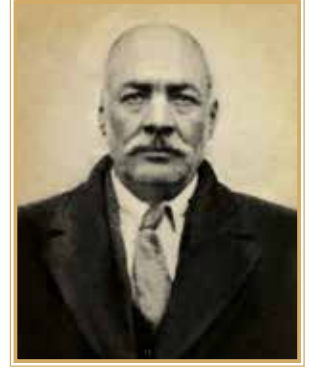
TBMM Albümü 1920-1973, s. 2, Ankara 1973

TBMM Albümü 1920-2010, c. 1, s. 9, 64, 85, 145, 197 ve 254, Ankara 2010

Fahri Çoker, *Türk Parlamento Tarihi*, c. 3, s. 17, 49 ve 50, Ankara 1995

Ali Çankaya, *Yeni Mülkiye Tarihi ve Mülkiyeliler*, c. 3, s. 989-991, Ankara 1968-1969

Ekrem Apaydın, "Türkiye Cumhuriyeti'nin Bakan ve Büyükelçilerinden Zekai Apaydın'ın Albümünden", *Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi*, c. I, sayı 1 (Kasım 1984), s. 300-308

İBRAHİM BEY

(d. Adana 1882, ö. Adana 1932)

1882 yılında Adana'da doğdu. Eşraftan Kethüdazade Halil Ağa'nın oğludur. Haftalık bir gazete olan Teceddüt (1908-1910 ve 1923-1924 yılları arasında yayınlanmıştır) ve Çingirak adlı karikatürlü mizah gazetesinin yayımcısı ve imtiyaz sahibidir. Adana Belediye Meclisi Üyeliği yapmıştır. I. Dünya Savaşı'nın (1914-1918) sona ermesi ve Mondros Ateşkes Antlaşması'nın (30 Ekim 1918) imzalanmasından sonra Çukurova bölgesinin işgal edilmeye başlanması üzerine Millî Mücadele'ye destek vermeye başlamıştır. Adana Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti kurucuları arasında yer aldı ve bu cemiyetin Yürütme Kurulu Üyeliğinde bulundu. Ankara'da TBMM'nin açılmasına karar verilmesi üzerine yapılan seçimlerde Adana Milletvekili seçildi. Milletvekili seçildiği hâlde cephede kalmayı tercih ederek, Ankara'ya gelmeden istifa etti. Meclise katılmadığı ve yasama görevi yapmadığından özgeçmişi ve sonraki hayatı hakkında bilgi derlenememiştir. 1932 yılında Adana'da öldü.

BİBLİYOGRAFYA

TBMM Arşivi Belgeleri:

https://www.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d01/SM_3_1_1.pdf

Seçilmiş Kaynaklar:

TBMM Albüm Dönem 1, TBMM'nin 25. Yıldönümünü Anış, s. 1, Ankara 1945

TBMM Albümü 1920-1973, s. 1, Ankara 1973

TBMM Albümü 1920-2010, c. 1, s. 9 ve 64, Ankara 2010

Fahri Çoker, *Türk Parlamento Tarihi*, c. 3, s. 17, Ankara 1995

İzzet Öztoprak, “Adana ve Çevresinde Müdafaa-i Hukuk Çalışmaları”, *Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi*, c. 7, sy. 22 (1991), s. 117-139

Kasım Ener, *Çukurova'nın İşgali ve Kurtuluş Savaşı*, İstanbul 1963

Kasım Ener, *Çukurova, Kurtuluş Savaşında Adana Cephesi*, Ankara 1970

Kuva-yı Milliye Komutanı Tekelioğlu Sinan Bey'in Günlüğü, Ankara 2012

ZAMİR BEY (ARIKOĞLU)

(d. Adana 1887, ö. İstanbul 1969)

1887 yılında Adana'da doğdu. Adana eşrafından Arızkade Hacı Süleyman Efendi'nin oğludur. Özel eğitim aldı. Uzun yıllar tarımla uğraştı. 1909 yılında Adana'da yaşanan olaylar üzerine Adana'ya vali olarak atanan Ahmet Cemal Bey (geleceğin Bahriye Nazırı Cemal Paşa) tarafından Vilayet Eğitim Komisyonu Üyeliğine getirildi. Yerel idarenin pek çok pozisyonunda fahri olarak görev aldı. Donanma Cemiyeti, Maarif Komisyonu, Ziraat Odası ve Vilayet Umum Meclisi üyeliklerinde bulundu. I. Dünya Savaşı'nın (1914-1918) sonunda Adana'yı işgal eden Fransızlar tarafından birkaç defa tutuklandı. Daha sonra serbest bırakıldı ve Konya'ya gitti. Burada Müdafaa-i Hukuk Cemiyetine katıldı. Çukurova bölgesinin işgalden kurtarılması için yapılan faaliyetlerde aktif olarak bulundu ve işgalcilere karşı yapılan çarpışmalara bizzat katıldı. Bu arada Ankara'da açılan TBMM'ye Adana'dan Milletvekili seçilen ancak Meclise gelmeden istifa eden Ahmet Tevfik Bey'in yerine Adana Milletvekili olarak seçildi. Ancak cephede bir süre daha bulunması nedeniyle 1 Temmuz 1920 tarihinde Ankara'ya gelebildi ve TBMM çalışmalarına katıldı. Fakat bir süre sonra izin alarak Adana bölgesine gitti ve yeniden cephede bulundu. TBMM çalışmaları sırasında İktisat ve Dahiliye komisyonlarında üye olarak görev yaptı. TBMM I. Dönem (1920-1923) Adana Milletvekilliğinin ardından II. Dönem (1923-1927), III. Dönem (1927-1931), IV. Dönem (1931-1934), V. Dönem (1935-1938), VI. Dönem (1939-1943) ve VII. Dönem (1944-1946) Adana Milletvekili olarak görev yaptı. Zamir olan ismi Mustafa Kemal Atatürk tarafından "Damar" olarak değiştirilmiştir. Son milletvekilliğinin ardından memleketine döndü ve tarımla uğraşmaya devam etti. Hayatının sonuna kadar bir daha resmî veya siyasi görev almadı. 8 Nisan 1969 tarihinde İstanbul'da öldü. Cenazesi Adana'da defnedildi.

BİBLİYOGRAFYA

Cumhuriyet Arşivi Belgeleri:

BCA, 30.1.0.0/18.102.18; BCA, 30.10.0.0/6.33.11; BCA, 30.10.0.0/6.36.21;
BCA, 30.10.0.0/7.39.31; BCA, 30.10.0.0/7.41.9; BCA, 30.10.0.0/7.43.28; BCA,
30.18.1.2/180.51.15

TBMM Arşivi Belgeleri:

https://www.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d02/SM_6_1_2.pdf

https://www.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d02/HT_6_1_2.pdf

https://www.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d03/HT_6_1_3.pdf

Seçilmiş Kaynaklar:

TBMM Aza-yı Kiramı Cedveli, s. 1, Ankara, 1337 (1921)

TBMM Aza-yı Kiramı Albümü, s. 27, Ankara [1922]

TBMM Albüm Dönem 1, TBMM'nin 25. Yıldönümünü Anış, s. 1, Ankara 1945

TBMM Albümü 1920-1973, s. 1, Ankara 1973

TBMM Albümü 1920-2010, c. 1, s. 9, 64, 81, 133, 185, 284, 352 ve 423, Ankara 2010

Fahri Çoker, *Türk Parlamento Tarihi*, c. 3, s. 17, 47 ve 48, Ankara 1995

Damar ARIKOĞLU, *Hatıralarım*, İstanbul 1961

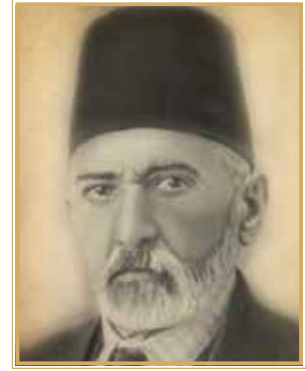

AMASYA

TBMM

AHMET HAMDİ BEY (APAYDIN)

(d. Erzurum 1862, ö. Amasya 1936)

1862 yılında Erzurum'da doğdu. Miralay (Albay) Hasan Bey'in oğludur. İlk ve orta eğitimini Erzurum, Sivas ve Amasya'da tamamladı. 1881 yılında Amasya Sancağı Tahrirat Kaleminde Kâtip olarak devlet hizmetine girdi. 1882 yılında gönüllü er olarak Erzincan'daki Dördüncü Ordu hizmetine girdi. Askerlik hizmeti sırasında başarılı olarak 1887 yılında süvari mülazım-ı sani (teğmen) rütbesi aldı. Uzun süre orduda hizmet ettikten sonra 1894 yılında askerlikten istifa etti. Ardından sırasıyla Amasya Sancağı Sıhhiye Komisyonu Üyesi (1897), Sultansuyu Çiftliği Kâtibi (1897), Çifteler Çiftliği Hesap Kâtibi (1900) ve Çiftlikat-ı Hümayun Muhasebe Memuru (1901) olarak görev yaptı. I. Dünya Savaşı (1914-1918) sırasında yetim ve muhacir çocukların korunması ve eğitimi için Amasya'da Şefkat-i İslamiye Cemiyetini kurdu ve idareciliğini üstlendi. Bu cemiyet bünyesinde 200 yetim çocuğu barındıran bir yurt açtı. I. Dünya Savaşı'nın sona ermesi ve Mondros Ateşkes Antlaşması'nın (30 Ekim 1918) imzalanmasından sonra Millî Mücadele'ye destek vermeye başladı. Mustafa Kemal Paşa'yı Amasya'ya gelişinde (13 Haziran 1919) karşılayanlar arasında bulundu. Amasya Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti kurucuları arasında yer aldı. Daha sonra Ankara'da açılması kararlaştırılan TBMM için yapılan seçimlerde Amasya Milletvekili seçildi. Ankara'ya gelerek TBMM'nin 23 Nisan 1920 tarihindeki açılışında hazır bulundu. Meclis çalışmaları sırasında Müvazene-i Maliye ve Layiha komisyonlarında görev yaptı. 1920 yılında TBMM Başkanlığından izin alarak Amasya bölgesine gitti ve halkı Millî Mücadele konusunda bilinçlendirmek için propaganda faaliyetlerinde bulundu. Ayrıca bu dönemde Amasya'daki çocuk yurdu için TBMM tarafından yardım tahsis edildi. TBMM I. Dönem (1920-1923) milletvekilliği sona erince tekrar aday olmadı. Memleketi Amasya'ya döndü. Hayatının kalan kısmını burada geçirdi ve hayır işleriyle meşgul oldu. Bir daha herhangi bir resmî veya siyasi görev almadı. 28 Ekim 1936 tarihinde Amasya'da öldü.

BİBLİYOGRAFYA

Osmanlı Arşivi Belgeleri:

BOA, DH.SAİD.d, 105/385; BOA, İ.TAL, 192/9; BOA, İ.TAL, 316/52; BOA, İ.TAL, 405/41; BOA, BEO, 798/59778

Cumhuriyet Arşivi Belgeleri:

BCA, 490.1.0.0/517.2074.2

TBMM Arşivi Belgeleri:

https://www.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d01/SM_12_1_1.pdf

Seçilmiş Kaynaklar:

TBMM Aza-yı Kırâmı Cedveli, s. 2, Ankara, 1337 (1921)

TBMM Aza-yı Kırâmı Albümü, s. 28, Ankara [1922]

TBMM Albüm Dönem 1, TBMM'nin 25. Yıldönümünü Anış, s. 2, Ankara 1945

TBMM Albümü 1920-1973, s. 2, Ankara 1973

TBMM Albümü 1920-2010, c. 1, s. 10 ve 64, Ankara 2010

Fahri Çoker, *Türk Parlamento Tarihi*, c. 3, s. 17, 53 ve 54, Ankara 1995

Yalçın Toker, *Atatürk Muhaliflerinden Portreler 1*, İstanbul 2011

BEKİR SAMİ BEY

(d. Osetya 1864, ö. İstanbul 1933)

1864 yılında Kuzey Kafkasya'daki Osetya bölgesine bağlı Saniba (Eski Saniba) köyünde doğdu. Rusya ordusunda generalliğe kadar yükseldikten sonra Kafkasya'daki Şeyh Şamil Ayaklanması'na katılan ve daha sonra Osmanlı Devleti hizmetine girerek Dördüncü Ordu'da görev yapan Ferik Musa Kunduk Paşa'nın oğludur. 1865 yılında babasının başında olduğu Çeçenler ve Osetlerden oluşan kalabalık bir muhacir grubuyla birlikte Anadolu'ya göç etti. İstanbul'da Galatasaray Mekteb-i Sultanisini bitirdi. Ardından Fransa'da Paris Siyasal Bilgiler Okulunda tahsil gördü. 1885 yılında Hariciye Nezareti İstişare Odasında Memur olarak devlet hizmetine girdi. Ardından İşkodra Vilayeti Tercümanı (1887), Petersburg Sefareti Üçüncü Kâtibi (1888), Hariciye Nezareti Tercüme Odası Memuru (1889), Şira (Syra) Başkonsolosu (1896), Messina Başkonsolosu (1896), Kirmanşah Başkonsolosu (1897), Sine (Senendec) Başkonsolosu (1899), Batum Başkonsolosu (1901) ve Malta Başkonsolosu (1903) olarak Hariciye Nezareti bünyesinde görev yaptı. Daha sonra Dahiliye Nezareti bünyesine geçerek sırasıyla Trablusgarp Vilayeti Mektupçusu (1905), Cebel-i Garbi Mutasarrıfı (1907), Amasya Mutasarrıfı (1908), Van Valisi (1909), Trabzon Valisi (1911), Trablusgarp Valisi (1911), ikinci defa Trabzon Valisi (1912), Hüdavendigâr (Bursa) Valisi (1913), Beyrut Valisi (1913) ve Halep Valisi (1915) olarak görev yaptı. Halep Valiliğinden 1915 yılında azledildi ve birkaç yıl açıkta kaldı. I. Dünya Savaşı'nın (1914-1918) sona ermesi ve Mondros Ateşkes Antlaşması'nın (30 Ekim 1918) imzalanmasından sonra Millî Mücadele'yi desteklemeye başladı. Mustafa Kemal Paşa'nın daveti üzerine Anadolu'ya geçti. Erzurum Kongresi (23 Temmuz-7 Ağustos 1919) ve Sivas Kongresi'ne (4-11 Eylül 1919) katıldı. Bu kongrelerde Temsil Heyeti Üyeliğine seçildi. İstanbul Hükûmeti ile Temsil Heyeti arasında yapılan Amasya Görüşmesi'nde (20 Ekim 1919) hazır bulundu. Bu sırada Son Osmanlı Mebusan Meclisi (1920) için yapılan seçimlerde Amasya Mebusu seçildi. İstanbul'un işgal edilmesi ve Mebusan Meclisinin kapatılması üzerine Anadolu'ya geçti. Ankara'ya geldi ve TBMM'nin 23 Nisan 1920 tarihindeki açılışında Amasya Milletvekili olarak hazır bulundu. TBMM hükûmetlerinde Dışişleri Bakanı olarak görev yaptı (1920-1921). Bu görevi sırasında Moskova ve Londra'da diplomatik

temaslarda bulundu. Londra'da yaptığı antlaşmaların TBMM tarafından onaylanmaması üzerine 8 Mayıs 1921 tarihinde bakanlıktan istifa etti. TBMM I. Dönem (1920-1923) milletvekilliğinin ardından II. Dönem'de (1923-1927) Tokat Milletvekili seçildi. 1924 yılında Terakkiperver Cumhuriyet Fırkasının kurucuları arasında yer aldı. 1926 yılında ise İzmir Suikastı davası kapsamında yargılandı. Ankara İstiklal Mahkemesi tarafından yapılan yargılama sonucunda aynı yıl beraat etti. Bu tarihten sonra siyasetten uzaklaştı. Uzun süre Tokat'taki çiftliğinde yaşadı. Daha sonra İstanbul'a yerleşti. Hayatının kalan kısmını İstanbul'da geçirdi. Bir daha herhangi bir resmî veya siyasi görev almadı. 16 Ocak 1933 tarihinde İstanbul'da öldü. Soyadı Kanunu (1934) çıktıktan sonra ailesi "KUNDUH" soyadını aldı.

BİBLİYOGRAFYA

Osmanlı Arşivi Belgeleri:

BOA, DH.SAİD.d, 41/405; BOA, BEO, 2446/183393; BOA, DH.MKT, 2839/12; BOA, DH.MTV, 6/9; BOA, DH.MTV, 60/73; BOA, HR.TH, 263/44; BOA, İ.DH, 1470/59; BOA, İ.DH, 1476/69; BOA, İ.DH, 1486/24; BOA, İ.DH, 1498/16; BOA, İ.HUS, 158/27

Cumhuriyet Arşivi Belgeleri:

BCA, 30.18.1.1/1.1.5; BCA, 30.18.1.1/1.7.3; BCA, 30.18.1.1/1.15.9; BCA, 30.18.1.1/2.33.14; BCA, 30.18.1.1/2.33.15; BCA, 30.18.1.1/3.19.5; BCA, 30.10.0.0/129.930.1; BCA, 30.10.0.0/206.409.2; BCA, 30.10.0.0/6.37.1

TBMM Arşivi Belgeleri:

https://www.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d02/SM_11_1_2.pdf

https://www.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d02/HT_11_1_2.pdf

Seçilmiş Kaynaklar:

TBMM Aza-yı Kiramı Cedveli, s. 2, Ankara, 1337 (1921)

TBMM Aza-yı Kiramı Albümü, s. 28, Ankara [1922]

TBMM Albüm Dönem 1, TBMM'nin 25. Yıldönümünü Anış, s. 2, Ankara 1945

TBMM Albümü 1920-1973, s. 2, Ankara 1973

TBMM Albümü 1920-2010, c. 1, s. 10 ve 64, Ankara 2010

Fahri Çoker, *Türk Parlamento Tarihi*, c. 3, s. 17, 61, 62 ve 63, Ankara 1995

ALİ RIZA BEY (TOPÇU)

(d. Amasya 1869, ö. Amasya 1935)

1869 yılında Amasya'da doğdu. Amasya eşrafından ve Amasya Sancağı İdare Meclisi üyelerinden Topçuzade Halil Bey'in oğludur. İlk ve orta eğitimini Amasya'da tamamladı. 1882 yılında Amasya Sancağı Tahrirat Kalemünde Memur olarak devlet hizmetine girdi. 1886-1895 yılları arasında sırasıyla Hakala (Suluova) Nahiyesi Tapu Kâtibi, Merzifon Kazası Aşar Depo Memuru, Merzifon Kazası Sandık Emini, Amasya Sancağı İdare Meclisi İkinci Kâtibi, Mecitözü Nahiyesi Sandık Emini ve Osmancık Kazası Mal Müdürü olarak görev yaptı. Daha sonra Sivas Vilayeti İdare Meclisi Üyeliği ve Amasya Belediye Başkanlığı görevlerinde bulundu. I. Dünya Savaşı'nın (1914-1918) sona ermesi ve Mondros Ateşkes Antlaşması'nın (30 Ekim 1918) imzalanmasından sonra Millî Mücade'ye destek vermeye başladı. Amasya Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti kurucuları arasında yer aldı. Bu sırada Ankara'da açılması kararlaştırılan TBMM için yapılan seçimlerde Amasya Milletvekili seçildi. Ankara'ya gelerek TBMM'nin 23 Nisan 1920 tarihindeki açılışında hazır bulundu. 13 Temmuz 1920 tarihinde TBMM Başkanlığından izin alarak Amasya bölgesine gitti ve TBMM adına propaganda faaliyetlerinde bulundu. Amasya'da bulunduğu sırada hastalanması üzerine süresiz izinli sayıldı. 1923 yılı Şubat ayında iyileşerek tekrar TBMM çalışmalarına katıldı. Meclis çalışmaları sırasında Nafia Komisyonu'nda Üye olarak görev yaptı. TBMM I. Dönem (1920-1923) milletvekilliği sona erince yeniden aday olmadı. Memleketi Amasya'ya döndü. Hayatının kalan kısmını burada geçirdi ve tarım işleriyle meşgul oldu. Bir daha herhangi bir resmî veya siyasi görev almadı. 1 Mart 1935 tarihinde Amasya'da öldü. Ali Rıza Bey'in torunları Mehmet Reşat Arpacıoğlu XII. Dönem'de (1961-1965) ve Arslan Savaş Arpacıoğlu da XVII. Dönem'de (1983-1987) Amasya Milletvekili olarak TBMM'de görev yapmışlardır.

BİBLİYOGRAFYA

Osmanlı Arşivi Belgeleri:

BOA, DH.SAİD.d, 100/149; BOA, DH.İD, 115/1; BOA, DH.MKT, 2445/24; BOA, HR.İM, 69/86

Cumhuriyet Arşivi Belgeleri:

BCA, 490.1.0.0/517.2074.2

TBMM Arşivi Belgeleri:

https://www.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d01/SM_12_1_1.pdf

Seçilmiş Kaynaklar:

TBMM Aza-yı Kiramı Cedveli, s. 2, Ankara, 1337 (1921)

TBMM Aza-yı Kiramı Albümü, s. 29, Ankara [1922]

TBMM Albüm Dönem 1, TBMM'nin 25. Yıldönümünü Anış, s. 2, Ankara 1945

TBMM Albümü 1920-1973, s. 2, Ankara 1973

TBMM Albümü 1920-2010, c. 1, s. 9, Ankara 2010

Fahri Çoker, *Türk Parlamento Tarihi*, c. 3, s. 17, 57 ve 58, Ankara 1995

Onur Zeki, *Birinci TBMM'de Bağımsız Mebuslar ve Yasama Çalışmaları (1920-1923)*, Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi, Ankara 2018

MUSTAFA ASIM BEY (SİREL)

(d. Merzifon 1876, ö. Havza 1943)

1876 yılında Amasya'nın Merzifon ilçesinde doğdu. Seyit Ahmetzade Yunus Efendi'nin oğludur. İlk ve orta eğitimini Merzifon ve İstanbul'da tamamladı. Ardından 1893 yılında Askerî Tıbbiye Mektebine girdi. Bu okuldan 1900 yılında doktor yüzbaşı olarak mezun oldu. Askerlik kariyeri boyunca sırasıyla yüzbaşı (1900) ve kolağası-kıdemli yüzbaşı (1909) rütbelerini aldı. Gülhane Askerî Tababet Mektebi ve Hastanesinde iç hastalıkları alanında ihtisas yaptıktan sonra yine sırasıyla Dersim-Tunceli (1902), Samsun (1905), Erzincan (1909), Selanik (1911), Trabzon (1913) ve Ankara'da (1913) değişik kıta ve birliklerde askerî doktor olarak görev yaptı. Son görevinde iken 1913 yılında askerlik mesleğinden istifa etti. I. Dünya Savaşı'nın (1914-1918) başlaması üzerine yeniden ordu hizmetine alındı ve doktor yedek subay olarak hizmet verdi. Bu dönemde Ünye ve Sivas'taki askerî hastanelerde başhekim olarak bulundu. 1915 yılında Osmanlı Mebusan Meclisi V. Dönem (1914-1918) için yapılan ara seçimde Amasya Mebusu seçildi. Mebusluğu sona erince Amasya'nın Havza ilçesine yerleşti. I. Dünya Savaşı'nın sona ermesi ve Mondros Ateşkes Antlaşması'nın (30 Ekim 1918) imzalanmasından sonra Millî Mücadele'ye destek vermeye başladı. Mustafa Kemal Paşa'nın Havza'ya gelişinden (24 Mayıs 1919) sonra Havza Müdafaa-i Hukuk Cemiyetine katıldı. Ardından Ankara'da açılması kararlaştırılan TBMM için yapılan seçimlerde Amasya Milletvekili seçildi. Ankara'ya gelerek TBMM'nin 23 Nisan 1920 tarihindeki açılışında hazır bulundu. Meclis çalışmaları sırasında Sıhhiye-Muavenet-i İctimaiye Komisyonu'nda Üye olarak görev yaptı. 1921 yılında TBMM Başkanlığından izin alarak Amasya bölgesinde propaganda faaliyetlerinde bulundu. TBMM I. Dönem (1920-1923) milletvekilliği sona erince tekrar aday olmadı. Samsun'a yerleşerek ticaret ve müteahhitlik işleriyle meşgul oldu. Ardından TBMM III. Dönem (1927-1931), IV. Dönem (1931-1934) ve V. Dönem'de (1935-1938) Samsun Milletvekili olarak görev yaptı. TBMM V. Dönem (1935-1938) milletvekilliği sona erince siyasetten uzaklaştı. Bir süre Ankara'da yaşadı. Daha sonra Havza'ya yerleşti. Hayatının kalan kısmını burada geçirdi ve kendi çiftliğinde tarım işleriyle meşgul oldu. Bir daha herhangi bir

resmî veya siyasi görev almadı. 11 Mayıs 1943 tarihinde Havza'da öldü. Mustafa Asım Bey'in kızı Zeliha Ubeyde Elli (ö. 1995) TBMM XI. Dönem'de (1957-1960) Ankara Milletvekilliği yapmıştır.

BİBLİYOGRAFYA

Osmanlı Arşivi Belgeleri:

BOA, BEO, 4408/330550; BOA, BEO, 4576/343196; BOA, DH.KMS, 35/2; BOA, DH.ŞFR, 491/107; BOA, DH.ŞFR, 493/127; BOA, DH.İ.U.M, 49/10; BOA, İ.DUİT, 39/100; BOA, İ.DUİT, 60/47; BOA, İ.TAL, 505/13

Cumhuriyet Arşivi Belgeleri:

BCA, 30.10.0.0/5.25.12; BCA, 30.11.1.0/69.8.6; BCA, 30.18.1.2/39.63.3

TBMM Arşivi Belgeleri:

https://www.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d01/SM_12_1_1.pdf

https://www.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d03/SM_10_1_3.pdf

https://www.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d03/HT_10_1_3.pdf

Seçilmiş Kaynaklar:

TBMM Aza-yı Kiramı Cedveli, s. 2, Ankara, 1337 (1921)

TBMM Aza-yı Kiramı Albümü, s. 29, Ankara [1922]

TBMM Albüm Dönem 1, TBMM'nin 25. Yıldönümünü Anış, s. 2, Ankara 1945

TBMM Albümü 1920-1973, s. 2, Ankara 1973

TBMM Albümü 1920-2010, c. 1, s. 10, 168, 220 ve 283, Ankara 2010

Fahri Çoker, *Türk Parlamento Tarihi*, c. 3, s. 17, 59 ve 60, Ankara 1995

Melih Tinal, "TBMM Birinci Döneminde Doktor Milletvekilleri", *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi (JISR)*, 2/6 (2009), 617-627

Cepheden Meclise, s.116, Ankara 1999

ALİ RIZA EFENDİ (ÖZDARENDE)

(d. Gümüşhacıköy 1876, ö. İstanbul 1952)

1876 yılında Amasya'nın Gümüşhacıköy ilçesinde doğdu. Aslen Darendeli olan Müftüzade Mehmet Tevfik Efendi'nin oğludur. İlk ve orta eğitimini Gümüşhacıköy'de tamamladı. Ardından 1894 yılında Amasya'da medrese tahsili görmeye başladı. 1905 yılında medreseden mezun olarak müderrislik icazetnamesi aldı. Aynı yıl Gümüşhacıköy'deki medresede müderrislik yapmaya başladı. Müderrislik görevi sırasında 1910 yılında Sivas Vilayeti İdare Meclisi Üyeliğine seçildi. 1912 yılında ise Gümüşhacıköy Müftülüğüne atandı. Bu son görevinde iken I. Dünya Savaşı'nın (1914-1918) sona ermesi ve Mondros Ateşkes Antlaşması'nın (30 Ekim 1918) imzalanmasından sonra Millî Mücadele'ye destek vermeye başladı. Amasya Müdafaa-i Hukuk Cemiyetine katılarak aktif faaliyette bulundu. Ankara'da açılması kararlaştırılan TBMM için yapılan seçimlerde Amasya Milletvekili seçildi. Ankara'ya gelerek TBMM'nin 23 Nisan 1920 tarihindeki açılışında hazır bulundu. Meclis çalışmaları sırasında Kanun-ı Esasi, Teşkilat-ı Esasiye ve Şeriye-Evkaf komisyonlarında üye olarak görev yaptı. TBMM I. Dönem (1920-1923) milletvekilliğinin ardından II. Dönem'de (1923-1927) yine Amasya Milletvekili olarak TBMM çatısı altında bulunmaya devam etti. Bu dönem milletvekilliği sona erince tekrar aday olmadı. İstanbul'a yerleşti. Hayatının kalan kısmını burada geçirdi. Bir daha herhangi bir resmî veya siyasi görevde bulunmadı. TBMM I. Dönem (1920-1923) milletvekillerine yardım yapılmasını öngören ve 1941, 1943 ve 1948 yıllarında çıkarılan kanunlar kapsamında kendisine devletten maddi destek tahsis edildi. 17 Mart 1952 tarihinde İstanbul'da öldü.

BİBLİYOGRAFYA

Cumhuriyet Arşivi Belgeleri:

BCA, 490.1.0.0/517.2074.2; BCA, 490.1.0.0/517.2077.5

TBMM Arşivi Belgeleri:

https://www.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d01/SM_9_1_1.pdf

https://www.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d02/SM_9_1_2.pdf

https://www.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d02/HT_9_1_2.pdf

Seçilmiş Kaynaklar:

TBMM Aza-yı Kiramı Cedveli, s. 2, Ankara, 1337 (1921)

TBMM Aza-yı Kiramı Albümü, s. 29, Ankara [1922]

TBMM Albüm Dönem 1, TBMM'nin 25. Yıldönümünü Anış, s. 2, Ankara 1945

TBMM Albümü 1920-1973, s. 2, Ankara 1973

TBMM Albümü 1920-2010, c. 1, s. 10 ve 82, Ankara 2010

Fahri Çoker, *Türk Parlamento Tarihi*, c. 3, s. 17, 55 ve 56, Ankara 1995

Onur Zeki, *Birinci TBMM'de Bağımsız Mebuslar ve Yasama Çalışmaları (1920-1923)*, Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi, Ankara 2018

İrşad Sami Yuca, "I. TBMM'nin Yardıma Muhtaç Mebusları Meselesi", *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 9/42 (2016), s. 831-845

MEHMET RAGİP BEY (TOPALA)

(d. Amasya 1876, ö. Amasya 1958)

1876'da Amasya'da doğdu. Amasya Bidayet Mahkemesi üyelerinden Topalağazade Hafız Muhittin Efendi'nin oğludur. İlk ve orta eğitimini Amasya'da tamamladı. Ardından bir süre de medresede tahsil gördü. 1890 yılında Amasya Bidayet Mahkemesi Kaleminde Memur olarak devlet hizmetine girdi. Daha sonra sırasıyla Amasya Bidayet Mahkemesi Mukavelat Muharrirliği (Noterlik) Kâtibi (1890), Amasya Bidayet Mahkemesi Mukavelat Muharriri (Noteri) (1891), Osmancık Kazası Bidayet Mahkemesi İkinci Kâtibi (1894), Mecitözü Kazası Bidayet Mahkemesi İkinci Kâtibi (1896), Amasya Bidayet Mahkemesi Zabıt Kâtibi (1899), Amasya Bidayet Mahkemesi Başkâtibi (1906), Amasya Bidayet Mahkemesi Üye Yardımcısı (1910) ve Amasya Bidayet Mahkemesi Üyesi (1920) olarak görev yaptı. I. Dünya Savaşı'nın (1914-1918) sona ermesi ve Mondros Ateşkes Antlaşması'nın (30 Ekim 1918) imzalanmasından sonra Millî Mücadele'ye destek vermeye başladı. Ankarâda açılması kararlaştırılan TBMM için yapılan seçimlerde Amasya Milletvekili seçildi. Ankarâya gelerek TBMM'nin 23 Nisan 1920 tarihindeki açılışında hazır bulundu. Meclis çalışmaları sırasında Adliye, Layiha ve Defter-i Hakani komisyonlarında üye olarak görev yaptı. TBMM I. Dönem (1920-1923) milletvekilliği sona erince yeniden aday olmadı. Memleketi olan Amasya'ya döndü ve serbest avukatlık yapmaya başladı. Hayatının kalan kısmını burada geçirdi. Bir daha herhangi bir resmî veya siyasi görev almadı. 9 Aralık 1958 tarihinde Amasya'da öldü.

BİBLİYOGRAFYA

Osmanlı Arşivi Belgeleri:

BOA, DH.SAİD.d, 178/450 ve 179/425

Cumhuriyet Arşivi Belgeleri:

BCA, 490.1.0.0/517.2074.2

TBMM Arşivi Belgeleri:

https://www.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d01/SM_13_1_1.pdf

Seçilmiş Kaynaklar:

TBMM Aza-yı Kiramı Cedveli, s. 2, Ankara, 1337 (1921)

TBMM Aza-yı Kiramı Albümü, s. 30, Ankara [1922]

TBMM Albüm Dönem 1, TBMM'nin 25. Yıldönümünü Anış, s. 3, Ankara 1945

TBMM Albümü 1920-1973, s. 3, Ankara 1973

TBMM Albümü 1920-2010, c. 1, s. 10, Ankara 2010

Fahri Çoker, *Türk Parlamento Tarihi*, c. 3, s. 17, 64 ve 65, Ankara 1995

Ahmet Demirel, *Birinci Mecliste Muhalefet, İkinci Grup*, İstanbul 2015

Onur Zeki, *Birinci TBMM'de Bağımsız Mebuslar ve Yasama Çalışmaları (1920-1923)*, Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi, Ankara 2018

ÖMER LÜTFİ BEY (YASAN)

(d. Merzifon 1878, ö. İstanbul 1956)

1878 yılında Amasya'nın Merzifon ilçesinde doğdu. Deli Hasanzade Salih Bey'in oğludur. İlk ve orta eğitimini Amasya ve İstanbul'da tamamladı. Ardından 1896 yılında İstanbul Harbiye Mektebine girdi. Bu okuldan 1898 yılında piyade mülazım-ı sani (teğmen) rütbesiyle mezun oldu. Daha sonra kurmay sınıfına seçilerek Erkan-ı Harbiye Mektebine girdi. Bu okuldan ise 1902 yılında mezun oldu. Askerlik kariyeri boyunca sırasıyla mülazım-ı sani-teğmen (1898), mülazım-ı evvel-üsteğmen (1900), yüzbaşı (1902), binbaşı (1906), Kaymakam-yarbay (1914) ve miralay-albay (1918) rütbelerini aldı. Bu süreçte sırasıyla Şam, Kırkkilise (Kırklareli), Edirne, İstanbul, Erzurum ve Halep'te değişik kıtalarda subay ve komutan olarak görev yaptı. Ayrıca Edirne ve İstanbul'daki askerî okullarda dersler verdi. 1913 yılında Berlin ve Londra'da görevli olarak bulundu. Trablusgarp Savaşı (1911), Balkan Savaşı (1912-1913) ve I. Dünya Savaşı'nda (1914-1918) muhtelif cephelerdeki muharebelere katıldı. Son olarak 1918 yılında İstanbul'da Harbiye Nezareti Kömür Şubesi Müdürlüğüne getirildi. I. Dünya Savaşı'nın sona ermesi ve Mondros Ateşkes Antlaşması'nın (30 Ekim 1918) imzalanmasından sonra Millî Mücadele'yi desteklemeye başladı. Bu sırada Son Osmanlı Mebusan Meclisi (1920) için yapılan seçimlerde Amasya Mebusu seçildi. İstanbul'un işgal edilmesi ve Mebusan Meclisinin kapatılması üzerine Anadolu'ya geçti. 29 Mayıs 1920 tarihinde Ankara'ya geldi ve Amasya Milletvekili olarak TBMM çalışmalarına katıldı. 1920 yılında TBMM tarafından Millî Savunma Bakanlığı Umum Levazımat Dairesi Başkanlığına atandı. Ayrıca Meclis çalışmaları sırasında Müdafaa-i Milliye, Hariciye ve Nafia komisyonlarında üye olarak görev yaptı. TBMM I. Dönem (1920-1923) milletvekilliğinin ardından yeniden aday olmadı. İstanbul'a yerleşti. Hayatının kalan kısmını burada geçirdi. Bir daha herhangi bir resmî veya siyasi görevde bulunmadı. 12 Mart 1956 tarihinde İstanbul'da öldü.

BİBLİYOGRAFYA

Osmanlı Arşivi Belgeleri:

BOA, DH.İ.UM.EK, 116/89; BOA, DH.İ.UM.EK, 116/94; BOA, DH.İ.UM.EK, 118/1

Cumhuriyet Arşivi Belgeleri:

BCA, 30.10.0.0/5.29.1; BCA, 490.1.0.0/517.2074.2

TBMM Arşivi Belgeleri:

https://www.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d01/SM_14_1_1.pdf

Seçilmiş Kaynaklar:

TBMM Aza-yı Kırımı Cedveli, s. 2, Ankara, 1337 (1921)

TBMM Aza-yı Kırımı Albümü, s. 30, Ankara [1922]

TBMM Albüm Dönem 1, TBMM'nin 25. Yıldönümünü Anış, s. 3, Ankara 1945

TBMM Albümü 1920-1973, s. 3, Ankara 1973

TBMM Albümü 1920-2010, c. 1, s. 10, Ankara 2010

Cepheden Meclise, s. 78-79, MSB, Ankara 1999.

Fahri Çoker, *Türk Parlamento Tarihi*, c. 3, s. 17, 66 ve 67, Ankara 1995

Yalçın Toker, *Atatürk Muhaliflerinden Portreler 2*, İstanbul 2011

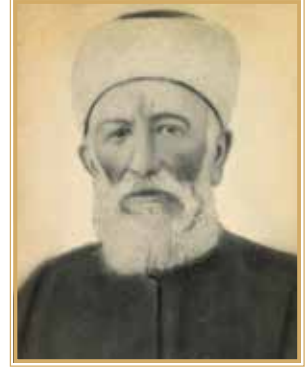

ANKARA

TBMM

HACI ATIF EFENDİ

(d. Ankara 1858, ö. Ankara 1926)

1858 yılında Ankara'da doğdu. Taşkarizade Arif Efendi'nin oğludur. İlk ve orta eğitimini Ankara'da tamamladı. Daha sonra medrese tahsili görerek müderrislik icazetnamesi aldı. Uzun yıllar Ankara'daki medreselerde müderrislik yaptı. Ayrıca Ankara Şeriye Mahkemesi Hakimliği ve Ankara İstinaf Mahkemesi Üyeliğinde bulundu. Meşrutiyet'in yeniden ilanından (1908) sonra Ankara Vilayeti İdare Meclisi Üyeliğine seçildi ve 10 yıl kadar bu görevini aralıksız sürdürdü. I. Dünya Savaşı'nın (1914-1918) sona ermesi ve Mondros Ateşkes Antlaşması'nın (30 Ekim 1918) imzalanmasından sonra Milli Mücadele'ye destek vermeye başladı. Bu sırada Son Osmanlı Mebusan Meclisi (1920) için yapılan seçimlerde Ankara Mebusu seçildi. İstanbul'un işgal edilmesi ve Mebusan Meclisinin kapatılması üzerine Anadolu'ya geçti. 2 Haziran 1920 tarihinde Ankara'ya geldi ve Ankara Milletvekili olarak TBMM çalışmalarına katıldı. Meclis çalışmaları sırasında Şeriye-Evkaf Komisyonu'nda Üye olarak görev yaptı. 1923 yılında TBMM Hükümeti tarafından Ankara Müftülüğüne atandı. Bu nedenle 28 Mart 1923 tarihinde TBMM I. Dönem (1920-1923) milletvekilliği sona erdi. Ankara Müftülüğü görevine devam etmekte iken 28 Eylül 1926 tarihinde Ankara'da öldü. Soyadı Kanunu (1934) çıktıktan sonra ailesi "TAŞPINAR" soyadını aldı.

BİBLİYOGRAFYA

Osmanlı Arşivi Belgeleri:

BOA, DH.İ.UM.EK, 115/77; BOA, DH.İ.UM.EK, 116/45; BOA, DH.MKT, 860/55

TBMM Arşivi Belgeleri:

https://www.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d01/SM_17_1_1.pdf

Seçilmiş Kaynaklar:

TBMM Aza-yı Kiramı Cedveli, s. 2 Ankara, 1337 (1921)

TBMM Aza-yı Kiramı Albümü, s. 32, Ankara [1922]

TBMM Albüm Dönem 1, TBMM'nin 25. Yıldönümünü Anış, s. 3, Ankara 1945

TBMM Albümü 1920-1973, s. 3, Ankara 1973

TBMM Albümü 1920-2010, c. 1, s. 11 ve 64, Ankara 2010

Fahri Çoker, *Türk Parlamento Tarihi*, c. 3, s. 18 ve 78, Ankara 1995

İstiklal Savaşı'nda Ankara, Ankara 2007

Yaşar Özüçetin, "TBMM Birinci Döneminde Maarifçiler", *Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi*, 14/42 (1998), s. 871-887

ÖMER MÜMTAZ BEY

(d. Adigey 1859, ö. Ankara 1925)

1859 yılında Kafkasya'nın Adigey bölgesinde doğdu. Tanbiy Hacı İsmail Bey'in oğludur. Küçük yaşta ailesi ile birlikte Kafkasya'dan Anadolu'ya hicret etti. İlk ve orta eğitimini Ankara'da tamamladı. 1885 yılında Ankara vilayeti bünyesinde Polis Memuru olarak devlet hizmetine girdi. 1894 yılında komiser ve 1900 yılında ise başkomiser oldu. Bu süreçte Mamuretülaziz (Elâzığ) ve İstanbul'da görev yaptı. Daha sonra Konya vilayeti Polis Müdürlüğü (1903) ve İstanbul Polis Meclisi Başkanlığı (1909) görevlerine getirildi. Ardından idari ve mülki görevlere getirilerek Beyoğlu (1909), Kütahya (1909), Yozgat (1911) ve Lazistan-Rize (1913) mutasarrıflıklarına tayin edildi. Son görevinde iken Osmanlı Mebusan Meclisi V. Dönem (1914-1918) için yapılan seçimlerde Ankara Mebusu seçildi. I. Dünya Savaşı'nın (1914-1918) sona ermesi ve Mondros Ateşkes Antlaşması'nın (30 Ekim 1918) imzalanmasından sonra Millî Mücadele'yi desteklemeye başladı. Sivas Kongresi'ne (4-11 Eylül 1919) Ankara Temsilcisi olarak katıldı ve Temsil Heyeti Üyeliğine seçildi. Bu sırada Son Osmanlı Mebusan Meclisi (1920) için yapılan seçimlerde tekrar Ankara Mebusu seçildi. İstanbul'un işgal edilmesi ve Mebusan Meclisinin kapatılması üzerine Anadolu'ya geçti. 5 Temmuz 1920 tarihinde Ankara'ya geldi ve Ankara Milletvekili olarak TBMM çalışmalarına katıldı. Meclis çalışmaları sırasında Kanun-ı Esasi, Teşkilat-ı Esasiye ve Nizamname-i Dahili komisyonlarında üye olarak görev yaptı. TBMM I. Dönem (1920-1923) milletvekilliğinin ardından II. Dönem'de (1923-1927) yine Ankara Milletvekili olarak TBMM çatısı altında bulundu. Bu dönemdeki milletvekilliği devam ederken 23 Şubat 1925 tarihinde Ankarada öldü. Soyadı Kanunu (1934) çıktıktan sonra ailesi "TANBİY" soyadını aldı.

BİBLİYOGRAFYA

Osmanlı Arşivi Belgeleri:

BOA, İ.DH, 1487/34; BOA, İ.DH, 1504/19

Cumhuriyet Arşivi Belgeleri:

BCA, 30.10.0.0/74.483.1

TBMM Arşivi Belgeleri:

https://www.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d01/SM_21_1_1.pdf

https://www.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d02/SM_21_1_2.pdf

Seçilmiş Kaynaklar:

TBMM Aza-yı Kiramı Cedveli, s. 2, Ankara, 1337 (1921)

TBMM Aza-yı Kiramı Albümü, s. 34, Ankara [1922]

TBMM Albüm Dönem 1, TBMM'nin 25. Yıldönümünü Anış, s. 4, Ankara 1945

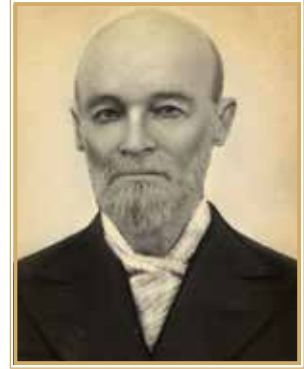
TBMM Albümü 1920-1973, s. 4, Ankara 1973

TBMM Albümü 1920-2010, c. 1, s. 11, 64 ve 83, Ankara 2010

Fahri Çoker, *Türk Parlamento Tarihi*, c. 3, s. 18, 98-99, Ankara 1995

İstiklal Savaşı'nda Ankara, Ankara 2007

Hakan Özkökeli, *I. Dönem TBMM'de Polis Kökenli Milletvekilleri*, Yüksek Lisans Tezi, Kocatepe Üniversitesi, Afyonkarahisar 2010

AHMET RÜSTEM BEY

(d. Midilli 1862, ö. Viyana 1935)

1862 yılında günümüzde Yunanistan sınırları içerisinde kalan Midilli'de doğdu. Doğum ismi Alfred Bilinski'dir. Asıl adı Bilinski olan Polonya asıllı Sadrettin Nihat Paşa'nın oğludur. İlk ve orta eğitimini İzmir ve İstanbul'da tamamladı. Daha sonra o yıllarda Avusturya İmparatorluğu sınırlarında bulunan Lemberg şehrinde (günümüzde Ukrayna'da Lviv şehri) Siyasal Bilgiler Okulunu bitirdi. 1881 yılında babasının başında bulunduğu Sofyadaki Bulgaristan Komiserliğinde Kâtip olarak devlet hizmetine girdi. Daha sonra sırasıyla Atina Sefareti Üçüncü Kâtipi (1886), Belgrad Sefareti Üçüncü Kâtipi (1890), Belgrad Sefareti İkinci Kâtipi (1890), Atina Sefareti İkinci Kâtipi (1890), Londra Sefareti İkinci Kâtipi (1893), Bükreş Sefareti Başkâtipi (1894), Washington Sefareti Başkâtipi (1897), ikinci defa Bükreş Sefareti Başkâtipi (1897), Londra Sefareti Başkâtipi (1898) ve ikinci defa Washington Sefareti Başkâtipi (1898) olarak görev yaptı. Son görevinden 1903 yılında ayrıldı. 1903-1909 yılları arasında herhangi bir görevde bulunmadı. Daha sonra sırasıyla Washington Sefareti Maslahatgüzarı (1909), Çetine Sefiri (1911) ve Washington Sefiri (1914) olarak görev yaptı. I. Dünya Savaşı (1914-1918) sırasında Osmanlı Devleti ile ABD arasındaki diplomatik ilişkilerin 1917 yılında kesilmesi üzerine İstanbul'a döndü. Savaşın bitmesi ve Mondros Ateşkes Antlaşması'nın (30 Ekim 1918) imzalanması sonrasında Millî Mücadele'ye destek vermeye başladı. Anadolu'ya geçerek Mustafa Kemal Paşa ile birlikte hareket etti. Sivas Kongresi'ne (4-11 Eylül 1919) katıldı ve Temsil Heyeti Üyeliğine getirildi. Ardından Son Osmanlı Mebusan Meclisi (1920) için yapılan seçimlerde Ankara Mebusu seçildi. İstanbul'un işgal edilmesi ve Mebusan Meclisinin kapatılması üzerine tekrar Anadolu'ya geçti. 3 Haziran 1920 tarihinde Ankara'ya geldi ve Ankara Milletvekili olarak TBMM çalışmalarına katıldı. Bu sırada İstanbul Hükûmeti tarafından hakkında idam kararı verildi. Meclis çalışmaları sırasında Hariciye Komisyonu'nda Üye olarak görev yaptı. Ancak kısa bir süre sonra 8 Eylül 1920 tarihinde milletvekilliğinden istifa etti ve Ankara'dan ayrılarak Avrupa'ya gitti. 1923 yılında TBMM tarafından kendisine vatani hizmet tertibinden ömür boyu maaş bağlandı. Hayatının kalan kısmını Avrupa'nın değişik şehirlerinde geçirdi. 1935 yılında Viyana'da öldü.

BİBLİYOGRAFYA

Osmanlı Arşivi Belgeleri:

BOA, DH.SAİD.d, 1/640; BOA, BEO, 3744/280756; BOA, DH.MKT, 471/50; BOA, HR.MTV, 419/34; BOA, HR.TH, 199/28; BOA, HR.TH, 223/101; BOA, HR.TH, 378/10; BOA, HR.SFR.3, 517/76; BOA, HR.SFR.3, 586/53; BOA, İ.DUİT, 175/46; BOA, İ.HR, 427/57, BOA, İ.HR, 434/22; BOA, İ.TAL, 461/29

Seçilmiş Kaynaklar:

TBMM Albüm Dönem 1, TBMM'nin 25. Yıldönümünü Anış, s. 4, Ankara 1945

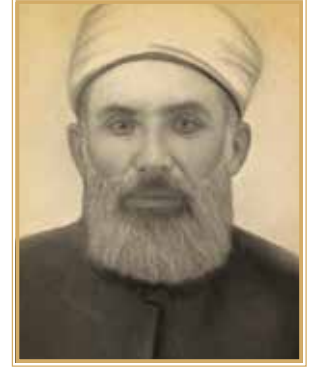
TBMM Albümü 1920-1973, s. 4, Ankara 1973

TBMM Albümü 1920-2010, c. 1, s. 10 ve 64, Ankara 2010

Fahri Çoker, *Türk Parlamento Tarihi*, c. 3, s. 17, 71-72, Ankara 1995

İstiklal Savaşı'nda Ankara, Ankara 2007

Erdal AÇIKSES, Osman Kubilay GÜL, “Osmanlı Toplumunda Aidiyetlik Duygusuna Bir Örnek: Ahmet Rüstem (Alfred Bilinski) Bey”, *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 19/1 (2009), s. 169-184

HACI MUSTAFA EFENDİ

(d. Bala 1866, ö. Ankara 1931)

1866 yılında Ankara'nın Bala ilçesine bağlı Beynam köyünde doğdu. Hacı Halil Efendi'nin oğludur. İlk ve orta eğitimini Bala'da tamamladı. Daha sonra Konya'da medrese tahsili gördü. Müderrislik icazetnamesi aldıktan sonra Ankara'da Kocabey Medresesinde Müderrislik yapmaya başladı. Meşrutiyet'in yeniden ilanından (1908) sonra tekrar açılan Osmanlı Mebusan Meclisi III. Dönem (1908-1912) için yapılan seçimlerde Ankara Mebusu seçildi. Ardından Mebusan Meclisi IV. Dönem'de (1912) yine Ankara Mebusu seçildi. Mebusluğu sona erince Ankara'ya döndü ve müderrislik görevine devam etti. I. Dünya Savaşı'nın (1914-1918) sona ermesi ve Mondros Ateşkes Antlaşması'nın (30 Ekim 1918) imzalanmasından sonra Millî Mücadele'ye destek vermeye başladı. Ankara Müdafaa-i Hukuk Cemiyetine katıldı. Ardından TBMM için yapılan seçimlerde Ankara Milletvekili seçildi ve TBMM'nin 23 Nisan 1920 tarihindeki açılışında hazır bulundu. Meclis çalışmaları sırasında İrşad ve Şeriye-Evkaf komisyonlarında üye olarak görev yaptı. Sakarya Meydan Savaşı (Ağustos-Eylül 1921) sırasında TBMM tarafından görevlendirilen milletvekili heyetinde bulundu ve cepheyi dolaşarak askere moral verdi. Ayrıca TBMM tarafından 20 Kasım 1922 tarihinde halife seçilen Abdülmecit Efendi'ye gönderilen Tebliğ ve Tebrik Heyetinde bulundu. TBMM I. Dönem (1920-1923) milletvekilliği sona erince yeniden aday olmadı. 1923 yılında Ankara Darülhilafe Medresesi Müderrisliğine atandı. Ardından sırasıyla Ankara Vaizliği (1925) ve Diyanet İşleri Başkanlığı Müşavere Heyeti Üyeliği görevlerinde bulundu. Son görevine devam ettiği sırada 25 Ekim 1931 tarihinde Ankara'da öldü. Soyadı Kanunu (1934) çıktıktan sonra ailesi "BEYNAM" soyadını aldı.

BİBLİYOGRAFYA

Osmanlı Arşivi Belgeleri:

BOA, DH.H, 11/2

Cumhuriyet Arşivi Belgeleri:

BCA, 30.10.0.0/5.29.35; BCA, 30.10.0.0/5.30.21; BCA, 30.11.1.0/29.43.7

TBMM Arşivi Belgeleri:

https://www.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d01/SM_18_1_1.pdf

Seçilmiş Kaynaklar:

TBMM Aza-yı Kiramı Cedveli, s. 2, Ankara, 1337 (1921)

TBMM Aza-yı Kiramı Albümü, s. 33, Ankara [1922]

TBMM Albüm Dönem 1, TBMM'nin 25. Yıldönümünü Anış, s. 3, Ankara 1945

TBMM Albümü 1920-1973, s. 3, Ankara 1973

TBMM Albümü 1920-2010, c. 1, s. 11 ve 64, Ankara 2010

Fahri Çoker, *Türk Parlamento Tarihi*, c. 3, s. 18 ve 79-80, Ankara 1995

İstiklal Savaşı'nda Ankara, Ankara 2007

Onur Zeki, *Birinci TBMM'de Bağımsız Mebuslar ve Yasama Çalışmaları (1920-1923)*, Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi, Ankara 2018

Yaşar Özüçetin, "TBMM Birinci Döneminde Maarifçiler", *Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi*, 14/42 (1998), s. 871-887

MUSTAFA HİLMİ BEY

(d. Beypazarı 1867, ö. Beypazarı 1929)

1867 yılında Ankara'nın Beypazarı ilçesinde doğdu. Beypazarı eşrafından Çayırılızade Mustafa Zeki Efendi'nin oğludur. Özel hocalardan aldığı derslerle eğitimini tamamladı. Uzun yıllar tarım ve ticaret işleriyle meşgul oldu. Meşrutiyet'in yeniden ilanından (1908) sonra tekrar açılan Osmanlı Mebusan Meclisinin V. Dönem (1914-1918) seçimlerinde Ankara Mebusu seçildi. I. Dünya Savaşı'nın (1914-1918) sona ermesi ve Mondros Ateşkes Antlaşması'nın (30 Ekim 1918) imzalanmasından sonra Millî Mücadele'ye destek vermeye başladı. Bu sırada Son Osmanlı Mebusan Meclisi (1920) için yapılan seçimlerde tekrar Ankara Mebusu seçildi. İstanbul'un işgal edilmesi ve Mebusan Meclisinin kapatılması üzerine Anadolu'ya geçti. 20 Haziran 1920 tarihinde Ankara'ya geldi ve Ankara Milletvekili olarak TBMM çalışmalarına katıldı. Kısa bir süre sonra TBMM Başkanlığından izin alarak Beypazarı bölgesine gitti ve TBMM adına propaganda çalışmalarında bulundu. Daha sonra yeniden Meclis çalışmalarına dönerek Tekalif-i Milliye Komisyonu'nda Üye olarak görev yaptı. TBMM I. Dönem (1920-1923) milletvekilliğinin ardından II. Dönem'de (1923-1927) yine Ankara Milletvekili olarak TBMM çatısı altında bulunmaya devam etti. Bu dönem milletvekilliği sona erince bir daha aday olmadı. Memleketi olan Beypazarı'na döndü. Hayatının kalan kısmını burada geçirerek tarım ve ticaret işleriyle meşgul olmaya devam etti. Bir daha herhangi bir resmî veya siyasi görev almadı. 10 Nisan 1929 tarihinde Beypazarı'nda öldü. Soyadı Kanunu (1934) çıktıktan sonra ailesi "ÇAYIRLIOĞLU" soyadını aldı.

BİBLİYOGRAFYA

Osmanlı Arşivi Belgeleri:

BOA, DH.KMS, 24/13; BOA, DH.İ.UM, 98/1; BOA, DH.İ.UM.EK, 51/96; BOA, DH.İ.UM.EK, 114/76; BOA, DH.İ.UM.EK, 115/77; BOA, DH.İ.UM.EK, 117/59; BOA, DH.ŞFR, 540/113; BOA, MF.MKT, 1240/68

Cumhuriyet Arşivi Belgeleri:

BCA, 30.18.1.1/4.40.18

TBMM Arşivi Belgeleri:

https://www.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d01/SM_19_1_1.pdf

https://www.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d02/SM_19_1_2.pdf

https://www.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d02/HT_19_1_2.pdf

Seçilmiş Kaynaklar:

TBMM Aza-yı Kiramı Cedveli, s. 2 Ankara, 1337 (1921)

TBMM Aza-yı Kiramı Albümü, s. 33, Ankara [1922]

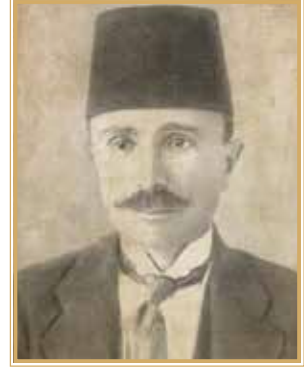
TBMM Albüm Dönem 1, TBMM'nin 25. Yıldönümünü Anış, s. 3, Ankara 1945

TBMM Albümü 1920-1973, s. 3, Ankara 1973

TBMM Albümü 1920-2010, c. 1, s. 11, 64 ve 83, Ankara 2010

Fahri Çoker, *Türk Parlamento Tarihi*, c. 3, s. 18 ve 81, Ankara 1995

İstiklal Savaşı'nda Ankara, Ankara 2007

ŞAKİR BEY (KINACI)

(d. Ankara 1875, ö. İstanbul 1940)

1875 yılında Ankara'da doğdu. Kınacızade Hacı Abdülkerim Efendi'nin oğludur. İlk ve orta eğitimini Ankara'da tamamladı. Uzun yıllar ticaret işleriyle meşgul oldu. Ankara Ticaret Odası Üyeliği ve Başkanlığında bulundu. Bir ara Ankara Belediye Başkanlığı görevini yaptı. I. Dünya Savaşı'nın (1914-1918) sona ermesi ve Mondros Ateşkes Antlaşması'nın (30 Ekim 1918) imzalanmasından sonra Milli Mücadele'yi desteklemeye başladı. Ankara Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti kurucuları arasında yer aldı. TBMM için yapılan seçimlerde Ankara Milletvekili seçildi. TBMM'nin 23 Nisan 1920 tarihindeki açılışında hazır bulundu. Meclis çalışmaları sırasında İktisat ve Tekalif-i Milliye komisyonlarında üye olarak görev yaptı. TBMM I. Dönem (1920-1923) milletvekilliğinin ardından II. Dönem (1923-1927), III. Dönem (1927-1931), IV. Dönem (1931-1935), V. Dönem (1935-1939) ve VI. Dönem'de (1939-1943) yine Ankara Milletvekili olarak TBMM çatısı altında bulunmaya devam etti. Bu süreçte ayrıca Ankara Ticaret ve Sanayi Odası Başkanı, İş Bankası Kurucusu ve Yönetim Kurulu Üyesi olarak görev yaptı. TBMM VI. Dönem (1939-1943) milletvekilliği devam ettiği sırada 10 Mayıs 1940 tarihinde İstanbul'da öldü.

BİBLİYOGRAFYA

Cumhuriyet Arşivi Belgeleri:

BCA, 30.10.0.0/76.501.11; BCA, 30.18.1.1/10.40.17

TBMM Arşivi Belgeleri:

https://www.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d01/SM_22_1_1.pdf

https://www.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d02/SM_22_1_2.pdf

https://www.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d03/SM_22_1_3.pdf

https://www.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d04/SM_22_1_4.pdf

https://www.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d05/SM_22_1_5.pdf

https://www.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d06/SM_22_1_6.pdf

https://www.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d02/HT_22_1_2.pdf

https://www.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d03/HT_22_1_3.pdf

https://www.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d04/HT_22_1_4.pdf

Seçilmiş Kaynaklar:

TBMM Aza-yı Kiramı Cedveli, s. 2, Ankara, 1337 (1921)

TBMM Aza-yı Kiramı Albümü, s. 33, Ankara [1922]

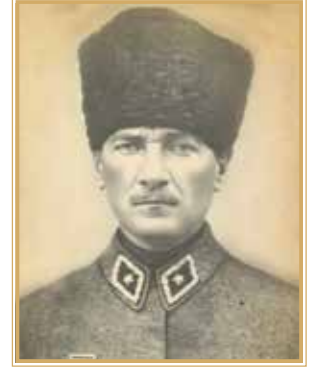
TBMM Albüm Dönem I, TBMM'nin 25. Yıldönümünü Anış, s. 4, Ankara 1945

TBMM Albümü 1920-1973, s. 4, Ankara 1973

TBMM Albümü 1920-2010, c. 1, s. 11, 83, 135, 188, 241 ve 308, Ankara 2010

Fahri Çoker, *Türk Parlamento Tarihi*, c. 3, s. 18 ve 100, Ankara 1995

İstiklal Savaşı'nda Ankara, Ankara 2007

MUSTAFA KEMAL PAŞA (ATATÜRK)

(d. Selanik 1881, ö. İstanbul 1938)

1881 yılında günümüzde Yunanistan sınırları içerisinde kalan Selanik şehrinde doğdu. Ali Rıza Efendi'nin oğludur. İlk ve orta eğitimini Selanik ve Manastır'da (Bitola) tamamladı. Daha sonra 1899 yılında İstanbul'da Harbiye Mektebine girdi. Bu okuldan 1902 yılında piyade mülazım-ı sani (teğmen) rütbesiyle mezun oldu. Ardından kurmay sınıfına seçilerek Erkan-ı Harbiye Mektebine girdi. Bu okulu ise 1905 yılında yüzbaşı rütbesiyle bitirdi. Osmanlı Dönemindeki askerlik kariyeri boyunca sırasıyla mülazım-ı sani-teğmen (1902), mülazım-ı evvel-üsteğmen (1903), yüzbaşı (1905), kolağası-kıdemli yüzbaşı (1908), binbaşı (1911), kaymakam-yarbay (1914), miralay-albay (1915) ve miraliva-tümgeneral (1916) rütbelerini aldı. Bu süreçte Şam, Selanik, Bingazi, Bolayır, Edirne, Sofya, Gelibolu, Diyarbakır, Bitlis, Şam, Halep, İstanbul ve Samsun'da değişik kademelerde subay ve komutan olarak görev yaptı. Selanik'teki Üçüncü Ordu emrinde görev yapmakta iken 31 Mart (13 Nisan 1909) Ayaklanması'nı bastırmak üzere Selanik'ten İstanbul'a gelen Hareket Ordusu'nun Kurmay Başkanlığını üstlendi. Daha sonra Trablusgarp Savaşı'nda (1911) Bingazi bölgesinde işgalci İtalyan kuvvetlerine karşı yapılan muharebelere katıldı. Ardından Balkan Savaşı'nda (1912-1913) Doğu Trakya muharebelerine katılarak Edirne'nin geri alınmasında etkili oldu. 27 Ekim 1913 tarihinde Sofya Sefareti Askerî Ataşeliğine atandı. 1914 yılı başında ise ek görev olarak Belgrad ve Çetine askerî ataşeliklerini üstlendi. I. Dünya Savaşı'nın (1914-1918) başlaması üzerine Gelibolu'daki 19. Fırka Komutanlığına atandı. Emrindeki kuvvetlerle Gelibolu Yarımadası'na çıkarma yapan düşman kuvvetlerini durdurmayı ve sahil şeridinde tutmayı başardı. 1915 yılı boyunca görev bölgesine yapılan tüm düşman taarruzlarını geri püskürttü. Anafartalar Grup Komutanı olarak gösterdiği üstün başarılarından dolayı "Anafartalar Kahramanı" unvanıyla anılmaya başlandı. 27 Ocak 1916 tarihinde 16. Kolordu Komutanlığına getirildi ve emrindeki kuvvetlerle Diyarbakır'a gönderildi. Bölgeyi bir yıldır işgal altında tutan Rus kuvvetlerini yenilgiye uğratarak Bitlis ve çevresini işgalden kurtarmayı başardı. Ardından Diyarbakır'daki

İkinci Ordu Komutanlığına 1916 yılının sonunda vekâleten ve 1917 yılının başında ise asaleten atandı. 5 Temmuz 1917 tarihinde ise Suriye bölgesindeki Yedinci Ordu Komutanlığına getirildi. Ancak buradaki harekât konusunda Osmanlı Başkomutanlık makamı ile görüş ayrılığına düştü ve 1917 yılı Ekim ayında İstanbul'a döndü. Ardından 1917 Aralık ayında Veliâht Şehzade Mehmet Vahidettin ile birlikte Almanya'ya gitti. Almanya'dan döndükten sonra bu defa 1918 yılı Mayıs ayında tedavi amacıyla Viyana ve Karlsbad'a (günümüzde Çek Cumhuriyeti'ndeki Karlovy Vary) gitti. Dönüşünde 11 Ağustos 1918 tarihinde yeniden Yedinci Ordu Komutanlığına getirildi. Bu sırada Ekim 1918'de Şam'a giren İngiliz orduları ve Arap isyancılar karşısında bölgedeki Osmanlı kuvvetlerinin Halep'in kuzeyine kadar düzenli olarak geri çekilmesini sağladı. Mondros Ateşkes Antlaşması'nın (30 Ekim 1918) imzalanmasından sonra ise ek görev olarak Yıldırım Orduları Grup Komutanlığını da üstlendi. Ancak 7 Kasım 1918 tarihinde emrindeki ordu ve grubun lağvedilmesi üzerine İstanbul'a çağırıldı ve Harbiye Nezareti emrine verildi. 13 Kasım 1918 tarihinde İstanbul'a geldi. İstanbul'da kaldığı altı ay boyunca Anadolu'da başlayan işgallere son verilmesi ve işgal altındaki bölgelerin kurtarılması için girişimlerde bulundu. Bu dönemde Padişah VI. Mehmet Vahidettin ile diğer asker ve sivil devlet ileri gelenleriyle ülkenin kurtuluşu için görüşmeler yaptı. Yakın silah arkadaşlarından bazılarının Anadolu'daki önemli görevlere atanmasını sağladı. Bu girişimlerden rahatsız olan İstanbul Hükûmeti tarafından İstanbul'dan uzaklaştırılması kararı alındı ve 30 Nisan 1919 tarihinde "Dokuzuncu Ordu Kıtâatı Müfettişi" unvanı ve Doğu Karadeniz bölgesindeki olayları durdurma görevi ile Anadolu'ya tayin edildi. Görevi kapsamında çok geniş yetkiler verilmesini sağlayarak 16 Mayıs 1919'da Bandırma Vapuru'yla İstanbul'dan ayrıldı. 19 Mayıs 1919 tarihinde Samsun'a geldi ve kendi inisiyatifi ile yetkilerini kullanarak Anadolu'daki tüm askerî ve sivil idarecileri organize etmeye başladı. Ardından Samsun'dan ayrılarak Havza ve Amasya'ya geldi. Amasya'da 22 Haziran 1919'da tüm ülkeye yayınladığı bir genelge ile vatanın kurtuluşu için yapılması gerekenlere dair yol haritasını ortaya koydu. Bu kapsamda Sivas'ta bir millî kongre toplanması için çağrı yaptı. Bu esnada düzenlenecek yerel kongre için Erzurum'a gitti. Ancak bu davranışları üzerine İstanbul Hükûmeti tarafından görevinden alındı ve geri çağırıldı. Bu durum üzerine Erzurum'da askerlik ve devlet memurluğundan ayrıldı (8 Temmuz 1919). Erzurum Kongresi'ne (23 Temmuz-4 Ağustos 1919) sivil bir vatandaş olarak katıldı ve kongre başkanlığına seçildi. Ardından kendisinin çağrısını yaptığı Sivas Kongresi'ne (4-11 Eylül 1919) katıldı. Ülkenin bağımsızlığı ve işgallerden korunması konularında alınan kararları İstanbul'a bildirdi. Bu gelişmeler üzerine Millî Mücadele karşıtı olan Damat Mehmet Ferit Paşa Başkanlığındaki İstanbul Hükûmeti istifa etti. Yerine gelen yeni hükûmet Temsil Heyeti Başkanı Mustafa Kemal Paşa ile temas kurdu ve Amasya'da görüşmeler

yapıldı (20-22 Ekim 1919). Bu görüşmede yeni İstanbul Hükûmeti Temsil Heyetiyle büyükoranda fikir birliğine vardı. Mebusan Meclisi için seçimler yapılması kararlaştırıldı ve 1919 yılının son ayları seçim çalışmalarıyla geçti. Bu kapsamda Mustafa Kemal Paşa da Erzurum Mebusu seçildi. Yılın son günlerinde Mustafa Kemal Paşa ve Temsil Heyeti Üyeleri Ankara'ya geldi (27 Aralık 1919). Gelişmelerin buradan takip edilmesine karar verildi ve Mebusan Meclisinin yapacağı çalışmalara odaklanıldı. Son Osmanlı Mebusan Meclisi 12 Ocak 1920'de toplandı ve Millî Mücadele yanlısı kararlar almaya başladı. Ancak Mebusan Meclisinde Misak-ı Millî'nin ilan edilmesi üzerine İngiliz kuvvetleri İstanbul'u işgal etmeye başladı (16 Mart 1919). Mebusan Meclisi kapatıldı ve pek çok mebus tutuklandı. Bu gelişme üzerine Ankara'da bulunan Mustafa Kemal Paşa, 19 Mart 1920 tarihinde tüm yetkililere çektiği bir telgrafla Ankara'da olağan üstü yetkilere sahip bir Millî Meclis toplanacağını ve milletin kaderini bu Meclisin belirleyeceğini ilan etti. Bu Meclis için hızlıca yeni seçimler yapıldı ve 23 Nisan 1920 tarihinde Türkiye Büyük Millet Meclisi Ankara'da toplandı. Mustafa Kemal Paşa Meclis Başkanlığına seçildi. Kısa süre içerisinde Meclise dayalı bir hükûmet sistemi (İcra Vekilleri Heyeti) kuruldu ve öncelikli meselelere çözüm aranmaya başlandı. Bu sırada yeniden Damat Mehmet Ferit Paşa'nın başına getirildiği İstanbul Hükûmeti, başta Mustafa Kemal Paşa olmak üzere Ankara'da bulunan Millî Mücadele önderleri hakkında idam kararı aldı (24 Mayıs 1920). Başkanlığını Mustafa Kemal Paşa'nın yaptığı TBMM ve Hükûmeti, öncelikle tüm Anadolu'yu kapsayan bir bütünlük sağlamaya çalıştı. İstanbul Hükûmetinin veya yabancı güçlerin desteğiyle Ankara Hükûmetine karşı isyan eden gruplar etkisiz hâle getirildi. Bir yandan da Batı Anadolu'da işgal sahasını genişletmeye başlayan Yunan kuvvetleriyle mücadele edildi. Mevcut Kuva-yı Milliye teşkilatları TBMM'ye bağlı düzenli ordu sistemi içine alınmaya başlandı. Bu gayretlerin ilk sınavı Birinci İnönü Savaşı (Ocak 1921), İkinci İnönü Savaşı (Mart-Nisan 1921) ve Kütahya-Eskişehir Savaşı'nda (Haziran-Temmuz 1921) verildi. Bu muharebelerde Yunan ilerleyişi durdurulmaya çalışıldı. Düzenli ve güçlü bir Yunan ordusuyla mücadele etmenin ancak daha güçlü, daha düzenli ve tek elden yönetilen bir orduyla mümkün olduğunun anlaşılmasıyla eldeki tüm kaynaklar seferber edildi. Mustafa Kemal Paşa, TBMM kararıyla Başkomutanlığa getirildi ve Sakarya Savaşı'nda (Ağustos-Eylül 1921) Yunan ilerleyişi kesin olarak durduruldu. Bu zafer sonrasında TBMM tarafından Mustafa Kemal Paşa'ya "Gazi" unvanı ile "Müşir" (Mareşal) rütbesi verildi. Bu savaştan sonra iki taraf da yaklaşık bir yıllık çatışmasızlık ve hazırlık safhasına girdi. Bu süreçte Mustafa Kemal Paşa ve TBMM Hükûmeti, hem savaş hazırlıklarına hem de diplomatik girişimlere yoğunlaştı. 1921 yılı boyunca Rusya, Gürcistan, Azerbaycan, Afganistan ve Fransa ile Dostluk Antlaşması imzalandı. 1922 yılı boyunca da İngiltere ve İtalya ile diplomatik temaslarda bulunuldu. Nihayet 1922 yılı Ağustos ayında TBMM Başkanı ve

Başkomutan Mustafa Kemal Paşa idaresindeki düzenli ordularla Büyük Taarruz (26 Ağustos 1922) başlatılarak kısa süre içerisinde tüm işgalci Yunan kuvvetleri Anadolu'dan çıkarıldı ve 9 Eylül 1922 tarihinde İzmir şehri kurtarılarak üç yıldan fazla bir zamandır devam eden Kurtuluş Savaşı zaferle sonuçlandırıldı. 11 Ekim 1922'de imzalanan Mudanya Ateşkes Antlaşması ile de savaş resmen sona erdi. Bu aşamadan itibaren Mustafa Kemal Paşa ve TBMM Hükûmeti Anadolu'nun çıkarlarına uygun bir barış antlaşması imzalanması için mücadele etti. 1 Kasım 1922 tarihinde TBMM tarafından saltanatın kaldırılması ile diplomatik alanda tek muhatabın zaferi kazanan TBMM Hükûmeti olması sağlandı. İsviçre'nin Lozan şehrinde 22 Kasım 1922'de başlayan barış görüşmeleri sonucunda 24 Temmuz 1923 tarihinde Lozan Barış Antlaşması imzalandı ve Türkiye'nin bağımsızlığı ve sınırları, antlaşmaya imza atan tüm devletlerce kabul edilmiş oldu. Mustafa Kemal Paşa, TBMM I. Dönem (1920-1923) milletvekilliğinin ardından II. Dönem'de (1923-1927) yeniden Ankara Milletvekili seçildi. Bu dönemde 29 Ekim 1923 tarihinde "Cumhuriyet" ilan edildi ve TBMM Başkanı Mustafa Kemal Paşa Türkiye Cumhuriyeti'nin ilk Cumhurbaşkanı seçildi. Daha sonraki TBMM dönemleri olan III. Dönem (1927-1931), IV. Dönem (1931-1935) ve V. Dönem'de (1935-1939) yine Ankara Milletvekili seçildi ve her yeni dönem başında TBMM tarafından Mustafa Kemal Paşa'nın Cumhurbaşkanlığı tekrar tescil edildi. Bundan sonraki süreçte ölümüne kadar Cumhurbaşkanı olarak görev yapan Mustafa Kemal Paşa, Türkiye Cumhuriyeti'nin gelişmesi, kalkınması ve bağımsızlığını kuvvetlendirmesi için köklü reformlar yapılmasını sağladı. 1934 yılında çıkan Soyadı Kanunu sonrasında TBMM tarafından kendisine "ATATÜRK" soyadı verildi. Türkiye Cumhuriyeti'nin kurucusu ve ilk Cumhurbaşkanı olan Mustafa Kemal Atatürk, 10 Kasım 1938 tarihinde İstanbul'da vefat etti. Cenazesi, Ankara'da büyük kalabalıkların ve üst düzey yabancı temsilcilerin katıldığı bir cenaze töreniyle Ankara Etnografya Müzesi'ne konuldu. Atatürk'ün hatırası için 1944 yılında inşasına başlanan Anıtkabir, 1953 yılında tamamlandı ve 10 Kasım 1953 tarihinde Mustafa Kemal Atatürk'ün naaşı Etnografya Müzesi'nden alınarak ebedi istirahatgâhı olan Anıtkabir'e nakledildi.

BİBLİYOGRAFYA

Seçilmiş Osmanlı Arşivi Belgeleri:

BOA, İ.DUİT, 115/2; BOA, İ.DUİT, 155/53; BOA, İ.DUİT, 157/43; BOA, İ.DUİT, 158/73; BOA, İ.DUİT, 163/31; BOA, İ.DUİT, 175/46; BOA, İ.DUİT, 178/30; BOA, MV, 215/115; BOA, MV, 216/6; BOA, MV, 216/54; BOA, MV, 251/34; BOA, DH.İ.UM, 19/1; BOA, DH.İ.UM.EK, 116/38; BOA, DH.İ.UM.EK, 117/73; BOA, DH.İ.UM.EK, 118/4; BOA, DH.KMS, 53-1/43; BOA, DH.KMS, 53-4/21; BOA, DH.KMS, 56-1/44; BOA, DH.ŞFR, 99/231; BOA, DH.ŞFR, 99/283; BOA, DH.ŞFR, 101/60; BOA, DH.ŞFR, 199/37; BOA, DH.ŞFR, 630/122; BOA, DH.ŞFR, 630/137; BOA, DH.ŞFR, 631/15; BOA, DH.ŞFR, 631/17; BOA, DH.ŞFR, 635/128; BOA, DH.ŞFR, 638/80; BOA, DH.ŞFR, 646/3; BOA, DH.ŞFR, 646/4; BOA, DH.ŞFR, 654/15; BOA, HR.İM, 59/30

Seçilmiş Cumhuriyet Arşivi Belgeleri:

BCA, 30.10.0.0/2.9.28; BCA, 30.10.0.0/2.12.5; BCA, 30.10.0.0/40.239.9; BCA, 30.10.0.0/75.492.2; BCA, 30.10.0.0/222.501.5; BCA, 30.10.0.0/266.793.25; BCA, 30.10.0.0/269.808.1; BCA, 30.11.1.0/32.15.2; BCA, 30.18.1.1/1.11.16; BCA, 30.18.1.1/13.12.14; BCA, 30.18.1.2/54.36.10; BCA, 30.18.1.2/85.94.7; BCA, 30.18.1.2/85.98.11; BCA, 30.18.1.2/85.99.10; BCA, 30.18.1.2/85.100.1; BCA, 30.18.1.2/85.115.20; BCA, 230.0.0.0/149.56.8; BCA, 490.1.0.0/3.15.42; BCA, 490.1.0.0/4.19.15; BCA, 490.1.0.0/34.141.2; BCA, 490.1.0.0/58.227.4; BCA, 490.1.0.0/210.834.3; BCA, 490.1.0.0/609.111.9; BCA, 490.1.0.0/1434.740.1; BCA, 490.1.0.0/1599.524.3

TBMM Arşivi Belgeleri:

https://www.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d01/SM_20_1_1.pdf

https://www.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d02/SM_20_1_2.pdf

https://www.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d03/SM_20_1_3.pdf

https://www.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d04/SM_20_1_4.pdf

Seçilmiş Kaynaklar:

- TBMM Aza-yı Kiramı Cedveli*, s. 2, Ankara, 1337 (1921)
- TBMM Aza-yı Kiramı Albümü*, s. 35, Ankara [1922]
- TBMM Albüm Dönem 1, TBMM'nin 25. Yıldönümünü Anış*, s. 3b ve 3c, Ankara 1945
- TBMM Albümü 1920-1973*, s. 4, Ankara 1973
- TBMM Albümü 1920-2010*, c. 1, s. 4, 11, 74, 83, 134, 187 ve 240, Ankara 2010
- Fahri Çoker, *Türk Parlamento Tarihi*, c. 3, s. 18 ve 82-97, Ankara 1995
- Mustafa Kemal Paşa, *Nutuk*, Ankara 1927
- Enver Behnan Şapolyo, *Kemal Atatürk ve Millî Mücadele Tarihi*, Ankara 1944
- Şevket Süreyya Aydemir, *Tek Adam, Mustafa Kemal*, İstanbul 1963-1964
- Falih Rıfki Atay, Çankaya, Atatürk'ün Doğumundan Ölümüne Kadar, İstanbul 1969
- Türk İstiklal Harbi'ne Katılan Tümen ve Daha Üst Kademelerdeki Komutanların Biyografileri*, s. 1-15, Ankara 1989
- Cepheden Meclise*, s. 48-49, Ankara 1999
- Şerafettin Turan, *Mustafa Kemal Atatürk, Kendine Özgü Bir Yaşam ve Kişilik*, Ankara 2004
- Şerafettin Turan, "Mustafa Kemal Atatürk, Hayatı", *DİA*, c. 31, s. 310-331, İstanbul 2006
- Yusuf Hikmet Bayur, *Atatürk, Hayatı ve Eseri*, Ankara 1990
- İstiklal Savaşı'nda Ankara, Ankara 2007

ALİ FUAT PAŞA (CEBESOY)

(d. İstanbul 1882, ö. İstanbul 1968)

1882 yılında İstanbul'da doğdu. İsmail Fazıl Paşa'nın oğludur. İlk ve orta eğitimini Erzincan ve İstanbul'da tamamladı. Daha sonra 1899 yılında İstanbul'da Harbiye Mektebine girdi. Bu okuldan 1902 yılında piyade mülazım-ı sani (teğmen) rütbesiyle mezun oldu. Aynı yıl kurmay sınıfına seçilerek Erkan-ı Harbiye Mektebine girdi. Bu okulu ise 1905 yılında bitirdi. Osmanlı Dönemindeki askerlik kariyeri boyunca sırasıyla mülazım-ı sani-teğmen (1902), mülazım-ı evvel-üsteğmen (1902), yüzbaşı (1905), kolağası-kıdemli yüzbaşı (1907), binbaşı (1911), kaymakam-yarbay (1914), miralay-albay (1915) ve mirliva-tümgeneral (1917) rütbelerini aldı. Bu süreçte Şam, Beyrut, Selanik, Karaferye (Veria), İstanbul, Yanya, Filistin, Erzurum, Bitlis, Van, Konya ve Ankara'da subay ve komutan olarak görev yaptı. 1908-1911 yılları arasında Roma'da Askerî Ataşe olarak bulundu. Balkan Savaşı (1912-1913) sırasında Yanya'da görev yaptı. Bu sırada katıldığı muharebelerde Yunanlılara esir düştü (1913). Aynı yıl serbest bırakıldı ve İstanbul'a döndü. 1917 yılında 20. Kolordu (Filistin) Komutanlığına, 1918 yılında 7. Ordu (Şam) Komutan Vekilliğine ve 1919 yılında da 20. Kolordu (Konya) Komutanlığına atandı. Bu esnada öğrencilik yıllarından beri tanıştığı Mustafa Kemal Paşa ile temasa geçerek Millî Mücadele'ye destek vermeye başladı. Konya'daki kolordu karargâhını Ankara'ya taşıdı. Amasya'da Mustafa Kemal Paşa ile buluşarak Amasya Genelgesi'ni (22 Haziran 1919) hazırlayanlar arasında yer aldı. Ardından Ankara'daki karargâhına döndü. Fakat kısa bir süre sonra İstanbul Hükûmeti tarafından görevinden alındı. Ancak bu kararı tanımayarak Ankara'daki komutanlık görevine devam etti. Sivas Kongresi'nde (4-11 Eylül 1919) alınan bir kararla da "Garbi Anadolu Umum Kuva-yı Milliye Kumandanı" ilan edildi. Bu sıfatla Orta ve Batı Anadolu'daki Kuva-yı Milliye birliklerini düzenlemeye ve çıkan isyanları bastırmaya çalıştı. Bu esnada Ankara'da açılması kararlaştırılan TBMM için yapılan seçimlerde Ankara Milletvekili seçildi. Aynı sırada babası İsmail Fazıl Paşa da TBMM Yozgat Milletvekili seçildi. Meclis açıldığı sırada Geyve'de asilere karşı mücadele vermekte olduğundan TBMM

çalışmalarına hemen katılmadı. Bu sırada İstanbul Hükûmeti tarafından hakkında idam kararı verildi. Bolu ve Geyve bölgesindeki görevini tamamladıktan sonra 23 Haziran 1920'de Ankara'ya gelerek TBMM çalışmalarına katıldı. Ancak iki gün sonra 25 Haziran 1920'de TBMM tarafından Batı Cephesi Komutanlığına atandı ve cephe karargâhı olan Eskişehir'e gitti. Daha sonra yine TBMM Hükûmeti tarafından 9 Kasım 1920'de Moskova Büyükelçiliğine atandı. Bu görevi sırasında Rusya ile Moskova Antlaşması'nı (16 Mart 1921) imzaladı. Daha sonra 2 Haziran 1922'de Ankara'ya dönerek tekrar TBMM çalışmalarına katıldı. Büyük Taarruz öncesinde Batı Cephesi'ni gezdi ve gözlemlerini TBMM Genel Kurulu ile paylaştı. 13 Aralık 1922 tarihinde ise TBMM İkinci Başkanlığına seçildi. TBMM I. Dönem (1920-1923) milletvekilliğinin ardından II. Dönem'de (1923-1927) tekrar Ankara Milletvekili seçildi. Bu sırada 1923 yılında TBMM tarafından ferik (korgeneral) rütbesine yükseltildi ve milletvekili sıfatını koruyarak İkinci Ordu Komutanlığına atandı. Ancak 1924 yılında ordu Komutanlığını bırakarak milletvekilliğine döndü. Aynı yıl Terakkiperver Cumhuriyet Fırkası kurucuları arasında yer aldı. 1926 yılında ise İzmir Suikastı davası kapsamında tutuklandı. İzmir'de yapılan yargılama sonucu suçsuz olduğu anlaşıldı ve aynı yıl serbest bırakıldı. Ardından 1927 yılında ferik (korgeneral) rütbesiyle askerlik mesleğinden emekliye ayrıldı. TBMM II. Dönem (1923-1927) milletvekilliğinin ardından bir dönem siyaset dışında kaldı. TBMM IV. Dönem (1931-1935), V. Dönem (1935-1939), VI. Dönem (1939-1943), VII. Dönem (1943-1946) ve VIII. Dönem'de (1946-1950) Konya Milletvekili; IX. Dönem'de (1950-1954) Eskişehir Milletvekili; X. Dönem (1954-1957) ve XI. Dönem'de (1957-1960) ise İstanbul Milletvekili olarak TBMM çatısı altında bulunmaya devam etti. Bu dönemlerdeki hükûmetlerde Bayındırlık Bakanı (1939-1943) ve Ulaştırma Bakanı (1943-1946) olarak görev yaptı. Son olarak da TBMM Başkanlığına seçildi (1948). TBMM XI. Dönem (1957-1960) milletvekilliğinden sonra siyasetten tamamen çekildi ve hayatının kalan kısmını İstanbul'da geçirdi. 10 Ocak 1968 tarihinde İstanbul'da öldü.

BİBLİYOGRAFYA

Osmanlı Arşivi Belgeleri:

BOA, İ.HR, 417/2; BOA, İ.DUİT, 159/34; BOA, İ.DUİT, 162/81; BOA, İ.DUİT, 175/46

Cumhuriyet Arşivi Belgeleri:

BCA, 30.10.0.0/4.23.41; BCA, 30.11.1.0/3.6.6; BCA, 30.18.1.1/1.3.19; BCA, 30.18.1.1/1.18.12

TBMM Arşivi Belgeleri:

https://www.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d01/SM_16_1_1.pdf

https://www.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d02/SM_16_1_2.pdf

https://www.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d04/SM_16_1_4.pdf

https://www.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d09/SM_16_1_9.pdf

https://www.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d10/SM_16_1_10.pdf

https://www.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d02/HT_16_1_2.pdf

https://www.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d04/HT_16_1_4.pdf

https://www.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d10/HT_16_1_10.pdf

Seçilmiş Kaynaklar:

TBMM Aza-yı Kiramı Cedveli, s. 2, Ankara, 1337 (1921)

TBMM Aza-yı Kiramı Albümü, s. 34, Ankara [1922]

TBMM Albüm Dönem 1, TBMM'nin 25. Yıldönümünü Anış, s. 3, Ankara 1945

TBMM Albümü 1920-1973, s. 3, Ankara 1973

Fahri Çoker, *Türk Parlamento Tarihi*, c. 3, s. 17 ve 73-77, Ankara 1995

Ali Fuat Cebesoy, *Sınıf Arkadaşım Atatürk*, İstanbul 2007

Ali Fuat Cebesoy, *Millî Mücadele Hatıraları*, İstanbul 2007

Ali Fuat Cebesoy, *Siyasi Hatıralar*, İstanbul 2007

TBMM Albümü 1920-2010, c. 1, s. 10, 64, 83, 211 272, 340, 410 ve 485, Ankara 2010

Türk İstiklal Harbine Katılan Tümen ve Daha Üst Kademelerdeki Komutanların Biyografileri, s. 165-168, Ankara 1989

Cepheden Meclise, s. 58-59, Ankara 1999

Ayfer Özçelik, *Ali Fuad Cebesoy*, Ankara 1993

Ayfer Özçelik, "Cebesoy, Ali Fuat", *DİA*, c. 7, s. 194-195, İstanbul 1993

İstiklal Savaşı'nda Ankara, Ankara 2007

ŞEYH ŞEMSETTİN EFENDİ (BAYRAMOĞLU)

(d. Ankara 1884, ö. İstanbul 1945)

1884 yılında Ankara'da doğdu. Hacı Bayram-ı Veli Dergâhı Şeyhi Mehmet Tayyip Baba'nın oğludur. İlk ve orta eğitimini Ankara'da tamamladı. Daha sonra Ankara ve İstanbul'da medrese tahsili gördü. I. Dünya Savaşı'nın (1914-1918) sona ermesi ve Mondros Ateşkes Antlaşması'nın (30 Ekim 1918) imzalamasından sonra Millî Mücadele'ye destek vermeye başladı. Bu tavrı nedeniyle 1919 yılında İstanbul Hükûmeti tarafından tutuklandı. Bir süre İstanbul'da tutuklu kaldıktan sonra aynı yıl serbest bırakıldı. Ankara'ya dönerek Ankara Müdafaa-i Hukuk Cemiyetine katıldı. Şehrin ileri gelenleriyle birlikte Mustafa Kemal Paşa'nın Ankara'ya gelmesini kolaylaştırıcı faaliyetlerde bulundu. 1920 yılında ise babasının ölümü üzerine Hacı Bayram-ı Veli Dergâhı Şeyhliğine getirildi. Bu sırada TBMM için yapılan seçimlerde Ankara Milletvekili seçildi. TBMM'nin 23 Nisan 1920 tarihindeki açılışında hazır bulundu. TBMM milletvekilleri arasında yaşanan ayrışmadan sonra muhalefeti temsil eden İkinci Grup'ta yer aldı. TBMM I. Dönem (1920-1923) milletvekilliği sona erince yeniden aday olmadı. Bir süre sonra İstanbul'a yerleşti. Hayatının kalan kısmını burada geçirdi. Bir daha herhangi bir resmî veya siyasi görev almadı. 25 Ocak 1945 tarihinde İstanbul'da öldü.

BİBLİYOGRAFYA

Cumhuriyet Arşivi Belgeleri:

BCA, 30.11.1.0/24.17.17; BCA, 30.11.1.0/26.9.3

TBMM Arşivi Belgeleri:

https://www.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d01/SM_23_1_1.pdf

Seçilmiş Kaynaklar:

TBMM Aza-yı Kiramı Cedveli, s. 2, Ankara, 1337 (1921)

TBMM Aza-yı Kiramı Albümü, s. 36, Ankara [1922]

TBMM Albüm Dönem 1, TBMM'nin 25. Yıldönümünü Anış, s. 4, Ankara 1945

TBMM Albümü 1920-1973, s. 4, Ankara 1973

TBMM Albümü 1920-2010, c. 1, s. 11, Ankara 2010

Fahri Çoker, *Türk Parlamento Tarihi*, c. 3, s. 18 ve 101-102, Ankara 1995

Fuat Bayramoğlu, Nihat Azamat, "Bayramiyye", *DİA*, c. 5, s. 269-273, İstanbul 1992

Onur Zeki, *Birinci TBMM'de Bağımsız Mebuslar ve Yasama Çalışmaları (1920-1923)*, Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi, Ankara 2018

İstiklal Savaşı'nda Ankara, Ankara 2007

ANTALYA

TBMM

HASAN TAHSİN BEY

(d. Antalya 1869, ö. Antalya 1930)

1869 yılında Antalya'da doğdu. Buharalı Hacı Ali Efendi'nin oğludur. İlk ve orta eğitimini Antalya'da tamamladı. 1882 yılında Antalya Telgrafhanesinde Memur olarak devlet hizmetine girdi. Daha sonra sırasıyla Pozantı Telgraf Memuru (1886), Halep Posta-Telgraf Müdürlüğü Kâtibi (1887), Burdur Posta-Telgraf Müdürlüğü Muhabere Memuru (1888), Antalya Posta-Telgraf Müdürlüğü Muhabere Memuru (1890), Manavgat Posta-Telgraf Müdürü (1892), Antalya-Merkez Posta-Telgraf Müdürü (1895), İstanbul-Sirkeci Posta-Telgraf Şubesi Muhabere Memuru (1896), Tarsus Posta-Telgraf Müdürü (1898), ikinci defa Manavgat Posta-Telgraf Müdürü (1899), Aksaray Posta-Telgraf Müdürü (1900), Akseki Posta-Telgraf Müdürü (1901), Burdur Posta-Telgraf Müdürü (1901), Erzurum Posta-Telgraf Başmüdür Vekili (1905), Erzurum Telgraf Müdürü (1907) ve İstanbul'da Posta-Telgraf Nezareti Sicil Şubesi İkinci Kâtibi (1912) olarak görev yaptı. Son görevinden 1918 yılında emekliye ayrıldı ve memleketi olan Antalya'ya döndü. I. Dünya Savaşı'nın (1914-1918) sona ermesi ve Mondros Ateşkes Antlaşması'nın (30 Ekim 1918) imzalanması üzerine Millî Mücadele'ye destek vermeye başladı. Antalya Müdafaa-i Hukuk Cemiyetine katılarak telgraf uzmanı olarak hizmet verdi. Ankara'da açılması kararlaştırılan TBMM için yapılan seçimlerde Antalya Milletvekili seçildi. 8 Mayıs 1920 tarihinde Ankara'ya gelerek TBMM çalışmalarına katıldı. Meclis çalışmaları sırasında Müvazene-i Maliye, Bütçe ve Posta-Telgraf komisyonlarında üye olarak görev yaptı. TBMM I. Dönem (1920-1923) milletvekilliği sona erince yeniden aday olmadı ve Antalya'ya döndü. Hayatının kalan kısmını burada geçirdi. Bir daha herhangi bir resmî veya siyasi görev almadı. 23 Eylül 1930 tarihinde Antalya'da öldü. Soyadı Kanunu (1934) çıktıktan sonra ailesi "SÜRENKÖK" soyadını aldı.

BİBLİYOGRAFYA

Osmanlı Arşivi Belgeleri:

BOA, DH.SAİD.d, 65/493; BOA, DH.MKT, 1043/18

TBMM Arşivi Belgeleri:

https://www.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d01/SM_27_1_1.pdf

Seçilmiş Kaynaklar:

TBMM Aza-yı Kiramı Cedveli, s. 2, Ankara, 1337 (1921)

TBMM Aza-yı Kiramı Albümü, s. 30, Ankara [1922]

TBMM Albüm Dönem 1, TBMM'nin 25. Yıldönümünü Anış, s. 5, Ankara 1945

TBMM Albümü 1920-1973, s. 5, Ankara 1973

TBMM Albümü 1920-2010, c. 1, s. 12 ve 64, Ankara 2010

Fahri Çoker, *Türk Parlamento Tarihi*, c. 3, s. 18 ve 113-114, Ankara 1995

Olca Öncül, "Sürenkök Ailesi, Kurtuluş Savaşımızın Telgraf Uzmanı", *Gemişten Geleceğe Antalyalılar*, 2 (Mart 2003), s. 4-7

Celal Atik, *Antalya'nın Vekilleri 1908-2012*, Ankara 2012

Onur Zeki, *Birinci TBMM'de Bağımsız Mebuslar ve Yasama Çalışmaları 1920-1923*,

Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi, Ankara 2018

Nedim Sarıgüzel, "Birinci Dönem Türkiye Büyük Millet Meclisinde Antalya Milletvekilleri (Biyografi Ve Faaliyetleri)", *OPUS-Uluslararası Toplum Araştırmaları Dergisi*, 12 (2017), 205-236

ALİ VEFA BEY (SEYHANLI)

(d. Gazimagosa 1873, ö. 1953)

1873 yılında Kıbrıs Adası'nda Gazimagosa şehrinde doğdu. Kıbrıslı avukatlardan Muhammed Naim Efendi'nin oğludur. İlk ve orta eğitimini Lefkoşa ve İstanbul'da tamamladı. Ardından İstanbul'da Mülkiye Mektebine girdi. Bu okuldan 1897 yılında mezun oldu. Aynı yıl Suriye Vilayeti Maiyet Memuru olarak devlet hizmetine girdi. Bu görevi sırasında ilave vazife olarak Şam İdadisinde vekil öğretmenlik yaptı. Ayrıca Suriye Vilayeti İstatistik Komisyonu Üyeliğinde bulundu. Daha sonra sırasıyla Suşehri Kaymakamı (1901), Mecitözü Kaymakamı (1906), İslahiye Kaymakamı (1906), Çerkeş Kaymakamı (1909), Maan Kaymakamı (1909), Salt Kaymakamı (1911), tekrar Maan Kaymakamı (1913), Menemen Kaymakamı (1914), Finike Kaymakamı (1914) ve Korkuteli Kaymakamı (1915) olarak görev yaptı. Son görevi sırasında 1918 yılında bir süre Antalya Mutasarrıflığına vekâlet etti. Korkuteli Kaymakamı olarak görev yapmakta iken I. Dünya Savaşı'nın (1914-1918) sona ermesi ve Mondros Ateşkes Antlaşması'nın (30 Ekim 1918) imzalanması üzerine Millî Mücadele'ye destek vermeye başladı. Ankarada açılması kararlaştırılan TBMM için yapılan seçimlerde Antalya Milletvekili seçildi. Meclis çalışmaları sırasında Kanun-ı Esasi, Teşkilat-ı Esasiye, Dahiliye, Hariciye, Layiha ve Kavanin-i Maliye komisyonlarında üye olarak görev yaptı. TBMM I. Dönem (1920-1923) milletvekilliği sona erince tekrar aday olmadı. Yeniden memurluk görevine döndü ve sırasıyla Kayseri Valisi (1923) ve Mülkiye Müfettişi (1927) olarak çalıştı. Son görevinden 1933 yılında emekliye ayrıldı. 21 Eylül 1953 tarihinde öldü.

BİBLİYOGRAFYA

Osmanlı Arşivi Belgeleri:

BOA, DH.SAİD.d, 96/205 ve 180/277; BOA, İ.DH, 1382/27; BOA, İ.DH, 1444/7; BOA, İ.DH, 1478/41; BOA, İ.DH, 1486/52; BOA, İ.DH, 1508/26; BOA, İ.DH, 1509/101, BOA, İ.DH, 1515/39

Cumhuriyet Arşivi Belgeleri:

BCA, 30.18.1.1/7.29.14

TBMM Arşivi Belgeleri:

https://www.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d01/SM_27_1_1.pdf

Seçilmiş Kaynaklar:

TBMM Aza-yı Kiramı Cedveli, s. 2, Ankara, 1337 (1921)

TBMM Aza-yı Kiramı Albümü, s. 32, Ankara [1922]

TBMM Albüm Dönem 1, TBMM'nin 25. Yıldönümünü Anış, s. 4, Ankara 1945

TBMM Albümü 1920-1973, s. 4, Ankara 1973

TBMM Albümü 1920-2010, c. 1, s. 11, Ankara 2010

Fahri Çoker, *Türk Parlamento Tarihi*, c. 3, s. 18 ve 105-106, Ankara 1995

Ali Çankaya, *Yeni Mülkiye Tarihi ve Mülkiyeliler*, c. 3, s. 739-740, Ankara 1968-1969

Celal Atik, *Antalya'nın Vekilleri 1908-2012*, Ankara 2012

Nedim Sarıgözel, "Birinci Dönem Türkiye Büyük Millet Meclisinde Antalya Milletvekilleri (Biyografi Ve Faaliyetleri)", *OPUS-Uluslararası Toplum Araştırmaları Dergisi*, 12 (2017), 205-236

MUSTAFA HAMDİ BEY (EBRİŞİMOĞLU)

(d. Antalya 1876, ö. Antalya 1944)

1876 yılında Antalya'da doğdu. İbrişimzade Yusuf Ağa'nın oğludur. İlk ve orta eğitimini Antalya'da tamamladı. 1877 yılında Teke (Antalya) Sancağı İdare Meclisi Kalemünde Memur olarak devlet hizmetine girdi. Ardından sırasıyla Teke (Antalya) Sancağı Tahrirat Kalemî Mübeyyizi (1889), Teke (Antalya) Sancağı Muhasebe Kalemî Evrak Mukayyidi (1890), Teke (Antalya) Sancağı Tahrir ve Vergi Kâtibi Yardımcısı (1897) ve Teke (Antalya) Sancağı İdare Meclisi Başkâtibi olarak görev yaptı. Daha sonra Teke (Antalya) Sancağı İdare Heyeti ve Daimi Encümen Üyeliği ile Antalya Belediye Başkanlığı görevlerinde bulundu. I. Dünya Savaşı'nın (1914-1918) sona ermesi ve Mondros Ateşkes Antlaşması'nın (30 Ekim 1918) imzalanması üzerine Millî Mücadelâ'ye destek vermeye başladı. Antalya Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti kurucuları arasında yer aldı ve bu cemiyetin Başkanlığını üstlendi. Daha sonra Ankara'da açılması kararlaştırılan TBMM için yapılan seçimlerde Antalya Milletvekili seçildi. 8 Mayıs 1920 tarihinde Ankara'ya gelerek TBMM çalışmalarına katıldı. Meclis çalışmaları sırasında Defter-i Hakani, Layiha ve Nizamname-i Dahili komisyonlarında üye olarak görev yaptı. TBMM I. Dönem (1920-1923) milletvekilliği sona erince yeniden aday olmadı. Memleketi olan Antalya'ya döndü. Hayatının kalan kısmını burada geçirdi. Bir daha herhangi bir resmî veya siyasi görevde bulunmadı. TBMM I. Dönem (1920-1923) milletvekillerine yardım yapılmasını öngören ve 1941 ve 1943 yıllarında çıkarılan kanunlar kapsamında kendisine devletten maddi destek tahsis edildi. 11 Haziran 1944 tarihinde Antalya'da öldü.

BİBLİYOGRAFYA

Osmanlı Arşivi Belgeleri:

BOA, DH.SAİD.d, 52/267; BOA, DH.İ.UM, 11/9; BOA, DH.MUI, 104/12 BOA, DH.ŞFR, 615/47

Cumhuriyet Arşivi Belgeleri:

BCA, 30.10.0.0/4.23.42

TBMM Arşivi Belgeleri:

https://www.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d01/SM_27_1_1.pdf

Seçilmiş Kaynaklar:

TBMM Aza-yı Kiramı Cedveli, s. 2, Ankara, 1337 (1921)

TBMM Aza-yı Kiramı Albümü, s. 32, Ankara [1922]

TBMM Albüm Dönem 1, TBMM'nin 25. Yıldönümünü Anış, s. 5, Ankara 1945

TBMM Albümü 1920-1973, s. 5, Ankara 1973

TBMM Albümü 1920-2010, c. 1, s. 12 ve 64, Ankara 2010

Fahri Çoker, *Türk Parlamento Tarihi*, c. 3, s. 18 ve 115, Ankara 1995

Celal Atik, *Antalya'nın Vekilleri 1908-2012*, Ankara 2012

İrşad Sami Yuca, "I. TBMM'nin Yardıma Muhtaç Mebusları Meselesi", *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 9/42 (2016), s. 831-845

Nedim Sarıgözel, "Birinci Dönem Türkiye Büyük Millet Meclisinde Antalya Milletvekilleri (Biyografi Ve Faaliyetleri)", *OPUS-Uluslararası Toplum Araştırmaları Dergisi*, 12 (2017), 205-236

MEHMET RASİH EFENDİ (KAPLAN)

(d. Akseki 1883, ö. Akseki 1952)

1883 yılında Antalya'nın Akseki ilçesinde doğdu. Şatırzade Mehmet Tahir Efendi'nin oğludur. İlk ve orta eğitimini Akseki'de tamamladı. Daha sonra 1902 yılında Konya'ya geldi ve Ziyaiye ve İrfaniye medreselerinde tahsil gördü. 1906 yılında medrese eğitimini tamamlayarak müderrislik icazetnamesi aldı. Ardından Mısır'a giderek Kahire'de Camiü'l-Ezher'de Arapça öğrendi ve Kahire Darülfünununda sosyoloji ve edebiyat öğrenimi gördü. Mısır'daki tahsilini 1911 yılında tamamladı ve yurda döndü. Aynı yıl Konya Vilayeti İdare Meclisi Üyeliğine seçildi. Ardından 1912-1913 yılları arasında Akseki Kazası Maarif Encümeni Başkanı, 1914 yılında ise Teke (Antalya) Sancağı Daimi Encümen Üyeliği görevlerinde bulundu. I. Dünya Savaşı'nın (1914-1918) sona ermesi ve Mondros Ateşkes Antlaşması'nın (30 Ekim 1918) imzalanmasından sonra Milli Mücadele'ye destek vermeye başladı. Ankarada açılması kararlaştırılan TBMM için yapılan seçimlerde Antalya Milletvekili seçildi. 8 Mayıs 1920 tarihinde Ankara'ya gelerek TBMM çalışmalarına katıldı. Meclis çalışmaları sırasında İrşad, Hariciye ve Maarif komisyonlarında üye olarak görev yaptı. Ayrıca TBMM Başkanlığı tarafından Eskişehir İstiklal Mahkemesi (1920) Üyeliği ile görevlendirildi. Bunun yanı sıra TBMM Haysiyet Divanı'nda bulundu. 1921 yılında Antalya'ya gönderilerek asker sevkiyatı işleriyle ilgilendi. TBMM I. Dönem (1920-1923) milletvekilliğinin ardından II. Dönem (1923-1927), III. Dönem (1927-1931), IV. Dönem (1931-1934), V. Dönem (1935-1938) ve VI. Dönem'de (1939-1943) yine Antalya Milletvekili olarak TBMM çatısı altında bulunmaya devam etti. TBMM VII. Dönem'de (1944-1946) Kahramanmaraş Milletvekili seçildi. Sonraki VIII. Dönem'de (1946-1950) ise yeniden Antalya Milletvekili seçildi. Bu dönemdeki milletvekilliği sona erince bir daha aday olmadı. Memleketi olan Akseki'ye döndü. Hayatının kalan kısmını burada geçirdi. 14 Kasım 1952 tarihinde Akseki'de öldü.

BİBLİYOGRAFYA

Osmanlı Arşivi Belgeleri:

BOA, A.MTZ.05, 6.C/232.1; BOA, HR.İM, 22/127; BOA, HR.İM, 249/85

Cumhuriyet Arşivi Belgeleri:

BCA, 30.10.0.0/6.31.6; BCA, 30.10.0.0/6.31.33; BCA, 30.10.0.0/6.32.34; BCA, 30.10.0.0/8.50.8; BCA, 30.10.0.0/8.50.9; BCA, 30.10.0.0/8.50.10

TBMM Arşivi Belgeleri:

https://www.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d01/SM_27_1_1.pdf

https://www.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d02/HT_29_1_2.pdf

https://www.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d03/HT_29_1_3.pdf

Seçilmiş Kaynaklar:

TBMM Aza-yı Kiramı Cedveli, s. 2, Ankara, 1337 (1921)

TBMM Aza-yı Kiramı Albümü, s. 31, Ankara [1922]

TBMM Albüm Dönem 1, TBMM'nin 25. Yıldönümünü Anış, s. 5, Ankara 1945

TBMM Albümü 1920-1973, s. 5, Ankara 1973

TBMM Albümü 1920-2010, c. 1, s. 12, 64, 84, 136, 189, 242, 309, 416 ve 451, Ankara 2010

Fahri Çoker, *Türk Parlamento Tarihi*, c. 3, s. 18 ve 116-117, Ankara 1995

Celal Atik, *Antalya'nın Vekilleri 1908-2012*, Ankara 2012

A. Hayrettin Kalkandelen, *Rasih Kaplan*, Antalya 2007

Nedim Sarıgözel, "Birinci Dönem Türkiye Büyük Millet Meclisinde Antalya Milletvekilleri (Biyografi Ve Faaliyetleri)", *OPUS-Uluslararası Toplum Araştırmaları Dergisi*, 12 (2017), 205-236

HAMDULLAH SUPHİ BEY (TANRIÖVER)

(d. İstanbul 1885, ö. İstanbul 1966)

1885 yılında İstanbul'da doğdu. İlk Maarif Nazırı Abdurrahman Sami Paşa'nın torunu Tanzimat Dönemi bilim ve siyaset adamlarından Maarif Nazırı Abdüllatif Suphi Paşa'nın oğludur. İlköğrenimini Kısıklı, Altunizade ve Numune-i Terakki okullarında tamamladı. 1904 yılında Galatasaray Sultanisi Türkçe bölümünden mezun oldu. Mezun olduktan sonra 1905 yılında Reji İdaresi Tercüme Kalem, 1907 yılında Defter-i Hakani Nezareti Yazı İşleri Kaleminde görev yaptıktan sonra 1908 yılında Ayasofya Rüştüyesinde Fransızca ve medeni bilgiler, Darülmualliminde edebiyat, Darülfununda da Türk-İslam sanatı dersleri verdi. Bunun yanı sıra yazarlıkla da ilgilendi. 1909 yılında Fecri Atı topluluğuna katıldı. İstanbul Şehremaneti Tercümanlığını üstlendi. 1911'de bu topluluktan ayrılarak Ziya Gökalp önderliğindeki Genç Kalemler çevresinde gelişen Millî Edebiyat akımına katıldı. 1912 yılında Milliyetçilik akımının İstanbul'daki merkezi olan Türk Ocağı'na girdi ve Başkanı oldu. Aralıklarla toplam 34 yıl bu kurumda Başkanlık yaptı. Ayrıca Davul adındaki dergide mizah yazıları yazdı. 1913 yılında Darülfünun Edebiyat Fakültesinde Türk Edebiyatı ve Eğitim Bilimi Müderrisi oldu. 1919 yılında Millî Mücadele'nin oluşturulması için büyük çabalar gösterdi. İzmir bölgesinde işgalci Yunanlıların Türklere yaptığı zulümleri soruşturmak üzere Amerikan Yüksek Komiseri Amiral Bristol'un Başkanlığındaki heyete Türk gözlemci olarak katıldı. Meclis-i Mebusan VI. Dönem (1920) Antalya Mebusu olarak seçildi. Meclisin İngilizler tarafından işgaliyle Ankara'ya geçti. Ankara'da TBMM'nin açılışında Antalya Milletvekili olarak bulundu. 7 Haziran 1920 tarihinde Matbuat ve İstihbarat Genel Müdürlüğüne atandı. 14 Aralık 1920'de Maarif Vekili seçildi. Vekilliği sırasında millî marş için güfte yarışması açıldı. Mehmet Akif'in yarışmaya katılması için çaba harcadı ve İstiklal Marşı'nı etkili sesi ile Meclis kürsüsünde ilk defa okudu. 12 Mart 1921 tarihinde İstiklal Marşı kabul edildi. TBMM II. Dönem'de İstanbul'dan Milletvekili seçildi. İsmet Paşa Kabinesinde 4 Mart 1925 tarihinde yeniden Millî Eğitim Bakanı olarak görevlendirildi. TBMM III. Dönem'de tekrar İstanbul Milletvekili seçildi. Cumhurbaşkanı Mustafa Kemal'in 25 Mart 1931 tarihli gazetelerde yayımlanan

talimatı üzerine 10 Nisan'da kendisini fesheden Türk Ocakları'nın kapanmasının ardından, 1931 yılında Bükreş Büyükelçiliği'ne atandı, 1944 yılında Büyükelçilikten emekliye ayrıldı. 1945 yılında TBMM VII. Dönem İçel Milletvekili, 1946 yılında da İstanbul Milletvekili oldu. 1950 yılında Demokrat Parti listesinden Manisa Bağımsız Milletvekili, X. Dönem'de de (1954-1957) İstanbul Milletvekili seçildi. Milletvekillik görevi sona erince kalan yaşamını İstanbul'da geçirdi. 10 Haziran 1966 tarihinde İstanbul'da öldü.

BİBLİYOGRAFYA

Osmanlı Arşivi Belgeleri:

BOA, DH.İ.UM.EK, 117/95; BOA, DH.ŞFR, 651/73; BOA, MF.İBT, 225/30; BOA, MF.MKT, 1122/41; BOA, MF.MKT, 1174/70

Cumhuriyet Arşivi Belgeleri:

BCA, 30.10.0.0/5.28.11; BCA, 30.18.1.1/16.67.11; BCA, 30.18.1.2/19.30.8

TBMM Arşivi Belgeleri:

https://www.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d02/HT_26_1_2.pdf

Seçilmiş Kaynaklar:

TBMM Aza-yı Kiramı Cedveli, s. 2, Ankara, 1337 (1921)

TBMM Aza-yı Kiramı Albümü, s. 31, Ankara [1922]

TBMM Albüm Dönem 1, TBMM'nin 25. Yıldönümünü Anış, s. 5, Ankara 1945

TBMM Albümü 1920-1973, s. 5, Ankara 1973

TBMM Albümü 1920-2010, c. 1, s. 12, 100, 152, 398, 476, Ankara 2010

Fahri Çoker, *Türk Parlamento Tarihi*, c. 3, s. 18 ve 109-112, Ankara 1995

Hamdullah Suphi Tanrıöver, *Anadolu Millî Mücadelesi*, İstanbul 1946

Celal Atik, *Antalya'nın Vekilleri 1908-2012*, Ankara 2012

Nedim Sarıgül, "Birinci Dönem Türkiye Büyük Millet Meclisinde Antalya Milletvekilleri (Biyografi Ve Faaliyetleri)", *OPUS-Uluslararası Toplum Araştırmaları Dergisi*, 12 (2017), 205-236

HALİL İBRAHİM BEY (ÖZKAYA)

(d. Antalya 1892, ö. Ankara 1972)

1892 yılında Antalya'da doğdu. Belediye Hekimi Mehmet Bey'in oğludur. İlk ve ortaöğrenimini Antalya Rüştüyesi ve Konya İdadisinde tamamladı. İdadiyi bitirdikten sonra 25 Kasım 1909 tarihinde Üsküdar Selimiye Vakıf Mektebinde öğretmenlik yaparken Darülfünun Hukuk Şubesinde eğitimine başladı ve bu okuldan Temmuz 1914 tarihinde mezun oldu. Birinci Dünya Savaşı'nda 9 Ağustos 1914 tarihinde yedek subay olarak orduya alındı. 1915 yılında yedek asteğmen olarak Çanakkale ve Kafkas cephelerinde muharebelere katıldı. 1918 yılında Antalya'da avukatlık, Öğretmen Okulunda da tarih ve coğrafya öğretmenliği yaptı. Sonraki yıllarda Darülhilafe Medresesi Müdürlüğüne getirildi. Bu sırada Antalya Müdafaayı Hukuk Cemiyetinde aktif üye olarak Millî Mücadele'ye katıldı. Ankarada TBMM'nin açılmasıyla birlikte Antalya Milletvekili seçildi. 8 Mayıs 1920 tarihinde TBMM çalışmalarına katıldı. Mecliste İktisat, Hariciye, Bütçe, Adliye, Kanun-ı Esasi ve İstida komisyonlarında ve Memurin Muhakematı Tetkik Kurulunda görev yaptı. I. Toplantı yılında Dilekçe, II. Toplantı yılında Adalet komisyonları Kâtipliği, II. ve III. toplantı yıllarında İktisat Komisyonu Sözcülüğü yaptı. 1923 yılında El-Cezire (Diyarbakır) İstiklal Mahkemesi Savcılığı görevinde bulundu. Dönemin sona ermesiyle birlikte vekillik görevi de sona erince Antalya'ya döndü. Avukatlık, Ticaret Okulu hukuk bilgisi öğretmenliği, İl İdare Heyeti Üyeliği, Çay İlçesi Sulh Hakimliği, Sandıklı İlçesi Hukuk Hakimliği, Tokat, Amasya, Muğla, Niğde, Diyarbakır Maarif Müdürlüğü görevlerini yaptıktan sonra 28 Şubat 1941 tarihinde emekliye ayrıldı. Emekli olduktan sonra İl Genel Meclisi Elmalı Üyeliği ve Antalya Noterliği yaptı. Ardından Ankarada avukatlık yaparak yaşamına devam etti. 26 Ocak 1972 tarihinde Ankarada öldü. Oğlu Mehmet Şükran Özkaya (ö. 2014) Cumhuriyet Senatosu Tabii Üyesi (1961-1980) olarak görev yapmıştır.

BİBLİYOGRAFYA

Cumhuriyet Arşivi Belgeleri:

BCA, 30.11.1.0/31.8.2; BCA, 30.11.1.0/54.8.20; BCA, 30.11.1.0/59.35.7;
BCA, 30.11.1.0/85.9.6; BCA, 30.11.1.0/90.33.5; BCA, 30.11.1.0/111.7.6; BCA,
30.11.1.0/135.41.9

TBMM Arşivi Belgeleri:

https://www.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d01/SM_25_1_1.pdf

Seçilmiş Kaynaklar:

TBMM Aza-yı Kiramı Cedveli, s. 2, Ankara, 1337 (1921)

TBMM Aza-yı Kiramı Albümü, s. 31, Ankara [1922]

TBMM Albüm Dönem 1, TBMM'nin 25. Yıldönümünü Anış, s. 5, Ankara 1945

TBMM Albümü 1920-1973, s. 5, Ankara 1973

TBMM Albümü 1920-2010, c. 1, s. 12, Ankara 2010

Fahri Çoker, *Türk Parlamento Tarihi*, c. 3, s. 18 ve 107-108, Ankara 1995

Celal Atik, *Antalya'nın Vekilleri 1908-2012*, Ankara 2012

Yaşar Özüçetin, "TBMM Birinci Döneminde Maarifçiler", *Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi*, 14/42 (1998), s. 871-887

Nedim Sarıgözel, "Birinci Dönem Türkiye Büyük Millet Meclisinde Antalya Milletvekilleri (Biyografi Ve Faaliyetleri)", *OPUS-Uluslararası Toplum Araştırmaları Dergisi*, 12 (2017), 205-236

ARDAHAN

HİLMİ BEY

(d. Şavşat 1885, ö. Ankara 1926)

1885'te Artvin'in Şavşat ilçesinde doğdu. Filibeli Mustafa Efendi'nin oğludur. İlk ve ortaöğrenimini memleketinde tamamladı. Eğitimine Harbiye Mektebinde devam etti. Harbiye Mektebinden piyade mülazım-ı sani (teğmen) rütbesiyle mezun oldu. Ordudan yüzbaşıyken ayrıldı. İttihat ve Terakki Fırkasıyla birlikte politikaya aktif bir şekilde girdi. 23 Şubat 1921'de Ardahan'da Türk idaresinin kurulmasında etkin rol oynadı. Birinci TBMM Döneminde anavatana katılan Ardahan'dan Milletvekili seçilerek 26 Temmuz 1921'de Meclise katıldı. Dahiliye ve İrşad komisyonlarında görev yaptı. Milletvekilliği görevi sona erince Şavşat ve İstanbul'da ticaret yaparak hayatını sürdürdü. İttihat ve Terakki Fırkasının yeniden iktidara gelebilmesi için kurulan gizli örgütün faaliyetlerine katıldı. 14 Haziran 1926'da Atatürk'e suikast girişimi olayıyla ilişkili olduğu iddiasıyla tutuklandı. Ankara İstiklal Mahkemesinde yapılan yargılama sonucu suçlu bulundu ve 26 Ağustos 1926'da idam edildi.

BİBLİYOGRAFYA

TBMM Arşivi Belgeleri:

https://www.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d01/SM_30_1_1.pdf

Seçilmiş Kaynaklar:

TBMM Aza-yı Kiramı Albümü, s. 26, Ankara [1922]

TBMM Albüm Dönem 1, TBMM'nin 25. Yıldönümünü Anış, s. 5, Ankara 1945

TBMM Albümü 1920-1973, s. 5, Ankara 1973

TBMM Albümü 1920-2010, c. 1, s. 12 ve 64, Ankara 2010

Fahri Çoker, *Türk Parlamento Tarihi*, c. 3, s. 18 ve 121-122, Ankara 1995

Ahmed Nedim, *Ankara İstiklal Mahkemesi Zabıtları 1926*, İstanbul 2000

Mehmet Bilgin, *Teşkilat-ı Mahsusa'nın Kafkasya Misyonu ve Operasyonları*, İstanbul 2017

Miraç Şentürk, *Millî Mücadele Döneminde Elviye-i Selase ve Milletvekilleri*, Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi, Ankara 2010

Onur Zeki, *Birinci TBMM'de Bağımsız Mebuslar ve Yasama Çalışmaları (1920-1923)*, Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi, Ankara 2018

OSMAN SERVER BEY (ATABEK)

(d. Ahıska 1886, ö. İzmir 1962)

1886 yılında Gürcistan'ın Ahıska bölgesinde doğdu. Meşhur Atabekler ailesinden Feyzullah Esat Efendi'nin oğludur. İlk ve ortaöğrenimini Tiflis'te Rus Lisesinde tamamladı. Daha sonra sırasıyla; 1904 yılında Petersburg Politeknik Okulunda yüksek kimya mühendisliği, 1906 yılında Almanya'da Freiburg Yüksek Maden Mühendis Mektebi, 1911'de Breslau Yüksek Ziraat Mektebi ve 1916'da Petersburg'da Hukuk mekteplerinde öğrenim gördü. Eğitim hayatını tamamladıktan sonra memleketi Ahıska'ya döndü. Gürcü ve Ermenilere karşı memleketini savunmak için Millî Mücadele yolunda teşkilatçılık yapmıştır. Millî İslâm Şûrası ve Güneybatı Kafkasya Cumhuriyeti'nin kurulmasında etkili çalışmalar yaptı. 1918 yılında, Tiflis'te Üçlü Sovyet Hükûmeti kurulunca Ardahan sancağını temsilen mebus seçilmiştir. Birinci TBMM Döneminde yapılan seçimlerde Ardahan Milletvekili oldu. Sağlık durumu sebebiyle Meclise 5 Ocak 1922'de katılabildi. Nafia ve İktisat komisyonlarında çalıştı. Milletvekilliği görevini tamamladıktan sonra sırasıyla; Maden Mühendisi olarak 15 Mayıs-15 Ekim 1924 arası Kuvarshan Fabrikasında, 15 Nisan-15 Temmuz 1928 tarihlerinde İstanbul Civa Madeni Ticaret Ltd. Şirketinde, 15 Ağustos 1928'den 1 Mart 1931'e kadar Kars Belediyesi Mühendisliği, 1931-1936 yılları arasında İzmir Civa Ticaret Ltd. Şirketinde ve Muğla-İzmir Zımpara Madenlerinde, 28 Şubat 1936'dan 1949 yılına kadar da Maden Tetkik ve Arama Enstitüsünde görev yaptı. 13 Aralık 1962'de İzmir-Gümüşhanev yolu üzerinde trafik kazasında öldü.

BİBLİYOGRAFYA

Cumhuriyet Arşivi Belgeleri:

BCA, 30.10.0.0/199.360.3; BCA, 490.1.0.0/519.20854

TBMM Arşivi Belgeleri:

https://www.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d01/SM_31_1_1.pdf

Seçilmiş Kaynaklar:

TBMM Aza-yı Kiranı Albümü, s. 26, Ankara [1922]

TBMM Albüm Dönem 1, TBMM'nin 25. Yıldönümünü Anış, s. 6, Ankara 1945

TBMM Albümü 1920-1973, s. 6, Ankara 1973

TBMM Albümü 1920-2010, c. 1, s. 12 ve 64, Ankara 2010

Fahri Çoker, *Türk Parlamento Tarihi*, c. 3, s. 18 ve 123-124, Ankara 1995

M. Fahrettin Kırzioğlu, "Türk-Gürcü Savaşı'nda En Büyük Millî Kahramanımız: Y. Mühendis Osman Server Atabek (1886-1962)", *Kars İli*, I (1966), s. 54-58

Sezai Balcı, Levent Küçük, *Osmanlı Bürokrasisinde Ahıskalı Devlet Adamları*, İstanbul 2015

Miraç Şentürk, *Millî Mücadele Döneminde Elviye-i Selase ve Milletvekilleri*, Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi, Ankara 2010

Onur Zeki, *Birinci TBMM'de Bağımsız Mebuslar ve Yasama Çalışmaları (1920-1923)*, Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi, Ankara 2018

AYDIN

TBMM

AHMET ŞÜKRÜ EFENDİ (YAVUZYILMAZ)

(d. Sarayköy 1865, ö. Sarayköy 1935)

1865 yılında Denizli'nin Sarayköy ilçesinde doğdu. Sarayköy ilçesi eşrafından Hacı Salih Efendi'nin oğludur. Sarayköy ve Buldan ilçelerinde medrese tahsili görmüştür. Eğitimine 1882 yılından itibaren İstanbul'da Şehzade Medresesinde devam etmiş ve müderrislik icazetnamesi almıştır. Ardından Selanik Karaferye'de vaizlik, Sarayköy Belediye Başkanlığı, Çarşı Camii'nde Hatiplik yaptıktan sonra 1 Mart 1911'de Sarayköy Müftülüğüne atanmıştır. Müdafaa-yı Milliye Muavenet Cemiyetinde, Liva İdare Heyetinde, Alaşehir Kongresi'nde Üye olarak bulundu. Millî Mücadele'nin yerel önderlerindedir. Nihayet Ankara'da TBMM'nin açılışıyla müftülük görevinden ayrılıp, Aydın'dan milletvekili seçildi. TBMM'nin 23 Nisan 1920 tarihindeki açılışında hazır bulundu. Sarayköy Müftülüğünü tercih ettiği için 22 Kasım 1920'de milletvekilliğinden istifa etti. Ölene kadar müftülük görevini sürdürdü. 14 Ocak 1935'te memleketi olan Sarayköy'de öldü.

BİBLİYOGRAFYA

TBMM Arşivi Belgeleri:

https://www.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d01/SM_32_1_1.pdf

Seçilmiş Kaynaklar:

TBMM Albüm Dönem 1, TBMM'nin 25. Yıldönümünü Anış, s. 6, Ankara 1945

TBMM Albümü 1920-1973, s. 6, Ankara 1973

TBMM Albümü 1920-2010, c. 1, s. 12 ve 64, Ankara 2010

Fahri Çoker, *Türk Parlamento Tarihi*, c. 3, s. 18 ve 130-131, Ankara 1995

HASAN TAHSİN BEY (SAN)

(d. Katrin 1865, ö. Bozdoğan 1951)

1865 yılında günümüzde Yunanistan sınırları içerisinde kalan Katrin'de (Katerini) doğdu. Katrin Kazası İdare Meclisi Üyelerinden Ali Ağapulo'nun oğludur. İlk ve ortaöğrenimini Sıbyan ve Rüştîye mekteplerinde tamamladı. Rüştîyeyi tamamladıktan sonra 13 Mart 1880 tarihinde Selanik Duyun-ı Umumiye Nezareti Muhasebe Kalemine tayin olarak memuriyete başladı. 21 Eylül 1883'te Katrin Bidayet Mahkemesinde Sorgu Hakim Yardımcılığına, 23 Eylül 1883 tarihinde noterliğe, 2 Haziran 1892 tarihinde de komiserliğe atandı. Ardından sırasıyla Kinoryo (Yunanistan Girit'te), Muhail (Suudi Arabistan'da), Bozdoğan, Nif (Mustafakemalpaşa), Kuşadası, Urfa, Bulanık ve Çal kaymakamlıkları yaptı. 13 Mayıs 1915'te emekliye ayrıldı. Emekliliğinde Nazilli'de ikamet etmekteyken Millî Mücadele'nin başlaması üzerine Müdafaa-yı Hukuk Teşkilatında aktif olarak yer aldı. Ankara'da TBMM'nin açılmasıyla Aydın'dan milletvekili seçildi. TBMM'nin 23 Nisan 1920 tarihindeki açılışında hazır bulundu. Mecliste İktisat ve Nafia komisyonları üyeliği ve İstida Komisyonu Başkanlığı görevlerini sürdürdü. 26 Ocak 1922'de Harp Encümeni kararıyla ordu geri hizmetlerine yardım ve gözetimle görevlendirildi. TBMM II, III, IV ve V. dönemlerde Aydın Milletvekili seçilerek 1939 yılına kadar yasama görevini sürdürdü. Milletvekilliği sona erince Bozdoğan'da tarımla uğraşarak yaşamını sürdürdü. 18 Aralık 1951 tarihinde Bozdoğan'da öldü.

BİBLİYOGRAFYA

Osmanlı Arşivi Belgeleri:

BOA, DH.SAİD.d, 71/401; BOA, DH.MKT, 1297/40; BOA, İ.DH, 1349/18; BOA, İ.DH, 1370/3; BOA, İ.DH, 1490/54; BOA, İ.DH, 1505/47

Cumhuriyet Arşivi Belgeleri:

BCA, 30.10.0.0/6.36.32; BCA, 30.10.0.0/6.36.33; BCA, 30.10.0.0/64.430.7

TBMM Arşivi Belgeleri:

https://www.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d01/SM_36_1_1.pdf

https://www.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d02/HT_36_1_2.pdf

https://www.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d03/HT_36_1_3.pdf

Seçilmiş Kaynaklar:

TBMM Aza-yı Kiramı Cedveli, s. 3, Ankara, 1337 (1921)

TBMM Aza-yı Kiramı Albümü, s. 36, Ankara [1922]

TBMM Albüm Dönem I, TBMM'nin 25. Yıldönümünü Anış, s. 7, Ankara 1945

TBMM Albümü 1920-1973, s. 7, Ankara 1973

TBMM Albümü 1920-2010, c. 1, s. 13, 64, 85, 137, 190 ve 243, Ankara 2010

Fahri Çoker, *Türk Parlamento Tarihi*, c. 3, s. 18 ve 132-133, Ankara 1995

Hakan Özkökeli, *I. Dönem TBMM'de Polis Kökenli Milletvekilleri*, Yüksek Lisans Tezi, Kocatepe Üniversitesi, Afyonkarahisar 2010

MEHMET EMİN EFENDİ

(d. Bozdoğan 1873, ö. Bozdoğan 1929)

1873 yılında Aydın ilinin Bozdoğan ilçesinde doğdu. Müderris Abdullah Efendi'nin oğludur. İlk ve ortaöğrenimini Bozdoğan Rüştiyesi ve Dere Camii Medresesinde tamamladı. Eğitimine İstanbul'da Fatih Medresesinde devam etti. Medreseyi bitirip, müderrislik icazetini aldı. Müderrislik icazetini aldıktan sonra Dere Camii Medresesi Müderrisliği ve Bozdoğan Müftülüğü yaptı. Meclis-i Mebusan VI. Dönem (1920) Aydın Mebusu seçildi. Mebus seçilmesiyle 31 Aralık 1919 tarihinde müftülük görevinden ayrıldı. Meclisin dağılmasıyla Meclis-i Mebusandaki görevi sona erdi. Ankara'da TBMM'nin açılışıyla 5 Temmuz 1920'de Aydın Milletvekili olarak takdim edildi. Mecliste İrşad, Şeriye-Evkaf, Defter-i Hakani ve Nizamname-i Dahili komisyonlarında görev yaptı. Milletvekilliği görevi sona erince memleketi olan Bozdoğan'a döndü. Burada CHP Mutemetliği ve İl Genel Meclisi Üyeliği yaptı. 30 Aralık 1929 tarihinde Bozdoğan'da öldü. Soyadı Kanunu (1934) çıkınca çocukları "ERKUT" soyadını aldı.

BİBLİYOGRAFYA

Osmanlı Arşivi Belgeleri:

BOA, DH.İ.UM.EK, 112/52; BOA, DH.İ.UM.EK, 118/22

Cumhuriyet Arşivi Belgeleri:

BCA, 30.18.1.1/1.5.2

TBMM Arşivi Belgeleri:

https://www.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d01/SM_34_1_1.pdf

Seçilmiş Kaynaklar:

TBMM Aza-yı Kiramı Cedveli, s. 3, Ankara, 1337 (1921)

TBMM Aza-yı Kiramı Albümü, s. 35, Ankara [1922]

TBMM Albüm Dönem 1, TBMM'nin 25. Yıldönümünü Anış, s. 6, Ankara 1945

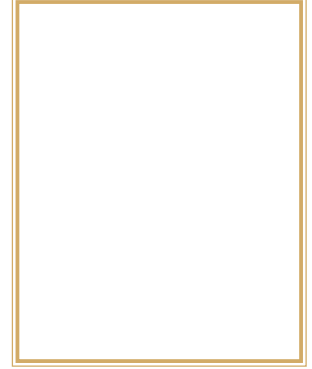
TBMM Albümü 1920-1973, s. 6, Ankara 1973

TBMM Albümü 1920-2010, c. 1, s. 13 ve 64, Ankara 2010

Fahri Çoker, *Türk Parlamento Tarihi*, c. 3, s. 18 ve 136-137, Ankara 1995

SADIK BEY

(d. Nazilli 1874, ö. Ankara 1920)

1874 yılında Aydın'ın Nazilli ilçesinde doğdu. Ticaretle uğraşan Sultanzade Hacı Halil Efendi'nin oğludur. İlköğrenimini tamamladıktan sonra Nazilli Rüştüyesinde üçüncü sınıfa kadar devam etmiş ve daha sonra baba mesleği olan ticareti sürdürmüştür. Bununla birlikte İl Genel Meclisi Üyeliği, Nazilli Belediye Başkanlığı yapmıştır. İzmir bölgesinin Yunanlılar tarafından işgal edilmeye başlaması üzerine işgalcilere karşı yapılan faaliyetlerde aktif rol aldı. Müdafaa-yı Hukuk Cemiyetine Üye oldu. Ankara'da TBMM'nin açılmasıyla Aydın Milletvekili seçildi. 30 Nisan 1920'de milletvekilliği görevine başladı. 1 Haziran 1920 tarihinde hastalığı sebebiyle izne ayrıldı. 13 Aralık'ta Ankara'ya döndü. Ancak tedavi sürecinde geçirdiği ameliyat sonucu 27 Aralık 1920'de Ankara'da öldü. Soyadı Kanunu (1934) çıktıktan sonra ailesi "SULTANOĞLU" soyadını aldı.

BİBLİYOGRAFYA

TBMM Arşivi Belgeleri:

https://www.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d01/SM_38_1_1.pdf

Seçilmiş Kaynaklar:

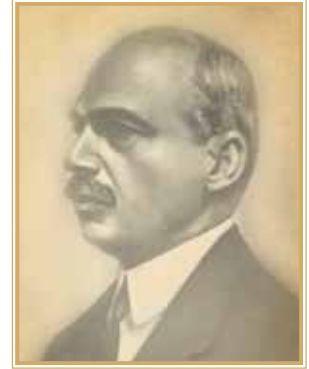
TBMM Albüm Dönem 1, TBMM'nin 25. Yıldönümünü Anış, s. 7, Ankara 1945

TBMM Albümü 1920-1973, s. 7, Ankara 1973

TBMM Albümü 1920-2010, c. 1, s. 13 ve 64, Ankara 2010

Fahri Çoker, *Türk Parlamento Tarihi*, c. 3, s. 19 ve 140, Ankara 1995

Günver Güneş, "Aydın ve Çevresinde Yunan İşgali ve Sivil Direniş Örgütlenmesi, Heyet-i Milliyeler", *Kuva-yı Milliye'nin 90. Yılında İzmir ve Batı Anadolu Uluslararası Sempozyum Bildirileri 2009*, s. 15-48, Ankara 2010

ABDÜLKADİR CAMİ BEY (BAYKURT)

(d. Bağdat 1877, ö. İstanbul 1949)

1877 yılında günümüzde Irak'ın başkenti olan Bağdat şehrinde doğdu. Mehmet Münir Paşa'nın oğludur. Ailesi tarafından verilen ismi Abdülkadîr idi. Camî ismi, ünlü Trablusgarp valilerinden Recep Paşa tarafından Molla Camî'ye atfen eklenmiştir. İlköğrenimini tamamladıktan sonra Soğukçeşme Askerî Rüştiyesine girmiştir. Rüştiyedeki eğitimini tamamladıktan sonra 1894 yılında Harbiye Mektebine girdi. 1897 senesinde süvari mülazım-ı sani (teğmen) rütbesiyle mezun oldu ve Trablusgarp'a atandı. Vali ve Komutan Recep Paşa'nın yaverliğinde bulundu. İttihat ve Terakki Cemiyetine girerek Trablusgarp şubesini kurdu. Yaverliğini yaptığı Recep Paşa'nın korumasıyla sürgündeki gençleri İttihat ve Terakki Cemiyeti çatısı altında örgütledi. 1903 yılında Beşiktaş Jimnastik Kulübü'nün kurucuları arasında yer aldı. Sudan sınırındaki Gat Kazası'nın Kaymakam Vekilliğini yaptı. Bu sırada kıdemli yüzbaşı rütbesine kadar yükseldi. Yüzbaşıyken II. Meşrutiyet ilan edilmesiyle askerlikten ayrıldı ve Trablusgarp ilinin Fizan livasından mebus seçildi. Meclis-i Mebusan III. (1908-1912) ve IV. Dönem'de (1912) Fizan Mebusluğu yaptı. Mecliste İttihat ve Terakki Fırkasının Hizb-i Terakki adlı sol kanadının kurucularından biri oldu. Ancak İttihat ve Terakkinin genel çizgisine aykırı düşünce siyaseti bıraktı, bir süre gazetecilik yaptı. Arkadaşlarıyla birlikte Millî Meşrutiyet Fırkasını kurduysa da bir sonuç alamadı ve politikadan tekrar ayrıldı. I. Dünya Savaşı'na yedek süvari kıdemli yüzbaşı olarak katıldı. Savaş yıllarından sonra İzmir Osmanlı Müdafaayı Hukuk Cemiyetinde aktif olarak görev aldı. Redd-i İlhak Cemiyeti, Sulh ve Selamet Fırkası ve Millî Ahrar Fırkalarının kurucuları arasında yer aldı. Meclis-i Mebusan VI. Dönem (1920) Aydın Mebusu seçildi. Meclis-i Mebusan'da Anadolu hareketinin öncülerinden oldu ve Felah-ı Vatan Grubunun Başkanlığını yaptı. 16 Mart 1920 tarihinde İstanbul'un İşgali sırasında Meclisin İngilizler tarafından basılmasıyla, Meclisten ayrılarak 5 Nisan 1920'de Ankara'ya geldi. 23 Nisan 1920'de TBMM'nin açılışında hazır bulundu ve Aydın Milletvekili olarak göreve başladı. Mecliste 25 Nisan 1920'de Geçici İcra Kurulu Üyesi, 3 Mayıs 1920 tarihinde Dahiliye Vekili, Kanun-ı Esasi ve Hariciye komisyonlarında üyelik yaptıktan sonra 4 Eylül

1920-26 Aralık 1921 tarihleri arasında milletvekilliğini koruyarak Ankara Hükümeti Roma Temsilciliğine atandı. Geri dönmemesi üzerine 21 Ekim 1922’de Genel Kurul onayıyla milletvekilliğinden istifa etmiş sayıldı. Yurda döndükten sonra siyasi veya resmî herhangi bir görev almadı. Bazı gazete ve dergilerde köşe yazarlığı yaptı. Türkiye Emekçi Köylü Sosyalist Partisini kurmak istemişse de gerçekleştiremedi. 5 Kasım 1949 tarihinde İstanbul’da öldü.

BİBLİYOGRAFYA

Osmanlı Arşivi Belgeleri:

BOA, BEO, 2839/212909; BOA, BEO, 3986/298894; BOA, BEO, 4078/305823; BOA, BEO, 4181/313520; BOA, DH.İ.UM.EK, 112/43; BOA, DH.İ.UM.EK, 112/52; BOA, DH.İ.UM.EK, 116/19; BOA, DH.MKT, 2701/67; BOA, DH.MKT, 2723/90; BOA, DH.MKT, 2732/19; BOA, DH.MKT, 2743/65; BOA, DH.MKT, 2745/96; BOA, DH.MKT, 2757/35; BOA, DH.MKT, 2821/13; BOA, DH.MKT, 2843/1; BOA, DH.MKT, 2857/69; BOA, DH.MKT, 2865/10; BOA, DH.SYS, 36/14; BOA, DH.ŞFR, 409/135; BOA, İ.DUİT, 11/111; BOA, ŞD, 1244/12

Cumhuriyet Arşivi Belgeleri:

BCA, 30.18.1.1/2.30.9

TBMM Arşivi Belgeleri:

https://www.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d01/SM_33_1_1.pdf

Seçilmiş Kaynaklar:

TBMM Aza-yı Kiramı Cedveli, s. 3, Ankara, 1337 (1921)

TBMM Albüm Dönem 1, TBMM’nin 25. Yıldönümünü Anış, s. 6, Ankara 1945

TBMM Albümü 1920-1973, s. 6, Ankara 1973

TBMM Albümü 1920-2010, c. 1, s. 13, Ankara 2010

Fahri Çoker, *Türk Parlamento Tarihi*, c. 3, s. 18 ve 127-129, Ankara 1995

Cami Bey, *Osmanlı’nın İç ve Dış Düşmanları*, İstanbul 1994

Abdulnasır Yiner, “Farklı İki Meclisten Bir Portre, Abdülkadir Cami Bey”, *Turkish Studies*, 8/11 (2013) s. 407-437

MEHMET ESAT EFENDİ (İLERİ)

(d. Gümülcine 1882, ö. İzmir 1957)

1882 yılında Yunanistan'ın Gümülcine kentinde doğdu. Müderris ve eski Gümülcine Mebusu Mehmet Hilmi Efendi'nin oğludur. İlk ve ortaöğrenimini Gümülcine'de tamamladı. Eğitim hayatına hem medresede, hem de idadide devam etti. Medreseyi tamamlayıp müderrislik icazeti aldı. İcazetini aldıktan sonra medresede müderrislik, idadi mektebinde öğretmenlik, kentin büyük camiinde vaizlik, Batı Trakya Derneği kuruculuğu ve Aydın Sultanisinde öğretmenlik yaptı. Birinci Dünya Savaşı yıllarında "Cihad-ı Ekber" broşürü yayınladı ve bu şekilde halkı bilinçlendirdi. Bunun yanı sıra yetiştirdiği öğrenciler ve gönüllüler ile Aydın Köşk Cephesi'nde savaşa girdi. Yaptığı vaazlar ve çalışmalarından dolayı "Millî Ordu Müftüsü" olarak isimlendirildi. Bu sıfatla Aydın ve Ödemiş cephelerinde bulundu. Ankara'da TBMM'nin açılmasıyla birlikte Aydın Milletvekili seçildi. 10 Ekim 1920 tarihinde TBMM'de Aydın Milletvekili olarak göreve başladı. Mecliste Şeriye-Evkaf, İrşad ve Maarif komisyonlarında çalıştı. TBMM II. Dönem (1923-1927) Mentеше Milletvekili seçildi. 21 Kasım 1923 tarihinde Millî Mücadele yıllarında cephede ve Mecliste yaptığı fedakârlıklardan ötürü Kırmızı-Yeşil Şeritli İstiklal Madalyası'yla ödüllendirilmiştir. Milletvekilliği sona erince Torbalı ilçesine yerleşerek tarımla uğraştı. 15 Nisan 1957 tarihinde İzmir'de trafik kazası sonucunda vefat etti.

BİBLİYOGRAFYA

Osmanlı Arşivi Belgeleri:

BOA, DH.KMS, 41/44; BOA, İ.DUİT, 62/75

Cumhuriyet Arşivi Belgeleri:

BCA, 30.10.0.0/5.30.15; BCA, 30.10.0.0/5.30.35; BCA, 30.10.0.0/5.30.38; BCA, 30.10.0.0/7.40.18; BCA, 30.10.0.0/7.40.20; BCA, 30.10.0.0/15.86.12

TBMM Arşivi Belgeleri:

https://www.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d01/SM_35_1_1.pdf

https://www.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d02/SM_35_1_2.pdf

https://www.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d02/HT_35_1_2.pdf

Seçilmiş Kaynaklar:

TBMM Aza-yı Kiramı Cedveli, s. 3, Ankara, 1337 (1921)

TBMM Aza-yı Kiramı Albümü, s. 35, Ankara [1922]

TBMM Albüm Dönem 1, TBMM'nin 25. Yıldönümünü Anış, s. 6, Ankara 1945

TBMM Albümü 1920-1973, s. 6, Ankara 1973

TBMM Albümü 1920-2010, c. 1, s. 13, 64 ve 112, Ankara 2010

Fahri Çoker, *Türk Parlamento Tarihi*, c. 3, s. 19 ve 138-139, Ankara 1995

Ayten Can Tunalı, "Kurtuluş Savaşı'nda Esad Efendi (İleri)", *AÜ DTCTF Tarih Bölümü Tarih Araştırmaları Dergisi*, 26/41 (2007), s. 81-99

Yaşar Özüçetin, "TBMM Birinci Döneminde Maarifçiler", *Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi*, 14/42 (1998), s. 871-887

YUSUF MAZHAR BEY (GERMEN)

(d. Aydın 1886, ö. Ankara 1967)

1886 yılında Aydın'da doğdu. Eşraftan Hacı Mehmet Emin Efendi'nin oğludur. İlk ve ortaöğrenimini Aydın'da Özel Feyziye Mektebi, Aydın ve İzmir idadilerinde tamamladı. Eğitim hayatına İstanbul Mülkiye Tıbbiye Mektebinde devam etti. 1907 yılında doktorluk diplomasını alarak okulunu tamamladı. Mezun olduktan sonra Baalbek Hükümet Tabipliği, 1909 yılında Soma Belediye Tabipliği, Soma ve Biga Redif Taburları Tabipliği, Birinci Dünya Savaşı seferberliği yıllarında Beşinci Ordu Baştabip Muavinliği, Sıhhiye Müfettişliği ve Eskişehir Hastanesi Baştabipliği yaptı. Mütarekenin ardından İzmir'in işgali üzerine Aydın Kuva-yı Milliye Teşkilatı kuruculuğunu yaptı. Ankara'da TBMM'nin açılmasıyla birlikte Aydın'dan milletvekili seçilerek 23 Nisan 1920'de TBMM'nin açılışında hazır bulundu. Mecliste Sıhhiye-Muavenet-i İctimaiye, İrşad, Encümen-i Mahsus, İktisat ve Kütüphane komisyonlarında görev yaptı. Milletvekilliği sırasında Batı Cephesi'nde askerî sağlık kurumlarının teftişinde bulunarak üç ay cephede görev yaptı. Fethi Okyar kabinesinde Sağlık Bakanlığına getirildi. 25 Aralık 1925 tarihinde Meclis ve cephedeki fedakârca çalışmalarından dolayı Kırmızı-Yeşil Şeritli İstiklal Madalyası'yla ödüllendirilmiştir. TBMM II, III, IV, V, VI, VII. ve VIII. dönemler Aydın Milletvekili seçildi. 1950 yılına kadar Meclis çatısı altında görev yaptı. Milletvekilliği sona erince Ankara'da yaşamına devam etti. Politika ya da başka herhangi bir işle meşgul olmadı. 6 Kasım 1967'de Ankara'da öldü.

BİBLİYOGRAFYA

Osmanlı Arşivi Belgeleri:

BOA, DH.SAİD.d, 152/203

Cumhuriyet Arşivi Belgeleri:

BCA, 30.18.1.2/4.35.2; BCA, 30.18.1.2/16.86.5

TBMM Arşivi Belgeleri:

https://www.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d01/SM_37_1_1.pdf

https://www.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d02/SM_37_1_2.pdf

https://www.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d02/HT_37_1_2.pdf

https://www.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d04/HT_37_1_4.pdf

Seçilmiş Kaynaklar:

TBMM Aza-yı Kiramı Cedveli, s. 3, Ankara, 1337 (1921)

TBMM Aza-yı Kiramı Albümü, s. 36, Ankara [1921]

TBMM Albüm Dönem 1, TBMM'nin 25. Yıldönümünü Anış, s. 6, Ankara 1945

TBMM Albümü 1920-1973, s. 6, Ankara 1973

TBMM Albümü 1920-2010, c. 1, s. 13, 85, 137, 189, 243, 310, 378 ve 452, Ankara 2010

Fahri Çoker, *Türk Parlamento Tarihi*, c. 3, s. 18 ve 134-135, Ankara 1995

Cumhuriyetin İlanında Adı Geçenler, s. 21, Ankara 1973

Melih Tinal, "TBMM Birinci Döneminde Doktor Milletvekilleri", *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi (JISR)*, 2/6 (2009), s. 617-627

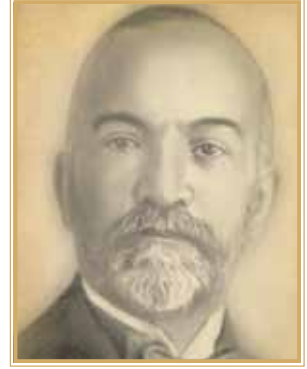

AYINTAB (GAZİANTEP)

TBMM

MEHMET ALİ CENANİ BEY

(d. İstanbul 1872, ö. İstanbul 1934)

1872 yılında İstanbul'un Üsküdar semtinde, Kapağası Mahallesinde doğdu. Antep'in ileri gelen ailelerinden, Zor ve Malatya Mutasarrıfı Cenanzade Mehmet Rasim Paşa'nın (ö.1891) oğludur. İlköğrenimi yıllarında hususi eğitim alarak Türkçe ve Fransızca öğrendi. Eğitim hayatına Toptaşı Askerî Rüştiyesinde devam etti. 1885 yılında mezun oldu. Lise öğrenimini Antep Amerikan Kolejinde tamamladı. Babasının vefatı üzerine tarım ve çiftçilikle uğraşmaya başladı. Aynı dönemde Jön Türklerin arasında yer alarak, İttihat ve Terakki Fırkasında politikaya girdi. 1907 yılında Padişah aleyhinde söz ve hareketlerde bulunduğu iddiasıyla tutuklandı, hakkında yapılan iddialarla ilgili yeterli delil bulunamadığı için tahliye edildi. Meclis-i Mebusan III. Dönem (1908-1912) Halep Mebusu, IV. Dönem (1912) Halep Mebusu, V. Dönem (1914-1918) ve VI. Dönem (1920) Antep Mebusu seçilerek dört dönem yer aldı. Meclisin feshi üzerine Anadolu'ya geçmedi, İstanbul'da kaldı. 30 Mayıs 1920 tarihinde tutuklandı ve 13 Temmuz 1920'de Malta Adası'na sürgüne gönderildi. Ankara Hükûmeti'nin sürekli girişimleri sonucunda 15 Ekim 1921 tarihinde serbest bırakıldı. TBMM I. Döneminde 13 Kasım 1921'den itibaren Antep Milletvekili olarak Mecliste bulundu. Mecliste Bütçe ve Hariciye komisyonlarında çalıştı. II. Toplantı yılında Bütçe Komisyonu Sözcülüğü, III. Toplantı yılında ise Bütçe Komisyonu Başkanlığı yaptı. TBMM II. Dönem'de yine Antep Milletvekili seçildi. Bu dönemde Ali Fethi Bey Kabinesinde Ticaret Bakanı oldu. 3 Mart'ta kurulan İsmet Paşa Kabinesinde yeniden Ticaret Bakanlığına atandı. 15 Mayıs 1926'da bakanlık görevinden istifa etti. TBMM III. Dönem'de Antep Milletvekili seçildi. 10 Mart 1928'de Ticaret Bakanı olduğu sırada Ticaret Bakanlığı emrine verilen ödeneğin harcanmasında görevini gereği gibi yapmadığı iddiasıyla hakkında soruşturma açılmasına karar verildi. Soruşturma sonucunda Karma Komisyon'un verdiği rapor 14 Nisan 1928'de Genel Kurul'da görüşülerek dokunulmazlığının kaldırılması ve Yüce Divana sevki kararlaştırıldı. Yüce Divanda'ki yargılaması sonucu, 14 Mayıs 1928'de memuriyet vazifesini kötüye kullanmak suçundan bir ay hapsine, 170.000 liranın ödettirilmesi ve hapis cezasının ertelenmesine hüküm giydi. III. Dönem

sonunda (5 Mart 1931) politikadan ayrıldı. 27 Aralık 1934 tarihinde İstanbul'da öldü. Soyadı Kanunu (1934) çıktıktan sonra ailesi "CENANİ" soyadını aldı.

BİBLİYOGRAFYA

Osmanlı Arşivi Belgeleri:

BOA, BEO, 3861/289557; BOA, DH.H, 25/37; BOA, DH.İ.UM, 118/85; BOA, DH.İ.UM, 118/102; BOA, DH.İ.UM, 119/83; BOA, HR.İD, 84/107; BOA, İ.MBH, 5/28; BOA, MB.İ, 151/2

Cumhuriyet Arşivi Belgeleri:

BCA, 30.10.0.0/6.31.8; BCA, 30.10.0.0/6.36.40; BCA, 490.1.0.0/1454.34.3

TBMM Arşivi Belgeleri:

https://www.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d01/SM_174_1_1.pdf

https://www.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d02/SM_174_1_2.pdf

https://www.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d02/HT_174_1_2.pdf

https://www.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d03/HT_174_1_3.pdf

Seçilmiş Kaynaklar:

TBMM Aza-yı Kiramı Cedveli, s. 15, Ankara, 1337 (1921)

TBMM Aza-yı Kiramı Albümü, s. 97, Ankara [1922]

TBMM Albüm Dönem 1, TBMM'nin 25. Yıldönümünü Anış, s. 30, Ankara 1945

TBMM Albümü 1920-1973, s. 30, Ankara 1973

TBMM Albümü 1920-2010, c. 1, s. 13, 64, 95 ve 149, Ankara 2010

Fahri Çoker, *Türk Parlamento Tarihi*, c. 3, s. 26 ve 426-427, Ankara 1995

Cengiz Şavklı, *Birinci Dönem TBMM'de Antep ve Maraş Milletvekilleri (Biyografileri ve Faaliyetleri)*, Yüksek Lisans Tezi, Erciyes Üniversitesi, Kayseri 200

Cengiz Şavklı, "Birinci Dönem Türkiye Büyük Millet Meclisi'nde Antep Milletvekili Mehmet Ali Cenani Bey ve Faaliyetleri", *Gaziantep Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 7/2 (2008), s. 405-425

Mehmet Biçici, *Gaziantep'te Siyasal Yaşam (1923-1950)*, Gaziantep 2020

ABDURRAHMAN LAMİ EFENDİ

(d. Kilis 1875, ö. 1930)

1875 yılında Kilis'te doğdu. Hocasade Mehmet Tahir Efendi'nin oğludur. İlk ve ortaöğrenimini Kilis'te medresede tamamladı. Sultan Bayezid Camii dersiamlarından Mahmut Hamdi Efendi'nin derslerine devam ederek eğitimini tamamlamış ve icazetname almıştır. 14 Mayıs 1903 tarihine kadar yedi sene fahri olarak Kilis Maarif Komisyonu Üyeliği ve Şeriye Mahkemesi Başkâtip Vekilliği görevlerinde bulunmuştur. 30 Nisan 1904 tarihinde Ergani Sancağı Evkaf Müdürlüğüne, 2 Ekim 1909'da Maraş Evkaf Memurluğuna, 31 Mart 1912'de Kartal Kazası Evkaf Memurluğuna, 6 Mayıs 1912'de Trablusşam Evkaf Memurluğuna, 18 Ekim 1916'da Halep Evkaf Muhasebe Başkâtipliğine, 30 Temmuz 1919'da da Antep Evkaf Memurluğuna atandı ve Antep Sultanisinde öğretmenlik yaptı. Ankara'da TBMM'nin açılmasıyla birlikte Antep Milletvekili seçildi. 1 Haziran 1920 tarihinde Mecliste vekillik görevine başladı. Mecliste İrşad, Şeriye-Evkaf ve Maarif komisyonlarında çalıştı. 6 Eylül 1920'de Vakıf idarelerini teftiş etmek üzere, II. Toplantı yılı başına kadar izinli sayıldı. 7 Şubat 1921'de bu izni süresiz olarak uzatıldı. III. Toplantı yılında Şeriye-Evkaf Komisyonu'nun Sözcülüğünü yaptı. Son toplantı yılını hastalığı nedeniyle izinli geçirdi. Milletvekilliği görevi sona erdikten sonra 23 Eylül 1928'de İstanbul Beykoz Evkaf Memurluğuna atandı. 28 Ağustos 1929 tarihinde emekliye ayrıldı. 9 Temmuz 1930'da öldü. Soyadı Kanunu (1934) çıktıktan sonra ailesi "ERSOY" soyadını aldı.

BİBLİYOGRAFYA

Osmanlı Arşivi Belgeleri:

BOA, DH.SAİD.d, 148/205

Cumhuriyet Arşivi Belgeleri:

BCA, 30.18.1.1/1.8.14

TBMM Arşivi Belgeleri:

https://www.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d01/SM_173_1_1.pdf

Seçilmiş Kaynaklar:

TBMM Aza-yı Kiramı Cedveli, s. 15, Ankara, 1337 (1921)

TBMM Aza-yı Kiramı Albümü, s. 97, Ankara [1922]

TBMM Albüm Dönem 1, TBMM'nin 25. Yıldönümünü Anış, s. 29, Ankara 1945

TBMM Albümü 1920-1973, s. 29, Ankara 1973

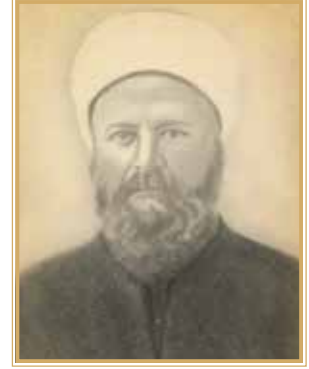
TBMM Albümü 1920-2010, c. 1, s. 13 ve 64, Ankara 2010

Fahri Çoker, *Türk Parlamento Tarihi*, c. 3, s. 26 ve 421-422, Ankara 1995

İsmail Çolak, *Millî Mücadele'de Kalemlî Ordu*, İzmir 2010

Cengiz Şavklı, *Birinci Dönem TBMM'de Antep ve Maraş Milletvekilleri (Biyografileri ve Faaliyetleri)*, Yüksek Lisans Tezi, Erciyes Üniversitesi, Kayseri 200

Mehmet Biçici, *Gaziantep'te Siyasal Yaşam (1923-1950)*, Gaziantep 2020

HAFIZ MEHMET EFENDİ (ŞAHİN)

(d. Gaziantep 1877, ö. Ankara 1959)

1877 yılında Antep'te doğdu. Seyfettinzade Mehmet Efendi'nin oğludur. İlk ve ortaöğrenimini Antep Numune Rüştüyesinde 1892 yılında tamamladı. Eğitim hayatına Nikayip Medresesinde devam etti ve icazetini aldı. İcazetini aldıktan sonra mezun olduğu medresede müderrislik yaptı, 1914 yılında Antep Eytam Müdürü oldu. Millî Mücadele yıllarının başlamasıyla birlikte Antep Savunmasında aktif yer aldı ve yararlı hizmetlerde bulundu. Nihayet Ankara'da TBMM'nin açılmasıyla birlikte Antep Milletvekili seçildi. 1 Haziran 1920 tarihinde Mecliste vekillik görevine başladı. Mecliste Şeriye-Evkaf Komisyonu'nda çalıştı. TBMM II, III, IV, V, VI ve VII. dönemler Gaziantep Milletvekili seçilerek 14 Mayıs 1950 tarihine kadar Parlamentodaki yerini korudu. 10 Şubat 1925'te Millî Mücadele yıllarında gösterdiği başarı ve hizmetlerinden dolayı Başkanlık Divanı'nın önerisiyle Kırmızı-Yeşil Şeritli İstiklal Madalyası'yla ödüllendirilmesi kararlaştırıldı. 13 Temmuz 1959 tarihinde Ankara'da öldü, Cebeci Asri Mezarlığında defnedildi.

BİBLİYOGRAFYA

TBMM Arşivi Belgeleri:

https://www.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d01/SM_173_1_1.pdf

https://www.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d02/SM_176_1_2.pdf

https://www.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d02/HT_176_1_2.pdf

https://www.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d03/HT_176_1_3.pdf

https://www.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d04/HT_176_1_4.pdf

Seçilmiş Kaynaklar:

TBMM Aza-yı Kiramı Cedveli, s. 15, Ankara, 1337 (1921)

TBMM Aza-yı Kiramı Albümü, s. 96, Ankara [1922]

TBMM Albüm Dönem 1, TBMM'nin 25. Yıldönümünü Anış, s. 30, Ankara 1945

TBMM Albümü 1920-1973, s. 30, Ankara 1973

TBMM Albümü 1920-2010, c. 1, s. 14, 64, 96, 149, 201, 260, 326 ve 394, Ankara 2010

Fahri Çoker, *Türk Parlamento Tarihi*, c. 3, s. 26 ve 428, Ankara 1995

Ahmet Demirel, *Birinci Mecliste Muhalefet, İkinci Grup*, İstanbul 2015

İsmail Çolak, *Millî Mücadele'de Kalemlî Ordu*, İzmir 2010

Cengiz Şavkılı, *Birinci Dönem TBMM'de Antep ve Maraş Milletvekilleri (Biyografileri ve Faaliyetleri)*, Yüksek Lisans Tezi, Erciyes Üniversitesi, Kayseri 200

Mehmet Biçici, *Gaziantep'te Siyasal Yaşam (1923-1950)*, Gaziantep 2020

MEHMET RAGİP BEY (YOĞUN)

(d. İstanbul 1877, ö. 1955)

Literatürde doğum yılı 1876 veya 1878 olarak gösterilmişse de, Osmanlı sicil kaydında hicri 13 Muharrem 1294 ve rumi 16 Kanunısanı 1292 tarihinde (miladi 28 Ocak 1877) doğduğu ifade edilmektedir. İstanbul'da doğmuştur. Mısırlı zade Hüseyin Hakkı Efendi'nin oğludur. İlk ve orta öğrenimini Mekke İbtidai Mektebi ve Rüştiyesinde tamamladı. Eğitim hayatına Mekteb-i İrfan ve Menşe-i Küttab-ı Askeride devam etti. Eğitim hayatını tamamladıktan sonra 13 Eylül 1895'te Seraskerlik Muhasebat Dairesinde Kâtiplik görevine başladı. 13 Haziran 1898'den itibaren Askerî Tıbbiye Mektebi Muhasebe Kâtipliği, Cidde Belediyesinde Kâtiplik ve Sandık Eminliği, 16 Şubat 1901'de Mekke, 12 Ağustos 1902'den itibaren de Hicaz Vilayeti Mektupçuluk Kaleminde Kâtiplik yaptı. İttihat ve Terakki Hicaz Sorumlu Kâtipliği, 29 Mayıs 1910'da Vilayet İdare Meclisi Başkâtip Yardımcılığı, 13 Eylül 1910'da Maarif Dairesi Hesap ve Tahrirat Kâtipliği, 2 Mayıs 1914'te Vilayet Evrak Müdürlüğü Divan Kâtipliği, 8 Şubat 1916'da Suriye Vilayeti İstatistik Müdürlüğü, 29 Kasım 1917'den 5 Mart 1918'e kadar Hicaz Demiryolları İaşe ve Kooperatif Şirketi Başkâtipliği, 6 Mart 1918'de Havran Sancağı Tahrirat Müdürlüğü, 26 Nisan 1919'da da Antep Tahrirat Müdürlüğü görevlerine atandı. Millî Mücadele yıllarında Antep Savunmasında aktif rol aldı. Ankarada TBMM'nin açılmasıyla birlikte Antep Milletvekili seçildi. 1 Haziran 1920 tarihinde Meclise katıldı. Milletvekilliği yaptığı sırada Rumkale Kaymakamlığına atandı. Nisab-ı Müzakere Kanunu gereği memurluk ve vekillik görevinin bir kişide bulunması yasaklandığından milletvekilliği görevine devam etti. Mecliste İstida Komisyonu'nda çalıştı. Milletvekillik görevi sona erince 3 Kasım 1924 tarihinde Malatya Tahrirat Müdürlüğüne atandı. Bir dönem Malatya Vali Vekilliği yaptı. Millî Mücadele Antep Savunmasında gösterdiği başarılarından dolayı TBMM'nin 11 Şubat 1925 tarihli kararıyla Kırmızı-Yeşil Şeritli İstiklal Madalyası'yla ödüllendirildi. 24 Kasım 1925 tarihinde Karahisar-ı Şarki Tahrirat Müdürlüğüne atandı. 1926 yılında emekliye ayrıldı. Ölmeden önce TBMM I. Dönem (1920-1923) milletvekillerine yardım yapılmasını öngören ve 1941, 1943 ve 1948 yıllarında çıkarılan kanunlar kapsamında kendisine devletten maddi destek tahsis edildi. 4 Ağustos 1955 tarihinde öldü.

BİBLİYOGRAFYA

Osmanlı Arşivi Belgeleri:

BOA, DH.SAİD.d, 142/201; BOA, DH.ŞFR, 60/5; BOA, DH.ŞFR, 60/102

Cumhuriyet Arşivi Belgeleri:

BCA, 30.10.0.0/195.335.12; BCA, 490.1.0.0/521.2090.1

TBMM Arşivi Belgeleri:

https://www.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d01/SM_177_1_1.pdf

Seçilmiş Kaynaklar:

TBMM Aza-yı Kiramı Cedveli, s. 15, Ankara, 1337 (1921)

TBMM Aza-yı Kiramı Albümü, s. 97, Ankara [1922]

TBMM Albüm Dönem 1, TBMM'nin 25. Yıldönümünü Anış, s. 30, Ankara 1945

TBMM Albümü 1920-1973, s. 30, Ankara 1973

TBMM Albümü 1920-2010, c. 1, s. 14 ve 64, Ankara 2010

Fahri Çoker, *Türk Parlamento Tarihi*, c. 3, s. 26 ve 431-432, Ankara 1995

Cengiz Şavklı, *Birinci Dönem TBMM'de Antep ve Maraş Milletvekilleri (Biyografileri ve Faaliyetleri)*, Yüksek Lisans Tezi, Erciyes Üniversitesi, Kayseri 200

Mehmet Biçici, *Gaziantep'te Siyasal Yaşam (1923-1950)*, Gaziantep 2020

İrşad Sami Yuca, "I. TBMM'nin Yardıma Muhtaç Mebusları Meselesi", *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 9/42 (2016), s. 831-845

MEHMET YASİN SANI BEY (KUTLUĞ)

(d. Halfeti 1889, ö. 1973)

1889 yılında Şanlıurfa'nın Halfeti ilçesinde doğdu. Eşraftan Abdullah Nafi'nin oğludur. Rüştüye mezunudur. Mezun olduktan sonra çiftçilik yaptı. I. Dünya Savaşı'na er olarak katıldı. Mütarekeden sonra işgaller üzerine gönüllülerden teşkil ettiği müfreze ile Millî Mücadele'ye katıldı. 1920 Şubat ayında Birecik, 1920 yılı Mart ayında Akçakoyunlu harekâtlarında gönüllü olarak bulundu. Fransız kuvvetlerinin Antep'i ilk kuşatmasında 250 kişilik bir kuvvetle kuşatmayı yarıp şehre girmeyi başardı. TBMM'nin açılmasıyla birlikte Antep Milletvekili seçildi. Ancak Yozgat Harekâtına gönüllü olarak iştiraki sebebiyle 11 Temmuz 1920 tarihinde TBMM'ye katılabildi. Vekillik görevi sırasında Güney Cephesi'nde harekâta bulunan 2. Kolordu birliklerinin Maraş, Antep ve Urfa savunmalarına katıldı. 5 Şubat 1923 tarihinde El-Cezire (Diyarbakır) İstiklal Mahkemesi Üyeliğine seçildi. Dönemin sona ermesiyle birlikte vekillik görevi de sona erdi. Memleketine dönerek tarım ile meşgul oldu. TBMM I. Dönem (1920-1923) milletvekillerine yardım yapılmasını öngören ve 1941, 1943 ve 1948 yıllarında çıkarılan kanunlar kapsamında kendisine devletten maddi destek tahsis edildi. 30 Kasım 1973 tarihinde öldü. Cephede ve Mecliste gösterdiği başarılarından dolayı Kırmızı-Yeşil Şeritli İstiklal Madalyası'yla ödüllendirildi.

BİBLİYOGRAFYA

Cumhuriyet Arşivi Belgeleri:

BCA, 30.10.0.0/5.28.35; BCA, 30.10.0.0/5.25.20; BCA, 30.10.0.0/194.329.13

TBMM Arşivi Belgeleri:

https://www.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d01/SM_178_1_1.pdf

Seçilmiş Kaynaklar:

TBMM Aza-yı Kiramı Cedveli, s. 15, Ankara, 1337 (1921)

TBMM Aza-yı Kiramı Albümü, s. 98, Ankara [1922]

TBMM Albüm Dönem 1, TBMM'nin 25. Yıldönümünü Anış, s. 30, Ankara 1945

TBMM Albümü 1920-1973, s. 30, Ankara 1973

TBMM Albümü 1920-2010, c. 1, s. 14, Ankara 2010

Fahri Çoker, *Türk Parlamento Tarihi*, c. 3, s. 26 ve 429-430, Ankara 1995

Cengiz Şavklı, *Birinci Dönem TBMM'de Antep ve Maraş Milletvekilleri (Biyografileri ve Faaliyetleri)*, Yüksek Lisans Tezi, Erciyes Üniversitesi, Kayseri 200

Mehmet Biçici, *Gaziantep'te Siyasal Yaşam (1923-1950)*, Gaziantep 2020

İrşad Sami Yuca, "I. TBMM'nin Yardıma Muhtaç Mebusları Meselesi", *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 9/42 (2016), s. 831-845

SÜLEYMAN ASAF BEY / KILIÇ ALİ BEY (KILIÇ)
(d. İstanbul 1890, ö. İstanbul 1971)

1890 yılında İstanbul'da doğdu. Rodoslu Hüsrevoğulları sülalesinden ve Saray Muhafız Kıtası miralaylarından Tefik Bey'in oğludur. Asıl adı Süleyman Asaf'tır. İlk ve ortaöğrenimini İstanbul Gedikli Küçük Zabit Mektebinde 3 Mart 1906 tarihinde tamamladı. Mezun olduktan sonra astsubaylık, teğmenlik, üsteğmenlik yaptı. Genelkurmay Başkanı Enver Paşa'nın kardeşi Nuri Paşa'nın Fahri Yüzbaşı rütbesiyle yaveri olarak Kafkas İslam Ordusu'na katılarak Bakü'ye gitti. Birinci Dünya Savaşı'nda I. Ordu I. Alayda görevli olarak Çanakkale Muharebelerine katıldı. Erzurum Kongresi'nden sonra Millî Mücadele'ye katılma kararı aldı. Heyeti Temsiliye kararıyla, Maraş Antep ve havalisi Kuva-yı Milliye Komutanlığına atandı. Antep ve Maraş yöresinde, Fransızlarla Ermenilere karşı direnişin örgütlenmesinde ve yapılan mücadelede büyük hizmetleri geçtiğinden, "Ayıntab Kahramanı" olarak şöhret yaptı. TBMM I. Dönem için yapılan seçimlerde Antep Milletvekili seçildi. Ancak görevinden dolayı süresiz izinli sayıldı. Yozgat ve Düzce isyanlarını bastırmak üzere mücadele etti. Fırka Kumandanı yetkisiyle Yozgat'ta ilan edilen Sıkıyönetim Amirliğine atanarak, emrindeki süvari müfrezesi ve diğer kuvvetlerle ayaklanmanın bastırılmasında etkili oldu. 25 Temmuz 1920 tarihinde Meclise katıldı. Ankara İstiklal Mahkemesi Üyeliğine seçildi. TBMM II. Dönem'de tekrar Antep Milletvekili oldu. Millî Savunma Komisyonu'ndaki çalışmasını sürdürdü. 1924 yılında Türkiye İş Bankasının kurucuları arasında yer aldı. TBMM III, IV ve V. dönemlerde Gaziantep Milletvekili seçilerek 1939 yılına kadar Meclisteki yerini korudu. Vekillik görevi sona erdikten sonra Türkiye İş Bankası Yönetim Kurulu Üyeliğine devam etti. 1960 yılında istifa suretiyle görevinden ayrıldı. Sonraki yaşamında başka bir işle meşgul olmadı. 14 Temmuz 1971 tarihinde İstanbul'da öldü. İstiklal Savaşında gösterdiği başarılarından dolayı TBMM'nin 24 Ekim 1923 tarihli kararıyla Kırmızı-Yeşil Şeritli İstiklal Madalyası ile ödüllendirilmiştir.

BİBLİYOGRAFYA

Cumhuriyet Arşivi Belgeleri:

BCA, 30.1.0.0/1.3.3; BCA, 30.1.0.0/22.124.2; BCA, 30.10.0.0/4.24.34; BCA, 30.10.0.0/80.529.16; BCA, 30.11.1.0/87.18.1

TBMM Arşivi Belgeleri:

https://www.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d01/SM_175_1_1.pdf

https://www.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d02/SM_175_1_2.pdf

https://www.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d02/HT_175_1_2.pdf

https://www.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d03/HT_175_1_3.pdf

Seçilmiş Kaynaklar:

TBMM Aza-yı Kiramı Cedveli, s. 15, Ankara, 1337 (1921)

TBMM Aza-yı Kiramı Albümü, s. 98, Ankara [1922]

TBMM Albüm Dönem 1, TBMM'nin 25. Yıldönümünü Anış, s. 30, Ankara 1945

TBMM Albümü 1920-1973, s. 30, Ankara 1973

TBMM Albümü 1920-2010, c. 1, s. 14, 64, 96, 149, 201, 260, Ankara 2010

Fahri Çoker, *Türk Parlamento Tarihi*, c. 3, s. 26 ve 423-425, Ankara 1995

Hulusi Turgut, *Atatürk'ün Sırdaşı Kılıç Ali'nin Sırları*, İstanbul 2005

Türk İstiklal Harbi'ne Katılan Alay ve Tugay Komutanlarının Biyografileri, c. 2, s. 502-503, Ankara 2010

Cengiz Şavklı, *Birinci Dönem TBMM'de Antep ve Maraş Milletvekilleri (Biyografileri ve Faaliyetleri)*, Yüksek Lisans Tezi, Erciyes Üniversitesi, Kayseri 200

Mehmet Biçici, *Gaziantep'te Siyasal Yaşam (1923-1950)*, Gaziantep 2020

Cepheden Meclise, s.81, Ankara 1999

BATUM

TBMM

AHMET AKİF BEY (SUNER)

(d. Artvin 1877, ö. Artvin 1944)

1877 yılında Artvin’de doğdu. Hicabizade Ali Osman Efendi’nin oğludur. İlk ve ortaöğrenimini medresede tamamladı. Eğitimini tamamladıktan sonra ticaretle meşgul oldu. Ermeni ve Rusların bölgeyi işgal etmesiyle işgalcilere karşı kurulan millî kuvvetler içinde yer aldı. Nihayet Ankarada TBMM’nin açılmasıyla Batum Milletvekili olarak seçildi. 3 Haziran 1920 tarihinde Mecliste vekillik görevine başladı. Batum’un Gürcistan tarafından işgali üzerine, yörede teşkilat kurmak amacıyla Batum milletvekilleri Ahmet Fevzi ve Ahmet Nurettin Efendi ile birlikte Meclis Genel Kurulundan süresiz izinli sayılarak Batum’a gönderildi. 24 Eylül 1921 tarihinde Meclisteki görevine döndü. Milletvekilliği görevi sona erince memleketi olan Artvin’e yerleşti. Ticaretle meşgul oldu. Ölmeden önce TBMM I. Dönem (1920-1923) milletvekillerine yardım yapılmasını öngören ve 1941 ve 1943 yıllarında çıkarılan kanunlar kapsamında kendisine devletten maddi destek tahsis edildi. 18 Şubat 1944 tarihinde Artvin’de öldü.

BİBLİYOGRAFYA

Cumhuriyet Arşivi Belgeleri:

BCA, 490.1.0.0/518.2081.3

TBMM Arşivi Belgeleri:

https://www.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d01/SM_40_1_1.pdf

Seçilmiş Kaynaklar:

TBMM Aza-yı Kiramı Cedveli, s. 8, Ankara, 1337 (1921)

TBMM Aza-yı Kiramı Albümü, s. 62, Ankara [1922]

TBMM Albüm Dönem 1, TBMM'nin 25. Yıldönümünü Anış, s. 7, Ankara 1945

TBMM Albümü 1920-1973, s. 7, Ankara 1973

TBMM Albümü 1920-2010, c. 1, s. 14, Ankara 2010

Fahri Çoker, *Türk Parlamento Tarihi*, c. 3, s. 19 ve 143, Ankara 1995

Miraç Şentürk, *Millî Mücadele Döneminde Elviye-i Selase ve Milletvekilleri*, Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi, Ankara 2010

İrşad Sami Yuca, "I. TBMM'nin Yardıma Muhtaç Mebusları Meselesi", *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 9/42 (2016), s. 831-845

ALİ RIZA EFENDİ (ACARA)

(d. Batum 1879, ö. Ankara 1969)

1879 yılında günümüzde Gürcistan sınırları içerisinde kalan ve o dönem Batum, Yukarı Acara'ya bağlı Cevizli (Nigazeuli-Nikazavul) köyünde doğdu. Jandarma Yüzbaşı Feyzizade Dursun Efendi'nin oğludur. İlk ve ortaöğrenimini Yukarı Acara ve Batum'daki medreselerde tamamladı. Bab-ı Meşihata bağlı mektepte 5 yıl okudu. Eğitimine İstanbul'da Mekteb-i Kuzatta devam etti. 14 Haziran 1916 tarihinde mezun olarak icazetini aldı. Birinci Dünya Savaşı'nda 1918 yılında memleketine dönerek, Batum ve civarındaki işgale karşı direnişçiler arasına katıldı. Batum İslam Cemiyetinin kurulmasında etkin rol almış ve idare heyeti üyeliği yapmıştır. Ankara'da TBMM'nin açılışıyla Batum Milletvekili seçildi. 6 Eylül 1920 tarihinde vekillğe başladı. Mecliste Hariciye, Şeriye-Evkaf ve Adliye komisyonlarında görev yaptı. Gönüllü olarak Kocaeli Cephesi'nde Kazım Paşa ve Gemlik Cephesi'nde de Halit Paşa ile birlikte çalıştı. TBMM tarafından 23 Ekim 1923 tarihinde Yeşil Şeritli İstiklal Madalyası ile ödüllendirilmiştir. Milletvekilliği görevi sona erince Kocaeli'nin İhsaniye köyünde bir süre çiftçilik yaptı. 2 Haziran 1931 tarihinde Uşak Mahkemesi Aza Mülazımlığı, 20 Haziran 1935'ten itibaren 12 Ağustos 1938'e kadar PTT Genel Müdürlüğünde avukatlık ve ardından da Ankara'da serbest avukatlık yaptı. 14 Kasım 1964'te emekli oldu. 11 Ağustos 1969 tarihinde Ankara'da öldü. Cebeci Asri Mezarlığında toprağa verildi.

BİBLİYOGRAFYA

Cumhuriyet Arşivi Belgeleri:

BCA, 30.10.0.0/75.496.9; BCA, 490.1.0.0/519.2085.2

TBMM Arşivi Belgeleri:

https://www.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d01/SM_42_1_1.pdf

Seçilmiş Kaynaklar:

TBMM Aza-yı Kiramı Cedveli, s. 8, Ankara, 1337 (1921)

TBMM Aza-yı Kiramı Albümü, s. 63, Ankara [1922]

TBMM Albüm Dönem 1, TBMM'nin 25. Yıldönümünü Anış, s. 7, Ankara 1945

TBMM Albümü 1920-1973, s. 7, Ankara 1973

TBMM Albümü 1920-2010, c. 1, s. 14, Ankara 2010

Fahri Çoker, *Türk Parlamento Tarihi*, c. 3, s. 19 ve 147-148, Ankara 1995

Miraç Şentürk, *Millî Mücadele Döneminde Elviye-i Selase ve Milletvekilleri*, Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi, Ankara 2010

Yunus Zeyrek, "Batum Mebusu Ali Rıza Acara", *Bizim Ahıska Dergisi*, 47 (2017) s. 3-10

Onur Zeki, *Birinci TBMM'de Bağımsız Mebuslar ve Yasama Çalışmaları (1920-1923)*, Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi, Ankara 2018

MEHMET EDİP BEY (DİNÇ)

(d. Artvin 1885, ö. Artvin 1963)

1885 yılında Artvin'de doğdu. İmamzade Mustafa Nuri Efendi'nin oğludur. İlk ve ortaöğrenimini Murgul Medresesinde tamamladı. Eğitimini tamamladıktan sonra tüccarlık, Batum ve Tiflis Bölgesi demiryolu yapımında müteahhitlik yaptı. I. Dünya Savaşı yıllarında gönüllü kuvvetler kurarak Ruslar, Ermeniler ve Gürcülerle çatıştı. Kuva-yı Milliye Cemiyetinde yönetici olarak çalıştı. Ankara'da TBMM'nin açılmasıyla birlikte Batum Milletvekili olarak seçildi. 3 Haziran 1920 tarihinde Mecliste vekillik görevine başladı. Mecliste Hariciye, Nafia ve Defter-i Hakani komisyonlarında çalıştı. TBMM tarafından 16 Ağustos 1921 tarihinde Kars Konferansı'nda Musa Kazım Paşa (Karabekir) Başkanlığındaki heyette danışman olarak görevlendirildi. Görev sonunda 4 Mart 1922'de Meclise döndü. Milletvekilliği görevi sona erince bir daha resmî bir görev almadı. Memleketi olan Artvin'de tüccarlık ve müteahhitlik yaptı. Ölmeden önce TBMM I. Dönem (1920-1923) milletvekillerine yardım yapılmasını öngören ve 1941, 1943 ve 1948 yıllarında çıkarılan kanunlar kapsamında kendisine devletten maddi destek tahsis edildi. 8 Ekim 1963 tarihinde Artvin'de öldü.

BİBLİYOGRAFYA

Cumhuriyet Arşivi Belgeleri:

BCA, 490.1.0.0/522.2095.1

TBMM Arşivi Belgeleri:

https://www.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d01/SM_40_1_1.pdf

Seçilmiş Kaynaklar:

TBMM Aza-yı Kiramı Cedveli, s. 8, Ankara, 1337 (1921)

TBMM Aza-yı Kiramı Albümü, s. 62, Ankara [1922]

TBMM Albüm Dönem 1, TBMM'nin 25. Yıldönümünü Anış, s. 8, Ankara 1945

TBMM Albümü 1920-1973, s. 8, Ankara 1973

TBMM Albümü 1920-2010, c. 1, s. 15, Ankara 2010

Fahri Çoker, *Türk Parlamento Tarihi*, c. 3, s. 19 ve 149-150, Ankara 1995

Miraç Şentürk, *Millî Mücadele Döneminde Elviye-i Selase ve Milletvekilleri*, Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi, Ankara 2010

Yunus Zeyrek, "Batım Mebusu Edip Dinç'in 1921 Yılı Günlüğü", *Bizim Ahıska Dergisi*, 10 (2008), s. 37-40

İrşad Sami Yuca, "I. TBMM'nin Yardıma Muhtaç Mebusları Meselesi", *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 9/42 (2016), s. 831-845

Yunus Zeyrek, "Batım Mebusu Edip Dinç'in Hatıraları", *Bizim Ahıska Dergisi*, 51 (2018), s. 23-25

AHMET FEVZİ EFENDİ (ERDEM)

(d. Şavşat 1885, ö. Şavşat 1974)

1885 yılında Artvin'in Şavşat ilçesine bağlı Çayağzı köyünde doğdu. 93 Harbi'nde (1877-1878) Acara'dan göç etmiş olan çiftçi Süleyman Ağa'nın oğludur. İlk ve ortaöğrenimini memleketi olan Artvin'de tamamladı. Eğitim hayatına 1904 yılında İstanbul'a gelerek Darülhilafe Medresesinde devam etti. Daha sonra Darülfünun Hukuk Mektebine devam ederken Şavşat Müftüsü olarak görevlendirildi. Erzurum'a gelen Mustafa Kemal Paşa'nın talimatıyla Kuva-yı Milliye teşkilatını kurdu. Ankarada TBMM'nin açılmasıyla birlikte Batum Milletvekili olarak seçildi. 3 Haziran 1920 tarihinde Mecliste vekillik görevine başladı. Mecliste Şeriye-Evkaf, Nafia ve İrşad komisyonlarında çalıştı. Gürcülerin Batum'u işgali üzerine diğer Batum milletvekilleri Akif ve Nurettin Beylerle Doğu Cephesi'nde görev yapmak üzere 8 Eylül 1920 tarihinden itibaren TBMM kararıyla süresiz izne ayrıldı. 7 Ağustos 1921'de cephedeki görevi sona erince Meclise geri döndü. Dönem sonunda milletvekilliği görevinin bitmesi üzerine memleketi olan Artvin'e yerleşti. 1932-1936 yılları arası Şavşat Belediye Başkanlığı, Arazi Tahrir Komisyonu Başkanlığı ve 1940-1950 yılları arasında da Çoruh (Artvin) İl Genel Meclisi Üyeliği yaptı. Daha sonraki yaşantısını köyünde geçirdi. Ölmeden önce TBMM I. Dönem (1920-1923) milletvekillerine yardım yapılmasını öngören ve 1941, 1943 ve 1948 yıllarında çıkarılan kanunlar kapsamında kendisine devletten maddi destek tahsis edildi. 24 Ekim 1974'te Şavşat'ta öldü. Oğlu Ekrem Şadi Erdem XI. Dönem Artvin Milletvekili olarak görev yaptı.

BİBLİYOGRAFYA

Cumhuriyet Arşivi Belgeleri:

BCA, 30.18.1.1/1.7.5; BCA, 490.1.0.0/523.2098.1

TBMM Arşivi Belgeleri:

https://www.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d01/SM_40_1_1.pdf

Seçilmiş Kaynaklar:

TBMM Aza-yı Kiramı Cedveli, s. 8, Ankara, 1337 (1921)

TBMM Aza-yı Kiramı Albümü, s. 63, Ankara [1922]

TBMM Albüm Dönem 1, TBMM'nin 25. Yıldönümünü Anış, s. 7, Ankara 1945

TBMM Albümü 1920-1973, s. 7, Ankara 1973

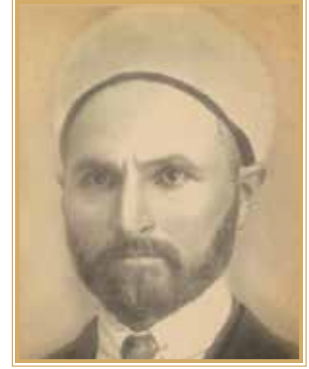
TBMM Albümü 1920-2010, c. 1, s. 14, Ankara 2010

Fahri Çoker, *Türk Parlamento Tarihi*, c. 3, s. 144-145, Ankara 1995

Miraç Şentürk, *Millî Mücadele Döneminde Elviye-i Selase ve Milletvekilleri*, Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi, Ankara 2010

Serpil Sürmeli, "Batım Milletvekili Ahmed Fevzi (Erdem) ve Şavşat Olayı", *Atatürk Dergisi*, 5/3 (2007), s. 53-77

İrşad Sami Yuca, "I. TBMM'nin Yardıma Muhtaç Mebusları Meselesi", *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 9/42 (2016), s. 831-845

AHMET NURETTİN EFENDİ

(d. Çürüksu 1887, ö. ?)

1887 yılında günümüzde Gürcistan sınırları içerisinde kalan Çürüksu'da (Kobuleti) doğdu. Mahmut Efendi'nin oğludur. Hahutzade Mahmut Ahmet Nurettin namıyla da bilinmektedir. Ankara'da TBMM'nin açılmasıyla Batum Milletvekili seçilmiştir. 3 Haziran 1920 tarihinde Mecliste vekillğe başlamıştır. Meclisin en genç vekillerinden olduğu bilinmektedir. Posta-Telgraf ve Şeriye-Evkaf komisyonlarına seçildiği, ancak bulunmadığı ve uzun süreli izinler aldığı kayıtlıdır. Meclise önerge veren Ahmet Nurettin ve arkadaşları, Elviye-i Selase'de 1922 yılında toplanacak vergilerin 1921 yılına göre yüzde 25 artırılmasını teklif etmişlerdir. Teklif Genel Kurul tarafından reddedilmiştir. Kanun tasarısında teklif edilen iki misli zam kabul edilmiştir. Hal Tercümesi Kağıdını doldurmamış olması sebebiyle özgeçmişine dair bir bilgi edinilemediği gibi nüfus kaydı da bulunamadığından ölüm tarihi ve yeri tespit edilememiştir.

BİBLİYOGRAFYA

TBMM Arşivi Belgeleri:

https://www.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d01/SM_40_1_1.pdf

Seçilmiş Kaynaklar:

TBMM Aza-yı Kiranı Cedveli, s. 8, Ankara, 1337 (1921)

TBMM Aza-yı Kiranı Albümü, s. 62, Ankara [1922]

TBMM Albüm Dönem 1, TBMM'nin 25. Yıldönümünü Anış, s. 7, Ankara 1945

TBMM Albümü 1920-1973, s. 7, Ankara 1973

TBMM Albümü 1920-2010, c. 1, s. 14 ve 64, Ankara 2010

Fahri Çoker, *Türk Parlamento Tarihi*, c. 3, s. 19 ve 146, Ankara 1995

Miraç Şentürk, *Millî Mücadele Döneminde Elviye-i Selase ve Milletvekilleri*, Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi, Ankara 2010

Onur Zeki, *Birinci TBMM'de Bağımsız Mebuslar ve Yasama Çalışmaları (1920-1923)*, Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi, Ankara 2018

BAYAZIT (DOĞUBAYAZIT)

TBMM

HACI MEHMET EFENDİ

(d. Doğubayazıt 1847, ö. Doğubayazıt 1923)

Literatürde doğum yılı 1844 olarak gösterilmişse de Meclis seçim mazbatasında 1263 tarihinde (1846-1847) doğduğu ifade edilmektedir. Muharremzade Musa Ağa'nın oğludur. İlk ve ortaöğrenimini memleketinde tamamladı. Eğitimine medresede devam etti. Eğitimini tamamlayıp müderrislik icazetini aldı. İcazetini aldıktan sonra Vergi İdaresinde ve Liva İdare Heyetinde Üye olarak görev yaptı. Vergi Memurluğundan emekliye ayrıldı. I. Dünya Savaşı yıllarında mütarekeden sonra Millî Mücadele'ye destek verdi. Ankara'da TBMM'nin açılmasıyla birlikte Bayazıt'tan milletvekili seçildi. 15 Mayıs 1920 tarihinde Mecliste vekillik görevine başladı. Mecliste Adliye Komisyonu'nda çalıştı. 5 Eylül 1920 tarihinde kabul edilen Nisab-ı Müzakere Kanunu'nun oluşmasında katkıda bulundu. Hastalığı sebebiyle 1921 yılının Ağustos ayında izne ayrıldı. 25 Ocak 1923 yılında memleketi olan Doğubayazıt'ta öldü. Soyadı Kanunu'nun (1934) çıkmasıyla birlikte ailesi "ÖNAY" soyadını aldı.

BİBLİYOGRAFYA

TBMM Arşivi Belgeleri:

https://www5.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d01/SM_45_1_1.pdf

Seçilmiş Kaynaklar:

TBMM Aza-yı Kiramı Cedveli, s. 8, Ankara, 1337 (1921)

TBMM Albüm Dönem 1, TBMM'nin 25. Yıldönümünü Anış, s. 8, Ankara 1945

TBMM Albümü 1920-1973, s. 8, Ankara 1973

TBMM Albümü 1920-2010, c. 1, s. 15 ve 64, Ankara 2010

Fahri Çoker, *Türk Parlamento Tarihi*, c. 3, s. 19 ve 156, Ankara 1995

SÜLEYMAN SUDİ BEY

(d. Doğubayazıt 1865, ö. Doğubayazıt 1928)

Literatürde doğum yılı 1866 olarak gösterilmişse de Osmanlı sicil kaydında hicri 1282 ve rumi 1281 yılında (miladi 1865) doğduğu ifade edilmektedir. Doğubayazıt'ta doğmuştur. Kapıcılar Kethüdasızade Abdülkadir Ağa'nın oğludur. İlk ve ortaöğrenimini Bayazıt Rüştiyesinde aldı. Bunun yanı sıra medrese ve özel öğretmenlerden de eğitim gördü. 21 Temmuz 1880'de Bayazıt Sancağı Bidayet Mahkemesi Kaleminde Mülazemetle Memuriyete başladı. 29 Aralık 1883 tarihinde Karakilise (Ağrı) Bidayet Mahkemesi Kalemi İkinci Kâtipliğine, 17 Ağustos 1887'de Tutak Bidayet Mahkemesi Birinci Kâtipliğine, 21 Ocak 1894'de de Eleşkirt Bidayet Mahkemesi Birinci Kâtipliğine, 16 Mart 1904 tarihinde de tekrar Tutak Bidayet Mahkemesi Birinci Kâtipliğine atandı. 16 Ocak 1909'da Bayezid Mebusu seçilerek III. Dönem Meclis-i Mebusanında görev yaptı. Meclis-i Mebusan IV. Döneminde tekrar Bayezid Mebusu seçildi. Meclisin feshiyle birlikte 23 Temmuz 1912 tarihinde memleketine döndü. 1918 yılında İstanbul Hükûmetine karşı Millî Mücadele'ye katıldı. Ankara'da TBMM'nin açılmasıyla Bayazıt Milletvekili seçildi. 15 Mayıs 1920 tarihinde Mecliste vekillik görevine başladı. Mecliste Dahiliye, İstida komisyonları ve Memurin Muhakematı Tetkik Kurulunda çalıştı. TBMM II. Dönem seçimlerinde de Bayazıt Milletvekili seçilip görevini sürdürdü. 7 Ocak 1928 tarihinde memleketi olan Bayazıt'ta öldü. Soyadı Kanunu'yla (1934) birlikte ailesi "ACARBAY" soyadını aldı.

BİBLİYOGRAFYA

Osmanlı Arşivi Belgeleri:

BOA, DH.SAİD.d, 174/281; BOA, BEO, 3468/260061; BOA, BEO, 4140/310461; BOA, DH.MKT, 2706/15; BOA, DH.MKT, 2748/1; BOA, DH.MUI, 72/79; BOA, DH.MUI, 78/66; BOA, DH.ŞFR, 423/43

Cumhuriyet Arşivi Belgeleri:

BCA, 30.10.0.0/6.31.21; BCA, 30.10.0.0/6.34.4; BCA, 30.10.0.0/6.34.14; BCA, 30.10.0.0/9.51.28; BCA, 30.18.1.1/2.26.12

TBMM Arşivi Belgeleri:

https://www.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d01/SM_47_1_1.pdf

https://www.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d02/HT_47_1_2.pdf

Seçilmiş Kaynaklar:

TBMM Aza-yı Kiramı Cedveli, s. 8, Ankara, 1337 (1921)

TBMM Aza-yı Kiramı Albümü, s. 64, Ankara [1922]

TBMM Albüm Dönem 1, TBMM'nin 25. Yıldönümünü Anış, s. 8, Ankara 1945

TBMM Albümü 1920-1973, s. 8, Ankara 1973

TBMM Albümü 1920-2010, c. 1, s. 15 ve 85, Ankara 2010

Fahri Çoker, *Türk Parlamento Tarihi*, c. 3, s. 19 ve 159-160, Ankara 1995

İBRAHİM REFİK BEY (SAYDAM)

(d. İstanbul 1881, ö. İstanbul 1942)

1881 yılında İstanbul'da doğdu. Tüccardan Çankırlı Hacı Ahmet Efendi'nin oğludur. İlk ve ortaöğrenimini Fatih Askerî Rüştiyesinde tamamladı. Eğitim hayatına 1899 yılında girdiği Askerî Tıbbiye Okulunda devam etti. 4 Kasım 1905 tarihinde tabip yüzbaşı rütbesiyle mezun oldu. Almanyada Berlin Askerî Tıp Akademisinde ve bu ülkenin muhtelif şehirlerindeki birlik ve hastanelerde uzmanlık eğitimi gördü. Eğitim hayatını tamamladıktan sonra Gülhane'de bir yıl stajyer hekimlik, Histoloji ve Embriyoloji Kliniğinde Asistanlık, 1907-1910 yılları arasında Maltepe Askerî Hastanesi ve Feshane Fabrikasında Tabiplik yaptı. Balkan Savaşları çıktığında 18 inci Kolordu Karargâhında Tabiplik, 1 Aralık 1913'te Harbiye Nezareti Sağlık Dairesi Başkan Yardımcılığı görevlerinde bulundu. I. Dünya Savaşı yıllarında Genel Karargâh Sahra Sıhhiye Genel Müfettiş Yardımcılığı, Binbaşılık, Ordu Bakterioloji Enstitüsü kuruculuğu görevlerini yaptı. Mütareke döneminde Sıhhiye Müfettişliği, Erzurum Askerî Hastanesi İntaniye Şefliği yaptı. Mustafa Kemal Paşa ile birlikte Erzurum ve Sivas kongrelerine katıldı. Heyeti Temsiliye ile Ankara'ya geldi. TBMM I. Dönemi için yapılan seçimlerde Bayazıt Milletvekili seçildi. 23 Nisan 1920 tarihinde TBMM'nin açılışına katıldı. 11 Mayıs 1920'de vekilliğini muhafaza ederek Millî Savunma Bakanlığı Sağlık Dairesi Başkanlığına atandı. 5 Eylül 1920 tarihinde kabul edilen "Nisab-ı Müzakere Kanunu" hükmünce 7 Eylül'de görevinden istifa ederek Meclise döndü. 10 Mart 1921 tarihinde Dr. Adnan Bey'in istifası üzerine Sağlık-Sosyal Yardım Bakanı seçildi. Ayrıca Müdafaa-i Milliye ve Sıhhiye-Muavenet-i İctimaiye komisyonlarında görev yaptı. TBMM II. Dönem'de İstanbul Milletvekili seçildi. İsmet Paşa Kabinesi döneminde Sağlık Bakanı oldu. TBMM III. Dönem'de yine İstanbul Milletvekili olarak görevine devam etti. Bu dönemde de İsmet Paşa Kabinesi'nde Sağlık Bakanlığı görevini sürdürdü. 1929 yılında Bakanlar Kurulu kararıyla mesleki incelemeler yapmak üzere ABD, İngiltere ve Almanyaya gönderildi. TBMM IV. Dönem'de de İstanbul Milletvekili olarak yerini korudu. 1931 yılında ilk kez toplanan Sağlık Şurasına Başkanlık etti. V. Dönem'de tekrar İstanbul Milletvekilliğine seçildi ve Sağlık Bakanlığı görevini

sürdürdü. Atatürk'ün ölümünden sonra 11 Kasım 1938'de kurulan Bayar Hükûmetinde İçişleri Bakanlığı ve ardından CHP Genel Sekreterliği görevlerine getirildi. VI. Dönem seçimlerinde İstanbul Milletvekili olarak Cumhurbaşkanı İsmet İnönü tarafından 25 Ocak 1939'da Başbakanlığa atandı. Bu görevdeyken 8 Temmuz 1942'de İstanbul'da ölmüş ve Ankara'da Cebeci Asri Mezarlığına defnedilmiştir.

BİBLİYOGRAFYA

Cumhuriyet Arşivi Belgeleri:

BCA, 30.10.0.0/5.28.39; BCA, 30.10.0.0/76.503.11; BCA, 30.11.1.0/22.8.12; BCA, 30.11.1.0/22.9.4

TBMM Arşivi Belgeleri:

https://www.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d01/SM_47_1_1.pdf

https://www.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d02/SM_46_1_2.pdf

https://www.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d03/HT_46_1_3.pdf

https://www.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d04/HT_46_1_4.pdf

Seçilmiş Kaynaklar:

TBMM Aza-yı Kırımı Cedveli, s. 8, Ankara, 1337 (1921)

TBMM Aza-yı Kırımı Albümü, s. 64, Ankara [1922]

TBMM Albüm Dönem 1, TBMM'nin 25. Yıldönümünü Anış, s. 8, Ankara 1945

TBMM Albümü 1920-1973, s. 8, Ankara 1973

TBMM Albümü 1920-2010, c. 1, s. 15, 64, 101, 153, 205, 265 ve 332, Ankara 2010

Fahri Çoker, *Türk Parlamento Tarihi*, c. 3, s. 19 ve 153-155, Ankara 1995

Dr. Refik Saydam, 1881-1942, Ölümünün 40. Yılı Anısına, Ankara 1982

Melih Tinal, "TBMM Birinci Döneminde Doktor Milletvekilleri", *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi (JISR)*, 2/6 (2009), s. 617-627

Cepheden Meclise, s.95, Ankara 1999

MEHMET ATIF BEY (BAYAZIT)

(d. Rodos 1882, ö. İstanbul 1960)

1882 yılında günümüzde Yunanistan sınırları içerisinde kalan Rodos Adası'nda doğdu. Eşraftan Dava Vekili Yazıcızade Mehmet Hamit Bey'in oğludur. İlk ve ortaöğrenimini Rodos İbtidai ve Rüştîye mekteplerinde tamamladı. Bunun yanısıra aynı zamanda medrese eğitimi de aldı. Eğitimine İstanbul'da Mülkiye İdadisinde devam etti ve 14 Ekim 1901'de mezun oldu. Darülfünun Riyaziye Şubesine girerek 1905 yılında icazetini aldı. Memuriyet hayatına 1902 yılında Dahiliye Nezaretinde mülazemetle başladı. 1903-1907 yılları arasında çeşitli bölgelerde nüfus tahrir memurlukları yaptı. 15 Şubat 1909'da Mercan İdadisi Kimya Laboratuvarında Muhafızlık görevine başladı. 30 Ağustos 1909 tarihinden itibaren Dahiliye Nezareti Memurin Kalemî Mülazımlığı ile beraber İstanbul İdadî Mektebinde öğretmenlik yaptı. 30 Ekim 1911'de Sicil-i Ahval Vukuat Kalemî Kâtipliğine, 14 Haziran 1914'de de Evrak Kalemî Kâtipliğine naklen tayin edildi. 1914 yılında Hazro, Habab ve Muzayk Nahiye Müdürü, 1915 yılında Bilan Kaymakamı, 1916 yılında Tarülula Nahiye Müdürü, 1917 yılında Karabiga Nahiye Müdürü, 1919 yılında da Diyadin Kaymakamı olarak görev yaptı. Ankara'da TBMM'nin açılmasıyla birlikte Bayazıt Milletvekili seçildi. 15 Mayıs 1920 tarihinde Meclise vekil olarak katıldı. Mecliste Nafia, Posta-Telgraf, Dahiliye ve İktisat komisyonlarında çalıştı. 22 Eylül 1922'de Pozantı İstiklal Mahkemesi Üyeliğine seçildi. Milletvekilliği görevi sona erince çeşitli iskan müdürlüklerinde görev yaptı. 1 Ağustos 1927 tarihinde emekliye ayrıldı ve Rodos'a gitti. Rodos dönüşünde 16 Şubat 1935 tarihinden itibaren Kuleli Askerî Lisesi Riyaziye Öğretmenliği, 25 Ağustos 1948'den itibaren de Konya Gedikli Ortaokulunda öğretmenlik yaptı. 17 Kasım 1960'ta İstanbul'da öldü.

BİBLİYOGRAFYA

Osmanlı Arşivi Belgeleri:

BOA, DH.SAİD.d, 184/250; BOA, İ.DUİT, 48/12

TBMM Arşivi Belgeleri:

https://www.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d01/SM_47_1_1.pdf

Seçilmiş Kaynaklar:

TBMM Aza-yı Kiramı Cedveli, s. 8, Ankara, 1337 (1921)

TBMM Aza-yı Kiramı Albümü, s. 65, Ankara [1922]

TBMM Albüm Dönem 1, TBMM'nin 25. Yıldönümünü Anış, s. 8, Ankara 1945

TBMM Albümü 1920-1973, s. 8, Ankara 1973

TBMM Albümü 1920-2010, c. 1, s. 15, Ankara 2010

Fahri Çoker, *Türk Parlamento Tarihi*, c. 3, s. 19 ve 157-158, Ankara 1995

Onur Zeki, *Birinci TBMM'de Bağımsız Mebuslar ve Yasama Çalışmaları (1920-1923)*, Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi, Ankara 2018

ŞEVKET FEHİM BEY (BE YAZIT)

(d. Do ğubayazıt 1883, ö. İstanbul 1943)

1883 yılında Do ğubayazıt'ta doğdu. Şirvani Şerif Efendizade Ali Efendi'nin o ğludur. İlk ve ortaö ğrenimini Do ğubayazıt İbtidai Mektebi ve Rüştüyesinde tamamladı. E ğitimini tamamladıktan sonra 20 Ekim 1902'de Liva Tahrirat Kalemi Evrak Memurlu ğuna, 26 A ğustos 1905'te Erzurum Duyunu Umumiye Nezareti Tahrirat Kalemi İkinci Mübeyyizli ğine, ardından Diyadin Tuz Ambar Memurlu ğuna, 14 Ekim 1906'da da Bayazıt Ziraat Bankası Sandı ğı Muhasebe Kâtip Yardımcılı ğına tayin edilmiştir. 28 Eylül 1908'de Liva İdare Heyeti Başkâtibi oldu. 1910 yılında Musun (Suluçam) Nahiye Müdürlü ğü, 1913 yılında Erzurum İl Genel Meclisi Üyeli ği, 1915 yılında Erzurum Mektupçuluk Kalemi Başkâtipli ği ve 1916-1918 yılları arasında çeşitli nahiye müdürlükleri yaptıktan sonra 9 Eylül 1918'de de Bayazıt Sanca ğı Tahrirat Müdürlü ğü görevine atandı. Mütarekeden sonra görevinden istifa etmek suretiyle Millî Mücadele'ye katıldı. Ankarada TBMM'nin açılmasıyla birlikte Bayazıt Milletvekili seçildi. 15 Mayıs 1920 tarihinde Mecliste milletvekili olarak göreve başladı. Mecliste Posta-Telgraf, Dahiliye, Divan-ı Muhasebat ve Nizamname-i Dahili komisyonlarında çalıştı. Ayrıca Maarif Vekâletinde Yolsuzluk İddialarını Soruşturacak Kurulda ve Rusya'dan Gelecek Yetim Çocukların Yetiştirilmesi komisyonlarında çalıştı. Milletvekilli ği sona erince İstanbul'a yerleşti. Nakliyat komisyonculu ğu yaparak yaşamını sürdürdü. 21 Şubat 1943'te İstanbul'da öldü.

BİBLİYOGRAFYA

Osmanlı Arşivi Belgeleri:

BOA, DH.SAİD.d, 147/255

Cumhuriyet Arşivi Belgeleri:

BCA, 30.10.0.0/5.29.9; BCA, 30.10.0.0/5.29.31; BCA, 30.10.0.0/74.482.3; BCA, 272.0.0.11/23.118.23; BCA, 490.1.0.0/518.2078.1

TBMM Arşivi Belgeleri:

https://www.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d01/SM_47_1_1.pdf

Seçilmiş Kaynaklar:

TBMM Aza-yı Kiramı Cedveli, s. 8, Ankara, 1337 (1921)

TBMM Aza-yı Kiramı Albümü, s. 64, Ankara [1922]

TBMM Albüm Dönem 1, TBMM'nin 25. Yıldönümünü Anış, s. 8, Ankara 1945

TBMM Albümü 1920-1973, s. 8, Ankara 1973

TBMM Albümü 1920-2010, c. 1, s. 15, Ankara 2010

Fahri Çoker, *Türk Parlamento Tarihi*, c. 3, s. 19 ve 161-162, Ankara 1995

Onur Zeki, *Birinci TBMM'de Bağımsız Mebuslar ve Yasama Çalışmaları (1920-1923)*, Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi, Ankara 2018

BİGA (ÇANAKKALE)

TBMM

MEHMET HAKKI BEY (DİNÇ)

(d. Ezine 1873, ö. Ezine 1952)

1873'te Çanakkale'nin Ezine ilçesinde doğdu. Tarım ve ticaretle uğraşan Ali Beyzade Ali Ağa'nın oğludur. İlk ve ortaöğrenimini Rüştiyede tamamladı. Sırasıyla; 1889'da Liva Tahrirat Kalemünde, 1905 yılına kadar Adliye, Tapu Daireleri, Belediye ve Ticaret-Ziraat Odalarında görev yaptı. 1905-1913 yılları arasında Mukavelat Muharrirliği ve Dava Vekilliği yaptı. Ayrıca tarım ve ticaretle meşgul oldu. 1913-1920 yılları arasında İl Genel Meclisi ve Encümeni Daimi üyelikleri yaptı. Millî Mücadele'ye katılarak bulunduğu bölgede Müdafaa-yı Hukuk Cemiyetini kurdu. Cemiyetin Başkanlığına getirildi. Birinci TBMM Döneminde Biga Milletvekili seçilerek 19 Haziran 1920'de Mecliste hazır bulundu. İktisat, Kavanin-i Maliye ve Defter-i Hakani komisyonlarında çalıştı. TBMM II. Dönem Biga Milletvekili ve TBMM III. Dönem Çanakkale Milletvekili seçildi. Milletvekilliği görevi sona erdikten sonra memleketine geri dönüp, yaşamını tarım ve ticaretle uğraşarak sürdürdü. 1 Şubat 1952'de Ezine'de öldü.

BİBLİYOGRAFYA

Cumhuriyet Arşivi Belgeleri:

BCA, 30.10.0.0/6.33.18; BCA, 30.10.0.0/7.39.7; BCA, 30.10.0.0/8.46.9; BCA, 30.10.0.0/8.47.9; BCA, 30.10.0.0/88.579.5; BCA, 30.10.0.0/210.430.27; BCA, 30.18.1.1/5.21.12

TBMM Arşivi Belgeleri:

https://www.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d01/SM_51_1_1.pdf

https://www.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d02/SM_51_1_2.pdf

https://www.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d02/HT_51_1_2.pdf

https://www.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d03/SM_51_1_3.pdf

https://www.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d03/HT_51_1_3.pdf

Seçilmiş Kaynaklar:

TBMM Aza-yı Kiramı Cedveli, s. 10, Ankara, 1337 (1921)

TBMM Aza-yı Kiramı Albümü, s. 72, Ankara [1922]

TBMM Albüm Dönem 1, TBMM'nin 25. Yıldönümünü Anış, s. 9, Ankara 1945

TBMM Albümü 1920-1973, s. 9, Ankara 1973

TBMM Albümü 1920-2010, c. 1, s. 16, 64, 85 ve 142, Ankara 2010

Fahri Çoker, *Türk Parlamento Tarihi*, c. 3, s. 19 ve 167, Ankara 1995

Onur Zeki, *Birinci TBMM'de Bağımsız Mebuslar ve Yasama Çalışmaları (1920-1923)*, Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi, Ankara 2018

HAFIZ AHMET HAMDİ BEY (DUMRUL)

(d. Ayvacık 1879, ö. Ayvacık 1947)

1879'da Çanakkale'nin Ayvacık ilçesinde doğdu. Hacı Hüseyin Efendi'nin oğludur. İlk ve ortaöğrenimini memleketinde tamamladı. Eğitim hayatına Fatih Tophane Medresesinde devam edip, icazetini aldı. Memleketi olan Ayvacık'ta ticaretle uğraştı. 1919 senesinde Millî Mücadele'ye katılarak Ayvacık, Ezine ve Bayramiç ilçelerinde Müdafaa-yı Hukuk Cemiyetinin şubelerini kurdu. Birinci TBMM Döneminde Biga Milletvekili seçilerek 19 Haziran 1920'de Mecliste hazır bulundu. 22 Eylül 1920'de Isparta İstiklal Mahkemesi Üyeliği görevine getirildi. Bu görevi 22 Şubat 1921'de sona erdi ve Meclise döndü. Mecliste İstida Komisyonunda çalıştı. Milletvekilliği görevi sona erdiğinde memleketi Ayvacık'a döndü. 3 Kasım 1947'de Ayvacık'ta öldü.

BİBLİYOGRAFYA

Cumhuriyet Arşivi Belgeleri:

BCA, 30.10.0.0/35.207.9; BCA, 30.10.0.0/195.336.8; BCA, 490.1.0.0/520.2088.1

TBMM Arşivi Belgeleri:

https://www.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d01/SM_51_1_1.pdf

Seçilmiş Kaynaklar:

TBMM Aza-yılı Kiramı Cedveli, s. 10, Ankara, 1337 (1921)

TBMM Aza-yılı Kiramı Albümü, s. 72, Ankara [1922]

TBMM Albüm Dönem 1, TBMM'nin 25. Yıldönümünü Anış, s. 9 Ankara 1945

TBMM Albümü 1920-1973, s. 9, Ankara 1973

TBMM Albümü 1920-2010, c. 1, s. 15 ve 64, Ankara 2010

Fahri Çoker, *Türk Parlamento Tarihi*, c. 3, s. 19 ve 165, Ankara 1995

İrşad Sami Yuca, "I. TBMM'nin Yardıma Muhtaç Mebusları Meselesi", *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 9/42 (2016), s. 831-845

HAMDİ HAMİT BEY (KARAOSMANOĞLU)

(d. Isparta 1886, ö. Isparta 1961)

1886'da Isparta'da doğdu. Tüccardan Kara Osmanzade Salih Mithat Bey'in oğludur. İlk ve ortaöğrenim hayatını memleketi olan Isparta'da tamamladı. İstanbul Hukuk Mektebi mezunudur. Hukuk Mektebini tamamladıktan sonra dava vekilliği, hakimlik ve savcılık yaptı. Çanakkale Savcısı iken Birinci TBMM Döneminde Biga Milletvekili seçilerek 19 Haziran 1920'de Mecliste hazır bulundu. Mecliste sırasıyla; Kanun-ı Esasi, Teşkilat-ı Esasiye, Adliye, Nizamname-i Dahili ve Kavanin-i Maliye komisyonları ile Memurin Muhakematı Tetkik Kurulunda, I. Toplantı yılında Kavanin-i Maliye, III. Toplantı yılında Teşkilat-ı Esasiye Komisyonu Kâtipliği, III. ve IV. Toplantı yıllarında da Adliye Komisyonu Sözcülüğü yaptı. 21 Ekim 1920-22 Şubat 1921 tarihleri arasında Isparta İstiklal Mahkemesi Başkanlığı yaptı. Milletvekilliği sona erince memleketi olan Isparta'ya döndü ve serbest avukatlık yaptı. 10 Ağustos 1961'de Isparta'da öldü.

BİBLİYOGRAFYA

Cumhuriyet Arşivi Belgeleri:

BCA, 30.10.0.0/195.336.8

TBMM Arşivi Belgeleri:

https://www.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d01/SM_49_1_1.pdf

Seçilmiş Kaynaklar:

TBMM Aza-yı Kiramı Cedveli, s. 10, Ankara, 1337 (1921)

TBMM Aza-yı Kiramı Albümü, s. 72, Ankara [1922]

TBMM Albüm Dönem 1, TBMM'nin 25. Yıldönümünü Anış, s. 9, Ankara 1945

TBMM Albümü 1920-1973, s. 9, Ankara 1973

TBMM Albümü 1920-2010, c. 1, s. 15, Ankara 2010

Fahri Çoker, *Türk Parlamento Tarihi*, c. 3, s. 19 ve 166, Ankara 1995

Onur Zeki, *Birinci TBMM'de Bağımsız Mebuslar ve Yasama Çalışmaları (1920-1923)*, Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi, Ankara 2018

BITLİS

TBMM

RESUL SITKI BEY

(d. Bitlis 1863, ö. Bitlis 1924)

Literatürde doğum yılı 1862 olarak gösterilmişse de Osmanlı sicil kaydında hicri 1279 ve rumi 1279 yılında (miladi 1863) doğduğu ifade edilmektedir. Bitlis'te doğmuştur. Bitlis eşrafından Sıfrasor Ağasızade Hamza Ağa'nın oğludur. İlköğrenimini Sıbyan Mektebinde tamamladı. Bununla birlikte din bilgisi, Farsça ve Arapça üzerine hususi eğitim aldı. Eğitim hayatını tamamladıktan sonra Mayıs 1876'da Bitlis Kazası Tahrirat ve daha sonra Mahkeme Kalemlerine ve 13 Şubat 1880'de yeniden teşkil edilen Bitlis Vilayeti Mektubi Kalemine devam etti. 13 Mayıs 1880'de Bitlis İl Mektupçuluk Kalemine aday memur olarak girdi. 29 Ocak 1881'de Evrak Kalem Memurluğuna tayin edildi. 31 Ağustos 1881'de Vilayet Evrak Müdür Yardımcılığı'na getirildi. 13 Ağustos 1891'de Vilayet İdare Meclisi İkinci Kâtipliğine atandı. 29 Kasım 1909'da Simek Nahiyesi Müdürlüğüne, 9 Aralık 1911'de de Vilayet Evrak Müdüriyetine naklen tayin edildi. Bu arada İdare Meclisi İkinci Kâtipliğinde iken fahri olarak Mülkiye Müstantıklığı ile Zabıt Kâtipliğini ifa etti. 1911-1913 yılları arasında Bulanık ve Şirvan kazaları Kaymakamlıklarına vekâlet etti. Ayrıca fahri olarak Bitlis İdare Meclisi Müdde-i Umumiliği görevinde bulundu. 4 Ekim 1915 tarihinde İl Nüfus Müdürlüğüne atandı. Bitlis'in Ruslar tarafından işgaliyle birlikte 1916 yılında Mardin Sancağı Göçmen İşleri Memurluğuna nakledildi. Bitlis'in düşman işgalinden kurtulmasıyla birlikte İl Nüfus Müdürlüğü görevine geri dönerek 7 Şubat 1919'a kadar sürdürdü. Bu görevini yaparken Meclis-i Mebusan VI. Dönem (1920) Bitlis Mebusu seçildi. Ancak Meclise katılmamıştır. Heyeti Temsiliyenin kararına uyarak Ankara'da TBMM'nin açılmasıyla 13 Mayıs 1920'de Bitlis Milletvekili olarak takdim edildi. Mecliste Dahiliye, Defter-i Hakani ve İstida komisyonları ile Memurin Muhakematı Tetkik Kurulunda çalıştı. TBMM II. Dönem'de (1923-1927) yeniden Bitlis Milletvekili seçildi. 30 Ağustos 1924 tarihinde Bitlis'te öldü.

BİBLİYOGRAFYA

Osmanlı Arşivi Belgeleri:

BOA, DH.SAİD.d, 55/127

Cumhuriyet Arşivi Belgeleri:

BCA, 30.10.0.0/4.23.7; BCA, 30.10.0.0/5.29.19; BCA, 30.10.0.0/6.33.14; BCA, 30.10.0.0/6.33.15; BCA, 30.10.0.0/6.33.16; BCA, 30.10.0.0/6.34.11

TBMM Arşivi Belgeleri:

https://www.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d01/SM_55_1_1.pdf

https://www.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d02/SM_55_1_2.pdf

https://www.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d02/HT_55_1_2.pdf

Seçilmiş Kaynaklar:

TBMM Aza-yı Kiramı Cedveli, s. 8, Ankara, 1337 (1921)

TBMM Aza-yı Kiramı Albümü, s. 66, Ankara [1922]

TBMM Albüm Dönem 1, TBMM'nin 25. Yıldönümünü Anış, s. 10, Ankara 1945

TBMM Albümü 1920-1973, s. 10, Ankara 1973

TBMM Albümü 1920-2010, c. 1, s. 16 ve 64 Ankara 2010

Fahri Çoker, *Türk Parlamento Tarihi*, c. 3, s. 20 ve 175-176, Ankara 1995

Sedat Işık, *Birinci Dönem Türkiye Büyük Millet Meclisi'nde Bitlis Milletvekilleri*, Yüksek Lisans Tezi, Atatürk Üniversitesi, Erzurum 2011

İrşad Sami Yuca, "I. TBMM'nin Yardıma Muhtaç Mebusları Meselesi", *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 9/42 (2016), s. 831-845

SADULLAH FEVZİ BEY

(d. Bitlis 1866, ö. Bitlis 1933)

1865 yılında Bitlis'te doğdu. Müftüzade Şeyh Seyit Abdülmelik Efendi'nin oğludur. İlköğrenimini Sıbyan Mektebinde tamamladı. Arapça ve Farsça üzerine özel eğitim aldı. Eğitimini tamamladıktan sonra 1881 yılında Bitlis Bidayet Kalemî İkinci Kâtipliği, 1883 yılında Zabıt Kâtipliği, 1889 yılında Üye Yardımcılığı, Müstantık Vekilliği, 1895 yılında Bitlis İstinaf Mahkemesi Fahri Üyeliği, 1897 yılında İl Nüfus Nazırlığı yaptı. Nüfus Nazırlığı görevinde iken 6 Mayıs 1912'de Meclis-i Mebusan IV. Dönem Bitlis Mebusu seçildi. Meclisin feshi üzerine memleketine döndü. Mustafa Kemal Paşa'nın 19 Mayıs 1919 tarihinde Samsun'a çıkmasıyla birlikte Millî Mücadele'ye katıldı. Sivas Kongresi'nde Bitlis Delegesi olarak bulundu. Erzurum Kongresi'nde alınan kararla kongreye katılmamasına rağmen harici olarak Heyeti Temsiliye Üyeliğine seçildi. Meclis-i Mebusan VI. Dönem'de (1920) yeniden Bitlis Mebusu seçildi. Ancak katılmadı. Ankarada TBMM'nin açılmasıyla birlikte 13 Mayıs 1920'de Genel Kurula Bitlis Milletvekili olarak takdim edildi. Mecliste Doğu Anadolu ve düşmandan kurtarılan diğer bölgelerden sığınanlar için kurulan Komisyonunda ve İktisat Komisyonu'nda görev yaptı. Milletvekilliği görevi sona erince Bitlis'e geri döndü. Geçimini kendisine verilen tahsisatla sağlamıştır. Ayrıca ailesine emekli maaşı bağlanmasını talep eden dilekçesinde belirtildiğine göre bir dönem Konya'da ikamet etmiştir. 17 Mart 1933 tarihinde Bitlis'te öldü. Soyadı Kanunu'ndan (1934) sonra ailesi "EREN" soyadını almıştır.

BİBLİYOGRAFYA

Osmanlı Arşivi Belgeleri:

BOA, DH.SAİD.d, 100/465; BOA, DH.İ.UM.EK, 117/3; BOA, DH.İ.UM.EK, 117/82; BOA, DH.İ.UM.EK, 119/121; BOA, DH.SN.THR, 35/4; BOA, DH.ŞFR, 41/46; BOA, DH.ŞFR, 642/92; BOA, DH.ŞFR, 643/49; BOA, DH.ŞFR, 650/120

TBMM Arşivi Belgeleri:

https://www.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d01/SM_56_1_1.pdf

Seçilmiş Kaynaklar:

TBMM Aza-yı Kiramı Cedveli, s. 8, Ankara, 1337 (1921)

TBMM Aza-yı Kiramı Albümü, s. 66, Ankara [1922]

TBMM Albüm Dönem 1, TBMM'nin 25. Yıldönümünü Anış, s. 10, Ankara 1945

TBMM Albümü 1920-1973, s. 10, Ankara 1973

TBMM Albümü 1920-2010, c. 1, s. 16, Ankara 2010

Fahri Çoker, *Türk Parlamento Tarihi*, c. 3, s. 20 ve 177-178, Ankara 1995

Sedat Işık, *Birinci Dönem Türkiye Büyük Millet Meclisi'nde Bitlis Milletvekilleri*, Yüksek Lisans Tezi, Atatürk Üniversitesi, Erzurum 2011

Onur Zeki, *Birinci TBMM'de Bağımsız Mebuslar ve Yasama Çalışmaları (1920-1923)*, Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi, Ankara 2018

İrşad Sami Yuca, "I. TBMM'nin Yardıma Muhtaç Mebusları Meselesi", *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 9/42 (2016), s. 831-845

DERVİŞ BEY

(d. Bitlis 1880, ö. Bitlis 1934)

1880 yılında Bitlis'te doğdu. Eşraftan Zülfikarzade Faris Bey'in oğludur. İlköğrenimini Mahalle Mektebinde tamamladı. Eğitimini tamamladıktan sonra tarım, ticaret ve hayvancılık ile uğraştı, Narlıdere Bucak Müdürlüğü görevini yaptı. Ayrıca bir müddet İttihat Terakki Murahhaslığı yaptı. I. Dünya Savaşı yıllarında milis grubunun başında Van Cephesi'nde vatan müdafaasında bulundu. Bitlis-Diyarbakır yolu üzerinde güvenliği sağlamak amacıyla Kır Serdarlığı yaptı. Erzurum Kongresi'ne Bitlis Temsilcileri refakatinde katıldı. Ankara'da TBMM'nin açılmasıyla birlikte Bitlis Milletvekili seçildi. 13 Kasım 1920 tarihinde vekillik görevine başladı. Mecliste Layiha Komisyonu'nda çalıştı. I. Dönem TBMM milletvekilliği sona erince Mustafa Kemal Paşa'nın uygun görmesiyle 11 Mart 1925 tarihinde Sason Kaymakamı Hamdi Bey'in azledilmesiyle yerine Kaymakam tayin olundu. Yöredeki ayaklanmaların bastırılmasında aktif rol aldı. 31 Mart 1926'da ayrıldığı Kaymakamlık görevinden sonra bir süre herhangi bir resmî görev yapmadı. Daha sonraki dönemlerde Diyarbakır Umumi Müfettişliğinde görevlendirildi. 1934 yılında hastalanmasıyla birlikte görevinden ayrıldı. 20 Temmuz 1934 tarihinde Bitlis'te öldü. Soyadı Kanunu'nun (1934) ilanıyla birlikte ailesi "SEVÜNÇ" soyadını aldı.

BİBLİYOGRAFYA

Cumhuriyet Arşivi Belgeleri:

BCA, 30.11.1.0/11.10.9; BCA, 30.11.1.0/23.14.9

TBMM Arşivi Belgeleri:

https://www.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d01/SM_53_1_1.pdf

Seçilmiş Kaynaklar:

TBMM Aza-yı Kiramı Cedveli, s. 8, Ankara, 1337 (1921)

TBMM Aza-yı Kiramı Albümü, s. 65, Ankara [1922]

TBMM Albüm Dönem 1, TBMM'nin 25. Yıldönümünü Anış, s. 9, Ankara 1945

TBMM Albümü 1920-1973, s. 9, Ankara 1973

TBMM Albümü 1920-2010, c. 1, s. 16 ve 64, Ankara 2010

Fahri Çoker, *Türk Parlamento Tarihi*, c. 3, s. 20 ve 172, Ankara 1995

Sedat Işık, *Birinci Dönem Türkiye Büyük Millet Meclisi'nde Bitlis Milletvekilleri*, Yüksek Lisans Tezi, Atatürk Üniversitesi, Erzurum 2011

Onur Zeki, *Birinci TBMM'de Bağımsız Mebuslar ve Yasama Çalışmaları (1920-1923)*, Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi, Ankara 2018

İrşad Sami Yuca, "I. TBMM'nin Yardıma Muhtaç Mebusları Meselesi", *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 9/42 (2016), s. 831-845

YUSUF ZİYA BEY

(d. Bitlis 1882, ö. Bitlis 1925)

1882 yılında Bitlis'te doğdu. Koçzade Hacı Ömer Suat Ağa'nın oğludur. Bitlis Sultanisinde öğrenimini tamamladı. Eğitimini tamamladıktan sonra bir süre ticaret ile meşgul oldu. Maarif Müdürlüğünde Başkâtiplik yaptı. Bağımsız Kürt devleti kurulmasını amaçlayan gizli derneklerde ve Kürt Teali Cemiyetinde çalıştı. Nihayet Ankara'da TBMM'nin açılmasıyla birlikte Bitlis Milletvekili seçildi. 16 Ağustos 1920 tarihinde Mecliste vekillik görevine başladı. 25 Kasım 1920 tarihinde Kastamonu İstiklal Mahkemesi Üyeliğine seçildi. Mecliste Kavanin-i Maliye, İktisat, Kanun-ı Esasi, Teşkilat-ı Esasiye ve Dahiliye komisyonlarında ve Memurin Muhakematı Tetkik Kurulunda çalıştı. Mecliste saltanat ve gericiлик yanlısı konuşmalarıyla dikkat çekmiştir. 10 Ağustos 1923'te milletvekilliği görevi sona erdiğinde memleketi olan Bitlis'e döndü. Ancak vekillik görevinden sonra da söylem ve eylemlerine devam etti. 1924 yılında İngiltere destekli olan Nasturi Ayaklanmasında aktif rol aldığı ortaya çıktı. Bitlis Divan-ı Harbinde yapılan yargılama neticesinde, işlediği suç delilleriyle ispat edildi ve diğer sanıklarla beraber idam cezasına çarptırıldı. Bu ceza 14 Nisan 1925 sabahı Bitlis'te yerine getirilerek idam edildi. Soyadı Kanunu'nun (1934) ilanından sonra ailesi "BOR" ve "KOÇOĞLU" soyadlarını almıştır.

BİBLİYOGRAFYA

Cumhuriyet Arşivi Belgeleri:

BCA, 30.10.0.0/13.77.5; BCA, 30.10.0.0/56.372.12

TBMM Arşivi Belgeleri:

https://www.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d01/SM_58_1_1.pdf

Seçilmiş Kaynaklar:

TBMM Aza-yı Kiramı Cedveli, s. 8, Ankara, 1337 (1921)

TBMM Aza-yı Kiramı Albümü, s. 67, Ankara [1922]

TBMM Albüm Dönem 1, TBMM'nin 25. Yıldönümünü Anış, s. 10, Ankara 1945

TBMM Albümü 1920-1973, s. 10, Ankara 1973

TBMM Albümü 1920-2010, c. 1, s. 16 ve 64, Ankara 2010

Fahri Çoker, *Türk Parlamento Tarihi*, c. 3, s. 20 ve 180-181, Ankara 1995

Sedat Işık, *Birinci Dönem Türkiye Büyük Millet Meclisi'nde Bitlis Milletvekilleri*,

Yüksek Lisans Tezi, Atatürk Üniversitesi, Erzurum 2011

Hıdır Göktaş, *Kürtler, İsyân, Tenkil*, İstanbul 1992

MEHMET ARİF BEY (ÖZDEMİR)

(d. Bitlis 1883, ö. Ankara 1948)

Literatürde doğum yılı 1885 olarak gösterilmişse de Osmanlı sicil kaydında hicri 1300 ve rumi 1299 yılında (miladi 1883) doğduğu ifade edilmektedir. Bitlis'te doğmuştur. Yine literatürde ismi Hacı Hasanzade Murat Ağa'nın oğlu Arif veya Arif Hikmet olarak gösterilmişse de Osmanlı sicil kaydında ve polis künyesinde Resulzade Gülşen veya Murat Ağa oğlu Arif veya Mehmet Arif olarak kayıtlıdır. Ancak TBMM özlük dosyasında yer alan 1946 yılına ait öz geçmiş kaydından baba adının Murat, anne adının Gülşen olduğu anlaşılmıştır. Bitlis Askerî Rüştiyesinde eğitim hayatını tamamladıktan sonra 28 Mart 1905 tarihinde Bitlis Merkezi Polis Memurluğuna atanmıştır. 31 Ekim 1909'da Komiser Muavinliğine, 11 Temmuz 1914 tarihinde de İkinci Komiserliğe terfi etmiştir. Üç yıl Bitlis Polis Müdürlüğüne, dört yıl da Siirt Belediye Başkanlığına vekâlet etti. Millî Mücadele'ye katıldı ve nihayet Ankara'da TBMM'nin açılmasıyla Bitlis Milletvekili seçildi. 16 Ağustos 1920 tarihinde Meclise katılarak milletvekilliği görevine başladı. Mecliste Dahiliye, Sıhhiye-Muavenet-i İctimaiye ve İktisat komisyonlarında çalıştı. Milletvekilliği sona erince memleketi olan Bitlis'e döndü. 1 Mart 1926'da Bitlis Belediye Başkanı oldu. 25 Aralık 1933 tarihinde Belediye Başkanlığı görevi sona erdi. Daha sonraki yıllarda İl Genel Meclisi Üyeliği, Daimi Encümen Üyeliği ve CHP İl Başkanlığı yaptı. TBMM VIII. Dönem'de (1946-1950) ikinci defa Bitlis Milletvekili seçildi. Ancak dönem içinde 17 Kasım 1948 tarihinde Ankara'da öldü. Birinci Dünya Savaşı ve Millî Mücadele'de aktif rol almasından dolayı Harp ve İstiklal Madalyaları sahibidir.

BİBLİYOGRAFYA

Osmanlı Arşivi Belgeleri:

BOA, DH.SAİD.d, 192/134; BOA, DH.EUM.MEM, 90/86-2; BOA, DH.EUM.MEM, 96/33; BOA, DH.EUM.MH, 187/7

Cumhuriyet Arşivi Belgeleri:

BCA, 30.1.0.0/53.315.3; BCA, 30.10.0.0/5.29.19; BCA, 30.10.0.0/53.315.3; BCA, 30.10.0.0/77.508.15; BCA, 490.1.0.0/292.1177.3-21; BCA, 490.1.0.0/292.1177.6

TBMM Arşivi Belgeleri

https://www.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d01/SM_52_1_1.pdf

https://www.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d08/SM_52_1_8.pdf

https://www.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d08/SM_52_1_8.pdf

Seçilmiş Kaynaklar:

TBMM Aza-yı Kiramı Cedveli, s. 8, Ankara, 1337 (1921)

TBMM Aza-yı Kiramı Albümü, s. 66, Ankara [1922]

TBMM Albüm Dönem 1, TBMM'nin 25. Yıldönümünü Anış, s. 9, Ankara 1945

TBMM Albümü 1920-1973, s. 9, Ankara 1973

TBMM Albümü 1920-2010, c. 1, s. 16 ve 455, Ankara 2010

Fahri Çoker, *Türk Parlamento Tarihi*, c. 3, s. 20 ve 171, Ankara 1995

Fahri Çoker, *Türk Parlamento Tarihi*, c. 3, s. 20 ve 172, Ankara 1995

Sedat Işık, *Birinci Dönem Türkiye Büyük Millet Meclisi'nde Bitlis Milletvekilleri*, Yüksek Lisans Tezi, Atatürk Üniversitesi, Erzurum 2011

Onur Zeki, *Birinci TBMM'de Bağımsız Mebuslar ve Yasama Çalışmaları (1920-1923)*, Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi, Ankara 2018

Hakan Özkökeli, *I. Dönem TBMM'de Polis Kökenli Milletvekilleri*, Yüksek Lisans Tezi, Kocatepe Üniversitesi, Afyonkarahisar 2010

HÜSEYİN HÜSNÜ BEY (ORAKÇIOĞLU)

(d. Bitlis 1887, ö. Elâzığ 1947)

1887 yılında Bitlis'te doğdu. Orakçızade Süleyman Nazif Efendi'nin oğludur. İlköğrenimini Bitlis İbtidai Mektebinde tamamladı. Eğitimine Mülki ve Askerî Rüştiyede devam etti. Eğitimini tamamladıktan sonra 14 Eylül 1902 tarihinden itibaren Genç Sancağı Tahrirat Kalemî Kâtipliği yaptı. 6 Kasım 1904'te de Genç Livası Evrak Memuriyetine tayin edildi. 4 Haziran 1908'de Liva İdare Heyeti Başkâtipliğine terfi etti. 11 Haziran 1913 tarihinde Huyut Nahiyesi Müdürlüğüne, 15 Eylül 1913'te Bitlis İdare Meclisi Başkâtip Yardımcılığına, 27 Haziran 1917'de de Başkâtipliğe atandı. Bu görevde iken Ankarada TBMM'nin açılmasıyla birlikte 3 Nisan 1920 tarihinde yapılan seçimde Bitlis Milletvekili seçildi. 16 Ağustos 1920 tarihinde Mecliste vekillik görevine başladı. Mecliste İstida ve Nizamname-i Dahili komisyonlarında ve Memurin Muhakematı Tetkik Kurulunda görev yaptı. Ayrıca İstida Komisyonu Kâtipliği de yaptı. Son toplantı yılında Divan Kâtipliğine getirildi. Dönem sonunda vekillik görevi sona erince, 7 Mayıs 1924 tarihinden itibaren Ankara İmar ve İskan Müdürü, 12 Ağustos 1924'te Yumurtalık Kaymakamı, 10 Mart 1927'de Kızılcahamam Kaymakamı, 23 Ağustos 1930'da Göksun Kaymakamı, 14 Ağustos 1932 tarihinde de Elbistan Kaymakamı olarak atanmıştır. Bu görevde iken 1 Eylül 1933 tarihinde emekliye ayrıldı. Emekliye ayrıldıktan sonra yaşamına Elâzığ'da kitapçılık yaparak devam etti. TBMM I. Dönem (1920-1923) milletvekillerine yardım yapılmasını öngören ve 1941 ve 1943 yıllarında çıkarılan kanunlar kapsamında kendisine devletten maddi destek tahsis edildi. 21 Kasım 1947 tarihinde Elâzığ'da öldü.

BİBLİYOGRAFYA

Osmanlı Arşivi Belgeleri:

BOA, DH.SAİD.d, 172/417

Cumhuriyet Arşivi Belgeleri:

BCA, 30.10.0.0/5.29.19; BCA, 30.11.1.0/6.20.17; BCA, 30.11.1.0/57.24.8

TBMM Arşivi Belgeleri:

https://www.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d01/SM_54_1_1.pdf

Seçilmiş Kaynaklar:

TBMM Aza-yı Kiramı Cedveli, s. 8, Ankara, 1337 (1921)

TBMM Aza-yı Kiramı Albümü, s. 65, Ankara [1922]

TBMM Albüm Dönem 1, TBMM'nin 25. Yıldönümünü Anış, s. 9, Ankara 1945

TBMM Albümü 1920-1973, s. 9, Ankara 1973

TBMM Albümü 1920-2010, c. 1, s. 16 ve 64, Ankara 2010

Fahri Çoker, *Türk Parlamento Tarihi*, c. 3, s. 20 ve 173-174, Ankara 1995

Sedat Işık, *Birinci Dönem Türkiye Büyük Millet Meclisi'nde Bitlis Milletvekilleri*, Yüksek Lisans Tezi, Atatürk Üniversitesi, Erzurum 2011

İrşad Sami Yuca, "I. TBMM'nin Yardıma Muhtaç Mebusları Meselesi", *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 9/42 (2016), s. 831-845

ŞABAN VEHBİ BEY (ÖZTEKİN)

(d. Bitlis 1888, ö. Bitlis 1963)

1888 yılında Bitlis'te doğdu. Bitlis Belediye Reisliği yapmış Hacı Salihzade Abdullah Nuri Efendi'nin oğludur. İlköğrenimini Bitlis Sıbyan Mektebinde, ortaöğrenimini ise Bitlis Askerî Rüştîyesinde tamamladı. Eğitimini tamamladıktan sonra bir dönem ticaret ile meşgul oldu. 1903 yılı başlarında Bitlis Vilayeti Telgraf ve Posta Merkezine aylıksız olarak girdi. 17 Temmuz 1906 Kabilceviz (Sason) Nahiyesi Müdür Vekilliği görevine tayin olundu. 14 Şubat 1908-11 Aralık 1909 tarihleri arasında Genç Sancağı Telgraf ve Posta Merkezi Muhabere Memurluğunda çalıştı. 12 Aralık 1909'da Muş Merkez Telgraf ve Posta Memurluğuna, ardından 11 Mart 1911 tarihinde de Bitlis Merkez Posta Memurluğuna tayin edildi. 29 Mayıs 1912'de Başkale'ye ve 14 Mart 1913'te de Van İhtiyat Memurluğuna atandı. 14 Eylül 1914'ten 22 Eylül 1914 tarihine kadar 11. Kolorduda 33. Fırka Askerî Posta Memurluğu yaptı. 1 Nisan 1918 ile 9 Mayıs 1920 tarihleri arasında ise yeniden Van İhtiyat Memurluğunda bulundu. Bu görevi sırasında TBMM'nin I. Dönemi için yapılan seçimde Bitlis Milletvekili seçildi ve 16 Ağustos 1920'de Ankara'da Bitlis Milletvekilliği görevine başladı. 6 Aralık 1920'de Yozgat İsyanı için kurulan Ankara İstiklal Mahkemesi Üyeliğine seçildi. Bu görevinin ardından Mecliste Posta-Telgraf Komisyonu'nda görev yaptı. Sonraki yıllarda aynı Komisyonun Kâtipliğini yaptı. Birinci Dönem Bitlis Milletvekilliği 10 Ağustos 1923'te sona erdi. 13 Ocak 1930'da talebi üzerine Ankara Posta Havale Baş Memurluğuna tayin olundu. 9 Nisan 1930 tarihinden sonra görevinden ayrılarak memleketine döndü. Bitlis'te Fahri Halkevi İdare Heyeti Üyeliğine getirildi. Ayrıca muhasebecilik yaptı. Bunun yanı sıra; vekâleten Halkevi İdare Heyeti Başkanlığında, Bitlis Şehir Meclisi Azalığında ve CHP İl İdare Kurul Üyeliğinde bulunmuştur. Sonraki yaşamında memleketinde çiftçilik ile uğraşmıştır. 27 Ekim 1963'te Bitlis'te öldü.

BİBLİYOGRAFYA

Osmanlı Arşivi Belgeleri:

BOA, DH.SAİD.d, 160/449

Cumhuriyet Arşivi Belgeleri:

BCA., 490.1.0.0/292.1177.1

TBMM Arşivi Belgeleri:

https://www.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d01/SM_54_1_1.pdf

Seçilmiş Kaynaklar:

TBMM Aza-yı Kiramı Cedveli, s. 8, Ankara, 1337 (1921)

TBMM Aza-yı Kiramı Albümü, s. 67, Ankara [1921]

TBMM Albüm Dönem 1, TBMM'nin 25. Yıldönümünü Anış, s. 10, Ankara 1945

TBMM Albümü 1920-1973, s. 10, Ankara 1973

TBMM Albümü 1920-2010, c. 1, s. 16, Ankara 2010

Fahri Çoker, *Türk Parlamento Tarihi*, c. 3, s. 20 ve 179 Ankara 1995

Sedat Işık, *Birinci Dönem Türkiye Büyük Millet Meclisi'nde Bitlis Milletvekilleri*, Yüksek Lisans Tezi, Atatürk Üniversitesi, Erzurum 2011

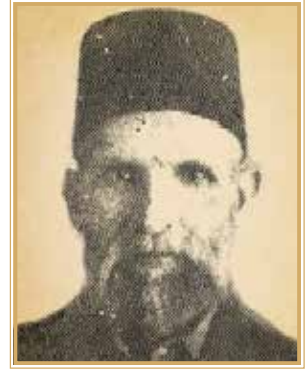

BOLU

TBMM

MEHMET NURİ EFENDİ

(d. Çırpan 1856, ö. Düzce 1930)

Literatürde doğum yılı 1857 olarak gösterilmişse de Osmanlı sicil kaydında hicri 12 Muharrem 1273 tarihinde (miladi 12 Eylül 1856) doğduğu ifade edilmektedir. Günümüzde Bulgaristan sınırları içerisinde kalan Çırpan kentinde doğmuştur. Askerî Zaptiye Çavuşlarından Filibeli Selim Ağa'nın oğludur. İlk ve ortaöğrenimini memleketi olan Çırpan'da Sıbyan ve Rüştîye mekteplerinde tamamladı. 23 Ağustos 1874'te mülazemetle Çırpan Kazası Tapu Kaleminde göreve başladı. Mayıs 1875'te Edirne Vilayeti Tahrir Fırkası Muharrirliğine tayin olundu. Aynı ayın sonlarında kendi isteğiyle Çırpan Kazası Vukuat Kâtip Yardımcılığına naklen tayin edildi. 1877-1878 Osmanlı-Rus Savaşı yıllarında ailesi İstanbul'a göç etti. Mayıs 1878'de Kastamonu Vilayeti Tahrir-i Emlak Dördüncü Fırkası İkinci Muharriri olarak görevlendirildi. 18 Nisan 1880 tarihinde Ereğli Kazası Aşar Başkâtibi, 30 Mayıs 1882'den itibaren de Bolu Sancağı Aşar Başkâtibi olarak görevlendirildi. 17 Aralık 1885'te Bartın Kazası, 31 Aralık 1886'da Mudurnu, 25 Nisan 1889 tarihinde de Düzce Kazası Mal Müdürlüğüne tayin edildi. Düzce'de İdare Meclisi ve Genel Meclis üyelikleri ile Belediye Başkanlığı görevlerini de yaptı. I. Dünya Savaşı'nın sona ermesinin ardından mütareke yıllarında Millî Mücadele'ye destek verdi. Düzce Müdafaa-yı Hukuk Cemiyetini kurdu. Mustafa Kemal Paşa'nın emriyle Gerede Kaymakam Vekilliğine atandı. Bu sırada Bolu Milletvekili seçilerek 13 Nisan 1920'de Ankara'ya geldi. Nihayet Ankara'da TBMM'nin 23 Nisan 1920 tarihindeki açılışında hazır bulundu. Mecliste Defter-i Hakani, Dahiliye, Nafia ve Nizamname-i Dahili komisyonlarında çalıştı. Ayrıca İstida Komisyonu Sözcülüğü yaptı. Dönem sonunda vekillik görevinin sona ermesiyle birlikte Düzce'ye döndü. Yaşamını serbest ticaret yaparak sürdürdü. 30 Eylül 1930 tarihinde Düzce'de öldü. Soyadı Kanunu'nun (1934) ilanıyla birlikte ailesi "AKSU" soyadını aldı.

BİBLİYOGRAFYA

Osmanlı Arşivi Belgeleri:

BOA, DH.SAİD.d, 27/415

Cumhuriyet Arşivi Belgeleri:

BCA, 30.10.0.0/5.30.33

TBMM Arşivi Belgeleri:

https://www.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d01/SM_64_1_1.pdf

Seçilmiş Kaynaklar:

TBMM Aza-yı Kiramı Cedveli, s. 9, Ankara, 1337 (1921)

TBMM Aza-yı Kiramı Albümü, s. 71, Ankara [1922]

TBMM Albüm Dönem 1, TBMM'nin 25. Yıldönümünü Anış, s. 11, Ankara 1945

TBMM Albümü 1920-1973, s. 11, Ankara 1973

TBMM Albümü 1920-2010, c. 1, s. 17 ve 64, Ankara 2010

Fahri Çoker, *Türk Parlamento Tarihi*, c. 3, s. 20 ve 195-196, Ankara 1995

İrşad Sami Yuca, "I. TBMM'nin Yardıma Muhtaç Mebusları Meselesi", *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 9/42 (2016), s. 831-845

HAFIZ MEHMET ŞÜKRÜ BEY (GÜLEZ)

(d. Bolu 1868, ö. Bolu 1950)

Literatürde doğum yılı 1869 olarak gösterilmişse de Osmanlı sicil kaydında hicri 1285, rumi 1284 yılında (miladi 1868) doğduğu ifade edilmektedir. Bolu'da doğmuştur. Eşraftan İlyaszade Hacı Ahmet Emin Efendi'nin oğludur. İlk ve ortaöğrenimini Bolu Sıbyan Mektebi ve Rüştüyesinde tamamladı. Eğitim hayatını tamamladıktan sonra Bolu Bidayet Mahkeme Kaleminde mülazemetle göreve başladı. 26 Ekim 1892'de Liva İdare Meclisi Başkâtip Yardımcılığına atandı. 8 Ağustos 1895'te Nafia Kâtipliğine nakledilerek 3 Ocak 1897 tarihine kadar bu görevde bulundu. Şubat 1897'de Redif askeri olarak silahl altına alındı. Terhisinin ardından 5 Ocak 1898'den itibaren Bolu Sancağı Muhasebe Kalemî Mübeyyizliğine, 27 Haziran 1899'da Vergi Kalemî Defterciliğine, 20 Nisan 1904'te de Orman Piyade Kolçuluğu Vekâletine tayin olundu. 24 Haziran 1904'te Liva Muhasebe Mübeyyizliğine, 5 Mayıs 1906'dan itibaren de Düzce Mal Müdürü Yardımcılığına getirildi. Bunların yanı sıra serbest avukatlık ve kereste ticareti ile uğraştı. Bolu İttihat ve Terakki Yöneticiliği ve Bolu Teceddüt Fırkası Başkanlığı yapmıştır. Bu fırkalar kapatıldıktan sonra Millî Mücadele'ye destek verip, Bolu Müdafaa-yı Hukuk Cemiyetinin ilk üyelerinden oldu. Ankarada TBMM'nin açılmasıyla birlikte yapılan seçimlerde Bolu Milletvekili seçilmiştir. 23 Nisan 1920 yılında TBMM'nin açılışında milletvekili olarak hazır bulundu. Bölgesinde başlayan ayaklanmaları bastırmak için direnişe katıldı ve isyancı kuvvetler tarafından pusuya düşürülüp, bir süre esir kaldı. Meclis çalışmaları sırasında Adliye, Bütçe, Kavanin-i Maliye, Defter-i Hakani ve İktisat komisyonları ile Memurin Muhakematı Tetkik Kurulunda çalıştı. TBMM II, III, IV ve V. dönemlerde Bolu Milletvekili seçilerek 1939 yılına kadar milletvekilliği görevini sürdürdü. 23 Temmuz 1950 tarihinde Bolu'da öldü. Düzce Ayaklanması'nı bastırmasındaki hizmetlerinden dolayı 20 Nisan 1925 tarihinde, 131 sayılı Meclis kararıyla Kırmızı-Yeşil Şeritli İstiklal Madalyası ile ödüllendirilmiştir. Ayrıca 25 Nisan 1897 tarihli Yunan Muharebe Madalyası sahibidir. Oğlu Ali İhsan Gülez (ö. 2008) IX, X. ve XI. dönemlerde Bolu Milletvekili seçilmiştir.

BİBLİYOGRAFYA

Osmanlı Arşivi Belgeleri:

BOA, DH.SAİD.d, 163/241

Cumhuriyet Arşivi Belgeleri:

BCA, 30.10.0.0/6.34.28; BCA, 30.10.0.0/6.36.11; BCA, 30.10.0.0/7.39.28; BCA, 30.10.0.0/8.48.4

TBMM Arşivi Belgeleri:

https://www.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d01/SM_63_1_1.pdf

https://www.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d02/SM_63_1_2.pdf

https://www.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d02/HT_63_1_2.pdf

https://www.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d03/SM_63_1_3.pdf

https://www.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d03/HT_63_1_3.pdf

Seçilmiş Kaynaklar:

TBMM Aza-yı Kiranı Cedveli, s. 9, Ankara, 1337 (1921)

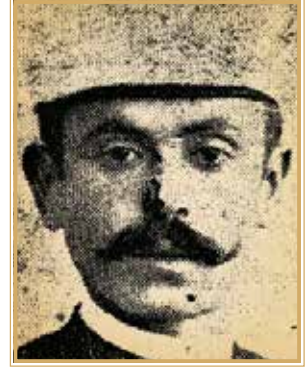
TBMM Aza-yı Kiranı Albümü, s. 71, Ankara [1922]

TBMM Albüm Dönem 1, TBMM'nin 25. Yıldönümünü Anış, s. 11, Ankara 1945

TBMM Albümü 1920-1973, s. 11, Ankara 1973

TBMM Albümü 1920-2010, c. 1, s. 17, 64, 87, 140, 192 ve 246, Ankara 2010

Fahri Çoker, *Türk Parlamento Tarihi*, c. 3, s. 20 ve 193-194, Ankara 1995

HACI ABDÜLVAHAP EFENDİ

(d. Bolu 1869, ö. Düzce 1920)

1869 yılında Bolu'da doğdu. Ataullah Efendizade Sabit Efendi'nin oğludur. İlk ve ortaöğrenimini memleketi olan Bolu'da Bolu Rüştüyesi ve Medresesinde tamamladı. Meclis-i Mebusan III. Dönem (1908-1912) Bolu Mebusu seçildi. Mecliste Mali Kanunlar Komisyonu Sözcülüğü yaptı. 1912 yılında dönemin sona ermesiyle birlikte memleketi olan Bolu'ya döndü. 1913 yılında Bolu Matbaası Müdürlüğü ve Darülhilafe Medresesinde Müderrislik yaptı. Damat Mehmet Ferit Paşa'nın iktidara gelmesinden sonra Hürriyet ve İtilaf Fırkası Bolu Şubesi Başkanı seçildi. TBMM I. Dönemi (1920-1923) için 4 Nisan 1920 yılında yapılan seçimlerde Bolu Milletvekili seçilmişse de bu seçimi red ederek Meclise katılmadı. Bolu İsyanı'nda (1920) Millî Mücadele'ye muhalif olarak Hilafet Ordusu'nda yer aldı. 26 Mayıs 1920 tarihinde Düzce Ayaklanmasına karıştığı için ayaklanmayı bastıran Çerkez Ethem tarafından beş arkadaşıyla birlikte tutuklanarak, 29 Mayıs 1920 tarihinde Düzce'de idam edildi. 21 Haziran 1920'de durumun Meclise bildirilmesiyle birlikte 2 Temmuz 1920 tarihinde yerine Yusuf İzzet Paşa Bolu Milletvekili seçildi. Soyadı Kanunu'nun (1934) ilanı ile birlikte ailesi "ÖNER" ve "DOĞATALAR" soyadlarını almıştır.

BİBLİYOGRAFYA

Osmanlı Arşivi Belgeleri:

BOA, İ.HUS, 178/15; BOA, MB.İ, 135/26; BOA, MF.İBT, 275/32

TBMM Arşivi Belgeleri:

https://www.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d01/SM_62_1_1.pdf

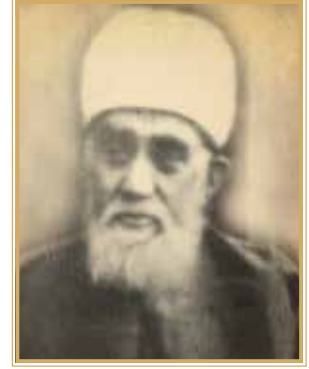
Seçilmiş Kaynaklar:

TBMM Albüm Dönem 1, TBMM'nin 25. Yıldönümünü Anış, s. 11, Ankara 1945

TBMM Albümü 1920-1973, s. 11, Ankara 1973

TBMM Albümü 1920-2010, c. 1, s. 17 ve 64, Ankara 2010

Fahri Çoker, *Türk Parlamento Tarihi*, c. 3, s. 20 ve 186-187, Ankara 1995

ABDULLAH SABRİ EFENDİ (AYTAÇ)

(d. Devrek 1870, ö. Devrek 1950)

1870 yılında Zonguldak ilinin Devrek ilçesinde doğdu. Halveti Dergâhı Postnişinlerinden Hacı Mehmet Efendi'nin oğludur. İlk ve ortaöğrenimini Devrek İbtidai Mektebi ve Rüştîyesinde tamamladı. Eğitimine medresede devam etti ve 1896 yılında müderrislik icazetnamesi aldı. İcazetini aldıktan sonra babasının görev yaptığı dergâhta müderrislik ve ardından da 1911 yılında Devrek Müftülüğü yaptı. Millî Mücadele'nin başlamasıyla birlikte millî harekette yer aldı. Halkı vaazlarıyla aydınlattı. Devrek Müdafaa-yı Hukuk Cemiyetinin kuruluş ve faaliyetlerinde aktif olarak yer aldı. Ankara Fetvasını Devrek Müftüsü olarak imzaladı. Ankara'da TBMM'nin açılması sürecindeki seçimlerde Bolu Milletvekili seçildi. 14 Nisan 1920'de Ankara'ya geldi ve TBMM'nin 23 Nisan 1920 tarihindeki açılışında Bolu Milletvekili olarak hazır bulundu. 8 Haziran 1920'de seçim bölgesindeki halkı Millî Mücadele'ye teşvik ve bilgilendirme amacıyla TBMM tarafından görevlendirildi. Görevi sona erdiğinde Meclise dönerek milletvekilliğine devam etti. Meclis çalışmaları sırasında Şeriye-Evkaf ve İrşad komisyonlarında çalıştı. Milletvekilliği süresi bitiminde memleketi olan Devrek'e döndü ve her hangi bir görev almadı. 8 Ocak 1950'de Devrek'te öldü.

BİBLİYOGRAFYA

Cumhuriyet Arşivi Belgeleri:

BCA, 30.10.0.0/175.209.12

TBMM Arşivi Belgeleri:

https://www.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d01/SM_59_1_1.pdf

Seçilmiş Kaynaklar:

TBMM Aza-yı Kiramı Cedveli, s. 9, Ankara, 1337 (1921)

TBMM Albüm Dönem 1, TBMM'nin 25. Yıldönümünü Anış, s. 10, Ankara 1945

TBMM Albümü 1920-1973, s. 10, Ankara 1973

TBMM Albümü 1920-2010, c. 1, s. 17, Ankara 2010

Fahri Çoker, *Türk Parlamento Tarihi*, c. 3, s. 20 ve 185, Ankara 1995

Tunay Karakök, “Zonguldak'ta Millî Mücadele Destekçisi Bir Müftü, Devrek Müftüsü Hacı Abdullah Sabri (Aytaç) Efendi”, *Birey ve Toplum*, 2/3 (2012), s. 145-161

TUNALI ABDULLAH HİLMİ BEY

(d. Eskicuma/Targovişte 1871, ö. İstanbul 1928)

1871 yılında günümüzde Bulgaristan sınırları içerisinde kalan Eskicuma (Targovişte) şehrinde doğdu. Kastamonu Vilayeti Baştahsildarı İsmail Hakkı Efendi'nin oğludur. İlköğrenimine Eskicuma'da başladı. Ailesinin 1877-78 Osmanlı-Rus Savaşı'nda İstanbul'a göç etmesi sebebiyle eğitimini Üsküdar İbtidai Mektebinde tamamladı. Ortaöğrenimini Adana, Kastamonu ve İstanbul'da tamamladı. 1888 yılında Kuleli Askerî Tıbbiye İdadisine girdi. İdadi üçüncü sınıftayken el yazısıyla çıkardığı haftalık gazetenin ihbar edilmesiyle takibe alındı. 1891 yılından itibaren öğrenimini Gülhane Askerî Tıbbiyesinde sürdürdü. Tıbbiye yıllarında İttihat ve Terakki ile birleşen Gizli Mektepliler Cemiyetini kurdu. Bu yıllarda bir süre tutuklu kaldıktan sonra affedilerek serbest bırakıldı. 1895'te Tıbbiye son sınıfta olduğu yıllarda Avrupa'ya kaçarak Cenevre şehrine yerleşti. Jön Türklerin faaliyetlerine yayınladığı broşürlerle destek verdi. Avrupada eğitim gören Türk öğrencilere yardımcı olmak amacıyla Osmanlı Talebe Cemiyetini ve ardından 21 Aralık 1896'da Osmanlı İhtilal Komitesini kurdu. 1896 yılından itibaren Cenevre Üniversitesinde Hukuk ve Pedagoji bölümlerinde eğitimlerine devam etti. İttihat ve Terakki Cemiyetinin Genel Sekreterliğini yaptı. 1898'de İttihat ve Terakki Cemiyeti Müfettişi olarak Mısır'a gitti, Cemiyetin Kahire'deki şubesini örgütleyerek Avrupa'ya döndü. 21 Mart 1900'de Madrid Sefareti Türkçe Başkâtipliğine atandı ve 14 Şubat 1901'de bu görevinden ayrıldı. Atina ve İsviçre'de neşriyat hayatına devam etti. Yaptığı bu yayınlar hakkında birçok davanın açılmasına sebep oldu. Meşrutiyet'in yeniden ilanından (1908) sonra İstanbul'a geldi. Başta İnkılap olmak üzere çeşitli yayın organlarında yazılar yazdı. 1909 yılından itibaren Karadeniz Ereğlisi, Silivri, Kadirli, Bayburt, Ordu, Beykoz ve Gemlik kaymakamlıklarına, 21 Ocak 1914'te Mülkiye Müfettişliğine ve 1916 yılında da Muhacirin Umum Müdürlüğü Dış Sevkiyat Memurluğuna atandı. Meclis-i Mebusan VI. Dönem (1920) Bolu Mebusu seçildi. Meclisin feshiyle Heyeti Temsiliye'nin talimatına uyarak Ankara'ya geldi. 27 Nisan 1920 tarihinde Bolu Milletvekili olarak TBMM'ye katıldı. Mecliste İrşad, Maarif, İktisat, Sıhhiye-Muavenet-i İctimaiye ve Layiha komisyonlarında çalıştı. TBMM II. ve III. dönemlerde ise Zonguldak Milletvekili seçildi. 26 Temmuz 1928'de İstanbul'da öldü. Soyadı Kanunu'nun (1934) ilanından sonra ailesi "TUNALI" soyadını aldı.

BİBLİYOGRAFYA

Osmanlı Arşivi Belgeleri:

BOA, DH.SAİD.d, 188/160; BOA, DH.İ.UM.EK, 117/49; BOA, DH.MUI, 14/37; BOA, HR.SYS, 1790/8; BOA, İ.DH, 1481/16; BOA, İ.DH, 1485/6; BOA, İ.DH, 1486/4; BOA, İ.DH, 1501/34; BOA, İ.DH, 1509/68; BOA, İ.DH, 1505/14; BOA, İ.HR, 367/42; BOA, Y.PRK.HR, 30/13

Cumhuriyet Arşivi Belgeleri:

BCA, 30.10.0.0/6.31.37; BCA, 30.10.0.0/6.32.27; BCA, 30.10.0.0/6.35.4; BCA, 30.10.0.0/6.35.16; BCA, 30.10.0.0/6.35.17; BCA, 272.0.0.71/31.26.8

TBMM Arşivi Belgeleri:

https://www.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d01/SM_65_1_1.pdf

https://www.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d02/HT_65_1_2.pdf

https://www.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d02/SM_65_1_2.pdf

Seçilmiş Kaynaklar:

TBMM Aza-yı Kırımı Cedveli, s. 9, Ankara, 1337 (1921)

TBMM Aza-yı Kırımı Albümü, s. 71, Ankara [1922]

TBMM Albüm Dönem 1, TBMM'nin 25. Yıldönümünü Anış, s. 11, Ankara 1945

TBMM Albümü 1920-1973, s. 11, Ankara 1973

TBMM Albümü 1920-2010, c. 1, s. 17, Ankara 2010

Fahri Çoker, *Türk Parlamento Tarihi*, c. 3, s. 20 ve 197-199, Ankara 1995

Enise Aslı Öztürk, *Tunalı Hilmi Bey'in I. TBMM'deki Yasal Faaliyetleri*, Yüksek Lisans Tezi, Eskişehir Osmangazi Üniversitesi, Eskişehir 2006

YUSUF İZZET PAŞA

(d. Yozgat 1876, ö. İstanbul 1922)

1876 yılında Yozgat'ta doğdu. 1864 Çerkez sürgününde Anadolu'ya gelen Kafkas kökenli Met İbrahim Bey'in oğludur. Küçük yaşta yetim kalması sebebiyle ilk ve ortaöğrenimini Darüşşafaka'da tamamladı. 29 Nisan 1894 girdiği Harbiye Mektebinden 18 Ağustos 1896'da süvari mülazım-ı sani (teğmen) rütbesiyle mezun oldu. 1897 yılında mülazım-ı evvel (üsteğmen) rütbesi aldı. 18 Ocak 1900'de Erkan-ı Harbiye Mektebinden kurmay yüzbaşı rütbesiyle mezun oldu. Mezun olduktan sonra Erzincan'da 4. Ordu'ya atandı. 21. Süvari ve 22. Topçu alayları ile 7. Nişancı Taburunda bölük Komutanlığı stajını tamamladı. 1902'de kolağası (kıdemli yüzbaşı) rütbesiyle Aşiret Süvari Fırkası Kurmay Başkanlığına nakledildi. 1907 yılında önce Sivas Redif Fırkası Kurmay Başkanlığı ve ardından 24. Süvari Alayında görevli iken binbaşılığa terfi ettirilerek Erzincan Harbiye Mektebi Öğretmenliğine atandı. 1908'de Genelkurmay 3. Şubede, 16 Mayıs 1909'da Divan-ı Harb-i Örfi Soruşturma Kurulunda, 7 Kasım 1910'da Trabzon'daki bakır madeninin araştırılmasında, 15 Ocak 1911'de tekrar Genelkurmay 3. Şubede, 11 Ocak 1912'de Reji Jeneral Şirketinin Yanya-Reşadiye Hattı Hükümet Komiserliğinde görevlendirildi. Bu görevde iken 25 Nisan 1912'de Kaymakamlığa (yarbay) terfi etti. 9 Eylül 1912'de Jandarma Dairesinde görevlendirildi. 9 Kasım 1912'de atandığı Bağımsız Süvari Fırkası ve ordunun Çatalca'ya çekilmesinden sonra 2. Kolordu Kurmay Başkanı olarak Balkan Savaşı'na katıldı. 7 Şubat 1914'te 3. Ordu Süvari Müfettişliğine, I. Dünya Savaşı seferberliğinde de İkinci Süvari Fırkası Komutanlığına getirildi. 23 Kasım 1914'te miralaylığa (albay) terfi ettirilerek 10. Kolordu Komutanlığına atandı. Muharebelerde gösterdiği olağanüstü yararlılık nedeni ile 14 Haziran 1915'ten geçerli olmak üzere 28 Haziran 1915'te mirlivalığa (tümgeneral) terfi ettirildi. 7 Eylül 1916'da I. Kafkas Kolordusu ve 6 Aralık 1917'de de 14. Kolordu Komutanı olduktan sonra 28 Temmuz 1918'de Kuzey Kafkasya Komutanı olarak görevlendirildi. 8 Ağustos 1918'de Kuzey Kafkas Hükümeti nezdinde Askerî Temsilci olarak görev yapması uygun görüldü. Mütarekeden sonra Ordu'nun Kuzey Kafkasya'yı boşaltması üzerine 2 Mart 1919'da Bursa 14. Kolordu Komutanlığına getirildi. İzmir'in Yunanlılar tarafından işgaliyle Kuva-yı Milliye'nin örgütlenmesi için gayret göstermekle beraber, Heyeti Temsiliye

ile İstanbul hükûmetleri arasında bir denge unsuru olmaya çalıştı. TBMM'nin I. Dönemi için yapılan seçimde Bolu Milletvekili olan Abdülvahap Efendi'nin Meclise katılmadan idam edilmesi üzerine, seçilenlerden sonra en fazla oyu almış bulunması itibarıyla milletvekilliğine seçilerek 10 Temmuz 1920'de Bolu Milletvekili olarak TBMM çalışmalarına katıldı. Milletvekilliği görevine başladıktan sonra 23 Temmuz 1921'de görülen lüzum üzerine Batı Cephesi İhtiyat Grup Komutanlığına atandı. Savaş sırasında ise 3. Grup Komutanı olarak görev yaptı. Sakarya Meydan Muharebesi'nin kazanılmasından sonra tekrar TBMM'ye döndü. 25 Ağustos 1921 tarihinde TBMM tarafından Kırmızı Şeritli İstiklâl Madalyası ile ödüllendirildi. Mecliste Müdafaa-i Milliye Komisyonu'nda çalıştı. 21 Aralık 1921'de Komisyon Başkanı seçildi. 1922 yılında Ankara'da öldü. Soyadı Kanunu'nun (1934) ilanından sonra ailesi "MET" soyadını aldı.

BİBLİYOGRAFYA

Osmanlı Arşivi Belgeleri:

BOA, İ.HB, 164/31; BOA, İ.DUİT, 156/5; BOA, İ.DUİT, 158/52; BOA, İ.DUİT, 160/13

Cumhuriyet Arşivi Belgeleri:

BCA, 30.10.0.0/46.298.17; BCA, 30.10.0.0/56.376.2

TBMM Arşivi Belgeleri:

https://www.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d01/SM_66_1_1.pdf

Seçilmiş Kaynaklar:

TBMM Aza-yı Kiramı Cedveli, s. 9, Ankara, 1337 (1921)

TBMM Aza-yı Kiramı Albümü, s. 71, Ankara [1922]

TBMM Albüm Dönem 1, TBMM'nin 25. Yıldönümünü Anış, s. 11, Ankara 1945

TBMM Albümü 1920-1973, s. 11, Ankara 1973

TBMM Albümü 1920-2010, c. 1, s. 17, Ankara 2010

Fahri Çoker, *Türk Parlamento Tarihi*, c. 3, s. 20 ve 200-202, Ankara 1995

Türk İstiklal Harbine Katılan Tümen ve Daha Üst Kademelerdeki Komutanların Biyografileri, s. 80-81, Ankara 1989

Onur Zeki, *Birinci TBMM'de Bağımsız Mebuslar ve Yasama Çalışmaları (1920-1923)*, Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi, Ankara 2018

Cepheden Meclise, s. 64-65, Ankara 1999

MEHMET FUAT BEY (UMAY)

(d. Kırklareli 1886, ö. İstanbul 1963)

8 Mart 1886'da (rumi 24 Şubat 1301) o yıllarda adı Kırkkilise olan Kırklareli'nde doğdu. Arapzade (Mısırlıoğlu) Mehmet Nuri Bey'in oğludur. İlk ve ortaöğrenimine Kırklareli ve Gümülcine'de devam ederek Edirne'de tamamladı. Yüksek eğitimine İstanbul Tıbbiye-i Mülkiye Mektebinde devam etti ve 14 Haziran 1910'da tabip olarak mezun oldu. Mezun olduktan sonra 6 Temmuz 1910'da Tırnovacık kazası Belediye Tabipliğine atandı. Ardından Kırklareli Hükûmet Tabipliği, I. Dünya Savaşı yıllarında da Bolu Merkez Hükûmet Tabipliği yaptı. Müdafaa-yı Hukuk Cemiyeti Bolu Merkez Başkanlığına seçildi ve bağlı ilçelerde şubelerini kurdu. Ankara'da TBMM'nin açılmasıyla birlikte Bolu Milletvekili seçildi ancak Düzce Ayaklanması'nın başlamasıyla birlikte bir süre asiler elinde tutuklu kaldı. Serbest kalmasıyla birlikte Ankara'ya geldi ve Meclis çalışmalarına katıldı. Mecliste Sıhhiye-Muavenet-i İctimaiye ve Dışişleri komisyonlarında çalıştı. Milletvekilliği yaptığı yıllarda Batı Cephesi'nde gönüllü olarak Sağlık Müşavirliği görevinde bulundu. 30 Haziran 1921'de aralarında Tekirdağ Milletvekili Faik (Öztrak) ve Van Milletvekili Hakkı beylerin de (Ungan) bulunduğu arkadaşlarıyla Himaye-i Eftal Cemiyetini kurdu. Amerikan eğitim ve çocuk yetiştirme sistemi hakkında bilgi toplamak ve orada yaşayan Türklere kurucusu olduğu cemiyet için yardım sağlamak amacıyla 5 ay izinli olarak 1923 yılı baharında Amerika Birleşik Devletleri'ne gönderildi. Siyasi yaşamı sırasında Himaye-i Eftal Cemiyetine gelir getirmesi amacıyla TBMM'ye birçok teklif sunmuştur. TBMM II, III, IV, V, VI, VII ve VIII. dönemlerde Kırklareli Milletvekili seçilerek 1950 yılına kadar Meclisteki yerini korudu. Millî Tasarruf ve İktisat Cemiyeti, Tayyare Cemiyeti (Türk Hava Kurumu) ve Himaye-i Eftal Kadın Yardım Cemiyetinin (Sonradan Yardım Sevenler Derneği) kurucuları arasında yer aldı. 1 Temmuz 1963 tarihinde İstanbul'da öldü. Meclis ve cephedeki hizmetleri dolayısıyla Kırmızı-Yeşil Şeritli İstiklal Madalyası almıştır. "UMAY" soyadı, çocukları koruyan bir meleğin adı olarak Mustafa Kemal Atatürk tarafından kendisine verilmiştir.

BİBLİYOGRAFYA

Osmanlı Arşivi Belgeleri:

BOA, DH.SAİD.d, 174/417; BOA, DH.UMVM, 158/37; BOA, DH.UMVM, 162/99

Cumhuriyet Arşivi Belgeleri:

BCA, 30.10.0.0/3.16.11; BCA, 30.10.0.0/3.16.30; BCA, 30.10.0.0/3.16.34; BCA, 30.10.0.0/8.46.22; BCA, 30.10.0.0/66.440.10; BCA, 30.10.0.0/178.234.6; BCA, 30.18.1.1/13.27.18

TBMM Arşivi Belgeleri:

https://www.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d01/SM_61_1_1.pdf

https://www.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d02/SM_61_1_2.pdf

https://www.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d02/HT_61_1_2.pdf

https://www.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d03/HT_61_1_3.pdf

Seçilmiş Kaynaklar:

TBMM Aza-yı Kiramı Cedveli, s. 9, Ankara, 1337 (1921)

TBMM Aza-yı Kiramı Albümü, s. 70, Ankara [1922]

TBMM Albüm Dönem 1, TBMM'nin 25. Yıldönümünü Anış, s. 11, Ankara 1945

TBMM Albümü 1920-1973, s. 11, Ankara 1973

TBMM Albümü 1920-2010, c. 1, s. 17, 106, 157, 209, 271, 338, 407 ve 483, Ankara 2010

Fahri Çoker, *Türk Parlamento Tarihi*, c. 3, s. 20 ve 188-190, Ankara 1995

Melih Tinal, "TBMM Birinci Döneminde Doktor Milletvekilleri", *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi (JISR)*, 2/6 (2009), 617-627

MEHMET CEVAT ABBAS BEY (GÜRER)

(d. Üsküp 1887, ö. Yalova 1943)

Literatürde 1887 yılında günümüzde Sırbistan sınırları içerisinde kalan Niş kentinde doğduğu ifade edilirse de TBMM'ye kendisi tarafından verilen 24 Aralık 1924 tarihli Tercüme-i Hal Varakasında "Niş muhacirlerinden Emirler ailesinden Şerif Abbas Bey'in oğlu olarak rumi 7 Ağustos 1303 (miladi 19 Ağustos 1887) tarihinde Üsküp'ün (günümüzde Kuzey Makedonya) Vardar Mahallesinde" doğduğu belirtilmiştir. İlk ve ortaöğrenimini Üsküp İbtidai Mektebi ve Askerî Rüştiyesinde tamamladı. Eğitim hayatına Manastır Askerî İdadisi ve oradan mezun olduktan sonra da 1905 yılından itibaren Harbiye Mektebinde devam etti. 1 Eylül 1908 tarihinde piyade mülazım-ı sani (teğmen) rütbesiyle mezun oldu. Mezun olduktan sonra 19. Alayda görevli olarak Preşova, Komanova, Koçana ve Köprülü'de bulundu. Aralık 1910'da Selanik Yedek Subay Adayları Talimgâhında görevlendirildi. Mart 1911'de Selanik eşkiya takibinde görev yaptıktan sonra 37. Alay Yaverliğine atandı. 1912 yılında mülazım-ı evvel (üsteğmen) rütbesine terfi ettirildikten sonra Şubat 1913'te İnzibat Subayı olarak İstanbul Merkez Komutanlığı emrine atandı. I. Dünya Savaşı yıllarında ek görev olarak Yedek Subay Talimgâhında Bölük Komutanlığı yaptı. 16 Nisan 1915'te Çanakkale Cephesi'nde Anafartalar Grubu Kurmaylığına tayin edildi. 13 Aralık 1916'da yüzbaşı olduktan sonra savaş sonuna kadar görev yapacağı 16. Kolordu Komutanı Mustafa Kemal Paşa'nın yaverliği görevine atandı. Mütarekeyle birlikte Yıldırım Ordular Grubunun lağvı üzerine Mustafa Kemal Paşa'yla İstanbul'a döndü. Dokuzuncu Ordu Müfettişi olan Mustafa Kemal Paşa'nın Yaveri olarak 19 Mayıs 1919'da Anadolu'ya geçti. Erzurum'da 8 Temmuz 1919'da Mustafa Kemal Paşa'nın askerlikten istifası üzerine Erzurum Müstahkem Mevki Komutanlığı emrine atandı. Sivas Kongresi'nin ardından Heyeti Temsiliye Başkanlığına getirildi. Meclis-i Mebusan VI. Dönem (1920) Bolu Mebusu seçildi. Meclisin feshi üzerine Ankara'ya geldi. 5 Temmuz 1920 tarihinde TBMM'ne Bolu Milletvekili olarak takdim edildi. TBMM tarafından Yozgat Ayaklanmasının bastırılmasında görevlendirilerek izinli sayıldı. Üstlendiği görevlerindeki başarılarından dolayı 1921 yılı sonuna kadar Sofya'da Ankara Hükümetinin temsilcisi olarak bulundu. 4 Şubat 1922 tarihinde tekrar Meclise katıldı. Mecliste Müdafaa-i Milliye ve Hariciye komisyonlarında çalıştı. 1 Eylül 1923'te binbaşılığa terfi etti. Kendi isteğiyle

27 Şubat 1927’de ordudan emekliye ayrıldı. Cumhurbaşkanı Mustafa Kemal Atatürk tarafından kendisine 30 Ocak 1935’te “GÜRER” soyadı verilmiştir. Meclis ve cephedeki hizmetlerinden dolayı Kırmızı-Yeşil Şeritli İstiklal Madalyası ile ödüllendirildi. TBMM II, III, IV ve V. dönemler Bolu Milletvekili olarak 1939 yılına kadar Meclisteki yerini korudu. 4 Temmuz 1943 tarihinde Yalova’da öldü.

BİBLİYOGRAFYA

Osmanlı Arşivi Belgeleri:

BOA, DH.İ.UM.EK, 118/1; BOA, ŞD, 672/11; BOA, BEO, 4668/350039

Cumhuriyet Arşivi Belgeleri:

BCA, 30.10.0.0/95.25.23; BCA, 30.10.0.0/9.52.1; BCA, 30.11.1.0/9.34.2; BCA, 30.11.1.0/22.8.10

TBMM Arşivi Belgeleri:

https://www.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d02/SM_60_1_2.pdf

https://www.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d02/HT_60_1_2.pdf

Seçilmiş Kaynaklar:

TBMM Aza-yı Kiranı Cedveli, s. 9, Ankara, 1337 (1921)

TBMM Aza-yı Kiranı Albümü, s. 70, Ankara [1922]

TBMM Albüm Dönem 1, TBMM'nin 25. Yıldönümünü Anış, s. 10, Ankara 1945

TBMM Albümü 1920-1973, s. 10, Ankara 1973

TBMM Albümü 1920-2010, c. 1, s. 17, 86, 140, 192 ve 247, Ankara 2010

Fahri Çoker, *Türk Parlamento Tarihi*, c. 3, s. 20 ve 191-192, Ankara 1995

Turgut Gürer, *Atatürk'ün Yaveri Cevat Abbas Gürer*, İstanbul 2018

Cepheden Meclise, s. 96-97, Ankara 1999

BURDUR

TBMM

MEHMET ALİ ULVİ BEY

(d. İstanbul 1866, ö. Ankara 1922)

1866 yılında İstanbul'da doğdu. Mehmet Sait Efendi'nin oğludur. İlk ve ortaöğrenimini Sultan Selim Rüştüyesinde ve Mülkiye Maarif Mektebinde tamamladı. Mülkiye Mektebinin yüksek kısmından 1885 yılında mezun oldu. Mezun olduktan sonra 8 Ocak 1886'da Ticaret Nezareti Tercüme-i Fünun Kaleminde göreve başladı. Aynı yılın Haziran ayında Rüsumat Emaneti Mektubi Klemi Müsevvidliğinde görevlendirildi. 14 Nisan 1888'de Duyun-ı Umumiye İdaresi Kupon Kalemine ve 13 Haziran 1889'da Muhasebe-i Umumiye-i Maliye Merkez Şubesi Merkez Kalemine naklen tayin edildi. 8 Kasım 1891'de Hüdavendigâr (Bursa) Vilayeti Maiyet Memurluğuna atandı. Aralık 1892-Şubat 1893 tarihleri arasında Aziziye (Emirdağ) Kazası, 13 Haziran-20 Eylül 1894 tarihleri arasında da Sandıklı Kazası Kaymakam vekilliklerinde bulundu. 12 Aralık 1894'te Aziziye (Emirdağ) Kazası, 16 Haziran 1895'te Sandıklı, 27 Aralık 1900'de Tavas, 25 Mart 1903'te Avlonya (Vlore), 29 Ağustos 1908'de de Leros (İleryoz Adası) kaymakamlıklarına tayin edildi. 9 Ocak 1909'da Hınıs Sancağı Mutasarrıflığına terfi etti. 13 Mayıs 1909-16 Kasım 1913 tarihleri arasında Bayazıt (Doğubayazıt) Sancağı Mutasarrıfı olarak görev yaptı. Bu arada 22 Kasım 1911-16 Mart 1912 tarihleri arasında Bitlis Vali Vekilliği görevini de ifa etti. 1919 yılına kadar Kербela, Çankırı, Kayseri ve Burdur Mutasarrıflığı yaptı. Ankara'da TBMM I. Döneminin (1920- 1923) başlamasıyla birlikte Burdur Milletvekili Fahrettin Bey'in Meclise katılmadan istifa etmesi üzerine 1 Haziran 1920'de Burdur Milletvekili seçildi. Mecliste İstida ve Posta-Telgraf komisyonlarında çalıştı. Dönem içinde 16 Ekim 1922 tarihinde Ankara'da öldü. Soyadı Kanunu'nun (1934) ilanından sonra çocukları "ERÇİN" ve "TABAR" soyadlarını aldı.

BİBLİYOGRAFYA

Osmanlı Arşivi Belgeleri:

BOA, DH.SAİD.d, 16/181; BOA, İ.DH, 1317/2; BOA, İ.DH, 1323/58; BOA, İ.DH, 1378/61; BOA, İ.DH, 1407/39; BOA, İ.DH, 1469/12; BOA, İ.DH, 1472/60; BOA, İ.DH, 1507/39; BOA, İ.DUİT, 42/122; BOA, İ.DUİT, 43/43; BOA, BEO, 4598/344840

TBMM Arşivi Belgeleri:

https://www.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d01/SM_67_1_1.pdf

Seçilmiş Kaynaklar:

TBMM Aza-yı Kiranı Cedveli, s. 9, Ankara, 1337 (1921)

TBMM Albüm Dönem 1, TBMM'nin 25. Yıldönümünü Anış, s. 12, Ankara 1945

TBMM Albümü 1920-1973, s. 12, Ankara 1973

TBMM Albümü 1920-2010, c. 1, s. 18 ve 64, Ankara 2010

Fahri Çoker, *Türk Parlamento Tarihi*, c. 3, s. 20 ve 213-214, Ankara 1995

Ali Çankaya, *Yeni Mülkiye Tarihi ve Mülkiyeliler*, c. 3, s. 190, Ankara 1968-1969

Metin Özata, *İlk Çağlardan Kurtuluş Savaşı'na Burdur Tarihi*, İzmir 2009

Onur Zeki, *Birinci TBMM'de Bağımsız Mebuslar ve Yasama Çalışmaları (1920-1923)*, Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi, Ankara 2018

İSMAİL HAKKI BEY (KÜÇÜK)

(d. Filibe 1872, ö. 1948)

1872 yılında günümüzde Bulgaristan sınırları içerisinde kalan Filibe’de (Plovdiv) doğdu. Hasan Efendi’nin oğludur. İlk ve orta eğitiminin ardından 1889 yılında İstanbul’da Harbiye Mektebine girdi. Bu okuldan 1892 yılında piyade mülazım-ı sani (teğmen) rütbesiyle mezun oldu. Askerlik kariyeri boyunca yüzbaşı (1897), kolağası-kıdemli yüzbaşı (1899), binbaşı (1903), kaymakam-yarbay (1908) ve miralay-albay (1912) rütbelerini aldı. Bu süreçte Selanik, Manastır, Erzincan, Yanya, İstanbul, Gaziantep ve Burdur’da çeşitli kademelerde subay ve komutan olarak görev yaptı. Balkan Savaşı’nda Yanya bölgesindeki muharebelere katıldı. I. Dünya Savaşı (1914-1918) başlangıcında 1914 yılında Burdur Askerlik Şubesi Başkanlığına atandı. Uzun yıllar bulunduğu bu görevi sırasında 1918 yılında özel görevle Lemberg (günümüzde Lviv) şehrine gönderildi. Dönüşünde Burdur’daki görevine devam etti. I. Dünya Savaşı’nın sona ermesi ve Mondros Ateşkes Antlaşması’nın (30 Ekim 1918) imzalanmasından sonra Millî Mücadele’ye destek vermeye başladı. Bu tavrı üzerine İstanbul Hükûmeti tarafından 1919 yılında emekli edildi. Ardından Ankara’da açılması kararlaştırılan TBMM için yapılan seçimlerde Burdur Milletvekili seçildi. Ancak Ankara’ya gelmedi ve TBMM çalışmalarına hiç katılmadı. TBMM Genel Kurulu tarafından 6 Temmuz 1920 tarihinde milletvekilliğinden istifa etmiş sayıldı. Daha sonraki hayatı hakkında, Soyadı Kanunu (1934) çıktıktan sonra “KÜÇÜK” soyadını aldığı ve 1948 yılında öldüğü dışında başka herhangi bir bilgi elde edilemedi.

BİBLİYOGRAFYA

Osmanlı Arşivi Belgeleri:

BOA, DH.ŞFR, 635/23; BOA, DH.ŞFR, 635/57; BOA, DH.ŞFR, 635/127; BOA, DH.KMS, 53/32

TBMM Arşivi Belgeleri:

https://www.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d01/SM_69_1_1.pdf

Seçilmiş Kaynaklar:

TBMM Albüm Dönem 1, TBMM'nin 25. Yıldönümünü Anış, s. 12, Ankara 1945

TBMM Albümü 1920-1973, s. 12, Ankara 1973

Fahri Çoker, *Türk Parlamento Tarihi*, c. 3, s. 20, Ankara 1995

Metin Özata, *İlk Çağlardan Kurtuluş Savaşı'na Burdur Tarihi*, İzmir 2009

MEHMET AKİF BEY (ERSOY)

(d. Bayramiç 1873, ö. İstanbul 1936)

1873 yılında doğdu. Literatürde doğum yeri İstanbul olarak gösterilmişse de Osmanlı sicil kaydında Çanakkale ilinin Bayramiç ilçesinde doğduğu ifade edilmektedir. Fatih Medresesi müderrislerinden İpekli Mehmet Tahir Efendi'nin oğludur. İlk ve orta eğitimini İstanbul'da tamamladı. Ardından önce Mülkiye Mektebi'ne ve daha sonra da 1889 yılında Mülkiye Baytar Mektebi'ne girdi. Bu okuldan 1893 yılında mezun oldu. Aynı yıl Ziraat Nezareti Umur-ı Baytariye ve Islah-ı Hayvanat müfettiş yardımcısı olarak göreve başladı. Bu görevi kapsamında ülkenin değişik yerlerinde teftiş görevinde bulundu. Ek görev olarak Halkalı Ziraat Mektebi ile Çiftlik Makinist Mektebi'nde öğretmenlik yaptı. Meşrutiyet'in yeniden ilanından (1908) sonra Sırat-ı Müstakim dergisinde başyazar olarak yazıları yayınlandı. Ayrıca Darülfünun Edebiyat Bölümü hocalığına atandı. Bu dönemde Milli Edebiyat akımının öncüsü sayılabilecek yazı ve şiirler ile muhafazakar içerikli şiirler kaleme aldı ve yayınladı. 1912 yılından itibaren Sırat-ı Müstakim dergisinin adını Sebilü'r-Reşad olarak değiştirdi ve başyazarlık görevine devam etti. 1913 yılında devlet memurluğundan istifa etti. Aynı yıl İttihat ve Terakki Fırkası yöneticiler ve bu fırkayı destekleyen aydınlarla fikir ayrılığı yaşamaya başladı. 1914 yılında Osmanlı ülkesinden ayrıldı ve 1918 yılına kadar Mısır, Almanya, Arabistan ve Lübnan'da bulundu. Bu dönemde Teşkilat-ı Mahsusa tarafından verilen bazı görevleri yerine getirmeye çalıştı. 1918 yılında İstanbul'a döndü. I. Dünya Savaşı'nın (1914-1918) sona ermesi ve Mondros Ateşkes Antlaşması'nın (30 Ekim 1918) imzalanmasından sonra işgallere karşı bir tavır aldı. 1918-1920 yılları arasında Şeyhülislamlık ve Maarif Nezareti bünyesindeki bazı ilmi kurumlarda görevlendirildi. Yunanlıların İzmir'i işgal etmelerinden (15 Mayıs 1919) sonra Milli Mücadele'yi desteklemeye başladı. İstanbul'dan ayrılarak önce Balıkesir'i ve daha sonra da Ankara'yı ziyaret etti. Bu ziyaretlerinde Kuva-yı Milliye komutanları ve Milli Mücadele önderiyle görüştü. Daha sonra döndüğü İstanbul'dan Mebusan Meclisi'nin kapatılması üzerine 1920 yılının Nisan ayında ayrılarak tekrar Ankara'ya geldi. 5 Haziran 1920 tarihinde ise Burdur milletvekili seçilerek TBMM çalışmalarına katıldı. Milletvekili sıfatıyla

pek çok Anadolu şehrini dolaşarak TBMM için propaganda çalışmalarında bulundu. 1920 yılının son aylarında TBMM'nin bir milli marş yarışması açması üzerine İstiklal Marş'ını kaleme aldı ve İstiklal Marşı 12 Mart 1921 tarihinde TBMM tarafından milli marş olarak kabul edildi. TBMM milletvekilleri arasında yaşanan ayrışmada ise muhalefeti temsil eden İkinci Grup'ta yer aldı. TBMM I. Dönem (1920-1923) milletvekilliği sona erince İstanbul'a döndü. 1923 yılında Mısır'a gitti. Sonraki iki yılda zaman zaman İstanbul'da ve zaman zaman da Mısır'da kaldı. 1925 yılından itibaren ise sürekli olarak Mısır'da yaşamaya başladı. Mısır'da bulunduğu sırada Diyanet İşleri Başkanlığı için bir Kur'an-ı Kerim meali hazırladı. Ancak daha sonra bu tercüme Diyanet İşleri Başkanlığı'na vermekten vazgeçti. Uzun süre Mısır'da kaldı ve bu süreçte ilim ve edebiyat çalışmalarıyla meşgul oldu. Hastalanması üzerine 1935 yılında Beyrut ve Antakya'ya gitti. 1936 yılında ise İstanbul'a geldi. Bir süre tedavi gördükten sonra 27 Aralık 1936 tarihinde İstanbul'da öldü.

BİBLİYOGRAFYA

Osmanlı Arşivi Belgeleri:

BOA, DH.SAİD.d, 175/47; BOA, DH.MKT, 224/83; BOA, ŞD, 523/59; BOA, MF.MKT, 1088/71; BOA, BEO, 947/70981; BOA, MF,MKT,1223/16

Cumhuriyet Arşivi Belgeleri:

BCA, 30.18.1.1/3.23.8; BCA, 180.9.0.0/6.35.1; BCA, 250.71.1.12/1.1.2

BCA, 30.10.0.0/26.149.18; BCA, 121.10.0.0/2.6.1; BCA, 30.18.1.1/1.1.14

TBMM Arşivi Belgeleri:

https://www.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d01/SM_71_1_1.pdf

Seçilmiş Kaynaklar:

TBMM Aza-yı Kıramı Cedveli, s. 9, Ankara, 1337 (1921)

TBMM Aza-yı Kıramı Albümü, s. 69, Ankara [1922]

TBMM Albüm Dönem 1, TBMM'nin 25. Yıldönümünü Anış, s. 12, Ankara 1945

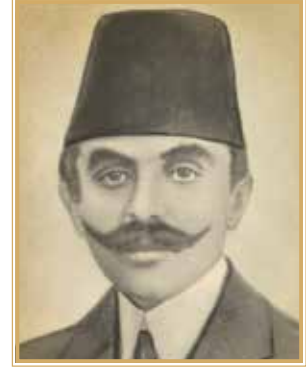
TBMM Albümü 1920-1973, s. 12, Ankara 1973

TBMM Albümü 1920-2010, c. 1, s. 18 ve 64, Ankara 2010

Fahri Çoker, Türk Parlamento Tarihi, c. 3, s. 20 ve 209-212, Ankara 1995

Metin Özata, İlk Çağlardan Kurtuluş Savaşı'na Burdur Tarihi, İzmir 2009

M. Ertuğrul Düzdağ, M. Orhan Okay, "Mehmed Akif Ersoy", DİA, c. 28, s. 432-439, Ankara 2003

AHMET ŞEVKET BEY

(d. Kozana 1876, ö. Ankara 1920)

1876 yılında günümüzde Yunanistan sınırları içerisinde kalan Serfiçe Sancağı'nın Kozana kazasına bağlı Çobanlı köyünde doğdu. Ali Himmet Efendi'nin oğludur. İlk ve ortaöğrenimini Selanik'te tamamladıktan sonra İstanbul'da Hasan Paşa Medresesinde ve Hukuk Mektebinde eğitimine devam etti. 8 Ekim 1903'te mezun oldu. 30 Ekim 1904'te Pirlepe Kazası Bidayet Mahkemesi Savcı Yardımcısı olarak göreve başladı. 9 Eylül 1905 tarihinde Kolonya Kazası, 29 Mart 1907'de de Zihne Kazası Bidayet Mahkemesi savcı yardımcılıklarına atandı. 5 Eylül 1909 tarihinde Keskin Kazası Bidayet Mahkemesi Ceza Reisliğine atandı. 3 Ekim 1909'da ise İstanbul Polis Merkez Memurluğuna naklen tayin edildi. 28 Eylül 1910'da Halep Vilayeti Polis Müdürlüğüne ve 23 Ekim 1910'da Beyrut Polis Müdürlüğüne tayin edilmişse de kendi isteği üzerine 30 Kasım 1910 tarihinde yeniden İstanbul Polis Merkez Memurluğuna nakledildi. 24 Eylül 1912'de Üsküdar Polis Müdürlüğü İdari Kısım Reisliğine, 1913 yılında Konya Polis Müdürlüğüne, 1914 yılında da Tefenni Kazası Kaymakamlığına atandı. Bu görevde iken Ankara'da TBMM'nin açılmasıyla birlikte TBMM'nin I. Dönemi için 3 Nisan 1920'de yapılan seçimde Burdur Milletvekili seçildi. Ankara'ya geldikten kısa bir süre sonra hastalandı ve 10 Eylül 1920'de Ankara'da vefat etti. Soyadı Kanunu'yla (1934) birlikte ailesi "CANDANER" soyadını aldı.

BİBLİYOGRAFYA

Osmanlı Arşivi Belgeleri:

BOA, DH.SAİD.d, 113/441; BOA, İ.AZN, 62/20; BOA, İ.DH, 1499/52; BOA, İ.DH, 1509/78

TBMM Arşivi Belgeleri:

https://www5.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d01/SM_69_1_1.pdf

Seçilmiş Kaynaklar:

TBMM Albüm Dönem 1, TBMM'nin 25. Yıldönümünü Anış, s. 13, Ankara 1945

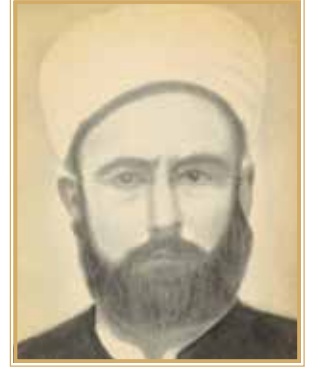
TBMM Albümü 1920-1973, s. 13, Ankara 1973

TBMM Albümü 1920-2010, c. 1, s. 18 ve 64, Ankara 2010

Fahri Çoker, *Türk Parlamento Tarihi*, c. 3, s. 20 ve 215-216, Ankara 1995

Metin Özata, *İlk Çağlardan Kurtuluş Savaşı'na Burdur Tarihi*, İzmir 2009

Hakan Özkökeli, *I. Dönem TBMM'de Polis Kökenli Milletvekilleri*, Yüksek Lisans Tezi, Kocatepe Üniversitesi, Afyonkarahisar 2010

HALİL HULUSİ EFENDİ

(d. Burdur 1877, ö. Ankara 1920)

1877 yılında Burdur'da doğdu. Şeyhzade Hacı Rahmi Efendi'nin oğludur. İlk ve ortaöğrenimini memleketi olan Burdur'da tamamladı. Eğitimine İstanbul'da İbrahim Paşa Medresesinde devam etti. Medrese eğitimini tamamlayıp müderrislik icazeti aldı. İcazetini aldıktan sonra 1902-1910 yılları arasında Burdur Medresesi Müderrisliği ve 1910-1920 yılları arasında Burdur Müftülüğü yaptı. Millî Mücadele'nin başlamasıyla Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti'nde görev yaptı ve büyük katkılar sağladı. Ankara'da TBMM'nin açılmasıyla birlikte TBMM I. Dönem için yapılan seçimlerde Burdur Milletvekili seçildi. 23 Nisan 1920'de TBMM'nin açılışında milletvekili olarak hazır bulundu. Ancak, iki gün sonra Ankara'da öldü ve Hacı Bayram Mezarlığı'nda defnedildi. Soyadı Kanunu'nun (1934) ilan edilmesiyle birlikte ailesi "ERMİŞ" soyadını aldı.

BİBLİYOGRAFYA

TBMM Arşivi Belgeleri:

https://www.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d01/SM_69_1_1.pdf

Seçilmiş Kaynaklar:

TBMM Albüm Dönem 1, TBMM'nin 25. Yıldönümünü Anış, s. 12, Ankara 1945

TBMM Albümü 1920-1973, s. 12, Ankara 1973

TBMM Albümü 1920-2010, c. 1, s. 18 ve 64, Ankara 2010

Fahri Çoker, *Türk Parlamento Tarihi*, c. 3, s. 20 ve 205, Ankara 1995

Metin Özata, *İlk Çağlardan Kurtuluş Savaşı'na Burdur Tarihi*, İzmir 2009

VELİ / VELİYÜDDİN BEY (SALTIKGİL)

(d. Buldan 1880, ö. Ankara 1935)

1880 yılında Denizli ilinin Buldan ilçesinde doğdu. Eşraftan Hacı Veli Ağazade Süleyman Efendi'nin oğludur. İlk ve ortaöğrenimini Aydın Rüştüyesinde ve İzmir İdadisinde tamamladı. Eğitimine İstanbul'da Mülkiye Mektebinde devam etti. 1905 yılında Mülkiye Mektebinin yüksek kısmından mezun oldu. Mezun olduktan sonra Maarif Nezareti Yabancı Okullar Müfettişliği Kalemünde göreve başladı. Bu arada devam ettiği İstanbul Hukuk Mektebinden 1908 yılında mezun oldu. Maarif Nezareti adına gönderildiği Paris Hukuk Fakültesinden ise 1911 yılında mezun oldu. 1911 yılında İstanbul'a döndükten sonra Aydın Vilayeti Maiyet Memurluğuna atandı. Bu görevde iken Meclis-i Mebusan V. Dönem (1914-1918) Aydın Mebusu seçildi. Mebusluk yaptığı sırada Darülfünun Hukuk Tarihi Öğretmenliği yaptı. Mebusluk görevi sona erdikten sonra 5 Nisan 1919'da Hukuk Fakültesi Kanun-ı Esasiye (Anayasa) Müderrisi oldu. Ankara'da TBMM'nin açılmasıyla birlikte TBMM I. Dönem (1920-1923) için yapılan seçimlerde Burdur Milletvekili seçilmiş olsa da İngilizler tarafından izlendiği gerekçesiyle Meclise katılamadı. Meclise katılamaması dolayısıyla istifa etmiş sayıldı. 10 Şubat 1921 tarihinde mazereti uygun görülerek yeniden milletvekilliği kabul edildi. Mecliste Bütçe Komisyonu Başkanlığı ve Hariciye Komisyonu Sözcülüğü yaptı. Samsun İstiklal Mahkemesi Üyeliği, Kars Barış Konferansı Temsilciliği ve Lozan Konferansı Danışmanlığı yaptı. Dönemin sona ermesiyle birlikte İstanbul Hukuk Fakültesinde hocalık, Dışişleri Bakanlığı Hukuk Müşavirliği ve Ankara Hukuk Fakültesi Anayasa Hukuk Profesörlüğü yaptı. 20 Mart 1935 tarihinde Ankara'da öldü, Cebeci Asri Mezarlığı'nda defnedildi.

BİBLİYOGRAFYA

Osmanlı Arşivi Belgeleri:

BOA, DH.MKT, 1052/78

Cumhuriyet Arşivi Belgeleri:

BCA, 30.11.1.0/18.45.11; BCA, 30.18.1.2/1.4.6; BCA, 30.18.1.2/1.8.20

TBMM Arşivi Belgeleri:

https://www.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d01/SM_73_1_1_1.pdf

Seçilmiş Kaynaklar:

TBMM Aza-yı Kiramı Cedveli, s. 9, Ankara, 1337 (1921)

TBMM Aza-yı Kiramı Albümü, s. 70, Ankara [1922]

TBMM Albüm Dönem 1, TBMM'nin 25. Yıldönümünü Anış, s. 13, Ankara 1945

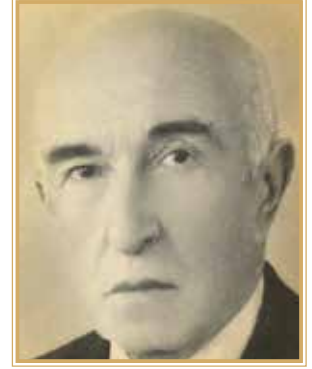
TBMM Albümü 1920-1973, s. 13, Ankara 1973

TBMM Albümü 1920-2010, c. 1, s. 18, Ankara 2010

Fahri Çoker, *Türk Parlamento Tarihi*, c. 3, s. 20 ve 217-218, Ankara 1995

Ali Çankaya, *Yeni Mülkiye Tarihi ve Mülkiyeliler*, c. 3, s. 1062-1063, Ankara 1968-1969

Metin Özata, *İlk Çağlardan Kurtuluş Savaşı'na Burdur Tarihi*, İzmir 2009

FAHRETTİN BEY (ÇİLOĞLU)

(d. Burdur 1880, ö. ? 1954)

1880 yılında Burdur'da doğdu. Literatürde Hüseyin Çilzade Fahreddin Bey olarak geçer. Kendisi hakkında fazla bilgi olmamakla birlikte Burdur Müdafaa-i Milliye Heyet-i Merkeziyesi Üyeliği ve İkinci Başkanlığı ve 1921 yılında Burdur Belediye Başkanlığı yaptığı bilinmektedir. Ankara'da TBMM'nin açılmasıyla birlikte TBMM I. Dönem (1920-1923) Burdur Milletvekili seçildi. 6 Temmuz 1920 tarihinde TBMM'ye istifası bildirildi. 1954 yılında vefat etti. Oğulları Ahmet Mukadder Çiloğlu (d.1938) XIV. Dönem ve Mustafa Çiloğlu XIX. ve XX. dönemlerde Burdur Milletvekilliği yapmıştır.

BİBLİYOGRAFYA

TBMM Arşivi Belgeleri:

https://www5.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d01/SM_69_1_1.pdf

Seçilmiş Kaynaklar:

TBMM Albüm Dönem 1, TBMM'nin 25. Yıldönümünü Anış, s. 12, Ankara 1945

TBMM Albümü 1920-1973, s. 12, Ankara 1973

TBMM Albümü 1920-2010, c. 1, s. 18 ve 64, Ankara 2010

Fahri Çoker, *Türk Parlamento Tarihi*, c. 3, s. 20, Ankara 1995

Metin Özata, *İlk Çağlardan Kurtuluş Savaşı'na Burdur Tarihi*, İzmir 2009

İSMAİL SUPHİ BEY (SOYSALLIOĞLU)

(d. İstanbul 1884, ö. İstanbul 1967)

1884 yılında İstanbul'da doğdu. Gümrük Müdürlerinden Mehmet Hilmi Bey'in oğludur. İlköğrenimini İstanbul Sıbyan Mektebi, ortaöğrenimini Edirne Askerî Rüştiyesinde tamamladı. Eğitimine Rodos'ta Süleymaniye Medresesi ve İdadisi ile Vefa İdadisinde devam etti. İstanbul Hukuk Mektebinde eğitimini tamamladı. Hukuk eğitimi sırasında Adliye Nezareti Ceza İşleri Kaleminde göreve başladı. Servet-i Fünun Dergisi Yazarlığı, Şûra-yı Ümmet Gazetesi Müdürlüğü, Servet-i Fünun ve İkdam Gazeteleri Başyazarlığı ve Yazı İşleri Müdürlüğü, Mercan ve Vefa İdadileri Öğretmenliği, Âti Gazetesi Sahipliği, Söz Gazetesi İmtiyaz Sahipliği ve başyazarlığı yaptı. Ayrıca Sulh ve Selamet ve sonra da Millî Ahrar Fırkalarında siyasi faaliyette bulundu. Mustafa Kemal Paşa'nın isteği üzerine Anadolu'ya geçerek bir süre Hakimiyet-i Milliye Gazetesi'nin başyazarlığını üstlendi. Ankara'da TBMM'nin açılmasıyla birlikte TBMM I. Dönem (1920-1923) için yapılan seçimlerde Meclise katılmadan istifa eden İsmail Hakkı Bey'in yerine 17 Mayıs 1920 tarihinde yapılan seçimde Burdur Milletvekili seçildi. Mecliste Hariciye, İktisat, Nafia ve İrşad komisyonlarında çalıştı. İlk üç toplantı yılında Hariciye Komisyonu'nun Kâtipliğini yaptı. İlk Anayasayı (Teşkilat-ı Esasiye) hazırlamakla görevlendirilen özel komisyonda raportör olarak görev aldı. Düşmandan kurtarılan bölgeler halkının durumunun iyileştirilmesi için kurulan özel komisyonda başkan olarak bulundu. Dönemin sona ermesiyle birlikte milletvekilliği görevi de sona erdi. Bir daha politikayla ilgilenmedi tarım ve özel işleriyle meşgul oldu. 1946'dan itibaren Tasvir-i Efkar Gazetesinde yazarlık, 1947-1949 arası Anadolu Anonim Türk Sigorta Şirketinde Yönetim Kurulu Üyeliği, 1951-1960 ve 1962-1963 arası da Millî Reasürans TAŞ Genel Kurul Denetçiliği yaptı. 25 Kasım 1967 tarihinde İstanbul'da öldü.

BİBLİYOGRAFYA

Osmanlı Arşivi Belgeleri:

BOA, DH.MKT, 2906/7; A, DH.MKT, 2911/49; BOA, İ.DUİT, 121/18; BOA, ZB, 324/62

Cumhuriyet Arşivi Belgeleri:

BCA, 30.10.0.0/5.28.29; BCA, 30.10.0.0/5.29.15; BCA, 30.10.0.0/5.29.32; BCA, 30.10.0.0/200.362.2; BCA, 30.10.0.0/247.671.2

TBMM Arşivi Belgeleri:

https://www.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d01/SM_70_1_1.pdf

Seçilmiş Kaynaklar:

TBMM Aza-yı Kiramı Cedveli, s. 9, Ankara, 1337 (1921)

TBMM Aza-yı Kiramı Albümü, s. 69, Ankara [1922]

TBMM Albüm Dönem 1, TBMM'nin 25. Yıldönümünü Anış, s. 12, Ankara 1945

TBMM Albümü 1920-1973, s. 12, Ankara 1973

TBMM Albümü 1920-2010, c. 1, s. 18, Ankara 2010

Fahri Çoker, *Türk Parlamento Tarihi*, c. 3, s. 20 ve 206-208, Ankara 1995

Metin Özata, *İlk Çağlardan Kurtuluş Savaşı'na Burdur Tarihi*, İzmir 2009

Onur Zeki, *Birinci TBMM'de Bağımsız Mebuslar ve Yasama Çalışmaları (1920-1923)*, Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi, Ankara 2018

İrşad Sami Yuca, "I. TBMM'nin Yardıma Muhtaç Mebusları Meselesi", *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 9/42 (2016), s. 831-845

BURSA

TBMM

MUSTAFA FEHMİ EFENDİ (GERÇEKER)

(d. Karacabey 1867, ö. Ankara 1955)

1867 yılında Bursa'nın Karacabey ilçesinde doğdu. Bülbül Efendi ismiyle tanınan Hafız Mehmet Emin Efendi'nin oğludur. İlk ve ortaöğrenimini Karacabey'de tamamladı. Eğitimine İstanbul'da Mustafa Çelebi Medresesinde devam etti. 1900 yılında medreseden icazetname aldı. İcazetnamesini aldıktan sonra Karacabey'de halk tarafından kurulan medresede müderrislik, 1906 yılında Karacabey Evkaf Komisyonu Başkanlığı, 1910 yılından itibaren de Karacabey Müftülüğü görevlerinde bulundu. Müftülük görevi sırasında Kaymakam ve Kadı vekillikleri yaptı. Millî Mücadele'ye verdiği destek dolayısıyla İstanbul Hükûmeti tarafından 1919'da görevden alındı. Bu dönemde Karacabey'de kurulan Müdafaa-i Hukuk Cemiyetinin Başkanlığını yaptı. Ankarada TBMM'nin açılmasıyla birlikte TBMM I. Dönem (1920-1923) Bursa Milletvekili seçildi. Ankara'ya gelerek TBMM'nin 23 Nisan 1920 tarihindeki açılışında milletvekili olarak hazır bulundu. İlk TBMM Hükûmetinde Şeriye-Evkaf Bakanı oldu. Bu görevi 27 Nisan 1922'ye kadar devam etti ve III. TBMM Hükûmeti dönemi içinde yerini Abdullah Azmi Torun'a bıraktı. TBMM II, III, IV, V, VI, VII ve VIII. dönemlerde de yine Bursa Milletvekili seçilerek 1950 yılına kadar yasama görevini sürdürdü. 1955 yılında Ankarada öldü. Oğlu Mehmet Tevfik Gerçekker (ö. 1982) 1964-1965 yıllarında Anayasa Mahkemesi Başkanvekili ve Diyanet İşleri Başkanı olarak görev yaptı.

BİBLİYOGRAFYA

Osmanlı Arşivi Belgeleri:

BOA, BEO, 3770/282705; BOA, DH.MUI, 117/38

TBMM Arşivi Belgeleri:

https://www.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d01/SM_77_1_1.pdf

https://www.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d02/SM_77_1_2.pdf

https://www.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d02/HT_77_1_2.pdf

https://www.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d03/HT_77_1_3.pdf

https://www.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d04/HT_77_1_4.pdf

Seçilmiş Kaynaklar:

TBMM Aza-yı Kiramı Cedveli, s. 9, Ankara, 1337 (1921)

TBMM Albüm Dönem 1, TBMM'nin 25. Yıldönümünü Anış, s. 13, Ankara 1945

TBMM Albümü 1920-1973, s. 13, Ankara 1973

TBMM Albümü 1920-2010, c. 1, s. 19, 64, 88, 141, 193, 248, 315, 383 ve 458, Ankara 2010

Fahri Çoker, *Türk Parlamento Tarihi*, c. 3, s. 21 ve 227-228, Ankara 1995

Veli Ertan, "Gerçekler, Mustafa Fehmi", *DİA*, c. 14, s. 27-28, İstanbul 1996

Mustafa Fehmi Gerçekler, *Karacabey'den Ankara'ya*, Ankara 1982

HASAN FEHMİ BEY

(d. Babadağ 1875, ö. Sivas 1922)

1875 yılında Denizli ilinin Babadağ ilçesinde doğdu. Ömer Bey'in oğludur. Öğrenimini Söke Rüştüyesi ve Trabzon Mülkiye İdadisinde tamamladı. Eğitimine İstanbul Hukuk Mektebinde devam etti. Hukuk Mektebinde eğitim hayatı devam ederken Asliye 2. Hukuk Dairesi Kaleminde mülazemetle göreve başladı. 10 Ağustos 1898'de İstanbul Hukuk Mektebini bitirdi. Eğitim hayatını tamamladıktan sonra Çorum ve Priştine Savcı Yardımcılığı, Dedeoğaç Asliye Mahkemesi Başkanlığı, İzmir Asliye Ceza Mahkemesi Başkanlığı, Halep İstinaf Mahkemesi Savcılığı, Bursa İstinaf Mahkemesi Başkanlığı ve avukatlık yaptı. Meclis-i Mebusan VI. Dönem (1920) Bursa Mebusu seçildi. İstanbul'un işgali ve Mebusan Meclisinin kapatılması üzerine İstanbul'dan ayrılarak Ankara'ya geldi. 29 Mayıs 1920 tarihinde Bursa Milletvekili olarak TBMM çalışmalarına katıldı. Milletvekilliği görevini sürdürdüğü sırada Sivas Temyiz Heyeti Hukuk Dairesi Başkanlığına atandı. Nisabı Müzakere Kanunu gereğince 3 Ekim 1920'de milletvekilliğinden istifa etti ve Sivas Temyiz Mahkemesi Başkanlığı görevini tercih etti. 25 Nisan 1921'de Birinci Başkanlık uhdesinde kalmak üzere Ceza Dairesi Başkanlığına atandı. Bu son görevine devam etmekte iken 14 Kasım 1922'de Sivas'ta öldü. Soyadı Kanunu'nun (1934) ilan edilmesinden sonra ailesi "KOLAY" soyadını aldı.

BİBLİYOGRAFYA

Osmanlı Arşivi Belgeleri:

BOA, DH.SAİD.d, 70/397; BOA, BEO, 1327/99512; BOA, BEO, 2151/161280;
BOA, BEO, 2238/167836; BOA, İ.AZN, 40/17; BOA, İ.AZN, 117/51; BOA, İ.DUİT,
52/37

TBMM Arşivi Belgeleri:

[https://www.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d01/
SM_75_1_1.pdf](https://www.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d01/SM_75_1_1.pdf)

Seçilmiş Kaynaklar:

TBMM Albüm Dönem 1, TBMM'nin 25. Yıldönümünü Anış, s. 13, Ankara 1945

TBMM Albümü 1920-1973, s. 13, Ankara 1973

TBMM Albümü 1920-2010, c. 1, s. 19 ve 64, Ankara 2010

Fahri Çoker, *Türk Parlamento Tarihi*, c. 3, s. 21 ve 221-222, Ankara 1995

OSMAN NURİ BEY (ÖZPAY)

(d. İstanbul 1878, ö. İstanbul 1935)

1878 yılında İstanbul'da doğdu. Abdi Bey'in oğludur. İlk ve ortaöğrenimini İstanbul'da tamamladı. Eğitimine Bursa Sultanisinde devam etti. İstanbul Hukuk Mektebini bitirerek hukuk diploması aldı. Mezun olduktan sonra serbest avukatlık, Bursa İl Genel Meclisi Üyeliği ve İkinci Başkanlığı ve 1918-1919 yılları arasında Bursa Baro Başkanlığı görevlerinde bulundu. Sivas Kongresi'ne Bursa Temsilcisi olarak katıldı. Meclis-i Mebusan VI. Dönem (1920) Bursa Mebusu seçildi. Meclisin feshiyle birlikte Heyeti Temsiliye'nin talimatına uyarak 8 Temmuz 1920'de Ankara'ya geldi ve TBMM'ne Bursa Milletvekili olarak takdim edildi. 22 Eylül 1920 tarihinde Konya İstiklal Mahkemesi Başkanlığı'na getirildi. Mecliste Layiha, Adliye, Nizamname-i Dâhili, Kanun-ı Esasi ve Teşkilat-ı Esasiye komisyonlarında çalıştı. Ayrıca Layiha ve Adliye komisyonlarının başkanlığını yaptı. İlk Anayasanın (Teşkilat-ı Esasiye) hazırlanmasında büyük katkısı oldu. 16 Mayıs 1922'de Amasya İstiklal Mahkemesi'ne Üye seçildi. 18 Eylül'de bu görevden istifa etti. TBMM II. Dönem'de (1923-1927) yeniden Bursa Milletvekili seçildi. Milletvekilliği sona erince avukatlık mesleğini sürdürdü. 7 Aralık 1935 tarihinde İstanbul'da öldü.

BİBLİYOGRAFYA

Osmanlı Arşivi Belgeleri:

BOA, HR.İM, 64/21

Cumhuriyet Arşivi Belgeleri:

BCA, 30.10.0.0/6.35.11

TBMM Arşivi Belgeleri:

https://www.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d01/SM_79_1_1.pdf

https://www.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d02/SM_79_1_2.pdf

https://www.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d02/HT_79_1_2.pdf

Seçilmiş Kaynaklar:

TBMM Aza-yı Kırâmı Cedveli, s. 9, Ankara, 1337 (1921)

TBMM Aza-yı Kırâmı Albümü, s. 68, Ankara [1922]

TBMM Albüm Dönem 1, TBMM'nin 25. Yıldönümünü Anış, s. 14, Ankara 1945

TBMM Albümü 1920-1973, s. 14, Ankara 1973

TBMM Albümü 1920-2010, c. 1, s. 19, Ankara 2010

Fahri Çoker, *Türk Parlamento Tarihi*, c. 3, s. 21 ve 231-232 Ankara 1995

ŞEYH ABDULLAH SERVET EFENDİ (AKDAĞ)

(d. Tosya 1880, ö. İzmir 1962)

1880 yılında Kastamonu ilinin Tosya ilçesinde doğdu. Kafkas göçmeni bir aileye mensup olan Ahmet Efendi'nin oğludur. İlköğrenimini Tosya İbtidai Mektebinde, ortaöğrenimini Tosya Rüştîyesinde tamamladı. Eğitimine Kastamonu İdadisinde devam etti. Ayrıca İstanbul'da Darüttedris Medresesinde eğitimini sürdürdükten sonra Bursa'da Hacı Mustafa Efendi'den icazet aldı. İcazet aldıktan sonra 1899 yılından itibaren Bursa İli Mektupçuluk Kalemî Mümeyyizliğine ve 1913 yılında da Bursa Vaizliğine atandı. Nakşibendi Dergâhı Şeyhi olarak Millî Mücadele yıllarında vaazlarıyla halkı aydınlattı ve Millî Mücadele'ye destek verdi. Ankara'da TBMM'nin açılmasıyla birlikte TBMM I. Dönem (1920-1923) için yapılan seçimlerde Bursa Milletvekili seçildi. 23 Nisan 1920 tarihinde TBMM'nin açılışında Bursa Milletvekili olarak hazır bulundu. Meclis çalışmaları sırasında İrşad, Şeriye-Evkaf, Defter-i Hakani, Maarif ve Layiha komisyonlarında çalıştı. Mustafa Kemal Paşa'nın onayı ile Yeşil Ordu Cemiyetinin kurucuları arasında yer aldı. Dönemin sona ermesiyle birlikte milletvekilliği de sona erdi. 1927-1937 yılları arası Cumhurbaşkanı Mustafa Kemal Paşa'nın özel emriyle Mısır, Yemen, Suudi Arabistan, Hindistan ve Pakistan'da iyi niyet elçisi olarak Türkiye'yi tanıtma faaliyetlerinde bulundu. 1937'de Hatay'a yerleşerek bölgenin bağımsızlığı ve Türkiye'ye katılması konusunda çalışmalar yaptı. 18 Ekim 1939'da Hatay Müftülüğüne atandı. 12 Haziran 1942'de bu görevden emekliye ayrıldıktan sonraki yaşamını Ankara, İstanbul ve İzmir'de sürdürdü. 10 Haziran 1962'de İzmir'de öldü.

BİBLİYOGRAFYA

TBMM Arşivi Belgeleri:

https://www.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d01/SM_80_1_1.pdf

Seçilmiş Kaynaklar:

TBMM Aza-yı Kiramı Cedveli, s. 9, Ankara, 1337 (1921)

TBMM Aza-yı Kiramı Albümü, s. 68, Ankara [1922]

TBMM Albüm Dönem 1, TBMM'nin 25. Yıldönümünü Anış, s. 14, Ankara 1945

TBMM Albümü 1920-1973, s. 14, Ankara 1973

TBMM Albümü 1920-2010, c. 1, s. 19 ve 64, Ankara 2010

Fahri Çoker, *Türk Parlamento Tarihi*, c. 3, s. 21 ve 233-234, Ankara 1995

MEHMET EMİN BEY (ERKUL)

(d. Grebene 1881, ö. İstanbul 1964)

1881 yılında günümüzde Yunanistan topraklarında kalan Serfiçe Sancağına bağlı Grebene’de doğdu. Edirne Vilayeti Vergi Müdürlüğünden emekli Yahya Efendi’nin oğludur. İlköğrenimini Manastır’da, ortaöğrenimini İstanbul’da Kuleli Askerî Tıbbiyesinde tamamladı. Yüksek eğitimine yine İstanbul’da Tıp Fakültesi Askerî bölümünde devam etti. 5 Aralık 1905 tarihinde doktor yüzbaşı rütbesiyle mezun oldu. Mezun olduktan sonra Gülhane Askerî Hastanesi’nde asistanlık ve 4. Ordu Merkez Hastanesi’nde görev yaptı. 28 Şubat 1907’de Gülhane Askerî Hastanesi’nde Dayke Paşa’nın yardımcılığına getirildi. 22 Haziran 1907’de Askerî Tıbbiye Mektebi Emraz-ı Hariciye Muaviniğine getirildi. 28 Eylül 1909’da Yemen’e sevk edilecek Seyyar Hastane Tabipliğine tayin edilmiş ise de gitmeyerek 31 Ekim 1909’da Harbiye Mektebi Tabipliğine atanmıştır. Aynı yıl Budapeşte’de yapılan Tıp Kongresi’ne katılmıştır. 7 Mayıs 1910 tarihinde Gülhane Hastanesi Hariciye ve Harp Cerrahlığı Hocası olarak görevlendirilmiş ve bu görevinden 14 Kasım 1910’da istifa ederek askerlikten ayrılmıştır. Daha sonra Afyonkarahisar ve Konya’da birer özel hastane açtı. 1 Ekim 1913’te Hüdavendigâr (Bursa) Vilayeti Sıhhiye Müdürlüğüne vekâleten, 9 Kasım 1913’te de asaleten atandı. 1917 yılında Gureba Hastanesi Başhekimliği ve Cerrahi Şefliği, Belediye Başkan Vekilliği ve Kızılay Başkanlığı yaptı. TBMM I. Dönem (1920-1923) için yapılan seçimlerde Bursa Milletvekili seçildi. Mecliste Kanun-ı Esasi, Teşkilat-ı Esasiye, Nafia ve Sıhhiye-Muavenet-i İctimaiye komisyonlarında çalıştı. 1920 yılının Kasım ayında cephedeki yaralıların tedavisi hizmetinde görev aldı. Dönemin sona ermesiyle birlikte milletvekilliği görevi de sona erdi. 1928 yılında İstanbul Belediye Başkanlığı, 1932’de Millî Reasürans TAŞ Yönetim Kurulu Üyeliği, Başkan Vekilliği ve Başkanlığı, 1934’te Osmanlı Bankası Yönetim Kurulu Üyeliği ve 1939’da ABD Askerî Cerrahlar Derneği Fahri Üyeliği yaptı. 3 Haziran 1964’te İstanbul’da öldü. Kendisine Millî Mücadele yıllarında göstermiş olduğu hizmetlerden dolayı Kırmızı-Yeşil Şeritli İstiklal Madalyası verilmiştir.

BİBLİYOGRAFYA

Osmanlı Arşivi Belgeleri:

BOA, DH.SAİD.d, 196/423; BOA, DH.UMVM, 157/88

Cumhuriyet Arşivi Belgeleri:

BCA, 30.10.0.0/5.28.8; BCA, 30.10.0.0/5.29.29; BCA, 30.10.0.0/82.536.9; BCA, 30.10.0.0/82.536.10; BCA, 30.10.0.0/194.330.2

TBMM Arşivi Belgeleri:

https://www.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d01/SM_74_1_1.pdf

Seçilmiş Kaynaklar:

TBMM Aza-yı Kiramı Cedveli, s. 9, Ankara, 1337 (1921)

TBMM Aza-yı Kiramı Albümü, s. 67, Ankara [1922]

TBMM Albüm Dönem 1, TBMM'nin 25. Yıldönümünü Anış, s. 14, Ankara 1945

TBMM Albümü 1920-1973, s. 14, Ankara 1973

TBMM Albümü 1920-2010, c. 1, s. 18 ve 64, Ankara 2010

Fahri Çoker, *Türk Parlamento Tarihi*, c. 3, s. 21 ve 223-224, Ankara 1995

Melih Tınal, "TBMM Birinci Döneminde Doktor Milletvekilleri", *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi (JISR)*, 2/6 (2009), s. 617-627

Onur Zeki, *Birinci TBMM'de Bağımsız Mebuslar ve Yasama Çalışmaları (1920-1923)*, Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi, Ankara 2018

HASAN NECATİ BEY (KURTULUŞ)

(d. Köprülü/Veles 1882, ö. Gemlik 1956)

1882 yılında günümüzde Kuzey Makedonya'ya bağlı Köprülü'de (Veles) doğdu. Mehmet Kasım Efendi'nin oğludur. İlk ve ortaöğrenimini göçmen olarak geldikleri Gemlik'te tamamladı. Eğitimine Harbiye Mektebinde devam etti. 1903 yılında piyade mülazım-ı sani (teğmen) rütbesi ile mezun oldu ve 3. Ordu mıntkasında bulunan Köprülü Redif Taburuna tayin edildi. 1908 yılında Tikveş Takip Taburunda mülazım-ı evvelik (üsteğmen) ve 1909 yılında Üsküp Köprülü Seyyar Jandarma Bölük Komutanlığı yaptı. 1912 yılında 6. Kolordu'da görevli olarak Balkan Savaşı'na katıldı. 1913 yılında İstanbul Merkez Kumandanlığı inzibat subaylığı görevine getirildi. 1914 yılında yüzbaşılığa yükseltildi. Özel görevle Urumiye Konsolosluğu Kâtipliğine atandı. Rus işgali üzerine İstanbul'a geri döndü. Politika ile meşgul olması sebebiyle 14 Haziran 1915 tarihinde ordu ile ilişiği kesildi. Aynı yıl İttihat ve Terakki Partisi'nin Ankara Vilayeti Temsilciliği ve Sorumlu Kâtipliğine atandı. Daha sonra ilk TBMM olarak kullanılacak binanın, İttihat ve Terakki Fırkası Ankara Kulübü olarak inşası sürecinde büyük katkısı oldu. Memleketine döndükten sonra Bursa Kuva-yı Milliye Komutanlığını üstlendi. Ankarada TBMM'nin açılmasıyla birlikte TBMM I. Dönem (1920-1923) Bursa Milletvekili seçildi. 15 Temmuz 1920'de TBMM çalışmalarına katıldı. Meclis çalışmaları sırasında Müdafaa-i Milliye Komisyonu'nda çalıştı. 1920 yılının Eylül ayında Sivas, 1921 yılının Ağustos ayında da Samsun İstiklal mahkemelerinde üye olarak görevlendirildi. TBMM II. Dönem'de (1923-1927) yeniden Bursa Milletvekili seçildi. 1924 yılında Terakkiperver Cumhuriyet Fırkası üyeleri arasında yer aldı. TBMM II. Dönem'in sona ermesiyle birlikte politikadan çekildi ve memleketi Gemliğe döndü. 1926 yılında Atatürk'e Suikast Girişimi Davası'nda Ankara İstiklal Mahkemesi'nde yargılanmışsa da, suçlu görülmeyip beraat etti. 10 Mart 1956'da Gemlik'te öldü.

BİBLİYOGRAFYA

Osmanlı Arşivi Belgeleri:

BOA, DH.EUM.EMN, 115/27; BOA, DH.ŞFR, 424/45; BOA, DH.ŞFR, 425/93; BOA, DH.ŞFR, 432/52; BOA, DH.ŞFR, 435/119; BOA, DH.ŞFR, 442/99; BOA, DH.ŞFR, 446/82

TBMM Arşivi Belgeleri:

https://www.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d01/SM_78_1_1.pdf

https://www.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d02/SM_78_1_2.pdf

https://www.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d02/HT_78_1_2.pdf

Seçilmiş Kaynaklar:

TBMM Aza-yı Kiramı Cedveli, s. 9, Ankara, 1337 (1921)

TBMM Aza-yı Kiramı Albümü, s. 69, Ankara [1922]

TBMM Albüm Dönem 1, TBMM'nin 25. Yıldönümünü Anış, s. 13, Ankara 1945

TBMM Albümü 1920-1973, s. 13, Ankara 1973

TBMM Albümü 1920-2010, c. 1, s. 19 ve 87, Ankara 2010

Fahri Çoker, *Türk Parlamento Tarihi*, c. 3, s. 21 ve 229-230, Ankara 1995

MUHİTTİN BAHA BEY (PARS)

(d. Bursa 1884, ö. Bursa 1954)

1884 yılında Bursa'da doğdu. Şeyh Hacı Baha Efendi'nin oğludur. İlköğrenimini Bursa İbtidai Mektebinde, ortaöğrenimini ise Bursa Sultanisinde tamamladı. Eğitimine İstanbul Hukuk Mektebinde devam etti. Mezun olduktan sonra 1909 yılında Bursa Bidayet Mahkemesi Üyeliği, Bursa Sultanisinde Edebiyat ve Felsefe Öğretmenliği ve avukatlık yaptı. Millî Mücadele yıllarında Millet Yolu Gazetesi ve Haftalık Bursa Mecmuasının sahipliğini yaptı. Ankara'da TBMM'nin açılmasıyla birlikte TBMM I. Dönem (1920-1923) için yapılan seçimlerde Bursa Milletvekili seçildi. 23 Nisan 1920 tarihinde TBMM'nin açılışında hazır bulundu. Mecliste Kanun-ı Esasi, Teşkilat-ı Esasiye, İrşad, Hariciye ve Maarif komisyonlarında çalıştı. İlk yılda İrşad Komisyonu'nun Kâtipliğini, III. Toplantı yılında da Maarif Komisyonu'nun Başkanlığını yaptı. 21 Eylül 1920'de Eskişehir İstiklal Mahkemesi, 3 Ağustos 1921'de de Konya İstiklal Mahkemesi Üyesi olarak görevlendirildi. Milletvekilliği sona erince Bursa'ya dönerek avukatlık yapmaya başladı. 1935 yılından itibaren TBMM V. Dönem Ordu Milletvekili, TBMM VI, VII ve VII. dönemler Bursa Milletvekili olarak 1950 yılına kadar Meclisteki yerini korudu. 30 Ağustos 1954'te Bursa'da öldü.

BİBLİYOGRAFYA

Osmanlı Arşivi Belgeleri:

BOA, DH.EUM.VRK, 25/49; BOA, DH.ŞFR, 99/154

Cumhuriyet Arşivi Belgeleri:

BCA, 30.1.0.0/42.252.11; BCA, 30.18.1.1/9.23.1

TBMM Arşivi Belgeleri:

https://www.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d01/SM_76_1_1.pdf

https://www.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d05/SM_76_1_5.pdf

https://www.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d05/HT_76_1_5.pdf

https://www.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d06/SM_76_1_6.pdf

https://www.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d06/HT_76_1_6.pdf

Seçilmiş Kaynaklar:

TBMM Aza-yı Kiramı Cedveli, s. 9, Ankara, 1337 (1921)

TBMM Aza-yı Kiramı Albümü, s. 68, Ankara [1922]

TBMM Albüm Dönem 1, TBMM'nin 25. Yıldönümünü Anış, s. 13, Ankara 1945

TBMM Albümü 1920-1973, s. 13, Ankara 1973

TBMM Albümü 1920-2010, c. 1, s. 19, 64, 282, 316, 384 ve 458, Ankara 2010

Fahri Çoker, *Türk Parlamento Tarihi*, c. 3, s. 21 ve 225-226, Ankara 1995

Celil Bozkurt, "Millî Mücadele Döneminde Muhittin Baha Pars", *Atatürk Yolu Dergisi*, 56 (2015), s. 11-32

CANİK (SAMSUN)

TBMM

MEHMET ŞÜKRÜ BEY (FIRAT)

(d. Kemaliye 1871, ö. İstanbul 1936)

1871'de Erzincan'ın Kemaliye (Eğın) ilçesinde doğdu. Hacı İbrahimzade Abdülfettah Efendi'nin oğludur. Özel öğrenim gördü. Bir dönem ticaret ile meşgul olduktan sonra sırasıyla; Samsun Ticaret ve Sanayi Odası Başkâtipliği ve Ticaret Odası Gazetesibaşyazarlığı görevlerinde bulundu. Millî Mücadele'ye destek vererek Müdafaa-yı Hukuk Cemiyeti Üyesi yaptı. Nihayet Ankara'da açılan TBMM'ye Canik (Samsun) Milletvekili seçildi. 7 Haziran 1920 tarihinde Ankara'ya gelerek milletvekilliği görevine başladı. Mecliste İktisat, Nafia, Posta-Telgraf ve Nizamname-i Dâhili komisyonlarıyla Memurin Muhakematı Tetkik Kurulunda çalıştı. Savaş sırasında kurtarılan bölge halklarının durumlarının iyileştirilmesi için kurulan komisyonda başarılı çalışmalar yaptı. TBMM I. Dönem (1920-1923) milletvekilliği sona erince Samsun'a dönerek Sahil Demiryolu Şirketi Murahhas Üyesi yaptı. Daha sonra İstanbul'a yerleşerek Beylerbeyi semtinde ikamet etti. 8 Ağustos 1936 tarihinde İstanbul'da öldü.

BİBLİYOGRAFYA

Cumhuriyet Arşivi Belgeleri:

BCA, 30.10.0.0/4.23.9; BCA, 30.18.1.1/8.42.3; BCA, 490.1.0.0/516.2071.1

TBMM Arşivi Belgeleri:

https://www.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d01/SM_86_1_1.pdf

Seçilmiş Kaynaklar:

TBMM Aza-yı Kiramı Cedveli, s. 9, Ankara, 1337 (1921)

TBMM Aza-yı Kiramı Albümü, s. 75, Ankara [1922]

TBMM Albüm Dönem 1, TBMM'nin 25. Yıldönümünü Anış, s. 15, Ankara 1945

TBMM Albümü 1920-1973, s. 15, Ankara 1973

TBMM Albümü 1920-2010, c. 1, s. 20 ve 65, Ankara 2010

Fahri Çoker, *Türk Parlamento Tarihi*, c. 3, s. 21 ve 245, Ankara 1995

SÜLEYMAN MÜMTAZ BEY (BOŞANK)

(d. Samsun 1872, ö. Samsun 1948)

1872'de Samsun'da doğdu. Boşnakzade Osman Raif Efendi'nin oğludur. İlk ve ortaöğrenimini memleketi olan Samsun'da tamamladı. Eğitimine İstanbul'da Tüccar Kaptan ve Çarkçı Okulunda devam etti ve mezun oldu. Milletvekilliğinden önce Samsun Belediye Meclisi Üyeliğinde bulundu. Millî Mücadele'ye katılarak Samsun Müdafaa-yı Hukuk Cemiyeti Üyeliği, Sivas Kongresi Canık (Samsun) Temsilciliği yaptı. Ankara'da TBMM'nin açılışıyla Canık (Samsun) Milletvekili seçildi ve 7 Haziran 1920'de göreve başladı. Mecliste İktisat ve İstida komisyonlarında çalıştı. TBMM I. Dönem (1920- 1923) sona erince memleketi olan Samsun'a dönerek çiftçilik, Denizcilik Acenteliği ve Belediye Meclis Üyeliği yaptıktan sonra bir süre Samsun Belediye Başkanlığına vekâlet etti. TBMM I. Dönem (1920-1923) milletvekillerine yardım yapılmasını öngören ve 1941, 1943 ve 1948 yıllarında çıkarılan kanunlar kapsamında kendisine devletten maddi destek tahsis edildi. 23 Mart 1948 tarihinde Samsun'da öldü.

BİBLİYOGRAFYA

Cumhuriyet Arşivi Belgeleri:

BCA, 30.10.0.0/104.676.7; BCA, 490.1.0.0/520.2089.1

TBMM Arşivi Belgeleri:

https://www.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d01/SM_85_1_1.pdf

Seçilmiş Kaynaklar:

TBMM Aza-yı Kiramı Cedveli, s. 9, Ankara, 1337 (1921)

TBMM Aza-yı Kiramı Albümü, s. 75, Ankara [1922]

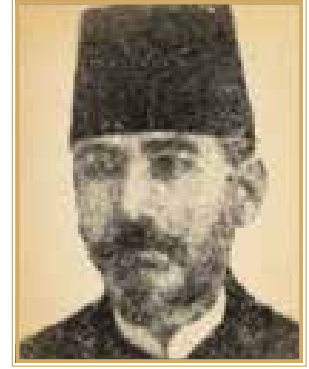
TBMM Albüm Dönem 1, TBMM'nin 25. Yıldönümünü Anış, s. 15, Ankara 1945

TBMM Albümü 1920-1973, s. 15, Ankara 1973

TBMM Albümü 1920-2010, c. 1, s. 20 ve 65, Ankara 2010

Fahri Çoker, *Türk Parlamento Tarihi*, c. 3, s. 21 ve 246, Ankara 1995

İrşad Sami Yuca, "I. TBMM'nin Yardıma Muhtaç Mebusları Meselesi", *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 9/42 (2016), s. 831-845

HASAN FEHMİ BEY

(d. Ünye 1874, ö. Amasya 1921)

Literatürde doğum yılı 1879 olarak gösterilmişse de Osmanlı sicil kaydında hicri 1290 ve rumi 1290 tarihinde (miladi 1874) doğduğu ifade edilmektedir. Ordu'nun Ünye ilçesinde doğmuştur. Sivas vilayeti Aziziye kazası Naibi Çoldurkadızade Ali Rıza Efendi'nin oğludur. İlk ve ortaöğrenimini Daday Rüştüyesinde tamamladıktan sonra yüksek tahsiline İstanbul Hukuk Mektebinde devam etti. 1904 yılında hukuk eğitimini tamamladıktan sonra İkinci Ticaret Mahkemesi ve Cinayet Mahkemesi'nde stajını tamamladı. Selanik vilayeti Kesendire kazası, Tokat ve Osmaniyede hâkim ve savcılık ve memleketi Ünye'de avukatlık yaptı. Millî Mücadele'ye destek vererek aktif rol aldı. Ankarada açılan TBMM'ye Canik (Samsun) Milletvekili seçildi. 7 Haziran 1920'de Meclise gelerek milletvekilliği görevine başladı. Göreve başladıktan bir süre sonra Trabzon İstinaf Mahkemesi Savcılığına atandı. "Nisab-ı Müzakere Kanunu" gereğince memuriyeti tercih ettiği anlaşıldı ve 30 Ekim 1920'de milletvekilliğinden istifa etti. İstifadan sonra hava durumunun müsaade etmemesinden dolayı Trabzon'a gidemediğinden, Amasya İstinaf Mahkemesi Başkanlığı'na nakledildi. Bu görevde iken 1921 yılında Amasyada öldü. Soyadı Kanunu'nun kabulüyle birlikte (1934) ailesi "ÇOLDUR" soyadını aldı.

BİBLİYOGRAFYA

Osmanlı Arşivi Belgeleri:

BOA, DH.SAİD.d, 112/441; BOA, İ.AZN, 48/37; BOA, İ.AZN, 56/43; BOA, İ.AZN, 60/13; BOA, BEO, 2291/171818

Cumhuriyet Arşivi Belgeleri:

BCA, 30.10.0.0/197.348.2

TBMM Arşivi Belgeleri:

https://www.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d01/SM_83_1_1.pdf

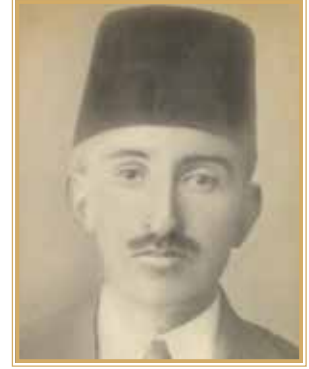
Seçilmiş Kaynaklar:

TBMM Albüm Dönem 1, TBMM'nin 25. Yıldönümünü Anış, s. 14, Ankara 1945

TBMM Albümü 1920-1973, s. 14, Ankara 1973

TBMM Albümü 1920-2010, c. 1, s. 20 ve 65, Ankara 2010

Fahri Çoker, *Türk Parlamento Tarihi*, c. 3, s. 21 ve 243-244, Ankara 1995

AHMET HAMDİ BEY (YALMAN)

(d. Ünye 1877, ö. Ankara 1959)

1877 yılında Ordu'nun Ünye ilçesinde doğdu. Hacı Asımzade Abdulkadir Asım Efendi'nin oğludur. İlk ve ortaöğrenimini memleketi Ünye'de tamamladı. Eğitim hayatına İstanbul Öğretmen Okulunda devam etti ve oradan mezun oldu. İstanbul'daki muhtelif okullar ve Maarif Nezareti kalemlerinde staj müddetini tamamladı. 1902-1904 yılları arasında Çorum İdadisi'nde Öğretmenlik, 1904-1908 yılları arasında Beyrut İdadisi Müdür Muavinliği ve Trablusşam İdadisi Müdür Vekilliği, 1909-1913 yılları arasında Diyarbakır İdadisi Müdürlüğü, 1913-1914 yılları arasında Antep Ticaret Mektebi Müdürlüğü, 1914-1917 yılları arasında Adana Sultanisi Müdürlüğü ve 1917-1919 yılları arasında Bursa Maarif Müdürlüğü yaptı. Son görev yerinden 19 Mart 1919 tarihinde istifa ettikten sonra Fatsa'ya geldi. 1920 yılında Samsun İl Genel Meclisi Üyesi iken Millî Mücadele'ye destek vermeye başladı ve Müdafaa-yı Hukuk Cemiyeti Kuruculuğu ve Başkanlığı yaptı. Ankara'da TBMM'nin açılmasıyla Canik (Samsun) Milletvekili seçildi. 7 Haziran 1920 tarihinde görevine başladı. Mecliste İstida, Millî Maarif ve Nizamname-i Dâhilî komisyonlarında çalıştı. 3 Ağustos 1921'den Temmuz 1922'ye kadar Kastamonu İstiklal Mahkemesi Üyeliğinde bulundu. TBMM II, III, IV, V, VI, VII ve VIII. dönemlerde Ordu'dan milletvekili seçilerek 1950 yılına kadar yasama görevini sürdürdü. 6 Mayıs 1959 tarihinde Ankara'da öldü.

BİBLİYOGRAFYA

Osmanlı Arşivi Belgeleri:

BOA, MF.MKT, 597/36; BOA, MF.MKT, 614/18; BOA, MF.MKT, 804/17; BOA, MF.MKT, 810/64; BOA, MF.MKT, 813/35; BOA, MF.MKT, 1090/3; BOA, MF.MKT, 1115/39; BOA, MF.MKT, 1195/2; BOA, MF.MKT, 1222/11; BOA, MF.MKT, 1223/37; BOA, MF.MKT, 1225/8; BOA, MF.MKT, 1225/48; BOA, MF.İBT, 465/14; BOA, DH.ŞFR, 532/41; BOA, TŞR.HL, 5/8

Cumhuriyet Arşivi Belgeleri:

BCA, 30.10.0.0/4.23.4; BCA, 30.10.0.0/5.29.24

TBMM Arşivi Belgeleri:

https://www.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d01/SM_82_1_1.pdf

https://www.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d02/SM_82_1_2.pdf

https://www.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d02/HT_82_1_2.pdf

https://www.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d03/HT_82_1_3.pdf

https://www.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d04/HT_82_1_4.pdf

Seçilmiş Kaynaklar:

TBMM Aza-yı Kiramı Cedveli, s. 9, Ankara, 1337 (1921)

TBMM Aza-yı Kiramı Albümü, s. 74, Ankara [1922]

TBMM Albüm Dönem 1, TBMM'nin 25. Yıldönümünü Anış, s. 14, Ankara 1945

TBMM Albümü 1920-1973, s. 14, Ankara 1973

TBMM Albümü 1920-2010, c. 1, s. 20, 65, 114, 166, 219, 283, 350, 420 ve 496, Ankara 2010

Fahri Çoker, *Türk Parlamento Tarihi*, c. 3, s. 21 ve 237-238, Ankara 1995

MEHMET EMİN BEY (GEVECİ)

(d. Bafra 1886, ö. İstanbul 1934)

Literatürde doğum yılı 1889 olarak gösterilmişse de Osmanlı sicil kaydında hicri 1304 ve rumi 1302 tarihinde (miladi 1886) doğduğu ifade edilmektedir. Samsun ilinin Bafra ilçesinde doğmuştur. Tüccardan Müftüzade Salih Efendi'nin oğludur. İlk ve ortaöğrenimini Bafra Rüştüyesi ve İstanbul Mercan İdadisinde tamamladı. Eğitim hayatına İstanbul Hukuk Mektebinde devam etti. 1911 yılında İstanbul Hukuk Mektebinden mezun oldu. Mezun olduktan sonra 27 Haziran 1912 tarihinde Kavala Kazası Savcı Muavinliğine tayin edildi. Balkan Savaşı sonucunda Kavala'nın işgali üzerine İstanbul'a geldi. Kısa bir süre İstanbul Emniyet Müdürlüğü'nde II. Şube Müdürlüğü yaptı. Ardından Samsun'a dönerek avukatlık yapmaya başladı. Millî Mücadele'ye destek vererek, Samsun Müdafaa-yı Hukuk Teşkilatı Kuruculuğu ve Başkanlığı görevlerini üstlendi. Meclis-i Mebusan VI. Dönem (1920) Canik (Samsun) Mebusu seçildi. Mebusan Meclisinin dağıtılmasıyla Samsun'a geri döndü. Bu sırada Ankarada TBMM'nin açılmasıyla Canik (Samsun) Milletvekili seçildi. 14 Temmuz 1920 tarihinde Ankarada milletvekilliği görevine başladı. 22 Eylül 1920'den itibaren Sivas, 3 Ağustos 1921'den itibaren Samsun İstiklal Mahkemesi Üyeliği, 4 Mart 1922'den itibaren de dönem sonuna kadar Adliye Komisyonu Başkanlığı yaptı. Mecliste muhalefetteki İkinci Grup'ta yer aldı. TBMM'nin I. Dönemi'ndeki görevi sona erince memleketine döndü ve mesleği olan avukatlık ile birlikte tütün ticaretiyle meşgul oldu. 1931'de TBMM IV. Dönem Samsun Milletvekili seçildi. 29 Temmuz 1934'te İstanbul'da öldü.

BİBLİYOGRAFYA

Osmanlı Arşivi Belgeleri:

BOA, DH.SAİD.d, 185/194; BOA, DH.İ.UM.EK, 57/82; BOA, DH.İ.UM.EK, 115/58; BOA, DH.İ.UM.EK, 117/59

Cumhuriyet Arşivi Belgeleri:

BCA, 30.10.0.0/4.23.4; BCA, 30.10.0.0/74.491.12

TBMM Arşivi Belgeleri:

https://www.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d04/SM_81_1_4.pdf

https://www.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d04/HT_81_1_4.pdf

Seçilmiş Kaynaklar:

TBMM Aza-yı Kiramı Cedveli, s. 9, Ankara, 1337 (1921)

TBMM Aza-yı Kiramı Albümü, s. 74, Ankara [1922]

TBMM Albüm Dönem 1, TBMM'nin 25. Yıldönümünü Anış, s. 14, Ankara 1945

TBMM Albümü 1920-1973, s. 14, 64 ve 221, Ankara 1973

TBMM Albümü 1920-2010, c. 1, s. 19, Ankara 2010

Fahri Çoker, *Türk Parlamento Tarihi*, c. 3, s. 21 ve 241-242 Ankara 1995

AHMET NAFİZ BEY (ÖZALP)

(d. Ilgın 1889, ö. Konya 1955)

1889 yılında Konya ilinin Ilgın ilçesinde doğdu. Reji Memuru Kara Hasanzade Hacı Ahmet Efendi'nin oğludur. İlk ve ortaöğrenimini Kadınhanı İbtidai Mektebi ve Rüştüyesinde tamamladıktan sonra Konya İdadisini bitirdi. Ardından Konya Hukuk Mektebine girerek 13 Eylül 1912 tarihinde mezun oldu. Konya İli Muhasebe Kalemi Kâtipliği, Sanayi Mektebi Kâtipliği, Nevşehir İdadisinde Resim Öğretmenliği, 1 Ekim 1914'ten itibaren Yıldızeli Kazası Bidayet Mahkemesi Savcılığı, 5 Eylül 1917'den itibaren de Samsun 32. Fırka Adli Müşavirliği yaptı. Birinci Dünya Savaşı sonunda, mütarekenin ardından görevinden istifa ederek Millî Mücadele'ye katıldı. Ankara'da TBMM'nin açılmasıyla Canık (Samsun) Milletvekili seçildi. 7 Haziran 1920 tarihinde Mecliste göreve başladı. Adliye, Kanun-ı Esasi ve Teşkilat-ı Esasiye komisyonlarında çalıştı. I. ve II. toplantı yıllarında Adliye Komisyonu Sözcülüğü, son toplantı yılında da Memurin Muhakematı Tetkik Kurulu Başkanlığı yaptı. 4 Aralık 1920'de Diyarbakır İstiklal Mahkemesi Üyeliğine seçildi ancak gitmedi. Mecliste muhalefette kalan İkinci Grup'ta yer aldı. Milletvekilliği görevi sona erdikten sonra yaşamını avukatlık yaparak ve ticaretle meşgul olarak geçirdi. 14 Haziran 1926'da Atatürk'e suikast girişimiyle ilgisi olduğu iddiasıyla tutuklandı. İzmir'de, Ankara İstiklal Mahkemesi tarafından yapılan yargılaması sonucunda, 13 Temmuz 1926 tarihinde beraat ederek serbest bırakıldı. TBMM I. Dönem (1920-1923) milletvekillerine yardım yapılmasını öngören ve 1941, 1943 ve 1948 yıllarında çıkarılan kanunlar kapsamında kendisine devletten maddi destek tahsis edildi. 13 Kasım 1955 tarihinde Konya'da öldü.

BİBLİYOGRAFYA

Osmanlı Arşivi Belgeleri:

BOA, DH.ŞFR, 99/172; BOA, DH.ŞFR, 630/69

Cumhuriyet Arşivi Belgeleri:

BCA, 30.10.0.0/5.28.20; BCA, 490.1.0.0/518.2078.2

TBMM Arşivi Belgeleri:

https://www.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d01/SM_84_1_1.pdf

Seçilmiş Kaynaklar:

TBMM Aza-yı Kiramı Cedveli, s. 10, Ankara, 1337 (1921)

TBMM Aza-yı Kiramı Albümü, s. 75, Ankara [1922]

TBMM Albüm Dönem 1, TBMM'nin 25. Yıldönümünü Anış, s. 15, Ankara 1945

TBMM Albümü 1920-1973, s. 15, Ankara 1973

TBMM Albümü 1920-2010, c. 1, s. 19 ve 64, Ankara 2010

Fahri Çoker, *Türk Parlamento Tarihi*, c. 3, s. 21 ve 239-240, Ankara 1995

Kamuran Kalabalık, "Ahmet Nafiz Bey (Özalp) (1889-1955)", *III. Uluslararası Canik Sempozyumu 2013*, c. 2, s. 147-154

İrşad Sami Yuca, "I. TBMM'nin Yardıma Muhtaç Mebusları Meselesi", *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 9/42 (2016), s. 831-845

CEBEL-İ BEREKET (OSMANIYE)

TBMM

RASİM CELALETTİN BEY

(d. Kocacık 1874, ö. İstanbul 1933)

1874 yılında günümüzde Kuzey Makedonya topraklarında kalan ve o dönem Debre kazasına bağlı olan Kocacık nahiyesinde doğdu. Halil Fazlı Efendi'nin oğludur. İlk ve ortaöğrenimini Manastır Rüştiyesinde ve Manastır Askerî İdadisinde tamamladı. Eğitimine 1891 yılında girdiği Mühendishane-i Berri-i Hümayunda devam etti. 1895 yılında topçu mülazım-ı evvel (üsteğmen) olarak mezun oldu. Mezun olduktan sonra 3. Ordu merkezi Manastır'a tayin edildi. Ardından iki yıl süreyle İşkodra Kalesinde görevlendirildi. Tekrar Manastır'a tayininin ardından 1900 yılında yüzbaşılığa terfi etti. Merkezi Selanik'te bulunan 3. Topçu Fırkası harp yaverliği görevinde bulundu. 17 Ocak 1908'de kolağası (kıdemli yüzbaşı) rütbesiyle 14. Topçu Alayı 1. Tabur Komutanlığına atandı. Bu görevde iken 14 Haziran 1909 tarihinde Padişah II. Abdülhamit'in muhafızlığına tayin edildi. Bu esnada 1914 yılında jandarma sınıfına nakledildi. 1912 yılında binbaşı, 1914'te kaymakam (yarbay) ve 1 Mart 1918'de de miralay (albay) rütbelerine terfi etti. İstanbul Jandarma Alay Komutanlığı kadrosunda görevli iken 23 Kasım 1919'da emekliye ayrıldı. 1920'de Anadolu'ya geçerek Millî Mücadele'ye destek oldu. Ankarada TBMM'nin açılmasıyla birlikte TBMM I. Dönem (1920-1923) için yapılan seçimlerde Cebel-i Bereket (Osmaniye) Milletvekili seçildi. 10 Ağustos 1920 tarihinde TBMM çalışmalarına katıldı. Mecliste Müdafaa-i Milliye ve Nafia komisyonlarında çalıştı. TBMM II. ve III. dönemlerde Bilecik Milletvekili seçildi. Ardından TBMM IV. Dönem'de Kütahya Milletvekili seçildi. Serbest Cumhuriyet Fırkasında yer aldı. Meclisteki yerini ölene kadar korudu. 12 Aralık 1933 tarihinde İstanbul'da öldü. Soyadı Kanunu'nun (1934) ilanıyla birlikte ailesi "ÖZTEKİN" soyadını aldı.

BİBLİYOGRAFYA

Cumhuriyet Arşivi Belgeleri:

BCA, 30.10.0.0/4.24.16; BCA, 30.10.0.0/74.489.14; BCA, 30.10.0.0/74.491.1

TBMM Arşivi Belgeleri:

https://www.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d01/SM_89_1_1.pdf

https://www.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d02/SM_89_1_2.pdf

https://www.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d02/HT_89_1_2.pdf

https://www.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d03/SM_89_1_3.pdf

https://www.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d04/HT_89_1_4.pdf

Seçilmiş Kaynaklar:

TBMM Aza-yı Kırâmı Cedveli, s. 11, Ankara, 1337 (1921)

TBMM Aza-yı Kırâmı Albümü, s. 76, Ankara [1922]

TBMM Albüm Dönem I, TBMM'nin 25. Yıldönümünü Anış, s. 15, Ankara 1945

TBMM Albümü 1920-1973, s. 15, Ankara 1973

TBMM Albümü 1920-2010, c. 1, s. 20, 65, 93, 139 ve 214, Ankara 2010

Fahri Çoker, *Türk Parlamento Tarihi*, c. 3, s. 21 ve 254-255, Ankara 1995

Cepheden Meclise, s. 80, Ankara 1999

MEHMET İHSAN BEY (ERYAVUZ)

(d. İstanbul 1877, ö. İstanbul 1947)

1877 yılında İstanbul'un Üsküdar ilçesinde doğdu. İshak Ağa'nın oğludur. İlköğrenimini Üsküdar'da, ortaöğrenimini ise Askerî İdadide tamamladı. Eğitimine Mühendishane-i Berri Hümayunda devam etti ve 1901 yılında topçu mülazım-ı evvel (üsteğmen) rütbesiyle mezun oldu. Mezun olduktan sonra Edirne'de 2. Ordu Birlikleri'nde görev yaptı. 1908 yılında yüzbaşı rütbesine terfi etti. Bu dönemde gizlice politikayla ilgilenerek İttihat ve Terakki Cemiyeti Edirne Şubesi kuruculuğunu yaptı. 31 Mart Vakası'nda Hareket Ordusu'yla İstanbul'a geldi ve kurulan Sıkıyönetim Askerî Mahkemesi Üyeliğinde bulundu. 1909 yılında kolağası (kıdemli yüzbaşı) oldu ve Sahra Topçu Birlikleri'nde batarya kumandanlığı yaptı. Balkan Savaşı'nda göstermiş olduğu cesaret ve fedakârlıklar dolayısıyla kıdem zammıyla ödüllendirildi ve 1914'te binbaşılığa yükseldi. I. Dünya Savaşı yıllarında kolordu topçu komutanı olarak büyük yararlılıklar gösterdi ve savaş madalyası ile ödüllendirildi. 21 Ocak 1919 tarihinde askerlikten emekli oldu. Trakya bölgesinde direniş örgütlerinin kurulmasına öncülük etti. Ocak 1920'de Anadolu'ya geçerek, Ankara'da TBMM'nin açılmasıyla birlikte TBMM I. Dönem (1920-1923) için yapılan seçimlerde Cebel-i Bereket (Osmaniye) Milletvekili seçildi. Mecliste Müdafaa-i Milliye Komisyonu'nda çalıştı. Ankara İstiklal Mahkemesi Başkanlığı yaptı. TBMM II. ve III. dönemlerde de tekrar Cebel-i Bereket (Osmaniye) Milletvekili seçildi. 1924 Ağustos'unda Türkiye İş Bankasının kurulmasında Kurucu Yönetim Kurulu Üyesi olarak yer aldı. 1924 yılından 1928 yılına kadar Fethi Okyar ve İsmet İnönü hükümetlerinde Bahriye (Denizcilik) Bakanı olarak görev yaptı. Yavuz Gemisi onarımı sırasında yolsuzluk yaptığı iddiası ile hakkında meclis soruşturması açıldı. 16 Ocak 1928 tarihinde Bahriye (Denizcilik) Bakanlığı lağv edildi. 26 Ocak 1928'de dokunulmazlığının kaldırılmasına ve Ankara'da kurulacak Yüce Divanda tutuklu olarak yargılanmasına karar verildi. Yargılama sonucunda aldığı cezalar sebebiyle 21 Nisan 1928 tarihinde Meclisce milletvekilliğinin düşürülmesine karar verildi. Cezasının sona erdiği 2 Şubat 1930 tarihinde serbest bırakıldı ve bundan sonraki hayatını İstanbul'da Büyükaada'da sürdürdü. 1934 yılında Soyadı Kanunu'nun çıkmasıyla birlikte "ERYAVUZ" soyadını aldı. 6 Mart 1947 tarihinde İstanbul'da öldü.

BİBLİYOGRAFYA

Cumhuriyet Arşivi Belgeleri:

BCA, 30.10.0.0/12.71.17; BCA, 30.10.0.0/31.173.9; BCA, 30.10.0.0/62.414.5; BCA, 180.9.0.0/52.262.11

TBMM Arşivi Belgeleri:

https://www.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d01/SM_88_1_1.pdf

https://www.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d02/SM_88_1_2.pdf

https://www.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d03/SM_88_1_3.pdf

Seçilmiş Kaynaklar:

TBMM Aza-yı Kiramı Cedveli, s. ?, Ankara, 1337 (1921)

TBMM Aza-yı Kiramı Albümü, s. ?, Ankara [1922]

TBMM Albüm Dönem 1, TBMM'nin 25. Yıldönümünü Anış, s. ?, Ankara 1945

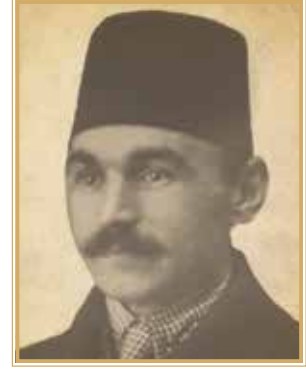
TBMM Albümü 1920-1973, s. ?, Ankara 1973

TBMM Albümü 1920-2010, c. 1, s. ?, Ankara 2010

Fahri Çoker, *Türk Parlamento Tarihi*, c. 3, s. 21 ve 249-251, Ankara 1995

Yunus Şen, "Yavuz Havuz Olayı", *Popüler Tarih*, 14 (Haziran 2001), s. 38-41

Cepheden Meclise, s. 98, Ankara 1999

MUSTAFA FAİK BEY (ÖZTRAK)

(d. Malkara 1882, ö. Ankara 1951)

1882 yılında Tekirdağ'ın Malkara ilçesinde doğdu. Malkara Bidayet Mahkemesi Başkâtibi Ali Rıza Efendi'nin oğludur. İlköğrenimini Malkara İbtidai Mektebi, ortaöğrenimini ise Malkara Rüştîyesi ile İstanbul'da Mercan Mülkiye İdadisinde tamamladı. Eğitimine Mülkiye Mektebinde devam etti ve 1906 yılında yüksek kısmından mezun oldu. Mezun olduktan sonra 16 Eylül 1906'da Edirne İli Maiyet Memurluğuna tayin edilerek göreve başladı. Edirne İli İstilaat Komisyonu Üyeliği, 1908-1917 yılları arasında Keşan Kaymakam Vekilliği, Sofulu, Keşan, Çorlu ve Uzunköprü Kaymakamlığı, 1917-1920 yılları arasında da Nablus ve Denizli Mutasarrıflığı yaptı. Denizli Mutasarrıflığı sırasında Millî Mücadele'ye destek vermeye başladı. 1920 yılında Ankarada İçişleri Bakanlığı Sicil ve Memurin Müdürlüğü, İçişleri Teftiş Heyeti Umum Müdürlüğü görevlerini yaptı. TBMM'nin açılmasıyla birlikte TBMM I. Dönem (1920-1923) için 18 Ağustos 1920 tarihinde yapılan seçimlerde Cebel-i Bereket (Osmaniye) Milletvekili seçildi. 13 Eylül 1920 tarihinde Meclise katıldı. Mecliste Dâhiliye ve Hariciye komisyonlarında çalıştı. Daha sonra TBMM II, III, IV, V, VI, VII ve VIII. dönemlerde Tekirdağ Milletvekili seçilerek Meclisteki yerini 1950 yılına kadar korudu. Bu dönemler içinde TBMM Başkanvekilliği, CHP Meclis Grup Başkanvekilliği yaptı. 30 Mayıs 1951 tarihinde Ankarada öldü. Millî Mücadele yıllarında göstermiş olduğu hizmetlerden dolayı Kırmızı-Yeşil Şeritli İstiklal Madalyası aldı. Oğlu Orhan Öztrak (ö.1995) TBMM XII., XIII. ve XIV. dönemler Tekirdağ Milletvekilliği yaptı. Torunu Faik Öztrak (Orhan Öztrak'ın oğlu) TBMM XXIII., XXIV., XXV., XXVI. ve XXVII. dönemler Tekirdağ Milletvekilliği yaptı.

BİBLİYOGRAFYA

Osmanlı Arşivi Belgeleri:

BOA, DH.SAİD.d, 162/239; BOA, İ.DH, 1482/64; BOA, İ.DH, 1485/13; BOA, İ.DH, 1494/18; BOA, İ.DH, 1499/70; BOA, İ.DH, 1509/96; BOA, İ.DUİT, 42/74; BOA, İ.DUİT, 42/97

Cumhuriyet Arşivi Belgeleri:

BCA, 30.10.0.0/6.31.39; BCA, 30.10.0.0/7.41.32; BCA, 30.10.0.0/75.498.7

TBMM Arşivi Belgeleri:

https://www.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d01/SM_87_1_1.pdf

https://www.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d02/SM_87_1_2.pdf

https://www.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d02/HT_87_1_2.pdf

https://www.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d03/HT_87_1_3.pdf

https://www.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d04/HT_87_1_4.pdf

Seçilmiş Kaynaklar:

TBMM Aza-yı Kiramı Cedveli, s. 11, Ankara, 1337 (1921)

TBMM Aza-yı Kiramı Albümü, s. 76, Ankara [1922]

TBMM Albüm Dönem 1, TBMM'nin 25. Yıldönümünü Anış, s. 15, Ankara 1945

TBMM Albümü 1920-1973, s. 15, Ankara 1973

TBMM Albümü 1920-2010, c. 1, s. 20, 65, 119, 170, 223, 288, 357, 427 ve 502, Ankara 2010

Fahri Çoker, *Türk Parlamento Tarihi*, c. 3, s. 21 ve 252-253, Ankara 1995

Ali Çankaya, *Yeni Mülkiye Tarihi ve Mülkiyeliler*, c. 3, s. 1082-1083, Ankara 1968-1969

ÇORUM

TBMM

ABDURRAHMAN DURSUN BEY (YALVAÇ)

(d. Zile 1873, ö. Bursa 1948)

1873 yılında Tokat ilinin Zile ilçesinde doğdu. Müderris Sofuzade Hüseyin Efendi'nin oğludur. İlköğrenimini memleketi olan Zile'de tamamladı. 1888 yılında Tokat Medresesinde tahsile başladı. Bu medresedeki tahsilini tamamlayıp icazetname aldı. Daha sonra İstanbul Erkek Öğretmen Okulunda eğitime devam etti. Bu okuldan da 1903 yılında mezun oldu. Mezun olduktan sonra Çorum İdadisi Tarih-Coğrafya Öğretmenliği, 1904 yılında Tarım ve Fransızca Öğretmenliği, 1905 yılında Erzurum İdadisi Türkçe Kitabet ve Tarih Öğretmenliği, 1909 yılında Erzurum Öğretmen Okulu Müdürlüğü, 1911 yılında Amasya İdadi Müdürlüğü, 1913-1916 yıllarında Kastamonu Sultanisi Müdür Yardımcılığı, Malatya, Bolu idadileri, Erzurum ve Edirne sultanileri müdürlükleri, 1916 yılında Ankara Sultanisi Edebiyat ve Felsefe Öğretmenliği yaptı. Sivas Kongresi'ne Çorum Delegatesi olarak katıldı. Ankara'da TBMM'nin açılmasıyla birlikte TBMM I. Dönem (1920-1923) Çorum Milletvekili seçildi. 23 Nisan 1920'de TBMM'nin açılışında hazır bulundu. Mecliste Maarif, İrşad ve Sıhhiye-Muavenet-i İctimaiye komisyonlarında çalıştı. II. toplantı yılında Nafia Komisyonu Kâtipliği, III. toplantı yılında İrşad Komisyonu Sözcülüğü yaptı. Dönem sonunda vekillik görevi sona erdi. Görevi sona erdikten sonra Sivas Kız Öğretmen Okulunda Öğretmenlik yaptı. 8 Mart 1931'de Tokat Orta Okulu Tarih-Coğrafya Öğretmeni oldu. 1 Nisan 1933 tarihinde emekliye ayrıldı. Emekli olduktan sonra yaşamını Bursa'da sürdürdü. 9 Eylül 1948'de Bursa'da öldü.

BİBLİYOGRAFYA

Osmanlı Arşivi Belgeleri:

BOA, MF.MKT, 810/64; BOA, MF.MKT, 1096/26; BOA, MF.MKT, 1097/7; BOA, MF.MKT, 1064/82; BOA, MF.MKT, 1113/18; BOA, MF.MKT, 1113/43; BOA, MF.MKT, 1184/84; BOA, MF.MKT, 1185/42; BOA, MF.MKT, 1185/43; BOA, MF.MKT, 1185/117; BOA, MF.İBT, 316/70; BOA, MF.İBT, 321/88

Cumhuriyet Arşivi Belgeleri:

BCA, 490.1.0.0/517.2076.6

TBMM Arşivi Belgeleri:

https://www.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d01/SM_98_1_1.pdf

Seçilmiş Kaynaklar:

TBMM Aza-yı Kiramı Cedveli, s. 11, Ankara, 1337 (1921)

TBMM Aza-yı Kiramı Albümü, s. 77, Ankara [1922]

TBMM Albüm Dönem I, TBMM'nin 25. Yıldönümünü Anış, s. 17, Ankara 1945

TBMM Albümü 1920-1973, s. 17, Ankara 1973

TBMM Albümü 1920-2010, c. 1, s. 21, Ankara 2010

Fahri Çoker, *Türk Parlamento Tarihi*, c. 3, s. 22 ve 261-262, Ankara 1995

Tuğba Gülen, *İki Dünya Savaşı Arasında (1918-1939) Çorum'da İz Bırakanlar*, Çorum 2015

Ayfer Ertan, *Millî Mücadele Döneminde Çorum ve Çevresi*, Çorum 2008

Hatice Yıldırım, *I. ve II. Dönem TBMM Çorum Milletvekilleri (Biyografileri ve Faaliyetleri)*, Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi, Konya 2008

MEHMET HAŞİM BEY (APAYDIN)

(d. Erzurum 1875, ö. Çorum 1940)

1875 yılında Erzurum'da doğdu. Koyulhisar Defter-i Hakani (Tapu) Kâtibi Halil Şükrü Efendi'nin oğludur. Koyulhisar Rüştüyesinde ilk ve ortaöğrenimini tamamladı. Eğitimini tamamladıktan sonra 27 Ağustos 1888'de Koyulhisar Tapu Kalemünde mülazemetle göreve başladı. 1890-1893 yılları arasında Koyulhisar Arazi Yoklama Kâtipliği yaptıktan sonra 13 Mart 1895'te aynı kaza Sandık Eminliğine, 12 Ağustos 1896'dan itibaren de Gürün Kazası Sandık Eminliğine tayin edilmiştir. 1898 yılında Şarki Karahisar Merkez Tapu Kâtipliği, 1909 yılında Niğde Tapu Kâtipliği, 1914 yılında Karaman Aşar ve Ağnam Kâtipliği, 1915 yılında Konya Özel Saymanlık Müdürlüğü, 1916 yılında Tekalif-i Harbiye Ambar Memurluğu ve 1917 yılında İaşer Ambarı Memurluğu görevlerinde bulundu. 1918 yılında Tapu Tahrir ve Tahdit Kurulunda çalıştı ve bu kurulun başkanlığını yaptı. Ankara'da TBMM'nin I. Dönemi'nde (1920- 1923) Çorum Milletvekili seçildi. 23 Nisan 1920 tarihinde TBMM'nin açılışında hazır bulundu. Mecliste Maliye, Defter-i Hakani ve İstida komisyonlarında çalıştı. Birinci toplantı yılında İstida Komisyonunun Kâtipliğini yapmıştır. Birinci dönemin sona ermesiyle birlikte Tapu Kadastro Genel Müdürlüğündeki kadrosunu korudu ve açıktan aylık aldı. 1932 yılı Mart ayında emekliye ayrıldı. Emekli olduktan sonra Çorum'da avukatlık yapmaya başladı. 12 Nisan 1940 tarihinde Çorum'da öldü.

BİBLİYOGRAFYA

Osmanlı Arşivi Belgeleri:

BOA, DH.SAİD.d, 83/453; BOA, DH.ŞFR, 554/95

TBMM Arşivi Belgeleri:

https://www.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d01/SM_101_1_1.pdf

https://www.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d01/SM_98_1_1.pdf

Seçilmiş Kaynaklar:

TBMM Aza-yı Kiramı Cedveli, s. 11, Ankara, 1337 (1921)

TBMM Aza-yı Kiramı Albümü, s. 78, Ankara [1922]

TBMM Albüm Dönem 1, TBMM'nin 25. Yıldönümünü Anış, s. 17, Ankara 1945

TBMM Albümü 1920-1973, s. 17, Ankara 1973

TBMM Albümü 1920-2010, c. 1, s. 21, Ankara 2010

Fahri Çoker, *Türk Parlamento Tarihi*, c. 3, s. 22 ve 267-268, Ankara 1995

Tuğba Gülen, *İki Dünya Savaşı Arasında (1918-1939) Çorum'da İz Bırakanlar*, Çorum 2015

Ayfer Ertan, *Millî Mücadele Döneminde Çorum ve Çevresi*, Çorum 2008

Hatice Yıldırım, *I. ve II. Dönem TBMM Çorum Milletvekilleri (Biyografileri ve Faaliyetleri)*, Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi, Konya 2008

ABDULLAH İSMET BEY (EKER)

(d. Çorum 1877, ö. Ankara 1962)

1876 yılında Çorum'da doğdu. Çorum Dersiamlarından Enbiyazade Mehmet Nazif Efendi'nin oğludur. İlköğrenimini Çorum İbtidai Mektebinde tamamladı. Ortaöğrenimini ise babasının müderris olduğu medresede tamamladı. Eğitim hayatını tamamladıktan sonra 13 Temmuz 1899'da Çorum Livası Defteri Hakani Kalemünde mülazemetle göreve başladı. 14 Ocak 1901-13 Kasım 1901 tarihleri arasında Çorum Merkez Tapu Kâtipliğine vekâlet ettikten sonra, 21 Temmuz 1903'te Çorum Livası Defteri Hakani Kalemî İkinci Kâtipliğine, 3 Şubat 1908'de de Başkâtipliğe tayin edilmiştir. 30 Mart 1912 tarihinde Çorum Evkaf Memurluğuna atanmıştır. 12 Eylül 1912'de Kerek Sancağı Evkaf Memurluğuna atanmışsa da gitmemiş, 4 Ağustos 1913'te tekrar Çorum Evkaf Memurluğuna tayin edilmiştir. Bu sırada 2 Mart 1914 tarihinde Meclis-i Mebusan için yapılan seçimlerde Çorum Mebusu seçilmiştir. Mütareke döneminde İstanbul'dan ayrılarak Çorum'a gelmiştir. Millî Mücadele'ye destek vermiş, 23 Ocak 1920'de Son Osmanlı Meclis-i Mebusanında tekrar Çorum Mebusu olarak yer almıştır. Misak-ı Milli'nin kabulünde etkili olmuştur. Meclis-i Mebusanının feshi üzerine, Çorum'a giderek burada bir müddet kalmıştır. Daha sonra Mustafa Kemal'in çağrısı doğrultusunda Ankara'ya gelerek, 22 Temmuz 1920'de gecikmeli olarak TBMM'ye katıldı ve Çorum Milletvekili olarak takdim edildi. Mecliste Defter-i Hakani, Kavanin-i Maliye, İktisat, Bütçe ve Hariciye komisyonlarında çalıştı. III. toplantı yılında Bütçe Komisyonu Kâtipliği yaptı. 13 Ocak 1923'te Ziraat Bankası Yönetim Kurulu Üyeliğine seçildi. TBMM II, III, IV, V, VI, VII ve VIII. dönemler Çorum Milletvekili seçilerek Meclisteki yerini 1950 yılına kadar korudu. Bu süreçlerde Bütçe, Maliye ve Gümrük-Tekel komisyonlarının başkanlığını yaptı. 4 Ekim 1962'de Ankara'da öldü.

BİBLİYOGRAFYA

Osmanlı Arşivi Belgeleri:

BOA, DH.SAİD.d, 199/29; BOA, DH.İ.UM.EK, 116/27; BOA, DH.İ.UM.EK, 117/71

Cumhuriyet Arşivi Belgeleri:

BCA, 30.10.0.0/3.16.3; BCA, 30.10.0.0/189.293.3

TBMM ARŞİVİ BELGELERİ:

https://www.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d02/SM_102_1_2.pdf

https://www.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d02/HT_102_1_2.pdf

https://www.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d03/HT_102_1_3.pdf

Seçilmiş Kaynaklar:

TBMM Aza-yı Kiramı Cedveli, s. 11, Ankara, 1337 (1921)

TBMM Aza-yı Kiramı Albümü, s. 77, Ankara [1922]

TBMM Albüm Dönem 1, TBMM'nin 25. Yıldönümünü Anış, s. 18, Ankara 1945

TBMM Albümü 1920-1973, s. 18, Ankara 1973

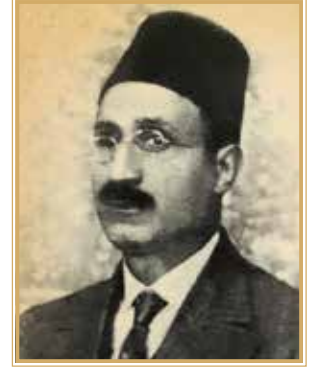
TBMM Albümü 1920-2010, c. 1, s. 21, 65, 89, 143, 196, 253, 319, 387 ve 460, Ankara 2010

Fahri Çoker, *Türk Parlamento Tarihi*, c. 3, s. 21 ve 259-260, Ankara 1995

Tuğba Gülen, *İki Dünya Savaşı Arasında (1918-1939) Çorum'da İz Bırakanlar*, Çorum 2015

Ayfer Ertan, *Millî Mücadele Döneminde Çorum ve Çevresi*, Çorum 2008

Hatice Yıldırım, *I. ve II. Dönem TBMM Çorum Milletvekilleri (Biyografileri ve Faaliyetleri)*, Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi, Konya 2008

HÜSEYİN FERİT BEY

(d. İstanbul 1878, ö. İstanbul 1925)

1878 yılında İstanbul'da doğdu. Babası Kozan Sancağı Tahrirat Müdürü Canozade Hacı İbrahim Recai Bey'dir. İlkokulu babasının memuriyeti dolayısıyla bulunduğu Kütahya'da tamamlamıştır. Eğitimine İstanbul'da Fatih Rüştiyesi ve Mülkiye İdadisinde devam ederek 13 Eylül 1897'de mezun olmuştur. Ardından Hukuk Mektebini bitirmiştir. 25 Kasım 1897'de Adliye Nezareti Birinci Ticaret Mahkemesi Kalemünde mülazemetle memuriyet görevine başlamış, 21 Eylül 1898'de yine mülazemetle Maliye Nezareti Mektubi Kalemî Umumi Hesap Kalemine nakledilmiştir. 14 Mart 1904-28 Ocak 1912 tarihleri arasında ilave memuriyetle Darüşşafakada Osmanlı Tarihi ve Hususi Kitabet Öğretmenliği, 14 Kasım 1908-14 Eylül 1909 tarihleri arasında da Vefa İdadisinde Tarih Öğretmenliği yapmıştır. 20 Kasım 1907'de Maliye Nezareti Mektubi Kalemî Umumi Hesap Kalemî Mümeyyiz Muavinliğine, 14 Eylül 1909'da da Duyun-ı Umumiye Şubesi Maaş ve Bedelat Kalemî Mübeyyizliğine nakledilmiştir. 1 Ekim 1909 tarihinde Maaşat-ı Zatiye Kalemî Mübeyyizliğine, 20 Mart 1910'da terfi ederek aynı şube Birinci Mübeyyizliğine, 14 Haziran 1911'de de şubesi Müdür Muavinliğine getirilmiştir. 7 Şubat 1912 tarihinde Emniyet-i Umumiye Muhasebe Müdürlüğüne tayin edilmiştir. 9 Haziran 1915'te Diyarbakır ve 15 Ekim 1917'de de Kastamonu Defterdarlığına atanmıştır. 22 Ocak 1919'da Kastamonu Vali Vekili iken Millî Mücadele'ye destek verdiği için İstanbul Hükümeti tarafından görevden alındı. Ankara'da TBMM'nin açılmasıyla birlikte TBMM I. Dönem (1920-1923) Çorum Milletvekili seçildi. 23 Nisan 1920'de TBMM'nin açılışında Çorum Milletvekili olarak bulundu. Mecliste Maliye, Bütçe, Kanun-ı Esasi, Hariciye ve Divan-ı Muhasebat komisyonlarında çalıştı. 25 Kasım 1920'de Konya Ayaklanmasının soruşturmasını yapmak üzere seçilen kurulda görevlendirildi. TBMM II. Dönem'de (1923-1927) yeniden Çorum Milletvekili seçildi. Dönem içinde 12 Mart 1925 tarihinde İstanbul'da öldü. Soyadı Kanunu'nun (1934) çıkmasından sonra ailesi "TÖRÜMKÜNEY" soyadını almıştır.

BİBLİYOGRAFYA

Osmanlı Arşivi Belgeleri:

BOA, DH.SAİD.d, 97/279; BOA, İ.ML, 194/52; BOA, İ.DUİT, 53/44

Cumhuriyet Arşivi Belgeleri:

BCA, 30.18.1.1/7.16.2; BCA, 30.18.1.1/19.38.13

TBMM Arşivi Belgeleri:

https://www.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d01/SM_99_1_1.pdf

https://www.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d02/SM_99_1_2.pdf

https://www.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d02/HT_99_1_2.pdf

Seçilmiş Kaynaklar:

TBMM Aza-yı Kırâmı Cedveli, s. 11, Ankara, 1337 (1921)

TBMM Aza-yı Kırâmı Albümü, s. 78, Ankara [1922]

TBMM Albüm Dönem I, TBMM'nin 25. Yıldönümünü Anış, s. 17, Ankara 1945

TBMM Albümü 1920-1973, s. 17, Ankara 1973

TBMM Albümü 1920-2010, c. 1, s. 21, 65 ve 89, Ankara 2010

Fahri Çoker, *Türk Parlamento Tarihi*, c. 3, s. 22 ve 264-265 Ankara 1995

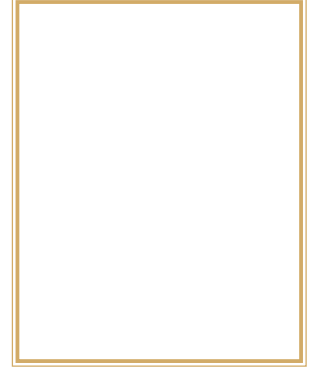
Tuğba Gülen, *İki Dünya Savaşı Arasında (1918-1939) Çorum'da İz Bırakanlar*, Çorum 2015

Ayfer Ertan, *Millî Mücadele Döneminde Çorum ve Çevresi*, Çorum 2008

Hatice Yıldırım, *I. ve II. Dönem TBMM Çorum Milletvekilleri (Biyografileri ve Faaliyetleri)*, Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi, Konya 2008

ATIF BEY

(d. Nauplion 1880, ö. ?)

1880 yılında günümüzde Yunanistan sınırları içerisinde kalan Mora bölgesindeki Yenişehir'de (Nauplion) doğmuştur. Babası Rasim Efendi'dir. Tıbbiye Mektebinden mezun olmuştur. İpek Sancağı Belediye Tabipliğinin ardından 27 Haziran 1911'de Çorum Livası Belediye Tabipliğine atanmıştır. Balkan Harbi'nde 30 Ekim 1912'de Çorum Taburları ile Vize Meydan Muharebesi'ne katılmıştır. 28 Kasım 1912 tarihinde Fatih Fırkası Seyyar Hastane Tabipliğine, 11 Şubat 1912 tarihinde de bu hastanenin Başhekimliğine getirilmiştir. 10 Ekim 1913'te terhis edildikten sonra Çorum'a gönderilmiştir. Mart 1916'da Çorum Sancağı Merkez Hükûmet Tabipliğine tayin edilmiştir. Rüşvet almak suçu ile 11 Aralık 1918 tarihinde mahkemeye verilmiş ve men-i muhakeme kararı alınması ile 22 Aralık 1918 tarihinde tekrar vazifeye başlamıştır. TBMM seçimlerinde Çorum'dan 75 oy almış ancak "kanaat-i siyasisine" uymadığı için milletvekilliğinden çekilmiş ve yerine Abdurrahman Dursun Bey seçilmiştir. Atıf Bey, 1920 yılında Kadife Abbas ile birlikte Çorum Hıdırlık'ta Millî Mücadele ve Ankara'ya karşı bir isyan girişimi içerisinde girmişse de Millî Mücadele'yi destekleyen Çorumlular tarafından bertaraf edilmiştir. Çorum'da beklediği desteği bulamayan Atıf Bey Samsun'a geçmiş ve oradan da İstanbul'a kaçmıştır. Daha sonra Yunanistan'a gittiği ve orada öldüğü anlaşılmaktadır.

BİBLİYOGRAFYA

Osmanlı Arşivi Belgeleri:

BOA, DH.ŞFR, 93/42; BOA, HR.SYS, 2156/30; BOA, HR.TO, 609/27; BOA, İ.DUİT, 119/77; BOA, MV, 220/262; BOA, BEO, 4667/349962; BOA, ŞD, 3174/18; BOA, DH.HMŞ, 3/1

TBMM Arşivi Belgeleri:

https://www.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d01/SM_97_1_1.pdf

Seçilmiş Kaynaklar:

TBMM Albüm Dönem 1, TBMM'nin 25. Yıldönümünü Anış, s. 17, Ankara 1945

TBMM Albümü 1920-1973, s. 17, Ankara 1973

TBMM Albümü 1920-2010, c. 1, s. 20 ve 65, Ankara 2010

Tuğba Gülen, *İki Dünya Savaşı Arasında (1918-1939) Çorum'da İz Bırakanlar*, Çorum 2015

Ayfer Ertan, *Millî Mücadele Döneminde Çorum ve Çevresi*, Çorum 2008

Hatice Yıldırım, *I. ve II. Dönem TBMM Çorum Milletvekilleri (Biyografileri ve Faaliyetleri)*, Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi, Konya 2008

BEKİR SİDDİK BEY (MUMCU)

(d. Merzifon 1882, ö. İstanbul 1944)

Literatürde ismi “Hasan Sıddık” ve doğum yılı 1881 olarak gösterilmişse de Osmanlı sicil kaydına göre ismi “Bekir Sıddık” olup doğum tarihi ise hicri 1299 ve rumi 1298 (miladi 1882) olarak ifade edilmektedir. Amasya'nın Merzifon ilçesinde doğmuştur. Mumcuzade Ali Efendi'nin oğludur. Öğrenimini memleketi olan Merzifon'da Sıbyan Mektebinde ve medresede tamamladı. Mezun olduktan sonra bir süre ticaretle uğraştı. 11 Ekim 1905'te Merzifon Kazası Dördüncü Daire Piyade Tahsildarlığına, 27 Mart 1907'de Köprü Kazası Tahsil Memurluğuna tayin edildi. 8 Temmuz 1911'de Havza İlçesi Mal Müdür Vekilliği, 1 Temmuz 1912'de Mecitözü Mal Müdürlüğü, 28 Şubat 1914'te önce Amasya, ardından Tokat Özel İdare Saymanlık Müdürlüğü ve 6 Temmuz 1914'te de Zile Mal Müdürlüğü görevlerine getirildi. Son görevinden 4 Nisan 1916'da istifa ederek ayrıldı. 20 Şubat 1920'de Mecitözü Belediye Başkanı oldu. Bu sırada Ankara'da TBMM'nin açılmasıyla birlikte Çorum Milletvekili seçildi. 23 Nisan 1920'de TBMM'nin açılışında milletvekili olarak hazır bulundu. Mecliste Maliye, Bütçe, Defter-i Hakani, Kavanin-i Maliye, İktisat ve İrşad komisyonlarında çalıştı. Diyarbakır İstiklal Mahkemesi Üyeliği yaptı. Dönem bitince milletvekilliği görevi sona erdi. Milletvekilliği görevi sona erdikten sonra önce Mecitözü, daha sonra da Konya'da oturdu. Bir süre İlgin Özel İdare Saymanlık Memurluğu yaptı. 15 Aralık 1944 tarihinde İstanbul'da öldü.

BİBLİYOGRAFYA

Osmanlı Arşivi Belgeleri:

BOA, DH.SAİD.d, 158/175

Cumhuriyet Arşivi Belgeleri:

BCA, 490.1.0.0/519.2084.2

TBMM Arşivi Belgeleri:

https://www.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d01/SM_103_1_1.pdf

Seçilmiş Kaynaklar:

TBMM Aza-yı Kiramı Cedveli, s. 11, Ankara, 1337 (1921)

TBMM Aza-yı Kiramı Albümü, s. 77, Ankara [1922]

TBMM Albüm Dönem 1, TBMM'nin 25. Yıldönümünü Anış, s. 18, Ankara 1945

TBMM Albümü 1920-1973, s. 18, Ankara 1973

TBMM Albümü 1920-2010, c. 1, s. 21 ve 65, Ankara 2010

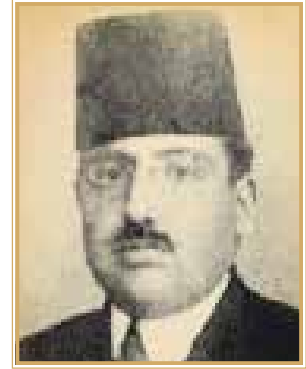
Fahri Çoker, *Türk Parlamento Tarihi*, c. 3, s. 22 ve 263, Ankara 1995

Tuğba Gülen, *İki Dünya Savaşı Arasında (1918-1939) Çorum'da İz Bırakanlar*, Çorum 2015

Ayfer Ertan, *Millî Mücadele Döneminde Çorum ve Çevresi*, Çorum 2008

Hatice Yıldırım, *I. ve II. Dönem TBMM Çorum Milletvekilleri (Biyografileri ve Faaliyetleri)*, Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi, Konya 2008

İrşad Sami Yuca, "I. TBMM'nin Yardıma Muhtaç Mebusları Meselesi", *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 9/42 (2016), s. 831-845

MEHMET FUAT BEY

(d. İstanbul 1883, ö. Yozgat 1921)

1883 yılında İstanbul'da doğdu. Harbiye Nezareti Muhasebat-ı Umumiye Dairesi Altıncı Şube Müdürlüğünden emekli Hafız Halil Bey'in oğludur. İlk ve ortaöğrenimini İstanbul Üsküdar'da Ravza-i Terakki İbtidai ve Rüştîyesinde tamamladı. Lise öğrenimini ise Mülkiye İdadisinde tamamlayıp 11 Temmuz 1903'te Mülkiye Mektebi yüksek kısmından mezun oldu. Mezun olduktan sonra Eylül 1903'te mülazemetle Sadaret Mektubi Kalemünde göreve başladı. 16 Mart 1905'ten itibaren ilave memuriyet olarak Numune-i Terakki Mektebi Bulgarca, 4 Ekim 1905'ten itibaren de Mercan Mülkiye İdadisinde Tarih öğretmenliklerinde görevlendirildi. 31 Mayıs 1909'da Darülmüallimin Rüştîyesi Kitabet Öğretmenliğine nakledildi. 5 Eylül 1909'da Sadaret Mektubi Kalemî Dördüncü Sınıf Kâtip Yardımcılığına terfi ettirilip, görevi Yenice-i Vardar Kazası Kaymakamlığına tahvil edildiyse de 29 Mayıs 1910'da bu görevinden alındı. 10 Haziran 1911'de Gilan, 24 Aralık 1912'de de Tirebolu kazaları kaymakamlıklarına tayin edilmiş, ardından 1913 yılında Mülkiye Müfettişliğine atanarak Erzurum bölgesine gönderilmiştir. Ankarada görev yaptığı sırada TBMM I. Dönem (1920-1923) Çorum Milletvekili seçildi. 23 Nisan 1920'de TBMM'nin açılışında hazır bulundu. Mecliste Kanun-ı Esasi, Dahiliye, Maliye ve Bütçe komisyonlarında görev yaptı. Birinci toplantı yılında aynı komisyonların sözcülüğünü yapmıştır. Dönem içinde görevli olarak Yozgat'ta bulunduğu sırada yakalandığı bulaşıcı hastalıktan kurtulamayarak 31 Ağustos 1921 tarihinde öldü. Soyadı Kanunu'nun (1934) ilanı ile birlikte ailesi "TEK" soyadını almıştır.

BİBLİYOGRAFYA

Osmanlı Arşivi Belgeleri:

BOA, DH.SAİD.d, 181/353; BOA, BEO, 3904/292782; BOA, BEO, 4127/309507; BOA, DH.MUI, 13/14; BOA, DH.SN.THR, 54/1; BOA, DH.ŞFR, 440/40; A, DH.ŞFR, 441/4; BOA, DH.ŞFR, 441/76; BOA, DH.ŞFR, 441/112; BOA, İ.DH, 1487/41; BOA, İ.DH, 1497/5; BOA, MF.İBT, 485/43; BOA, ŞD, 2069/5

TBMM Arşivi Belgeleri:

https://www.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d01/SM_100_1_1.pdf

Seçilmiş Kaynaklar:

TBMM Aza-yı Kiramı Cedveli, s. 11, Ankara, 1337 (1921)

TBMM Albüm Dönem 1, TBMM'nin 25. Yıldönümünü Anış, s. 17, Ankara 1945

TBMM Albümü 1920-1973, s. 17, Ankara 1973

TBMM Albümü 1920-2010, c. 1, s. 21 ve 65, Ankara 2010

Fahri Çoker, *Türk Parlamento Tarihi*, c. 3, s. 22 ve 266, Ankara 1995

Ali ÇANKAYA, *Yeni Mülkiye Tarihi ve Mülkiyeliler*, c. 3, s. 995, Ankara 1968-1969

Tuğba Gülen, *İki Dünya Savaşı Arasında (1918-1939) Çorum'da İz Bırakanlar*, Çorum 2015

Ayfer Ertan, *Millî Mücadele Döneminde Çorum ve Çevresi*, Çorum 2008

Hatice Yıldırım, *I. ve II. Dönem TBMM Çorum Milletvekilleri (Biyografileri ve Faaliyetleri)*, Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi, Konya 2008

DENİZLİ

TBMM

**HACI HÜSEYİN MAZLUM BABA EFENDİ
(BABABALIM)**

(d. Tavas 1859, ö. Denizli 1945)

1859 yılında Denizli'nin Tavas ilçesine bağlı Karataş köyünde doğdu. Bektaşî Şeyhi Ali Dede'nin oğludur. İlk ve ortaöğrenimini medresede tamamladı. Medrese eğitimini tamamladıktan sonra Bektaşî Tekkesi Şeyhliği yaptı. 1919 yılından itibaren Millî Mücadele yıllarında yöresindeki Redd-i İlhak Cemiyeti'ni ve daha sonra kurulan Heyet-i Milliye Cemiyetini destekledi. Ankara'da TBMM'nin açılmasıyla birlikte TBMM I. Dönem (1920-1923) seçimlerinde Denizli Milletvekili seçildi. 23 Nisan 1920 tarihinde TBMM'nin açılışında Denizli Milletvekili olarak hazır bulundu. Mecliste İrşad ve Nafia komisyonlarında çalıştı. Dönemin sona ermesiyle birlikte milletvekilliği görevi de sona erdi. Milletvekilliği görevi sona ermesiyle birlikte memleketi olan Denizli'ye dönerek tarım ve çiftçilik yaparak yaşamını sürdürdü. TBMM I. Dönem (1920-1923) milletvekillerine yardım yapılmasını öngören ve 1941 ve 1943 yıllarında çıkarılan kanunlar kapsamında kendisine devletten maddi destek tahsis edildi. 21 Kasım 1945 tarihinde Denizli'de öldü.

BİBLİYOGRAFYA

Cumhuriyet Arşivi Belgeleri:

BCA, 490.1.0.0/519.2083.1

TBMM Arşivi Belgeleri:

https://www.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d01/SM_106_1_1.pdf

Seçilmiş Kaynaklar:

TBMM Aza-yı Kiramı Cedveli, s. 12 Ankara, 1337 (1921)

TBMM Aza-yı Kiramı Albümü, s. 80, Ankara [1922]

TBMM Albüm Dönem 1, TBMM'nin 25. Yıldönümünü Anış, s. 18, Ankara 1945

TBMM Albümü 1920-1973, s. 18, Ankara 1973

TBMM Albümü 1920-2010, c. 1, s. 22 ve 65, Ankara 2010

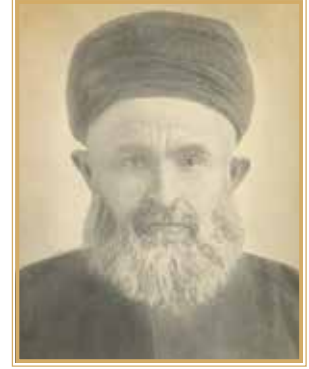
Fahri Çoker, *Türk Parlamento Tarihi*, c. 3, s. 22 ve 274, Ankara 1995

Ahmet Akif Tütenk, *Millî Mücadele'de Denizli*, İzmir 1949

Yasemin Beyazıt, "Hüseyin Mazlum Bababalım ve Ailesinin Millî Mücadele'deki Rolü", *Belgi Dergisi*, 6 (2013) s. 709-730

Mehmet Ali Uysal, *Cumhuriyet Döneminde Denizli Kazası*, Yüksek Lisans Tezi, Afyon Kocatepe Üniversitesi, Afyon 1999

İrşad Sami Yuca, "I. TBMM'nin Yardıma Muhtaç Mebusları Meselesi", *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 9/42 (2016), s. 831-845

HASAN EFENDİ (TOKCAN)

(d. Serinhisar 1866, ö. Serinhisar 1943)

1866 yılında Denizli'nin Serinhisar ilçesine bağlı Yüreğil köyünde doğdu. Nakşibendi Halifesi Hacı Emin Efendizade Hüseyin Efendi'nin oğludur. İlk ve ortaöğrenimini babasının öğretmenliğinde tamamladı. Eğitimine Yatağan Şeyh Mehmet Efendi Medresesinde devam etti ve 1889 yılında tamamlayıp icazetname aldı. Mezun olduktan sonra Konya Ziyaiye ve Bozdoğan Dere Camii Medreselerinde ilmini genişletti. Mezun olduktan sonra sırasıyla babasının medresesinde öğretmenlik, 1905 yılında vekil olarak, 1907 yılında da asaleten Acıpayam Müftülüğünde görev yaptı. Millî Mücadele yıllarında millî direnişe destek verdi. Ankarada TBMM'nin açılmasıyla birlikte TBMM'nin I. Dönemi için yapılan seçimlerde Denizli Milletvekili seçildi. 1 Mayıs 1920'de Denizli Milletvekili olarak Meclise katıldı. Mecliste Şeriye-Evkaf Komisyonu'nda çalıştı. Dönem sonunda milletvekilliği sona erdi. Milletvekilliği sona erdikten sonra köyüne dönerek tarım ve çiftçilik yaparak yaşamını sürdürdü. TBMM I. Dönem (1920-1923) milletvekillerine yardım yapılmasını öngören ve 1941 ve 1943 yıllarında çıkarılan kanunlar kapsamında kendisine devletten maddi destek tahsis edildi. 7 Ekim 1943 tarihinde Denizli'nin Serinhisar ilçesinde öldü.

BİBLİYOGRAFYA

Cumhuriyet Arşivi Belgeleri:

BCA, 490.1.0.0/518.2080.3

TBMM Arşivi Belgeleri:

https://www.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d01/SM_105_1_1.pdf

Seçilmiş Kaynaklar:

TBMM Aza-yı Kiramı Cedveli, s. 12, Ankara, 1337 (1921)

TBMM Aza-yı Kiramı Albümü, s. 79, Ankara [1922]

TBMM Albüm Dönem 1, TBMM'nin 25. Yıldönümünü Anış, s. 18, Ankara 1945

TBMM Albümü 1920-1973, s. 18, Ankara 1973

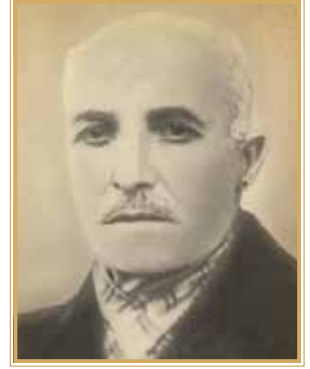
TBMM Albümü 1920-2010, c. 1, s. 21, Ankara 2010

Fahri Çoker, *Türk Parlamento Tarihi*, c. 3, s. 22 ve 273, Ankara 1995

Ahmet Akif Tütenk, *Millî Mücadele'de Denizli*, İzmir 1949

Mehmet Ali Uysal, *Cumhuriyet Döneminde Denizli Kazası*, Yüksek Lisans Tezi, Afyon Kocatepe Üniversitesi, Afyon 1999

İrşad Sami Yuca, "I. TBMM'nin Yardıma Muhtaç Mebusları Meselesi", *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 9/42 (2016), s. 831-845

NECİP BEY (BULDANLIOĞLU)

(d. Buldan 1877, ö. Buldan 1946)

1877 yılında Denizli'nin Buldan ilçesinde doğdu. Hacı Molla Ahmetzade Hacı Hüseyin Efendi'nin oğludur. İlk ve ortaöğrenimini Buldan Rüştiyesinde tamamladı. Eğitimini tamamladıktan sonra Maliye'de memurluk, idare meclisi üyeliği, mahkeme üyeliği ve ticaret yaptı. Ankarada TBMM'nin açılmasıyla birlikte TBMM I. Dönem için (1920-1923) yapılan seçimlerde Denizli Milletvekili seçildi. Denizli Milletvekili olarak 23 Nisan 1920 tarihinde Meclisin açılışında hazır bulundu. 20 Mayıs tarihinden itibaren Meclisten bir ay izinle ayrıldı ve izninin bitiminde Meclise katılmaması dolayısıyla TBMM Başkanlık Divanı'nın önerisiyle Genel Kurul'da 28 Aralık 1920 tarihinde milletvekilliğinden istifa etmiş sayıldı. 1 Eylül 1946'da memleketi olan Denizli'nin Buldan ilçesinde öldü.

BİBLİYOGRAFYA

TBMM Arşivi Belgeleri:

https://www.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d01/SM_108_1_1.pdf

Seçilmiş Kaynaklar:

TBMM Albüm Dönem 1, TBMM'nin 25. Yıldönümünü Anış, s. 19, Ankara 1945

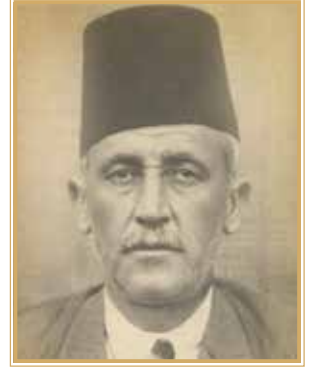
TBMM Albümü 1920-1973, s. 19, Ankara 1973

TBMM Albümü 1920-2010, c. 1, s. 22 ve 65, Ankara 2010

Fahri Çoker, *Türk Parlamento Tarihi*, c. 3, s. 22 ve 277-278, Ankara 1995

Ahmet Akif Tütenk, *Millî Mücadele'de Denizli*, İzmir 1949

Mehmet Ali Uysal, *Cumhuriyet Döneminde Denizli Kazası*, Yüksek Lisans Tezi, Afyon Kocatepe Üniversitesi, Afyon 1999

MUSTAFA NURİ BEY (TAVASLIOĞLU)

(d. Tavas 1878, ö. Tavas 1943)

1878 yılında Denizli'ye bağlı Tavas ilçesinde doğdu. Eşraftan Hacı Ali Ağa'nın oğludur. İlköğrenimini Tavas İbtidai Mektebinde, ortaöğrenimini ise Tavas Rüştüyesinde tamamladı. Mezun olduktan sonra tarım ve çiftçilikle uğraştı. 1918 yılında ulusal direnişe destek oldu. TBMM I. Dönem (1920-1923) için yapılan seçimlerde Denizli Milletvekili seçildi. 23 Nisan 1920 tarihinde TBMM'nin açılışında hazır bulundu. Temmuz ayında bir ay izin alarak Meclisten ayrıldı. Kendi isteği ile ekim ayına kadar izinli sayıldı. 1 Kasım 1920 tarihli dilekçesinde işlerinin yoğunluğu sebebiyle izninin Mart 1921'e kadar uzatılmasını talep etti. Ancak 28 Aralık 1920'de TBMM Genel Kurulunda yapılan görüşmeler sonucunda istifa etmiş sayılmasına karar verildi. 16 Şubat 1943 tarihinde memleketi olan Denizli'nin Tavas ilçesinde öldü. Oğlu Refet Tavaslıoğlu (ö. 1979) IX., X. ve XI. dönemlerde Denizli Milletvekilliği yaptı.

BİBLİYOGRAFYA

TBMM Arşivi Belgeleri:

https://www.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d01/SM_106_1_1.pdf

Seçilmiş Kaynaklar:

TBMM Albüm Dönem 1, TBMM'nin 25. Yıldönümünü Anış, s. 18, Ankara 1945

TBMM Albümü 1920-1973, s. 18, Ankara 1973

TBMM Albümü 1920-2010, c. 1, s. 22 ve 65, Ankara 2010

Fahri Çoker, *Türk Parlamento Tarihi*, c. 3, s. 22 ve 275-276, Ankara 1995

Ahmet Akif Tütenk, *Millî Mücadele'de Denizli*, İzmir 1949

Mehmet Ali Uysal, *Cumhuriyet Döneminde Denizli Kazası*, Yüksek Lisans Tezi, Afyon Kocatepe Üniversitesi, Afyon 1999

İSMAİL HAKKI BEHİÇ BEY (BAYIÇ)

(d. İstanbul 1882, ö. Ankara 1943)

1882 yılında İstanbul'da doğdu. Çerkes kökenli bir aileden Hafız Mehmed Emin Efendi'nin oğludur. İlk ve ortaöğrenimini Numune-i Terakki Mektebi ve Mercan İdadisinde tamamladı. Eğitimine Mülkiye Mektebinde devam etti ve yüksek kısmından 1905 yılında mezun oldu. Mezun olduktan sonra 24 Temmuz 1905'te Maliye Nezareti Tahsilat İdaresinde mülazemetle göreve başladı. 14 Mart 1909'da aynı nezarete Varidat Muhasebesi Tahsil Kalemine Mesalih-i Cariye Kâtibi olarak tayin edildi. 14 Ağustos 1909 tarihinde Adana Vilayeti Tahrirat Müdürlüğünde görevlendirildi. 7 Temmuz 1910'da Ankara Vilayeti Tahrirat Müdürlüğüne, 7 Temmuz 1911'de de Manastır Vilayeti Tahrirat Müdürlüğüne naklen tayin edildi. 1913 yılında Edirne Mektupçuluğu, 1914 yılında Mülkiye Müfettişliği, 1914 yılında Isparta, 1916 yılında Ertuğrul, 1917 yılında Nablus, 1917 yılında da Akka Mutasarrıflığı görevlerinde bulundu. Sivas Kongresi'ne Aydın-Denizli Delegesi olarak katıldı. Heyeti Temsiliye Üyeliği yaptı. Meclis-i Mebusan VI. Dönem (1920) Denizli Mebusluğu yaptı. Meclis-i Mebusanın kapatılmasının ardından 23 Nisan 1920'de TBMM'nin açılışında Denizli Milletvekili olarak hazır bulundu. İcra Vekilleri Heyeti'nin kurulması için 4 Mayıs 1920'de yapılan seçimlerde Maliye Bakanlığına getirildi. 17 Temmuz'da İçişleri Bakanı oldu, ancak 2 Ağustos'ta istifa etti. Yeşil Ordu Cemiyetinin kurucuları arasında yer aldı. 18 Ekim 1920'de Mustafa Kemal Paşa'nın kurdurduğu Türkiye Komünist Partisi'nin Genel Sekreterliğine getirildi. Fırkanın yayın organı «Yenigün» Gazetesi'nin başyazarlığını üstlendi. 1920 yılı sonlarında fırkanın dağılmasının ardından 1 Mart 1921'den itibaren izin alarak Meclisten ayrıldı. Hayatının kalan kısmında siyasetten uzak durdu. 12 Mart 1943'te Ankara'da öldü.

BİBLİYOGRAFYA

Osmanlı Arşivi Belgeleri:

BOA, DH.SAİD.d, 160/375; BOA, İ.DH, 1510/47; BOA, İ.DUİT, 42/22; BOA, İ.DUİT, 42/63; BOA, İ.DUİT, 42/74; BOA, DH.İ.UM.EK, 119/60

TBMM Arşivi Belgeleri:

https://www.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d01/SM_104_1_1.pdf

Seçilmiş Kaynaklar:

TBMM Aza-yı Kiranı Cedveli, s. 12, Ankara, 1337 (1921)

TBMM Aza-yı Kiranı Albümü, s. 79, Ankara [1922]

TBMM Albüm Dönem 1, TBMM'nin 25. Yıldönümünü Anış, s. 18, Ankara 1945

TBMM Albümü 1920-1973, s. 18, Ankara 1973

TBMM Albümü 1920-2010, c. 1, s. ?, Ankara 2010

Fahri Çoker, *Türk Parlamento Tarihi*, c. 3, s. 22 ve 271-272, Ankara 1995

Ali Çankaya, *Yeni Mülkiye Tarihi ve Mülkiyeliler*, c. 3, s. 1058-1059, Ankara, 1968-1969

Ahmet Akif Tütenk, *Millî Mücadele'de Denizli*, İzmir 1949

Mehmet Ali Uysal, *Cumhuriyet Döneminde Denizli Kazası*, Yüksek Lisans Tezi, Afyon Kocatepe Üniversitesi, Afyon 1999

Onur Zeki, *Birinci TBMM'de Bağımsız Mebuslar ve Yasama Çalışmaları (1920-1923)*, Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi, Ankara 2018

YUSUF BEY (BAŞKAYA)

(d. Çal 1879, ö. Denizli 1945)

1879 yılında Denizli ilinin Çal ilçesine bağlı Belevi köyünde doğdu. Başağazade Mustafa Bey'in oğludur. İlk ve ortaöğrenimini Sıbyan Mektebinde tamamladı. Eğitimine Denizli Medresesinde devam etti ve tamamlayıp icazetname aldı. Mezun olduktan sonra 1898 yılında Mukavelat Muharrir Yardımcılığı, Acıpayam Bidayet Mahkemesi İkinci Kâtipliği, Çal Bidayet Mahkemesi İkinci Kâtipliği, Tavas Bidayet Mahkemesi Mustantık (Sorgu Hâkimi) Yardımcılığı, Denizli Liva Bidayet Mahkemesi Zabıt Kâtipliği, Nazilli Bidayet Mahkemesi Mustantıklığı, İttihat ve Terakki Fırkası Üyeliği ve Denizli Sorumlu Kâtipliği, İzmir İl Genel Meclisi ve Daimi Encümen Üyeliği görevlerinde bulundu. Millî Mücadele'ye destek vererek Redd-i İlhak ve Müdafaa-i Hukuk Cemiyetleri Üyeliği, Sivas Kongresi Denizli Deleğeliği ve Heyet-i Temsiliye Üyeliği yaptı. Ankarada TBMM'nin açılmasıyla birlikte TBMM I. Dönem (1920-1923) için yapılan seçimlerde Denizli Milletvekili seçildi. 23 Nisan 1920 tarihinde TBMM'nin açılışında hazır bulundu. Mecliste Kanun-ı Esasi, Teşkilat-ı Esasiye, Adliye, Müdafaa-i Milliye, İktisat ve Layiha komisyonları ile Memurin Muhakematı Tetkik Kurulunda çalıştı. 6 Aralık 1920'de Eskişehir, 3 Ağustos 1921'de Konya İstiklal Mahkemesi Başkanı olarak görevlendirildi. TBMM II, III, IV, V, VI ve VII. dönemler Denizli Milletvekili seçilerek milletvekilliği görevini ölünceye kadar sürdürdü. 11 Nisan 1945 tarihinde Denizli'de öldü.

BİBLİYOGRAFYA

Cumhuriyet Arşivi Belgeleri:

BCA, 30.10.0.0/6.31.18; BCA, 30.10.0.0/6.31.26; BCA, 30.10.0.0/6.34.32; BCA, 30.10.0.0/6.35.19; BCA, 30.10.0.0/6.37.15; BCA, 30.10.0.0/7.40.40; BCA, 30.10.0.0/8.44.14; BCA, 30.10.0.0/8.46.24; BCA, 30.10.0.0/77.506.4

TBMM Arşivi Belgeleri:

https://www.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d01/SM_109_1_1.pdf

https://www.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d02/SM_109_1_2.pdf

https://www.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d02/HT_109_1_2.pdf

https://www.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d03/HT_109_1_3.pdf

https://www.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d04/HT_109_1_4.pdf

Seçilmiş Kaynaklar:

TBMM Aza-yı Kiramı Cedveli, s. 12, Ankara, 1337 (1921)

TBMM Aza-yı Kiramı Albümü, s. 80, Ankara [1922]

TBMM Albüm Dönem 1, TBMM'nin 25. Yıldönümünü Anış, s. 19, Ankara 1945

TBMM Albümü 1920-1973, s. 19, Ankara 1973

TBMM Albümü 1920-2010, c. 1, s. 22, 90, 145, 197, 253, 319 ve 387, Ankara 2010

Fahri Çoker, *Türk Parlamento Tarihi*, c. 3, s. 22 ve 279-280, Ankara 1995

Ahmet Akif Tütenk, *Millî Mücadele'de Denizli*, İzmir 1949

Mehmet Ali Uysal, *Cumhuriyet Döneminde Denizli Kazası*, Yüksek Lisans Tezi, Afyon Kocatepe Üniversitesi, Afyon 1999

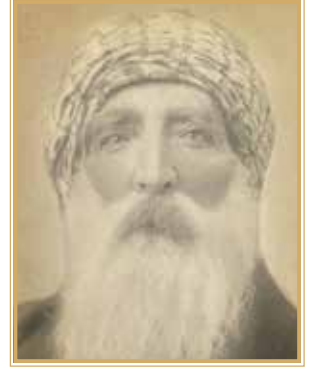

DERSİM (TUNCELİ)

TBMM

DİYAB AĞA

(d. Çemişgezek 1846, ö. Divriği 1935)

1846 yılında Tunceli'nin Çemişgezek ilçesine bağlı Ekrek (Gözlüçayır) köyünde doğdu. Ferhat Uşağı Aşireti Reisi Kahraman Ağazade Seyyit Han'ın oğludur. Uzun yıllar boyunca aşiretinin sahip olduğu toprakların idaresiyle meşgul oldu. I. Dünya Savaşı'nın (1914-1918) sona ermesi ve Mondros Ateşkes Antlaşması'nın (30 Ekim 1918) imzalanmasından sonra Millî Mücadele'yi desteklemeye başladı. Ankara'da açılması kararlaştırılan TBMM için yapılan seçimlerde Dersim (Tunceli) Milletvekili seçildi. 2 Mayıs 1920 tarihinden itibaren TBMM Başkanlığınca izinli sayıldı. Millî Mücadele ve TBMM lehine bölge halkının desteğini sürdürmek için propaganda faaliyetlerinde bulundu. 14 Kasım 1920 tarihinde Ankara'ya gelerek TBMM çalışmalarına katıldı. Meclis çalışmaları sırasında herhangi bir komisyonda görev almadı. TBMM I. Dönem (1920-1923) Milletvekilliği sona erince yeniden aday olmadı. Memleketi olan Ekrek (Gözlüçayır) köyüne döndü. 1926- 1930 yılları arasında Elâzığ İl Genel Meclisi ve Daimî Encümen Üyeliğinde bulundu. Hayatının kalan kısmını Sivas'a bağlı Divriği ilçesinde geçirdi. 1935 yılında Divriği'de öldü. Cenazesi doğduğu köy olan Ekrek'te (Gözlüçayır) defnedildi. Soyadı Kanunu (1934) çıktıktan sonra ailesi "YILDIRIM" soyadını aldı.

BİBLİYOGRAFYA

Osmanlı Arşivi Belgeleri:

BOA, DH.TMIK.M, 269/14; BOA, DH.ŞFR, 379/61; BOA, DH.MKT, 924/84;
BOA, DH.MKT, 1971/115

Cumhuriyet Arşivi Belgeleri:

BCA, 30.10.0.0/110.741.10

TBMM Arşivi Belgeleri:

https://www.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d01/SM_111_1_1.pdf

https://www.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d01/SM_114_1_1.pdf

Seçilmiş Kaynaklar:

TBMM Aza-yı Kiramı Cedveli, s. 12, Ankara, 1337 (1921)

TBMM Aza-yı Kiramı Albümü, s. 81, Ankara [1922]

TBMM Albüm Dönem 1, TBMM'nin 25. Yıldönümünü Anış, s. 19, Ankara 1945

TBMM Albümü 1920-1973, s. 19, Ankara 1973

TBMM Albümü 1920-2010, c. 1, s. 22 ve 65, Ankara 2010

Fahri Çoker, *Türk Parlamento Tarihi*, c. 3, s. 22 ve 285, Ankara 1995

Savaş Sertel, Salih Akyel, "I. TBMM'deki Dersim Milletvekilleri ve Faaliyetleri", *Bahaeddin Yediyıldız'a Armağan*, s. 301-314

Kağan Gökalp, Suat Bulut, *Dersimli Diyar Ağa*, İstanbul 2011

MUSTAFA AĞA (ÖZTÜRK)

(d. Hozat 1859, ö. Hozat 1938)

1859 yılında Tunceli'nin Hozat ilçesine bağlı Ergan (Geçimli) köyünde doğdu. Aşağı Abbas Uşağı Aşireti Reisi Zinozade Ali Ağa'nın oğludur. Herhangi bir kurumda eğitim aldığına dair bir bilgiye rastlanmamıştır. Bölgede daha çok "Meço Ağa" ismiyle anılmıştır. Uzun yıllar aşiretinin egemen olduğu toprakların idaresiyle meşgul oldu. Dersim Sancağı İdare Meclisi Üyeliği ile Hozat'taki mahkeme üyeliklerinde bulundu. I. Dünya Savaşı'nın (1914-1918) sona ermesi ve Mondros Ateşkes Antlaşması'nın (30 Ekim 1918) imzalanmasından sonra Millî Mücadele'ye destek vermeye başladı. Ankarada açılması kararlaştırılan TBMM için yapılan seçimlerde Dersim (Tunceli) Milletvekili seçildi. Ancak uzun süre Ankara'ya gelemedi ve TBMM çalışmalarına katılamadı. Bölgede bulunduğu sırada TBMM tarafından 1920 yılında Nazımiye Kaymakamlığı ile görevlendirildi. Beş ay kadar sürdürdüğü bu görevin ardından 28 Mayıs 1921 tarihinde Ankara'ya geldi ve TBMM çalışmalarına katıldı. Meclis çalışmaları sırasında herhangi bir komisyonda görev almadı. 1921 yılının Temmuz ayında orduya moral vermek için görevlendirilen milletvekilleri ile birlikte Batı Cephesi'ni dolaştı. TBMM I. Dönem (1920-1923) milletvekilliği sona erince tekrar aday olmadı. Memleketi olan Hozat'a döndü. Hayatının kalan kısmını burada geçirdi. Bir daha herhangi bir resmî veya siyasi görev almadı. 1938 yılında Hozat'ta öldü.

BİBLİYOGRAFYA

Osmanlı Arşivi Belgeleri:

BOA, DH.TMIK.M, 269/14; BOA, DH.MKT, 1830/117; BOA, MF.MKT, 986/2;
BOA, DH.ŞFR, 379/61; BOA, DH.ŞFR, 637/89; BOA, DH.ŞFR, 639/107

TBMM Arşivi Belgeleri:

https://www.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d01/SM_114_1_1.pdf

Seçilmiş Kaynaklar:

TBMM Aza-yı Kiranı Cedveli, s. 12, Ankara, 1337 (1921)

TBMM Aza-yı Kiranı Albümü, s. 82, Ankara [1922]

TBMM Albüm Dönem 1, TBMM'nin 25. Yıldönümünü Anış, s. 19, Ankara 1945

TBMM Albümü 1920-1973, s. 19, Ankara 1973

TBMM Albümü 1920-2010, c. 1, s. 22, Ankara 2010

Fahri Çoker, *Türk Parlamento Tarihi*, c. 3, s. 22 ve 288-289, Ankara 1995

Savaş Sertel, Salih Akyel, "I. TBMM'deki Dersim Milletvekilleri ve Faaliyetleri", *Bahaeddin Yediyıldız'a Armağan*, s. 301-314

HASAN HAYRİ BEY

(d. Hozat 1881, ö. Diyarbakır 1925)

1881 yılında Tunceli'nin Hozat ilçesine bağlı Akpınar köyünde doğdu. Şeyh Hasanlı Aşireti Reisi Kankozade Murtaza Ağa'nın oğludur. İlk ve orta eğitimini Hozat'ta tamamladı. Daha sonra 1896 yılında İstanbul'da Harbiye Mektebi Aşiret Sınıfına girdi. Bu okuldan 1898 yılında süvari mülazım-ı sani (teğmen) rütbesiyle mezun oldu. Osmanlı Dönemin'deki askerlik kariyeri boyunca sırasıyla mülazım-ı sani-teğmen (1898), yüzbaşı (1911), kolağası-kıdemli yüzbaşı (1916) ve binbaşı (1916) rütbelerini aldı. Bu süreçte Erzincan, Siverek, Karakilise (Ağrı), Hozat ve Van'da subay ve komutan olarak görev yaptı. Yine bu süreçte I. Dünya Savaşı'nda (1914-1918) Doğu Cephesi'ndeki muharebelere katıldı. Mondros Ateşkes Antlaşması'nın (30 Ekim 1918) imzalanmasından sonra Millî Mücadele'ye destek vermeye başladı. Van'da Askerlik Şubesi Başkanı olarak görev yapmakta iken Son Osmanlı Mebusan Meclisi (1920) için yapılan seçimlerde (1920) Dersim (Tunceli) Mebusu seçildi. Bu sırada askerlik mesleğinden istifa etti. Ancak kış şartları nedeniyle İstanbul'a gidemedi ve Mebusan Meclisine katılamadı. İstanbul'un işgal edilmesi ve Mebusan Meclisinin kapatılması üzerine ise 1 Haziran 1920 tarihinde Ankara'ya geldi ve Dersim (Tunceli) Milletvekili olarak TBMM çalışmalarına katıldı. Meclis çalışmaları sırasında Sıhhiye-Muavenet-i İctimaiye, İstida, İktisat ve Müdafaa-i Milliye komisyonlarında üye olarak görev yaptı. TBMM milletvekilleri arasında yaşanan ayrışmadan sonra muhalefeti temsil eden İkinci Grup'ta yer aldı. TBMM I. Dönem (1920-1923) milletvekilliği sona erince yeniden aday olmadı. Memleketi olan Hozat'a döndü. Daha önceki istifası geçersiz sayılarak 1925 yılında binbaşı rütbesiyle askerlik mesleğinden emekli edildi. Aynı yıl Şeyh Sait İsyanı ile ilgisi olduğu gerekçesiyle tutuklandı. Diyarbakır'da yapılan yargılama sonucu suçlu bulundu ve idam cezasına çarptırıldı. 23 Kasım 1925 tarihinde Diyarbakır'da idam edildi. Soyadı Kanunu (1934) çıktıktan sonra ailesi "KANKO" soyadını aldı.

BİBLİYOGRAFYA

Osmanlı Arşivi Belgeleri:

BOA, DH.ŞFR, 654/25; BOA, DH.İ.UM.EK, 117/34; BOA, DH.İ.UM.EK, 117/59;
BOA, DH.İ.UM.EK, 117/78, BOA, DH.İ.UM.EK, 118/1; BOA, DH.İ.UM.EK,
118/23; BOA, DH.İ.UM.EK, 119/16

Cumhuriyet Arşivi Belgeleri:

BCA, 30.11.1.0/11.8.8

TBMM Arşivi Belgeleri:

https://www.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d01/SM_112_1_1.pdf

Seçilmiş Kaynaklar:

TBMM Aza-yı Kiramı Cedveli, s. 12, Ankara, 1337 (1921)

TBMM Aza-yı Kiramı Albümü, s. 80, Ankara [1922]

TBMM Albüm Dönem 1, TBMM'nin 25. Yıldönümünü Anış, s. 19, Ankara 1945

TBMM Albümü 1920-1973, s. 19, Ankara 1973

TBMM Albümü 1920-2010, c. 1, s. 22, Ankara 2010

Fahri Çoker, *Türk Parlamento Tarihi*, c. 3, s. 22 ve 286-287, Ankara 1995

Savaş Sertel, Salih Akyel, "I. TBMM'deki Dersim Milletvekilleri ve Faaliyetleri", *Bahaeddin Yediyıldız'a Armağan*, s. 301-314

Onur Zeki, *Birinci TBMM'de Bağımsız Mebuslar ve Yasama Çalışmaları (1920-1923)*, Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi, Ankara 2018

MUSTAFA ZEKİ BEY (SALTIK)

(d. Harput 1881, ö. Hozat 1969)

1881 yılında Harput'ta doğdu. Dersimli Sarı Sultanzade İsmail Bey'in oğludur. İlk ve orta eğitimini Harput'ta tamamladı. Daha sonra 1902 yılında İstanbul'da Harbiye Mektebi Aşiret Sınıfına girdi. Bu okuldan 1904 yılında süvari mülazım-ı sani (teğmen) rütbesiyle mezun oldu. Osmanlı Dönemindeki askerlik kariyeri boyunca mülazım-ı sani-teğmen (1904), yüzbaşı (1904), tenzilen mülazım-ı evvel-üsteğmen (1909) ve yeniden yüzbaşı (1915) rütbelerini aldı. Bu süreçte Erzincan, Erzurum, Oltu, Ankara, Yozgat, Keskin ve Kalecik'te subay ve komutan olarak görev yaptı. Yine bu süreçte I. Dünya Savaşı'nda (1914-1918) Doğu Cephesi'ndeki muharebelere katıldı. Mondros Ateşkes Antlaşması'nın (30 Ekim 1918) imzalanmasından sonra Millî Mücadele'ye destek vermeye başladı. Ankaradaki Beşinci Kolordu emrinde görev yapmakta iken TBMM için yapılan seçimlerde Dersim (Tunceli) Milletvekili seçildi. 1 Mayıs 1920 tarihinde TBMM çalışmalarına katıldı. Meclis çalışmaları sırasında İrşad ve Müdafaa-i Milliye komisyonlarında üye olarak görev yaptı. Ayrıca TBMM tarafından Sivas İstiklal Mahkemesi (1920-1921) Üyeliği ile görevlendirildi. Bu süreçte 1922 yılında TBMM tarafından binbaşı rütbesine terfi ettirildi. TBMM I. Dönem (1920-1923) milletvekilliği sona erince yeniden aday olmadı. Askerlik mesleğine devam etti. Sırasıyla İstanbul Kuleli Askerî Lisesi (1925), Ankara 8. Tümen (1927), Boyabat Askerlik Şubesi (1929) ile Erzurum 9. Kolordu'da (1930) görev yaptı. Bu son görevinde iken 1931 yılında binbaşı rütbesiyle askerlik mesleğinden emekliye ayrıldı. Bir süre İstanbul'da yaşadı. Daha sonra Tunceli'nin Hozat ilçesine bağlı Geçimli (Ergan) köyüne yerleşti. Hayatının kalan kısmını burada geçirdi. Bir daha herhangi bir resmî veya siyasi görev almadı. TBMM I. Dönem (1920-1923) milletvekillerine yardım yapılmasını öngören ve 1941, 1943 ve 1948 yıllarında çıkarılan kanunlar kapsamında kendisine devletten maddi destek tahsis edildi. 7 Mart 1969 tarihinde Hozat'ın Geçimli (Ergan) köyünde öldü.

BİBLİYOGRAFYA

Cumhuriyet Arşivi Belgeleri:

BCA, 30.11.1.0/65.22.2; BCA, 490.1.0.0/519.2083.2

TBMM Arşivi Belgeleri:

https://www.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d01/SM_114_1_1.pdf

Seçilmiş Kaynaklar:

TBMM Aza-yı Kiramı Cedveli, s. 12, Ankara, 1337 (1921)

TBMM Aza-yı Kiramı Albümü, s. 82, Ankara [1922]

TBMM Albüm Dönem 1, TBMM'nin 25. Yıldönümünü Anış, s. 20, Ankara 1945

TBMM Albümü 1920-1973, s. 20, Ankara 1973

TBMM Albümü 1920-2010, c. 1, s. 23, Ankara 2010

Fahri Çoker, *Türk Parlamento Tarihi*, c. 3, s. 22 ve 290-291, Ankara 1995

Cepheden Meclise, s. 99, Ankara 1999

Savaş Sertel, Salih Akyel, "I. TBMM'deki Dersim Milletvekilleri ve Faaliyetleri", *Bahaeddin Yediyıldız'a Armağan*, s. 301-314

İrşad Sami Yuca, "I. TBMM'nin Yardıma Muhtaç Mebusları Meselesi", *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 9/42 (2016), s. 831-845

AHMET RAMİZ BEY

(d. Hozat 1884, ö. Sarız 1928)

1884 yılında Tunceli'nin Hozat ilçesine bağlı Karaca köyünde doğdu. Karaballı Aşireti Reisi Kankozade İsmail Ağa'nın oğludur. İlk ve orta eğitimini Hozat'ta tamamladı. Daha sonra 1896 yılında İstanbul'da Harbiye Mektebi Aşiret Sınıfına girdi. Bu okuldan 1897 yılında süvari mülazım-ı sani (teğmen) rütbesiyle mezun oldu. Değişik bölgelerde ve birliklerde görev yaptı. 1913 yılında kolağası (kıdemli yüzbaşı) rütbesiyle askerlik mesleğinden emekliye ayrıldı. I. Dünya Savaşı'nda (1914-1918) tekrar ordu hizmetine alındı ve Doğu Cephesi'ndeki muharebelere katıldı. Savaş sonrası ordudan terhis edildi ve memleketi Hozat'a döndü. Mondros Ateşkes Antlaşması'ndan (30 Ekim 1918) sonra Millî Mücadele'ye destek vermeye başladı. Ankara'da açılması kararlaştırılan TBMM için yapılan seçimlerde Dersim (Tunceli) Milletvekili seçildi. 4 Ağustos 1920 tarihinde Ankara'ya gelerek TBMM çalışmalarına katıldı. Meclis çalışmaları sırasında İstida Komisyonu'nda Üye olarak görev yaptı. TBMM milletvekilleri arasında yaşanan ayrışmadan sonra muhalefeti temsil eden İkinci Grup'ta yer aldı. TBMM I. Dönem (1920-1923) milletvekilliği sona erince yeniden aday olmadı. Memleketi olan Hozat'a döndü. Bir süre sonra Kayseri'nin Sarız ilçesine bağlı İncemağara köyüne yerleşti. Hayatının kalan kısmını burada geçirdi. Bir daha herhangi bir resmî veya siyasi görev almadı. 1 Haziran 1928 tarihinde Sarız'ın İncemağara köyünde öldü. Soyadı Kanunu (1934) çıktıktan sonra ailesi "TAN" soyadını aldı.

BİBLİYOGRAFYA

Cumhuriyet Arşivi Belgeleri:

BCA, 272.0.0.11/18.89.23; BCA, 30.10.0.0/110.741.10

TBMM Arşivi Belgeleri:

https://www.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d01/SM_115_1_1.pdf

https://www.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d01/SM_114_1_1.pdf

Seçilmiş Kaynaklar:

TBMM Aza-yı Kiramı Cedveli, s. 12, Ankara, 1337 (1921)

TBMM Aza-yı Kiramı Albümü, s. 81, Ankara [1922]

TBMM Albüm Dönem 1, TBMM'nin 25. Yıldönümünü Anış, s. 20, Ankara 1945

TBMM Albümü 1920-1973, s. 20, Ankara 1973

TBMM Albümü 1920-2010, c. 1, s. 23, Ankara 2010

Fahri Çoker, *Türk Parlamento Tarihi*, c. 3, s. 22 ve 283-284, Ankara 1995

Cepheden Meclise, s. 117, Ankara 1999

Savaş Sertel, Salih Akyel, "I. TBMM'deki Dersim Milletvekilleri ve Faaliyetleri", *Bahaeddin Yediyıldız'a Armağan*, s. 301-314

Onur Zeki, *Birinci TBMM'de Bağımsız Mebuslar ve Yasama Çalışmaları (1920-1923)*, Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi, Ankara 2018

ABDÜLHAK TEVFİK BEY (GENÇTÜRK)

(d. Hozat 1885, ö. Hozat 1966)

1885 yılında Tunceli'nin Hozat ilçesinde doğdu. Jandarma Çavuşu Veli Ağa'nın oğludur. İlk ve orta eğitimini Hozat'ta tamamladı. 1899 yılında merkezi Hozat olan Dersim Sancağı Tahrirat Kaleminde memur olarak devlet hizmetine girdi. Daha sonra sırasıyla Ovacık Kazası Tahrirat Kalemi Kâtibi (1904), Dersim Sancağı Tahrirat Kalemi Kâtibi (1905), Dersim Sancağı Bidayet Mahkemesi Zabıt Kâtibi (1907), Keban Kazası Bidayet Mahkemesi Başkâtibi (1910), Mazgirt Kazası Cinayet Mahkemesi Kâtibi (1910), Dersim Sancağı Cinayet Mahkemesi Kâtibi (1911), Mazgirt Kazası Bidayet Mahkemesi Başkâtibi (1912), Çarsacak (Akpazar) Bidayet Mahkemesi Başkâtibi (1912), Çemişgezek Bidayet Mahkemesi Başkâtibi (1913), Dersim Sancağı Tahrirat Kalemi Başkâtibi (1916), Dersim Sancağı İdare Meclisi Başkâtibi (1917) ve Dersim Sancağı Mustantıkı (1918) olarak görev yaptı. I. Dünya Savaşı'nın (1914-1918) sona ermesi ve Mondros Ateşkes Antlaşması'nın (30 Ekim 1918) imzalanmasından sonra Millî Mücadele'ye destek vermeye başladı. Ankarâda açılması kararlaştırılan TBMM için yapılan seçimlerde Dersim (Tunceli) Milletvekili seçildi. 4 Ağustos 1920 tarihinde Ankarâya gelerek TBMM çalışmalarına katıldı. Meclis çalışmaları sırasında Adliye, Müdafaa-i Milliye, Nafia, İstida ve Nizamname-i Dâhili komisyonları ile Memurin Muhakematı Tetkik Kurulunda Üye olarak görev yaptı. TBMM I. Dönem (1920-1923) milletvekilliği sona erince yeniden aday olmadı. Memuriyete döndü ve sırasıyla Dersim (Tunceli) Savcısı (1923), Çemişgezek Savcısı (1923) ve Mazgirt Savcısı (1923) olarak görev yaptı. Son görevinde iken 1925 yılında Şeyh Sait İsyanı ile ilgisi olduğu iddiasıyla tutuklandı. Diyarbakır'da yapılan yargılama sonucu suçlu bulundu ve sekiz ay hapis cezasına çarptırıldı. Hapis cezasının ardından iki yıl boyunca Mersin'de sürgünde kaldı. 1928 yılında memleketi olan Hozat'a döndü. Hayatının kalan kısmını burada geçirdi. Arzuhalcilik yaparak geçimini sağlamaya çalıştı. Bir daha herhangi bir resmî veya siyasi görev almadı. 7 Mart 1966 tarihinde Hozat'ta öldü.

BİBLİYOGRAFYA

Osmanlı Arşivi Belgeleri:

BOA, DH.UMVM, 3/11; BOA, ŞD, 1501/15

Cumhuriyet Arşivi Belgeleri:

BCA, 490.1.0.0/519.2083.2

TBMM Arşivi Belgeleri:

https://www.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d01/SM_110_1_1.pdf

https://www.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d01/SM_114_1_1.pdf

Seçilmiş Kaynaklar:

TBMM Aza-yı Kiramı Cedveli, s. 12, Ankara, 1337 (1921)

TBMM Aza-yı Kiramı Albümü, s. 81, Ankara [1922]

TBMM Albüm Dönem 1, TBMM'nin 25. Yıldönümünü Anış, s. 19, Ankara 1945

TBMM Albümü 1920-1973, s. 19, Ankara 1973

TBMM Albümü 1920-2010, c. 1, s. 22, Ankara 2010

Fahri Çoker, *Türk Parlamento Tarihi*, c. 3, s. 22 ve 292-293, Ankara 1995

Savaş Sertel, Salih Akyel, "I. TBMM'deki Dersim Milletvekilleri ve Faaliyetleri", *Bahaeddin Yediyıldız'a Armağan*, s. 301-314

Onur Zeki, *Birinci TBMM'de Bağımsız Mebuslar ve Yasama Çalışmaları (1920-1923)*, Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi, Ankara 2018

DIYARBEKİR (DIYARBAKIR)

TBMM

ABDÜLHAMİT HAMDİ EFENDİ

(d. Diyarbakır 1871, ö. Diyarbakır 1928)

1871 yılında Diyarbakır'da doğdu. Diyarbakır Mülkiye İdadi Mektebi Farsça, Kitabet ve Türkçe öğretmenlerinden Çermikli Ali İlmi Efendi'nin oğludur. İlk ve ortaöğrenimini Diyarbakır'da Sıbyan Mektebi ve Mülkiye Rüştiyesinde tamamladı. Eğitimine Diyarbakır Hüsrev Paşa Medresesinde devam etti ve tamamlayıp icazetini aldı. İcazetini aldıktan sonra Bürhan-ı Terakki İbtidai Mektebinde Başöğretmenlik (1904), Askerî Rüştiyede Farsça Öğretmenliği (1905), İdadide Türkçe Öğretmenliği (1906), Şeriye Mahkemesi Başkâtipliği ve Kadı Vekilliği, Sultani'de Din Dersleri, Arapça ve Türkçe Öğretmenliği ve Numune Mektebi Müdür Vekilliği yaptı. Ankara'da TBMM'nin açılmasıyla birlikte TBMM I. Dönem (1920-1923) için yapılan seçimlerde Diyarbakır Milletvekili seçildi. 16 Mayıs 1920 tarihinde Meclise katıldı. Mecliste Şeriye-Evkaf, Adliye ve Maarif komisyonlarında çalıştı. Dönemin sona ermesiyle birlikte vekillik görevi de sona erdi. Görevi sona erdikten sonra Diyarbakır Lisesinde Arapça Öğretmenliği (1923) yaptı. 1926 yılında emekli oldu. 14 Mayıs 1928 tarihinde Diyarbakır'da öldü. Soyadı Kanunu'nun (1934) ilanından sonra ailesi "BİLECEN" ve "ÇİNTAN" soyadlarını aldı.

BİBLİYOGRAFYA

Osmanlı Arşivi Belgeleri:

BOA, DH.SAİD.d, 157/473; BOA, MF.MKT, 928/29; BOA, MF.MKT, 957/4; BOA, MF.MKT, 962/68; BOA, MF.MKT, 1031/50; BOA, MF.MKT, 1090/3; BOA, MF.MKT, 1115/39; BOA, MF.MKT, 1166/23; BOA, MF.MKT, 1170/37; BOA, MF.MKT, 1184/91; BOA, MF.MKT, 1211/66

Cumhuriyet Arşivi Belgeleri:

BCA, 490.1.0.0/516.2073.5

TBMM Arşivi Belgeleri:

https://www.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d01/SM_116_1_1.pdf

Seçilmiş Kaynaklar:

TBMM Aza-yı Kiramı Cedveli, s. 12, Ankara, 1337 (1921)

TBMM Aza-yı Kiramı Albümü, s. 83, Ankara [1922]

TBMM Albüm Dönem 1, TBMM'nin 25. Yıldönümünü Anış, s. 20, Ankara 1945

TBMM Albümü 1920-1973, s. 20, Ankara 1973

TBMM Albümü 1920-2010, c. 1, s. 23 ve 65, Ankara 2010

Fahri Çoker, *Türk Parlamento Tarihi*, c. 3, s. 22 ve 297, Ankara 1995

MUSTAFA AKİF BEY (TÜTENK)

(d. Diyarbakır 1875, ö. 1952)

1875 yılında Diyarbakır'da doğdu. Hafız Ahmet Cemil Efendi'nin oğludur. İlköğrenimini özel okulda, ortaöğrenimini ise rüştiyede tamamladı. Eğitimine Darülmualliminde devam etti. Aynı zamanda medresede eğitim aldı. Eğitimini tamamladıktan sonra Diyarbakır İdadisinde Öğretmenlik ve Yöneticilik, Maarif İdaresinde Kâtiplik, Diyarbakır Vilayet Gazetesi, Dicle Gazetesi ve Peyman Gazetesinde Ziya Gökalp ile birlikte yöneticilik, Diyarbakır Evkaf Müdürlüğü Başkâtipliği (1914), Van Evkaf Müdür Vekilliği ve Başkâtipliği yaptı. Bu sırada Ankara'da TBMM'nin açılmasıyla birlikte TBMM I. Dönem (1920-1923) için yapılan seçimlerde Diyarbakır Milletvekili seçildi. 16 Mayıs 1920 tarihinde Meclise katıldı. Mecliste Şeriye-Evkaf ve İstida komisyonlarında çalıştı. Dönemin sona ermesiyle birlikte milletvekilliği görevi de sona erdi. Daha sonraki yaşamında Maraş Evkaf Müdürlüğü ve Urfa Evkaf Müdürlüğü yaptı. Son görevinden 1 Mayıs 1932'de emekliye ayrıldı. Emekli olduktan sonra özel okullarda öğretmenlik yaptı. 18 Ekim 1952 tarihinde öldü. Mustafa Akif Bey, tarihçi Ahmet Arif Tütenk'in (ö. 1985) babasıdır.

BİBLİYOGRAFYA

Osmanlı Arşivi Belgeleri:

BOA, DH.MKT, 2827/44; BOA, DH.MKT, 2843/29; BOA, DH.MUI, 147/55; BOA, DH.SYS, 57/49; BOA, MF.MKT, 1220/83

Cumhuriyet Arşivi Belgeleri:

BCA, 180.9.0.0/243.1214.21

TBMM Arşivi Belgeleri:

https://www.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d01/SM_121_1_1.pdf

Seçilmiş Kaynaklar:

TBMM Aza-yı Kiramı Cedveli, s. 12, Ankara, 1337 (1921)

TBMM Aza-yı Kiramı Albümü, s. 84, Ankara [1922]

TBMM Albüm Dönem 1, TBMM'nin 25. Yıldönümünü Anış, s. 21, Ankara 1945

TBMM Albümü 1920-1973, s. 21, Ankara 1973

TBMM Albümü 1920-2010, c. 1, s. 23, Ankara 2010

Fahri Çoker, *Türk Parlamento Tarihi*, c. 3, s. 23 ve 304, Ankara 1995

Yaşar Özüçetin, "TBMM Birinci Döneminde Maarifçiler", *Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi*, 14/42 (1998), s. 871-887

MEHMET ZÜLFÜ BEY (TİGREL)

(d. Diyarbakır 1876, ö. Diyarbakır 1940)

1876 yılında Diyarbakır'da doğdu. Diyarbakır eşrafından Zülfüze Ali Hamit Bey'in oğludur. İlköğrenimini Diyarbakır İbtidai Mektebinde, ortaöğrenimini ise Diyarbakır Askerî Rüştiyesinde tamamladı. Eğitimine Mülkiye İdadisinde devam etti ve tamamladı. Mezun olduktan sonra İl Mektupçuluk Kalemünde Kâtiplik, Mübeyyizlik, Bidayet Mahkemesi Hukuk ve Ceza Üyeliği, İstinaf Mahkemesi Savcı Vekilliği, Belediye Meclisi Üyeliği, İl Genel Meclisi Üyeliği, İl İdare Heyeti Üyeliği ve Genel Meclis İkinci Başkanlığı yaptı. Bu sırada Meclis-i Mebusan IV. Dönem (1912), V. Dönem (1914-1918) ve VI. Dönem (1920) Diyarbakır Mebusu seçildi. Ancak, İngilizler tarafından tutuklanarak önce Mısır'a daha sonra da Malta Adasına sürüldüğü için Osmanlı Meclis-i Mebusanı son dönemine katılamamıştır. 25 Ekim 1921'de serbest bırakıldı. 15 Kasım 1921 tarihinde Ankara'ya geldi. TBMM Genel Kuruluna Diyarbakır Milletvekili olarak takdim edildi. Mecliste Dâhiliye ve Sıhhiye-Muavenet-i İctimaiye komisyonlarında çalıştı. Lozan Barış Konferansı'na Danışman Üye olarak katıldı. TBMM II, IV, V ve VI. dönemlerde tekrar Diyarbakır Milletvekili seçilerek ölünceye kadar Meclisteki yerini korudu. 29 Ekim 1940 tarihinde Diyarbakır'da öldü. Millî Mücadele döneminde gösterdiği hizmetlerden dolayı Kırmızı- Yeşil Şeritli İstiklal Madalyası ile ödüllendirildi. Oğlu Hamit Zülfü Tigrel (ö. 1973) XI. Dönem Diyarbakır Milletvekili olarak Mecliste bulundu.

BİBLİYOGRAFYA

Osmanlı Arşivi Belgeleri:

BOA, DH.SAİD.d, 95/429; BOA, İ.DUİT, 62/18; BOA, DH.KMS, 43/10; BOA, BEO, 4551/341309; BOA, BEO, 4552/341352; BOA, DH.ŞFR, 611/36; BOA, MV, 214/26; BOA, DH.İ.U.M.EK, 117/80; BOA, DH.İ.U.M.EK, 117/94; BOA, DH.İ.U.M.EK, 118/15

Cumhuriyet Arşivi Belgeleri:

BCA, 30.10.0.0/4.19.15; BCA, 30.10.0.0/6.32.28; CA, 30.10.0.0/6.32.36; BCA, 30.10.0.0/6.33.20; BCA, 30.10.0.0/7.39.32; BCA, 30.10.0.0/7.39.36; BCA, 30.10.0.0/7.43.11; BCA, 30.10.0.0/54.355.9; BCA, 30.10.0.0/76.502.4; BCA, 30.10.0.0/195.338.22

TBMM Arşivi Belgeleri:

https://www.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d02/SM_122_1_2.pdf

https://www.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d02/HT_122_1_2.pdf

https://www.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d04/SM_122_1_4.pdf

https://www.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d04/HT_122_1_4.pdf

Seçilmiş Kaynaklar:

TBMM Aza-yı Kiranı Cedveli, s. 12, Ankara, 1337 (1921)

TBMM Aza-yı Kiranı Albümü, s. 83, Ankara [1922]

TBMM Albüm Dönem 1, TBMM'nin 25. Yıldönümünü Anış, s. 21, Ankara 1945

TBMM Albümü 1920-1973, s. 21, Ankara 1973

TBMM Albümü 1920-2010, c. 1, s. 24, 65, 91, 197, 255 ve 321, Ankara 2010

Fahri Çoker, *Türk Parlamento Tarihi*, c. 3, s. 23 ve 308-309, Ankara 1995

AZİZ FEYZİ BEY

(d. Diyarbakır 1878, ö. Diyarbakır 1933)

1878 yılında Diyarbakır'da doğdu. Diyarbakır eşrafından Pirinçizade Arif Bey'in oğludur. İlk ve ortaöğrenimini Diyarbakır Askerî Rüştîyesi ve İdadisinde tamamladı. Eğitim hayatını tamamladıktan sonra tarım ve ticaret ile meşgul oldu, bir süre de mülki idare kalemlerinde memur olarak görev yaptı. Meclis-i Mebusan III. Dönem (1908- 1912), IV. Dönem (1914-1918) ve V. Dönem (1920) Diyarbakır Mebusu seçildi. I. Dünya Savaşı yıllarından sonra 15 Ocak 1919'da İngilizler tarafından tutuklandı. Önce Mısır'a ardından da Malta Adasına sürgüne gönderildi. 6 Eylül 1922'de içinde kendisinin de bulunduğu 16 kişilik bir grupla kaçmayı başardı ve Ankara'ya geldi. 2 Ocak 1922 tarihinde TBMM Genel Kuruluna Diyarbakır Milletvekili olarak takdim edildi. Bu dönem içinde 14 Ocak 1922'de Bayındırlık Bakanlığına getirildi. 12 Kasım 1922'de Türkiye-Rusya Ticaret ve Konsolosluk Antlaşması için görevlendirilen heyetin başkanlığını yaptı. TBMM II. Dönem'de tekrar Diyarbakır Milletvekili seçildi. Bu dönem içinde Ali Fethi Bey Başkanlığındaki hükûmette Bayındırlık Bakanı ve Sağlık Bakanı olarak görev yaptı. 1925 tarihinde hükûmetin istifasıyla görevi sona erdi. Dönemin sona ermesiyle birlikte milletvekilliği de sona erdi ve Diyarbakır'a döndü. 17 Şubat 1933 tarihinde Diyarbakır'da öldü. Millî Mücadele döneminde gösterdiği hizmetlerden dolayı Kırmızı-Yeşil Şeritli İstiklal Madalyası vardır. Soyadı Kanunu'nun (1934) ilanı ile birlikte ailesi "PİRİNÇÇİOĞLU" soyadını aldı. Oğlu Vefik Pirinççioğlu (ö. 1984) XII. Dönem Diyarbakır Milletvekili olarak Mecliste bulundu.

BİBLİYOGRAFYA

Osmanlı Arşivi Belgeleri:

BOA, DH.MKT, 2842/81; BOA, DH.ŞFR, 54/314; BOA, DH.ŞFR, 611/36; BOA, DH.KMS, 43/10; BOA, İ.DUİT, 3/68; BOA, İ.DUİT, 62/18; BOA, DH.İ.UM.EK, 117/80; BOA, DH.İ.UM.EK, 117/94; BOA, DH.İ.UM.EK, 118/15; BOA, BEO, 4551/341309; BOA, BEO, 4552/341352; BOA, BEO, 4692/351866; BOA, MV, 214/26

Cumhuriyet Arşivi Belgeleri:

BCA, 30.10.0.0/4.24.29; BCA, 30.10.0.0/196.342.11

TBMM Arşivi Belgeleri:

https://www.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d01/SM_117_1_1.pdf

https://www.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d02/SM_117_1_2.pdf

https://www.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d02/HT_117_1_2.pdf

Seçilmiş Kaynaklar:

TBMM Aza-yı Kiramı Cedveli, s. 12, Ankara, 1337 (1921)

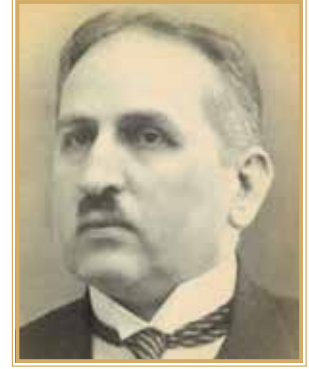
TBMM Aza-yı Kiramı Albümü, s. 83, Ankara [1922]

TBMM Albüm Dönem 1, TBMM'nin 25. Yıldönümünü Anış, s. 20, Ankara 1945

TBMM Albümü 1920-1973, s. 20, Ankara 1973

TBMM Albümü 1920-2010, c. 1, s. 23, Ankara 2010

Fahri Çoker, *Türk Parlamento Tarihi*, c. 3, s. 22 ve 298-299, Ankara 1995

MEHMET KADRİ BEY (ÜÇOK)

(d. Diyarbakır 1882, ö. Ankara 1958)

1882 yılında Diyarbakır'da doğdu. Diyarbakır Mektubi Kalemî Kâtiplerinden Hacı Ganizade Hafız Mehmet Necip Efendi'nin oğludur. İlk ve ortaöğrenimini Diyarbakır Askerî Rüştiyesinde tamamladı. Eğitimine Bursa Mülkiye İdadisinde devam etti. Mülkiye Mektebine girip yüksek kısmından 26 Eylül 1905'te mezun oldu. Mezun olduktan sonra Diyarbakır İl Maiyet Memurluğu (29 Ekim 1905), Siverek Kaymakamlığı (30 Ocak 1908), Viranşehir Kaymakamlığı (27 Nisan 1908), Cizre Kaymakamlığı (7 Kasım 1909), Palu Kaymakamlığı (3 Eylül 1912), Mardin Mutasarrıflığı (10 Eylül 1917) ve Muş Mutasarrıflığı (21 Nisan 1918) yaptı. Bu görev sırasında Ankara'da TBMM'nin açılmasıyla birlikte TBMM I. Dönem (1920-1923) için yapılan seçimlerde Diyarbakır Milletvekili seçildi. 23 Nisan 1920 tarihinde Meclisin açılışında hazır bulundu. Dönem içinde 16 Eylül 1920'de Van Valiliğine atandı. Nisab-ı Müzakere Kanunu hükmünce valiliği tercih etti ve 19 Ekim 1920'de milletvekilliğinden istifa etti. Daha sonra Urfa Mutasarrıflığı (11 Kasım 1922), Mülkiye Müfettişliği (25 Şubat 1923), Tokat (4 Mart 1926), Amasya (10 Ağustos 1930), Eskişehir (27 Mayıs 1936) ve Çorum (27 Haziran 1938) valilikleri görevlerinde bulundu. 15 Nisan 1940 tarihinde emekliye ayrıldı. Ardından Maliye Bakanlığı Kazanç Vergileri İtiraz Tetkik Komisyonu'nda Üye olarak çalıştı. 29 Mayıs 1958 tarihinde Ankara'da öldü.

BİBLİYOGRAFYA

Osmanlı Arşivi Belgeleri:

BOA, DH.SAİD.d, 157/69; BOA, İ.DH, 1462/35; BOA, İ.DH, 1465/14; BOA, İ.DH, 1494/73; BOA, İ.DUİT, 42/69; BOA, İ.DUİT, 42/81

Cumhuriyet Arşivi Belgeleri:

BCA, 30.11.1.0/142.33.1; BCA, 30.18.1.2/67.65.14

TBMM Arşivi Belgeleri:

https://www.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d01/SM_119_1_1.pdf

Seçilmiş Kaynaklar:

TBMM Albüm Dönem 1, TBMM'nin 25. Yıldönümünü Anış, s. 20, Ankara 1945

TBMM Albümü 1920-1973, s. 20, Ankara 1973

TBMM Albümü 1920-2010, c. 1, s. 23, Ankara 2010

Fahri Çoker, *Türk Parlamento Tarihi*, c. 3, s. 23 ve 302-303, Ankara 1995

Ali Çankaya, *Yeni Mülkiye Tarihi ve Mülkiyeliler*, c. 3, s. 1049-1050, Ankara 1968- 1969

ABDÜLKADİR KADRİ BEY (KÜRKÇÜ)

(d. Diyarbakır 1882, ö. İstanbul 1952)

1882 yılında Diyarbakır'da doğdu. Ahmet Ağa'nın oğludur. İlk ve ortaöğrenimini Siverek İbtidai Mektebi, Siverek Rüştîyesi, Diyarbakır Mülkiye İdadisi ile Erzurum ve Şam Askerî İdadilerinde tamamladı. 1901 yılında girdiği Harbiye Mektebinden 1904 yılında piyade mülazım-ı sani (teğmen) rütbesiyle mezun oldu. Mezun olduktan sonra 3. Ordu'ya atanarak Razlık'taki 65. Alayda görevlendirildi. 1908 yılında Selanik Zabitan Talimğâhına tayin edildi. 1910 yılında mülazım-ı evvelige (üsteğmen) terfi ettirilerek 5. Kolordu, 38. Alay'da görevlendirildi. 1911 yılında jandarma sınıfına geçirilerek Gevgili Taburu Tikveş Takım Komutanlığına atandı. 1912 yılında Nevrekop ve Menlik Jandarma Bölük Komutanı olarak Balkan Savaşı'na katıldı. 1913 yılında Urfa Jandarma Alayı'nda Birecik Bölük Komutanlığına, 1914 yılında da Halep Jandarma Alayı Mektebi Müdürlüğüne atandı. Aynı yıl yüzbaşı rütbesine terfi ettirildi. I. Dünya Savaşı'nda hububat, ağnam ve menzil ambarları müfettişlikleri ile Halep'e bağlı Cebel-i Seman ve Reyhaniye (Reyhanlı) kazaları Kaymakam vekilliklerinde bulundu. 1918 yılında İskenderun Jandarma Komutan Vekilliğine getirildikten sonra 1919 yılında kolağası (kıdemli yüzbaşı) rütbesiyle Diyarbakır Jandarma Alayı'na atandı. Ankara'da TBMM'nin açılmasıyla birlikte TBMM I. Dönem (1920-1923) için yapılan seçimlerde Diyarbakır Milletvekili seçildi. 16 Mayıs 1920'de TBMM'de göreve başladı. Mecliste Dâhiliye, Layiha, İrşad, Sıhhiye-Muavenet-i İctimaiye, Nafia ve Defter-i Hakani komisyonlarında çalıştı. 1921 yılında Millî Savunma Bakanlığınca gösterilecek vatani hizmetlerde görev yapmak üzere izinli olarak Meclis'ten ayrıldı. TBMM II. Dönem'de (1923-1927) Siverek'ten Milletvekili seçildi. Bu dönem içinde 1924 yılında binbaşılığa yükseltildi. 9 Ocak 1927 tarihinde askerlikten emekli oldu. 1933 yılında Ankara Ticaret ve Sanayi Odası Başkâtipliğine, 1937 yılında Adana Ticaret ve Zahire Borsası Komiserliğine ve 1942 yılında Bursa Ticaret ve Sanayi Odası Başkâtipliğine atandı. 1944 yılında getirildiği Ticaret Borsası Umumi Kâtipliği görevinden 1949 yılında ayrıldı. 12 Kasım 1952'de İstanbul'da öldü.

BİBLİYOGRAFYA

Cumhuriyet Arşivi Belgeleri:

BCA, 30.10.0.0/3.15.3; BCA, 30.10.0.0/5.28.4; BCA, 30.10.0.0/5.28.7; BCA, 30.10.0.0/5.28.38; BCA, 30.10.0.0/6.34.35; BCA, 30.10.0.0/7.43.26; BCA, 30.10.0.0/8.44.23; BCA, 30.10.0.0/8.44.25; BCA, 30.10.0.0/8.44.26; BCA, 30.10.0.0/8.45.25

TBMM Arşivi Belgeleri:

https://www.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d01/SM_120_1_1.pdf

https://www.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d02/SM_120_1_2.pdf

https://www.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d02/HT_120_1_2.pdf

Seçilmiş Kaynaklar:

TBMM Aza-yı Kiramı Cedveli, s. 12, Ankara, 1337 (1921)

TBMM Aza-yı Kiramı Albümü, s. 84, Ankara [1922]

TBMM Albüm Dönem 1, TBMM'nin 25. Yıldönümünü Anış, s. 21, Ankara 1945

TBMM Albümü 1920-1973, s. 21, Ankara 1973

TBMM Albümü 1920-2010, c. 1, s. 23, 65 ve 119, Ankara 2010

Fahri Çoker, *Türk Parlamento Tarihi*, c. 3, s. 23 ve 300-301, Ankara 1995

Cepheden Meclise, s. 102, Ankara 1999

HACI ŞÜKRÜ BEY (AYDINDAĞ)

(d. İstanbul 1883, ö. İstanbul 1935)

1883 yılında İstanbul'da doğdu. Harputlu Mehmet Nedim Efendi'nin oğludur. İlköğrenimini İbtidai Mektebinde, ortaöğrenimini Rüştiye ve Askerî İdadide tamamladıktan sonra eğitimine 1898 yılında girdiği Harbiye Mektebinde devam etti. 1901 yılında piyade mülazım-ı sani (teğmen) rütbesiyle mezun oldu ve Üçüncü Ordu emrine atandı. Nevrekop Nizamiye 66. Alayda görevlendirildi. Bulgar çetelerle mücadele etti ve üstün hizmetleri dolayısıyla 1902 yılında mülazım-ı evvelik (üsteğmenlik) rütbesine yükseltildi. Daha sonra 1903 yılında Selanik'te kurulan 4. Avcı Taburuna atandı. 1905'te yüzbaşı rütbesine terfi etti. Doyran ve Tikveş Yöresi Mevki Komutanlığı görevinde bulundu. 1908 yılında Meşrutiyetin ilanında taburu ile İstanbul'a geldi. 1909'da Yunan Sınırı Teftiş Heyetinde görev yaptı. 1910 yılında 17. Fırka Mitralyöz Bölüğüne tayin edildi. Balkan Savaşı'nda birçok muharebeye katıldı ve 1912 yılında yaralandı. Manastır'da ve Almanyada tedavi gördü. Yurda dönüşünün ardından 1914 yılında 28. Alay 4. Tabur Komutanlığına atandı. I. Dünya Savaşı'nda (1914-1918) 1. Kanal Harekâtı, Çanakkale Cephesi, Irak Cephesi, İran Harekâtı, Makedonya Cephesi ve Kafkas Cephesi'nde birçok muharebeye katıldı. 28 Temmuz 1915'te Çanakkale Cephesinde Conkbayırı Hücümünde yaralandı. İstanbul'da tedavi gördüğü sırada 1 Eylül 1915'te binbaşı rütbesine terfi ettirildi. Mütarekeden sonra 1918 yılında İzmir'deki 17. Kolordu emrine atanarak, önce 57. Fırka 135. Alay Komutan Yardımcılığına, ardından da 3 Haziran 1919'da 175. Alay Komutanlığına atandı. İzmir'in Yunanlılarca işgalinin ardından bir grup arkadaşıyla Kuva-yı Milliye'yi teşkil ederek komutanlığını üstlendi. 27 Haziran'da Aydın'ı Yunan işgalcilerinden kurtardı. Aydın'a Yunan saldırılarının devam etmesi üzerine Köşk'te bir savunma hattı kurdu. TBMM'nin I. Dönemi için 4 Nisan 1920'de yapılan seçimde Diyarbakır Milletvekili seçildi. 23 Nisan 1920'de TBMM'nin açılışında hazır bulundu. Mecliste Müdafaa-i Milliye, İrşad, Kanun-ı Esasi, Teşkilat-ı Esasiye, Bütçe ve Hariciye komisyonlarında çalıştı. 21 Temmuz 1920'den itibaren dönem sonuna kadar Müdafaa-i Milliye Komisyonu Başkanlığını yaptı. 1 Mart 1921'de kaymakam (yarbay) rütbesine yükseltildi. Dönemin sona ermesiyle birlikte milletvekilliği görevi de sona erdi. Millî Mücadele yıllarında göstermiş olduğu hizmetlerden dolayı 21 Kasım 1923 tarihinde

Kırmızı-Yeşil Şeritli İstiklal Madalyası ile ödüllendirildi. 10 Haziran 1924'te 135. Alay, 19 Kasım 1925'te de 7. Fırka 2. Alay Komutanlığına atandı. 1 Haziran 1926 tarihinde miralay (albay) rütbesine terfi ettirildi. 12 Mart 1929'da 2. Kolordu Divan-ı Harp Reisliğine, 4 Şubat 1931'de 42. Alay Komutanlığına, 24 Kasım 1932'de 4. Fırka Askerlik Dairesi Başkanlığına ve 29 Haziran 1933'te de 11. Alay Komutanlığına getirildi. 22 Ağustos 1933'te tuğgeneral rütbesine terfi ettirilerek 17. Fırka Piyade Tugay Komutanlığına atandı. Bu görevdeyken 19 Temmuz 1935 tarihinde İstanbul'da öldü.

BİBLİYOGRAFYA

Osmanlı Arşivi Belgeleri:

BOA, DH.ŞFR, 97/294; BOA, DH.ŞFR, 101/75; BOA, DH.ŞFR, 101/76; BOA, DH.ŞFR, 101/109; BOA, DH.ŞFR, 102/30; BOA, DH.ŞFR, 638/86; BOA, DH.KMS, 53/46; BOA, DH.KMS, 53/76

Cumhuriyet Arşivi Belgeleri:

BCA, 30.10.0.0/5.29.8; BCA, 30.10.0.0/13.77.5; BCA, 30.10.0.0/204.293.21

TBMM Arşivi Belgeleri:

https://www.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d01/SM_118_1_1.pdf

Seçilmiş Kaynaklar:

TBMM Aza-yı Kiramı Cedveli, s. 12, Ankara, 1337 (1921)

TBMM Aza-yı Kiramı Albümü, s. 82, Ankara [1922]

TBMM Albüm Dönem 1, TBMM'nin 25. Yıldönümünü Anış, s. 20, Ankara 1945

TBMM Albümü 1920-1973, s. 20, Ankara 1973

TBMM Albümü 1920-2010, c. 1, s. 23, Ankara 2010

Fahri Çoker, *Türk Parlamento Tarihi*, c. 3, s. 23 ve 305-307, Ankara 1995

Türk İstiklal Harbi'ne Katılan Alay ve Tugay Komutanlarının Biyografileri, c. 2, s. 202-204, Ankara 2010

Volkan Payaslı, "Birinci Dönem TBMM'de Diyarbakır Milletvekili Hacı Şükrü (Aydınadağ) Bey'in Siyasi Faaliyetleri (1920-1923)", *Uluslararası Diyarbakır Kongresi 2018*, s. 645-674, Diyarbakır 2018

Onur Zeki, *Birinci TBMM'de Bağımsız Mebuslar ve Yasama Çalışmaları (1920-1923)*, Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi, Ankara 2018

Cepheden Meclise, s. 76, Ankara 1999

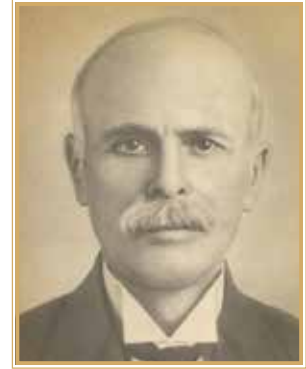

EDİRNE

TBMM

MEHMET FAİK BEY (KALTAKKIRAN)

(d. Edirne 1869, ö. Ankara 1948)

Literatürde doğum yılı 1870 olarak gösterilmişse de Osmanlı sicil kaydında hicri 4 Muharrem 1286 ve rumi 4 Nisan 1285 tarihinde (miladi 16 Nisan 1869) doğduğu ifade edilmektedir. Edirne’de doğmuştur. Kaltakkıranzade Ahmet Badi Efendi’nin oğludur. İlk ve orta eğitimini İstanbul ve Trabzon’da tamamladı. 1883 yılında Trabzon Vilayeti Mektubi Kaleminde Memur olarak devlet hizmetine girdi. Ardından 1890 yılında Edirne Vilayeti Nüfus Müdürlüğü Kâtipliğine nakledildi. Bu görevi sırasında gizli siyasi cemiyet kurmak ve sakıncalı kitap tercüme etmek suçlamasıyla tutuklandı ve üç yıl kadar Edirne’de hapiste kaldı. Cezasını tamamlayınca Konya’ya sürgün edildi. Daha sonra sırasıyla Konya Vilayeti Nafia Kalemî Kâtibi (1900), Konya Vilayeti Mektubi Kalemî Başkâtibi (1901) ve İstanbul Reji İdaresi Tercümanı (1902) olarak görev yaptı. Meşrutiyet’in yeniden ilanından (1908) sonra Osmanlı Mebusan Meclisi III. Dönem (1908-1912), IV. Dönem (1912) ve V. Dönem’de (1914-1918) Edirne Mebusu seçildi. I. Dünya Savaşı’nın (1914-1918) sona ermesi ve Mondros Ateşkes Antlaşması’nın (30 Ekim 1918) imzalanmasından sonra Millî Mücadele’ye destek vermeye başladı. Trakya-Paşaeli Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti kurucuları arasında yer aldı. Bu sırada Son Osmanlı Mebusan Meclisi (1920) için yapılan seçimlerde yeniden Edirne Mebusu seçildi. İstanbul’un işgal edilmesi ve Mebusan Meclisinin kapatılması üzerine İngilizler tarafından tutuklandı ve Malta Adasına götürüldü. Bir yıl kadar burada tutulduktan sonra TBMM’nin girişimleriyle serbest bırakıldı. 23 Nisan 1921 tarihinde Ankara’ya geldi ve Edirne Milletvekili olarak TBMM çalışmalarına katıldı. Meclis çalışmaları sırasında Müvazene-i Maliye ve Bütçe komisyonlarında üye olarak görev yaptı. Ayrıca TBMM İkinci Başkan Vekilliğine seçildi. TBMM I. Dönem (1920-1923) milletvekilliğinin ardından II. Dönem (1923-1927), III. Dönem (1927-1931), IV. Dönem (1931-1935), V. Dönem (1935-1939) ve VI. Dönem’de (1939-1943) yine Edirne Milletvekili olarak TBMM çatısı altında bulunmaya devam etti. Bu süreçte 1928 yılında devlet memurluğundan emekliye ayrıldı. Son dönem milletvekilliğinin ardından tekrar aday olmadı. Ankara’ya yerleşti ve hayatının kalan kısmını burada geçirdi. 2 Ocak 1948 tarihinde Ankara’da öldü.

BİBLİYOGRAFYA

Osmanlı Arşivi Belgeleri:

BOA, DH.SAİD.d, 102/399; BOA, DH.MKT, 1922/102; BOA, DH.MKT, 18/13; BOA, MF.MKT, 221/39; BOA, BEO, 3790/284222; BOA, DH.ŞFR, 63/231; BOA, DH.İ.UM.EK, 114/84

Cumhuriyet Arşivi Belgeleri:

BCA, 30.10.0.0/4.23.14; BCA, 30.10.0.0/5.30.5; BCA, 30.10.0.0/5.30.19; BCA, 30.10.0.0/76.499.10; BCA, 30.10.0.0/118.831.19

TBMM Arşivi Belgeleri:

https://www.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d01/SM_124_1_1.pdf

https://www.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d02/SM_124_1_2.pdf

https://www.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d03/SM_124_1_3.pdf

https://www.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d04/SM_124_1_4.pdf

https://www.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d05/SM_124_1_5.pdf

https://www.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d02/HT_124_1_2.pdf

https://www.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d04/HT_124_1_4.pdf

https://www.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d05/HT_124_1_5.pdf

Seçilmiş Kaynaklar:

TBMM Aza-yı Kiramı Cedveli, s. 3, Ankara, 1337 (1921)

TBMM Aza-yı Kiramı Albümü, s. 37, Ankara [1922]

TBMM Albüm Dönem 1, TBMM'nin 25. Yıldönümünü Anış, s. 21, Ankara 1945

TBMM Albümü 1920-1973, s. 21, Ankara 1973

TBMM Albümü 1920-2010, c. 1, s. 24, 65, 92, 145, 197, 255 ve 321, Ankara 2010

Fahri Çoker, *Türk Parlamento Tarihi*, c. 3, s. 23 ve 319-320, Ankara 1995

MEHMET ŞEREF BEY (AYKUT)

(d. Edirne 1874, ö. İstanbul 1939)

1874 yılında Edirne’de doğdu. Miralay (Albay) Oruç Paşazade Arif Bey’in oğludur. İlk ve orta eğitimini Edirne ve İstanbul’da tamamladı. Ardından İstanbul’da Hukuk Mektebine girdi. Bu okuldan 1894 yılında mezun oldu. Uzun yıllar İstanbul, İzmir ve Edirne’de serbest avukat olarak çalıştı. Aynı zamanda pek çok gazete ve dergide yazarlık yaptı. I. Dünya Savaşı’nın (1914-1918) sona ermesi ve Mondros Ateşkes Antlaşması’nın (30 Ekim 1918) imzalanmasından sonra Millî Mücadele’ye destek vermeye başladı. Trakya-Paşaeli Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti kurucuları arasında yer aldı. Bu sırada Son Osmanlı Mebusan Meclisi (1920) için yapılan seçimlerde Edirne Mebusu seçildi. Mebusan Meclisinde Misak-ı Millî’nin hazırlanması ve ilan edilmesi aşamalarındaki çalışmalara katıldı. İstanbul’un işgal edilmesi ve Mebusan Meclisinin kapatılmasından sonra İngilizler tarafından tutuklandı ve Malta Adasına götürüldü. Bir yıl kadar burada tutulduktan sonra TBMM’nin girişimleriyle serbest bırakıldı. 23 Nisan 1921 tarihinde Ankara’ya geldi ve Edirne Milletvekili olarak TBMM çalışmalarına katıldı. Meclis çalışmaları sırasında Kanun-ı Esasi, Teşkilat-ı Esasiye, Adliye ve Hariciye komisyonları ile Memurin Muhakematı Tetkik Kurulunda Üye olarak görev yaptı. TBMM I. Dönem (1920-1923) milletvekilliği sona erince yeniden aday olmadı. İstanbul’a yerleşti ve burada serbest avukatlık yaptı. Ayrıca tarih ve dil alanlarında bilimsel çalışmalarla meşgul oldu. Daha sonra TBMM IV. Dönem’de (1931-1935) yeniden Edirne Milletvekili seçildi. Ardından V. Dönem (1935-1939) ve VI. Dönem’de (1939-1943) yine Edirne Milletvekili olarak TBMM çatısı altında bulunmaya devam etti. Son dönem milletvekilliği devam ettiği sırada 18 Mayıs 1939 tarihinde İstanbul’da öldü.

BİBLİYOGRAFYA

Osmanlı Arşivi Belgeleri:

BOA, DH.MKT, 1366/96; BOA, DH.MKT, 1418/95; BOA, İ.DH, 1003/79236; BOA, İ.DH, 1014/80018, BOA, Y.A.HUS, 197/94; BOA, DH.KMS, 54/10; BOA, DH.KMS, 57/37; BOA, DH.İ.UM.EK, 114/84; BOA, DH.İ.UM.EK, 116/67

Cumhuriyet Arşivi Belgeleri:

BCA, 30.10.0.0/5.25.2; BCA, 30.10.0.0/5.30.5; BCA, 30.10.0.0/5.30.13; BCA, 30.10.0.0/5.30.19; BCA, 30.10.0.0/76.499.10; BCA, 30.10.0.0/76.501.2

TBMM Arşivi Belgeleri:

https://www.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d01/SM_126_1_1.pdf

https://www.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d04/SM_126_1_4.pdf

https://www.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d05/SM_126_1_5.pdf

https://www.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d06/SM_126_1_6.pdf

https://www.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d04/HT_126_1_4.pdf

Seçilmiş Kaynaklar:

TBMM Aza-yı Kiramı Cedveli, s. 3, Ankara, 1337 (1921)

TBMM Aza-yı Kiramı Albümü, s. 38, Ankara [1922]

TBMM Albüm Dönem 1, TBMM'nin 25. Yıldönümünü Anış, s. 22, Ankara 1945

TBMM Albümü 1920-1973, s. 22, Ankara 1973

TBMM Albümü 1920-2010, c. 1, s. 24, 65, 198, 255 ve 321, Ankara 2010

Fahri Çoker, *Türk Parlamento Tarihi*, c. 3, s. 23 ve 321-322, Ankara 1995

Mehmet Şeref Aykut, *Trakya Millî Mücadele Tarihi, Malta Hatıratı ve Malta'da Türkler*, İstanbul 2010

Cemal Kutay, *Mehmed Şeref Aykut 1874-1939*, İstanbul 1985

CAFER TAYYAR BEY / PAŞA (EĞİLMEZ)

(d. Priştine 1877, ö. İstanbul 1958)

1877 yılında günümüzde Kosova sınırları içerisinde kalan Priştine’de doğdu. Plevne Savunması’nda (1878) şehit olan Yüzbaşı Çolakzade Emin Bey’in oğludur. İlk ve orta eğitimini Drama ve Manastır’da (Bitola) tamamladı. Daha sonra 1898 yılında İstanbul’da Harbiye Mektebine girdi. Bu okuldan 1901 yılında süvari mülazım-ı sani (teğmen) olarak mezun oldu. Ardından kurmay sınıfına seçilerek Erkan-ı Harbiye Mektebine girdi. Bu okuldan ise 1904 yılında mezun oldu. Osmanlı dönemindeki askerlik kariyeri boyunca sırasıyla mülazım-ı sani-teğmen (1901), mülazım-ı evvel-üsteğmen (1902), yüzbaşı (1904), kolağası-kıdemli yüzbaşı (1906), binbaşı (1907), tenzilen yeniden kolağası-kıdemli yüzbaşı (1909), yeniden binbaşı (1911), kaymakam-yarbay (1914) ve miralay-albay (1915) rütbelerini aldı. Bu süreçte Selanik, Kumanova, İstanbul, İpek, Üsküdar, Tekirdağ, Çanakkale ve Edirne’de çeşitli kademelerde subay ve komutan olarak görev yaptı. Yine bu süreçte Balkan Savaşı (1912-1913) ve I. Dünya Savaşı (1914-1918) muharebelerine katıldı. 1916 yılında Tekirdağ’daki İkinci Kolordu Komutanlığına getirildi. Son olarak 1918 yılında Edirne’deki Birinci Kolordu Komutanlığına atandı. I. Dünya Savaşı’nın sona ermesi ve Mondros Ateşkes Antlaşması’nın (30 Ekim 1918) imzalanmasından sonra Millî Mücadele’ye destek vermeye başladı. Bir yandan Trakya-Paşaeli Müdafaa-i Hukuk Cemiyetini kurmaya çalışırken bir yandan da Anadolu’da bulunan Mustafa Kemal Paşa ile irtibata geçti. İstanbul’un işgal edilmesi (1920) üzerine Edirne’de sıkıyönetim ilan etti. Bu hareketi üzerine İstanbul Hükûmeti tarafından görevinden azledildi. Bu karara karşı Trakya-Paşaeli Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti tarafından “Trakya Millî Komutanı” ilan edildi ve Edirne’de yönetime el koydu. Bu sırada Ankara’da açılması kararlaştırılan TBMM için yapılan seçimlerde Edirne Milletvekili seçildi. Ancak görevi nedeniyle Edirne’den ayrılmadı. Yunan ordusunun Trakya’ya saldırısı sırasında ise (20 Temmuz 1920) esir düştü. Atina’ya götürüldü ve 1923 yılının Mart ayına kadar burada tutuldu. Nihayet 11 Nisan 1923 tarihinde Ankara’ya geldi ve Edirne Milletvekili olarak TBMM çalışmalarına katıldı. TBMM I. Dönem (1920-1923) milletvekilliğinin ardından II. Dönem’de (1923-1927) yine Edirne Milletvekili seçildi. Aynı anda Birinci Kolordu Komutanlığını da üstlendi. Bu dönemde 24 Eylül 1923 tarihinde mirliva (tümgeneral) rütbesine yükseltildi. Askerlik veya milletvekilliği görevlerinden birinin tercih edilmesi gerektiğine dair çıkan kanun (1924) üzerine 31 Ekim 1924’te milletvekilliğini tercih

etti. Aynı yıl Terakkiperver Cumhuriyet Fırkası kurucuları arasında yer aldı. TBMM II. Dönem (1923-1927) milletvekilliği sona erince yeniden aday olmadı. 1926 yılında ise İzmir Suikastı Davası kapsamında tutuklandı. Yapılan yargılama sonucu suçsuz olduğu anlaşıl原因 aynı yıl serbest bırakıldı. 1928 yılında ise askerlikten emekliye ayrıldı. İstanbul'a yerleşti ve hayatının kalan kısmını burada geçirdi. Bir daha herhangi bir resmî veya siyasi görev almadı. 3 Ocak 1958 tarihinde İstanbul'da öldü.

BİBLİYOGRAFYA

Osmanlı Arşivi Belgeleri:

BOA, İ.DH, 1482/51; BOA, İ.DH, 1491/16; BOA, DH.MTV, 33/26; BOA, DH.MTV, 33/42; BOA, İ.HB, 163/23; BOA, İ.DUİT, 152/15; BOA, DH.İ.UM, 3/1; BOA, DH.EUM.SSM, 63/25

Cumhuriyet Arşivi Belgeleri:

BCA, 30.10.0.0/4.23.41; BCA, 30.10.0.0/7.39.30; BCA, 30.10.0.0/200.362.9; BCA, 30.18.1.1/8.47.9

TBMM Arşivi Belgeleri:

https://www.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d02/HT_123_1_2.pdf

https://www.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d02/SM_123_1_2.pdf

Seçilmiş Kaynaklar:

TBMM Aza-yı Kiramı Cedveli, s. 3, Ankara, 1337 (1921)

TBMM Aza-yı Kiramı Albümü, s. 36, Ankara [1922]

TBMM Albüm Dönem 1, TBMM'nin 25. Yıldönümünü Anış, s. 21, Ankara 1945

TBMM Albümü 1920-1973, s. 21, Ankara 1973

TBMM Albümü 1920-2010, c. 1, s. 24, 65 ve 91, Ankara 2010

Fahri Çoker, *Türk Parlamento Tarihi*, c. 3, s. 23 ve 313-315, Ankara 1995

Türk İstiklal Harbi'ne Katılan Tümen ve Daha Üst Kademelerdeki Komutanların Biyografileri, s. 143-146, Ankara 1989

Cepheden Meclise, s. 66-67, Ankara 1999

Zülal Keleş, "Cafer Tayyar Paşa", *Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi*, 15/44 (1999), s. 529-545

MUSA KAZIM KARABEKİR PAŞA (KARABEKİR)

(d. İstanbul 1882, ö. Ankara 1948)

1882 yılında İstanbul'da doğdu. Mehmet Emin Paşa'nın oğludur. İlk ve orta eğitimini babasının görev yaptığı yerlerde İstanbul, Van, Harput ve Mekke'de tamamladı. Daha sonra 1900 yılında İstanbul'da Harbiye Mektebine girdi. Bu okulu 1902 yılında piyade mülazım-ı sani (teğmen) rütbesiyle bitirdi. Ardından kurmay sınıfına seçilerek Erkan-ı Harbiye Mektebine girdi. Bu okuldan ise 1905 yılında mezun oldu. Osmanlı Dönemi'ndeki askerlik kariyeri boyunca sırasıyla mülazım-ı sani-teğmen (1902), yüzbaşı (1905), kolağası-kıdemli yüzbaşı (1907), binbaşı (1912), kaymakam-yarbay (1914), miralay-albay (1915) ve mirliva-tümgeneral (1918) rütbelerini aldı. Bu süreçte Manastır (Bitola), Edirne, İstanbul, Kosova, Van, Musul, Çanakkale ve Bağdat'ta çeşitli kademelerde subay ve komutan olarak görev yaptı. Yine bu süreçte Balkan Savaşı (1912-1913) ve I. Dünya Savaşı (1914-1918) muharebelerine katıldı. 1916 yılında On Sekizinci Kolordu Komutanlığına, 1917 yılında ise İkinci Kolordu ve Birinci Kafkasya Kolordusu komutanlıklarına atandı. Son olarak 1919 yılında Erzurum'daki On Beşinci Kolordu Komutanlığına tayin edildi. Bu görevi sırasında Millî Mücadele'ye destek vermeye başladı. Erzurum Kongresi'nin (23 Temmuz-4 Ağustos 1919) toplanmasını sağladı. Ankara'da açılması kararlaştırılan TBMM için yapılan seçimlerde aynı anda Aydın, Karesi (Balıkesir), Menteşe (Muğla) ve Edirne'den milletvekili seçildiyse de Edirne Milletvekilliğini tercih etti. Erzurum'daki askerî görevi nedeniyle uzun süre Ankara'ya gelemedi. Bu süreçte Ermenilerce işgal edilen Doğu Anadolu topraklarını kurtarmayı başardı. Bu başarısından dolayı TBMM tarafından 31 Ekim 1920 tarihinde ferik (korgeneral) rütbesine yükseltildi. Ardından Gümrü ve Kars antlaşmalarının imzalanmasını sağladı. 1921 yılının Şubat ayında ise Gürcistan işgalindeki toprakları geri almayı başardı. 1922 yılı boyunca da Erzurum'daki görevinin başında kaldı. Zaferden sonra Ankara'ya geldi ve 30 Ekim 1922 tarihinde Edirne Milletvekili olarak ilk defa TBMM çalışmalarına katılabildi. TBMM I. Dönem (1920-1923) milletvekilliğinin ardından II. Dönem'de (1923-1927) İstanbul Milletvekili seçildi.

Aynı zamanda Birinci Ordu Komutanlığı'nı da üstlendi. Asker milletvekillerinin askerlik veya milletvekilliğinden birini tercih etmesine dair çıkan kanun üzerine 1924 yılında askerlikten istifa ederek milletvekilliğini tercih etti. Aynı yıl Cumhuriyet Halk Fırkasından ayrılarak Terakkiperver Cumhuriyet Fırkasının kurucuları arasında yer aldı ve fırkanın başkanlığına getirildi. Ancak Şeyh Sait İsyanı (1925) sonrası bu fırka kapatıldı. 1926 yılında ise İzmir Suikastı Davası kapsamında tutuklandı. Ankara İstiklal Mahkemesi tarafından İzmir'de yapılan yargılama sonucu suçsuz olduğu anlaşıldı ve aynı yıl serbest bırakıldı. TBMM II. Dönem (1923-1927) milletvekilliği sona erince yeniden aday olmadı. İstanbul'a yerleşti ve uzun süre siyasetten uzak bir hayat sürdü. Bu süreçte 1927 yılında askerlikten emekliye ayrıldı. TBMM V. Dönem (1935-1939) için 1939 yılında yapılan ara seçimde yeniden İstanbul Milletvekili seçildi. Ardından VI. Dönem (1939-1943), VII. Dönem (1943-1946) ve VIII. Dönem'de (1946-1950) yine İstanbul Milletvekili olarak TBMM çatısı altında bulunmaya devam etti. 1946 yılında TBMM Başkanlığı'na seçildi. TBMM VIII. Dönem (1946-1950) Milletvekilliği ve TBMM Başkanlığı (1946-1948) devam ettiği sırada 25 Ocak 1948 tarihinde Ankarada öldü.

BİBLİYOGRAFYA

Osmanlı Arşivi Belgeleri:

BOA, İ.DUİT, 156/31; BOA, İ.DUİT, 158/29; BOA, İ.DUİT, 158/52; BOA, DH.KMS, 54/16; BOA, DH.ŞFR, 638/72; BOA, HR.SYS, 2878/24; BOA, HR.SYS, 2878/55

Cumhuriyet Arşivi Belgeleri:

BCA, 30.10.0.0/46.299.12; BCA, 30.10.0.0/74.483.18; BCA, 30.10.0.0/77.508.5; BCA, 30.18.1.1/1.16.18

TBMM Arşivi Belgeleri:

https://www.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d01/SM_125_1_1.pdf

https://www.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d02/SM_125_1_2.pdf

https://www.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d05/SM_125_1_5.pdf

https://www.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d06/SM_125_1_6.pdf

https://www.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d07/SM_125_1_7.pdf

https://www.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d08/SM_125_1_8.pdf

https://www.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d02/HT_125_1_2.pdf

https://www.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d05/HT_125_1_5.pdf

Seçilmiş Kaynaklar:

TBMM Aza-yı Kiramı Cedveli, s. 3, Ankara, 1337 (1921)

TBMM Aza-yı Kiramı Albümü, s. 37, Ankara [1922]

TBMM Albüm Dönem 1, TBMM'nin 25. Yıldönümünü Anış, s. 22, Ankara 1945

TBMM Albümü 1920-1973, s. 22, Ankara 1973

TBMM Albümü 1920-2010, c. 1, s. 24, 100, 264, 331, 400 ve 475, Ankara 2010

Fahri Çoker, *Türk Parlamento Tarihi*, c. 3, s. 23 ve 316-318, Ankara 1995

Kazım Karabekir, *İstiklal Harbimiz*, İstanbul 1960

Türk İstiklal Harbi'ne Katılan Tümen ve Daha Üst Kademelerdeki Komutanların Biyografileri, s. 177-180, Ankara 1989

Cepheden Meclise, s. 60-61, Ankara 1999

Cevdet Küçük, "Kazım Karabekir", *DİA*, c. 25, s. 150-152, Ankara 2002

MUSTAFA İSMET BEY / PAŞA (İNÖNÜ)

(d. İzmir 1884, ö. Ankara 1973)

1884 yılında İzmir’de doğdu. Malatyalı Kürümzade Hacı Reşit Bey’in oğludur. İlk ve orta eğitimini Sivas ve İstanbul’da tamamladı. Ardından 1900 yılında İstanbul Harbiye Mektebine bağlı Mühendishane-i Berri-i Hümayuna (Topçu Okulu) girdi. Bu okuldan 1903 yılında topçu mülazım-ı sani (teğmen) olarak mezun oldu. Daha sonra kurmay sınıfına seçilerek Erkan-ı Harbiye Mektebine devam etti. Bu okuldan da 1906 yılında mezun oldu. Osmanlı Dönemi’ndeki askerlik kariyeri boyunca mülazım-ı sani-teğmen (1903), mülazım-ı evvel-üsteğmen (1904), yüzbaşı (1906), kolağası-kıdemli yüzbaşı (1908), binbaşı (1912), kaymakam-yarbay (1914) ve miralay-albay (1915) rütbelerini aldı. Bu süreçte Edirne, Selanik, Yemen, Çatalca, Çanakkale, Diyarbakır, Kudüs ve İstanbul’da değişik kademelerde subay ve komutan olarak görev yaptı. Yine bu süreçte Balkan Savaşı (1912-1913) ve I. Dünya Savaşı (1914- 1918) cephelerinde muharebelere katıldı. 1917 yılında Dördüncü Kolordu (Kafkasya) ve Üçüncü Kolordu (Kudüs) komutanlıklarına getirildi. I. Dünya Savaşı’nın son günlerinde İstanbul’da Harbiye Nezareti bünyesinde görevlendirildi. Önce Harbiye Nezareti Müsteşarlığına (1918) ve ardından da Askerî Şura Üyeliğine (1919) tayin edildi. Bu sırada, 1903 yılından bu yana tanıdığı Mustafa Kemal Paşa’nın Anadolu’da başlattığı Millî Mücadele’ye destek vermeye başladı. 1920 yılının başında Ankara’ya giderek kendisiyle görüştü. Ardından İstanbul’a döndü. Bu esnada İstanbul’un işgal edilmesi ve Son Osmanlı Mebusan Meclisinin kapatılması üzerine İstanbul’u terk etti. 3 Nisan 1920 tarihinde Ankara’ya gelerek Millî Mücadele’ye fiilen katıldı. Ankara’da açılması kararlaştırılan TBMM için yapılan seçimlerde hem Ertuğrul (Bilecik) ve hem de Edirne Milletvekili seçildi. Bunlardan Edirne’yi tercih ederek TBMM’nin 23 Nisan 1920 tarihindeki açılışında Edirne Milletvekili olarak hazır bulundu. TBMM tarafından Batı Cephesi Komutanı (1920-1922) olarak görevlendirildi. Bu sırada İstanbul Hükûmeti tarafından 15 Haziran 1920 tarihinde hakkında idam kararı verildi. Ayrıca bu dönemki TBMM hükûmetlerinde Erkan-ı Harbiye-i Umumiye (Genelkurmay) Bakanı (1920-1921) ve Dışişleri Bakanı (1922-1923) olarak bulundu. Anadolu’da işgalci Yunan güçlerine karşı yapılan Birinci

İnönü Savaşı (Ocak 1921), İkinci İnönü Savaşı (Mart 1921), Kütahya- Eskişehir Savaşı (Temmuz 1921) ve Sakarya Meydan Savaşı'na (Ağustos- Eylül 1921) Batı Cephesi Komutanı olarak iştirak etti. Bu dönemde TBMM tarafından mirliva-tümgeneral (1921) rütbesine terfi ettirildi. Büyük Taarruz'da da (Ağustos- Eylül 1922) görev alarak Kurtuluş Savaşı'nın zaferle sonuçlanmasına büyük katkıları oldu. Yine bu sırada TBMM tarafından kendisine ferik (korgeneral) rütbesi verildi. Zaferden sonra TBMM adına Mudanya Ateşkes Antlaşması'nı (11 Ekim 1922) imzaladı. 26 Ekim 1922'de ise Dışişleri Bakanı olarak Lozan Barış Görüşmeleri'ne (1922-1923) katılacak TBMM Heyetinin Başkanlığına getirildi. Görüşmeler sonunda TBMM adına Lozan Barış Antlaşması'nı (24 Temmuz 1923) imzaladı. TBMM I. Dönem (1920- 1923) milletvekilliğinin ardından II. Dönem'de (1923-1927) Malatya Milletvekili seçildi. Daha sonra III. Dönem (1927- 1931), IV. Dönem (1931- 1935) ve V. Dönem'de (1935- 1939) Malatya Milletvekili; VI. Dönem (1939-1943), VII. Dönem (1943- 1946) ve VIII. Dönem'de (1946-1950) Ankara Milletvekili ve IX. Dönem (1950- 1954), X. Dönem (1954-1957), XI. Dönem (1957- 1960), XII. Dönem (1961- 1965), XIII. Dönem (1965- 1969) ve XIV. Dönem'de (1969-1973) Malatya Milletvekili olarak TBMM çatısı altında bulunmaya devam etti. Bu süreçte bir defa Dışişleri Bakanı (1923-1924) ve iki defa Başbakan (1923- 1924 ve 1925- 1937) olarak görev yaptı. Cumhurbaşkanı Mustafa Kemal Atatürk'ün vefatı (10 Kasım 1938) üzerine 11 Kasım 1938 tarihinde TBMM tarafından Türkiye Cumhuriyeti'nin İkinci Cumhurbaşkanı olarak seçildi. 1938-1950 yılları arasında Cumhurbaşkanı olarak görev yaptı. Yine bu dönemde 1938 yılında seçildiği Cumhuriyet Halk Partisi Başkanlığı'nı 1972 yılına kadar devam ettirdi. 27 Mayıs 1960 Askerî Darbesi'nden sonra üçüncü defa Başbakanlık (1961-1965) görevinde bulundu. 1972 yılında CHP Genel Başkanlığı'na Bülent Ecevit'in seçilmesi üzerine hem CHP'den ve hem de TBMM XIV. Dönem (1969- 1973) milletvekilliğinden istifa etti. Ardından Cumhuriyet Senatosu Tabii Üyeliğine (1972-1973) getirildi. Bu görevinde iken 25 Aralık 1973 tarihinde Ankara'da öldü. Mustafa İsmet İnönü'nün oğlu Erdal İnönü (ö. 2007), XVII. Dönem (1983-1987), XVIII. Dönem (1987-1991) ve XIX. Dönem'de (1991-1995) İzmir Milletvekili olarak TBMM çatısı bulunmuş ve Başbakan Yardımcısı (1991-1993) ve Dışişleri Bakanı (1995) olarak görev yapmıştır. Torunu (Özden Toker'in kızı) Ayşe Gülsün Bilgehan ise TBMM XXII. Dönem (2002- 2007), XXIV. Dönem (2011-2015), XXV. Dönem (2015) ve XXVI. Dönem'de (2015-2018) Ankara Milletvekili olarak görev yapmıştır.

BİBLİYOGRAFYA

Osmanlı Arşivi Belgeleri:

BOA, İ.DUİT, 157/69; BOA, İ.DUİT, 157/76; BOA, İ.DUİT, 159/17; BOA, İ.DUİT, 163/41; BOA, İ.DUİT, 176/18; BOA, HR.SYS, 2456/41; BOA, HR.SYS, 2456/67

Cumhuriyet Arşivi Belgeleri:

BCA, 30.10.0.0/12.71.26; BCA, 30.10.0.0/12.73.21; BCA, 30.10.0.0/13.74.2; BCA, 30.10.0.0/13.77.19; BCA, 30.10.0.0/13.77.20; BCA, 30.10.0.0/54.354.35; BCA, 30.10.0.0/83.549.2; BCA, 30.10.0.0/194.330.11; BCA, 30.11.1.0/32.15.2; BCA, 30.18.1.1/1.18.13; BCA, 30.18.1.1/6.34.7; BCA, 30.18.1.2/309.102.1; BCA, 30.18.1.2/309.102.16; BCA, 30.1.0.0/40.236.5, BCA, 30.1.0.0/40.236.6; BCA, 30.1.0.0/40.238.3; BCA, 30.1.0.0/41.246.12; BCA, 30.1.0.0/54.329.3; BCA, 30.1.0.0/124.794.1; BCA, 30.1.0.0/128.829.6; BCA, 30.1.0.0/128.829.8; BCA, 490.1.0.0/732.510.1; BCA, 490.1.0.0/732.510.2

TBMM Arşivi Belgeleri:

https://www.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d02/SM_127_1_2.pdf

https://www.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d03/SM_127_1_3.pdf

https://www.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d04/SM_127_1_4.pdf

https://www.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d05/SM_127_1_5.pdf

https://www.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d06/SM_127_1_6.pdf

https://www.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d03/HT_127_1_3.pdf

https://www.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d04/HT_127_1_4.pdf

https://www.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d05/HT_127_1_5.pdf

Seçilmiş Kaynaklar:

TBMM Aza-yı Kiramı Cedveli, s. 3, Ankara, 1337 (1921)

- TBMM Aza-yı Kiramı Albümü*, s. 37, Ankara [1922]
TBMM Albüm Dönem I, TBMM'nin 25. Yıldönümünü Anış, s. 21, Ankara 1945
TBMM Albümü 1920-1973, s. 21, Ankara 1973
TBMM Albümü 1920-2010, c. 1, s. 24, 110, 162, 214, 276, 308, 376, 450, Ankara 2010
Fahri Çoker, *Türk Parlamento Tarihi*, c. 3, s. 23 ve 323-331, Ankara 1995
İsmet İnönü, *Hatıralarım, Genç Subaylık Yılları, 1884-1918*, İstanbul 1969
İsmet İnönü, *Hatıralar*, İstanbul 1985-1987
Türk İstiklal Harbi'ne Katılan Tümen ve Daha Üst Kademelerdeki Komutanların Biyografileri, s. 216-220, Ankara 1989
Cepheden Meclise, s. 52-53, Ankara 1999
Atilla Çetin, "İnönü, Mustafa İsmet", *DİA*, c. 22, s. 316-319, İstanbul 2000

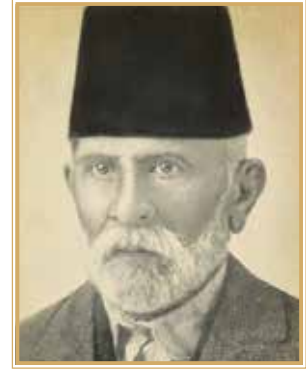

ELAZİZ (ELÂZİĞ)

TBMM

HACI MEHMET FEYZİ BEY (CELAYİR)

(d. Keban 1852, ö. Keban 1940)

Literatürde doğum yılı 1849 olarak gösterilmişse de Osmanlı sicil kaydında hicri 5 Rebiülevvel 1269 (miladi 17 Aralık 1852) tarihinde doğduğu ifade edilmektedir. Günümüzde Elâzığ'ın Keban ilçesine bağlı Denizli köyünde doğmuştur. Hacı Mehmet Ağazade Mahmut Ağa'nın oğludur. İlk eğitimini Keban'da tamamladı. 1872 yılında Keban Kazası Mal Müdürlüğü'nde memur olarak devlet hizmetine girdi. Daha sonra sırasıyla Erzurum Rüsumat Nezareti Muhasebe Kalemi Memuru (1874), Bayazıt (Doğubayazıt) Sancağı Rüsumat Kitabeti Memuru (1875), Eleşkirt Kazası Maliye Vukuat Kâtibi (1875), Erzurum Muhasebe Kalemi Memuru (1877), İspir Kazası Mal Müdürü (1878), Kiğı Kazası Mal Müdürü (1879), ikinci defa İspir Kazası Mal Müdürü (1884), Keban Kazası Mal Müdürü (1888), Eğin (Kemaliye) Kazası Mal Müdürü (1891), Besni Kazası Mal Müdürü (1895), Arapgir Kazası Mal Müdürü (1896), Lazistan (Rize) Kazası Mal Müdürü (1900) ve ikinci defa Keban Kazası Mal Müdürü (1905) olarak görev yaptı. Uzun yıllar devam ettiği son görevi esnasında I. Dünya Savaşı'nın (1914- 1918) sona ermesi ve Mondros Ateşkes Antlaşması'nın (30 Ekim 1918) imzalanması üzerine Millî Mücadele'ye destek vermeye başladı. Erzurum Kongresi'ne (23 Temmuz-7 Ağustos 1919) Elaziz (Elâzığ) Temsilcisi olarak katıldı. Ardından Ankara'da açılması kararlaştırılan TBMM için yapılan seçimlerde Elaziz (Elâzığ) Milletvekili seçildi. 20 Mayıs 1920 tarihinde Ankara'ya gelerek TBMM çalışmalarına katıldı. Meclis çalışmaları sırasında Şeriye-Evkaf, Müvazene-i Maliye ve Bütçe komisyonları ile Memurin Muhakematı Tetkik Kurulunda Üye olarak görev yaptı. TBMM I. Dönem (1920- 1923) milletvekilliği sona erince yeniden aday olmadı. Memleketi olan Keban'a döndü. Hayatının kalan kısmını burada geçirdi ve tarım işleriyle meşgul oldu. Bir daha herhangi bir resmî veya siyasi görev almadı. 18 Aralık 1940 tarihinde Keban'ın Denizli köyünde öldü.

BİBLİYOGRAFYA

Osmanlı Arşivi Belgeleri:

BOA, DH.SAİD.d, 51/49

Cumhuriyet Arşivi Belgeleri:

BCA, 490.1.0.0/517.2075.4

TBMM Arşivi Belgeleri:

https://www.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d01/SM_128_1_1.pdf

https://www.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d01/SM_134_1_1.pdf

Seçilmiş Kaynaklar:

TBMM Aza-yı Kiramı Cedveli, s. 6, Ankara, 1337 (1921)

TBMM Aza-yı Kiramı Albümü, s. 56, Ankara [1922]

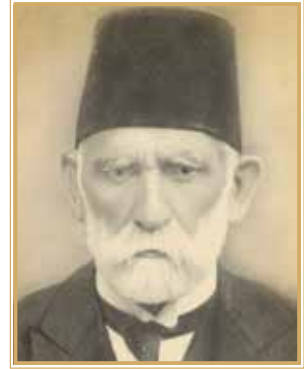
TBMM Albüm Dönem 1, TBMM'nin 25. Yıldönümünü Anış, s. 22, Ankara 1945

TBMM Albümü 1920-1973, s. 22, Ankara 1973

TBMM Albümü 1920-2010, c. 1, s. ?, Ankara 2010

Fahri Çoker, *Türk Parlamento Tarihi*, c. 3, s. 24 ve 339, Ankara 1995

Şahin Yedek, "Atatürk Döneminde Elâzığ'ı Temsil Edenler (1920-1938)", *Akademik Bakış Dergisi*, 48 (2015), s. 61-79

MEHMET NACİ BEY

(d. Harput 1855, ö. Ankara 1931)

Literatürde doğum yılı 1856 olarak gösterilmişse de Osmanlı sicil kaydında hicri 15 Muharrem 1272 (miladi 27 Eylül 1855) tarihinde doğduğu ifade edilmektedir. Günümüzde Elâzığ'a bağlı bir mahalle olan Harput'ta doğmuştur. Kara Alizade İsmail Ağa'nın oğludur. İlk eğitimini Harput'ta tamamladı. Ardından medrese tahsili gördü. 1877 yılında İstanbul'da Mekâtib-i Askeriye Hastanesi'nde Kâtip olarak devlet hizmetine girdi. 1880 yılına kadar İstanbul'da Maçka ve Rami Askerî hastanelerinde kâtip olarak bulundu. Daha sonra sırasıyla Asir Sancağı Muhasebe Kalemî Memuru (1880), Yemen Vilayeti Muhasebe Kalemî Memuru (1883), Taiz Sancağı Gümrük Memuru (1884), ikinci defa Yemen Vilayeti Muhasebe Kalemî Memuru (1884), Hudeyde Sancağı Muhasebecisi (1886), Burdur Sancağı Muhasebecisi (1889) Urfa Sancağı Muhasebecisi (1894), İzmit (Kocaeli) Sancağı Muhasebecisi (1904), Edirne Vilayeti Defterdarı (1906), Adana Vilayeti Defterdarı (1908), Aydın (İzmir) Vilayeti Defterdarı (1910), Beyrut Vilayeti Defterdarı (1911) ve Konya Vilayeti Defterdarı (1913) olarak görev yaptı. Son görevinden 1913 yılında emekliye ayrıldı. Memleketi Elâzığ'a döndü. I. Dünya Savaşı'nın (1914-1918) sona ermesi ve Mondros Ateşkes Antlaşması'nın (30 Ekim 1918) imzalanmasından sonra Millî Mücadele'ye destek vermeye başladı. Ankarada açılması kararlaştırılan TBMM için yapılan seçimlerde Elaziz (Elâzığ) Milletvekili seçildi. Ankaraya gelerek 20 Mayıs 1920 tarihinde TBMM çalışmalarına katıldı. Meclis çalışmaları sırasında Müvazene-i Maliye, Bütçe, Kavanin-i Maliye ve Defter-i Hakani komisyonları ile Memurin Muhakematı Tetkik Kurulunda Üye olarak görev yaptı. 1922 yılında ise TBMM tarafından Ziraat Bankası İdare Meclisi Başkanlığına getirildi. TBMM I. Dönem (1920-1923) milletvekilliğinin ardından II. Dönem'de (1923-1927) yine Elâzığ Milletvekili olarak TBMM çatısı altında bulunmaya devam etti. Bu dönem milletvekilliği sırasında ek görev olarak ikinci defa Ziraat Bankası İdare Meclisi Üyeliği ile Emlak-Eytam Bankası İdare Meclisi Üyeliğine getirildi. Ancak milletvekillerinin yönetim kurulu üyesi olamayacağına dair çıkarılan kanun gereği 16 Aralık 1926 tarihinde milletvekilliğinden istifa etti. 4 Kasım 1931 tarihinde Ankarada öldü. Soyadı Kanunu (1934) çıktıktan sonra ailesi "KARAALİ" soyadını aldı.

BİBLİYOGRAFYA

Osmanlı Arşivi Belgeleri:

BOA, DH.SAİD.d, 26/159; BOA, İ.ML, 57/67; BOA, İ.ML, 70/12; BOA, İ.ML, 86/3; BOA, İ.ML, 90/13, BOA, İ.ML, 93/24; BOA, ŞD, 485/17; BOA, İ.ML, 93/40

Cumhuriyet Arşivi Belgeleri:

BCA, 30.10.0.0/74.485.15

TBMM Arşivi Belgeleri:

https://www.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d01/SM_133_1_1.pdf

https://www.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d02/SM_133_1_2.pdf

https://www.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d02/HT_133_1_2.pdf

Seçilmiş Kaynaklar:

TBMM Aza-yı Kiramı Cedveli, s. 6, Ankara, 1337 (1921)

TBMM Aza-yı Kiramı Albümü, s. 57, Ankara [1922]

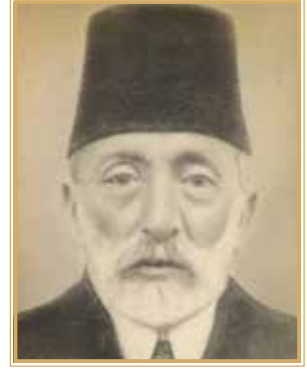
TBMM Albüm Dönem 1, TBMM'nin 25. Yıldönümünü Anış, s. 23, Ankara 1945

TBMM Albümü 1920-1973, s. 23, Ankara 1973

TBMM Albümü 1920-2010, c. 1, s. 25 ve 92, Ankara 2010

Fahri Çoker, *Türk Parlamento Tarihi*, c. 3, s. 24 ve 340-341, Ankara 1995

Şahin Yedek, "Atatürk Döneminde Elâzığ'ı Temsil Edenler (1920-1938)", *Akademik Bakış Dergisi*, 48 (2015), s. 61-79

MEHMET MUHİTTİN BEY

(d. Elâzığ 1866, ö. Elâzığ 1928)

1866 yılında Elâzığ'da doğdu. Çötelizade İshak Bey'in oğludur. İlk ve orta eğitimini Elâzığ'da tamamladı. Uzun yıllar ailesinin sahip olduğu topraklarda tarım ve hayvancılık işleriyle meşgul oldu. 1901 yılında Mamuretülaziz (Elâzığ) Belediye Başkanı seçildi. 1913 ve 1915 yıllarında ise Mamuretülaziz (Elâzığ) Vilayeti İdare Meclisi Üyeliğine getirildi. I. Dünya Savaşı'nın (1914-1918) sona ermesi ve Mondros Ateşkes Antlaşması'nın (30 Ekim 1918) imzalanmasından sonra Millî Mücadele'ye destek vermeye başladı. Elâzığ Müdafaa-i Hukuk Cemiyetine katılarak aktif faaliyetlerde bulundu. Bu sırada Son Osmanlı Mebusan Meclisi (1920) için yapılan seçimlerde Mamuretülaziz (Elâzığ) Mebusu seçildi. İstanbul'un işgal edilmesi ve Mebusan Meclisinin kapatılması üzerine Anadolu'ya geçti. 22 Haziran 1920 tarihinde Ankara'ya geldi ve Elaziz (Elâzığ) Milletvekili olarak TBMM çalışmalarına katıldı. Meclis çalışmaları sırasında Nizamname-i Dâhilî Komisyonu'nda Üye olarak görev yaptı. TBMM I. Dönem (1920-1923) milletvekilliğinin ardından II. Dönem (1923-1927) ve III. Dönem'de (1927-1931) yine Elâzığ Milletvekili olarak TBMM çatısı altında bulunmaya devam etti. TBMM III. Dönem (1927-1931) milletvekilliği devam ettiği sırada 10 Ağustos 1928 tarihinde Elâzığ'da öldü. Soyadı Kanunu (1934) çıktıktan sonra ailesi "ÇÖTELİ" soyadını aldı.

BİBLİYOGRAFYA

Osmanlı Arşivi Belgeleri:

BOA, DH.MTV, 28/14; BOA, İ.DUİT, 16/76; BOA, DH.İ.UM.EK, 116/85; BOA, DH.İ.UM.EK, 116/93; BOA, DH.İ.UM.EK, 117/68; BOA, DH.İ.UM.EK, 117/73; BOA, DH.İ.UM.EK, 117/78

Cumhuriyet Arşivi Belgeleri:

BCA, 30.10.0.0/6.38.29; BCA, 30.10.0.0/74.487.4

TBMM Arşivi Belgeleri:

https://www.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d02/SM_131_1_2.pdf

https://www.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d03/SM_131_1_3.pdf

https://www.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d02/HT_131_1_2.pdf

https://www.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d03/HT_131_1_3.pdf

Seçilmiş Kaynaklar:

TBMM Aza-yı Kiramı Cedveli, s. 6, Ankara, 1337 (1921)

TBMM Aza-yı Kiramı Albümü, s. 57, Ankara [1922]

TBMM Albüm Dönem 1, TBMM'nin 25. Yıldönümünü Anış, s. 22, Ankara 1945

TBMM Albümü 1920-1973, s. 22, Ankara 1973

TBMM Albümü 1920-2010, c. 1, s. 25, 65, 92 ve 146, Ankara 2010

Fahri Çoker, *Türk Parlamento Tarihi*, c. 3, s. 24 ve 342-343, Ankara 1995

Şahin Yedek, "Atatürk Döneminde Elâzığ'ı Temsil Edenler (1920-1938)", *Akademik Bakış Dergisi*, 48 (2015), s. 61-79

HÜSEYİN HÜSNÜ BEY

(d. Elâzığ 1867, ö. Elâzığ 1933)

1867 yılında Elâzığ'ın Melikan (Gözpınar) köyünde doğdu. Nevruzzade Mehmet Efendi'nin oğludur. Kendi imkânlarıyla eğitimini tamamladı. 1886 yılında İstanbul'da polis memuru olarak devlet hizmetine girdi. 1892 yılında polis komiseri olarak Mamuretülaziz (Elâzığ) Vilayeti Polis Müdürlüğü emrine verildi. 1904 yılında ise Erzurum Vilayeti Polis Müdürlüğü emrine nakledildi. Ardından sırasıyla Bingazi (1905), Sivas (1908) ve ikinci defa Mamuretülaziz'de (1909) polis komiseri olarak görev yaptı. 1910 yılında başkomiser olarak Diyarbakir Vilayeti Polis Müdürlüğü emrine atandı. 1912 yılında ise Diyarbakir Vilayeti Polis Müdürlüğüne tayin edildi. Ardından 1914 yılında Bitlis Vilayeti Polis Müdürlüğüne nakledildi. Bu son görevinde iken I. Dünya Savaşı'nın (1914-1918) sona ermesi ve Mondros Ateşkes Antlaşması'nın (30 Ekim 1918) imzalanmasından sonra Millî Mücadele'ye destek vermeye başladı. Ankarada açılması kararlaştırılan TBMM için yapılan seçimlerde Elaziz (Elâzığ) Milletvekili seçildi. 10 Mayıs 1920 tarihinde Ankara'ya gelerek TBMM çalışmalarına katıldı. TBMM tarafından verilen görevle Ankara İstiklal Mahkemesi (1920-1922) Üyeliğinde bulundu. TBMM I. Dönem (1920-1923) milletvekilliğinin ardından II. Dönem (1923-1927), III. Dönem (1927-1931) ve IV. Dönem'de (1931-1935) yine Elâzığ Milletvekili olarak TBMM çatısı altında bulunmaya devam etti. Bu süreçte 1927 yılında memurluktan emekliye ayrıldı. TBMM IV. Dönem (1931-1935) milletvekilliği devam ettiği sırada 8 Ağustos 1933 tarihinde Elâzığ'da öldü. Soyadı Kanunu (1934) çıktıktan sonra ailesi "GÖKÇELİK", "YILDIZHAN" ve "HANAGASI" soyadlarını aldı.

BİBLİYOGRAFYA

Osmanlı Arşivi Belgeleri:

BOA, DH.EUM.MEM, 11/1, BOA, DH.EUM.MEM, 51/16, BOA, DH.EUM.MEM, 51/54, BOA, DH.EUM.MEM, 52/18; BOA, DH.EUM.MEM, 64/48; BOA, DH.EUM.MH, 109/69; BOA, DH.EUM.THR, 25/47; BOA, DH.ŞFR, 468/72; BOA, İ.DH, 1509/76; BOA, İ.DH, 1514/8; BOA, BEO, 4305/322833; BOA, BEO, 4356/326675; BOA, ZB, 410/83, BOA, ZB, 445/24; BOA, ZB, 446/131; BOA, ZB, 454/24; BOA, ZB, 455/33; BOA, ZB, 455/46; BOA, ZB, 466/125; BOA, ZB, 617/31; BOA, ZB, 631/61

Cumhuriyet Arşivi Belgeleri:

BCA, 30.10.0.0/3.17.13; BCA, 30.10.0.0/6.31.1; BCA, 30.10.0.0/6.38.10; BCA, 30.10.0.0/7.43.13; BCA, 30.10.0.0/74.490.9

TBMM Arşivi Belgeleri:

https://www.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d01/SM_134_1_1.pdf

https://www.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d02/SM_130_1_2.pdf

https://www.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d03/SM_130_1_3.pdf

https://www.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d04/SM_130_1_4.pdf

https://www.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d02/HT_130_1_2.pdf

https://www.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d03/HT_130_1_3.pdf

https://www.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d04/HT_130_1_4.pdf

Seçilmiş Kaynaklar:

TBMM Aza-yı Kiramı Cedveli, s. 6, Ankara, 1337 (1921)

TBMM Aza-yı Kiramı Albümü, s. 56, Ankara [1922]

TBMM Albüm Dönem 1, TBMM'nin 25. Yıldönümünü Anış, s. 22, Ankara 1945

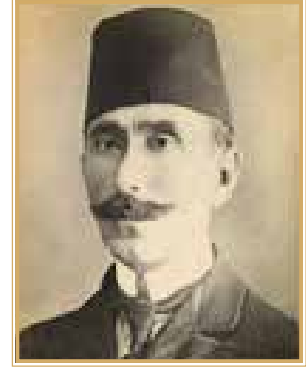
TBMM Albümü 1920-1973, s. 22, Ankara 1973

TBMM Albümü 1920-2010, c. 1, s. 24, 65, 92, 146 ve 199, Ankara 2010

Fahri Çoker, *Türk Parlamento Tarihi*, c. 3, s. 23 ve 337-338, Ankara 1995

Şahin Yedek, "Atatürk Döneminde Elâzığ'ı Temsil Edenler (1920-1938)", *Akademik Bakış Dergisi*, 48 (2015), s. 61-79

Hakan Özkökeli, *I. Dönem TBMM'de Polis Kökenli Milletvekilleri*, Yüksek Lisans Tezi, Kocatepe Üniversitesi, Afyonkarahisar 2010

MUSTAFA RASİM BEY (TEKİN)

(d. Arapgir 1877, ö. Elâzığ 1939)

1877 yılında Malatya'nın Arapgir ilçesinde doğdu. Gürcüzade Halil Hilmi Efendi'nin oğludur. İlk ve orta eğitimini Arapgir'de tamamladı. 1892 yılında Arapgir Kazası Tahrirat Kaleminde memur olarak devlet hizmetine girdi. Ardından sırasıyla Arapgir Kazası Mal Müdürlüğü Memuru (1892), Arapgir Ermeni Mektebi Öğretmeni (1893), Bergama'ya bağlı Kiliseköy (Zeytindağ) Nahiyesi Palamut Vergisi Memuru (1895), İzmir Sancağı Palamut Vergisi Memuru (1895), Soma Kazası Palamut Vergisi Memuru (1896), Arapgir Kazası Tahrirat Kalemi Kâtibi (1896), ek görev olarak ikinci defa Arapgir Ermeni Mektebi Öğretmeni (1896), Harput Kazası Tahrirat Kalemi Memuru (1900), Mamuretülaziz (Elâzığ) Vilayeti İdare Meclisi İkinci Kâtibi (1900), Mamuretülaziz (Elâzığ) Vilayet Gazetesi Müdür Yardımcısı (1903), Mamuretülaziz (Elâzığ) İstinaf Mahkemesi Savcı Yardımcısı (1903), Akçadağ Kazası Bidayet Mahkemesi Başkâtibi (1903), Çarsacak (Akpazar) Kazası Bidayet Mahkemesi Başkâtibi (1904), Keban Kazası Bidayet Mahkemesi Başkâtibi (1905) ve Pütürge Kazası Bidayet Mahkemesi Başkâtibi (1906) olarak görev yaptı. Son görevinden 1908 yılında istifa ederek serbest avukatlık yapmaya başladı. 1916 yılında ise Ayıntab (Gaziantep) Sancağı İdare Meclisi Başkâtipliğine atandı. 1918 yılında bu görevinden ve devlet memurluğundan emekliye ayrıldı ve Elâzığ'da serbest avukatlık yapmaya başladı. I. Dünya Savaşı'nın (1914-1918) sona ermesi ve Mondros Ateşkes Antlaşması'nın (30 Ekim 1918) imzalanmasından sonra Millî Mücadelâ'ye destek vermeye başladı. Ankara'da açılması kararlaştırılan TBMM için yapılan seçimlerde Elaziz (Elâzığ) Milletvekili seçildi. 20 Mayıs 1920 tarihinde Ankara'ya gelerek TBMM çalışmalarına katıldı. Meclis çalışmaları sırasında Adliye, Nizamname-i Dâhilî ve Layiha komisyonları ile Memurin Muhakematı ve Isparta Ağnam Meselesi Tetkik kurullarında üye olarak görev yaptı. TBMM I. Dönem (1920-1923) milletvekilliği sona erince tekrar aday olmadı. Elâzığ'a döndü. Hayatının kalan kısmını burada geçirdi ve serbest avukatlık yapmaya devam etti. 3 Eylül 1939 tarihinde Elâzığ'da öldü.

BİBLİYOGRAFYA

Osmanlı Arşivi Belgeleri:

BOA, DH.SAİD.d, 98/415; BOA, DH.MKT, 785/69; BOA, DH.MKT, 2248/107;
BOA, DH.MKT, 2382/28; BOA, DH.MKT, 2306/7; BOA, DH.MKT, 785/69

Cumhuriyet Arşivi Belgeleri:

BCA, 490.1.0.0/517.2075.4

TBMM Arşivi Belgeleri:

https://www.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d01/SM_134_1_1.pdf

Seçilmiş Kaynaklar:

TBMM Aza-yı Kiramı Cedveli, s. 6, Ankara, 1337 (1921)

TBMM Aza-yı Kiramı Albümü, s. 56, Ankara [1922]

TBMM Albüm Dönem 1, TBMM'nin 25. Yıldönümünü Anış, s. 23, Ankara 1945

TBMM Albümü 1920-1973, s. 23, Ankara 1973

TBMM Albümü 1920-2010, c. 1, s. 25, Ankara 2010

Fahri Çoker, *Türk Parlamento Tarihi*, c. 3, s. 24 ve 344-345, Ankara 1995

Şahin Yedek, "Atatürk Döneminde Elâzığ'ı Temsil Edenler (1920-1938)", *Akademik Bakış Dergisi*, 48 (2015), s. 61-79

HASAN TAHSİN BEY (BERK)

(d. Selanik 1880, ö. İstanbul 1943)

Literatürde doğum yılı 1881 olarak gösterilmişse de Osmanlı sicil kaydında hicri 1297 ve rumi 1296 (miladi 1880) yılında doğduğu ifade edilmektedir. Günümüzde Yunanistan sınırları içerisinde kalan Selanik'te doğmuştur. Selanik esnafından Kazım Efendi'nin oğludur. İlk ve orta eğitimini Selanik'te tamamladı. 1898 yılında Selanik Ziraat Bankası Şubesi'nde memur olarak devlet hizmetine girdi. Uzun yıllar Ziraat Bankası'nın Selanik Şubesinin değişik kademelerinde görev yaptı. Daha sonra sırasıyla Selanik Merkez Sancağı Muhasebe Kalemî Memuru (1907), Selanik Emlak-ı Emiriye Müdürü (1911), Halep Emlak-ı Emiriye Müdürü (1912), Şam Emlak-ı Emiriye Müdürü (1912), Beyrut Emlak-ı Emiriye Müdürü (1913), Cebel-i Bereket (Osmaniye) Sancağı Muhasebecisi (1914), Müntefik (Nasıriye) Sancağı Muhasebecisi (1914), Bağdat Emlak-ı Emiriye Müdürü (1916) ve Mamuretülaziz (Elâzığ) Defterdarı (1918) olarak görev yaptı. I. Dünya Savaşı'nın (1914-1918) sona ermesi ve Mondros Ateşkes Antlaşması'nın (30 Ekim 1918) imzalanması üzerine Millî Mücadele'ye destek vermeye başladı. Ankara'da açılması kararlaştırılan TBMM için yapılan seçimlerde Elaziz (Elâzığ) Milletvekili seçildi. 8 Eylül 1920 tarihinde Ankara'ya gelerek TBMM çalışmalarına katıldı. Ancak kısa bir süre sonra TBMM tarafından 24 Kasım 1920 tarihinde Moskova Elçiliği Muhasebeciliğine atandı ve Moskova'ya gitti. Ardından TBMM Genel Kurulunun 15 Aralık 1920 tarihinde aldığı kararla milletvekilliği sona erdi. Moskovadaki görevinin ardından 1924 yılında Samsun, Çorum, Amasya, Tokat ve Sivas illeri mal sandıkları hesaplarını denetlemekle görevlendirilen heyetin başkanlığına atandı. Daha sonra sırasıyla İstanbul Defterdarlığı Emval-i Metruke Müdürlüğü (1925) ve Emlak-Eytam Bankası İstanbul Emlak İdaresi Müdürlüğüne (1927) getirildi. Ardından TBMM III. Dönem (1927-1931) için yapılan seçimlerde tekrar Elâzığ Milletvekili seçildi. IV. Dönem (1931-1935) ve V. Dönem'de (1935-1939) yine Elâzığ Milletvekili olarak TBMM çatısı altında bulunmaya devam etti. TBMM V. Dönem (1935-1939) milletvekilliği sona erince yeniden aday olmadı. İstanbul'a yerleşti. Hayatının kalan kısmını burada geçirdi. Bir daha herhangi bir resmî veya siyasi görev almadı. 3 Mart 1943 tarihinde İstanbul'da öldü.

BİBLİYOGRAFYA

Osmanlı Arşivi Belgeleri:

BOA, DH.SAİD.d, 141/301; BOA, ML.EEM, 911/10; BOA, ML.EEM, 1099/6;
BOA, ML.EEM, 1208/37; BOA, İ.DUİT, 53/49; BOA, DH.ŞFR, 626/46

Cumhuriyet Arşivi Belgeleri:

BCA, 30.10.0.0/75.492.15; BCA, 490.1.0.0/234.924.1

TBMM Arşivi Belgeleri:

https://www.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d01/SM_129_1_1.pdf

https://www.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d03/SM_129_1_3.pdf

https://www.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d04/SM_129_1_4.pdf

https://www.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d05/SM_129_1_5.pdf

https://www.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d03/HT_129_1_3.pdf

https://www.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d04/HT_129_1_4.pdf

Seçilmiş Kaynaklar:

TBMM Albüm Dönem 1, TBMM'nin 25. Yıldönümünü Anış, s. 23, Ankara 1945

TBMM Albümü 1920-1973, s. 23, Ankara 1973

TBMM Albümü 1920-2010, c. 1, s. 25, 65, 146, 198 ve 256, Ankara 2010

Fahri Çoker, *Türk Parlamento Tarihi*, c. 3, s. 23 ve 335-336, Ankara 1995

Şahin Yedek, "Atatürk Döneminde Elâzığ'ı Temsil Edenler (1920-1938)", *Akademik Bakış Dergisi*, 48 (2015), s. 61-79

MUSTAFA ŞÜKRÜ BEY (ÇAĞLAYAN)

(d. Elâzığ 1882, ö. ? 1936)

1882 yılında Elâzığ'ın Zerteriç (Değirmenönü) köyünde doğdu. Hacı Ahmet Efendi'nin oğludur. İlk ve orta eğitimini Elâzığ'da tamamladı. 1898 yılında Mamuretülaziz (Elâzığ) İstinaf Mahkemesi Müddei-i Umumiliği'nde Kâtip olarak devlet hizmetine girdi. Daha sonra sırasıyla Keban Kazası Bidayet Mahkemesi İkinci Kâtibi (1900), Mamuretülaziz (Elâzığ) Bidayet Mahkemesi Zabıt Kâtibi (1902), Mamuretülaziz (Elâzığ) Bidayet Mahkemesi Mukavelat Muharriri (Noterlik) (1906), Mamuretülaziz (Elâzığ) İstinaf Mahkemesi Başkâtibi (1907) ve Mamuretülaziz (Elâzığ) İstinaf Mahkemesi Üye Yardımcısı (1919) olarak görev yaptı. Son görevi esnasında Millî Mücadele'ye destek vermeye başladı. Bu sırada Son Osmanlı Mebusan Meclisi (1920) için yapılan seçimlerde Mamuretülaziz (Elâzığ) Mebusu seçildi. İstanbul'un işgal edilmesi ve Mebusan Meclisinin kapatılması üzerine Anadolu'ya geçti. 21 Haziran 1920 tarihinde Ankara'ya geldi ve Elaziz (Elâzığ) Milletvekili olarak TBMM çalışmalarına katıldı. Meclis çalışmaları sırasında Adliye Komisyonu'nda Üye olarak görev yaptı. Ancak kısa bir süre sonra TBMM Hükûmeti tarafından 23 Ağustos 1920 tarihinde Elaziz (Elâzığ) Bidayet Mahkemesi Savcılığına atandı. TBMM tarafından Nisab-ı Müzakere Kanunu'nun çıkarılmasına (5 Eylül 1920) kadar savcılıkla birlikte milletvekili sıfatını da taşımaya devam etti. Bu kanunun getirdiği milletvekilliği veya memurluk görevlerinden birini seçme zorunluluğu üzerine savcılık görevini tercih etti ve 6 Aralık 1920 tarihinde milletvekilliğinden ayrıldı. Böylece TBMM I. Dönem (1920-1923) milletvekilliği sona erdi. Daha sonra sırasıyla Bayazıt (Doğubayazıt) İstinaf Mahkemesi Savcısı (1921), Muş İstinaf Mahkemesi Başkanı (1922), Mardin Ağır Ceza Mahkemesi Savcısı (1924) ve Mardin Savcısı (1926) olarak görev yaptı. Son görevinden 1928 yılında emekliye ayrıldı. 2 Ağustos 1936 tarihinde öldü.

BİBLİYOGRAFYA

Osmanlı Arşivi Belgeleri:

BOA, DH.İ.UM.EK, 116/85; BOA, DH.İ.UM.EK, 116/93; BOA, DH.İ.UM.EK, 117/25; BOA, DH.İ.UM.EK, 117/77; BOA, DH.İ.UM.EK, 118/27; BOA, DH.İ.UM.EK, 118/33

Cumhuriyet Arşivi Belgeleri:

BCA, 30.10.0.0/194.331.3

TBMM Arşivi Belgeleri:

https://www.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d01/SM_132_1_1.pdf

Seçilmiş Kaynaklar:

TBMM Albüm Dönem 1, TBMM'nin 25. Yıldönümünü Anış, s. 22, Ankara 1945

TBMM Albümü 1920-1973, s. 22, Ankara 1973

TBMM Albümü 1920-2010, c. 1, s. 25, Ankara 2010

Fahri Çoker, *Türk Parlamento Tarihi*, c. 3, s. 24 ve 346-347, Ankara 1995

Şahin Yedek, "Atatürk Döneminde Elâzığ'ı Temsil Edenler (1920-1938)", *Akademik Bakış Dergisi*, 48 (2015), s. 61-79332415

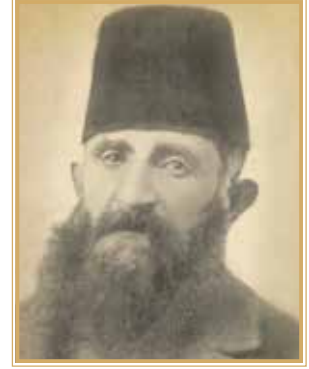

ERGANİ

TBMM

AHMET NÜZHET BEY (SARAÇOĞLU)

(d. Çemişgezek 1861, ö. Çemişgezek 1942)

1861 yılında Tunceli'nin Çemişgezek ilçesinde doğdu. Kuzuçan (Pülümür) eski Kaymakamı Saraçzade İsmail Hakkı Bey'in oğludur. İlk ve orta eğitimini Çemişgezek'te tamamladı. Bir süre de medrese tahsili gördü. 1878 yılında Çemişgezek Kazası Tahrirat Kaleminde memur olarak devlet hizmetine girdi. Ardından sırasıyla Çarsancak (Akpazar) Kazası Ağnam Sayımı Memuru (1882), Çemişgezek Kazası Ağnam Sayımı Memuru (1886), Çemişgezek Kazası Öşür Vergisi Memuru (1886), Dersim (Hozat) Vilayeti Mukavelat Muharriri (Noterlik) (1888), Kızılkilise (Nazımiye) Kazası Nüfus Memuru (1889), Çemişgezek Kazası Nüfus Memuru (1892), Mazgirt Kazası Nüfus Memuru (1892), Ovacık Kaymakam Vekili (1900), Arapgir Belediye Müfettişi (1905), Keban Belediye Müfettişi (1906), Vaskovan (Akçapınar) Nahiye Müdürü (1910), Sin (Geyiksuyu) Nahiye Müdürü (1911), Muhundu (Darıkent) Nahiye Müdürü (1911) ve Bibol (Konacık) Nahiye Müdürü (1912) olarak görev yaptı. Son görevi sırasında nahiyenin ilga edilmesi üzerine uzun süre açıkta kaldı. Son olarak 1918 yılında İringil (Taşlıyayla) Nahiye Müdürlüğüne atandı. I. Dünya Savaşı'nın (1914-1918) sona ermesi ve Mondros Ateşkes Antlaşması'nın (30 Ekim 1918) imzalanmasından sonra Millî Mücadele'ye destek vermeye başladı. Çemişgezek Kaymakam Vekâletinde bulunduğu sırada Ankara'da açılması kararlaştırılan TBMM için yapılan seçimlerde Ergani Milletvekili seçildi. 1 Haziran 1920 tarihinde Ankara'ya gelerek TBMM çalışmalarına katıldı. Meclis çalışmaları sırasında İrşad ve Layiha komisyonlarında üye olarak görev yaptı. TBMM I. Dönem (1920-1923) milletvekilliği sona erince yeniden aday olmadı. Memleketi olan Çemişgezek'e döndü. Hayatının kalan kısmını burada geçirdi. 1928 yılında memurluktan emekliye ayrıldı. 12 Aralık 1942 tarihinde Çemişgezek'te öldü.

BİBLİYOGRAFYA

Osmanlı Arşivi Belgeleri:

BOA, DH.SAİD.d, 85/13; BOA, DH.MKT, 2851/76; BOA, ŞD, 1502/38

TBMM Arşivi Belgeleri:

https://www.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d01/SM_142_1_1.pdf

https://www.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d01/SM_136_1_1.pdf

Seçilmiş Kaynaklar:

TBMM Aza-yı Kiramı Cedveli, s. 5, Ankara, 1337 (1921)

TBMM Aza-yı Kiramı Albümü, s. 55, Ankara [1922]

TBMM Albüm Dönem 1, TBMM'nin 25. Yıldönümünü Anış, s. 24, Ankara 1945

TBMM Albümü 1920-1973, s. 24, Ankara 1973

TBMM Albümü 1920-2010, c. 1, s. 26, Ankara 2010

Fahri Çoker, *Türk Parlamento Tarihi*, c. 3, s. 24 ve 351-352, Ankara 1995

Hüseyin Akar, *Dersim'den Portreler*, Ankara 1999

İzzettin Beştaş, "I. Mecliste Ergani Milletvekilleri ve Faaliyetleri", *Avrasya Sosyal ve Ekonomi Araştırmaları Dergisi*, 6/5 (2019), s. 99-125

Şahin Yedek, *Birinci Dönem Mebusu Şark'ın Diyojeni Ahmet Nüzhet Saraçoğlu (Nüzhet Dede)*, Elâzığ 2019

Onur Zeki, *Birinci TBMM'de Bağımsız Mebuslar ve Yasama Çalışmaları (1920-1923)*, Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi, Ankara 2018

MAHMUT KAZIM BEY (SİĞNAK)

(d. İstanbul 1866, ö. Palu 1942)

1866 yılında İstanbul'da doğdu. Taşra muhasebecilerinden Mehmet Penah Efendi'nin oğludur. İlk ve orta eğitimini babasının memuriyeti dolayısıyla bulunduğu Basra'da tamamladı. 1883 yılında Basra Vilayeti Muhasebe Kalemünde memur olarak devlet hizmetine girdi. Ardından sırasıyla İstanbul İstinaf Mahkemesi Müddei-i Umumiliği Kalemî Memuru (1885) ve Mardin Sancağı Evkaf Müdürü (1889) olarak görev yaptı. Son görevinden ve memurluktan 1890 yılında ayrılarak memleketi olan Palu'ya yerleşti. Uzun yıllar boyunca ailesinin sahip olduğu topraklarda tarım, hayvancılık ve ticaretle meşgul oldu. I. Dünya Savaşı'nın (1914-1918) sona ermesi ve Mondros Ateşkes Antlaşması'nın (30 Ekim 1918) imzalanmasından sonra Millî Mücadele'ye destek vermeye başladı. Ankara'da açılması kararlaştırılan TBMM için yapılan seçimlerde Ergani Milletvekili seçildi. 2 Ağustos 1920 tarihinde Ankara'ya gelerek TBMM çalışmalarına katıldı. Meclis çalışmaları sırasında Sıhhiye-Muavenet-i İctimaiye, Orman-Maadin, İrşad ve İktisat komisyonlarında üye olarak görev yaptı. TBMM I. Dönem (1920-1923) milletvekilliği sona erince yeniden aday olmadı. Memleketi olan Palu'ya döndü. Hayatının kalan kısmını burada geçirdi ve kendi işleriyle meşgul olmaya devam etti. Bir daha herhangi bir resmî veya siyasi görev almadı. 12 Aralık 1942 tarihinde Palu'da öldü.

BİBLİYOGRAFYA

Osmanlı Arşivi Belgeleri:

BOA, DH.SAİD.d, 28/119; ŞD, 954/50; BOA, DH.MKT, 296/66

TBMM Arşivi Belgeleri:

https://www.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d01/SM_139_1_1.pdf

Seçilmiş Kaynaklar:

TBMM Aza-yı Kiramı Cedveli, s. 5, Ankara, 1337 (1921)

TBMM Aza-yı Kiramı Albümü, s. 55, Ankara [1922]

TBMM Albüm Dönem 1, TBMM'nin 25. Yıldönümünü Anış, s. 24, Ankara 1945

TBMM Albümü 1920-1973, s. 24, Ankara 1973

TBMM Albümü 1920-2010, c. 1, s. 26 ve 65, Ankara 2010

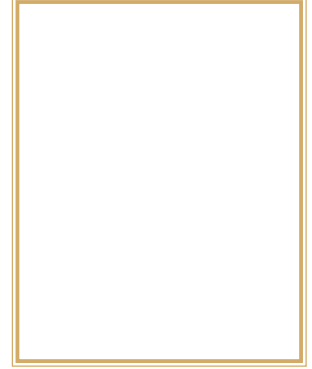
Fahri Çoker, *Türk Parlamento Tarihi*, c. 3, s. 24 ve 358, Ankara 1995

İzzettin Beştaş, "I. Mecliste Ergani Milletvekilleri ve Faaliyetleri", *Avrasya Sosyal ve Ekonomi Araştırmaları Dergisi*, 6/5 (2019), s. 99-125

Handan Haykır, "TBMM'de Palulu Milletvekilleri", *Uluslararası Palu Sempozyumu (2018) Bildiriler*, s. 373-386, Elâzığ 2019

KADRİ BEY

(d. Ergani 1873, ö. ?)

1873 yılında Ergani'de doğdu. Hüseyin Fahri Efendi'nin oğludur. İlk ve orta eğitimini Ergani'de tamamladı. 1888 yılında Ergani Sancağı Tahrirat Kalemünde memur olarak devlet hizmetine girdi. Daha sonra sırasıyla Çermik Kazası Bidayet Mahkemesi Mustantık Muavini (1895) ve Ergani Sancağı Bidayet Mahkemesi Zabıt Kâtibi (1897) olarak görev yaptı. I. Dünya Savaşı'nın (1914-1918) sona ermesi ve Mondros Ateşkes Antlaşması'nın (30 Ekim 1918) imzalanmasından sonra Millî Mücadele'ye destek vermeye başladı. Bu sırada Son Osmanlı Mebusan Meclisi (1920) için yapılan seçimlerde Ergani Mebusu seçildi. İstanbul'un işgal edilmesi ve Mebusan Meclisinin kapatılması üzerine Anadolu'ya geçerek Ergani'ye döndü. Ankara'ya gelmedi ve TBMM çalışmalarına hiç katılmadı. Mebusan Meclisi üyelerinin artık TBMM milletvekilliğine kabul edilmeyeceğine dair TBMM'nin 27 Ekim 1920 tarihinde aldığı kararla milletvekilliği hakkını kaybetmiş oldu. Kendisinin durumu TBMM'de ayrıca görüşülerek 10 Şubat 1921 tarihinde milletvekilliğinin düşürülmesine karar verildi. Kadri Bey'in bundan sonraki hayatı hakkında herhangi bir belge veya bilgiye ulaşılamamıştır.

BİBLİYOGRAFYA

Osmanlı Arşivi Belgeleri:

BOA, DH.SAİD.d, 137/321; BOA, DH.İ.UM.EK, 85/21; BOA, DH.İ.UM.EK, 120/2

Seçilmiş Kaynaklar:

TBMM Aza-yı Kiramı Cedveli, s. 5, Ankara, 1337 (1921)

TBMM Albüm Dönem 1, TBMM'nin 25. Yıldönümünü Anış, s. 23, Ankara 1945

TBMM Albümü 1920-1973, s. 23, Ankara 1973

TBMM Albümü 1920-2010, c. 1, s. 25 ve 65, Ankara 2010

Fahri Çoker, *Türk Parlamento Tarihi*, c. 3, s. 24 ve 357, Ankara 1995

İzzettin Beştaş, "I. Mecliste Ergani Milletvekilleri ve Faaliyetleri", *Avrasya Sosyal ve Ekonomi Araştırmaları Dergisi*, 6/5 (2019), s. 99-125

ABDULLAH RÜŞTÜ BEY

(d. Kovancılar 1874, ö. Palu 1924)

1874 yılında Elâzığ'ın Kovancılar ilçesine bağlı Yazıbaşı (Sakrat) köyünde doğdu. Palu Kazası eşrafından Hacı Necip Paşa'nın (ö. 1898) oğludur. İlk ve orta eğitimini Palu'da tamamladı. Uzun yıllar ailesinin sahip olduğu topraklarda tarım, hayvancılık ve ticaretle meşgul oldu. I. Dünya Savaşı'nın (1914-1918) sona ermesi ve Mondros Ateşkes Antlaşması'nın (30 Ekim 1918) imzalanmasından sonra Millî Mücadele'ye destek vermeye başladı. Bu sırada Son Osmanlı Mebusan Meclisi (1920) için yapılan seçimlerde Ergani Mebusu seçildi. İstanbul'un işgal edilmesi ve Mebusan Meclisinin kapatılması üzerine Anadolu'ya geçti. 1 Kasım 1920 tarihinde Ankara'ya geldi ve Ergani Milletvekili olarak TBMM çalışmalarına katıldı. 1921 yılında TBMM Başkanlığından izin alarak propaganda faaliyetlerinde bulunmak amacıyla Palu bölgesinde bulundu. 1922 yılında yine izin alarak bir süre daha Palu'da kaldı. Uzun süre izinli olduğu için Meclis çalışmaları sırasında herhangi bir komisyonda görev yapmadı. TBMM I. Dönem (1920-1923) milletvekilliği sona erince yeniden aday olmadı. Palu'ya döndü. Ancak kısa bir süre sonra 1924 yılında Palu'da öldü. Soyadı Kanunu (1934) çıktıktan sonra ailesi "BULDUK" soyadını aldı.

BİBLİYOGRAFYA

Osmanlı Arşivi Belgeleri:

BOA, DH.MKT, 1865/113; BOA, DH.MKT, 1929/24; BOA, DH.MKT, 2066/85; BOA, DH.MKT, 2066/91; BOA, DH.MKT, 146/50; BOA, BEO, 457/34223; BOA, BEO, 457/34268; BOA, DH.MKT, 296/66; BOA, DH.MKT, 304/66; BOA, DH.MKT, 402/34; BOA, DH.MKT, 409/55; BOA, DH.MKT, 416/50; BOA, DH.MKT, 426/19; BOA, BEO, 1144/85761; BOA, BEO, 1146/108449; BOA, BEO, 1520/113949; BOA, BEO, 3447/258470; BOA, ŞD, 2776/13; BOA, BEO, 3461/259531; BOA, DH.MKT, 2693/84; BOA, DH.MKT, 2702/44; BOA, DH.MKT, 2704/28; BOA, DH.MKT, 2751/16; BOA, DH.MKT, 2765/74; BOA, DH.MKT, 2814/82; BOA, İ.DUİT, 116/89; BOA, MB.İ, 191/49; BOA, DH.İ.UM.EK, 85/21; BOA, DH.İ.UM.EK, 120/2

Seçilmiş Kaynaklar:

TBMM Aza-yı Kiramı Cedveli, s. 5, Ankara, 1337 (1921)

TBMM Aza-yı Kiramı Albümü, s. 54, Ankara [1922]

TBMM Albüm Dönem 1, TBMM'nin 25. Yıldönümünü Anış, s. 24, Ankara 1945

TBMM Albümü 1920-1973, s. 24, Ankara 1973

TBMM Albümü 1920-2010, c. 1, s. 26 ve 65, Ankara 2010

Fahri Çoker, *Türk Parlamento Tarihi*, c. 3, s. 24 ve 361, Ankara 1995

İzzettin Beştaş, "I. Mecliste Ergani Milletvekilleri ve Faaliyetleri", *Avrasya Sosyal ve Ekonomi Araştırmaları Dergisi*, 6/5 (2019), s. 99-125

Handan Haykır, "TBMM'de Palulu Milletvekilleri", *Uluslararası Palu Sempozyumu (2018) Bildiriler*, s. 373-386, Elâzığ 2019

MEHMET EMİN BEY

(d. Palu 1876, ö. Arıcak 1925)

1876 yılında Elâzığ'ın Palu ilçesinde doğdu. Palu eşrafından Hacı Osman Efendi'nin oğludur. İlk ve orta eğitimini Palu'da tamamladı. Palu Belediyesi Kâtipliği, Palu Kazası Defter-i Hakani (Tapu) Memurluğu ile başka diğer mahallî devlet daireleri memurluklarında görev yaptı. Son olarak Palu Belediye Başkanlığına seçildi. I. Dünya Savaşı'nın (1914-1918) sona ermesi ve Mondros Ateşkes Antlaşması'nın (30 Ekim 1918) imzalanmasından sonra Millî Mücadele'ye destek vermeye başladı. Ankarâda açılması kararlaştırılan TBMM için yapılan seçimlerde Ergani Milletvekili seçilen Memduh Bey'in Meclis çalışmalarına katılmadan istifa etmesi üzerine 6 Eylül 1920 tarihinde yeniden yapılan seçimde Ergani Milletvekili seçildi. 13 Eylül 1920 tarihinde Ankarâya gelerek TBMM çalışmalarına katıldı. Meclis çalışmaları sırasında Kavanin-i Maliye, Defter-i Hakani, Posta-Telgraf, Layiha ve İktisat komisyonlarında üye olarak görev yaptı. TBMM'nin açılış gününün (23 Nisan 1920) millî bayram ilan edilmesine dair olan kanun teklifini (23 Nisan 1921) hazırlayan milletvekilleri arasında yer aldı. TBMM I. Dönem (1920-1923) milletvekilliği sona erince yeniden aday olmadı. Memleketi Palu'ya döndü. Bir süre Elâzığ İl Genel Meclisi Üyeliğinde bulundu. Şeyh Sait İsyanı (1925) sırasında Palu'ya bağlı Karaboğan Nahiyesi (günümüzde Arıcak ilçesidir) Müdürlüğüne atandı. Aynı yıl Nahiyeye Müdürü olarak görev yaptığı Karaboğan'dan (Arıcak) Palu'ya giderken Ameran (Ormanpınar) köyü yakınlarında asiler tarafından şehit edildi. Cenazesi Palu'da defnedildi. Soyadı Kanunu (1934) çıktıktan sonra ailesi "GİRAY" soyadını aldı. Mehmet Emin Bey'in oğlu Rasim Giray (ö. 1990), 1961-1966 yıllarında Cumhuriyet Senatosu'nda Elâzığ Üyesi olarak görev yapmıştır.

BİBLİYOGRAFYA

Osmanlı Arşivi Belgeleri:

BOA, DH.İ.UM, 84/62

TBMM Arşivi Belgeleri:

https://www.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d01/SM_140_1_1.pdf

Seçilmiş Kaynaklar:

TBMM Aza-yılı Kiramı Cedveli, s. 5, Ankara, 1337 (1921)

TBMM Aza-yılı Kiramı Albümü, s. 55, Ankara [1922]

TBMM Albüm Dönem 1, TBMM'nin 25. Yıldönümünü Anış, s. 24, Ankara 1945

TBMM Albümü 1920-1973, s. 24, Ankara 1973

TBMM Albümü 1920-2010, c. 1, s. 26 ve 65, Ankara 2010

Fahri Çoker, *Türk Parlamento Tarihi*, c. 3, s. 24 ve 359-360, Ankara 1995

İzzettin Beştaş, "I. Mecliste Ergani Milletvekilleri ve Faaliyetleri", *Avrasya Sosyal ve Ekonomi Araştırmaları Dergisi*, 6/5 (2019), s. 99-125

Handan Haykır, "TBMM'de Palulu Milletvekilleri", *Uluslararası Palu Sempozyumu (2018) Bildiriler*, s. 373-386, Elâzığ 2019

MEMDUH BEY

(d. Diyarbakır 1880, ö. Diyarbakır 1933)

1880 yılında Diyarbakır'da doğdu. Güranizade (Gevranlızade veya Gevranizade) Ahmet Bey'in oğludur. Uzun süre Diyarbakır, Adana, Mardin ve tekrar Diyarbakır'da polis memuru ve polis komiseri olarak görev yaptı. I. Dünya Savaşı'nın (1914-1918) sona ermesi ve Mondros Ateşkes Antlaşması'nın (30 Ekim 1918) imzalanmasından sonra Millî Mücadele'ye destek vermeye başladı. Ankara'da açılması kararlaştırılan TBMM için yapılan seçimlerde Ergani Milletvekili seçildi. Ancak Ankara'ya gelmedi ve TBMM çalışmalarına hiç katılmadı. 22 Ağustos 1920 tarihinde Ergani Milletvekilliğinden istifa etti. 6 Eylül 1920 tarihinde yeniden yapılan seçimde yerine Mehmet Emin Bey seçildi. Daha sonraki hayatı hakkında herhangi bir malumat elde edilemedi. 1933 yılında Diyarbakır'da öldü.

BİBLİYOGRAFYA

Osmanlı Arşivi Belgeleri:

BOA, İ.HUS, 3/78; BOA, DH.MKT, 1303/27; BOA, DH.ŞFR, 601/305; BOA, DH.ŞFR, 611/36

Seçilmiş Kaynaklar:

TBMM Aza-yı Kiranı Cedveli, s. 5, Ankara, 1337 (1921)

TBMM Albüm Dönem 1, TBMM'nin 25. Yıldönümünü Anış, s. 24, Ankara 1945

TBMM Albümü 1920-1973, s. 24, Ankara 1973

TBMM Albümü 1920-2010, c. 1, s. 26 ve 65, Ankara 2010

Fahri Çoker, *Türk Parlamento Tarihi*, c. 3, s. 24, Ankara 1995

İzzettin Beştaş, "I. Mecliste Ergani Milletvekilleri ve Faaliyetleri", *Avrasya Sosyal ve Ekonomi Araştırmaları Dergisi*, 6/5 (2019), s. 99-125

ALİ SIRRI BEY (ÖZATA)

(d. Çemişgezek 1884, ö. İstanbul 1936)

1884 yılında Tunceli'nin Çemişgezek ilçesinde doğdu. Şeyh Halilzade Hasan Rıza Efendi'nin oğludur. İlk ve orta eğitimini Çemişgezek'te tamamladı. Daha sonra da medrese tahsili gördü. 1909 yılında Birecik Ziraat Bankası Şubesi'nde Kâtip olarak devlet hizmetine girdi. Daha sonra sırasıyla Çemişgezek Kazası Tahsil Memuru (1909), Mazgirt Kazası Tahsil Memuru (1915), Ovacık Kazası Mal Müdürü (1915), Siverek Sancağı Tahsil Memuru (1916), Lice Kazası Mal Müdürü (1916), Derik Kazası Mal Müdürü (1918), Nusaybin Kazası Mal Müdürü (1918) ve Çermik Kazası Mal Müdürü (1919) olarak görev yaptı. I. Dünya Savaşı'nın (1914-1918) sona ermesi ve Mondros Ateşkes Antlaşması'nın (30 Ekim 1918) imzalanmasından sonra Millî Mücadele'ye destek vermeye başladı. Bu tavrı nedeniyle 1919 yılında İstanbul Hükûmeti tarafından Çermik Kazası Mal Müdürlüğünden azledildi. Ankara'da açılması kararlaştırılan TBMM için yapılan seçimlerde Ergani Milletvekili seçilen Kazım Vehbi Bey'in Meclis çalışmalarına katılmadan istifa etmesi üzerine 7 Temmuz 1920 tarihinde yeniden yapılan seçimde Ergani Milletvekili seçildi. 16 Ağustos 1920 tarihinde Ankara'ya gelerek TBMM çalışmalarına katıldı. Meclis çalışmaları sırasında İstida, Maarif, Sıhhiye-Muavenet-i İctimaiye ve Kavanin-i Maliye komisyonları ile Memurin Muhakematı Tetkik Kurulunda Üye olarak görev yaptı. Ayrıca TBMM tarafından Pozantı İstiklal Mahkemesi (1920-1921) Üyeliği ile görevlendirildi. TBMM I. Dönem (1920-1923) milletvekilliği sona erince yeniden aday olmadı. Memuriyete dönerek sırasıyla Siverek Muhasebecisi (1923) ve Erzurum Silah Tamirhanesi Muhasebecisi (1927) olarak görev yaptı. Son görevinden 1932 yılında emekliye ayrıldı. İstanbul'a yerleşti. Hayatının kalan kısmını burada geçirdi. 20 Şubat 1936 tarihinde İstanbul'da öldü. TBMM I. Dönem (1920-1923) milletvekillerine yardım yapılmasını öngören ve 1941, 1943 ve 1948 yıllarında çıkarılan kanunlar kapsamında ölümünden sonra çocuklarına devletten maddi destek tahsis edildi.

BİBLİYOGRAFYA

Cumhuriyet Arşivi Belgeleri:

BCA, 30.10.0.0/195.334.14

TBMM Arşivi Belgeleri:

https://www.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d01/SM_145_1_1.pdf

https://www.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d01/SM_140_1_1.pdf

Seçilmiş Kaynaklar:

TBMM Aza-yı Kiramı Cedveli, s. 5, Ankara, 1337 (1921)

TBMM Aza-yı Kiramı Albümü, s. 54, Ankara [1922]

TBMM Albüm Dönem 1, TBMM'nin 25. Yıldönümünü Anış, s. 25, Ankara 1945

TBMM Albümü 1920-1973, s. 25, Ankara 1973

TBMM Albümü 1920-2010, c. 1, s. 26, Ankara 2010

Fahri Çoker, *Türk Parlamento Tarihi*, c. 3, s. 24 ve 353-354, Ankara 1995

İzzettin Beştaş, "I. Mecliste Ergani Milletvekilleri ve Faaliyetleri", *Avrasya Sosyal ve Ekonomi Araştırmaları Dergisi*, 6/5 (2019), s. 99-125

İrşad Sami Yuca, "I. TBMM'nin Yardıma Muhtaç Mebusları Meselesi", *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 9/42 (2016), s. 831-845

İBRAHİM HAKKI BEY (AKGÜN)

(d. Palu 1889, ö. Elâzığ 1956)

1889 yılında Elâzığ'ın Palu ilçesinde doğdu. Şerif Efendizade Hacı Mehmet Raif Efendi'nin oğludur. İlk ve orta eğitimini Palu ve Diyarbakır'da tamamladı. 1912 yılında Palu Kazası Mal Müdürlüğü'nde Kâtip olarak devlet hizmetine girdi. Uzun yıllar bu görevine devam etti. I. Dünya Savaşı (1914-1918) yıllarında yedek subay olarak Doğu Cephesi muharebelerine katıldı. Savaşın sona ermesiyle ordudan terhis edildi ve memleketi Palu'ya döndü. 1919 yılında Ergani Sancağı İdare Meclisi Üyeliğine seçildi. Bu sırada Millî Mücadele'yi desteklemeye başladı. Ankara'da açılması kararlaştırılan TBMM için yapılan seçimlerde Ergani Milletvekili seçildi. 24 Mayıs 1920 tarihinde Ankara'ya gelerek TBMM çalışmalarına katıldı. Meclis çalışmaları sırasında Müdafaa-i Milliye ve İstida komisyonlarında üye olarak görev yaptı. 1921 yılı başında TBMM Başkanlığından izin alarak propaganda amacıyla bir süre Ergani bölgesinde kaldı. TBMM I. Dönem (1920-1923) milletvekilliği sona erince yeniden aday olmadı. Memuriyete dönerek sırasıyla Çatalca İmar-İskân Misafirhanesi Memuru (1923), Ankara Belediyesi Yazı İşleri Memuru (1924) ve Ankara Emniyet Müdürlüğü Siyasi Kısım Memuru (1924) olarak görev yaptı. 1925-1944 yılları arasında Balıkesir ve Elâzığ gibi çeşitli illerde bucak müdürlüklerinde bulundu. 1944 yılında devlet memurluğundan emekliye ayrıldı. Elâzığ'a yerleşti. Hayatının kalan kısmını burada geçirdi. Bir süre Elâzığ İl Genel Meclisi Üyeliği ile İl Daimi Encümeni Üyeliği görevlerinde bulundu. TBMM I. Dönem (1920-1923) milletvekillerine yardım yapılmasını öngören ve 1941, 1943 ve 1948 yıllarında çıkarılan kanunlar kapsamında kendisine devletten maddi destek tahsis edildi. 4 Ağustos 1956 tarihinde Elâzığ'da öldü.

BİBLİYOGRAFYA

Cumhuriyet Arşivi Belgeleri:

BCA, 490.1.0.0/518.2079.4

TBMM Arşivi Belgeleri:

https://www.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d01/SM_136_1_1.pdf

Seçilmiş Kaynaklar:

TBMM Aza-yı Kiramı Cedveli, s. 5, Ankara, 1337 (1921)

TBMM Aza-yı Kiramı Albümü, s. 54, Ankara [1922]

TBMM Albüm Dönem 1, TBMM'nin 25. Yıldönümünü Anış, s. 23, Ankara 1945

TBMM Albümü 1920-1973, s. 23, Ankara 1973

TBMM Albümü 1920-2010, c. 1, s. 25 ve 65, Ankara 2010

Fahri Çoker, *Türk Parlamento Tarihi*, c. 3, s. 24 ve 355-356, Ankara 1995

İzzettin Beştaş, "I. Mecliste Ergani Milletvekilleri ve Faaliyetleri", *Avrasya Sosyal ve Ekonomi Araştırmaları Dergisi*, 6/5 (2019), s. 99-125

Onur Zeki, *Birinci TBMM'de Bağımsız Mebuslar ve Yasama Çalışmaları (1920-1923)*, Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi, Ankara 2018

İrşad Sami Yuca, "I. TBMM'nin Yardıma Muhtaç Mebusları Meselesi", *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 9/42 (2016), s. 831-845

Handan Haykır, "TBMM'de Palulu Milletvekilleri", *Uluslararası Palu Sempozyumu (2018) Bildiriler*, s. 373-386, Elâzığ 2019

KAZIM VEHBİ BEY (ORAL)

(d. Maden 1892, ö. Ankara 1985)

1892 yılında Elâzığ'ın Maden ilçesinde doğdu. Müftüzade Yusuf Vehbi Efendi'nin oğludur. İlk ve orta eğitimini Maden'de tamamladı. 1910 yılında Ergani Sancağı İdare Meclisi İkinci Kâtibi olarak devlet hizmetine girdi. Daha sonra 1914 yılında Ergani İdadisi Öğretmenliğine atandı. Uzun yıllar bu göreve devam etti. I. Dünya Savaşı'nın (1914-1918) sona ermesi ve Mondros Ateşkes Antlaşması'nın (30 Ekim 1918) imzalanmasından sonra Millî Mücadele'ye destek vermeye başladı. Ankarada açılması kararlaştırılan TBMM için yapılan seçimlerde Ergani Milletvekili seçildi. Ancak Ankara'ya gelmedi ve TBMM çalışmalarına hiç katılmadı. 2 Temmuz 1920 tarihinde Ergani Milletvekilliğinden istifa etti. 7 Temmuz 1920 tarihinde yeniden yapılan seçimde yerine Ali Sırrı Bey milletvekili seçildi. Daha sonra TBMM II. Dönem'de (1923-1927) yine Ergani Milletvekili seçildi. Bu dönemki Meclis çalışmaları sırasında Layiha, Nizamname-i Dahili, İrşad ve Maarif komisyonlarında üye olarak görev yaptı. TBMM II. Dönem (1923-1927) milletvekilliği sona erince tekrar aday olmadı. 1928 yılında Yozgat Öğretmen Okulu Öğretmenliğine atandı. Ancak bu göreve hiç başlamadı. Uzun yıllar memleketinde tarım işleriyle meşgul oldu. 1938 yılında tekrar eğitim mesleğine döndü ve Diyarbakır Lisesi Öğretmenliğine tayin edildi. Uzun yıllar devam ettiği bu görevinden 1951 yılında emekliye ayrıldı. Daha sonraki yıllarda Ankara'ya yerleşti. Hayatının kalan kısmını burada geçirdi. Bir daha herhangi bir resmî veya siyasi bir görevde bulunmadı. 16 Nisan 1985 tarihinde Ankarada öldü.

BİBLİYOGRAFYA

Osmanlı Arşivi Belgeleri:

BOA, HR.İM, 94/32

Cumhuriyet Arşivi Belgeleri:

BCA, 30.10.0.0/6.32.17; BCA, 30.10.0.0/6.32.35; BCA, 30.10.0.0/6.33.1;
BCA, 30.10.0.0/6.33.21; BCA, 30.10.0.0/6.34.18; BCA, 30.10.0.0/6.38.21;
BCA, 30.10.0.0/6.38.25; BCA, 30.10.0.0/7.40.4; BCA, 30.10.0.0/7.40.8; BCA,
30.10.0.0/7.40.14; BCA, 30.10.0.0/7.43.18; BCA, 30.10.0.0/8.44.2; BCA,
30.10.0.0/8.44.4; BCA, 30.10.0.0/8.44.6

TBMM Arşivi Belgeleri:

https://www.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d02/HT_138_1_2.pdf

https://www.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d02/SM_138_1_2.pdf

Seçilmiş Kaynaklar:

TBMM Albüm Dönem 1, TBMM'nin 25. Yıldönümünü Anış, s. 24, Ankara 1945

TBMM Albümü 1920-1973, s. 24, Ankara 1973

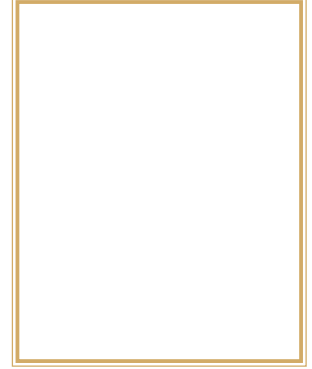
TBMM Albümü 1920-2010, c. 1, s. 26, 65 ve 93, Ankara 2010

Fahri Çoker, *Türk Parlamento Tarihi*, c. 3, s. 24, Ankara 1995

İzzettin Beştaş, "I. Mecliste Ergani Milletvekilleri ve Faaliyetleri", *Avrasya Sosyal ve Ekonomi Araştırmaları Dergisi*, 6/5 (2019), s. 99-125Kazım Vehbi Oral, *Şiirlerimden Seçmeler*, Ankara 1975

ALİ ŞEFİK BEY

(d. ?, ö. ?)

Doğum tarihi ve doğum yeri tespit edilemedi. Mahmut Efendi'nin oğludur. Osmanlı dönemindeki hayatı ve kariyeri hakkında bilgi elde edilemedi. Son olarak Ergani Belediye Meclisi Üyeliğinde bulundu. I. Dünya Savaşı'nın (1914-1918) sona ermesi ve Mondros Ateşkes Antlaşması'nın (30 Ekim 1918) imzalanmasından sonra Millî Mücadele'yi desteklemeye başladı. Ergani Müdafaa-i Milliye Cemiyeti kurucuları arasında yer aldı. Ankarada açılması kararlaştırılan TBMM için yapılan seçimlerde Ergani Milletvekili seçildi. Ancak TBMM çalışmalarına katılmadan milletvekilliğinden istifa etti. Ardından yeniden yapılan seçimde yerine Salih Bey Ergani Milletvekili seçildi. Daha sonraki hayatına dair herhangi bir malumat bulunamadı.

BİBLİYOGRAFYA

Seçilmiş Kaynaklar:

TBMM Albüm Dönem 1, TBMM'nin 25. Yıldönümünü Anış, s. 23, Ankara 1945

TBMM Albümü 1920-1973, s. 23, Ankara 1973

TBMM Albümü 1920-2010, c. 1, s. 25 ve 65, Ankara 2010

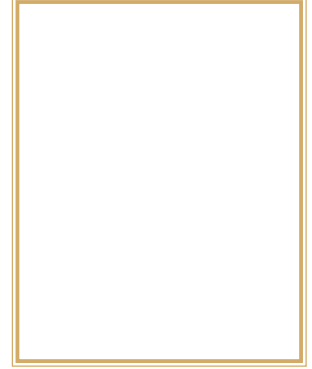
Fahri Çoker, *Türk Parlamento Tarihi*, c. 3, s. 24, Ankara 1995

İzzettin Beştaş, "I. Mecliste Ergani Milletvekilleri ve Faaliyetleri", *Avrasya Sosyal ve Ekonomi Araştırmaları Dergisi*, 6/5 (2019), s. 99-125

SALİH EFENDİ

(d. ?, ö. ?)

Doğum yeri, doğum tarihi ve ailesi ile Osmanlı dönemindeki hayatı ve kariyeri hakkında herhangi bir malumat elde edilemedi. Literatürde müftülük yaptığına dair kayıtlar vardır. I. Dünya Savaşı'nın (1914-1918) sona ermesi ve Mondros Ateşkes Antlaşması'nın (30 Ekim 1918) imzalanması üzerine Millî Mücadele'ye destek vermeye başladı. Ankara'da açılması kararlaştırılan TBMM için yapılan seçimlerde Ergani Milletvekili seçilen Ali Şefik Bey'in Meclise gelmeden istifa etmesi üzerine Ergani Milletvekili seçildi. Ancak Salih Efendi de TBMM çalışmalarına katılmadan milletvekilliğinden istifa etti. Daha sonraki hayatı hakkında herhangi bir malumat elde edilemedi.

BİBLİYOGRAFYA

Seçilmiş Kaynaklar:

TBMM Albüm Dönem 1, TBMM'nin 25. Yıldönümünü Anış, s. 25, Ankara 1945

TBMM Albümü 1920-1973, s. 25, Ankara 1973

TBMM Albümü 1920-2010, c. 1, s. 26 ve 65, Ankara 2010

Fahri Çoker, *Türk Parlamento Tarihi*, c. 3, s. 24, Ankara 1995

İzzettin Beştaş, "I. Mecliste Ergani Milletvekilleri ve Faaliyetleri", *Avrasya Sosyal ve Ekonomi Araştırmaları Dergisi*, 6/5 (2019), s. 99-125

ERTUĞRUL (BİLECİK)

TBMM

HALİL İBRAHİM BEY (IŞIK)

(d. Söğüt 1879, ö. Söğüt 1935)

1879 yılında Bilecik'in Söğüt ilçesinde doğdu. Yüzbaşı İbrahim Ethem Efendi'nin oğludur. İlk ve orta eğitimini Kütahya ve Bursa'da tamamladı. Daha sonra 1895 yılında İstanbul'da Harbiye Mektebine girdi. Bu okuldan 1898 yılında piyade mülazım-ı sani (teğmen) rütbesiyle mezun oldu. İstanbul'daki Birinci Ordu'ya bağlı birliklerde görev yaptı. Ancak 1904 yılında sağlık sorunları nedeniyle askerlik mesleğinden malulen emekliye ayrıldı. Bir süre açıkta kaldıktan sonra 1906 yılında Söğüt İdadisi Öğretmenliğine atandı. Uzun yıllar öğretmenlik görevine devam etti. I. Dünya Savaşı (1914-1918) sırasında yeniden ordu hizmetine alındı ve değişik cephelerde görev yaptı. Savaş sonunda ordudan terhis edildi ve memleketi Bilecik'e döndü. Mondros Ateşkes Antlaşması'nın (30 Ekim 1918) imzalanmasından sonra Millî Mücadele'yi desteklemeye başladı. Bilecik Müdafaa-i Hukuk Cemiyetinde görev aldı. Balıkesir Kongresi'ne (10-23 Mart 1920) katıldı. Bu sırada Ankara'da açılması kararlaştırılan TBMM için yapılan seçimlerde Ertuğrul (Bilecik) Milletvekili seçildi. Ankara'ya gelerek TBMM'nin 23 Nisan 1920 tarihindeki açılışında hazır bulundu. Meclis çalışmaları sırasında İrşad, İstida, Müvazene-i Maliye, Bütçe ve Orman-Maadin komisyonlarında üye olarak görev yaptı. TBMM I. Dönem (1920-1923) milletvekilliğinin ardından II. Dönem'de (1923-1927) Bilecik Milletvekili olarak TBMM çatısı altında bulunmaya devam etti. TBMM II. Dönem (1923-1927) milletvekilliği sona erince tekrar aday olmadı. Memleketi olan Söğüt'e döndü. Hayatının kalan kısmını burada geçirdi. Tarım işleriyle meşgul oldu. Bir daha herhangi bir resmî veya siyasi görev almadı. 8 Kasım 1935 tarihinde Söğüt'te öldü.

BİBLİYOGRAFYA

Osmanlı Arşivi Belgeleri:

BOA, DH.SAİD.d, 181/223; BOA, MF.MKT, 909/12; BOA, MF.MKT, 922/62

Cumhuriyet Arşivi Belgeleri:

BCA, 30.10.0.0/2.7.17; BCA, 30.10.0.0/14.4.8; BCA, 490.1.0.0/517.2074.5

TBMM Arşivi Belgeleri:

https://www.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d01/SM_147_1_1.pdf

https://www.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d02/SM_147_1_2.pdf

https://www.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d02/HT_147_1_2.pdf

Seçilmiş Kaynaklar:

TBMM Aza-yı Kiramı Cedveli, s. 4, Ankara, 1337 (1921)

TBMM Aza-yı Kiramı Albümü, s. 52, Ankara [1922]

TBMM Albüm Dönem 1, TBMM'nin 25. Yıldönümünü Anış, s. 25, Ankara 1945

TBMM Albümü 1920-1973, s. 25, Ankara 1973

TBMM Albümü 1920-2010, c. 1, s. 27 ve 93, Ankara 2010

Fahri Çoker, *Türk Parlamento Tarihi*, c. 3, s. 24 ve 369-370, Ankara 1995

Taner Bilgin, *Millî Mücadele Döneminde Bilecik*, Bilecik 2015

MUSTAFA KEMAL BEY (GÜNEY)

(d. Bilecik 1880, ö. Bilecik 1943)

1880 yılında Bilecik'te doğdu. Kadızade İbrahim Rahmi Efendi'nin oğludur. İlk ve orta eğitimini Bilecik'te tamamladı. 1895 yılında Ertuğrul (Bilecik) Sancağı Bidayet Mahkemesi İcra Dairesinde Memur olarak devlet hizmetine girdi. Daha sonra sırasıyla Söğüt Bidayet Mahkemesi İkinci Kâtibi (1901), Ertuğrul (Bilecik) Bidayet Mahkemesi Zabıt Kâtibi (1902), Yenişehir Bidayet Mahkemesi Mustantık Yardımcısı (1903), ikinci defa Ertuğrul (Bilecik) Bidayet Mahkemesi Zabıt Kâtibi (1904), Söğüt Bidayet Mahkemesi Mustantık Yardımcısı (1907), Hüdavendigâr (Bursa) İstinaf Mahkemesi Müddei-i Umumiliği Başkâtibi (1909), Söğüt Bidayet Mahkemesi Mustantık (1914), Aydın Bidayet Mahkemesi Mustantık (1914), Dörtyol Bidayet Mahkemesi Mustantık (1915), Kütahya Bidayet Mahkemesi Üyesi (1916) ve Bilecik Belediye Başkanı (1919) olarak görev yaptı. Son görevinde iken Millî Mücadele'ye destek vermeye başladı. Ardından Ankara'da açılması kararlaştırılan TBMM için yapılan seçimlerde Ertuğrul (Bilecik) Milletvekili seçildi. Ankara'ya gelerek TBMM'nin 23 Nisan 1920 tarihindeki açılışında hazır bulundu. Meclis çalışmaları sırasında Dahiliye, Müvazene-i Maliye, Bütçe, Kavanin-i Maliye, Adliye, Maarif ve Nizamname-i Dahili komisyonları ile Memurin Muhakematı Tetkik Kurulunda Üye olarak görev yaptı. TBMM I. Dönem (1920-1923) milletvekilliği sona erince yeniden aday olmadı. Memleketi olan Bilecik'e yerleşti ve serbest avukatlık yapmaya başladı. 3 Ağustos 1943 tarihinde Bilecik'te öldü.

BİBLİYOGRAFYA

Osmanlı Arşivi Belgeleri:

BOA, DH.ŞFR, 53/269; BOA, DH.İ.UM.EK, 115/21

Cumhuriyet Arşivi Belgeleri:

BCA, 30.10.0.0/5.28.19; BCA, 30.10.0.0/140.4.8; BCA, 30.10.0.0/166.158.1; BCA, 490.1.0.0/517.2074.5

TBMM Arşivi Belgeleri:

https://www.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d01/SM_149_1_1.pdf

Seçilmiş Kaynaklar:

TBMM Aza-yı Kiramı Cedveli, s. 4, Ankara, 1337 (1921)

TBMM Aza-yı Kiramı Albümü, s. 53, Ankara [1922]

TBMM Albüm Dönem 1, TBMM'nin 25. Yıldönümünü Anış, s. 25, Ankara 1945

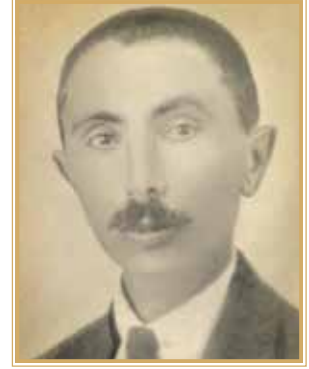
TBMM Albümü 1920-1973, s. 25, Ankara 1973

TBMM Albümü 1920-2010, c. 1, s. 27, Ankara 2010

Fahri Çoker, *Türk Parlamento Tarihi*, c. 3, s. 25 ve 371-372, Ankara 1995

Taner Bilgin, *Millî Mücadele Döneminde Bilecik*, Bilecik 2015

Onur Zeki, *Birinci TBMM'de Bağımsız Mebuslar ve Yasama Çalışmaları (1920-1923)*, Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi, Ankara 2018

NECİP BEY (SOYDAN)

(d. Yenişehir 1890, ö. Yenişehir 1959)

1890 yılında Bursa'nın Yenişehir ilçesine bağlı Güneyce (Günece) köyünde doğdu. Ali Efendi'nin oğludur. İlk ve orta eğitimini Yenişehir ve İstanbul'da tamamladı. Ardından İstanbul'da Mülkiye Mektebine girdi. Bu okuldan 1912 yılında mezun oldu. 1913 yılında Hüdavendigâr (Bursa) Vilayeti Maiyet Memuru olarak devlet hizmetine girdi. Daha sonra sırasıyla Yenişehir Kazası Hususi Muhasebe Kâtibi (1913), Erdek Nahiyesi Müdürü (1914), Edremit Nahiyesi Müdürü (1914), Ilıca Nahiyesi Müdürü (1915), Erzurum Vilayeti Tahrirat Kalemi Memuru (1915), Pulur (Gökçedere) Nahiyesi Müdürü (1915), Çarsacak (Akpazar) Kaymakamı (1916), Harran Kaymakamı (1917) ve Rakka Kaymakamı (1917) olarak görev yaptı. Son görevinden 1918 yılında azledildi ve İstanbul'a geldi. I. Dünya Savaşı'nın (1914-1918) sona ermesi ve Mondros Ateşkes Antlaşması'nın (30 Ekim 1918) imzalanması üzerine Millî Mücadele'ye destek vermeye başladı. Ankarâda açılması kararlaştırılan TBMM için yapılan seçimlerde Ertuğrul (Bilecik) Milletvekili seçildi. Ankara'ya gelerek TBMM'nin 23 Nisan 1920 tarihindeki açılışında hazır bulundu. Meclis çalışmaları sırasında Dahiliye, Posta-Telgraf, Layiha, Nafia, Maarif ve Nizamname-i Dahili komisyonlarında üye olarak görev yaptı. Ayrıca TBMM Başkanlığından izin alarak bizzat cepheye giden milletvekilleri arasında yer aldı. I. İnönü Savaşı'nda (6-11 Ocak 1921) günümüzde Bursa'nın Kestel ilçesine bağlı Ümitalan ve Şukraniye (Kazancı) köyleri ile İnegöl ilçesine bağlı Şehitler (Doma) köyü arasındaki düşman siperlerine 300 metre kadar yaklaşarak bizzat çatışmalara girdi. TBMM I. Dönem (1920-1923) milletvekilliği sona erince yeniden aday olmadı. Tekrar memuriyete dönerek sırasıyla Söğüt Kaymakamı (1923), Aziziye (Emirdağ) Kaymakamı (1925), Nazımiye Kaymakamı (1927), Gediz Kaymakamı (1930), Mudurnu Kaymakamı (1933), Adana İl İdare Heyeti Üyesi (1934), Sivas İl İdare Heyeti Üyesi (1936), Mahalli İdareler Şube Müdürü (1939), Niksar Kaymakamı (1941), Zile Kaymakamı (1942) ve Sivas Vali Yardımcısı (1945) olarak görev yaptı. Son görevinde iken 1948 yılında emekliye ayrıldı. Memleketi olan Yenişehir'e döndü. Hayatının kalan kısmını burada geçirdi. Bir daha herhangi bir resmî veya siyasi görev almadı. 3 Şubat 1959 tarihinde Yenişehir'de öldü.

BİBLİYOGRAFYA

Osmanlı Arşivi Belgeleri:

BOA, İ.DUİT, 44/41; BOA, İ.DUİT, 45/105; BOA, İ.DUİT, 46/31, BOA, İ.DUİT, 46/97; BOA, İ.DUİT, 47/119; BOA, İ.DUİT, 48/115; BOA, DH.ŞFR, 64/129; BOA, DH.ŞFR, 99/259; BOA, DH.ŞFR, 522/66; BOA, DH.EUM.SSM, 25/36

Cumhuriyet Arşivi Belgeleri:

BCA, 30.10.0.0/45.291.12; BCA, 30.11.1.0/19.51.11; BCA, 30.11.1.0/175.12.11; BCA, 30.18.1.1/7.27.6

TBMM Arşivi Belgeleri:

https://www.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d01/SM_150_1_1.pdf

Seçilmiş Kaynaklar:

TBMM Aza-yı Kiramı Cedveli, s. 4, Ankara, 1337 (1921)

TBMM Aza-yı Kiramı Albümü, s. 53, Ankara [1922]

TBMM Albüm Dönem 1, TBMM'nin 25. Yıldönümünü Anış, s. 25, Ankara 1945

TBMM Albümü 1920-1973, s. 25, Ankara 1973

TBMM Albümü 1920-2010, c. 1, s. 27 ve 65, Ankara 2010

Fahri Çoker, *Türk Parlamento Tarihi*, c. 3, s. 25 ve 373-374, Ankara 1995

Taner Bilgin, *Millî Mücadele Döneminde Bilecik*, Bilecik 2015

Ali Çankaya, *Yeni Mülkiye Tarihi ve Mülkiyeliler*, c. 4, s. 1544-1545, Ankara 1968-1969

Onur Zeki, *Birinci TBMM'de Bağımsız Mebuslar ve Yasama Çalışmaları (1920-1923)*, Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi, Ankara 2018

AHMET HAMDİ BEY (LAKŞE)

(d. Mostar 1883, ö. 1935)

1883 yılında günümüzde Bosna-Hersek sınırları içerisinde kalan Mostar şehrinde doğdu. Mehmet Efendi'nin oğludur. 1895 yılında ailesiyle birlikte hicret ederek Bursa'nın İnegöl ilçesine yerleşti. İlk ve orta eğitimini İnegöl'de tamamladı. Uzun yıllar İnegöl'de tarım işleriyle meşgul oldu. Gönüllü olarak Balkan Savaşı'na (1912-1913) katıldı. I. Dünya Savaşı'nın (1914-1918) sona ermesi ve Mondros Ateşkes Antlaşması'nın (30 Ekim 1918) imzalanmasından sonra Millî Mücadele'ye destek vermeye başladı. Bilecik Müdafaa-i Hukuk Cemiyetine katılarak aktif görev aldı. Ardından Ankara'da açılması kararlaştırılan TBMM için yapılan seçimlerde Ertuğrul (Bilecik) Milletvekili seçildi. Ankara'ya gelerek TBMM çalışmalarına katıldı. Kısa bir süre sonra TBMM Başkanlığından izin alarak İnegöl'e gitti. İzin süresi birkaç defa uzatıldı. Ancak bir daha Meclis çalışmalarına katılamadı. Bu nedenle TBMM Genel Kurulu tarafından 20 Ocak 1921 tarihinde milletvekilliğinden istifa etmiş sayıldı. Böylece TBMM I. Dönem (1920-1923) milletvekilliği sona ermiş oldu. Daha sonraki yıllarda İnegöl'deki çiftliğinde tarım işleriyle meşgul olmaya devam etti. Bir ara tedavi amacıyla Viyana'ya gitti. 19 Ekim 1935 tarihinde öldü.

BİBLİYOGRAFYA

TBMM Arşivi Belgeleri:

https://www.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d01/SM_146_1_1.pdf

Seçilmiş Kaynaklar:

TBMM Aza-yı Kiramı Cedveli, s. 4, Ankara, 1337 (1921)

TBMM Albüm Dönem 1, TBMM'nin 25. Yıldönümünü Anış, s. 25, Ankara 1945

TBMM Albümü 1920-1973, s. 25, Ankara 1973

TBMM Albümü 1920-2010, c. 1, s. 27 ve 65, Ankara 2010

Fahri Çoker, *Türk Parlamento Tarihi*, c. 3, s. 24 ve 367-368, Ankara 1995

Taner Bilgin, *Millî Mücadele Döneminde Bilecik*, Bilecik 2015

AHMET HAMDİ BEY (AKSOY)

(d. İzmir 1883, ö. İstanbul 1961)

1883 yılında İzmir’de doğdu. Osmanzade İsmail Fethi Bey’in oğludur. İlk ve orta eğitimini İzmir’de tamamladı. Ardından İstanbul’da Halkalı Ziraat Mektebini bitirdi. Daha sonra bir süre çiftçilikle meşgul oldu. Aynı zamanda Hak ve Tasvir-i Efkar gazetelerinde yazarlık ve idarecilik görevlerinde bulundu. Meşrutiyet’in yeniden ilanından (1908) sonra İttihat ve Terakki Fırkasının Çatalca Teşkilatında görev yaptı. I. Dünya Savaşı’nın (1914-1918) sona ermesi ve Mondros Ateşkes Antlaşması’nın (30 Ekim 1918) imzalanmasından sonra Anadolu’ya geçerek Millî Mücadele’ye destek verdi. İşgalci Yunan kuvvetlerine karşı Aydın, Alaşehir ve Nazilli bölgelerinde Kuva-yı Milliye birlikleriyle birlikte çatışmalara katıldı. Ankara’da açılması kararlaştırılan TBMM için yapılan seçimlerde hem Edirne ve hem de Ertuğrul (Bilecik) Milletvekili seçilen ve bunlardan Edirne’yi tercih eden Mustafa İsmet Bey’in (İnönü) yerine 17 Ağustos 1920 tarihinde yapılan seçimde Ertuğrul (Bilecik) Milletvekili seçildi. 25 Ağustos 1920 tarihinde Ankara’ya gelerek TBMM çalışmalarına katıldı. Meclis çalışmaları sırasında Müdafaa-i Milliye, Hariciye, Maarif, İrşad, İktisat, Kavanin-i Maliye ve Posta-Telgraf komisyonlarında üye olarak görev yaptı. TBMM I. Dönem (1920-1923) milletvekilliğinin ardından II. Dönem (1923-1927), III. Dönem (1927-1931), IV. Dönem (1931-1935) ve V. Dönem’de (1935-1939) İzmir Milletvekili olarak TBMM çatısı altında bulunmaya devam etti. TBMM V. Dönem (1935-1939) milletvekilliği sona erince tekrar aday olmadı. İstanbul’a döndü ve yeniden gazetecik mesleğiyle meşgul olmaya başladı. 1947 yılında Anadolu Sigorta Şirketi Yönetim Kurulu Üyeliğine atandı. 1951 yılında ise aynı kurulun başkanlığına getirildi. 1958-1960 yılları arasında da yalnızca kurul üyesi olarak görev yaptı. 27 Mayıs 1961 tarihinde İstanbul’da öldü.

BİBLİYOGRAFYA

Osmanlı Arşivi Belgeleri:

BOA, DH.ŞFR, 623/46

Cumhuriyet Arşivi Belgeleri:

BCA, 30.10.0.0/5.29.30; BCA, 30.10.0.0/7.39.11; BCA, 30.10.0.0/46.298.32

TBMM Arşivi Belgeleri:

https://www.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d01/SM_148_1_1.pdf

https://www.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d02/SM_148_1_2.pdf

https://www.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d03/SM_148_1_3.pdf

https://www.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d03/HT_148_1_3.pdf

https://www.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d04/HT_148_1_4.pdf

Seçilmiş Kaynaklar:

TBMM Aza-yı Kiramı Cedveli, s. 4, Ankara, 1337 (1921)

TBMM Aza-yı Kiramı Albümü, s. 53, Ankara [1922]

TBMM Albüm Dönem 1, TBMM'nin 25. Yıldönümünü Anış, s. 26, Ankara 1945

TBMM Albümü 1920-1973, s. 26, Ankara 1973

TBMM Albümü 1920-2010, c. 1, s. 27, 65, 102, 155, 206 ve 265, Ankara 2010

Fahri Çoker, *Türk Parlamento Tarihi*, c. 3, s. 24 ve 365-366, Ankara 1995

Taner Bilgin, *Millî Mücadele Döneminde Bilecik*, Bilecik 2015

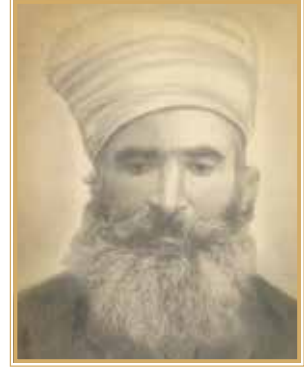

ERZİNCAN

TBMM

ŞEYH AHMET FEVZİ EFENDİ

(d. Erzincan 1861, ö. Erzincan 1923)

1861 yılında Erzincan'da doğdu. Nakşibendi Şeyhi Hacı Fehmi Efendi'nin oğludur. Babası ve diğer hocalardan özel dersler alarak eğitimini tamamladı. 1892 yılında babasının ölümü üzerine Erzincan Nakşibendi Dergâhı Postnişinliğine geçti. Bir süre Şam'a sürgün edildikten sonra 1894 yılında Erzincan'a dönmesine izin verildi. I. Dünya Savaşı (1914-1918) sırasında Erzincan'ın Ruslar tarafından işgali (1916) üzerine Tiflise götürüldü. Aynı yıl serbest bırakıldı ve Erzincan'a döndü. I. Dünya Savaşı'nın sona ermesi ve Mondros Ateşkes Antlaşması'nın (30 Ekim 1918) imzalanmasından sonra Millî Mücadele'ye destek vermeye başladı. Erzincan temsilcisi olarak Erzurum Kongresi'ne (23 Temmuz-4 Ağustos 1919) katıldı. Kongre kararıyla Temsil Heyeti Üyeliğine seçildi. Bu sıfatla Sivas Kongresi'ne (4-11 Eylül 1919) iştirak etti. Ardından Ankarada açılması kararlaştırılan TBMM için yapılan seçimlerde Erzincan Milletvekili seçildi. 28 Nisan 1920 tarihinde Ankara'ya gelerek TBMM çalışmalarına katıldı. Meclis çalışmaları sırasında Şeriye-Evkaf, İrşad ve Defter-i Hakani komisyonlarında üye olarak görev yaptı. TBMM I. Dönem (1920-1923) milletvekilliği sona erince yeniden aday olmadı. Memleketi Erzincan'a döndü. Kısa bir süre sonra 1923 yılı sonlarına doğru Erzincan'da öldü. Soyadı Kanunu (1934) çıktıktan sonra çocukları "FIRAT", "BAYSOY" ve "BAYOĞLU" soyadlarını aldı.

BİBLİYOGRAFYA

Osmanlı Arşivi Belgeleri:

BOA, Y.MTV, 64/69; BOA, Y.PRK.BŞK, 45/99; ŞD, 3034/47

TBMM Arşivi Belgeleri:

https://www.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d01/SM_154_1_1.pdf

Seçilmiş Kaynaklar:

TBMM Aza-yı Kiramı Cedveli, s. 4, Ankara, 1337 (1921)

TBMM Aza-yı Kiramı Albümü, s. 39, Ankara [1922]

TBMM Albüm Dönem 1, TBMM'nin 25. Yıldönümünü Anış, s. 26, Ankara 1945

TBMM Albümü 1920-1973, s. 26, Ankara 1973

TBMM Albümü 1920-2010, c. 1, s. 28, Ankara 2010

Fahri Çoker, *Türk Parlamento Tarihi*, c. 3, s. 25 ve 377, Ankara 1995

Hüseyin Bulut, "Kurucu Mecliste Erzincan Milletvekilleri", *Atatürk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi*, 10 (1998), s. 227-236

Kadir Aşçı, *Şeyh Hacı Fevzi Efendi (1861-1923)*, İstanbul 2018

Onur Zeki, *Birinci TBMM'de Bağımsız Mebuslar ve Yasama Çalışmaları (1920-1923)*, Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi, Ankara 2018

OSMAN FEVZİ EFENDİ (TOPÇU)

(d. Erzincan 1861, ö. Erzincan 1939)

1861 yılında Erzincan'da doğdu. Topçuzade Hacı Sıddık Efendi'nin oğludur. Babasından ve diğer özel hocalardan aldığı derslerle eğitimini tamamladı. Gördüğü eğitim sayesinde Müderrislik icazetnamesi almaya hak kazandı. 1894 yılında Erzincan Müftülüğüne atandı. Uzun yıllar boyunca bu görevine devam etti. Meşrutiyet'in yeniden ilanından (1908) sonra Osmanlı Mebusan Meclisi IV. Dönem (1908-1912) için yapılan seçimlerde Erzincan Mebusu seçildi. Dönem sonunda tekrar aday olmadı ve Erzincan'a döndü. Bir süre Erzincan'da vaizlik yaptı. 1918 yılında ikinci defa Erzincan Müftülüğüne atandı. I. Dünya Savaşı'nın (1914-1918) sona ermesi ve Mondros Ateşkes Antlaşması'nın (30 Ekim 1918) imzalanmasından sonra Millî Mücadele'ye destek vermeye başladı. Erzincan Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti Başkanlığına getirildi. Erzurum Kongresi'ne (23 Temmuz-3 Ağustos 1919) Erzincan Temsilcisi olarak katıldı. Ardından Ankarada açılması kararlaştırılan TBMM için yapılan seçimlerde Erzincan Milletvekili seçildi. 22 Ağustos 1920 tarihinde Ankara'ya gelerek TBMM çalışmalarına katıldı. Meclis çalışmaları sırasında Şeriye-Evkaf, İrşad, Müvazene-i Maliye ve Bütçe komisyonlarında üye olarak görev yaptı. Ayrıca TBMM tarafından Koçgiri İsyanı (1920-1921) sırasında bölgeye giderek propaganda faaliyetleri yapmakla görevlendirildi. TBMM I. Dönem (1920-1923) milletvekilliği sona erince yeniden aday olmadı. Memleketi Erzincan'a döndü. Erzincan Müftülüğü görevine devam etti. Bu görevden 1926 yılında emekliye ayrıldı. Hayatının kalan kısmını Erzincan'da geçirdi. Bir daha herhangi bir resmî veya siyasi görev almadı. 27 Aralık 1939 tarihinde meydana gelen Erzincan depreminde hayatını kaybetti.

BİBLİYOGRAFYA

Osmanlı Arşivi Belgeleri:

BOA, Y.MTV, 194/75; BOA, DH.MKT, 2296/126; BOA, DH.MKT, 2644/16; BOA, DH.MKT, 2857/57; BOA, DH.MKT, 2878/86; BOA, BEO, 3754/281512; BOA, DH.İD, 112/29

TBMM Arşivi Belgeleri:

https://www.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d01/SM_153_1_1.pdf

Seçilmiş Kaynaklar:

TBMM Aza-yı Kiramı Cedveli, s. 4, Ankara, 1337 (1921)

TBMM Aza-yı Kiramı Albümü, s. 39, Ankara [1922]

TBMM Albüm Dönem 1, TBMM'nin 25. Yıldönümünü Anış, s. 26, Ankara 1945

TBMM Albümü 1920-1973, s. 26, Ankara 1973

TBMM Albümü 1920-2010, c. 1, s. 27, Ankara 2010

Fahri Çoker, *Türk Parlamento Tarihi*, c. 3, s. 25 ve 383-384, Ankara 1995

Hüseyin Bulut, "Kurucu Mecliste Erzincan Milletvekilleri", *Atatürk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi*, 10 (1998), s. 227-236

MEHMET TEVFİK BEY (KÜTÜKBAŞI)

(d. Erzincan 1880, ö. İstanbul 1942)

1880 yılında Erzincan'da doğdu. Tüccardan Hayırlızade Hacı Ethem Efendi'nin oğludur. İlk ve orta eğitimini Erzincan ve Refahiye'de tamamladı. Ardından bir süre de medrese tahsili gördü. 1899 yılında Refahiye Kazası Tahrirat Kalemünde Kâtip olarak devlet hizmetine girdi. Daha sonra sırasıyla Eğin (Kemaliye) Kazası Tahrirat Kalem Memuru (1907), ikinci defa Refahiye Kazası Tahrirat Kalem Memuru (1908), Erzincan Bidayet Mahkemesi Zabıt Kâtibi (1910), Erzincan Bidayet Mahkemesi Zabıt Başkâtibi (1914), Selepür (Tanyeri) Nahiyesi Müdürü (1915), Mollakendi Nahiyesi Müdürü (1916) ve Kuruçay Kaymakam Vekili (1918) olarak görev yaptı. I. Dünya Savaşı'nın (1914-1918) sona ermesi ve Mondros Ateşkes Antlaşması'nın (30 Ekim 1918) imzalanmasından sonra Millî Mücadelâ'ye destek vermeye başladı. Ankara'da açılması kararlaştırılan TBMM için yapılan seçimlerde Erzincan Milletvekili seçildi. 28 Nisan 1920 tarihinde Ankara'ya geldi ve TBMM çalışmalarına katıldı. Adalet Bakanlığının talebi üzerine bir süre Adalet Bakanlığı Özel Kalem Müdürü olarak görev yaptı (1920). Daha sonra TBMM'nin görevlendirmesiyle Koçgiri İsyanı'nın (1920-1921) bastırılmasında vazife aldı. Ayrıca Meclis çalışmaları sırasında Layiha Komisyonu ile Memurin Muhakematı Tetkik Kurulunda Üye olarak görev yaptı. TBMM I. Dönem (1920-1923) milletvekilliği sona erince yeniden aday olmadı. Bir süre açıkta kaldıktan sonra sırasıyla Şiran Kaymakamı (1926), Kemaliye Kaymakamı (1928), Tirebolu Kaymakamı (1933), Kemah Kaymakamı (1933) ve Darende Kaymakamı (1934) olarak görev yaptı. Son görevinde iken 1934 yılında emekli oldu. İstanbul'a yerleşti. 1939 yılında Millî Reasürans TAŞ Yönetim Kurulu Üyeliğine atandı. TBMM I. Dönem (1920-1923) milletvekillerine yardım yapılmasını öngören ve 1941 yılında çıkarılan kanun kapsamında kendisine devletten maddi destek tahsis edildi. Son görevine devam etmekte iken 23 Nisan 1942 tarihinde İstanbul'da öldü.

BİBLİYOGRAFYA

Osmanlı Arşivi Belgeleri:

BOA, DH.ŞFR, 650/28; BOA, DH.SN.THR, 4/98

Cumhuriyet Arşivi Belgeleri:

BCA, 30.10.0.0/195.332.5; BCA, 490.1.0.0/517.2077.3; BCA, 30.11.1.0/29.44.1;
BCA, 30.11.1.0/39.11.13; BCA, 30.11.1.0/75.1.4; BCA, 30.11.1.0/76.6.1

TBMM Arşivi Belgeleri:

https://www.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d01/SM_155_1_1.pdf

Seçilmiş Kaynaklar:

TBMM Aza-yı Kiramı Cedveli, s. 4, Ankara, 1337 (1921)

TBMM Aza-yı Kiramı Albümü, s. 38, Ankara [1922]

TBMM Albüm Dönem 1, TBMM'nin 25. Yıldönümünü Anış, s. 26, Ankara 1945

TBMM Albümü 1920-1973, s. 26, Ankara 1973

TBMM Albümü 1920-2010, c. 1, s. 28, Ankara 2010

Fahri Çoker, *Türk Parlamento Tarihi*, c. 3, s. 25 ve 381-382, Ankara 1995

Hüseyin Bulut, "Kurucu Mecliste Erzincan Milletvekilleri", *Atatürk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi*, 10 (1998), s. 227-236

Onur Zeki, *Birinci TBMM'de Bağımsız Mebuslar ve Yasama Çalışmaları (1920-1923)*, Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi, Ankara 2018

İrşad Sami Yuca, "I. TBMM'nin Yardıma Muhtaç Mebusları Meselesi", *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 9/42 (2016), s. 831-845

MEHMET EMİN BEY (LEKİLİ)

(d. Bursa 1882, ö. Erzincan 1950)

Literatürde doğum yılı 1883 olarak gösterilmişse de Osmanlı sicil kaydında hicri 1299 ve rumi 1298 yılında (miladi 1882) doğduğu ifade edilmektedir. Bursa'da doğmuştur. Sadrettin Bey'in oğludur. İlk ve orta eğitimini Bursa'da tamamladı. Ardından İstanbul'da Hendese-i Mülkiye Mektebine (Mühendislik Okulu) girdi. Ancak sağlık sorunları nedeniyle bu okuldaki eğitimi yarım kaldı. 1908 yılında Kastamonu Vilayeti Umur-ı Nafia Müdürlüğünde Memur olarak devlet hizmetine girdi. Ardından sırasıyla Göl Nahiyesi Müdürü (1909), Kiğı Kaymakamı (1910), Derik Kaymakamı (1911), Palu Kaymakamı (1911), Cizre Kaymakamı (1912), Hüdavendigâr (Bursa) Vilayeti İskan ve Muhacirin Müdürü (1913) ve Halep Vilayeti İskan ve Muhacirin Müdürü (1914) olarak görev yaptı. Son görevinden 1915 yılında azledildi ve 1919 yılına kadar açıkta kaldı. 1919 yılında Pülümür Kaymakamlığına atandı. Bu görevi sırasında Millî Mücadele'ye destek vermeye başladı. Ankarada açılması kararlaştırılan TBMM için yapılan seçimlerde Erzincan Milletvekili seçildi. 28 Nisan 1920 tarihinde Ankaraya gelerek TBMM çalışmalarına katıldı. Meclis çalışmaları sırasında İrşad, Müvazene-i Maliye, Bütçe, Dahiliye, Nafia, Posta-Telgraf ve Nizamname-i Dahili komisyonlarında üye olarak görev yaptı. TBMM I. Dönem (1920-1923) milletvekilliği sona erince yeniden aday olmadı. Sırasıyla Erzincan Askeri Lisesi Öğretmeni (1924), Sivas Demiryolu Müteahhidi (1929), Hatay Devlet Su İşleri Memuru (1939) ve Erzincan Devlet Su İşleri Memuru (1942) olarak çalıştı. 1949 yılında ise devlet memurluğundan istifa etti. 28 Aralık 1950 tarihinde Erzincan'da öldü.

BİBLİYOGRAFYA

Osmanlı Arşivi Belgeleri:

BOA, DH.SAİD.d, 159/121; BOA, İ.DH, 1480/15; BOA, İ.DH, 1489/2; BOA, İ.DH, 1490/22; BOA, İ.DH, 1494/73; BOA, İ.DH, 1509/94; BOA, İ.DUİT, 47/65; BOA, BEO, 4203/315180; BOA, DH.ŞFR, 50/259; BOA, İ.DH, 1513/3; BOA, ŞD, 2248/41

Cumhuriyet Arşivi Belgeleri:

BCA, 30.10.0.0/45.291.2; BCA, 490.1.0.0/516.2071.2

TBMM Arşivi Belgeleri:

https://www.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d01/SM_151_1_1.pdf

Seçilmiş Kaynaklar:

TBMM Aza-yı Kiramı Cedveli, s. 4, Ankara, 1337 (1921)

TBMM Aza-yı Kiramı Albümü, s. 38, Ankara [1922]

TBMM Albüm Dönem 1, TBMM'nin 25. Yıldönümünü Anış, s. 26, Ankara 1945

TBMM Albümü 1920-1973, s. 26, Ankara 1973

TBMM Albümü 1920-2010, c. 1, s. 27, Ankara 2010

Fahri Çoker, *Türk Parlamento Tarihi*, c. 3, s. 25 ve 379-380, Ankara 1995

Hüseyin Bulut, "Kurucu Mecliste Erzincan Milletvekilleri", *Atatürk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi*, 10 (1998), s. 227-236

HÜSEYİN BEY (AKSU)

(d. Erzincan 1893, ö. Erzincan 1976)

1893 yılında Erzincan'da doğdu. Abbas Uşağı Aşireti Reisi Mir Hüseyinzade Seyyit Ali Ağa'nın oğludur. İlk ve orta eğitimini Erzincan'da tamamladı. Aşiret reisi olarak uzun yıllar ailesinin sahip olduğu topraklarda tarım ve hayvancılık işleriyle meşgul oldu. I. Dünya Savaşı (1914-1918) yıllarında topladığı aşiret milisleriyle Ruslara karşı pek çok çatışmaya katıldı. Savaşın sona ermesi ve Mondros Ateşkes Antlaşması'nın (30 Ekim 1918) imzalanmasından sonra Millî Mücadele'ye destek vermeye başladı. Ankara'da açılması kararlaştırılan TBMM için yapılan seçimlerde Erzincan Milletvekili seçildi. 28 Nisan 1920 tarihinde Ankara'ya geldi ve TBMM çalışmalarına katıldı. Meclis çalışmaları sırasında Layiha Komisyonu'nda Üye olarak görev yaptı. 1921 ve 1922 yılında iki defa izin alarak Erzincan'a gitti. TBMM I. Dönem (1920-1923) milletvekilliği sona erince yeniden aday olmadı. Memleketi Erzincan'a döndü. Tarım ve hayvancılık işleriyle uğraşmaya devam etti. Erzincan İl Genel Meclisi Üyeliği ile CHP Cengiz (Çağlayan) Bucak Teşkilatı Başkanlığında bulundu. Ancak Dersim İsyanı (1937-1938) sırasında 1938 yılında Bakanlar Kurulu kararıyla ailesi ile birlikte Kastamonu'ya sürgün edildi. 1940 yılında sürgün yeri Kayseri olarak değiştirildi. 1947 yılında kendisi ve ailesi hakkındaki sürgün kararı kaldırılarak memleketi Erzincan'a dönmesine izin verildi. Hayatının kalan kısmını burada geçirdi. 12 Aralık 1976 tarihinde Erzincan'da öldü.

BİBLİYOGRAFYA

Cumhuriyet Arşivi Belgeleri:

BCA, 30.10.0.0/112.755.16; BCA, 30.18.1.2/91.59.4; BCA, 30.18.1.2/113.30.17

TBMM Arşivi Belgeleri:

https://www.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d01/SM_152_1_1.pdf

Seçilmiş Kaynaklar:

TBMM Aza-yılı Kiramı Cedveli, s. 4, Ankara, 1337 (1921)

TBMM Aza-yılı Kiramı Albümü, s. 39, Ankara [1922]

TBMM Albüm Dönem 1, TBMM'nin 25. Yıldönümünü Anış, s. 26, Ankara 1945

TBMM Albümü 1920-1973, s. 26, Ankara 1973

TBMM Albümü 1920-2010, c. 1, s. 27, Ankara 2010

Fahri Çoker, *Türk Parlamento Tarihi*, c. 3, s. 25 ve 378, Ankara 1995

Hüseyin Bulut, "Kurucu Mecliste Erzincan Milletvekilleri", *Atatürk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi*, 10 (1998), s. 227-236

ERZURUM

TBMM

İSMAİL NAİM BEY

(d. Erzurum 1865, ö. Erzurum 1924)

1865 yılında Erzurum'da doğdu. Hoca Recep Efendi'nin oğludur. İlk ve orta eğitimini Erzurum'da tamamladı. Ardından 1886 yılında İstanbul'da Harbiye Mektebine girdi. Bu okuldan 1889 yılında piyade mülazım-ı sani (teğmen) rütbesiyle mezun oldu. Askerlik kariyeri boyunca sırasıyla mülazım-ı sani-teğmen (1889), mülazım-ı evvel-üsteğmen (1894), yüzbaşı (1899), binbaşı (1909) ve kaymakam-yarbay (1914) rütbelerini aldı. Bu süreçte Erzincan, Erzurum, Van ve Kayseri'de çeşitli kademelerde subay ve komutan olarak görev yaptı. I. Dünya Savaşı'nda (1914-1918) Doğu Cephesi'ndeki muharebelere katıldı. Savaşın ardından son olarak Erzincan'da Askerlik Şubesi Başkanlığına atandı. Bu sırada Millî Mücadele'ye destek vermeye başladı. Ankara'da açılması kararlaştırılan TBMM için yapılan seçimlerde Erzurum Milletvekili seçildi. 13 Mayıs 1920 tarihinde Ankara'ya geldi ve TBMM çalışmalarına katıldı. Meclis çalışmaları sırasında Müdafaa-i Milliye ve Sıhhiye-Muavenet-i İctimaiye komisyonlarında üye olarak görev yaptı. 1921 yılının Temmuz-Eylül aylarında TBMM tarafından cephe hizmetiyle görevlendirildi. 1922 yılında ise askerlikten emekli oldu. TBMM I. Dönem (1920-1923) milletvekilliği sona erince tekrar aday olmadı. Memleketi olan Erzurum'a yerleşti. Hayatının kalan kısmını burada geçirdi. 20 Aralık 1924 tarihinde Erzurum'da öldü. Soyadı Kanunu (1934) çıktıktan sonra ailesi "ARSLAN" ve "SANIVAR" soyadlarını aldı.

BİBLİYOGRAFYA

Osmanlı Arşivi Belgeleri:

BOA, İ.TAL, 503/36

TBMM Arşivi Belgeleri:

https://www.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d01/SM_160_1_1.pdf

Seçilmiş Kaynaklar:

TBMM Aza-yı Kiramı Cedveli, s. 4, Ankara, 1337 (1921)

TBMM Aza-yı Kiramı Albümü, s. 50, Ankara [1922]

TBMM Albüm Dönem 1, TBMM'nin 25. Yıldönümünü Anış, s. 27, Ankara 1945

TBMM Albümü 1920-1973, s. 27, Ankara 1973

TBMM Albümü 1920-2010, c. 1, s. 28 ve 65, Ankara 2010

Fahri Çoker, *Türk Parlamento Tarihi*, c. 3, s. 25 ve 393-394, Ankara 1995

Cepheden Meclise, s. 89, Ankara 1999

Muzaffer Taşyürek, *Erzurum Kongresi ve I. TBMM'de Erzurum Milletvekilleri*, İstanbul 2000

CELALETTİN ARİF BEY

(d. İstanbul 1875, ö. Paris 1930)

1875 yılında İstanbul'da doğdu. Mehmet Arif Bey'in oğludur. İlk ve orta eğitimini İstanbul'da tamamladı. Ardından 1895 yılında Fransa'ya giderek Paris'te Hukuk Fakültesi ile Siyasal Bilimler Okulunu bitirdi. 1901 yılında Mısır'a gitti ve uzun yıllar Kahire'de avukatlık yaptı. Meşrutiyet'in yeniden ilanından (1908) sonra İstanbul'a geldi. Mülkiye Mektebinde dersler vermeye başladı. Aynı zamanda serbest avukatlık yaptı. 1914 yılında ise İstanbul Barosu Başkanlığına seçildi. I. Dünya Savaşı'nın (1914-1918) sona ermesi ve Mondros Ateşkes Antlaşması'nın (30 Ekim 1918) imzalanmasından sonra savaş dönemi yöneticilerinin yargılanması sırasında savunma avukatlığı yapmaya başladı. Bu sırada Son Osmanlı Mebusan Meclisi (1920) için yapılan seçimlerde Erzurum Mebusu seçildi. Bu Meclisin başkanlığına getirildi. Mebusan Meclisinde Misak-ı Milli'nin kabul edilmesi için gayret gösterdi. İstanbul'un işgal edilmesi ve Mebusan Meclisinin kapatılması üzerine Anadolu'ya geçti. Ankara'ya geldi ve TBMM'nin 23 Nisan 1920 tarihindeki açılışında Erzurum Milletvekili olarak hazır bulundu. TBMM'nin açılışından bir gün sonra İkinci Başkan seçildi. Bu sırada İstanbul Hükümeti tarafından hakkında idam kararı verildi. TBMM hükümetlerinde Adalet Bakanı (1920-1921) olarak görev yaptı. 1920 Ağustos ayında izin alarak Erzurum'a gitti. Ankara'ya dönüşünde Adalet Bakanlığından ayrıldı (1921). Ardından TBMM tarafından diplomatik temas kurma göreviyle Fransa ve İtalya'ya gönderildi. 1922 yılı başlarında ise TBMM'nin İtalya Temsilciliği görevine getirildi. Bu tarihten sonra bir daha TBMM çalışmalarına katılmadı. 1923 yılında Roma Temsilciliği görevinden de ayrıldı. Türkiye'ye dönmeyerek hayatının kalan kısmını Avrupa'da geçirdi. 18 Ocak 1930 tarihinde Paris'te öldü. Cenazesi Türkiye'ye getirilerek İstanbul'da defnedildi.

BİBLİYOGRAFYA

Osmanlı Arşivi Belgeleri:

BOA, DH.MUI, 22/21; BOA, MV, 179/7; BOA, MV, 250/113; BOA, BEO, 4193/314412; BOA, ŞD, 1244/15; BOA, ŞD, 1245/3; BOA, TS.MA.e, 379/781; BOA, DH.İ.UM.EK, 116/38; BOA, DH.İ.UM.EK, 116/86; BOA, DH.İ.UM.EK, 116/87; BOA, DH.İ.UM.EK, 118/4; BOA, DH.ŞFR, 654/15

Cumhuriyet Arşivi Belgeleri:

BCA, 30.18.1.1/1.12.20; BCA, 30.18.1.1/4.54.6

Seçilmiş Kaynaklar:

TBMM Aza-yı Kiramı Cedveli, s. 4, Ankara, 1337 (1921)

TBMM Aza-yı Kiramı Albümü, s. 50, Ankara [1922]

TBMM Albüm Dönem 1, TBMM'nin 25. Yıldönümünü Anış, s. 27, Ankara 1945

TBMM Albümü 1920-1973, s. 27, Ankara 1973

TBMM Albümü 1920-2010, c. 1, s. 28 ve 65, Ankara 2010

Fahri Çoker, *Türk Parlamento Tarihi*, c. 3, s. 25 ve 388-390, Ankara 1995

Muzaffer Taşyürek, *Erzurum Kongresi ve I. TBMM'de Erzurum Milletvekilleri*, İstanbul 2000

Ufuk Gülsoy, "Celaleddin Arif", *DİA*, c. 7, s. 246-247, İstanbul 1993

Onur Zeki, *Birinci TBMM'de Bağımsız Mebuslar ve Yasama Çalışmaları (1920-1923)*, Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi, Ankara 2018

MUSTAFA DURAK BEY (SAKARYA)

(d. Erzurum 1876, ö. Bursa 1942)

1876 yılında Erzurum'da doğdu. Hacı Ahmet Bey'in oğludur. İlk ve orta eğitimini Erzurum'da tamamladı. 1906 yılında Erzurum'da çıkan olaylara karışmak suçlamasıyla Sinop'a sürgün edildi. Birkaç yıl boyunca Sinop Kalesi'nde hapiste kaldı. Meşrutiyet'in yeniden ilanından (1908) sonra çıkan genel af üzerine serbest bırakıldı ve memleketi olan Erzurum'a döndü. Aynı yıl Erzurum Vilayeti Polis Müdürlüğü bünyesinde Polis İkinci Komiserliğine atandı. 1909 yılında başkomiserliğe terfi etti ve sonraki yıllarda birkaç defa Erzurum Polis Müdürlüğüne vekâlet etti. 1911 yılında ise Erzurum Polis Müdürlüğüne asaleten atandı. 1913 yılında Bitlis Polis Müdürlüğüne nakledildi. I. Dünya Savaşı'nın (1914-1918) başlaması üzerine önce Bitlis Milis Taburu Komutanı ve ardından da Milis Alayı Komutanı yapıldı. Emrindeki milis kuvvetleriyle Ruslara karşı çarpışmalara katıldı. Daha sonra sırasıyla Ankara Polis Müdürlüğü (1915) ve Adana Polis Müdürlüğü (1917) görevlerine getirildi. I. Dünya Savaşı'nın sona ermesi ve Mondros Ateşkes Antlaşması'nın (30 Ekim 1918) imzalanmasından hemen sonra Adana'daki görevinden istifa etti. Memleketi Erzurum'a dönerek Millî Mücadele'ye destek vermeye başladı. Ankara'da açılması kararlaştırılan TBMM için yapılan seçimlerde Erzurum Milletvekili seçildi. 13 Mayıs 1920 tarihinde Ankara'ya gelerek TBMM çalışmalarına katıldı. TBMM tarafından Emniyet Umum Müdürlüğüne atandı. Bir ay kadar bu görevde kalarak TBMM'ye bağlı Emniyet teşkilatının temellerini oluşturdu. Yine TBMM tarafından 1920 yılı sonlarında kısa bir süreliğine Kars Valiliği ile görevlendirildi. Meclis çalışmaları sırasında Layiha, Dahiliye, Müdafaa-i Milliye, İstida ve Divan-ı Muhasebat komisyonları ile Memurin Muhakematı Tetkik Kurulunda Üye olarak görev yaptı. TBMM milletvekilleri arasında yaşanan ayrışmadan sonra iktidarı temsil eden Müdafaa-i Hukuk Grubu (Birinci Grup) içerisinde yer aldı. TBMM I. Dönem (1920-1923) milletvekilliği sona erince yeniden aday olmadı. Erzurum'a döndü. Uzun süre ticaret işleriyle meşgul oldu. 1932-1935 yılları arasında Erzurum Belediye Başkanı olarak görev yaptı. TBMM V. Dönem (1935-1939) için yapılan seçimlerde Gümüşhane Milletvekili seçildi. VI. Dönem'de (1939-1943) yine Gümüşhane Milletvekili olarak TBMM çatısı altında bulunmaya devam etti. Bu dönemdeki milletvekilliği devam ederken 21 Ekim 1942 tarihinde Bursa'da öldü.

BİBLİYOGRAFYA

Osmanlı Arşivi Belgeleri:

BOA, ZB, 98/33; BOA, ZB, 425/129; BOA, İ.DH, 1499/63; BOA, İ.DH, 1517/2; BOA, İ.DUİT, 40/89; BOA, DH.ŞFR, 56/321; BOA, DH.ŞFR, 57/42; BOA, DH.ŞFR, 88/36; BOA, DH.ŞFR, 94/99; BOA, DH.ŞFR, 494/16; BOA, DH.ŞFR, 605/85

Cumhuriyet Arşivi Belgeleri:

BCA, 30.10.0.0/75.492.11; BCA, 30.10.0.0/76.500.4; BCA, 30.10.0.0/76.503.14; BCA, 490.1.0.0/234.925.1

TBMM Arşivi Belgeleri:

https://www.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d01/SM_158_1_1.pdf

https://www.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d05/HT_158_1_5.pdf

https://www.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d05/SM_158_1_5.pdf

https://www.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d06/SM_158_1_6.pdf

Seçilmiş Kaynaklar:

TBMM Aza-yı Kiramı Cedveli, s. 4, Ankara, 1337 (1921)

TBMM Aza-yı Kiramı Albümü, s. 52, Ankara [1922]

TBMM Albüm Dönem I, TBMM'nin 25. Yıldönümünü Anış, s. 27, Ankara 1945

TBMM Albümü 1920-1973, s. 27, Ankara 1973

TBMM Albümü 1920-2010, c. 1, s. 28, 65, 261 ve 327, Ankara 2010

Fahri Çoker, *Türk Parlamento Tarihi*, c. 3, s. 25 ve 399-400, Ankara 1995

Muzaffer Taşyürek, *Erzurum Kongresi ve I. TBMM'de Erzurum Milletvekilleri*, İstanbul 2000

Erol Kürkçüoğlu, "Mustafa Durak Birinci Dönem TBMM Erzurum Milletvekili", *Atatürk Dergisi*, 1/4 (1990), s. 119-136

Erol Kürkçüoğlu, *Mustafa Durak Sakarya*, Erzurum 2016

Hakan Özkökeli, *I. Dönem TBMM'de Polis Kökenli Milletvekilleri*, Yüksek Lisans Tezi, Kocatepe Üniversitesi, Afyonkarahisar 2010

MEHMET ZİYAETTİN BEY (GÖZÜBÜYÜK)

(d. Erzurum 1876, ö. Erzurum 1944)

1876 yılında Erzurum'da doğdu. Gözübüyükzade Ali Galip Efendi'nin oğludur. İlk ve orta eğitimini Erzurum'da tamamladı. Ardından Erzurum'daki değişik medreselerde on yıl kadar medrese tahsili gördü. Daha sonra uzun yıllar boyunca Erzurum'daki medreselerde müderrislik ve idarecilik görevlerinde bulundu. Ayrıca Erzurum Belediye Meclisi ile Vilayet Maarif Meclisi Üyesi olarak görev yaptı. Bir yıl kadar da Erzurum İstinaf Mahkemesi Üyeliği ve Erzurum Müftülüğü Vekâleti görevlerini ifa etti. I. Dünya Savaşı'nın (1914-1918) sona ermesi ve Mondros Ateşkes Antlaşması'nın (30 Ekim 1918) imzalanmasından sonra Millî Mücadele'ye destek vermeye başladı. Ankara'da açılması kararlaştırılan TBMM için yapılan seçimlerde Erzurum Milletvekili seçildi. Meclis açılmadan önce Ankara'da bulunduğu hâlde hastalığı nedeniyle Erzurum'a dönmek zorunda kaldı. Hastalığının uzun sürmesi yüzünden Ankara'ya gelememi ve 25 Nisan 1920 tarihinde milletvekilliğinden istifa etti. Böylece TBMM I. Dönem (1920-1923) milletvekilliği sona ermiş oldu. 24 Ağustos 1920 tarihinde yapılan seçimde yerine Mehmet Nusret Efendi Erzurum Milletvekili seçildi. Ardından Erzurum'da Darülhilafe Medresesinde Müderrislik ve Müdürlük yaptı. TBMM II. Dönem (1923-1927) için yapılan seçimlerde yeniden Erzurum Milletvekili seçildi. Bu dönem milletvekilliği sona erince bir daha aday olmadı. Memleketi olan Erzurum'a döndü. Hayatının kalan kısmını burada geçirdi. Bir daha herhangi bir resmî veya siyasi görev almadı. 16 Aralık 1944 tarihinde Erzurum'da öldü. Mehmet Ziyaettin Bey, 2019'dan bu yana Romanya'da Bükreş Büyükelçisi olarak görev yapan Fusun Aramaz'ın dedesidir.

BİBLİYOGRAFYA

Cumhuriyet Arşivi Belgeleri:

BCA, 30.10.0.0/6.31.30; BCA, 30.10.0.0/6.34.22

TBMM Arşivi Belgeleri:

https://www.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d01/SM_165_1_1.pdf

https://www.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d01/SM_162_1_1.pdf

https://www.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d02/SM_165_1_2.pdf

https://www.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d02/HT_165_1_2.pdf

Seçilmiş Kaynaklar:

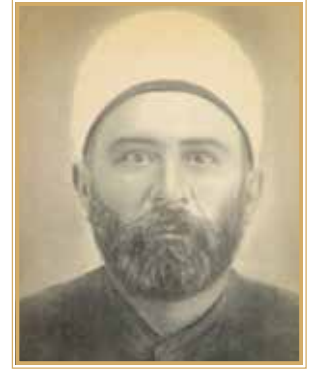
TBMM Albüm Dönem 1, TBMM'nin 25. Yıldönümünü Anış, s. 28, Ankara 1945

TBMM Albümü 1920-1973, s. 28, Ankara 1973

TBMM Albümü 1920-2010, c. 1, s. 29, 65 ve 95, Ankara 2010

Fahri Çoker, *Türk Parlamento Tarihi*, c. 3, s. 25, Ankara 1995

Muzaffer Taşyürek, *Erzurum Kongresi ve I. TBMM'de Erzurum Milletvekilleri*, İstanbul 2000

MEHMET NUSRET EFENDİ

(d. Erzurum 1877, ö. İstanbul 1930)

1877 yılında Erzurum'da doğdu. Müftüzade Ömer Efendi'nin oğludur. İlk ve orta eğitimini Erzurum'da tamamladı. Daha sonra İstanbul'a giderek Fatih Medresesinde tahsil gördü. 1900 yılında Erzincan'daki Dördüncü Ordu bünyesinde tabur imamlığı görevine atandı. 1906 yılında ise Edirne'deki İkinci Ordu bünyesinde alay imamlığına nakledildi. Mensubu bulunduğu alayla birlikte Balkan Savaşı'nda (1912-1913) görev yaparak Lüleburgaz ve Çatalca muharebelerine katıldı. 1913 yılında ise Erzurum'daki Üçüncü Ordu bünyesinde alay imamlığına atandı. I. Dünya Savaşı'nda (1914-1918) alayıyla birlikte Doğu Cephesi muharebelerine katıldı. 1919 yılında ise Zonguldak bölgesinde alay müftülüğüne nakledildi. Burada görev yapmakta iken emekliliğini istedi. Bu sırada Millî Mücadele'ye destek vermeye başladı. Ankara'da açılması kararlaştırılan TBMM için yapılan seçimlerde Erzurum Milletvekili seçilen Mehmet Ziyaettin Bey'in, Meclise katılmadan 25 Nisan 1920 tarihinde istifa etmesi üzerine 24 Ağustos 1920 tarihinde yapılan seçimde Erzurum Milletvekili seçildi. 20 Ekim 1920 tarihinde Ankara'ya gelerek TBMM çalışmalarına katıldı. Meclis çalışmaları sırasında Şeriye-Evkaf, İrşad, Kanun-ı Esasi, Teşkilat-ı Esasiye ve Maarif komisyonlarında üye olarak görev yaptı. Bu sırada 1921 yılında alay müftülüğünden emekli oldu. TBMM I. Dönem (1920-1023) milletvekilliği sona erince yeniden aday olmadı. Önce memleketi olan Erzurum'a döndü. Daha sonra İstanbul'a yerleşti. Hayatının kalan kısmını burada geçirdi. Bir daha herhangi bir resmî veya siyasi görev almadı. 18 Ekim 1930 tarihinde İstanbul'da öldü. Soyadı Kanunu (1934) çıktıktan sonra ailesi "SUN" soyadını aldı.

BİBLİYOGRAFYA

TBMM Arşivi Belgeleri:

https://www.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d01/SM_162_1_1.pdf

Seçilmiş Kaynaklar:

TBMM Aza-yı Kiramı Cedveli, s. 4, Ankara, 1337 (1921)

TBMM Aza-yı Kiramı Albümü, s. 52, Ankara [1922]

TBMM Albüm Dönem 1, TBMM'nin 25. Yıldönümünü Anış, s. 28, Ankara 1945

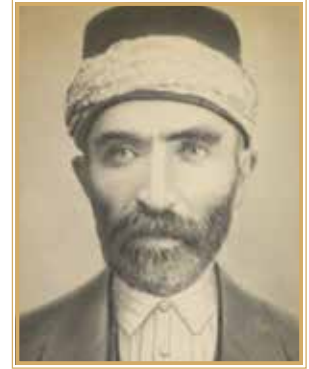
TBMM Albümü 1920-1973, s. 28, Ankara 1973

TBMM Albümü 1920-2010, c. 1, s. 29 ve 65, Ankara 2010

Fahri Çoker, *Türk Parlamento Tarihi*, c. 3, s. 25 ve 395-396, Ankara 1995

Muzaffer Taşyürek, *Erzurum Kongresi ve I. TBMM'de Erzurum Milletvekilleri*, İstanbul 2000

Mehmet Nusret, *Tarihçe-i Erzurum*, İstanbul 2015

MEHMET SALİH EFENDİ (YEŞİLOĞLU)

(d. Erzurum 1877, ö. İstanbul 1954)

1877 yılında Erzurum'da doğdu. Yeşil İmamzade Mustafa Niyazi Efendi'nin oğludur. İlk ve orta eğitimini Erzurum'da tamamladı. Daha sonra babası ile Erzurum'un önde gelen alimlerinden özel dersler aldı. Osmanlı-Yunan Savaşı'nda (1897) gönüllü olarak görev yaptı. 1898-1901 yılları arasında Erzurum'da serbest avukatlık yaptı. 1903 yılında Erzurum İbrahim Paşa Mektebi Öğretmenliğine atandı. Bu sırada 1905 yılında Erzurum Darülmuallimin Mektebini bitirdi. 1907 yılında ise Erzurum Numune-i Terakki Mektebi Öğretmenliğine nakledildi. 1911 yılında aynı okulun müdürlüğüne getirildi. I. Dünya Savaşı (1914-1918) sırasında gönüllü olarak ordu hizmetinde bulundu. Erzurum'un Ruslar tarafından işgali (1916) üzerine önce İstanbul'a ve ardından da Bursa'ya yerleşti. Bursa'da ticaret ve fırıncılık işleriyle meşgul oldu. Mondros Ateşkes Antlaşması'nın (30 Ekim 1918) imzalanmasından sonra Millî Mücadele'ye destek vermeye başladı. Bursa'da Redd-i İlhak Cemiyetini kurdu. Bu cemiyetin Müdafaa-i Milliye Cemiyetine dönüşmesinden sonra da başkanlığını üstlendi. Topladığı gönüllü birliklerle Anzavur İsyanı'nın (1919-1920) bastırılmasında görev aldı. Bu sırada Son Osmanlı Mebusan Meclisi (1920) için yapılan seçimlerde Ertuğrul (Bilecik) Mebusu seçildi. Fakat mebusluğu kabul etmeyerek İstanbul'a gitmedi. Ardından Ankara'da açılması kararlaştırılan TBMM için yapılan seçimlerde Erzurum Milletvekili seçildi. Ankara'ya gelerek TBMM'nin 23 Nisan 1920 tarihindeki açılışında hazır bulundu. Meclis çalışmaları sırasında Müdafaa-i Milliye, Posta-Telgraf, Nizamname-i Dahili, Divan-ı Muhasebat, Müvazene-i Maliye ve İktisat komisyonlarında üye olarak görev yaptı. 1920 yılı sonlarında Konya İsyanı'nın bastırılması sırasında bizzat Konya'da bulundu. TBMM milletvekilleri arasında yaşanan ayrışmada muhalefeti temsil eden İkinci Grup'ta yer aldı. TBMM I. Dönem (1920-1923) milletvekilliği sona erince yeniden aday olmadı. İstanbul'a yerleşti. Bir süre ticaretle uğraştı. 1925 yılında Cumhurbaşkanı Mustafa Kemal Paşa'ya suikast tertip etmek iddiasıyla tutuklandı. Kısa bir süre sonra suçsuz olduğu anlaşılınca serbest bırakıldı. Aynı yıl İstanbul İmam-Hatip Mektebi Öğretmenliğine atandı. 1930 yılında ise Çemberlitaş Ortaokuluna nakledildi. Bu son

görevinde iken 1932 yılında emekliye ayrıldı. 1937-1945 yılları arasında Kütüphaneler Tasnif Komisyonu'nda görev aldı. 1945 yılında bir bacağını kaybetmesi üzerine bir daha herhangi bir işte çalışmadı. TBMM I. Dönem (1920-1923) milletvekillerine yardım yapılmasını öngören ve 1941, 1943 ve 1948 yıllarında çıkarılan kanunlar kapsamında kendisine devletten maddi destek tahsis edildi. 4 Temmuz 1954 tarihinde İstanbul'da öldü.

BİBLİYOGRAFYA

Osmanlı Arşivi Belgeleri:

BOA, MF.İBT, 178/56; BOA, MF.İBT, 357/46; BOA, MF.İBT, 498/64; BOA, MF.İBT, 510/61; BOA, MF.MKT, 942/55

Cumhuriyet Arşivi Belgeleri:

BCA, 30.1.0.0/65.401.9; BCA, 30.10.0.0/5.28.32; BCA, 30.10.0.0/210.430.8; BCA, 30.18.1.1/2.26.12; BCA, 490.1.0.0/519.2083.3

TBMM Arşivi Belgeleri:

https://www.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d01/SM_161_1_1.pdf

Seçilmiş Kaynaklar:

TBMM Aza-yı Kiramı Cedveli, s. 4, Ankara, 1337 (1921)

TBMM Aza-yı Kiramı Albümü, s. 51, Ankara [1922]

TBMM Albüm Dönem 1, TBMM'nin 25. Yıldönümünü Anış, s. 27, Ankara 1945

TBMM Albümü 1920-1973, s. 27, Ankara 1973

TBMM Albümü 1920-2010, c. 1, s. 28, Ankara 2010

Fahri Çoker, *Türk Parlamento Tarihi*, c. 3, s. 25 ve 397-398, Ankara 1995

Muzaffer Taşyürek, *Erzurum Kongresi ve I. TBMM'de Erzurum Milletvekilleri*, İstanbul 2000

Ömer Hakan Özalp, "Yeşilzade Mehmed Salih Efendi", *DİA*, c. 43, s. 498-499, İstanbul 2013

İrşad Sami Yuca, "I. TBMM'nin Yardıma Muhtaç Mebusları Meselesi", *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 9/42 (2016), s. 831-845

ZİHNİ BEY (ORHON)

(d. Erzurum 1883, ö. Ankara 1955)

1883 yılında Erzurum'da doğdu. Hacı Osman Efendi'nin oğludur. İlk ve orta eğitimini Erzurum ve Erzincan'da tamamladı. Ardından 1898 yılında İstanbul'da Harbiye Mektebine girdi. Bu okuldan 1901 yılında süvari mülazım-ı sani (teğmen) rütbesiyle mezun oldu. Askerlik kariyeri boyunca mülazım-ı sani-teğmen (1901), mülazım-ı evvel-üsteğmen (1909), yüzbaşı (1911), kolağası-kıdemli yüzbaşı (1915) ve binbaşı (1916) rütbelerini aldı. Bu süreçte Erzincan, Van, Erzurum, Sivas, Azerbaycan ve Bayburt'ta görev yaptı. I. Dünya Savaşı (1914-1918) sırasında Doğu Cephesi'nde görev yaptı. Ayrıca Azerbaycan Harekâtı'na (1918) katıldı. Mondros Ateşkes Antlaşması'nın (30 Ekim 1918) imzalanmasından sonra Erzurum'da 15. Kolordu emrine verildi. Bu görevinde iken Millî Mücadele'ye destek vermeye başladı. Bu sırada Son Osmanlı Mebusan Meclisi (1920) için yapılan seçimlerde Erzurum Mebusu seçildi. İstanbul'un işgal edilmesi ve Mebusan Meclisinin kapatılması üzerine Anadolu'ya geçti. Ankara'ya geldi ve TBMM'nin 23 Nisan 1920 tarihindeki açılışında Erzurum Milletvekili olarak hazır bulundu. Ancak askerlik tecrübesi nedeniyle TBMM tarafından 9 Mayıs 1920 tarihinde Sinop Mutasarrıflığı ve Komutanlığına atandı. TBMM tarafından Nisab-ı Müzakere Kanunu'nun çıkarılmasına (5 Eylül 1920) kadar mutasarrıflık ve komutanlıkla birlikte milletvekili sıfatını da taşımaya devam etti. Bu kanunun getirdiği milletvekilliği veya memurluk görevlerinden birini seçme zorunluluğu üzerine mutasarrıflığı tercih etti ve 27 Kasım 1920 tarihinde milletvekilliğinden ayrıldı. Böylece TBMM I. Dönem (1920-1923) milletvekilliği sona ermiş oldu. Ardından 1922 yılında TBMM Hükûmeti tarafından Bitlis Valiliğine atandı. Ancak 1923 yılında Bitlis Valiliği görevinden alındı. Bir süre açıkta kaldıktan sonra 1931 yılında askerlikten emekliye ayrıldı. Ardından Kars'a yerleşti. Burada CHP Kars Teşkilatında görev yaptı. TBMM VI. Dönem'de (1939-1943) Kars Milletvekili seçildi. VII. Dönem (1943-1946) ve VIII. Dönem'de (1946-1950) yine Kars Milletvekili olarak TBMM çatısı altında bulunmaya devam etti. TBMM VIII. Dönem (1946-1950) milletvekilliği sona erince yeniden aday olmadı. Hayatının kalan kısmını Ankara'da geçirdi. Bir daha herhangi bir resmî veya siyasi görev almadı. 24 Aralık 1955 tarihinde Ankara'da öldü.

BİBLİYOGRAFYA

Osmanlı Arşivi Belgeleri:

BOA, DH.İ.UM.EK, 114/9; BOA, DH.İ.UM.EK, 116/20; BOA, DH.İ.UM.EK, 116/38; BOA, DH.İ.UM.EK, 116/86; BOA, DH.İ.UM.EK, 118/1; BOA, DH.İ.UM.EK, 118/4

Cumhuriyet Arşivi Belgeleri:

BCA, 30.10.0.0/64.430.18; BCA, 30.10.0.0/83.545.17; BCA, 30.18.1.1/4.43.10; BCA, 30.18.1.1/10.36.13; BCA, 490.1.0.0/387.1635.2; BCA, 490.1.0.0/1614.590.1

TBMM Arşivi Belgeleri:

https://www.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d01/SM_164_1_1.pdf

https://www.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d06/HT_164_1_6.pdf

https://www.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d06/SM_164_1_6.pdf

https://www.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d07/SM_164_1_7.pdf

https://www.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d08/SM_164_1_8.pdf

Seçilmiş Kaynaklar:

TBMM Albüm Dönem I, TBMM'nin 25. Yıldönümünü Anış, s. 28, Ankara 1945

TBMM Albümü 1920-1973, s. 28, Ankara 1973

TBMM Albümü 1920-2010, c. 1, s. 29, 65, 334, 404 ve 479, Ankara 2010

Fahri Çoker, *Türk Parlamento Tarihi*, c. 3, s. 25 ve 403-404, Ankara 1995

Cepheden Meclise, s. 103, Ankara 1999

Muzaffer Taşyürek, *Erzurum Kongresi ve I. TBMM'de Erzurum Milletvekilleri*, İstanbul 2000

SÜLEYMAN NECATİ BEY (GÜNERİ)

(d. Kiğı 1886, ö. İstanbul 1944)

Literatürde doğum yılı 1889 olarak gösterilmişse de Osmanlı sicil kaydında hicri 1303 ve rumi 1302 yılında (miladi 1886) doğduğu ifade edilmektedir. Bingöl'ün Kiğı ilçesinde doğmuştur. Konya'da tahsil müdürlüğü yapmış olan Mehmed Galip Bey'in oğludur. İlk ve orta eğitimini Kiğı ve Konya'da tamamladı. 1908 yılında Konya Vilayeti Mektubi Kaleminde Kâtip olarak devlet hizmetine girdi. Ardından Konya Vilayeti Tahsilat Müfredat Kalemî Kâtibi (1908) olarak görev yaptı. Bu görevi sırasında girdiği Konya Hukuk Mektebinden 1911 yılında mezun oldu. Ardından bir süre Konya İttihat ve Terakki Mektebinde öğretmenlik yaptı. 1913 yılında Erzurum'a yerleşti ve Erzurum İttihat ve Terakki Mektebi Müdürlüğüne atandı. Aynı yıl Albayrak gazetesini çıkarmaya başladı. I. Dünya Savaşı (1914-1918) sırasında Erzurum'un Ruslar tarafından işgali (1916) üzerine Konya'ya döndü ve Konya İttihat ve Terakki Mektebi Müdürlüğüne getirildi. Erzurum'un Ruslardan geri alınması (1918) üzerine yeniden Erzurum'a yerleşti. Albayrak gazetesini de tekrar çıkarmaya başladı. I. Dünya Savaşı'nın sona ermesi ve Mondros Ateşkes Antlaşması'nın (30 Ekim 1918) imzalanması sonrasında Millî Mücadele'ye destek vermeye başladı. Erzurum Kongresi'ne (23 Temmuz-4 Ağustos 1919) Karaköse (Ağrı) Temsilcisi olarak katıldı. Daha sonra Son Osmanlı Mebusan Meclisi (1920) için yapılan seçimlerde Erzurum Mebusu seçildi. İstanbul'un işgal edilmesi ve Mebusan Meclisinin kapatılması üzerine Anadolu'ya geçti. Ankara'ya geldi ve TBMM'nin 23 Nisan 1920 tarihindeki açılışında Erzurum Milletvekili olarak hazır bulundu. Meclis çalışmaları sırasında Maarif, Kavanin-i Maliye, İktisat, Kanun-ı Esasi ve Teşkilat-ı Esasiye komisyonlarında üye olarak görev yaptı. 1920 yılında kısa bir süreliğine TBMM tarafından Matbuat Umum Müdürlüğüne atandı. Ayrıca Gümrü Antlaşması (1920) görüşmeleri ile Londra Konferansı (1921) görüşmelerine katılan TBMM heyetlerinde bulundu. TBMM milletvekilleri arasında yaşanan ayrışmada muhalefeti temsil eden İkinci Grup'ta yer aldı. TBMM I. Dönem (1920-1923) milletvekilliği sona erince yeniden aday olmadı. İstanbul'a yerleşti. 1926 yılında İzmir Suikastı davası kapsamında hakkında soruşturma açıldı. Ankara İstiklal Mahkemesi tarafından yapılan yargılama sonucu suçsuz olduğu anlaşıldı. Uzun süre

siyaset dışında kaldı. İstanbul'daki değişik okullarda öğretmen olarak çalıştı. TBMM V. Dönem (1935-1939) için 1937 yılında yapılan ara seçimde Zonguldak Milletvekili seçildi. Bu dönem milletvekilliğinin ardından yeniden öğretmenlik görevine döndü. TBMM I. Dönem (1920-1923) milletvekillerine yardım yapılmasını öngören ve 1941 ve 1943 yıllarında çıkarılan kanunlar kapsamında kendisine devletten maddi destek tahsis edildi. 20 Haziran 1944 tarihinde İstanbul'da öldü.

BİBLİYOGRAFYA

Osmanlı Arşivi Belgeleri:

BOA, DH, SAİD.d, 154/227; BOA, DH.EUM.MEM, 44/83; BOA, DH.ŞFR, 654/15; BOA, DH.İ.UM.EK, 116/38; BOA, DH.İ.UM.EK, 116/86; BOA, DH.İ.UM.EK, 118/4

Cumhuriyet Arşivi Belgeleri:

BCA, 30.10.0.0/5.28.40; BCA, 30.10.0.0/74.482.4; BCA, 30.10.0.0/75.496.2; BCA, 30.18.1.1/2.39.2; BCA, 490.1.0.0/517.2077.7

TBMM Arşivi Belgeleri:

https://www.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d01/SM_163_1_1.pdf

https://www.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d05/SM_1015_1_5.pdf

https://www.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d05/HT_1015_1_5.pdf

Seçilmiş Kaynaklar:

TBMM Aza-yı Kiramı Cedveli, s. 4, Ankara, 1337 (1921)

TBMM Aza-yı Kiramı Albümü, s. 51, Ankara [1922]

TBMM Albüm Dönem 1, TBMM'nin 25. Yıldönümünü Anış, s. 28, Ankara 1945

TBMM Albümü 1920-1973, s. 28, Ankara 1973

TBMM Albümü 1920-2010, c. 1, s. 29, 65 ve 293, Ankara 2010

Fahri Çoker, *Türk Parlamento Tarihi*, c. 3, s. 25 ve 401-402, Ankara 1995

Muzaffer Taşyürek, *Erzurum Kongresi ve I. TBMM'de Erzurum Milletvekilleri*, İstanbul 2000

Süleyman Necati Güneri, *Hatıra Defteri*, İstanbul 1999

İrşad Sami Yuca, "I. TBMM'nin Yardıma Muhtaç Mebusları Meselesi", *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 9/42 (2016), s. 831-845

HÜSEYİN AVNİ BEY (ULAŞ)

(d. Karlıova 1887, ö. İstanbul 1948)

1887 yılında Bingöl'ün Karlıova ilçesine bağlı Kümbet köyünde doğdu. Dursun Ağazade Musa Efendi'nin oğludur. İlk ve orta eğitimini Kiğı ve İstanbul'da tamamladı. Ardından İstanbul Hukuk Mektebine girdi ve bu okuldan 1912 yılında mezun oldu. 1913 yılından itibaren İstanbul'da serbest avukatlık yapmaya başladı. I. Dünya Savaşı'nın (1914-1918) başlaması üzerine yedek subay olarak orduya alındı ve Doğu Cephesi'nde görev yaptı. Savaş sonunda Erzurum'a yerleşti ve Erzurum Maliye Hukuk Müşaviri ve Hazine Avukatı olarak görev yapmaya başladı. Mondros Ateşkes Antlaşması'nın (30 Ekim 1918) imzalanmasından sonra Millî Mücadele'yi desteklemeye başladı. Erzurum Müdafaa-i Hukuk Cemiyetine katılarak aktif faaliyetlerde bulundu. Erzurum Kongresi'ne (23 Temmuz-4 Ağustos 1919) Bayazıt (Doğubayazıt) temsilcisi olarak katıldı. Daha sonra Son Osmanlı Mebusan Meclisi (1920) için yapılan seçimlerde Erzurum Mebusu seçildi. İstanbul'un işgal edilmesi ve Mebusan Meclisinin kapatılması üzerine Anadolu'ya geçti. Ankara'ya geldi ve TBMM'nin 23 Nisan 1920 tarihindeki açılışında Erzurum Milletvekili olarak hazır bulundu. Meclis çalışmaları sırasında Adliye, Müdafaa-i Milliye, Kanun-ı Esasi, Teşkilat-ı Esasiye, Kavanin-i Maliye, Müvazene-i Maliye, Bütçe ve Posta-Telgraf komisyonlarında üye olarak görev yaptı. TBMM milletvekilleri arasında yaşanan ayrışmadan sonra muhalefeti temsil eden İkinci Grup'ta yer aldı. Ayrıca 1922-1923 yıllarında TBMM Birinci Başkan Vekili olarak görev yaptı. TBMM I. Dönem (1920-1923) milletvekilliği sona erince yeniden aday olmadı. İstanbul'a yerleşti ve serbest avukatlık mesleğine devam etti. 1924 yılında kurulan Terakkiperver Cumhuriyet Fırkasının kurucuları arasında yer aldı. 1926 yılında ise İzmir Suikastı davası kapsamında tutuklandı. Ankara İstiklal Mahkemesi tarafından yapılan yargılama sonucu suçsuz olduğu anlaşılacak aynı yıl serbest bırakıldı. Ardından İstanbul'da serbest avukatlık yapmaya devam etti. 1939 yılında İstanbul 5. Noterliğine getirildi. 1945 yılında Millî Kalkınma Partisi kurucuları arasında yer aldı. Noterlik görevine devam etmekte iken 23 Şubat 1948 tarihinde İstanbul'da öldü.

BİBLİYOGRAFYA

Osmanlı Arşivi Belgeleri:

BOA, DH.İ.UM.EK, 116/20; BOA, DH.İ.UM.EK, 116/86; BOA, DH.İ.UM.EK, 118/4

Cumhuriyet Arşivi Belgeleri:

BCA, 30.10.0.0/5.28.15; BCA, 30.18.1.2/109.55.3

TBMM Arşivi Belgeleri:

https://www.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d01/SM_159_1_1.pdf

Seçilmiş Kaynaklar:

TBMM Aza-yı Kiramı Cedveli, s. 4, Ankara, 1337 (1921)

TBMM Aza-yı Kiramı Albümü, s. 50, Ankara [1922]

TBMM Albüm Dönem 1, TBMM'nin 25. Yıldönümünü Anış, s. 27, Ankara 1945

TBMM Albümü 1920-1973, s. 27, Ankara 1973

TBMM Albümü 1920-2010, c. 1, s. 28 ve 65, Ankara 2010

Fahri Çoker, *Türk Parlamento Tarihi*, c. 3, s. 25 ve 391-392, Ankara 1995

Muzaffer Taşyürek, *Erzurum Kongresi ve I. TBMM'de Erzurum Milletvekilleri*, İstanbul 2000

Muammer Çelik, *Erzurumlu Hüseyin Avni Ulaş*, İstanbul 2017

Ercan Çağlayan, "Kiği'dan bir Portre, Hüseyin Avni Ulaş (1887-1948)", *Bingöl Araştırmaları Dergisi*, 1/2 (2015), s. 9-18

ASIM VASFİ BEY (MÜHÜRDAROĞLU)

(d. Erzurum 1891, ö. Ankara 1966)

1891 yılında Erzurum'da doğdu. Mühürdarzade İsmail Hakkı Bey'in oğludur. İlk ve orta eğitimini Erzurum'da tamamladı. Uzun yıllar hayvancılık ve ticaretle meşgul oldu. Meşrutiyet'in yeniden ilanından (1908) sonra İttihat ve Terakki Fırkasının Erzurum Teşkilatında görev yaptı. I. Dünya Savaşı (1914-1918) yıllarında Teşkilat-ı Mahsusa bünyesinde Doğu Cephesi operasyonlarına katıldı. Emrindeki milis kuvvetleriyle sınır ötesinde Rus kuvvetleriyle çarpışmalara iştirak etti. I. Dünya Savaşı'nın sona ermesi ve Mondros Ateşkes Antlaşması'nın (30 Ekim 1918) imzalanmasından sonra İstanbul'da tutuklandı. Ancak tutulduğu hapishaneden kaçmayı başarak Anadolu'ya geçti. Erzurum'a gelerek Millî Mücadele'yi desteklemeye başladı. Ankara'da açılması kararlaştırılan TBMM için yapılan seçimlerde Erzurum Milletvekili seçildi. Ankara'ya gelerek TBMM'nin 23 Nisan 1920 tarihindeki açılışında hazır bulundu. Meclis çalışmaları sırasında Müvazene-i Maliye, Bütçe ve İktisat komisyonlarında üye olarak görev yaptı. TBMM milletvekilleri arasında yaşanan ayrışmada iktidarı temsil eden Müdafaa-i Hukuk Grubunda (Birinci Grup) yer aldı. TBMM I. Dönem (1920-1923) milletvekilliği sona erince yeniden aday olmadı. Erzurum'a dönerek kendi işleriyle meşgul olmaya devam etti. Bu sırada CHP Erzurum Teşkilatında görev yaptı. TBMM III. Dönem (1927-1931) için yapılan seçimlerde yeniden Erzurum Milletvekili seçildi. TBMM IV. Dönem'de (1931-1935) yine Erzurum Milletvekili olarak TBMM çatısı altında bulunmaya devam etti. Bu dönemki milletvekilliğinin ardından siyasetten ayrıldı. Sırasıyla Kars Hayvan Borsası Komiseri, Türk Ofis Müdürü (1937-1947) ve Erzurum Bölge Ticaret Müdürü (1947-1948) olarak görev yaptı. 1950 yılında Ankara'ya yerleşti. Hayatının kalan kısmını burada geçirdi. Bir daha herhangi bir resmî veya siyasi görev almadı. 7 Ağustos 1966 tarihinde Ankara'da öldü.

BİBLİYOGRAFYA

Cumhuriyet Arşivi Belgeleri:

BCA, 30.10.0.0/74.488.21

TBMM Arşivi Belgeleri:

https://www.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d03/HT_156_1_3.pdf

https://www.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d04/HT_156_1_4.pdf

https://www.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d03/SM_156_1_3.pdf

https://www.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d04/SM_156_1_4.pdf

Seçilmiş Kaynaklar:

TBMM Aza-yı Kiramı Cedveli, s. 4, Ankara, 1337 (1921)

TBMM Aza-yı Kiramı Albümü, s. 51, Ankara [1922]

TBMM Albüm Dönem 1, TBMM'nin 25. Yıldönümünü Anış, s. 27, Ankara 1945

TBMM Albümü 1920-1973, s. 27, Ankara 1973

TBMM Albümü 1920-2010, c. 1, s. 28, 65, 147 ve 199, Ankara 2010

Fahri Çoker, *Türk Parlamento Tarihi*, c. 3, s. 25 ve 387, Ankara 1995

Muzaffer Taşyürek, *Erzurum Kongresi ve I. TBMM'de Erzurum Milletvekilleri*, İstanbul 2000

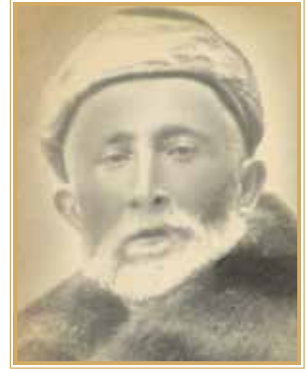

ESKİŞEHİR

TBMM

HACI VELİ / VELİYYULLAH EFENDİ

(d. Mankalya 1859, ö. Eskişehir 1928)

1859 yılında günümüzde Romanya sınırları içerisinde kalan Mankalya'da doğdu. Bayraktarzade Ömer Efendi'nin oğludur. Uzun yıllar Eskişehir'de ticaret ve tarım işleriyle meşgul oldu. Osmanlı Mebusan Meclisi IV. Dönem (1912) için yapılan seçimler sırasında ismi bazı olaylara karıştı. Bir süre İstanbul'da tutuklu kaldı. Daha sonra serbest bırakıldı ve Eskişehir'e döndü. I. Dünya Savaşı'nın (1914-1918) sona ermesi ve Mondros Ateşkes Antlaşması'nın (30 Ekim 1918) imzalanmasından sonra Millî Mücadele'ye destek vermeye başladı. Bu sırada 1919 yılında Eskişehir Belediye Başkanlığına getirildi. Ardından Son Osmanlı Mebusan Meclisi (1920) için yapılan seçimlerde Eskişehir Mebusu seçildi. İstanbul'un işgal edilmesi ve Mebusan Meclisinin kapatılmasından sonra İstanbul Hükûmetince tutuklandı. Bir süre sonra serbest bırakıldı ve Anadolu'ya geçti. 22 Kasım 1920 tarihinde Ankara'ya geldi ve Eskişehir Milletvekili olarak TBMM çalışmalarına katıldı. Meclis çalışmalarında herhangi bir komisyonda görev almadı. TBMM I. Dönem (1920-1923) milletvekilliği sona erince tekrar aday olmadı. Memleketi olan Eskişehir'e döndü. Hayatının kalan kısmını burada geçirdi. 1 Mart 1928 tarihinde Eskişehir'de öldü. Soyadı Kanunu (1934) çıktıktan sonra ailesi "AKBAŞLI" soyadını aldı.

BİBLİYOGRAFYA

Osmanlı Arşivi Belgeleri:

BOA, HR.UHM, 354/8; BOA, BEO, 4021/301573; BOA, DH.SYS, 83/2; BOA, DH.UMVM, 90/33; BOA, DH.İ.UM.EK, 57/48; BOA, DH.İ.UM.EK, 117/55; BOA, DH.EUM.AYŞ, 38/43

TBMM Arşivi Belgeleri:

https://www.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d01/SM_169_1_1.pdf

Seçilmiş Kaynaklar:

TBMM Aza-yı Kırımı Cedveli, s. 6, Ankara, 1337 (1921)

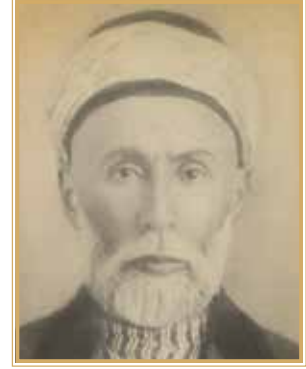
TBMM Aza-yı Kırımı Albümü, s. 48, Ankara [1922]

TBMM Albüm Dönem 1, TBMM'nin 25. Yıldönümünü Anış, s. 29, Ankara 1945

TBMM Albümü 1920-1973, s. 29, Ankara 1973

TBMM Albümü 1920-2010, c. 1, s. 29, Ankara 2010

Fahri Çoker, *Türk Parlamento Tarihi*, c. 3, s. 26 ve 417-418, Ankara 1995

HALİL İBRAHİM EFENDİ (SİPAHİOĞLU)

(d. Eskişehir 1862, ö. Eskişehir 1947)

1862 yılında Eskişehir’de doğdu. Sipahizade Yusuf Efendi’nin oğludur. İlk ve orta eğitimini Eskişehir’de tamamladı. Uzun yıllar ticaret ve lüle taşı madenciliği ile meşgul oldu. Bir süre de Eskişehir Belediye Başkanı olarak görev yaptı. I. Dünya Savaşı’nın (1914-1918) sona ermesi ve Mondros Ateşkes Antlaşması’nın (30 Ekim 1918) imzalanmasından sonra Millî Mücadele’ye destek vermeye başladı. İzmir’in Yunanlılar tarafından işgal edilmesi (15 Mayıs 1919) üzerine Eskişehir’de yapılan protesto mitinginin (17 Mayıs 1919) düzenleyicileri arasında yer aldı. Sivas Kongresi’ne (4-11 Eylül 1919) Eskişehir Temsilcisi olarak katıldı. Eskişehir Müdafaa-i Hukuk Cemiyetinin kurucuları arasında yer aldı. Ardından Ankara’da açılması kararlaştırılan TBMM için yapılan seçimlerde Eskişehir Milletvekili seçildi. Ankara’ya gelerek TBMM’nin 23 Nisan 1920 tarihindeki açılışında hazır bulundu. Meclis çalışmaları sırasında Şeriye-Evkaf ve Orman-Maadin komisyonlarında üye olarak görev yaptı. 27 Ağustos 1920 tarihinde Eskişehir’e gelen TBMM Başkanı Mustafa Kemal Paşa’yı kendi konağında (Yeşil Efendi Konağı) misafir etti. Ayrıca TBMM tarafından halifelğe seçilen (19 Kasım 1922) Abdülmecid Efendi’ye gönderilen heyette yer aldı. TBMM I. Dönem (1920-1923) milletvekilliği sona erince yeniden aday olmadı. Memleketi olan Eskişehir’e döndü. Hayatının kalan kısmını burada geçirdi. Ticaret işleriyle uğraşmaya devam etti. TBMM I. Dönem (1920-1923) milletvekillerine yardım yapılmasını öngören ve 1941 ve 1943 yıllarında çıkarılan kanunlar kapsamında kendisine devletten maddi destek tahsis edildi. 23 Kasım 1947 tarihinde Eskişehir’de öldü. 1949 yılında çocuklarına vatani hizmet tertibinden maaş bağlandı.

BİBLİYOGRAFYA

Cumhuriyet Arşivi Belgeleri:

BCA, 490.1.0.0/525.2106.1

TBMM Arşivi Belgeleri:

https://www.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d01/SM_170_1_1.pdf

https://www.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d01/SM_172_1_1.pdf

Seçilmiş Kaynaklar:

TBMM Aza-yı Kiramı Cedveli, s. 6, Ankara, 1337 (1921)

TBMM Aza-yı Kiramı Albümü, s. 49, Ankara [1922]

TBMM Albüm Dönem 1, TBMM'nin 25. Yıldönümünü Anış, s. 29, Ankara 1945

TBMM Albümü 1920-1973, s. 29, Ankara 1973

TBMM Albümü 1920-2010, c. 1, s. 30 ve 65, Ankara 2010

Fahri Çoker, *Türk Parlamento Tarihi*, c. 3, s. 25 ve 413, Ankara 1995

İrşad Sami Yuca, "I. TBMM'nin Yardıma Muhtaç Mebusları Meselesi", *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 9/42 (2016), s. 831-845

MEHMET NİYAZİ BEY (ÇAMOĞLU)

(d. Sivrihisar 1863, ö. İstanbul 1945)

1863 yılında Eskişehir'in Sivrihisar ilçesinde doğdu. Çamzade Hacı Ahmet Efendi'nin oğludur. İlk eğitimini Sivrihisar'da tamamladı. Ardından medrese tahsili gördü. Uzun yıllar ticaret ve hayvancılık işleriyle meşgul oldu. Bir süreliğine Eskişehir Sancağı İdare Meclisi Üyeliğinde bulundu. I. Dünya Savaşı'nın (1914-1918) sona ermesi ve Mondros Ateşkes Antlaşması'nın (30 Ekim 1918) imzalanmasından sonra Millî Mücadele'ye destek vermeye başladı. Ankara'da açılması kararlaştırılan TBMM için yapılan seçimlerde Eskişehir Milletvekili seçildi. Ankara'ya gelerek TBMM'nin 23 Nisan 1920 tarihindeki açılışında hazır bulundu. Meclis çalışmaları sırasında İktisat Komisyonu'nda Üye olarak görev yaptı. 1922 yılında TBMM tarafından Batı Cephesi'nde ordunun iase ve geri hizmetlerini teftiş etmekle görevlendirildi. Bu kapsamda üç ay boyunca Batı Cephesi'ni dolaştı. TBMM I. Dönem (1920-1923) milletvekilliği sona erince yeniden aday olmadı. Uzun yıllar Sivrihisar ve İstanbul'da ticaret, tarım ve hayvancılık işleriyle meşgul oldu. 20 Kasım 1945 tarihinde İstanbul'da öldü.

BİBLİYOGRAFYA

Cumhuriyet Arşivi Belgeleri:

BCA, 30.10.0.0/136.974.16; BCA, 490.1.0.0/516.2070.2

TBMM Arşivi Belgeleri:

https://www.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d01/SM_172_1_1.pdf

Seçilmiş Kaynaklar:

TBMM Aza-yı Kiramı Cedveli, s. 6, Ankara, 1337 (1921)

TBMM Aza-yı Kiramı Albümü, s. 49, Ankara [1922]

TBMM Albüm Dönem 1, TBMM'nin 25. Yıldönümünü Anış, s. 29, Ankara 1945

TBMM Albümü 1920-1973, s. 29, Ankara 1973

TBMM Albümü 1920-2010, c. 1, s. 30, Ankara 2010

Fahri Çoker, *Türk Parlamento Tarihi*, c. 3, s. 25 ve 416, Ankara 1995

ABDULLAH AZMİ EFENDİ (TORUN)

(d. Eskişehir 1869, ö. İstanbul 1937)

1869 yılında Eskişehir’de doğdu. Müftüzade Hacı Kasım Efendi’nin oğludur. İlk ve orta eğitimini Eskişehir’de tamamladı. Ardından 1895 yılında İstanbul’a gelerek Fatih Medresesinde tahsile başladı. Bu medreseden 1901 yılında mezun olarak müderrislik icazetnamesi aldı. Aynı dönemde girdiği İstanbul Hukuk Mektebini ise 1902 yılında bitirdi. 1903 yılında Manastır (Bitola) İstinaf Mahkemesi Hukuk Dairesi Üyesi olarak devlet hizmetine girdi. Meşrutiyet’in yeniden ilanından (1908) sona açılan Osmanlı Mebusan Meclisi III. Dönem (1908-1912) için yapılan seçimlerde Kütahya Mebusu seçildi. Mebusan Meclisi IV. Dönem (1912) ve V. Dönem’de (1914-1918) yine Kütahya Mebusu olarak görev yaptı. I. Dünya Savaşı’nın (1914-1918) sona ermesi ve Mondros Ateşkes Antlaşması’nın (30 Ekim 1918) imzalanmasından sonra Milli Mücadele’ye destek vermeye başladı. Bu sırada Son Osmanlı Mebusan Meclisi (1920) için yapılan seçimlerde Eskişehir Mebusu seçildi. İstanbul’un işgal edilmesi ve Mebusan Meclisinin kapatılması üzerine Anadolu’ya geçti. Ankara’ya geldi ve Eskişehir Milletvekili olarak TBMM’nin 23 Nisan 1920 tarihindeki açılışında hazır bulundu. Meclis çalışmaları sırasında Kanun-ı Esasi, Teşkilat-ı Esasiye ve Adliye komisyonları ile Memurin Muhakematı Tetkik Kurulunda Üye olarak görev yaptı. 1921 yılında kısa bir süreliğine TBMM İkinci Başkan Vekilliğine seçildi. Ayrıca TBMM hükümetlerinde Şeriye- Evkaf Bakanı (1922) olarak bulundu. TBMM I. Dönem (1920-1923) milletvekilliğinin ardından II. Dönem’de (1923-1927) yine Eskişehir Milletvekili olarak TBMM çatısı altında bulunmaya devam etti. Bu dönem milletvekilliği sona erince tekrar aday olmadı. İstanbul’a yerleşti. Hayatının kalan kısmını burada geçirdi. Bir daha herhangi bir resmî veya siyasi görev almadı. 27 Eylül 1937 tarihinde İstanbul’da öldü.

BİBLİYOGRAFYA

Osmanlı Arşivi Belgeleri:

BOA, DH.MKT, 2677/87; BOA, DH.MKT, 2716/36; BOA, DH.MKT, 2786/30;
BOA, DH.İ.UM.EK, 21/74

Cumhuriyet Arşivi Belgeleri:

BCA, 30.10.0.0/8.44.28; BCA, 30.10.0.0/8.45.16; BCA, 30.10.0.0/26.149.3

TBMM Arşivi Belgeleri:

https://www.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d01/SM_166_1_1.pdf

https://www.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d02/HT_166_1_2.pdf

https://www.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d02/SM_166_1_2.pdf

Seçilmiş Kaynaklar:

TBMM Aza-yı Kiramı Cedveli, s. 6, Ankara, 1337 (1921)

TBMM Aza-yı Kiramı Albümü, s. 49, Ankara [1922]

TBMM Albüm Dönem 1, TBMM'nin 25. Yıldönümünü Anış, s. 28, Ankara 1945

TBMM Albümü 1920-1973, s. 28, Ankara 1973

TBMM Albümü 1920-2010, c. 1, s. 29, 65 ve 95, Ankara 2010

Fahri Çoker, *Türk Parlamento Tarihi*, c. 3, s. 25 ve 407-408, Ankara 1995

Cemal Kutay, *Kurtuluşun ve Cumhuriyetin Manevi Mimarları*, Ankara 1973

Ömer Menekşe, "Abdullah Azmi Efendi (Torun)", *Diyanet Dergisi*, 204 (Aralık 2007), s. 62-63

EYÜP SABRİ BEY (AKGÖL)

(d. Ohri 1876, ö. İstanbul 1950)

1876 yılında günümüzde Kuzey Makedonya sınırları içerisinde kalan Ohri'de (Ohrid) doğdu. Hacı Sadık Efendi'nin oğludur. İlk ve orta eğitimini Ohri ve Manastır'da (Bitola) tamamladı. Ardından 1891 yılında İstanbul'da Harbiye Mektebine girdi. Bu okuldan 1894 yılında piyade mülazım-ı sani (teğmen) rütbesiyle mezun oldu. Ardından Erzincan, Selanik ve Ohri'de değişik birliklerde subay olarak görev yaptı. 1908 yılında Meşrutiyet ve Anayasa'nın ilanını için dağa çıkan subaylar arasında bulunarak "Hürriyet Kahramanı" ilan edilenler arasında yer aldı. 1910 yılında ordudaki görevinden ayrıldı. I. Dünya Savaşı (1914-1918) başlarken Teşkilat-ı Mahsusa bünyesinde çalışmaya başladı. Ancak 1914 yılının sonlarında Adriyatik Denizi'nde Fransızlara esir düştü. Savaş yılları boyunca Malta Adası'nda tutuldu. I. Dünya Savaşı'nın sona ermesi ve Mondros Ateşkes Antlaşması'nın (30 Ekim 1918) imzalanmasından sonra serbest bırakıldı. Kısa bir süre İstanbul'da kaldıktan sonra Eskişehir'e yerleşti. Burada Millî Mücadele'ye destek vermeye başladı. Ankara'da açılması kararlaştırılan TBMM için yapılan seçimlerde Eskişehir Milletvekili seçildi. Ankara'ya gelerek TBMM'nin 23 Nisan 1920 tarihindeki açılışında hazır bulundu. Meclis çalışmaları sırasında Müdafaa-i Milliye ve İktisat komisyonlarında üye olarak görev yaptı. TBMM I. Dönem (1920-1923) milletvekilliği sona erince yeniden aday olmadı. Eskişehir'e dönerek ticaret ve tarım işleriyle meşgul olmaya başladı. 1926 yılında İzmir Suikastı davası kapsamında tutuklandı. Ankara İstiklal Mahkemesinde yapılan yargılama sonucu suçsuz olduğu anlaşılınca aynı yıl serbest bırakıldı. Uzun yıllar siyasetten uzak bir şekilde yaşadığından sonra 1935 yılında yeniden siyasete girdi. TBMM V. Dönem (1935-1939), VI. Dönem (1939-1943) ve VII. Dönem'de (1943-1946) Çorum Milletvekili olarak TBMM çatısı altında bulundu. Ardından TBMM VIII. Dönem'de (1946-1950) ise Erzurum Milletvekili seçildi. Bu süreçte TBMM I. Dönem (1920-1923) milletvekillerine yardım yapılmasını öngören ve 1941, 1943 ve 1948 yıllarında çıkarılan kanunlar kapsamında kendisine devletten maddi destek tahsis edildi. TBMM VIII. Dönem (1946-1950) milletvekilliği sona erdikten kısa bir süre sonra 16 Ağustos 1950 tarihinde İstanbul'da öldü.

BİBLİYOGRAFYA

Osmanlı Arşivi Belgeleri:

BOA, DH.MKT, 2710/63; BOA, MB.İ, 134/6; BOA, İ.HB, 34/20; BOA, DH.ŞFR, 456/28; BOA, DH.ŞFR, 456/125; BOA, HR.SYS, 2241/2

Cumhuriyet Arşivi Belgeleri:

BCA, 30.10.0.0/4.24.24; BCA, 30.1.0.0/17.95.7

TBMM Arşivi Belgeleri:

https://www.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d01/SM_168_1_1.pdf

https://www.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d05/HT_168_1_5.pdf

https://www.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d05/SM_168_1_5.pdf

https://www.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d06/SM_168_1_6.pdf

https://www.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d08/SM_168_1_8.pdf

Seçilmiş Kaynaklar:

TBMM Aza-yı Kiramı Cedveli, s. 6, Ankara, 1337 (1921)

TBMM Aza-yı Kiramı Albümü, s. 48, Ankara [1922]

TBMM Albüm Dönem 1, TBMM'nin 25. Yıldönümünü Anış, s. 29, Ankara 1945

TBMM Albümü 1920-1973, s. 29, Ankara 1973

TBMM Albümü 1920-2010, c. 1, s. 29, 65, 252, 318, 386, 465, Ankara 2010

Fahri Çoker, *Türk Parlamento Tarihi*, c. 3, s. 25 ve 411-412, Ankara 1995

Eyüp Sabri Akgöl, *Esaret Hatıraları*, İstanbul 1978

Onur Zeki, *Birinci TBMM'de Bağımsız Mebuslar ve Yasama Çalışmaları (1920-1923)*, Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi, Ankara 2018

İrşad Sami Yuca, "I. TBMM'nin Yardıma Muhtaç Mebusları Meselesi", *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 9/42 (2016), s. 831-845

MEHMET EMİN BEY (SAZAK)

(d. Mihalıççık 1882, ö. İstanbul 1960)

1882 yılında Eskişehir'in Mihalıççık ilçesine bağlı Sazak köyünde doğdu. Hacı Abdurrahman Efendi'nin oğludur. İlk eğitimini Mihalıççık'ta özel hocalardan aldığı derslerle tamamladı. Daha sonra üç yıl kadar medrese tahsili gördü. Uzun yıllar ailesinin sahip olduğu topraklarda tarım ve hayvancılık işleriyle meşgul oldu. Ayrıca ticaret işleriyle de uğraşarak Eskişehir bölgesinde bir kereste fabrikası kurdu. Eskişehir Sancağı İdare Meclisi Üyeliği ile Mihalıççık Ticaret Odası Başkanlığına seçildi. I. Dünya Savaşı'nın (1914-1918) sona ermesi ve Mondros Ateşkes Antlaşması'nın (30 Ekim 1918) imzalanmasından sonra Millî Mücadele'ye destek vermeye başladı. Topladığı gönüllü birlikleriyle Eskişehir savunmasında Yunan kuvvetlerine karşı bizzat çarpışmalara katıldı. Ankara'da açılması kararlaştırılan TBMM için yapılan seçimlerde Eskişehir Milletvekili seçildi. Ankara'ya gelerek TBMM'nin 23 Nisan 1920 tarihindeki açılışında hazır bulundu. Meclis çalışmaları sırasında İktisat ve Nafia komisyonlarında üye olarak görev yaptı. TBMM I. Dönem (1920-1923) milletvekilliğinin ardından II. Dönem (1923-1927), III. Dönem (1927-1931), IV. Dönem (1931-1935), V. Dönem (1935-1939), VI. Dönem (1939-1943), VII. Dönem (1943-1946) ve VIII. Dönem'de (1946-1950) yine Eskişehir Milletvekili olarak TBMM çatısı altında bulunmaya devam etti. TBMM VIII. Dönem (1946-1950) milletvekilliği sona erince yeniden aday olmadı. Hayatının kalan kısmını Ankara, Eskişehir ve İstanbul'da geçirdi. Tarım ve ticaret işleriyle meşgul olmaya devam etti. Bir daha herhangi bir resmî veya siyasi görev almadı. 21 Ocak 1960 tarihinde İstanbul'da öldü. Mehmet Emin Bey, Gümrük-Tekel Bakanı (1977-1978) Gün Sazak'ın (ö. 1980) babası ve TBMM XXI. Dönem (1999-2002) Eskişehir Milletvekili (Gün Sazak'ın oğlu) Süleyman Servet Sazak'ın dedesidir.

BİBLİYOGRAFYA

Osmanlı Arşivi Belgeleri:

BOA, DH.UMVM, 62/70; BOA, DH.UMVM, 62/71; BOA, DH.HMŞ, 10/38; BOA, ŞD, 42/36; BOA, DH.UMVM, 4/37; BOA, DH.UMVM, 62/71; BOA, DH.ŞFR, 556/22; BOA, DH.HMŞ, 3/1

Cumhuriyet Arşivi Belgeleri:

BCA, 30.10.0.0/5.26.15; BCA, 30.10.0.0/6.35.2; BCA, 30.10.0.0/6.35.38, BCA, 30.10.0.0/7.40.37; BCA, 30.10.0.0/7.42.44; BCA, 30.10.0.0/8.47.4; BCA, 30.10.0.0/8.48.20; BCA, 30.10.0.0/9.51.16; BCA, 30.10.0.0/75.498.12

TBMM Arşivi Belgeleri:

https://www.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d02/HT_167_1_2.pdf

https://www.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d01/SM_172_1_1.pdf

https://www.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d01/SM_167_1_1.pdf

https://www.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d02/SM_167_1_2.pdf

https://www.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d03/HT_167_1_3.pdf

https://www.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d03/SM_167_1_3.pdf

https://www.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d04/HT_167_1_4.pdf

Seçilmiş Kaynaklar:

TBMM Aza-yı Kiramı Cedveli, s. 6, Ankara, 1337 (1921)

TBMM Aza-yı Kiramı Albümü, s. 47, Ankara [1922]

TBMM Albüm Dönem I, TBMM'nin 25. Yıldönümünü Anış, s. 28, Ankara 1945

TBMM Albümü 1920-1973, s. 28, Ankara 1973

TBMM Albümü 1920-2010, c. 1, s. 29, 65, 95, 148, 200, 259, 325, 393 ve 467, Ankara 2010

Fahri Çoker, *Türk Parlamento Tarihi*, c. 3, s. 25 ve 409-410, Ankara 1995

HÜSREV SAMİ BEY (KIZILDOĞAN)

(d. Gümülcine 1884, ö. Osmaniyce 1942)

1884 yılında günümüzde Yunanistan sınırları içerisinde kalan Gümülcine’de doğdu. Hüseyin Ali Bey’in oğludur. İlk ve orta eğitimini Gümülcine ve Edirne’de tamamladı. Ardından 1900 yılında İstanbul’da Mühendishane-i Berri-i Hümayun Mektebine (Harbiye Topçu Mektebi) girdi. Bu okuldan 1904 yılında topçu mülazım-ı sani (teğmen) rütbesiyle mezun oldu. Edirne ve Selanik’te subay olarak görev yaptı. Padişah II. Abdülhamit aleyhtarı fikirleri nedeniyle 1907 yılında Paris’e kaçtı. Aynı yıl askerlik mesleğinden ihraç edildi. Meşrutiyet’in yeniden ilanından (1908) sonra ülkeye geri döndü. Geriye dönük tüm hakları iade edildi ve 1909 yılında askerlik mesleğine yeniden kabul edildi. Sırasıyla mülazım-ı evvel-üsteğmen (1909) ve yüzbaşı (1912) rütbelerini aldı. Bu süreçte Selanik ve İstanbul’da görev yaptı. 1913 yılında ise ordudaki görevinden ayrılarak Teşkilat-ı Mahsusa bünyesinde çalışmaya başladı. Ancak 1916 yılında Yakup Cemil Bey’in darbe teşebbüsüyle ilgili görülerek aynı yıl önce Kastamonu’ya ve sonra da Yozgat’a sürgün edildi. I. Dünya Savaşı’nın (1914-1918) sona ermesi ve Mondros Ateşkes Antlaşması’nın (30 Ekim 1918) imzalanmasından sonra sürgün cezası kaldırıldı. Bu sırada Millî Mücadele’ye destek vermeye başladı. Sivas Kongresi’ne (4-11 Eylül 1919) Eskişehir temsilcisi olarak katıldı ve kongre tarafından Temsil Heyeti Üyeliğine getirildi. Ardından Ankara’da açılması kararlaştırılan TBMM için yapılan seçimlerde Eskişehir Milletvekili seçildi. TBMM’nin 23 Nisan 1920 tarihindeki açılışında hazır bulundu. Meclis çalışmaları sırasında Hariciye Komisyonu’nda Üye olarak görev yaptı. Ayrıca TBMM tarafından Isparta İstiklal Mahkemesi (1920-1921) Üyeliği ile görevlendirildi. Bunun dışında 1921 yılında TBMM Başkanlığından izin alarak Batı Cephesi’ndeki çatışmalara katıldı. TBMM I. Dönem (1920-1923) milletvekilliği sona erince yeniden aday olmadı. İstanbul’a yerleşerek ticaretle meşgul olmaya başladı. Ancak 1925 yılında yurtdışında bulunan Çerkez Ethem ile temasta olduğu iddiasıyla tutuklandı. Yapılan yargılama sonucu suçsuz olduğu anlaşıldı ve 1926 yılında serbest bırakıldı. Uzun süre siyasetten uzak bir şekilde İstanbul’da yaşadı. Ardından TBMM V. Dönem’de (1935- 1939) Kars Milletvekili seçildi. TBMM VI. Dönem’de (1939-1943) yine Kars Milletvekili olarak TBMM çatısı altında bulunmaya devam etti. Bu süreçte 1939

yılında topçu yüzbaşı rütbesiyle askerlik mesleğinden emekli oldu. TBMM VI. Dönem (1939- 1943) milletvekilliği devam ederken 21 Mart 1942 tarihinde Osmaniye’de öldü.

BİBLİYOGRAFYA

Osmanlı Arşivi Belgeleri:

BOA, TFR.I.SL, 140/13905; BOA, ZB, 114/46; BOA, ZB, 608/134; BOA, DH.EUM.1.Şb, 13/13; BOA, DH.ŞFR, 67/252; BOA, DH.ŞFR, 67/257; BOA, DH.ŞFR, 67/262; BOA, DH.ŞFR, 532/102; BOA, DH.ŞFR, 70/114; BOA, DH.ŞFR, 70/116; BOA, DH.ŞFR, 539/14; BOA, DH.ŞFR, 539/109; BOA, DH.ŞFR, 540/57; BOA, DH.ŞFR, 73/75; BOA, DH.EUM.KLH, 3/2; BOA, DH.ŞFR, 590/47; BOA, DH.EUM.1.Şb, 13/13

Cumhuriyet Arşivi Belgeleri:

BCA, 30.10.0.0/76.503.5; BCA, 30.10.0.0/194.331.5; BCA, 30.11.1.0/129.10.7

TBMM Arşivi Belgeleri:

https://www.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d05/HT_171_1_5.pdf

https://www.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d05/SM_171_1_5.pdf

https://www.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d06/SM_171_1_6.pdf

Seçilmiş Kaynaklar:

TBMM Aza-yı Kiramı Cedveli, s. 6, Ankara, 1337 (1921)

TBMM Aza-yı Kiramı Albümü, s. 48, Ankara [1922]

TBMM Albüm Dönem 1, TBMM'nin 25. Yıldönümünü Anış, s. 29, Ankara 1945

TBMM Albümü 1920-1973, s. 29, Ankara 1973

TBMM Albümü 1920-2010, c. 1, s. 30, 65, 66, 267 ve 335, Ankara 2010

Fahri Çoker, *Türk Parlamento Tarihi*, c. 3, s. 25 ve 414-415, Ankara 1995

GELİBOLU

TBMM

CELAL NURİ BEY (İLERİ)

(d. Gelibolu 1882, ö. İstanbul 1938)

1882 yılında Çanakkale'nin Gelibolu ilçesinde doğdu. Çeşitli mutasarrıflıklar, valilikler ve nazırlıklar ile Ayan Meclisi Üyeliğinde bulunmuş olan Helvacızade Mustafa Nuri Bey'in (ö. 1923) oğludur. İlk ve orta eğitimini Gelibolu, Sakız, Samsun, Serez ve İstanbul'da tamamladı. Ardından 1901 yılında İstanbul'da Hukuk Mektebine girdi. Bu okuldan 1906 yılında mezun oldu. Öğrencilik yıllarından itibaren birkaç yıl Hariciye Nezareti Tahrirat-ı Ecnebiye Kaleminde Memur olarak çalıştı. Meşrutiyet'in yeniden ilanından (1908) sonra memurluğu bırakarak bir süre serbest avukatlık, daha sonrasında ise gazetecilik ve yazarlık yaptı. Tanin, Hak, İctihad, Hürriyet-i Fikriye ve İkdam gazete ve dergilerinde yazılar kaleme aldı. Ayrıca kendisi de Edebiyat-ı Umumiye (1916), Âtî (1918) ve İleri (1919) isimli gazete ve dergileri çıkardı. I. Dünya Savaşı'nın (1918) sona ermesi ve Mondros Ateşkes Antlaşması'nın (30 Ekim 1918) imzalanmasından sonra yazılarıyla Millî Mücadele'ye destek vermeye başladı. Fikirleri ve yazıları nedeniyle İstanbul Hükûmetinin baskısına uğradı ve 1919 yılında bir süreliğine ülkeden ayrılarak Roma'ya gitmek zorunda kaldı. Ardından Son Osmanlı Mebusan Meclisi (1920) için yapılan seçimlerde Gelibolu Mebusu seçildi. İstanbul'un işgal edilmesi ve Mebusan Meclisinin kapatılması üzerine İngilizler tarafından tutuklanarak Malta Adası'na götürüldü. Bir yıldan fazla bir süre Malta Adası'nda tutulduktan sonra TBMM Hükûmetinin girişimiyle 1921 yılında serbest bırakıldı ve Anadolu'ya döndü. 25 Kasım 1921 tarihinde Ankara'ya geldi ve Gelibolu Milletvekili olarak TBMM çalışmalarına katıldı. Meclis çalışmaları sırasında Kanun-ı Esasi, Teşkilat-ı Esasiye, Hariciye, İktisat ve Nizamname-i Dahili komisyonlarında üye olarak görev yaptı. TBMM I. Dönem (1920-1923) milletvekilliğinin ardından II. Dönem'de (1923-1927) tekrar Gelibolu Milletvekili seçildi. Ardından TBMM III. Dönem (1927-1931) ve IV. Dönem'de (1931-1935) Tekirdağ Milletvekili olarak TBMM çatısı altında bulunmaya devam etti. 1935 yılında milletvekilliği sona erince yeniden aday olmadı. Hayatının kalan kısmını İstanbul'da geçirdi. Bir daha herhangi bir resmî veya siyasi görevde bulunmadı. 2 Kasım 1938 tarihinde İstanbul'da öldü.

BİBLİYOGRAFYA

Osmanlı Arşivi Belgeleri:

BOA, DH.KMS, 53/10; BOA, DH.SYS, 64/21; BOA, ŞD, 1257/17; BOA, HR.SYS, 2454/86; BOA, MF.MKT, 1237/34; BOA, DH.İ.UM.EK, 115/80, BOA, DH.İ.UM. EK, 116/67

Cumhuriyet Arşivi Belgeleri:

BCA, 30.10.0.0/3.16.21; BCA, 30.10.0.0/3.16.31; BCA, 30.10.0.0/3.17.2; BCA, 30.10.0.0/4.19.10; BCA, 30.10.0.0/6.37.2

TBMM Arşivi Belgeleri:

https://www.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d01/SM_179_1_1.pdf

https://www.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d02/SM_179_1_2.pdf

https://www.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d03/HT_179_1_3.pdf

https://www.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d03/SM_179_1_3.pdf

https://www.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d04/HT_179_1_4.pdf

Seçilmiş Kaynaklar:

TBMM Aza-yı Kiramı Cedveli, s. 18, Ankara, 1337 (1921)

TBMM Aza-yı Kiramı Albümü, s. 115, Ankara [1922]

TBMM Albüm Dönem 1, TBMM'nin 25. Yıldönümünü Anış, s. 30, Ankara 1945

TBMM Albümü 1920-1973, s. 30, Ankara 1973

TBMM Albümü 1920-2010, c. 1, s. 30, Ankara 2010

Fahri Çoker, *Türk Parlamento Tarihi*, c. 3, s. 26 ve 435-436, Ankara 1995

Recep Duymaz, "Celal Nuri İleri", *DİA*, c. 7, s. 242-245, İstanbul 1993

Necmi Uyanık, "Battıcı Bir Aydın Olarak Celal Nuri İleri", *Selçuk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, 15 (2004), s. 227-274

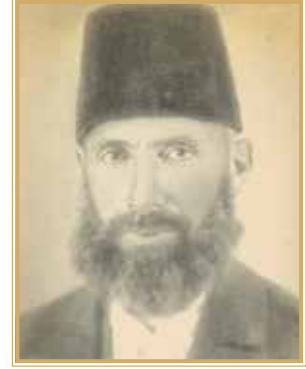

GENÇ (BİNGÖL)

TBMM

İBRAHİM FİKRİ EFENDİ (ERGÜN)

(d. Bitlis 1864, ö. Ayaş 1950)

Literatürde doğum tarihi 1869 olarak gösterilmişse de Osmanlı sicil kaydında hicri 1281 yılının Rebiülevvel ayında (Ağustos 1864) Bitlis'te doğduğu ifade edilmektedir. Telgraf Müdürü Hatipzade Resul Sıtkı Efendi'nin oğludur. İlk eğitimini Sıbyan Mektebinde tamamladıktan sonra özel öğretmenlerden Arapça, Farsça ve hesap dersleri aldı. 1880 yılında Bitlis Telgrafhanesinde mülazemetle göreve başladı. 2 Nisan 1884'te Bitlis Merkez Telgrafhanesi Muhabere Memurluğuna tayin edildi. 20 Temmuz 1892'de Erzurum Vilayetine bağlı Antab (Tutak) Merkezi Muhabere Memurluğuna atandı. 24 Kasım 1894 tarihinde Muş Telgraf Merkezi Muhabere Memurluğuna tayin edildi, ancak becayiş suretiyle 6 Aralık 1894'te Adilcevaz Telgraf ve Posta Merkezi Müdüriyetine nakledildi. 15 Aralık 1901 tarihinde Oğnut (Göynük/Bingöl) Telgraf ve Posta Merkezi Müdüriyetine atandı. 29 Ekim 1902'de Zok Köyü (Yanarsu/Siirt) Telgraf ve Posta Merkezi Muhabere Memurluğuna nakledildi. 25 Nisan 1909'da Kulp ve 12 Aralık 1909'da da Genç Telgraf ve Posta Merkezi Müdürlüğünde görevlendirildi. Genç Telgraf ve Posta Merkezi Müdürü iken Ankara'da TBMM'nin açılmasıyla birlikte TBMM I. Dönem (1920-1923) için yapılan seçimlerde Genç Milletvekili seçildi. 15 Haziran 1920 tarihinde Meclise katıldı. Mecliste Posta-Telgraf Komisyonu'nda çalıştı. Dönemin sona ermesiyle birlikte milletvekilliği de sona erdi. Milletvekilliği sona erdikten sonra Ayaş PTT Müdürlüğü yaptı. 5 Nisan 1950 tarihinde Ankara'nın Ayaş ilçesinde öldü.

BİBLİYOGRAFYA

Osmanlı Arşivi Belgeleri:

BOA, DH.SAİD.d, 62/355

TBMM Arşivi Belgeleri:

https://www.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d01/SM_185_1_1.pdf

Seçilmiş Kaynaklar:

TBMM Aza-yı Kiramı Cedveli, s. 18, Ankara, 1337 (1921)

TBMM Aza-yı Kiramı Albümü, s. 118, Ankara [1922]

TBMM Albüm Dönem 1, TBMM'nin 25. Yıldönümünü Anış, s. 31, Ankara 1945

TBMM Albümü 1920-1973, s. 31, Ankara 1973

TBMM Albümü 1920-2010, c. 1, s. 31 ve 66, Ankara 2010

Fahri Çoker, *Türk Parlamento Tarihi*, c. 3, s. 26 ve 446, Ankara 1995

Onur Zeki, *Birinci TBMM'de Bağımsız Mebuslar ve Yasama Çalışmaları (1920-1923)*, Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi, Ankara 2018

ALİ VASİF BEY (TELLİ)

(d. Erzurum 1873, ö. Erzurum 1936)

1873 yılında Erzurum'da doğdu. Topçu Binbaşı İshak Reşat Bey'in oğludur. İlk ve ortaöğrenimini memleketi olan Erzurum'da tamamladı. Eğitimine Harp Okulunda devam etti. 1895 yılında süvari mülazım-ı sani (teğmen) rütbesiyle mezun oldu. Erzincan'daki Dördüncü Ordu Komutanlığı emrine atandı. 1896 yılında 27. Alay Süvari Bölüğünde görevlendirildi. 1901 yılında mülazım-ı evvelliğe (üsteğmen) terfi ettirilerek bölük komutanlığına atandı. 1905'te yüzbaşı vekili olarak 19. Alay 3. Bölük Komutanlığına tayin edildi. 14 Nisan 1909 tarihinde yüzbaşılığa terfi edilerek 35. Aşiret Hafif Süvari Alayına Bölük Komutanı olarak atandı. 1909 yılında Erzurum Jandarma Alayı 4. İspir Bölüğüne, 30 Temmuz 1914'te de binbaşı rütbesiyle Gevaş Jandarma Tabur Komutanlığına getirildi. Daha sonra Seyyar Jandarma Fırkası Başkale Alay Komutanı olarak Birinci Dünya Savaşı'na katıldı. Savaşta yaralanmasının ardından Van Sabit Jandarma Alayında görevlendirildi. Savaş sona erene kadar Musul Jandarma Merkez Taburu Komutanlığı ve Diyarbakır Divan-ı Harb-i Örfi Üyeliği görevlerinde bulundu. Diyarbakır Jandarma Tabur Komutanı iken 13 Mart 1919'da emekliye ayrıldı. Ankara'da TBMM'nin açılmasıyla birlikte TBMM I. Dönem (1920-1923) için yapılan seçimlerde Genç Milletvekili seçildi. 1 Temmuz 1920 tarihinde Meclise katıldı. Mecliste Posta-Telgraf, Nafia, Sıhhiye-Muavenet-i İctimaiye ve Müdafaa-i Milliye komisyonlarında görev yaptı. Cephe hizmet vermek üzere bir süre izinli sayıldı. Dönemin sona ermesiyle birlikte vekillik görevi sona erdi. Memleketi Erzurum'a döndü. 22 Mart 1936 tarihinde Erzurum'da öldü.

BİBLİYOGRAFYA

Osmanlı Arşivi Belgeleri:

BOA, İ.DUİT, 180/36

Cumhuriyet Arşivi Belgeleri:

BCA, 30.10.0.0/210.430.5

TBMM Arşivi Belgeleri:

https://www.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d01/SM_181_1_1.pdf

Seçilmiş Kaynaklar:

TBMM Aza-yı Kiramı Cedveli, s. 18, Ankara, 1337 (1921)

TBMM Aza-yı Kiramı Albümü, s. 117, Ankara [1922]

TBMM Albüm Dönem 1, TBMM'nin 25. Yıldönümünü Anış, s. 31, Ankara 1945

TBMM Albümü 1920-1973, s. 31, Ankara 1973

TBMM Albümü 1920-2010, c. 1, s. 30 ve 66, Ankara 2010

Fahri Çoker, *Türk Parlamento Tarihi*, c. 3, s. 26 ve 441-442, Ankara 1995

Cepheden Meclise, s. 106, Ankara 1999

HAMDİ BEY (YILMAZ)

(d. Siirt 1879, ö. Siverek 1940)

1879 yılında Siirt'te doğdu. Hafız Mehmet Efendi'nin oğludur. İlk ve ortaöğrenimini Rüştiyede tamamladı. Eğitimini tamamladıktan sonra zabıt kâtipliği, başkâtiplik, icra memurluğu, noterlik yaptı. Genç Bidayet Mahkemesi Zabıt Kâtibi iken Erzurum Kongresi'ne delege olarak katıldı. Ankara'da TBMM'nin açılmasıyla birlikte TBMM I. Dönem (1920-1923) için yapılan seçimlerde Genç Milletvekili seçildi. 15 Haziran 1920 tarihinde Meclise katıldı. Mecliste İstida, Adliye ve Posta-Telgraf komisyonlarında çalıştı. Dönemin sona ermesiyle Bingöl'e yerleşti ve serbest avukatlık yapmaya başladı. 10 Mart 1940 tarihinde Şanlıurfa'nın Siverek ilçesinde öldü.

BİBLİYOGRAFYA

Cumhuriyet Arşivi Belgeleri:

BCA, 490.1.0.0/517.2075.2

TBMM Arşivi Belgeleri:

https://www.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d01/SM_183_1_1.pdf

Seçilmiş Kaynaklar:

TBMM Aza-yı Kiramı Cedveli, s. 18, Ankara, 1337 (1921)

TBMM Aza-yı Kiramı Albümü, s. 117, Ankara [1922]

TBMM Albüm Dönem 1, TBMM'nin 25. Yıldönümünü Anış, s. 31, Ankara 1945

TBMM Albümü 1920-1973, s. 31, Ankara 1973

TBMM Albümü 1920-2010, c. 1, s. 31 ve 66, Ankara 2010

Fahri Çoker, *Türk Parlamento Tarihi*, c. 3, s. 26 ve 445, Ankara 1995

Uğur Mumcu, *Kürt İslam Ayaklanması*, İstanbul 1991

ALİ HAYDAR BEY

(d. Diyarbakır 1880, ö. İstanbul 1923)

1880 yılında Diyarbakır'da doğdu. Hasan Hüseyin Efendi'nin oğludur. İlk ve ortaöğrenimini Diyarbakır'da tamamladı. Eğitimine Askeri Tıbbiyede devam etti. 1908 yılında doktor yüzbaşı rütbesiyle mezun oldu. Mezun olduktan sonra Gülhane Askeri Tatbikat Hastanesinde staj yaptı. 1909'da Maltepe Askeri Hastanesine atandı. 1910 yılında Arnavutluk'taki isyanın bastırılması için gönderilen kolorduda tabiplikle görevlendirildi. Aynı yıl Dimetoka 9. Süvari Alayı Tabipliğine nakledildi ve Balkan Savaşı'na katıldı. Alayının lağvedilmesiyle Karaağaç Hastanesinde görev yaptı ve 1914 yılında hastanenin baştabibi oldu. 12 Mayıs 1914'te Edirne Askeri Hastanesine atandı. I. Dünya Savaşı'nda kıdemli yüzbaşı rütbesiyle 5. Sahra Topçu Alayı 3. Cebel Topçu Taburu Tabibi olarak Çanakkale Cephesi'nde Anafartalar muharebelerine ve 23 Aralık 1915'ten itibaren de Sina Cephesi'nde Kanal Harekâtı'na katıldı. 22 Şubat 1916'dan itibaren Bitlis Cephesi'ndeki yaralıların tedavisi amacıyla sargı merkezleri ve seyyar hastaneler kurdu. 3 Nisan 1917'de 2. Ordu Menzil Hastanesi Baştabipliğine atandı. 3 Mart 1918'de Bitlis'te bin yataklı bir askerî hastanenin kurulmasında görev aldı. 7 Ocak 1919'da 3. Kafkas Alayı Baştabipliğine nakledildi. Bu görevde iken Ankarada TBMM'nin açılmasıyla birlikte TBMM I. Dönem (1920-1923) için yapılan seçimlerde Genç Milletvekili seçildi. 20 Eylül 1920 tarihinde Meclise katıldı. Mecliste Sağlık ve Sosyal Yardım, Millî Savunma ve İrşad komisyonlarında çalıştı. TBMM II. Dönem yeniden Genç Milletvekili seçildi. 11 Ağustos 1923'te hastalığı sebebiyle iki ay izin alarak Meclisten ayrıldı. 29 Kasım 1923 tarihinde İstanbul'da hastanede öldü. TBMM I. Dönem (1920-1923) milletvekillerine yardım yapılmasını öngören ve 1941, 1943 ve 1948 yıllarında çıkarılan kanunlar kapsamında ailesine devletten maddi destek tahsis edildi.

BİBLİYOGRAFYA

Cumhuriyet Arşivi Belgeleri:

BCA, 490.1.0.0/525.2107.1

TBMM Arşivi Belgeleri:

https://www.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d01/SM_180_1_1.pdf

https://www.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d02/SM_180_1_2.pdf

Seçilmiş Kaynaklar:

TBMM Aza-yı Kiramı Cedveli, s. 18, Ankara, 1337 (1921)

TBMM Aza-yı Kiramı Albümü, s. 118, Ankara [1922]

TBMM Albüm Dönem 1, TBMM'nin 25. Yıldönümünü Anış, s. 31, Ankara 1945

TBMM Albümü 1920-1973, s. 31, Ankara 1973

TBMM Albümü 1920-2010, c. 1, s. 30, 66 ve 96, Ankara 2010

Fahri Çoker, *Türk Parlamento Tarihi*, c. 3, s. 26 ve 439-440, Ankara 1995

Melih Tinal, "TBMM Birinci Döneminde Doktor Milletvekilleri", *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi (JISR)*, 2/6 (2009), s. 617-627

İrşad Sami Yuca, "I. TBMM'nin Yardıma Muhtaç Mebusları Meselesi", *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 9/42 (2016), s. 831-845

Cepheden Meclise, s. 120, Ankara 1999

FİKRİ FAİK BEY (GÜNGÖREN)

(d. Elâzığ 1884, ö. İstanbul 1956)

1884 yılında Elâzığ'da doğdu. Eski Siirt Mutasarrıfı Süleyman Faik Bey'in oğludur. İlköğrenimini Elaziz (Elâzığ) İbtidai Mektebinde, ortaöğrenimini ise Kastamonu Askeri Rüştiyesinde tamamladı. Eğitimine İstanbul'da Mülkiye İdadisinde devam etti. 13 Ağustos 1906'da Darülfünun Edebiyat Bölümünden mezun oldu. Mezun olduktan sonra 28 Kasım 1908'de Davutpaşa İdadisi Türkçe Öğretmenliğine tayin edildi. 7 Kasım 1909'da Beyoğlu Polis Komiserliğinde görevlendirildi. 1911-1919 yılları arasında İstanbul'da başkomiserlik, emniyet amirliği; Van, Halep, Bursa, Aydın (İzmir) Polis Müdürlüğü görevlerinde bulundu. 8 Kasım 1919'da Malatya Mutasarrıf Vekilliği, 26 Nisan 1920'de de Eğin (Kemaliye) Kaymakamlığı görevine getirildi. Ankara'da TBMM'nin açılmasıyla birlikte TBMM I. Dönem (1920-1923) için yapılan seçimlerde Genç Milletvekili oldu. Milletvekili seçildiği sırada Dersim sancağında olan birtakım olayları engelleme göreviyle iki ay izinli sayıldığından Meclise 12 Kasım 1920 tarihinde katıldı. Mecliste Dahiliye, İrşad, Kavanin-i Maliye ve Posta-Telgraf komisyonlarında çalıştı. TBMM I. Dönem'in sona ermesiyle birlikte milletvekilliği görevi sona erdi. İstanbul'a yerleşti. 1925-1927 yılları arasında İstanbul Belediye Müfettişliği yaptı. 1927'de Tekel Müfettişi olduktan sonra 1932'de Ankara, 1937 yılında da Edirne Tekel Başmüdürlüğüne getirildi. 1939 yılında Merkez Şube Müdürlüğüne atanmasının ardından, 1942 yılında İstanbul Başmüdürü oldu. 10 Haziran 1946 tarihinde kendi isteğiyle emekli oldu. TBMM I. Dönem (1920-1923) milletvekillerine yardım yapılmasını öngören ve 1941, 1943 ve 1948 yıllarında çıkarılan kanunlar kapsamında kendisine devletten maddi destek tahsis edildi. 22 Ekim 1956 tarihinde İstanbul'da öldü.

BİBLİYOGRAFYA

Osmanlı Arşivi Belgeleri:

BOA, DH.SAİD.d, 196/193; BOA, DH.EUM.THR, 19/20; BOA, DH.EUM.MEM, 26/60; BOA, DH.EUM.MEM, 69/39; BOA, DH.EUM.MH, 48/20; BOA, DH.EUM.MH, 270/60; BOA, DH.EUM.MH, 64/45; BOA, DH.EUM.LVZ, 12/89; BOA, İ.DUİT, 40/97; BOA, İ.DUİT, 47/84; BOA, İ.DUİT, 48/128

TBMM Arşivi Belgeleri:

https://www.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d01/SM_182_1_1.pdf

Seçilmiş Kaynaklar:

TBMM Aza-yı Kiramı Cedveli, s. 18, Ankara, 1337 (1921)

TBMM Aza-yı Kiramı Albümü, s. 118, Ankara [1922]

TBMM Albüm Dönem 1, TBMM'nin 25. Yıldönümünü Anış, s. 31, Ankara 1945

TBMM Albümü 1920-1973, s. 31, Ankara 1973

TBMM Albümü 1920-2010, c. 1, s. 30, Ankara 2010

Fahri Çoker, *Türk Parlamento Tarihi*, c. 3, s. 26 ve 443-444, Ankara 1995

Onur Zeki, *Birinci TBMM'de Bağımsız Mebuslar ve Yasama Çalışmaları (1920-1923)*, Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi, Ankara 2018

Hakan Özkökeli, *I. Dönem TBMM'de Polis Kökenli Milletvekilleri*, Yüksek Lisans Tezi, Kocatepe Üniversitesi, Afyonkarahisar 2010

İrşad Sami Yuca, "I. TBMM'nin Yardıma Muhtaç Mebusları Meselesi", *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 9/42 (2016), s. 831-845

MEHMET CELALETTİN BEY

(d. Adana 1888, ö. Adana 1928)

1888 yılında Adana'da doğdu. Ali Efendi'nin oğludur. İlk ve ortaöğrenimini Adana İdadisinde tamamladı. Mülkiye Mektebinin yüksek kısmından 1911 yılında mezun oldu. Mezun olduktan sonra Adana Vilayeti Maiyet Memurluğu, Misis (Yakapınar) Nahiye Müdürü (1914), Palu Kaymakamlığı, Kars (Kadirli) Kaymakamlığı (1915), Suruç Kaymakamlığı (1916), Kulp Kaymakamlığı (1917) yaptı. Kulp Kaymakamı ve Genç Sancağı Mutasarrıf Vekili iken Meclis-i Mebusan VI. Dönem (1920) Genç Mebusu seçildi. 1920 yılında Meclisin feshiyle birlikte Heyeti Temsiliyenin talimatıyla Anadolu'ya geçti. 3 Temmuz 1920 TBMM Genel Kuruluna Genç Milletvekili olarak takdim edildi. Mecliste Dahiliye, Kavanin-i Maliye ve Layiha komisyonlarında çalıştı. Layiha Komisyonu'nun Başkanlığını yaptı. Aynı zamanda 2 Ocak 1922'de Eğitim Bakanlığı Hesap İnceleme Kuruluna ve 25 Mart 1922'de de Denetleme Komisyonu'na seçildi. Dönemin sona ermesiyle birlikte milletvekilliği sona erdi. Adana'ya döndü ve politikayla ilgilenmedi. Serbest meslekle geçimini sağladı. 28 Temmuz 1928 tarihinde Adana'da öldü. Soyadı Kanunu'nun (1934) ilanından sonra ailesi "SARAÇOĞLU" soyadını aldı.

BİBLİYOGRAFYA

Osmanlı Arşivi Belgeleri:

BOA, İ.DH, 1515/29; BOA, DH.ŞFR, 536/61; BOA, İ.DUİT, 44/102; BOA, İ.DUİT, 45/42; BOA, DH.ŞFR, 107/98; BOA, DH.İ.UM.EK, 116/70

Cumhuriyet Arşivi Belgeleri:

BCA, 30.10.0.0/9.51.2

TBMM Arşivi Belgeleri:

https://www.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d01/SM_184_1_1.pdf

Seçilmiş Kaynaklar:

TBMM Aza-yı Kiramı Cedveli, s. 18, Ankara, 1337 (1921)

TBMM Aza-yı Kiramı Albümü, s. 117, Ankara [1922]

TBMM Albüm Dönem 1, TBMM'nin 25. Yıldönümünü Anış, s. 31, Ankara 1945

TBMM Albümü 1920-1973, s. 31, Ankara 1973

TBMM Albümü 1920-2010, c. 1, s. 30 ve 66, Ankara 2010

Fahri Çoker, *Türk Parlamento Tarihi*, c. 3, s. 26 ve 447, Ankara 1995

Ali Çankaya, *Yeni Mülkiye Tarihi ve Mülkiyeliler*, c. 4, s. 1462, Ankara 1968-1969

GÜMÜŞHANE

TBMM

İBRAHİM RUŞEN BEY

(d. Gümüşhane 1863, ö. Gümüşhane 1934)

1863 yılında Gümüşhane’de doğdu. Eskicizade Ethem Efendi’nin oğludur. İlk ve orta eğitimini Gümüşhane’de tamamladı. 1879 yılında Gümüşhane Sancağı Tahrirat Kalemünde Kâtip olarak devlet hizmetine girdi. Daha sonra 1883-1887 yılları arasında Torul, Tercan ve Şiran kazaları tahrirat kalemlerinde memur olarak çalıştı. 1889 yılında ise Gümüşhane Ziraat Bankasında Memur oldu. Daha sonra 1913 yılında Gümüşhane Hapishanesi Müdürlüğüne atandı. Aynı zamanda ek görev olarak Gümüşhane Bidayet Mahkemesi Üyeliğinde bulundu. Hapishane müdürlüğü görevi sırasında I. Dünya Savaşı’nın (1914-1918) sona ermesi ve Mondros Ateşkes Antlaşması’nın (30 Ekim 1918) imzalanmasından sonra Millî Mücadele’ye destek vermeye başladı. Bu sıralarda Ankarada açılması kararlaştırılan TBMM için yapılan seçimlerde Gümüşhane Milletvekili seçilen ancak 6 Mayıs 1920 tarihinde Samsun ile Çarşamba arasında eşkıyalar tarafından şehit edilen Ziya Bey’in yerine, 1 Ağustos 1920 tarihinde yapılan seçimde Gümüşhane Milletvekili seçildi. 19 Ağustos 1920 tarihinde Ankara’ya geldi ve TBMM çalışmalarına katıldı. Meclis çalışmaları sırasında İstida, Layiha, Sıhhiye- Muavenet-i İctimaiye ve Dahiliye komisyonları ile Memurin Muhakematı Tetkik Kurulunda üye olarak görev yaptı. TBMM I. Dönem (1920-1923) milletvekilliği sona erince tekrar aday olmadı. Memleketi olan Gümüşhane’ye döndü. Bir süre açıkta kaldıktan sonra Kelkit ilçesine bağlı Köse Bucağı (günümüzde Gümüşhane’ye bağlı bir ilçedir) Müdürlüğüne atandı. 1928 yılında ise bucak müdürlüğü görevinden emekliye ayrıldı. Hayatının bundan sonraki kısmını Gümüşhane’de geçirdi. Bir daha herhangi bir resmî veya siyasi görev almadı. 21 Şubat 1934 tarihinde Gümüşhane’de öldü. Soyadı Kanunu (1934) çıktıktan sonra ailesi “OKTAR” soyadını aldı.

BİBLİYOGRAFYA

Osmanlı Arşivi Belgeleri:

BOA, DH.MB.HPS.M, 15/2; BOA, DH.MB.HPS.M, 16/58; BOA, DH.MB.HPS.M, 19/6; BOA, DH.MB.HPS.M., 21/5

Cumhuriyet Arşivi Belgeleri:

BCA, 490.1.0.0/516.2072.3

TBMM Arşivi Belgeleri:

https://www.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d01/SM_189_1_1.pdf

Seçilmiş Kaynaklar:

TBMM Aza-yı Kiramı Cedveli, s. 18, Ankara, 1337 (1921)

TBMM Aza-yı Kiramı Albümü, s. 116, Ankara [1922]

TBMM Albüm Dönem 1, TBMM'nin 25. Yıldönümünü Anış, s. 32, Ankara 1945

TBMM Albümü 1920-1973, s. 32, Ankara 1973

TBMM Albümü 1920-2010, c. 1, s. 31, Ankara 2010

Fahri Çoker, *Türk Parlamento Tarihi*, c. 3, s. 26 ve 453, Ankara 1995

MEHMET ŞÜKRÜ BEY

(d. Torul 1869, ö. Gümüşhane 1929)

1869 yılında Gümüşhane'nin Torul ilçesinde doğdu. Torul eşrafından Üçüncüzade Ali Rıza Bey'in oğludur. Tahsilini özel eğitim alarak tamamladı. 1900 yılında Torul Kazası Defter-i Hakani (Tapu) Müdürlüğünde Kâtip olarak devlet hizmetine girdi. Uzun yıllar çalıştığı bu görevinin ardından son olarak Torul Belediye Başkanlığına seçildi. Bu görevi sırasında I. Dünya Savaşı'nın (1914-1918) sona ermesi ve Mondros Ateşkes Antlaşması'nın (30 Ekim 1918) imzalanmasından sonra Millî Mücadele'ye destek vermeye başladı. Ankara'da açılması kararlaştırılan TBMM için yapılan seçimlerde Gümüşhane Milletvekili seçildi. 19 Mayıs 1920 tarihinde Ankara'ya gelerek TBMM çalışmalarına katıldı. Meclis çalışmaları sırasında Orman-Maadin Komisyonu'nda Üye olarak görev yaptı. Ancak hasta olmasından dolayı birkaç defa izin alarak memleketi olan Gümüşhane'ye gitmesi nedeniyle Meclis çalışmalarına düzenli olarak katılamadı. TBMM I. Dönem (1920-1923) milletvekilliği sona erince tekrar aday olmadı. Hayatının kalan kısmını Gümüşhane'de geçirdi. Bir daha herhangi bir resmî veya siyasi görev almadı. 18 Ocak 1929 tarihinde Gümüşhane'de öldü. Soyadı Kanunu (1934) çıktıktan sonra ailesi "ÜÇÜNCÜ" soyadını aldı.

BİBLİYOGRAFYA

Cumhuriyet Arşivi Belgeleri:

BCA, 490.1.0.0/516.2072.3

TBMM Arşivi Belgeleri:

https://www.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d01/SM_187_1_1.pdf

https://www.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d01/SM_190_1_1.pdf

Seçilmiş Kaynaklar:

TBMM Aza-yı Kiramı Cedveli, s. 18, Ankara, 1337 (1921)

TBMM Aza-yı Kiramı Albümü, s. 116, Ankara [1922]

TBMM Albüm Dönem 1, TBMM'nin 25. Yıldönümünü Anış, s. 32, Ankara 1945

TBMM Albümü 1920-1973, s. 32, Ankara 1973

TBMM Albümü 1920-2010, c. 1, s. 31, Ankara 2010

Fahri Çoker, *Türk Parlamento Tarihi*, c. 3, s. 26 ve 454, Ankara 1995

VEYSEL RIZA BEY

(d. Gümüşhane 1871, ö. Gümüşhane 1924)

1871 yılında Gümüşhane’de doğdu. Müküs (Başkale), Zaruşat (Arpaçay), Pasinler (Hasankale) ve Antap (Tutak) kaymakamlıklarında bulunmuş Zarbunzade Osman Nuri Bey’in oğludur. İlk ve orta eğitimini Gümüşhane’de tamamladı. Daha sonra medrese tahsili gördü. 1885 yılında Gümüşhane Bidayet Mahkemesinde Kâtip olarak devlet hizmetine girdi. Ardından sırasıyla Gümüşhane Sancağı Tahrirat Kalemi Müdür Yardımcısı (1891), ilave vazife olarak Gümüşhane Rüştüye Mektebi Öğretmeni (1892), Gümüşhane Sancağı Tahrirat Kalemi Müdür Vekili (1893), fahri olarak Gümüşhane Sancağı Hazine Avukatı (1894), Kürtün Nahiyesi Aşar Memuru (1901), Muş Sancağı Tahrirat Müdürü (1906), Akka Sancağı Tahrirat Müdürü (1909) ve Gümüşhane Sancağı Tahrirat Müdürü (1911) olarak görev yaptı. Osmanlı Mebusan Meclisi V. Dönemi (1914-1918) için yapılan seçimlerde Gümüşhane Mebusu seçildi. Mebusluğu sona erince Gümüşhane’ye döndü. I. Dünya Savaşı’nın (1914-1918) sona ermesi ve Mondros Ateşkes Antlaşması’nın (30 Ekim 1918) imzalanmasından sonra Millî Mücadele’yi desteklemeye başladı. Ardından Ankara’da açılması kararlaştırılan TBMM için yapılan seçimlerde Gümüşhane Milletvekili seçildi. 19 Mayıs 1920 tarihinde Ankara’ya gelerek TBMM çalışmalarına katıldı. Meclis çalışmaları sırasında Orman-Maadin Komisyonu’nda Üye olarak görev yaptı. Ancak 23 Ekim 1920 tarihinde TBMM tarafından Gümüşhane Mutasarrıflığına atandı. TBMM tarafından çıkarılan Nisab-ı Müzakere Kanunu’na (5 Eylül 1920) rağmen bir süre mutasarrıflıkla birlikte milletvekili sıfatını da taşımaya devam etti. Bu kanunun getirdiği milletvekilliği veya memurluk görevlerinden birini seçme zorunluluğu üzerine mutasarrıflığı tercih etti ve 6 Ocak 1921 tarihinde milletvekilliğinden ayrıldı. Böylece TBMM I. Dönem (1920- 1923) milletvekilliği sona ermiş oldu. Gümüşhane Mutasarrıflığı görevine devam ederken TBMM II. Dönem (1923-1927) için yapılan seçimlerde yeniden Gümüşhane Milletvekili seçildi. Bu dönem milletvekilliği devam ederken hastalığı nedeniyle izin alarak Gümüşhane’ye döndü. Hastalığı yüzünden bir daha TBMM çalışmalarına katılamadı. Gümüşhane’de öldüğü, 18 Ekim 1924 tarihinde TBMM Genel Kuruluna açıklandı. Soyadı Kanunu (1934) çıktıktan sonra ailesi “ZARBUN” soyadını aldı. Veysel Rıza Bey’in kardeşi Yusuf Ziya Zarbun (ö. 1947), TBMM VI. Dönem’de (1939-1943) Gümüşhane Milletvekili olarak görev yapmıştır.

BİBLİYOGRAFYA

Osmanlı Arşivi Belgeleri:

BOA, DH.SAİD.d, 49/277; BOA, ŞD, 878/26; BOA, DH.MKT, 1025/1; BOA, DH.MKT, 2855/86; BOA, DH.İ.UM, 72/35; BOA, DH.EUM.SSM, 55/55

TBMM Arşivi Belgeleri:

https://www.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d01/SM_190_1_1.pdf

https://www.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d02/HT_190_1_2.pdf

https://www.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d02/SM_190_1_2.pdf

Seçilmiş Kaynaklar:

TBMM Albüm Dönem 1, TBMM'nin 25. Yıldönümünü Anış, s. 32, Ankara 1945

TBMM Albümü 1920-1973, s. 32, Ankara 1973

TBMM Albümü 1920-2010, c. 1, s. 31, Ankara 2010

Fahri Çoker, *Türk Parlamento Tarihi*, c. 3, s. 27 ve 456-457, Ankara 1995

HACI MUSTAFA BEY (DARMAN)

(d. Gümüşhane 1872, ö. Eskişehir 1936)

1872 yılında Gümüşhane’de doğdu. Hacı İmamzade Hafız Ali Efendi’nin oğludur. İlk ve orta eğitimini Gümüşhane’de tamamladı. Daha sonra İstanbul’da Askeri Tıbbiye Mektebinin Eczacılık bölümüne girdi. Bu okuldan 1895 yılında eczacı mülazım-ı sani (teğmen) olarak mezun oldu. Bu süreçte Osmanlı-Yunan Savaşı’nda (1897) cephede görev yaptı. Değişik birliklerde eczacı subay olarak görev yaptıktan sonra Erzincan Askeri Hastanesi Başeczacılığına getirildi. Bu son görevine devam etmekte iken 1914 yılında binbaşı rütbesiyle emekliye ayrıldı. Ardından Eskişehir’e yerleşti ve burada serbest eczacılık yapmaya başladı. I. Dünya Savaşı’nın (1914-1918) sona ermesi ve Mondros Ateşkes Antlaşması’nın (30 Ekim 1918) imzalanmasından sonra Millî Mücadele’ye destek vermeye başladı. Ankara’da açılması kararlaştırılan TBMM için yapılan seçimlerde Gümüşhane Milletvekili seçildi. 19 Nisan 1920 tarihinde Ankara’ya gelerek TBMM çalışmalarına katıldı. Meclis çalışmaları sırasında Sıhhiye-Muavenet-i İctimaiye Komisyonu’nda Üye olarak görev yaptı. TBMM I. Dönem (1920-1923) milletvekilliği sona erince yeniden aday olmadı. Eskişehir’e döndü ve serbest eczacılıkla meşgul olmaya devam etti. Hayatının kalan kısmını Eskişehir’de geçirdi. Bir daha herhangi bir resmî veya siyasi görev almadı. 18 Mart 1936 tarihinde Eskişehir’de öldü.

BİBLİYOGRAFYA

Osmanlı Arşivi Belgeleri:

BOA, İ.HB, 144/32; BOA, BEO, 4232/317344; BOA, İ.HB, 150/2; BOA, BEO, 4250/318729

TBMM Arşivi Belgeleri:

https://www.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d01/SM_188_1_1.pdf

https://www.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d01/SM_191_1_1.pdf

Seçilmiş Kaynaklar:

TBMM Aza-yı Kiramı Cedveli, s. 18, Ankara, 1337 (1921)

TBMM Aza-yı Kiramı Albümü, s. 116, Ankara [1922]

TBMM Albüm Dönem 1, TBMM'nin 25. Yıldönümünü Anış, s. 32, Ankara 1945

TBMM Albümü 1920-1973, s. 32, Ankara 1973

TBMM Albümü 1920-2010, c. 1, s. 31 ve 66, Ankara 2010

Fahri Çoker, *Türk Parlamento Tarihi*, c. 3, s. 27 ve 455, Ankara 1995

Cepheden Meclise, s. 112, Ankara 1999

Onur Zeki, *Birinci TBMM'de Bağımsız Mebuslar ve Yasama Çalışmaları (1920-1923)*, Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi, Ankara 2018

HASAN FEHMİ BEY (ATAÇ)

(d. Gümüşhane 1879, ö. İstanbul 1961)

1879 yılında Gümüşhane’de doğdu. Gümüşhane eşrafından Kadir Beyzade Mehmet Salim Efendi’nin oğludur. İlk ve orta eğitimini Gümüşhane’de tamamladı. Meşrutiyet’in yeniden ilanından (1908) sonra Osmanlı Mebusan Meclisi için yapılan seçimlerde IV. Dönem (1912) ve V. Dönem’de (1914-1918) Gümüşhane Mebusu seçildi. Mebusluğu sona erince memleketi olan Gümüşhane’ye döndü. Bu sırada Gümüşhane Belediye Başkanlığına getirildi. I. Dünya Savaşı’nın (1914-1918) sona ermesi ve Mondros Ateşkes Antlaşması’nın (30 Ekim 1918) imzalanmasından sonra Millî Mücadele’ye destek vermeye başladı. Kuva-yı Milliye birliklerinin Batı Cephesi’ndeki faaliyetlerine gönüllü olarak katıldı. Millî Mücadele’ye karşı başlayan isyanların bastırılmasında görev aldı. Ankarada açılması kararlaştırılan TBMM için yapılan seçimlerde Gümüşhane Milletvekili seçildi. 19 Mayıs 1920 tarihinde Ankara’ya gelerek TBMM çalışmalarına katıldı. Meclis çalışmaları sırasında Kavanin-i Maliye, İktisat, Kanun-ı Esasi, Teşkilat-ı Esasiye ve Divan-ı Muhasebat komisyonlarında üye olarak görev yaptı. Ayrıca TBMM İkinci Başkan Vekilliği (1920) ve iki defa TBMM Birinci Başkan Vekilliği (1921 ve 1922) görevlerinde bulundu. Bu süreçte TBMM hükümetlerinde Maliye Bakanı (1922- 1923) olarak görev yaptı. TBMM I. Dönem (1920-1923) milletvekilliğinin ardından II. Dönem (1923-1927), III. Dönem (1927- 1931), IV. Dönem (1931-1934), V. Dönem (1935- 1938), VI. Dönem (1939-1943), VII. Dönem (1943-1946) ve VIII. Dönem’de (1946-1950) Gümüşhane Milletvekili olarak TBMM çatısı altında bulunmaya devam etti. Bu süreçteki hükümetlerde Maliye Bakanı (1923-1924) ve Tarım Bakanı (1924- 1925) olarak görev yaptı. TBMM VIII. Dönem (1946-1950) milletvekilliği sona erince tekrar aday olmadı. Siyasetten tamamen çekildi. İstanbul’a yerleşti ve hayatının kalan kısmını burada geçirdi. Bir daha herhangi bir resmî veya siyasi görev almadı. 16 Eylül 1961 tarihinde İstanbul’da öldü.

BİBLİYOGRAFYA

Osmanlı Arşivi Belgeleri:

BOA, DH.SYS, 91/2; BOA, DH.İ.UM72/35; BOA, HR.İM, 251/48

Cumhuriyet Arşivi Belgeleri:

BCA, 30.10.0.0/7.43.19; BCA, 30.10.0.0/66.439.5; BCA, 30.10.0.0/68.448.4; BCA, 30.10.0.0/74.486.14; BCA, 30.10.0.0/74.488.21; BCA, 30.10.0.0/75.492.11; BCA, 30.10.0.0/76.500.4; BCA, 30.10.0.0/77.507.3; BCA, 30.10.0.0/79.520.3; BCA, 30.10.0.0/132.947.2; BCA, 30.10.0.0/195.335.10; BCA, 490.1.0.0/234.925.1

TBMM Arşivi Belgeleri:

https://www.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d01/SM_186_1_1.pdf

https://www.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d01/SM_191_1_1.pdf

https://www.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d02/SM_186_1_2.pdf

https://www.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d03/SM_186_1_3.pdf

Seçilmiş Kaynaklar:

TBMM Aza-yı Kiramı Cedveli, s. 18, Ankara, 1337 (1921)

TBMM Aza-yı Kiramı Albümü, s. 115, Ankara [1922]

TBMM Albüm Dönem 1, TBMM'nin 25. Yıldönümünü Anış, s. 32, Ankara 1945

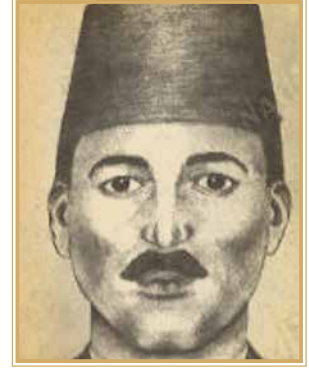
TBMM Albümü 1920-1973, s. 32, Ankara 1973

TBMM Albümü 1920-2010, c. 1, s. 31, 66, 97, 150, 202, 261, 327, 395 ve 469, Ankara 2010

Fahri Çoker, *Türk Parlamento Tarihi*, c. 3, s. 26 ve 451-452, Ankara 1995

Sevim Dabağ, *İstiklal Savaşı'nın Mali Kahramanı Hasan Fehmi Ataç*, İstanbul 2019

Mustafa Özyürek, "Türkiye Cumhuriyeti'nin İlk Maliye Bakanı Gümüşhane Milletvekili Hasan Fehmi Ataç'ın Mali Alandaki Faaliyetleri", *Mavi Atlas*, 7/2 (2019), s. 265-274

ZİYA BEY

(d. Kelkit 1888, ö. Çarşamba 1920)

1888 yılında Gümüşhane'nin Kelkit ilçesinde doğdu. Alemdarzade Hacı Hüsnü Efendi'nin oğludur. İlk ve orta eğitimini Kelkit'te tamamladı. Kelkit Kazası Mal Müdürlüğünde memur olarak devlet hizmetine girdi. Son olarak Kelkit Kazası Mal Müdürü Muavinliği görevine getirildi. Bu görevde iken I. Dünya Savaşı'nın (1914-1918) sona ermesi ve Mondros Ateşkes Antlaşması'nın (30 Ekim 1918) imzalanmasından sonra Milli Mücadele'ye destek vermeye başladı. Ankara'da açılması kararlaştırılan TBMM için yapılan seçimlerde Gümüşhane Milletvekili seçildi. Bölge milletvekilleri ile Ankara'ya gitmek üzere Samsun'a ulaşmaya çalıştığı sırada 6 Mayıs 1920 tarihinde Samsun ile Çarşamba arasında eşkiyalar tarafından şehit edildi. 1 Ağustos 1920 tarihinde tekrar yapılan seçimde yerine İbrahim Ruşen Bey Gümüşhane Milletvekili seçildi. TBMM tarafından 1924 yılında Ziya Bey'in eşi ve çocuklarına maaş bağlanması kararı alındı. Soyadı Kanunu (1934) çıktıktan sonra ailesi "TUĞLU" soyadını aldı.

BİBLİYOGRAFYA

Cumhuriyet Arşivi Belgeleri:

BCA, 30.10.0.0/7.43.19; BCA, 30.10.0.0/132.952.11

TBMM Arşivi Belgeleri:

https://www.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d01/SM_191_1_1.pdf

Seçilmiş Kaynaklar:

TBMM Albüm Dönem 1, TBMM'nin 25. Yıldönümünü Anış, s. 32, Ankara 1945

TBMM Albümü 1920-1973, s. 32, Ankara 1973

TBMM Albümü 1920-2010, c. 1, s. 31 ve 66, Ankara 2010

Fahri Çoker, *Türk Parlamento Tarihi*, c. 3, s. 27 ve 458, Ankara 1995

Turan Tuğlu, *Alemdarzade Ziya Bey'in Şehadeti ve Tuğlu Ailesi*, Gümüşhane 2013

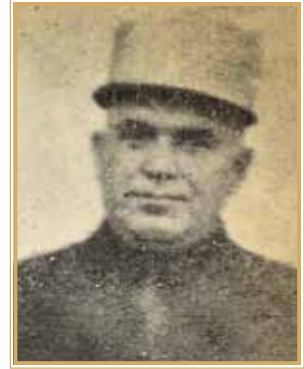

HAKKÂRİ

TBMM

SEYYİD TAHA EFENDİ

(d. Başkale 1868, ö. Ankara 1928)

1868 yılında Van'ın Başkale ilçesinde doğdu. Arvasizade Şeyh Mustafa Efendi'nin oğludur. İlk ve orta eğitimini Başkale'de tamamladı. Daha sonra yine Başkale ve Van'da medrese tahsili gördü. Özellikle büyük kardeşi Seyyid Abdülhakim Efendi'den (Arvasi) dersler görerek Müderrislik icazetnamesi aldı. Ardından Başkale'de müderrislik yaptı. Aynı zamanda Hakkâri (Baskale) Sancağı'nda Mahkeme Üyeliği ve Öğretmenlik görevlerinde bulundu. Daha sonra Gevar (Yüksekova) Müftüsü ve Van Vilayeti Nakibü'l-Eşraf Kaymakamı olarak görev yaptı. Meşrutiyet'in yeniden ilanından (1908) sonra yapılan seçimlerde Osmanlı Mebusan Meclisi IV. Dönem'de (1908-1912) Hakkâri Mebusu seçildi. Mebusluğu sona erince yeniden aday olmadı ve Başkale'ye döndü. 1913 yılında Hakkâri (Baskale) Sancağı Evkaf Müdürü oldu. I. Dünya Savaşı (1914-1918) sırasında ailesinden pek çok kişi ile birlikte gönüllü olarak muharebelere katıldı. Başkale ve Van'ın Rus işgaline uğraması (1915) üzerine ailesiyle birlikte Erbil'e taşındı. Daha sonra sırasıyla Kerkük'te müderrislik (1916) ve Musul'da öğretmenlik (1917) görevlerinde bulundu. İngiliz kuvvetlerinin Musul'a yaklaşması üzerine ise önce Adana'ya (1917), ardından Eskişehir'e (1918) ve nihayet İstanbul'a (1919) geldi. Mondros Ateşkes Antlaşması'nın (30 Ekim 1918) imzalanmasından sonra ise Millî Mücadele'ye destek vermeye başladı. Ankara'da açılması kararlaştırılan TBMM için yapılan seçimlerde Hakkâri Milletvekili seçildi. Ancak İstanbul'un işgal altında bulunması nedeniyle Anadolu'ya geçemedi. Uzun süre Ankara'ya gelememesi ve TBMM çalışmalarına katılamaması nedeniyle TBMM Genel Kurulu tarafından milletvekilliğinden istifa etmiş sayıldı. Daha sonra sırasıyla Ankara'da Şeriye-Evkaf Bakanlığı Fetva Heyeti Başkanı (1923) ve Diyanet İşleri Müşavere Heyeti Başkanı (1924) olarak görev yaptı. Bu son görevinde iken 19 Eylül 1928 tarihinde Ankara'da vefat etti. Soyadı Kanunu (1934) çıktıktan sonra ailesi "ARVASI" soyadını aldı.

BİBLİYOGRAFYA

Osmanlı Arşivi Belgeleri:

BOA, DH.MKT, 2635/24; BOA, DH.MKT, 2714/21; BOA, BEO, 3491/261811;
BOA, BEO, 3506/262934; BOA, BEO, 3937/295274; BOA, BEO, 4001/300033;
BOA, BEO, 4035/302591; BOA, MF.MKT, 1175/89; BOA, MF.MKT, 1175/90;
BOA, DH.İD, 185/47; BOA, DH.ŞFR, 424/44; BOA, DH.ŞFR, 435/87; BOA,
DH.ŞFR, 618/34; BOA, DH.ŞFR, 621/27; BOA, DH.İ.U.M.EK, 52/20

Cumhuriyet Arşivi Belgeleri:

BCA, 272.0.0.74/65.18.11

TBMM Arşivi Belgeleri:

https://www.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d01/SM_196_1_1.pdf

Seçilmiş Kaynaklar:

TBMM Albüm Dönem 1, TBMM'nin 25. Yıldönümünü Anış, s. 33, Ankara 1945

TBMM Albümü 1920-1973, s. 33, Ankara 1973

TBMM Albümü 1920-2010, c. 1, s. 32 ve 66, Ankara 2010

Fahri Çoker, *Türk Parlamento Tarihi*, c. 3, s. 27, Ankara 1995

AHMET MAZHAR MÜFİT BEY (KANSU)

(d. Denizli 1869, ö. İstanbul 1948)

Literatürde doğum yılı 1872 veya 1873 olarak gösterilmişse de Osmanlı sicil kaydında hicri 1286 ve rumi 1285 yılında (miladi 1869) doğduğu ifade edilmektedir. TBMM Arşivi'ndeki evrakta kendi ifadesine göre Denizli'de doğmuştur. Nakipzade Süleyman Müfit Bey'in oğludur. İlk ve orta eğitimini Edirne'de tamamladı. Ardından İstanbul'da Mülkiye Mektebine girdi. Bu okuldan 1891 yılında mezun oldu. Aynı yıl Gelibolu İdadisinde Öğretmen olarak devlet hizmetine girdi. 1892 yılında ise Edirne İdadisi Öğretmenliğine nakledildi. 1895 yılında Edirne Vilayeti Maiyet Memuru olarak idare mesleğine geçti. Ardından sırasıyla Havsa Kaymakamlığı (1899), Çorlu Kaymakamlığı (1903), Cısr-i Ergene (Uzunköprü) Kaymakamlığı (1904) ve İskeçe Kaymakamlığı (1910) görevlerinde bulundu. Daha sonra mutasarrıflığa terfi ederek sırasıyla Gümülcine Mutasarrıfı (1910), Lazistan (Rize) Mutasarrıfı (1913), Mersin Mutasarrıfı (1913), İzmit (Kocaeli) Mutasarrıfı (1913) ve Karesi (Balıkesir) Mutasarrıfı (1917) olarak görev yaptı. Son olarak valiliğe yükselerek 1918 yılında Bitlis Valiliğine atandı. Bu son görevinde iken Millî Mücadele'ye destek vermeye başladı. Bu tavrı nedeniyle İstanbul Hükûmeti tarafından valilik görevinden azledildi. Ardından Bitlis Temsilcisi olarak Erzurum Kongresi'ne (23 Temmuz-7 Ağustos 1919) ve Hakkâri Temsilcisi olarak da Sivas Kongresi'ne (4-11 Eylül 1919) katıldı. Bu sırada Son Osmanlı Mebusan Meclisi (1920) için yapılan seçimlerde Hakkâri Mebusu seçildi. İstanbul'un işgal edilmesi ve Mebusan Meclisinin kapatılması üzerine Anadolu'ya geçti. 1 Mayıs 1920 tarihinde Ankara'ya geldi ve Hakkâri Milletvekili olarak TBMM çalışmalarına katıldı. Meclis çalışmaları sırasında Müdafaa-i Milliye, Müvazene-i Milliye, Bütçe, Nafia, Dahiliye ve Hariciye komisyonları ile Memurin Muhakematı Tetkik Kurulunda Üye olarak görev yaptı. Ayrıca TBMM tarafından Mamuretülaziz (Elâzığ) Valisi (1920) ve daha sonra da Yozgat İstiklal Mahkemesi (1921-1922) Üyesi olarak görevlendirildi. Bunların dışında TBMM'nin açılış günününün (23 Nisan 1920) millî bayram ilan edilmesine dair olan kanun teklifini (23 Nisan 1921) hazırlayan milletvekilleri arasında yer aldı. TBMM I. Dönem (1920-1923) milletvekilliğinin ardından II. Dönem (1923-1927), III. Dönem (1927-1931), IV. Dönem (1931-1934) ve V. Dönem'de (1935-1938) Denizli Milletvekili; VI. Dönem (1939-1943) ve VII. Dönem'de (1943-1946) ise Çoruh (Artvin) Milletvekili olarak TBMM çatısı altında

bulunmaya devam etti. TBMM VII. Dönem (1943-1946) milletvekilliği sona erince tekrar aday olmadı. 1946 yılında Ziraat Bankası Yönetim Kurulu Üyeliğine atandı. Bu son görevine devam etmekte iken 12 Kasım 1948 tarihinde İstanbul'da öldü.

BİBLİYOGRAFYA

Osmanlı Arşivi Belgeleri:

BOA, DH.SAİD.d, 81/239; BOA, İ.DH, 1364/31; BOA, İ.DH, 1415/46; BOA, İ.DH, 1426/3; BOA, İ.DH, 1497/76; BOA, İ.DH, 1499/29; BOA, İ.DH, 1499/48; BOA, İ.DUİT, 41/63; BOA, İ.DUİT, 42/66; BOA, DH.İUM.EK, 116/24; BOA, DH.İUM.EK, 117/42; BOA, DH.İUM.EK, 117/97; BOA, DH.İUM.EK, 118/35

Cumhuriyet Arşivi Belgeleri:

BCA, 30.10.0.0/5.30.6; BCA, 30.10.0.0/7.39.8; BCA, 30.10.0.0/7.39.10; BCA, 30.10.0.0/76.499.19; BCA, 30.18.1.2/112.68.4

TBMM Arşivi Belgeleri:

https://www.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d01/SM_193_1_1.pdf

https://www.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d02/HT_193_1_2.pdf

https://www.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d03/HT_193_1_3.pdf

https://www.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d02/SM_193_1_2.pdf

https://www.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d06/SM_193_1_6.pdf

Seçilmiş Kaynaklar:

TBMM Aza-yı Kiramı Cedveli, s. 11, Ankara, 1337 (1921)

TBMM Aza-yı Kiramı Albümü, s. 79, Ankara [1922]

TBMM Albüm Dönem 1, TBMM'nin 25. Yıldönümünü Anış, s. 33, Ankara 1945

TBMM Albümü 1920-1973, s. 33, Ankara 1973

TBMM Albümü 1920-2010, c. 1, s. 31, 66, 90, 144, 197, 253, 318, 386, Ankara 2010

Fahri Çoker, *Türk Parlamento Tarihi*, c. 3, s. 27 ve 461-462, Ankara 1995

Ali Çankaya, *Yeni Mülkiye Tarihi ve Mülkiyeliler*, c. 3, s. 478-479, Ankara 1968-1969

Mazhar Müfit Kansu, *Erzurum'dan Ölümüne Kadar Atatürk'le Beraber*, Ankara 1988

MEHMET TUFAN BEY (ÜLKER)

(d. Başkale 1867, ö. İstanbul 1948)

1867 yılında Van'ın Başkale ilçesinde doğdu. Redif binbaşlarından Esat Efendi'nin oğludur. İlk ve orta eğitimini Başkale'de tamamladı. Ardından medrese tahsili gördü. 1885 yılında Hakkâri (Başkale) Sancağı İdare Meclisi Kâtibi olarak devlet hizmetine girdi. Daha sonra sırasıyla Hakkâri (Başkale) Sancağı Tahrirat Kalemî Memuru (1885), Hakkâri (Başkale) Sancağı Evrak Kalemî Memuru (1888), Hakkâri (Başkale) Sancağı Bidayet Mahkemesi Zabıt Kâtibi (1897), Hakkâri (Başkale) Sancağı Muvakelat Muharriri (noterlik) (1900), Van Bidayet Mahkemesi Ceza Dairesi Başkâtibi (1909) ve Hakkâri (Başkale) Sancağı Bidayet Mahkemesi Üye Yardımcısı (1911) olarak görev yaptı. I. Dünya Savaşı (1914-1918) sırasında Van vilayetinin Rus işgaline uğraması üzerine (1915) topladığı gönüllü kuvvetlerle çatışmalara katıldı. Daha sonra Mardin Sancağı Bidayet Mahkemesi Üye Yardımcılığı (1916) ve Van İstinaf Mahkemesi Üye Yardımcılığı (1918) görevlerine atandı. Mondros Ateşkes Antlaşması'nın (30 Ekim 1918) imzalanmasından sonra Millî Mücadele'ye destek vermeye başladı. Ankarada açılması kararlaştırılan TBMM için yapılan seçimlerde Hakkâri Milletvekili seçildi. 21 Eylül 1920 tarihinde Ankara'ya gelerek TBMM çalışmalarına katıldı. TBMM I. Dönem (1920- 1923) milletvekilliği sona erince yeniden aday olmadı. Tekrar devlet memurluğuna geçti ve sırasıyla Adilcevas Savcısı (1924), Adilcevas Hâkimi (1924), Van Asliye Mahkemesi Savcısı (1925) ve Van Savcı Yardımcısı (1926) olarak görev yaptı. Son görevinden 1927 yılında emekliye ayrıldı. İstanbul'a yerleşti. Hayatının kalan kısmını burada geçirdi. Bir süre ticaretle meşgul oldu. Bir daha herhangi bir resmî veya siyasi görev almadı. TBMM I. Dönem (1920-1923) milletvekillerine yardım yapılmasını öngören ve 1941, 1943 ve 1948 yıllarında çıkarılan kanunlar kapsamında kendisine devletten maddi destek tahsis edildi. 18 Ağustos 1948 tarihinde İstanbul'da öldü.

BİBLİYOGRAFYA

Osmanlı Arşivi Belgeleri:

BOA, DH.MKT, 599/30; BOA, BEO, 1940/145449

Cumhuriyet Arşivi Belgeleri:

BCA, 490.1.0.0/525.2107.1

TBMM Arşivi Belgeleri:

https://www.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d01/SM_192_1_1.pdf

https://www.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d01/SM_197_1_1.pdf

Seçilmiş Kaynaklar:

TBMM Aza-yı Kiramı Cedveli, s. 11, Ankara, 1337 (1921)

TBMM Aza-yı Kiramı Albümü, s. 78, Ankara [1922]

TBMM Albüm Dönem 1, TBMM'nin 25. Yıldönümünü Anış, s. 33, Ankara 1945

TBMM Albümü 1920-1973, s. 33, Ankara 1973

TBMM Albümü 1920-2010, c. 1, s. 32 ve 66, Ankara 2010

Fahri Çoker, *Türk Parlamento Tarihi*, c. 3, s. 27 ve 463-464, Ankara 1995

Onur Zeki, *Birinci TBMM'de Bağımsız Mebuslar ve Yasama Çalışmaları (1920-1923)*, Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi, Ankara 2018

İrşad Sami Yuca, "I. TBMM'nin Yardıma Muhtaç Mebusları Meselesi", *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 9/42 (2016), s. 831-845

İBRAHİM HALİL BEY (ARVAS)

(d. Başkale 1884, ö. Ankara 1965)

1884 yılında Van'ın Başkale ilçesinde doğdu. Hamidiye Alayı komutanlarından Abdülhamid (Hamid) Paşa'nın oğludur. İlk eğitimini Başkale ve Van'da tamamladı. Ardından İstanbul'da Galatasaray Sultanisine girdi. Bu okuldan 1912 yılında mezun oldu. 1913 yılında Hakkâri (Başkale) Sancağı Nüfus Müdürlüğünde Kâtip olarak devlet hizmetine girdi. I. Dünya Savaşı (1914-1918) sırasında Van ve Başkale'nin Rus işgaline uğraması (1915) üzerine ailesi ile birlikte Musul'a taşındı. Musul Vilayeti'nde Raniye (1915) ve Dehuk (1916) kazalarında nüfus memuru olarak çalıştı. Van Vilayeti'nin Rus işgalinden kurtarılması (1918) üzerine memleketi Başkale'ye döndü. Ardından sırasıyla Timar (1918) Nahiyesi Müdürlüğü, Edremit Nahiyesi Müdürlüğü (1920) ve Gevaş Kaymakam Vekilliği (1920) görevlerine getirildi. Bu sırada Millî Mücadele'ye destek vermeye başladı. Ankara'da açılması kararlaştırılan TBMM için yapılan seçimlerde Hakkâri Milletvekili seçildi. Ancak Ankara'ya gelmeden milletvekilliğinden istifa etti. Ardından 1921 yılında Şemdinli Kaymakamlığına atandı. Daha sonra TBMM II. Dönem'de (1923-1927) Van Milletvekili seçildi. Ardından TBMM III. Dönem (1927-1931) ve IV. Dönem'de (1931-1934) Hakkâri Milletvekili; V. Dönem (1935-1938), VI. Dönem (1939-1943), VII. Dönem (1943-1946) ve VIII. Dönem'de (1946-1950) ise Van Milletvekili olarak TBMM çatısı altında bulunmaya devam etti. Bu süreçte Meclis çalışmaları sırasında Ziraat, Posta-Telgraf, İstida ve Maliye komisyonlarında üye olarak görev yaptı. TBMM VIII. Dönem (1946-1950) milletvekilliği sona erince tekrar aday olmadı. Hayatının kalan kısmını Ankara'da geçirdi. Bir daha herhangi bir resmî veya siyasi görev almadı. Nakşibendî-Halidî Şeyhi Seyyid Abdülhakim Arvasi'nin (ö. 1943) damadı olan İbrahim Halil Bey, 21 Ocak 1965 tarihinde Ankara'nın Keçiören ilçesine bağlı Bağlum köyünde öldü.

BİBLİYOGRAFYA

Cumhuriyet Arşivi Belgeleri:

BCA, 30.10.0.0/4.22.27; BCA, 30.10.0.0/6.37.36; BCA, 30.10.0.0/74.486.9; BCA, 30.10.0.0/74.489.9; BCA, 30.10.0.0/76.500.17; BCA, 30.10.0.0/76.504.14; BCA, 30.10.0.0/210.430.23; BCA, 30.18.1.1/20.51.16; BCA, 30.1.0.0/42.252.21; BCA, 272.0.0.12/57.151.18

TBMM Arşivi Belgeleri:

https://www.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d01/SM_192_1_1.pdf

https://www.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d03/HT_192_1_3.pdf

https://www.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d03/SM_192_1_3.pdf

https://www.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d02/HT_192_1_2.pdf

https://www.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d05/HT_192_1_5.pdf

Seçilmiş Kaynaklar:

TBMM Albüm Dönem 1, TBMM'nin 25. Yıldönümünü Anış, s. 33, Ankara 1945

TBMM Albümü 1920-1973, s. 33, Ankara 1973

TBMM Albümü 1920-2010, c. 1, s. 32, 66, 121, 151, 202, 291, 361, 431 ve 506, Ankara 2010

Fahri Çoker, *Türk Parlamento Tarihi*, c. 3, s. 27, Ankara 1995

İbrahim Arvas, *Tarihi Hakikatler*, İstanbul 2005

Volkan Tunç, "Van Milletvekili İbrahim Arvas'ın Biyografisi ve TBMM'deki Faaliyetleri", *Akademik Tarih ve Düşünce Dergisi*, 6/2 (2019) s. 388-432

SEYYİT MUSLİHİTTİN EFENDİ

(d. Şemdinli ?, ö. ?)

Hakkâri'nin Şemdinli ilçesinde doğdu. Doğum tarihi tespit edilemedi. Bölge ileri gelenlerinden Şeyh Abdullah Efendizade Şeyh Sıddık Efendi'nin (ö. 1911) oğludur. Uzun yıllar ailesinin sahip olduğu arazi ve köylerin idaresiyle meşgul oldu. Osmanlı yönetimi tarafından kendisine “mirülümeralık” (fahri paşalık) unvanı verildi. I. Dünya Savaşı'nın (1914-1918) sona ermesi ve Mondros Ateşkes Antlaşması'nın (30 Ekim 1918) imzalanmasından sonra Millî Mücadele'yi desteklemeye başladı. Ankara'da açılması kararlaştırılan TBMM için yapılan seçimlerde Hakkâri Milletvekili seçildi. Ancak seçildiği hâlde Ankara'ya gelmeden milletvekilliğinden istifa etti. Daha sonraki hayatında bir dönem İranda yaşadı. Ölüm yeri ve tarihi hakkında ise malumat elde edilemedi.

BİBLİYOGRAFYA

Osmanlı Arşivi Belgeleri:

BOA, DH.TMIK.M, 144/28; BOA, HR.SYS, 693/1-247; BOA, DH.ŞFR, 104/232; BOA, DH.ŞFR, 632/72; BOA, DH.ŞFR, 635/27; BOA, İ.DUİT, 68/22; BOA, BEO, 4600/344977; BOA, HR.İM, 159/31

TBMM Arşivi Belgeleri:

https://www.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d01/SM_195_1_1.pdf

Seçilmiş Kaynaklar:

TBMM Albüm Dönem 1, TBMM'nin 25. Yıldönümünü Anış, s. 33, Ankara 1945

TBMM Albümü 1920-1973, s. 33, Ankara 1973

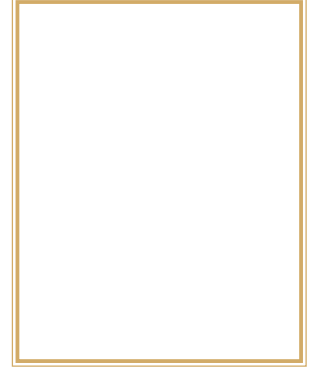
TBMM Albümü 1920-2010, c. 1, s. 32 ve 66, Ankara 2010

Fahri Çoker, *Türk Parlamento Tarihi*, c. 3, s. 27, Ankara 1995

Sinan Hakan, *Türkiye Kurulurken Kürtler (1916-1920)*, İstanbul 2013

ÖMER EFENDİ

(d. ?, ö. Hakkâri 1932)

Doğum tarihi, doğum yeri ve ailesi hakkında herhangi bir bilgi elde edilemedi. Osmanlı döneminde Hakkâri Sancağı'nda değişik yerlerde nahiye müdürlükleri, Hakkâri Defter-i Hakani Müdürü, Hakkâri Mal Müdürü, Van Vilayeti İdare Meclisi Üyeliği, Hakkâri Belediye Başkanlığı ve Hakkâri Bidayet Mahkemesi Üyeliği görevlerinde bulundu. I. Dünya Savaşı'nın (1914-1918) sona ermesi ve Mondros Ateşkes Antlaşması'nın (30 Ekim 1918) imzalanmasından sonra Millî Mücadele'yi desteklemeye başladı. Ankara'da açılması kararlaştırılan TBMM için yapılan seçimlerde Hakkâri Milletvekili seçildi. Ancak milletvekilliğine seçildiği hâlde Ankara'ya gelmeden istifa etti. Daha sonraki hayatı hakkında da herhangi bir malumata ulaşılamadı. 1932 yılında Hakkâri'de öldü. Soyadı Kanunu (1934) çıktıktan sonra ailesi "SEVİNÇ" soyadını aldı.

BİBLİYOGRAFYA

TBMM Arşivi Belgeleri:

https://www.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d01/SM_194_1_1.pdf

Seçilmiş Kaynaklar:

TBMM Albüm Dönem 1, TBMM'nin 25. Yıldönümünü Anış, s. 33, Ankara 1945

TBMM Albümü 1920-1973, s. 33, Ankara 1973

TBMM Albümü 1920-2010, c. 1, s. 32 ve 66, Ankara 2010

Fahri Çoker, *Türk Parlamento Tarihi*, c. 3, s. 27, Ankara 1995

İSPARTA

TBMM

MEHMET NADİR BEY

(d. Isparta 1855, ö. Isparta 1927)

1855 yılında Isparta'da doğdu. Isparta eşrafından Süldürzade İsmail Ağa'nın oğludur. İlk ve orta eğitimini Isparta'da tamamladı. 1882 yılında Hamid (Isparta) Sancağı Tahrirat Kaleminde Kâtip olarak devlet hizmetine girdi. Garbi Karaağaç (Acıpayam), Yalvaç ve Elmalı kazalarında memurluklarda bulundu. Daha sonra devlet memurluğunu bırakarak Isparta'ya döndü ve serbest avukatlık yapmaya başladı. Bu sırada Padişah II. Abdülhamit'e muhalefet etmek iddiasıyla Konya'ya (1907) sürgün edildi. Meşrutiyet'in yeniden ilanından (1908) sonra çıkan genel aften yararlanarak Isparta'ya döndü. Burada uzun süre ticaret ve serbest avukatlık yaptı. 1918 yılında ise Isparta Belediye Başkanlığına getirildi. I. Dünya Savaşı'nın (1914-1918) sona ermesi ve Mondros Ateşkes Antlaşması'nın (30 Ekim 1918) imzalanmasından sonra Millî Mücadele'ye destek vermeye başladı. Isparta Müdafaa-i Hukuk Cemiyetine katılarak aktif faaliyette bulundu. Bu sırada Ankara'da açılması kararlaştırılan TBMM için yapılan seçimlerde Isparta Milletvekili seçildi. Ankara'ya geldi ve TBMM'nin 23 Nisan 1920 tarihindeki açılışında hazır bulundu. Meclis çalışmaları sırasında İktisat, Kavanin-i Maliye, Posta-Telgraf, İstida, Nizamname-i Dahili ve Defter-i Hakani komisyonları ile Memurin Muhakematı Tetkik Kurulunda Üye olarak görev yaptı. TBMM I. Dönem (1920-1923) milletvekilliği sona erince tekrar aday olmadı. Memleketi olan Isparta'ya döndü. Hayatının kalan kısmını burada geçirdi. Bir daha herhangi bir resmî veya siyasi görev almadı. 15 Nisan 1927 tarihinde Isparta'da öldü. Soyadı Kanunu (1934) çıktıktan sonra ailesi "SÜLDÜR" soyadını aldı.

BİBLİYOGRAFYA

Osmanlı Arşivi Belgeleri:

BOA, DH.MKT, 2858/73; BOA, DH.İ.UM.EK, 100/20; BOA, DH.İ.UM, 98/1;
BOA, BEO, 2796/209645; BOA, BEO, 3104/232773; BOA, BEO, 3113/233432;
BOA, BEO, 3172/237883; BOA, BEO, 3179/238374; BOA, BEO, 3230/242227;
BOA, DH.UMVM, 90/30; BOA, DH.UMVM, 90/32

Cumhuriyet Arşivi Belgeleri:

BCA, 30.10.0.0/4.23.12

TBMM Arşivi Belgeleri:

https://www.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d01/SM_209_1_1.pdf

Seçilmiş Kaynaklar:

TBMM Aza-yı Kiramı Cedveli, s. 5, Ankara, 1337 (1921)

TBMM Aza-yı Kiramı Albümü, s. 43, Ankara [1922]

TBMM Albüm Dönem 1, TBMM'nin 25. Yıldönümünü Anış, s. 35, Ankara 1945

TBMM Albümü 1920-1973, s. 35, Ankara 1973

TBMM Albümü 1920-2010, c. 1, s. 33 ve 66, Ankara 2010

Fahri Çoker, *Türk Parlamento Tarihi*, c. 3, s. 27 ve 475-476, Ankara 1995

İSMAİL REMZİ BEY (BERKÜN)

(d. Yalvaç 1870, ö. Yalvaç 1955)

1870 yılında Isparta'nın Yalvaç ilçesinde doğdu. Yalvaç eşrafından Osman Ağa'nın oğludur. İlk ve orta eğitimini Yalvaç'ta tamamladı. 1886 yılında Yalvaç Kazası Telgrafhanesinde Aday Memur olarak devlet hizmetine girdi. Daha sonra sırasıyla Yalvaç Kazası Telgrafhane Muharrerat Memuru (1887), Yalvaç Kazası Tahrirat Kalemî Kâtibi (1892), Yalvaç Ziraat Bankası Muhasebe Kâtibi (1893) ve Yalvaç Kazası Nüfus Müdürlüğü Başkâtibi (1904) olarak görev yaptı. Bu son görevinde iken 1914 yılında Yalvaç Belediye Başkanlığına getirildi. Bu görevini 1917 yılına kadar sürdürdü. I. Dünya Savaşı'nın (1914-1918) sona ermesi ve Mondros Ateşkes Antlaşması'nın (30 Ekim 1918) imzalanmasından sonra Millî Mücadele'ye destek vermeye başladı. Yalvaç Müdafaa-i Hukuk Cemiyetinin kurucuları arasında yer aldı ve bu cemiyetin başkanlığını üstlendi. Bu arada 1920 yılı başlarında yeniden Yalvaç Belediye Başkanlığına getirildi. Ardından Ankarada açılması kararlaştırılan TBMM için yapılan seçimlerde Isparta Milletvekili seçildi. Ankara'ya gelerek TBMM'nin 23 Nisan 1920 tarihindeki açılışında hazır bulundu. Meclis çalışmaları sırasında Müvazene-i Maliye, Bütçe, Posta-Telgraf, Maarif, Defter-i Hakani ve İstida komisyonlarında üye olarak görev yaptı. TBMM I. Dönem (1920-1923) milletvekilliği sona erince yeniden aday olmadı. Memleketi olan Yalvaç'a geri döndü. Bir süre Yalvaç CHP İlçe Teşkilatında görev yaptı. Bu arada 1927 yılında memurluktan emekliye ayrıldı. Hayatının kalan kısmını Yalvaç'ta geçirdi. Bir daha herhangi bir resmî veya siyasi görev almadı. 20 Mayıs 1955 tarihinde Yalvaç'ta öldü.

BİBLİYOGRAFYA

Osmanlı Arşivi Belgeleri:

BOA, DH.SAİD.d, 101/227; BOA, DH.KMS, 33/52-37

Cumhuriyet Arşivi Belgeleri:

BCA, 490.1.0.0/517.2074.3

TBMM Arşivi Belgeleri:

https://www.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d01/SM_208_1_1.pdf

Seçilmiş Kaynaklar:

TBMM Aza-yı Kiramı Cedveli, s. 5, Ankara, 1337 (1921)

TBMM Aza-yı Kiramı Albümü, s. 42, Ankara [1922]

TBMM Albüm Dönem 1, TBMM'nin 25. Yıldönümünü Anış, s. 35, Ankara 1945

TBMM Albümü 1920-1973, s. 35, Ankara 1973

TBMM Albümü 1920-2010, c. 1, s. 33, Ankara 2010

Fahri Çoker, *Türk Parlamento Tarihi*, c. 3, s. 27 ve 471, Ankara 1995

MEHMET CEMAL PAŞA (MERSİNLİ)

(d. Mersin 1872, ö. Ankara 1941)

1872 yılında Mersin'de doğdu. Ispartalı Osman Hasip Bey'in oğludur. İlk ve orta eğitimini Mersin ve İstanbul'da tamamladı. Daha sonra 1892 yılında İstanbul Harbiye Mektebine girdi. Bu okuldan 1895 yılında piyade mülazım-ı sani (teğmen) rütbesiyle mezun oldu. Ardından kurmay sınıfına seçilerek Erkan-ı Harbiye Mektebine girdi. Bu okuldan da 1898 yılında yüzbaşı rütbesiyle mezun oldu. Askerlik kariyeri boyunca sırasıyla mülazım-ı sani-teğmen (1895), mülazım-ı evvel-üsteğmen (1896), yüzbaşı (1898), kolağası-kıdemli yüzbaşı (1900), binbaşı (1903), kaymakam-yarbay (1905), miralay-albay (1908), mirliva-tümgeneral (1914) ve ferik-korgeneral (1918) rütbelerini aldı. Bu süreçte Edirne, Erzincan, Dersim (Tunceli), İstanbul, İştîp (Stip), Köprülü (Veles), Üsküp ve Şam'da çeşitli kademelerde subay ve komutan olarak görev yaptı. Yine aynı süreçte Balkan Savaşı (1912-1913) ile I. Dünya Savaşı'nın (1914-1918) değişik cephelerindeki muharebelere katıldı. Son olarak 1919 yılında Konya'daki İkinci Ordu Komutanlığına atandı. Bu görevde iken Mustafa Kemal Paşa'ya Millî Mücadele'ye olan desteğini bildirdi. Ardından önce İstanbul'da Mekatib-i Askeriye Komutanlığına (24 Temmuz 1919) ve sonra da Sadrazam Ali Rıza Paşa Başkanlığındaki hükümette Harbiye Nazırlığına getirildi (2 Ekim 1919). Bu görevi sırasında İstanbul Hükûmeti ile Temsil Heyeti arasında yapılan Amasya Görüşmesi'ne (20 Ekim 1919) katıldı ve Amasya Protokolü'ne (22 Ekim 1919) imza atanlar arasında yer aldı. Harbiye Nazırlığı sırasında Anadolu'ya silah ve teçhizat gönderilmesine yardımcı oldu. Bu sırada Son Osmanlı Mebusan Meclisi (1920) için yapılan seçimlerde Isparta Mebusu seçildi. İngilizlerin İstanbul Hükûmetine yaptığı baskı üzerine 25 Ocak 1920 tarihinde Harbiye Nazırlığından istifa etti. İstanbul'un işgal edilmesi ve Mebusan Meclisinin kapatılmasından sonra ise İngilizler tarafından tutuklandı. Bu sırada İstanbul Hükûmeti tarafından askerlikten emekli edildi. Ardından Malta Adası'na götürüldü. 1921 yılı sonlarında serbest bırakıldı ve Anadolu'ya döndü. Ankara'ya geldi ve 29 Aralık 1921 tarihinde Isparta Milletvekili olarak TBMM çalışmalarına katıldı. Meclis çalışmaları sırasında Müdafaa-i Milliye ve Hariciye komisyonlarında görev yaptı. TBMM Üyeleri arasında yaşanan ayrışma sonrasında Muhalefeti temsil eden İkinci Grup'ta yer aldı. TBMM I. Dönem (1920-1923) milletvekilliği sona erince yeniden aday olmadı. İstanbul'a yerleşti. 1924 yılında geçmişteki emekliliği güncellenerek ferik (korgeneral) rütbesiyle tekrar emekli edildi. Cumhurbaşkanı Mustafa Kemal Paşa'ya karşı planlanan

suikast girişimiyle ilgisi olduğu iddiasıyla 1926 yılında tutuklandı. Ankara İstiklal Mahkemesince İzmir’de yapılan yargılama sonucu aynı yıl beraat etti ve serbest bırakıldı. Tekrar İstanbul’a döndü ve uzun yıllar siyasetten uzak kaldı. TBMM VI. Dönem’de (1939-1943) İçel (Mersin) Milletvekili seçildi. Bu dönemdeki milletvekilliği devam ederken 7 Ekim 1941 tarihinde Ankara’da öldü.

BİBLİYOGRAFYA

Osmanlı Arşivi Belgeleri:

BOA, İ.TAL, 505/41; BOA, İ.DUİT, 156/26; BOA, İ.DUİT, 158/32; BOA, İ.DUİT, 159/8; BOA, İ.DUİT, 163/32; BOA, İ.DUİT, 9/84; BOA, DH.İ.UM.EK, 116/63; BOA, DH.İ.UM.EK, 118/1

Cumhuriyet Arşivi Belgeleri:

BCA, 30.10.0.0/47.300.9; BCA, 30.10.0.0/76.502.16

TBMM Arşivi Belgeleri:

https://www.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d01/SM_204_1_1.pdf

https://www.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d06/HT_204_1_6.pdf

https://www.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d06/SM_204_1_6.pdf

Seçilmiş Kaynaklar:

TBMM Aza-yı Kiranı Cedveli, s. 5, Ankara, 1337 (1921)

TBMM Aza-yı Kiranı Albümü, s. 42, Ankara [1922]

TBMM Albüm Dönem 1, TBMM'nin 25. Yıldönümünü Anış, s. 35, Ankara 1945

TBMM Albümü 1920-1973, s. 35, Ankara 1973

TBMM Albümü 1920-2010, c. 1, s. 32, 66 ve 329, Ankara 2010

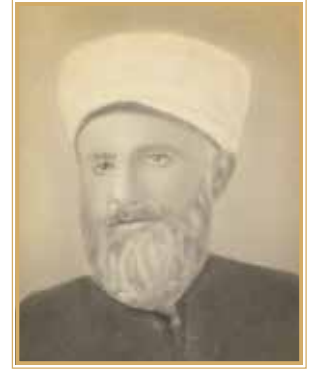
Fahri Çoker, *Türk Parlamento Tarihi*, c. 3, s. 27 ve 472-475, Ankara 1995

Cepheden Meclise, s. 62-63, Ankara 1999

Dursun Gök, “Mersinli Cemal Paşa”, *Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi*, 12/34 (Mart 1996), s. 125-148

Dursun Gök, *Mersinli Cemal Paşa*, İstanbul 2015

Mustafa Balcıoğlu, “Mersinli Cemal Paşa Biyografisi Üzerine Değerlendirme”, *Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi*, 13/39 (Kasım 1997), s. 813-816

HÜSEYİN HÜSNÜ EFENDİ (ÖZDAMAR)

(d. Isparta 1875, ö. Isparta 1961)

1875 yılında Isparta'da doğdu. Ispartalı alim ve Müderrislerden Hacı Hasan Efendizade İsmail Hakkı Efendi'nin oğludur. İlk ve orta eğitimini Isparta'da tamamladı. Daha sonra Konya'da Ziyaiye Medresesinde tahsil gördü. Bu medreseden 1895 yılında mezun olarak müderrislik icazetnamesi aldı. Ardından İstanbul'da Mahmutpaşa Medresesinde tahsiline devam etti. Bu medreseden de 1902 yılında mezun olarak ikinci bir icazetname aldı. Aynı yıl Isparta'da Sadiye Medresesine Müderris olarak atandı. Uzun yıllar müderrislik yaptıktan sonra Isparta Şeriye Mahkemesi Zabıt Kâtipliği (1911) ve Isparta Sancağı İdare Meclisi Üyeliğine (1914) getirildi. Son olarak 1916 yılında Isparta Müftülüğüne atandı. I. Dünya Savaşı'nın (1914-1918) sona ermesi ve Mondros Ateşkes Antlaşması'nın (30 Ekim 1918) imzalanmasından sonra Millî Mücadele'ye destek vermeye başladı. Bu tavrı nedeniyle 1919 yılında İstanbul Hükûmeti tarafından müftülük görevinden azledildi. Nazilli Kongresi'ne (6-9 Ağustos 1919) katıldı ve Nazilli bölgesinde Yunan işgal kuvvetleriyle yapılan çarpışmalara iştirak etti. Ankarada açılması kararlaştırılan TBMM için yapılan seçimlerde Isparta Milletvekili seçildi. Ankaraya gelerek TBMM'nin 23 Nisan 1920 tarihindeki açılışında hazır bulundu. Meclis çalışmaları sırasında Şeriye-Evkaf ve İrşad komisyonlarında üye olarak görev yaptı. TBMM I. Dönem (1920-1923) milletvekilliğinin ardından II. Dönem (1923-1927), III. Dönem (1927-1931), IV. Dönem (1931-1934), V. Dönem (1935-1938), VI. Dönem (1939-1943) ve VII. Dönem'de (1943-1946) yine Isparta Milletvekili olarak TBMM çatısı altında bulunmaya devam etti. Bu süreçte 1934 yılında devlet memurluğundan emekli oldu. TBMM VII. Dönem (1943-1946) milletvekilliği sona erince tekrar aday olmadı. Memleketi olan Isparta'ya döndü. Hayatının kalan kısmını burada geçirdi. Bir daha herhangi bir resmî veya siyasi görev almadı. TBMM I. Dönem (1920-1923) milletvekillerine yardım yapılmasını öngören ve 1941, 1943 ve 1948 yıllarında çıkarılan kanunlar kapsamında kendisine devletten maddi destek tahsis edildi. 17 Haziran 1961 tarihinde Isparta'da öldü.

BİBLİYOGRAFYA

Cumhuriyet Arşivi Belgeleri:

BCA, 30.10.0.0/5.30.30; BCA, 30.10.0.0/5.30.34; BCA, 30.10.0.0/76.500.1; BCA, 30.10.0.0/195.334.11; BCA, 51.0.0.0/4.29.28

TBMM Arşivi Belgeleri:

https://www.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d01/SM_206_1_1.pdf

https://www.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d02/HT_206_1_2.pdf

https://www.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d03/HT_206_1_3.pdf

https://www.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d04/HT_206_1_4.pdf

Seçilmiş Kaynaklar:

TBMM Aza-yı Kiramı Cedveli, s. 5, Ankara, 1337 (1921)

TBMM Aza-yı Kiramı Albümü, s. 43, Ankara [1922]

TBMM Albüm Dönem 1, TBMM'nin 25. Yıldönümünü Anış, s. 35, Ankara 1945

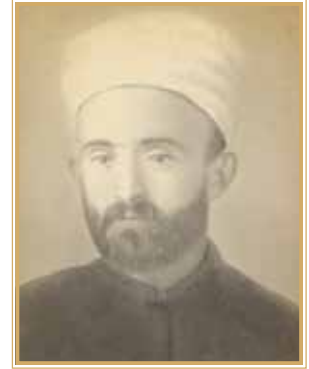
TBMM Albümü 1920-1973, s. 35, Ankara 1973

TBMM Albümü 1920-2010, c. 1, s. 33, 66, 98, 151, 202, 262, 328 ve 397, Ankara 2010

Fahri Çoker, *Türk Parlamento Tarihi*, c. 3, s. 27 ve 467-468, Ankara 1995

Yaşar Özüçetin, "TBMM Birinci Döneminde Maarifçiler", *Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi*, 14/42 (1998), s. 871-887

İrşad Sami Yuca, "I. TBMM'nin Yardıma Muhtaç Mebusları Meselesi", *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 9/42 (2016), s. 831-845

HAFIZ İBRAHİM EFENDİ (DEMİRALAY)

(d. Isparta 1883, ö. Isparta 1939)

1883 yılında Isparta'da doğdu. Yılanlızade Tahir Paşa'nın oğludur. İlk ve orta eğitimini Isparta'da tamamladı. Daha sonra 1902 yılında İstanbul'a gelerek Fatih Medresesinde tahsil gördü. Bu medreseden 1909 yılında mezun olarak müderrislik icazetnamesi aldı. Ardından Isparta'ya döndü ve uzun süre tarım ve ticaret işleriyle meşgul oldu. Ayrıca 1911-1912 yıllarında Isparta İdadisinde Öğretmenlik yaptı. Zaman zaman İzmir'de bulunarak özellikle gül ve gül yağı ticareti ve ihracatıyla uğraştı. Bu süreçte Gülyağı Sendikası ile Mamulat-ı Dahiliye Şirketini kurarak yöneticiliklerinde bulundu. Son olarak Isparta Bidayet Mahkemesi Üyeliğine getirildi. I. Dünya Savaşı'nın (1914-1918) sona ermesi ve Mondros Ateşkes Antlaşması'nın (30 Ekim 1918) imzalanmasından sonra Millî Mücadele'ye destek vermeye başladı. Isparta Müdafaa-i Hukuk Cemiyetinin kurucuları arasında yer aldı. Bölgesinden topladığı gönüllü kuvvetlerle Nazilli yöresinde işgalci Yunan kuvvetleriyle yapılan çarpışmalara bizzat katıldı. Ankara'da açılması kararlaştırılan TBMM için yapılan seçimlerde Isparta Milletvekili seçildi. Ankara'ya gelerek TBMM'nin 23 Nisan 1920 tarihindeki açılışında hazır bulundu. Kısa bir süre sonra cephede bulunmak için TBMM Başkanlığından izin aldı. Kendisinin topladığı "Demiralay" adı verilen gönüllü birliğiyle Yunan kuvvetlerine karşı çarpışmalara iştirak etti. Bu nedenle 1921 yılı Mart ayına kadar Ankara dışında bulundu. Meclis çalışmaları sırasında Sıhhiye-Muavenet-i İctimaiye, Maarif ve İstida komisyonlarında üye olarak görev yaptı. TBMM I. Dönem (1920-1923) milletvekilliğinin ardından II. Dönem (1923-1927), III. Dönem (1927-1931), IV. Dönem (1931-1934), V. Dönem (1935-1938) ve VI. Dönem'de (1939-1943) yine Isparta Milletvekili olarak TBMM çatısı altında bulunmaya devam etti. TBMM VI. Dönem (1939-1943) milletvekilliği devam ettiği sırada 29 Mart 1939 tarihinde Isparta'da öldü. Hafız İbrahim Efendi, TBMM IX. Dönem (1950-1954), X. Dönem (1954-1957) ve XI. Dönem'de (1957-1960) Isparta Milletvekili seçilen Kemal Demiralay'ın (ö. 1996) babasıdır.

BİBLİYOGRAFYA

Osmanlı Arşivi Belgeleri:

BOA, MF.İBT, 366/20; BOA, DH.İ.UM.EK, 22/28

Cumhuriyet Arşivi Belgeleri:

BCA, 30.10.0.0/6.31.14; BCA, 30.10.0.0/8.46.4; BCA, 30.10.0.0/8.46.8; BCA, 30.10.0.0/76.500.1; BCA, 30.10.0.0/76.500.7; BCA, 30.10.0.0/76.501.1; BCA, 30.10.0.0/208.416.31

TBMM Arşivi Belgeleri:

https://www.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d01/SM_207_1_1.pdf

https://www.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d02/HT_207_1_2.pdf

https://www.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d03/HT_207_1_3.pdf

https://www.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d04/HT_207_1_4.pdf

https://www.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d05/HT_207_1_5.pdf

Seçilmiş Kaynaklar:

TBMM Aza-yı Kiramı Cedveli, s. 5, Ankara, 1337 (1921)

TBMM Aza-yı Kiramı Albümü, s. 43, Ankara [1922]

TBMM Albüm Dönem 1, TBMM'nin 25. Yıldönümünü Anış, s. 35, Ankara 1945

TBMM Albümü 1920-1973, s. 35, Ankara 1973

TBMM Albümü 1920-2010, c. 1, s. 33, 66, 98, 151, 202, 261 ve 328, Ankara 2010

Fahri Çoker, *Türk Parlamento Tarihi*, c. 3, s. 27 ve 469-470, Ankara 1995

MEHMET TAHİR BEY (KUCUR)

(d. Uluborlu 1885, ö. Isparta 1960)

1885 yılında Isparta'nın Uluborlu ilçesinde doğdu. Müderrislerden Kucurzade Hacı Hüseyin Efendi'nin oğludur. İlk ve orta eğitimini Uluborlu'da tamamladı. Ardından Konya ve İstanbul'da medrese tahsili gördü. 1901-1907 yılları arasında Uluborlu Bidayet Mahkemesinde Kâtip olarak görev yaptı. Ardından 1908 yılında İstanbul Hukuk Mektebine girdi. Bu okuldan 1912 yılında mezun oldu. Bu sırada çıkan Balkan Savaşı'nda (1912-1913) gönüllü olarak orduya katıldı. Savaştan sonra İstanbul'da Çengelköy'e yerleşerek tarım ve hayvancılık işleriyle meşgul oldu. I. Dünya Savaşı'nın (1914-1918) başlaması üzerine tekrar silah altına alındı. Değişik cephelerde yedek subay rütbesiyle ordu hizmetinde görev yaptı. Savaştan sonra Karaman'a yerleşerek tarım ve hayvancılık işleriyle meşgul oldu. Mondros Ateşkes Antlaşması'nın (30 Ekim 1918) imzalanmasından sonra işgallerin başlaması üzerine memleketi Uluborlu'ya döndü. Uluborlu Redd-i İlhak Cemiyeti ile Nazilli Müdafaa-i Hukuk Cemiyetinde faaliyet göstererek Millî Mücadel'e destek vermeye başladı. Nazilli bölgesinde Kuva-yı Milliye birlikleri içerisinde bizzat çarpışmalara katıldı. Bu sırada Ankara'da açılması kararlaştırılan TBMM için yapılan seçimlerde Isparta Milletvekili seçildi. Ankara'ya gelerek TBMM'nin 23 Nisan 1920 tarihindeki açılışında hazır bulundu. Meclis çalışmaları sırasında Layiha, Adliye, Kanun-ı Esasi ve Teşkilat-ı Esasiye komisyonlarında üye olarak görev yaptı. Ayrıca TBMM tarafından Konya İstiklal Mahkemesi (1920-1921) Üyeliği ile görevlendirildi. TBMM milletvekilleri arasında yaşanan ayrışmadan sonra muhalefeti temsil eden İkinci Grup'ta yer aldı. TBMM I. Dönem (1920-1923) milletvekilliği sona erince tekrar aday olmadı. Uluborlu ve Isparta'da halıcılık işiyle uğraşmaya başladı. Daha sonra bir süre İzmir'de yaşadı ve burada serbest avukatlık yaptı. Ardından memleketi Uluborlu'ya dönerek serbest avukatlık, ticaret ve tarım işleriyle meşgul oldu. TBMM I. Dönem (1920-1923) milletvekillerine yardım yapılmasını öngören ve 1941, 1943 ve 1948 yıllarında çıkarılan kanunlar kapsamında kendisine devletten maddi destek tahsis edildi. 1950-1959 yılları arasında ise Uluborlu Belediye Meclisi Üyeliği ile Demokrat Parti İlçe Teşkilatı İkinci Başkanlığı görevlerinde bulundu. 27 Mayıs 1960 tarihinde Isparta'da öldü.

BİBLİYOGRAFYA

Cumhuriyet Arşivi Belgeleri:

BCA, 30.10.0.0/195.336.8; BCA, 490.1.0.0/517.2074.3; BCA, 490.1.0.0/525.2105.1

TBMM Arşivi Belgeleri:

https://www.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d01/SM_205_1_1.pdf

Seçilmiş Kaynaklar:

TBMM Aza-yı Kiramı Cedveli, s. 5 Ankara, 1337 (1921)

TBMM Aza-yı Kiramı Albümü, s. 42, Ankara [1922]

TBMM Albüm Dönem 1, TBMM'nin 25. Yıldönümünü Anış, s. 35, Ankara 1945

TBMM Albümü 1920-1973, s. 35, Ankara 1973

TBMM Albümü 1920-2010, c. 1, s. 32 ve 66, Ankara 2010

Fahri Çoker, *Türk Parlamento Tarihi*, c. 3, s. 27 ve 477-478, Ankara 1995

İrşad Sami Yuca, "I. TBMM'nin Yardıma Muhtaç Mebusları Meselesi", *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 9/42 (2016), s. 831-845

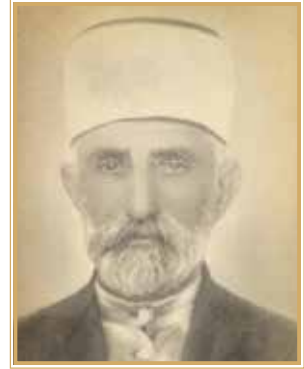

İÇEL (SİLİFKE)

TBMM

ALİ RIZA EFENDİ (ATAIŞIK)

(d. İbradı 1865, ö. Mut 1942)

1865 yılında Antalya'nın İbradı ilçesinde doğdu. Nurullahzade Veli Efendi'nin oğludur. İlk ve orta eğitimini Mut'ta tamamladı. Ardından Konya'da medrese tahsili gördü. Daha sonra Mut Kazası'nda Kadı Naipliği, Mahkeme Başkâtipliği ve Belediye Başkanlığı görevlerinde bulundu. Son olarak Adana Vilayeti İdare Meclisi Üyeliğine getirildi. Bu son görevi sırasında I. Dünya Savaşı'nın (1914-1918) sona ermesi ve Mondros Ateşkes Antlaşması'nın (30 Ekim 1918) imzalanması üzerine Millî Mücadele'ye destek vermeye başladı. Son Osmanlı Mebusan Meclisi (1920) için yapılan seçimlerde İçel (Silifke) Mebusu seçildi. İstanbul'un işgal edilmesi ve Mebusan Meclisinin kapatılması üzerine Anadolu'ya geçti. 24 Temmuz 1920 tarihinde Ankara'ya geldi ve İçel (Silifke) Milletvekili olarak TBMM çalışmalarına katıldı. Meclis çalışmaları sırasında İktisat Komisyonu Üyesi olarak görev yaptı. Ayrıca TBMM tarafından Konya İstiklal Mahkemesi (1920-1922) Üyeliği ile görevlendirildi. TBMM I. Dönem (1920-1923) milletvekilliği sona erince yeniden aday olmadı. Mut'a döndü. Hayatının kalan kısmını burada geçirdi. Uzun süre tarım ve ticaret işleriyle meşgul oldu. Bir süre de CHP Mut İlçe Teşkilatında görev aldı. TBMM I. Dönem (1920-1923) milletvekillerine yardım yapılmasını öngören ve 1941 yılında çıkarılan kanun kapsamında kendisine devletten maddi destek tahsis edildi. 29 Ağustos 1942 tarihinde Mut'ta öldü.

BİBLİYOGRAFYA

Osmanlı Arşivi Belgeleri:

BOA, DH.İD, 39/70; BOA, DH.İ.UM.EK, 49/66; BOA, DH.İ.UM.EK, 57/32; BOA, DH.İ.UM.EK, 118/21

Cumhuriyet Arşivi Belgeleri:

BCA, 490.1.0.0/518.2079.3

TBMM Arşivi Belgeleri:

https://www.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d01/SM_198_1_1.pdf

Seçilmiş Kaynaklar:

TBMM Aza-yı Kiramı Cedveli, s. 7, Ankara, 1337 (1921)

TBMM Aza-yı Kiramı Albümü, s. 60, Ankara [1922]

TBMM Albüm Dönem 1, TBMM'nin 25. Yıldönümünü Anış, s. 34, Ankara 1945

TBMM Albümü 1920-1973, s. 34, Ankara 1973

TBMM Albümü 1920-2010, c. 1, s. 33, Ankara 2010

Fahri Çoker, *Türk Parlamento Tarihi*, c. 3, s. 27 ve 483, Ankara 1995

Mehmet Pınar, *Cumhuriyet Döneminde Mersin ve İçel'de Siyasi Hayat (1923-1950)*, İstanbul 2018

Onur Zeki, *Birinci TBMM'de Bağımsız Mebuslar ve Yasama Çalışmaları (1920-1923)*, Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi, Ankara 2018

İrşad Sami Yuca, "I. TBMM'nin Yardıma Muhtaç Mebusları Meselesi", *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 9/42 (2016), s. 831-845

MEHMET ALİM NAİM EFENDİ (ULUSAL)

(d. Anamur 1874, ö. Anamur 1938)

1874 yılında Mersin'in Anamur ilçesinde doğdu. Müftüzade Ali Rıza Efendi'nin oğludur. İlk ve orta eğitimini Anamur'da tamamladı. Daha sonra Silifke'de medrese tahsili gördü. Ardından Silifke'de uzun yıllar boyunca serbest avukatlık yaptı. I. Dünya Savaşı'nın (1914-1918) sona ermesi ve Mondros Ateşkes Antlaşması'nın (30 Ekim 1918) imzalanmasından sonra Millî Mücadele'ye destek vermeye başladı. Ankara'da açılması kararlaştırılan TBMM için yapılan seçimlerde İçel (Silifke) Milletvekili seçildi. 26 Nisan 1920 tarihinde Ankara'ya gelerek TBMM çalışmalarına katıldı. Meclis çalışmaları sırasında Adliye, İstida ve Kavanin-i Maliye komisyonlarında üye olarak görev yaptı. TBMM milletvekilleri arasında yaşanan ayrışmadan sonra iktidarı temsil eden Müdafaa-i Hukuk Grubunda (Birinci Grup) yer aldı. TBMM I. Dönem (1920-1923) milletvekilliği sona erince tekrar aday olmadı. Memleketi Anamur'a döndü. Hayatının kalan kısmını burada geçirdi ve serbest avukatlık yapmaya devam etti. Bir daha herhangi bir resmî veya siyasi görev almadı. 14 Ocak 1938 tarihinde Anamur'da öldü.

BİBLİYOGRAFYA

Cumhuriyet Arşivi Belgeleri:

BCA, 490.1.0.0/517.2075.4

TBMM Arşivi Belgeleri:

https://www.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d01/SM_201_1_1.pdf

Seçilmiş Kaynaklar:

TBMM Aza-yı Kiramı Cedveli, s. 7, Ankara, 1337 (1921)

TBMM Aza-yı Kiramı Albümü, s. 60, Ankara [1922]

TBMM Albüm Dönem 1, TBMM'nin 25. Yıldönümünü Anış, s. 34, Ankara 1945

TBMM Albümü 1920-1973, s. 34, Ankara 1973

TBMM Albümü 1920-2010, c. 1, s. 33, Ankara 2010

Fahri Çoker, *Türk Parlamento Tarihi*, c. 3, s. 28 ve 487, Ankara 1995

Mehmet Pınar, *Cumhuriyet Döneminde Mersin ve İçel'de Siyasi Hayat (1923-1950)*, İstanbul 2018

Onur Zeki, *Birinci TBMM'de Bağımsız Mebuslar ve Yasama Çalışmaları (1920-1923)*, Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi, Ankara 2018

ALİ SABRİ EFENDİ (GÜNEY)

(d. Mut 1885, ö. Mersin 1946)

1885 yılında Mersin'in Mut ilçesine bağlı Çömelek köyünde doğdu. Hacı Ahmet Efendi'nin oğludur. İlk ve orta eğitimini Silifke'de tamamladı. Daha sonra İstanbul'da Hukuk Mektebini bitirdi. 1912 yılında İstanbul'da Beyazıt Medresesi Müderrisliğine atandı. 1914 yılında ise Fetvahane Muavinliğine nakledildi. I. Dünya Savaşı'nın (1914- 1918) başlaması üzerine askere alındı. Ancak sağlık sorunları nedeniyle terhis edildi ve 1914 yılında Tarsus Kadılığına tayin edildi. Bu görevine devam ederken I. Dünya Savaşı'nın sona ermesi ve Mondros Ateşkes Antlaşması'nın (30 Ekim 1918) imzalanması üzerine Millî Mücadele'yi desteklemeye başladı. Bu tavrı nedeniyle 1919 yılında İstanbul Hükûmeti tarafından görevinden azledildi. İstanbul Hükûmetinin Millî Mücadele aleyhine yayımlattığı fetvaya (11 Nisan 1920) karşılık olarak, Ankara Müftüsü Mehmet Rifat Efendi tarafından hazırlanan Millî Mücadele yanlısı fetvaya (19-22 Nisan 1920) imza atan alimler arasında yer aldı. Ardından Ankara'da açılması kararlaştırılan TBMM için yapılan seçimlerde İçel (Silifke) Milletvekili seçildi. 26 Nisan 1920 tarihinde Ankara'ya gelerek TBMM çalışmalarına katıldı. Meclis çalışmaları sırasında Kanun-ı Esasi, Teşkilat-ı Esasiye, Adliye, Müvazene-i Maliye, Bütçe ve Defter-i Hakani komisyonlarında üye olarak görev yaptı. TBMM milletvekilleri arasında yaşanan ayrışmadan sonra muhalefeti temsil eden İkinci Grup'ta yer aldı. TBMM I. Dönem (1920-1923) milletvekilliği sona erince yeniden aday olmadı. Mersin'e yerleşti ve serbest avukatlık yapmaya başladı. Demokrat Parti'nin kurulması (1946) üzerine yeniden siyasete girdi. Ancak kısa bir süre sonra 15 Eylül 1946 tarihinde Mersin'de öldü.

BİBLİYOGRAFYA

Osmanlı Arşivi Belgeleri:

BOA, DH.İ.UM.EK, 119/12

Cumhuriyet Arşivi Belgeleri:

BCA, 30.10.0.0/4.23.9

TBMM Arşivi Belgeleri:

https://www.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d01/SM_199_1_1.pdf

Seçilmiş Kaynaklar:

TBMM Aza-yı Kiramı Cedveli, s. 7, Ankara, 1337 (1921)

TBMM Aza-yı Kiramı Albümü, s. 59, Ankara [1922]

TBMM Albüm Dönem 1, TBMM'nin 25. Yıldönümünü Anış, s. 34, Ankara 1945

TBMM Albümü 1920-1973, s. 34, Ankara 1973

TBMM Albümü 1920-2010, c. 1, s. 33 ve 66, Ankara 2010

Fahri Çoker, *Türk Parlamento Tarihi*, c. 3, s. 27 ve 484, Ankara 1995

Mehmet Pınar, *Cumhuriyet Döneminde Mersin ve İçel'de Siyasi Hayat (1923-1950)*, İstanbul 2018

ALİ HAYDAR LÜTFİ BEY (ARSLAN)

(d. Gülnar 1885, ö. Silifke 1963)

1885 yılında Mersin'in Gülnar ilçesinde doğdu. Eski kaymakamlardan Ömer Lütfi Bey'in oğludur. İlk ve orta eğitimini Trablusşam'da tamamladı. Daha sonra İstanbul'da Hukuk Mektebine girdi. Bu okuldan 1909 yılında mezun oldu. Aynı yıl Yenipazar (Novipazar) Kazası Bidayet Mahkemesi Savcı Yardımcısı olarak devlet hizmetine girdi. Daha sonra sırasıyla Salt Kazası Bidayet Mahkemesi Savcı Yardımcısı (1910), Humus Kazası Bidayet Mahkemesi Başkanı (1912), Hayfa Kazası Bidayet Mahkemesi Başkanı (1914) ve Beyrut Sulh Mahkemesi Hâkimi (1916) olarak görev yaptı. Beyrut'un 1918 yılında Fransızlar tarafından işgali üzerine memleketi Silifke'ye dönmek zorunda kaldı. Burada serbest avukatlık yapmaya başladı. Mondros Ateşkes Antlaşması'nın (30 Ekim 1918) imzalanmasından sonra Millî Mücadele'ye destek vermeye başladı. Silifke Müdafaa-i Hukuk Cemiyetinde aktif olarak faaliyette bulundu. Ankarada açılması kararlaştırılan TBMM için yapılan seçimlerde hem İçel (Silifke) ve hem de Mersin'den seçilen İsmail Safa Bey'in Mersin Milletvekilliğini tercih etmesi üzerine İçel (Silifke) Milletvekilliğine seçildi. 26 Nisan 1920 tarihinde Ankaraya gelerek TBMM çalışmalarına katıldı. Meclis çalışmaları sırasında Adliye, Kanun-ı Esasi, Teşkilat-ı Esasiye ve Kavanin-i Maliye komisyonları ile Memurin Muhakematı Tetkik Kurulunda Üye olarak görev yaptı. TBMM milletvekilleri arasında yaşanan ayrışmadan sonra muhalefeti temsil eden İkinci Grup'ta yer aldı. TBMM I. Dönem (1920-1923) milletvekilliği sona erince yeniden aday olmadı ve Mersin'e yerleşti. Bir süre serbest avukatlık yaptı. 1930-1938 yılları arasında ise Silifke Hazine Avukatlığı görevinde bulundu. Bu görevden istifa ederek yine serbest avukatlık yapmaya devam etti. Bu arada TBMM I. Dönem (1920-1923) milletvekillerine yardım yapılmasını öngören ve 1941 ve 1943 yıllarında çıkarılan kanunlar kapsamında kendisine devletten maddi destek tahsis edildi. Demokrat Parti'nin kurulması (1946) üzerine yeniden siyasete girdi. TBMM VIII. Dönem'de (1946-1950) İçel (Mersin) Milletvekili seçildi. Bu dönem milletvekilliği sona erince tekrar aday olmadı. Memleketi olan Silifke'de serbest avukat olarak çalışmaya devam etti. 20 Nisan 1963 tarihinde Silifke'de öldü.

BİBLİYOGRAFYA

Osmanlı Arşivi Belgeleri:

BOA, DH.SAİD.d, 167/415; BOA, BEO, 4416/331199

Cumhuriyet Arşivi Belgeleri:

BCA, 30.10.0.0/4.23.9; BCA, 490.1.0.0/520.2086.2

TBMM Arşivi Belgeleri:

https://www.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d01/SM_202_1_1.pdf

https://www.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d08/HT_200_1_8.pdf

https://www.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d08/SM_200_1_8.pdf

Seçilmiş Kaynaklar:

TBMM Aza-yı Kırımı Cedveli, s. 7, Ankara, 1337 (1921)

TBMM Aza-yı Kırımı Albümü, s. 59, Ankara [1922]

TBMM Albüm Dönem 1, TBMM'nin 25. Yıldönümünü Anış, s. 34, Ankara 1945

TBMM Albümü 1920-1973, s. 34, Ankara 1973

TBMM Albümü 1920-2010, c. 1, s. 33, 66 ve 472, Ankara 2010

Fahri Çoker, *Türk Parlamento Tarihi*, c. 3, s. 27 ve 485-486, Ankara 1995
Mehmet Pınar, *Cumhuriyet Döneminde Mersin ve İçel'de Siyasi Hayat (1923-1950)*, İstanbul 2018

İrşad Sami Yuca, "I. TBMM'nin Yardıma Muhtaç Mebusları Meselesi", *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 9/42 (2016), s. 831-845

AHMET ŞEVKİ BEY (GÖKLEVENT)

(d. Gülnar 1886, ö. Gülnar 1955)

1886 yılında Mersin'in Gülnar ilçesinde doğdu. Gilindire (Aydıncık) Rüsumat Muhafaza Memuru Gök İsa zade Hüseyin Efendi'nin oğludur. İlk ve orta eğitimini Gülnar ve Silifke'de tamamladı. Daha sonra Gilindire'de (Aydıncık) medrese tahsili gördü. 1905 yılında Gülnar Kazası Tahrirat Kalemünde Kâtip olarak devlet hizmetine girdi. Daha sonra sırasıyla Ovacık (Yeşilovacık) Nahiyesi Müdür Vekili (1908), Gülnar Kazası Maliye Tahsildarı (1910), Gülnar Kazası Mukavelat Muharriri (noterlik) (1910), Gülnar Kazası Bidayet Mahkemesi Üyesi (1914), ikinci defa Gülnar Kazası Tahrirat Kalemi Kâtibi (1914) ve Gülnar Kazası Bidayet Mahkemesi Zabıt Kâtibi (1914) olarak görev yaptı. I. Dünya Savaşı'nın (1914-1918) sona ermesi ve Mondros Ateşkes Antlaşması'nın (30 Ekim 1918) imzalanmasından sonra Millî Mücadele'ye destek vermeye başladı. Silifke Müdafaa-i Hukuk Cemiyetine katıldı ve aktif olarak faaliyetlerde bulundu. 1920 yılında ise devlet memurluğundan istifa etti. Ankara'da açılması kararlaştırılan TBMM için yapılan seçimlerde İçel (Silifke) Milletvekili seçildi. 26 Nisan 1920 tarihinde Ankara'ya gelerek TBMM çalışmalarına katıldı. Meclis çalışmaları sırasında Adliye, Müdafaa-i Milliye, Defter-i Hakani ve Posta-Telgraf komisyonlarında üye olarak görev yaptı. Ayrıca TBMM tarafından Pozantı İstiklal Mahkemesinde (1920-1921) Üye olarak görevlendirildi. TBMM'nin açılış günününün (23 Nisan 1920) millî bayram ilan edilmesine dair olan kanun teklifini (23 Nisan 1921) hazırlayan milletvekilleri arasında yer aldı. TBMM I. Dönem (1920-1923) milletvekilliği sona erince tekrar aday olmadı. Memleketi olan Gülnar'a geri döndü. Hayatının kalan kısmını burada geçirdi ve ticaret işleriyle meşgul oldu. TBMM I. Dönem (1920-1923) milletvekilleri yardım yapılmasını öngören ve 1941, 1943 ve 1948 yıllarında çıkarılan kanunlar kapsamında kendisine devletten maddi destek tahsis edildi. 12 Temmuz 1955 tarihinde Gülnar'da öldü.

BİBLİYOGRAFYA

Osmanlı Arşivi Belgeleri:

BOA, DH.SAİD.d, 178/324

Cumhuriyet Arşivi Belgeleri:

BCA, 490.1.0.0/523.2099.1

TBMM Arşivi Belgeleri:

https://www.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d01/SM_203_1_1.pdf

Seçilmiş Kaynaklar:

TBMM Aza-yı Kiramı Cedveli, s. 7, Ankara, 1337 (1921)

TBMM Aza-yı Kiramı Albümü, s. 60, Ankara [1922]

TBMM Albüm Dönem 1, TBMM'nin 25. Yıldönümünü Anış, s. 34, Ankara 1945

TBMM Albümü 1920-1973, s. 34, Ankara 1973

TBMM Albümü 1920-2010, c. 1, s. 34, Ankara 2010

Fahri Çoker, *Türk Parlamento Tarihi*, c. 3, s. 27 ve 481-482, Ankara 1995

Mehmet Pınar, *Cumhuriyet Döneminde Mersin ve İçel'de Siyasi Hayat (1923-1950)*, İstanbul 2018

Onur Zeki, *Birinci TBMM'de Bağımsız Mebuslar ve Yasama Çalışmaları (1920-1923)*, Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi, Ankara 2018

İrşad Sami Yuca, "I. TBMM'nin Yardıma Muhtaç Mebusları Meselesi", *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 9/42 (2016), s. 831-845

MEHMET SAMİ BEY (ARKAN)

(d. Silifke 1887, ö. Silifke 1963)

1887 yılında Mersin'in Silifke ilçesinde doğdu. Ali Rıza Efendi'nin oğludur. İlk ve orta eğitimini Silifke'de tamamladı. Daha sonra İzmir'de Ticaret Mekteb-i Âlîsine girdi. Ancak bu okuldaki eğitimini yarım bıraktı. Uzun yıllar Silifke'de tarım ve ticaret işleriyle meşgul oldu. I. Dünya Savaşı'nın (1914-1918) sona ermesi ve Mondros Ateşkes Antlaşması'nın (30 Ekim 1918) imzalanmasından sonra Millî Mücadele'ye destek vermeye başladı. Silifke Müdafaa-i Hukuk Cemiyetine katılarak aktif faaliyetlerde bulundu. Ankara'da açılması kararlaştırılan TBMM için yapılan seçimlerde İçel (Silifke) Milletvekili seçildi. 26 Nisan 1920 tarihinde Ankara'ya gelerek TBMM çalışmalarına katıldı. Meclis çalışmaları sırasında Müvazene-i Maliye, Bütçe, Orman-Maadin ve İktisat komisyonlarında üye olarak görev yaptı. TBMM Başkanlığından izin alarak bizzat cepheye giden milletvekilleri arasında yer aldı. I. İnönü Savaşı'nda (6-11 Ocak 1921) günümüzde Bursa'nın Kestel ilçesine bağlı Ümitalan ve Şükraniye (Kazancı) köyleri ile İnegöl ilçesine bağlı Şehitler (Doma) köyü arasındaki düşman siperlerine 300 metre kadar yaklaşarak bizzat çatışmalara girdi. TBMM I. Dönem (1920-1923) milletvekilliği sona erince tekrar aday olmadı. Memleketi olan Silifke'ye döndü. Hayatının kalan kısmını burada geçirdi. Uzun süre yine tarım ve ticaret işleriyle meşgul oldu. TBMM I. Dönem (1920-1923) milletvekillerine yardım yapılmasını öngören ve 1941, 1943 ve 1948 yıllarında çıkarılan kanunlar kapsamında kendisine devletten maddi destek tahsis edildi. 1949-1950 yıllarında Silifke Belediye Başkanlığı görevinde bulundu. Belediye Başkanlığı yaptıktan sonra bir daha herhangi bir resmî veya siyasi görev almadı. 2 Aralık 1963 tarihinde Silifke'de öldü.

BİBLİYOGRAFYA

Cumhuriyet Arşivi Belgeleri:

BCA, 30.10.0.0/4.23.9; BCA, 490.1.0.0/522.2096.1

TBMM Arşivi Belgeleri:

https://www.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d01/SM_202_1_1.pdf

Seçilmiş Kaynaklar:

TBMM Aza-yı Kiramı Cedveli, s. 7, Ankara, 1337 (1921)

TBMM Aza-yı Kiramı Albümü, s. 59, Ankara [1922]

TBMM Albüm Dönem 1, TBMM'nin 25. Yıldönümünü Anış, s. 34, Ankara 1945

TBMM Albümü 1920-1973, s. 34, Ankara 1973

TBMM Albümü 1920-2010, c. 1, s. 34, Ankara 2010

Fahri Çoker, *Türk Parlamento Tarihi*, c. 3, s. 28 ve 488, Ankara 1995

Mehmet Pınar, *Cumhuriyet Döneminde Mersin ve İçel'de Siyasi Hayat (1923-1950)*, İstanbul 2018

İrşad Sami Yuca, "I. TBMM'nin Yardıma Muhtaç Mebusları Meselesi", *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 9/42 (2016), s. 831-845

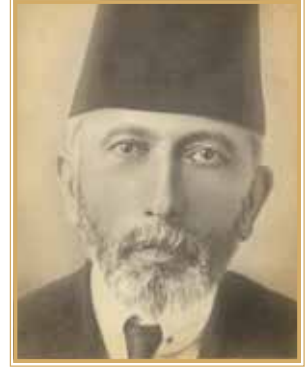

İSTANBUL

TBMM

HACI MEHMET ARİF BEY (MARLALI)

(d. Akseki 1858, ö. Üsküdar 1938)

1858 yılında Antalya'nın Akseki ilçesinde doğdu. Hacı Halil Kamil Efendi'nin oğludur. İlk ve orta eğitimini İstanbul, Edirne ve Halep'te tamamladı. Bir süre de medrese tahsili gördü. 1885 yılında İstanbul İlamat-ı Hukukiye İcra Dairesinde Yardımcı Memur olarak devlet hizmetine girdi. 1888 yılında ise bu görevinden ve memurluktan ayrıldı. Uzun süre herhangi bir görev almadı. Meşrutiyet'in yeniden ilanından (1908) sonra Üsküdar Sancağı İdare Meclisi Üyeliği ve Üsküdar Belediye Meclisi Üyeliğine seçildi. I. Dünya Savaşı'nın (1914-1918) sona ermesi ve Mondros Ateşkes Antlaşması'nın (30 Ekim 1918) imzalanmasından sonra Millî Mücadele'ye destek vermeye başladı. Üsküdar Müdafaa-i Hukuk Cemiyetinin Başkanlığını üstlendi. İstanbul'dan Anadolu'ya silah ve cephane sevki işlerinde yoğun olarak faaliyet gösterdi. TBMM İstanbul Milletvekili Ahmet Selahattin Bey'in 18 Nisan 1921 tarihinde Ankara'da intihar ederek ölmesi üzerine boşalan milletvekilliği için yapılan seçimlerde İstanbul Milletvekili seçildi. 25 Haziran 1921 tarihinde Ankara'ya gelerek TBMM çalışmalarına katıldı. Meclis çalışmaları sırasında Nafia ve Nizamname-i Dahili komisyonları ile Memurin Muhakematı Tetkik Kurulunda Üye olarak görev yaptı. TBMM I. Dönem (1920-1923) milletvekilliği sona erince yeniden aday olmadı. Üsküdar'a yerleşti. Hayatının kalan kısmını burada geçirdi. Bir süre CHP Üsküdar İlçe Teşkilatında görev yaptı. Bundan başka herhangi bir resmî veya siyasi görev almadı. 2 Mayıs 1938 tarihinde İstanbul'un Üsküdar ilçesine bağlı Kısıklı semtinde öldü. 1948 yılında kızı Emine Münire Marlalı'ya vatani hizmet tertibinden maaş bağlandı.

BİBLİYOGRAFYA

Osmanlı Arşivi Belgeleri:

BOA, DH.SAİD.d, 14/167; BOA, İ.DH, 990/78162

Cumhuriyet Arşivi Belgeleri:

BCA, 490.1.0.0/518.2078.1

TBMM Arşivi Belgeleri:

https://www.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d01/SM_217_1_1.pdf

Seçilmiş Kaynaklar:

TBMM Aza-yı Kiramı Albümü, s. 45, Ankara [1922]

TBMM Albüm Dönem 1, TBMM'nin 25. Yıldönümünü Anış, s. 37, Ankara 1945

TBMM Albümü 1920-1973, s. 37, Ankara 1973

TBMM Albümü 1920-2010, c. 1, s. 35, Ankara 2010

Fahri Çoker, *Türk Parlamento Tarihi*, c. 3, s. 28 ve 507, Ankara 1995

Onur Zeki, *Birinci TBMM'de Bağımsız Mebuslar ve Yasama Çalışmaları (1920-1923)*, Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi, Ankara 2018

AHMET MUHTAR BEY (MOLLAOĞLU)

(d. Çanakkale 1870, ö. Ankara 1934)

1870 yılında Çanakkale’de doğdu. Aslen Divriğili olan Avukat Hasan Tahsin Bey’in oğludur. İlk ve orta eğitimi Çanakkale ve İstanbul’da tamamladı. Ardından bir süre Süleymaniye Medresesinde tahsil gördü. Daha sonra İstanbul’da Mülkiye Mektebine girdi. Bu okuldan 1890 yılında mezun oldu. Aynı yıl Hariciye Nezareti Tercüme Odasında Memur olarak devlet hizmetine girdi. Daha sonra sırasıyla Stockholm Sefareti İkinci Kâtibi (1898), Stockholm Sefareti Başkâtibi (1900), Hariciye Nezareti İstişare Odası Muavini (1906), Sadaret Tercümanı (1908), Budapeşte Başkonsolosu (1909), Atina Elçisi (1912), Lahay Elçisi (1916) ve Kiev Elçisi (1918) olarak görev yaptı. 1919 yılında ise İstanbul’a geri çağırıldı. Bu sırada Millî Mücadele’ye destek vermeye başladı. Son Osmanlı Mebusan Meclisi (1920) için yapılan seçimlerde İstanbul Mebusu seçildi. İstanbul’un işgal edilmesi ve Mebusan Meclisinin kapatılması üzerine Anadolu’ya geçti. Ankara’ya geldi ve 3 Haziran 1920 tarihinde İstanbul Milletvekili olarak TBMM çalışmalarına katıldı. Meclis çalışmaları sırasında Kanun-ı Esasi, Teşkilat-ı Esasiye ve Hariciye komisyonlarında üye olarak görev yaptı. Kısa süreliğine ve iki defa olmak üzere (1920 ve 1921) Dışişleri Bakanlığına vekâlet etti. Daha sonra milletvekilliği sıfatını muhafaza ederek TBMM tarafından önce Tiflis Temsilciliğine (1921) ve ardından da Moskova Büyükelçiliğine (1922) atandı. TBMM I. Dönem (1920-1923) milletvekilliğinin ardından II. Dönem’de (1923-1927) yeniden İstanbul Milletvekili seçildi. Fakat Moskova’daki görevinden ayrılması geciktiği için ancak 1924 yılının sonlarında yeni Meclis çalışmalarına katılabildi. Bu dönem sona ermeden 1927 yılında bu defa Washington Büyükelçiliğine atandı. Bu son görevine 1934 yılına kadar devam etti. TBMM IV. Dönem (1931-1935) için 1934 yılı Mart ayında yapılan ara seçimde Kastamonu Milletvekili seçilmesi üzerine büyükelçilik görevinden ayrılarak yeniden TBMM çalışmalarına katıldı. Ancak milletvekilliğine başladıktan kısa bir süre sonra 3 Temmuz 1934 tarihinde Ankara’da öldü.

BİBLİYOGRAFYA

Osmanlı Arşivi Belgeleri:

BOA, DH.SAİD.d, 38/363; BOA, BEO, 1130/84690; BOA, BEO, 1464/109754; BOA, HR.İD, 438/124; BOA, HR.İD, 438/125; BOA, İ.TAL, 253/72; BOA, İ.TAL, 275/52; BOA, İ.TAL, 387/33; BOA, İ.HR, 418/44, BOA, İ.HR, 428/17; BOA, İ.HR, 428/44; BOA, İ.DUİT, 49/74; BOA, İ.DUİT, 12/20

Cumhuriyet Arşivi Belgeleri:

BCA, 30.10.0.0/74.482.8; BCA, 30.18.1.1/3.34.3; BCA, 30.18.1.1/6.35.8; BCA, 30.18.1.1/24.33.2; BCA, 30.10.0.0/74.491.11

TBMM Arşivi Belgeleri:

https://www.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d01/SM_213_1_1.pdf

https://www.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d02/SM_213_1_2.pdf

https://www.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d04/SM_213_1_4.pdf

https://www.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d04/HT_213_1_4.pdf

Seçilmiş Kaynaklar:

TBMM Aza-yı Kiramı Cedveli, s. 6, Ankara, 1337 (1921)

TBMM Aza-yı Kiramı Albümü, s. 44, Ankara [1922]

TBMM Albüm Dönem I, TBMM'nin 25. Yıldönümünü Anış, s. 36, Ankara 1945

TBMM Albümü 1920-1973, s. 36, Ankara 1973

TBMM Albümü 1920-2010, c. 1, s. 34, 66, 99 ve 208, Ankara 2010

Fahri Çoker, *Türk Parlamento Tarihi*, c. 3, s. 28 ve 497-498, Ankara 1995

Ali Çankaya, *Yeni Mülkiye Tarihi ve Mülkiyeliler*, c. 3, s. 436-437, Ankara 1968-1969

AHMET FERİT BEY (TEK)

(d. Bursa 1878, ö. İstanbul 1971)

1878 yılında Bursa'da doğdu. Maliye memurlarından Mustafa Reşit Bey'in oğludur. İlk ve orta eğitimini Bursa'da tamamladı. Daha sonra 1894 yılında İstanbul Harbiye Mektebine girdi. Bu okuldan 1896 yılında piyade mülazım-ı sani (teğmen) rütbesiyle mezun oldu. Ardından kurmay sınıfına seçilerek Erkan-ı Harbiye Mektebine girdi. Bu okulda eğitimine devam ederken Padişah II. Abdülhamit aleyhine faaliyetlerde bulunmak iddiasıyla tutuklandı. Yargılama sonucu suçlu bulunarak bir yıl hapis cezasına çarptırıldı. Ardından 1897 yılında Trablusgarp'a sürgün edildi. 1898 yılında ise affedilerek rütbesi iade edildi ve Trablusgarp'taki tümende subay olarak göreve başladı. Ancak 1900 yılında Avrupa'ya kaçtı. Bunun üzerine askerlik mesleğinden ihraç edildi. Paris'e giderek Siyasal Bilgiler Okuluna (Institut d'Etudes Politiques de Paris) girdi. Bu okuldan 1903 yılında mezun oldu. Paris'te yaşayan siyasi ve muhalif firarilerden Ahmet Rıza Bey'in çıkardığı Şura-yı Ümmet gazetesinde başyazarlık yaptı. Bu süreçte bir süre Kazan'da ve daha sonra da Mısır'da kaldı. Meşrutiyet'in yeniden ilanından (1908) sonra çıkan genel afa İstanbul'a döndü. Tekrar açılan Mebusan Meclisinin Başkâtipliğine atandı. Bu arada geçmişe dönük tüm hakları iade edildi ve 1909 yılında yüzbaşı rütbesine yükseltildi. Aynı yıl Mülkiye Mektebinde Öğretmenlik yapmaya başladı. Yine 1909 yılında Osmanlı Mebusan Meclisi IV. Dönem (1908-1912) için yapılan ara seçimde Kütahya Mebusu seçildi. Aynı zamanda "İfham" adlı muhalif bir gazete çıkarmaya başladı. Balkan Savaşı (1912-1913) sırasında tekrar silah altına alınarak yüzbaşı rütbesiyle orduda görev yaptı. Savaştan sonra gazeteciliğe devam etti. Ancak 1913 yılında gazetesi kapatıldı ve Sinop'a sürgün edildi. Sürgün yeri 1915 yılında Bilecik olarak değiştirildi. 1917 yılında ise sürgün cezası kaldırıldı. Ardından sırasıyla Kiev Başkonsolosu (1918) ve Nafia Nazırı (1919) olarak görev yaptı. Son Osmanlı Mebusan Meclisi (1920) için yapılan seçimlerde İstanbul Mebusu seçildi. İstanbul'un işgal edilmesi ve Mebusan Meclisinin kapatılması üzerine Anadolu'ya geçti. Ankara'ya geldi ve 2 Haziran 1920 tarihinde İstanbul Milletvekili olarak TBMM çalışmalarına katıldı. Meclis çalışmaları sırasında Müvazene-i Maliye, Bütçe, Kanun-ı Esasi, Teşkilat-ı Esasiye ve Hariciye komisyonlarında üye olarak görev yaptı. TBMM hükûmetlerinde Maliye Bakanı (1920-1921) olarak bulundu. 1921 yılında ise TBMM tarafından Paris

Temsilciliğine atandı. Bu görevi sırasında Lozan'daki barış görüşmelerine (1922- 1923) katıldı. TBMM I. Dönem (1920-1923) milletvekilliğinin ardından II. Dönem'de (1923-1927) Kütahya Milletvekili seçildi. Bu dönemdeki hükümetlerde ise İçişleri Bakanı (1923-1924) olarak görev yaptı. 1925 yılında ise Londra Büyükelçiliğine atandı ve milletvekilliği sona ermiş oldu. Ardından Varşova (1932) ve Tokyo (1939) Büyükelçisi olarak görev yaptı. Son görevinden 1943 yılında emekliye ayrıldı. İstanbul'a yerleşti ve hayatının kalan kısmını burada geçirdi. Bir daha herhangi bir resmî veya siyasi görev almadı. 26 Kasım 1971 tarihinde İstanbul'da öldü.

BİBLİYOGRAFYA

Osmanlı Arşivi Belgeleri:

BOA, Y.A.HUS, 394/82; BOA, DH.ŞFR, 54/120; BOA, DH.ŞFR, 54/121; BOA, DH.EUM.1.Şb, 2/64; BOA, BEO, 3470/260234; BOA, DH.MUI, 36/55; BOA, İ.DUİT, 49/99; BOA, MV, 260/55; BOA, İ.DUİT, 9/61; BOA, DH.İ.UM.EK, 117/29

Cumhuriyet Arşivi Belgeleri:

BCA, 30.10.0.0/7.42.40; BCA, 30.18.1.1/3.34.2, BCA, 30.18.1.1/13.27.10; BCA, 30.18.1.2/29.42.12; BCA, 30.18.1.2/88.76.11; BCA, 30.18.1.2/97.127.3

TBMM Arşivi Belgeleri:

https://www.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d01/SM_211_1_1.pdf

https://www.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d02/HT_211_1_2.pdf

https://www.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d02/SM_211_1_2.pdf

Seçilmiş Kaynaklar:

TBMM Aza-yı Kiramı Cedveli, s. 6, Ankara, 1337 (1921)

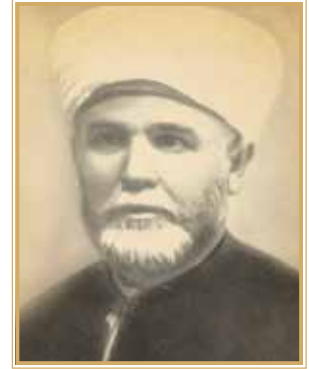
TBMM Aza-yı Kiramı Albümü, s. 44, Ankara [1922]

TBMM Albüm Dönem 1, TBMM'nin 25. Yıldönümünü Anış, s. 36, Ankara 1945

TBMM Albümü 1920-1973, s. 36, Ankara 1973

TBMM Albümü 1920-2010, c. 1, s. 34, 66 ve 110, Ankara 2010

Fahri Çoker, *Türk Parlamento Tarihi*, c. 3, s. 28 ve 494-495, Ankara 1995

HÜSEYİN HÜSNÜ EFENDİ (IŞIK)

(d. Gebze 1879, ö. Gebze 1961)

1879 yılında Kocaeli'nin Gebze ilçesinde doğdu. Aslen Kemahlı olan Selim Ağa'nın oğludur. İlk ve orta eğitimini Gebze'de tamamladı. Daha sonra İstanbul'da Fatih Medresesinde tahsil gördü. Medreseden mezun olup müderrislik icazetnamesi aldıktan sonra 1910 yılında Gebze Müftülüğüne atandı. 1912 yılında müftülük görevinden alındı. Ancak bir yıl sonra (1913) müftülük görevine iade edildi. I. Dünya Savaşı'nın (1914-1918) sona ermesi ve Mondros Ateşkes Antlaşması'nın (30 Ekim 1918) imzalanmasından sonra Millî Mücadele'ye destek vermeye başladı. Bu tavrı nedeniyle 1919 yılında İstanbul Hükûmeti tarafından Gebze Müftülüğünden azledildi. Gebze Müdafaa-i Milliye Cemiyeti kurucuları arasında yer aldı ve bu cemiyetin başkanlığını üstlendi. Ankara'da açılan TBMM için 28 Haziran 1920 tarihinde yapılan seçimde İstanbul Milletvekili seçildi. 7 Temmuz 1920 tarihinde Ankara'ya geldi ve TBMM çalışmalarına katıldı. Meclis çalışmaları sırasında İrşad, Şeriye-Evkaf, Defter-i Hakani ve Nizamname-i Dahili komisyonlarında üye olarak görev yaptı. TBMM I. Dönem (1920-1923) milletvekilliği sona erince tekrar aday olmadı. Memleketi olan Gebze'ye döndü. Uzun süre açıkta kalarak ticaret işleriyle meşgul oldu. 1935 yılında Çatalca Müftülüğüne atandı. Ardından 1943 yılında Kartal Müftülüğüne nakledildi. Bu son görevinde iken 1949 yılında emekliye ayrıldı. Yeniden Gebze'ye döndü ve hayatının kalan kısmını burada geçirdi. Bir daha herhangi bir resmî veya siyasi görev almadı. TBMM I. Dönem (1920-1923) milletvekillerine yardım yapılmasını öngören ve 1941, 1943 ve 1948 yıllarında çıkarılan kanunlar kapsamında kendisine devletten maddi destek tahsis edildi. 24 Şubat 1961 tarihinde Gebze'de öldü.

BİBLİYOGRAFYA

Osmanlı Arşivi Belgeleri:

BOA, ŞD, 2818/24; BOA, DH.KMS, 50/37

Cumhuriyet Arşivi Belgeleri:

BCA, 490.1.0.0/522.2094.1

TBMM Arşivi Belgeleri:

https://www.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d01/SM_218_1_1.pdf

Seçilmiş Kaynaklar:

TBMM Aza-yı Kiramı Cedveli, s. 6, Ankara, 1337 (1921)

TBMM Aza-yı Kiramı Albümü, s. 45, Ankara [1922]

TBMM Albüm Dönem 1, TBMM'nin 25. Yıldönümünü Anış, s. 37, Ankara 1945

TBMM Albümü 1920-1973, s. 37, Ankara 1973

TBMM Albümü 1920-2010, c. 1, s. 35, Ankara 2010

Fahri Çoker, *Türk Parlamento Tarihi*, c. 3, s. 28 ve 508, Ankara 1995

Onur Zeki, *Birinci TBMM'de Bağımsız Mebuslar ve Yasama Çalışmaları (1920-1923)*, Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi, Ankara 2018

İrşad Sami Yuca, "I. TBMM'nin Yardıma Muhtaç Mebusları Meselesi", *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 9/42 (2016), s. 831-845

ALİ FETHİ BEY (OKYAR)

(d. Pırlepe 1880, ö. İstanbul 1943)

1880 yılında günümüzde Kuzey Makedonya sınırları içerisinde kalan Pırlepe (Prilep) şehrinde doğdu. Hariciye Nezareti memurlarından İsmail Hakkı Bey'in oğludur. İlk ve orta eğitimini Pırlepe ve Manastır'da tamamladı. Ardından 1898 yılında İstanbul'da Harbiye Mektebine girdi. Bu okuldan 1900 yılında piyade mülazım-ı sani (teğmen) rütbesiyle mezun oldu. Ardından kurmay sınıfına seçilerek Erkan-ı Harbiye Mektebine başladı. Bu okulu da 1904 yılında yüzbaşı rütbesiyle bitirdi. Askerlik kariyeri boyunca sırasıyla mülazım-ı sani-teğmen (1900), mülazım-ı evvel-üstteğmen (1902), yüzbaşı (1904), binbaşı (1908), tenzilen kolağası-kıdemli yüzbaşı (1909), ikinci defa binbaşı (1910) ve kaymakam-yarbay (1913) rütbelerini aldı. Bu süreçte Edirne, Selanik, İşkodra, İpek, Trablusgarp ve Çanakkale'de görev yaptı. Bir süre de Paris'te Askerî Ataşe olarak bulundu (1910-1911). Yine bu süreçte Trablusgarp Savaşı (1911) ile Balkan Savaşı'na (1912-1913) katıldı. Ardından Osmanlı Mebusan Meclisi IV. Dönem (1912) için yapılan seçimlerde Manastır (Bitola) Mebusu seçildi. 1913 yılında askerlik mesleğinden ayrıldı. Aynı yıl Sofya Büyükelçiliğine atandı. Burada Sofya Askerî Ataşeliğine tayin edilen Mustafa Kemal Bey (Atatürk) ile birlikte çalıştı. 1917 yılında Mebusan Meclisi V. Dönem (1914-1918) İstanbul Mebusu seçilmesi üzerine Sofya'dan İstanbul'a döndü. Son olarak Ahmet İzzet Paşa Hükûmetinde (1918) Dahiliye Nazırı olarak bulundu. Ardından İstanbul'daki işgalci İngiliz kuvvetleri tarafından tutuklandı ve Malta Adası'na götürüldü (1919). Yaklaşık bir yıl kadar Malta Adası'nda tutulduktan sonra TBMM'nin girişimleri sonucu 30 Mayıs 1921 tarihinde serbest bırakıldı. Ardından Ankara'ya geldi boş bulunan İstanbul milletvekilliği için 15 Ağustos 1921 tarihinde yapılan seçimde İstanbul Milletvekili seçilerek TBMM çalışmalarına katıldı. TBMM hükûmetlerinde iki defa İçişleri Bakanı (1921-1922 ve 1922-1923) olarak bulundu. Bu süreçte 1922 yılında TBMM tarafından iki ay süreyle Londra, Paris ve Roma'da diplomatik temaslarda bulunmakla görevlendirildi. TBMM I. Dönem (1920-1923) milletvekilliğinin ardından II. Dönem'de (1923-1927) yeniden İstanbul Milletvekili seçildi. Bu dönemde TBMM Hükûmetinin Başbakan ve İçişleri Bakanı

(1923) olarak görev yaptı. Ardından TBMM Başkanlığına (1923-1924) seçildi. Daha sonra Millî Savunma Bakanı (1924-1925) ve yeniden Başbakan (1925) oldu. Ancak 1925 yılında Şeyh Sait İsyanı'nın (1925) çıkması üzerine Başbakanlıktan istifa etti. Aynı yıl Paris Büyükelçiliğine atandı ve böylece milletvekilliği de sona ermiş oldu. 1930 yılında büyükelçilikten ayrılarak yurda döndü ve yeniden siyasete girdi. Aynı yıl Serbest Cumhuriyet Fırkasını kurarak bu partinin genel başkanlığını üstlendi. Bu sırada TBMM III. Dönem (1927-1931) için yapılan ara seçimlerde Gümüşhane Milletvekili seçildi. Bu arada genel başkanı olduğu Serbest Cumhuriyet Fırkasını feshetti (17 Kasım 1930). Bu dönem milletvekilliğinin ardından bir dönem siyasetten uzak durdu. 1934 yılında Londra Büyükelçiliğine atandı. 1939 yılında büyükelçilik görevinden ayrılarak TBMM V. Dönem (1935-1939) için yapılan ara seçimde Bolu Milletvekili seçildi. Ardından TBMM VI. Dönem (1939-1943) ve VII. Dönem'de (1943-1946) yine Bolu Milletvekili olarak TBMM çatısı altında bulunmaya devam etti. Bu dönemde Başbakan İbrahim Refik Saydam'ın kurduğu hükûmette Adalet Bakanı (1939-1941) olarak görev yaptı. TBMM VII. Dönem'de (1943-1946) tekrar Bolu Milletvekili seçildi. Milletvekilliği devam ederken 7 Mayıs 1943 tarihinde İstanbul'da öldü.

BİBLİYOGRAFYA

Osmanlı Arşivi Belgeleri:

BOA, İ.DUİT, 9/38; BOA, BEO, 4538/340326; BOA, DH.ŞFR, 601/71

Cumhuriyet Arşivi Belgeleri:

BCA, 30.10.0.0/4.24.5; BCA, 30.10.0.0/8.47.7; BCA, 30.10.0.0/8.48.8; BCA, 30.10.0.0/74.488.2; BCA, 30.10.0.0/75.497.10; BCA, 30.10.0.0/76.504.17

TBMM Arşivi Belgeleri:

https://www.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d01/SM_215_1_1.pdf

https://www.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d02/HT_215_1_2.pdf

https://www.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d02/SM_215_1_2.pdf

https://www.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d05/HT_215_1_5.pdf

https://www.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d05/SM_215_1_5.pdf

https://www.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d06/SM_215_1_6.pdf

https://www.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d07/SM_215_1_7.pdf

Seçilmiş Kaynaklar:

TBMM Aza-yı Kiramı Albümü, s. 46, Ankara [1922]

TBMM Albüm Dönem 1, TBMM'nin 25. Yıldönümünü Anış, s. 36, Ankara 1945

TBMM Albümü 1920-1973, s. 36, Ankara 1973

TBMM Albümü 1920-2010, c. 1, s. 34, 99, 150, 245, 313, 381, Ankara 2010

Fahri Çoker, *Türk Parlamento Tarihi*, c. 3, s. 28 ve 502-504, Ankara 1995

Cepheden Meclise, s. 77, Ankara 1999

Ali Fethi Okyar, *Üç Devirde Üç Adam*, İstanbul 1980

Muammer Göçmen, “Okyar, Ali Fethi”, *DİA*, c. 33, s. 342-343, İstanbul 2007

MEHMET NEŞET BEY (ÖZERCAN)

(d. İstanbul 1880, ö. İstanbul 1944)

1880 yılında İstanbul'da doğdu. Evkaf-ı Hümayun memurlarından Safvet Bey'in oğludur. İlk ve orta eğitimini İstanbul'da tamamladı. 1898 yılında Dahiliye Nezareti Muhasebe Kaleminde Memur olarak devlet hizmetine girdi. Daha sonra sırasıyla Emniyet-i Umumiye Sicil Kalemi Memuru (1909), Emniyet-i Umumiye Memurin ve Levazım Kalemi Müdürü (1911), Edirne Hilal-i Ahmer (Kızılay) Hastanesi Müdürü (1912), Seymenli (Ortaköy / İvaylovgrad) Kaymakamı (1913), Cısr-i Mustafapaşa (Svilengrad) Kaymakamı (1915), Aşayir ve Muhacirin Müfettişi (1916), Süveyde Kaymakamı (1917), Kerek (Maan) Mutasarrıf Vekili (1917) ve İzmit (Kocaeli) Mutasarrıfı (1919) olarak görev yaptı. Bu son görevi sırasında Millî Mücadele'ye destek vermeye başladı. Ankara'da açılması kararlaştırılan TBMM için 3 Temmuz 1920 tarihinde yapılan seçimde İstanbul Milletvekili seçildi. 18 Ekim 1920 tarihinde Ankara'ya gelerek TBMM çalışmalarına katıldı. Meclis çalışmaları sırasında Müvazene-i Maliye, Bütçe ve Nafia komisyonlarında üye olarak görev yaptı. Ayrıca TBMM Başkanlığından izin alarak bizzat cepheye giden milletvekilleri arasında yer aldı. I. İnönü Savaşı'nda (6-11 Ocak 1921) günümüzde Bursa'nın Kestel ilçesine bağlı Ümitalan ve Şükraniye (Kazancı) köyleri ile İnegöl ilçesine bağlı Şehitler (Doma) köyü arasındaki düşman siperlerine 300 metre kadar yaklaşarak bizzat çatışmalara girdi. TBMM I. Dönem (1920-1923) milletvekilliğinin ardından II. Dönem (1923-1927) ve III. Dönem'de (1927-1931) Aksaray Milletvekili olarak TBMM çatısı altında bulunmaya devam etti. TBMM III. Dönem (1927-1931) milletvekilliği sona erince tekrar aday olmadı. İstanbul'a yerleşti. Hayatının kalan kısmını burada geçirdi. Bir daha herhangi bir resmî veya siyasi görev almadı. TBMM I. Dönem (1920-1923) milletvekillerine yardım yapılmasını öngören ve 1941 ve 1943 yıllarında çıkarılan kanunlar kapsamında kendisine devletten maddi destek tahsis edildi. 23 Temmuz 1944 tarihinde İstanbul'da öldü.

BİBLİYOGRAFYA

Osmanlı Arşivi Belgeleri:

BOA, DH.SAİD.d, 200/169; BOA, DH.ŞFR, 46/70; BOA, DH.EUM.KLU, 4/31; BOA, İ.DH, 1512/41; BOA, İ.DUİT, 39/101; BOA, İ.DUİT, 45/104; BOA, DH.ŞFR, 594/6

Cumhuriyet Arşivi Belgeleri:

BCA, 30.10.0.0/4.24.40; BCA, 30.10.0.0/74.486.6; BCA, 30.18.1.1/7.27.6; BCA, 490.1.0.0/518.2078.3

TBMM Arşivi Belgeleri:

https://www.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d01/SM_219_1_1.pdf

https://www.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d02/HT_219_1_2.pdf

https://www.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d03/HT_219_1_3.pdf

https://www.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d02/SM_219_1_2.pdf

https://www.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d03/SM_219_1_3.pdf

Seçilmiş Kaynaklar:

TBMM Aza-yı Kiramı Cedveli, s. 6, Ankara, 1337 (1921)

TBMM Aza-yı Kiramı Albümü, s. 46, Ankara [1922]

TBMM Albüm Dönem 1, TBMM'nin 25. Yıldönümünü Anış, s. 37, Ankara 1945

TBMM Albümü 1920-1973, s. 37, Ankara 1973

TBMM Albümü 1920-2010, c. 1, s. 35, 82 ve 134, Ankara 2010

Fahri Çoker, *Türk Parlamento Tarihi*, c. 3, s. 28 ve 509-510, Ankara 1995

Alper Tunga Oruç, *1923-1980 Aksaray Milletvekilleri ve Faaliyetleri*, Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi, Konya 2006

İrşad Sami Yuca, "I. TBMM'nin Yardıma Muhtaç Mebusları Meselesi", *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 9/42 (2016), s. 831-845

ALİ RIZA BEY (BEBEK)

(d. Sinop 1881, ö. İstanbul 1935)

1881 yılında Sinop'ta doğdu. Redif binbaşlarından Bebekzade İbrahim Ethem Bey'in oğludur. İlk ve orta eğitimini Sinop'ta tamamladı. Daha sonra 1899 yılında İstanbul'da Harbiye Mektebine girdi. Bu okuldan 1901 yılında piyade mülazım-ı sani (teğmen) rütbesiyle mezun oldu. Askerlik kariyeri boyunca sırasıyla mülazım-ı sani-teğmen (1901), mülazım-ı evvel-üsteğmen (1904), yüzbaşı (1911), kolağası-kıdemli yüzbaşı (1914) ve binbaşı (1916) rütbelerini aldı. Bu süreçte Ankara, Selanik, Yemen ve İstanbul'da görev yaptı. 1914 yılında levazım sınıfına ayrıldı. I. Dünya Savaşı (1914-1918) boyunca Harbiye Nezareti Sevkiyat Müdürü olarak görev yaptı. 1919 yılının Ekim ayında ise askerlikten emekliye ayrıldı. İstanbul'un işgal edilmesi (1920) üzerine Anadolu'ya geçerek Millî Mücadele'ye katıldı. Ankara'ya gelerek TBMM emrine girdi. Bir süre Anadolu Ajansında çalıştı. TBMM'nin açılmasından sonra ise kendisine eski rütbesi iade edilerek TBMM ordusunda görevlendirildi. Boş bulunan İstanbul milletvekilliği için 15 Ağustos 1921 tarihinde yapılan seçimde İstanbul Milletvekili seçildi. 19 Eylül 1921 tarihinde TBMM çalışmalarına katıldı. Meclis çalışmaları sırasında Müdafaa-i Milliye Komisyonu'nda Üye olarak görev yaptı. TBMM I. Dönem (1920-1923) milletvekilliğinin ardından II. Dönem'de (1923-1927) yine İstanbul Milletvekili seçildi. Ardından TBMM III. Dönem'de (1927-1931) ise Cebel-i Bereket (Osmaniye) Milletvekili olarak TBMM çatısı altında bulunmaya devam etti. Bu dönemdeki milletvekilliği sona erince bir daha aday olmadı. İstanbul'a yerleşti. Hayatının kalan kısmını burada geçirdi. Bir daha herhangi bir resmî veya siyasi görev almadı. 21 Şubat 1935 tarihinde İstanbul'da öldü.

BİBLİYOGRAFYA

Osmanlı Arşivi Belgeleri:

BOA, HR.SFR.04, 658/23; BOA, DH.KMS, 45/39; BOA, İ.DUİT, 73/93

Cumhuriyet Arşivi Belgeleri:

BCA, 30.10.0.0/6.31.34; BCA, 30.10.0.0/6.31.35; BCA, 30.10.0.0/6.32.34;
BCA, 30.10.0.0/6.35.1; BCA, 30.10.0.0/6.35.24; BCA, 30.10.0.0/6.37.27; BCA,
30.10.0.0/196.341.16; BCA, 30.10.0.0/9.51.41

TBMM Arşivi Belgeleri:

https://www.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d01/SM_215_1_1.pdf

https://www.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d01/SM_216_1_1.pdf

https://www.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d02/HT_216_1_2.pdf

https://www.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d02/SM_216_1_2.pdf

https://www.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d03/HT_216_1_3.pdf

https://www.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d03/SM_216_1_3.pdf

Seçilmiş Kaynaklar:

TBMM Aza-yı Kiramı Albümü, s. 46, Ankara [1922]

TBMM Albüm Dönem 1, TBMM'nin 25. Yıldönümünü Anış, s. 36, Ankara 1945

TBMM Albümü 1920-1973, s. 36, Ankara 1973

TBMM Albümü 1920-2010, c. 1, s. 35, 66, 99 ve 142, Ankara 2010

Fahri Çoker, *Türk Parlamento Tarihi*, c. 3, s. 28 ve 505-506, Ankara 1995

Cepheden Meclise, s. 105, Ankara 1999

AHMET ŞÜKRÜ BEY (OĞUZ)

(d. İstanbul 1881, ö. İstanbul 1953)

1881 yılında İstanbul'da doğdu. Miralay (Albay) Hacı Mustafa Bey'in oğludur. İlk ve orta eğitimini İstanbul ve Edirne'de tamamladı. Daha sonra 1901 yılında İstanbul'da Harbiye Mektebine girdi. Bu okuldan 1903 yılında piyade mülazım-ı sani (teğmen) rütbesiyle mezun oldu. Askerlik kariyeri boyunca sırasıyla mülazım-ı sani-teğmen (1903), mülazım-ı evvel-üsteğmen (1908), yüzbaşı (1914), kolağası-kıdemli yüzbaşı (1918) ve binbaşı (1921) rütbelerini aldı. Bu süreçte Selanik, Kavala, Mitroviçe, İştîp, Radovişte, Nevrekop, Menlik, Kütahya, Bayramiç, Bandırma, Edirne, İstanbul, Erzurum ve Çanakkale'de görev yaptı. 1914 yılında Harbiye Nazırı İsmail Enver Paşa'nın yaverliğine atandı. Son olarak 1918 yılında İstanbul'da Hücum Taburu Komutanlığına atandı. I. Dünya Savaşı'nın (1914-1918) sona ermesi ve Mondros Ateşkes Antlaşması'nın (30 Ekim 1918) imzalanmasının ardından iktidara yeni gelen İstanbul Hükümeti tarafından tutuklandı. Bir süre sonra serbest bırakıldı ve İstanbul'daki Endaht (Atış) Mektebinde görevlendirildi. Bu görevi sırasında Millî Mücadele'ye destek vermeye başladı. Görev yaptığı okulda mevcut bulunan silah ve cephanenin gizlice Anadolu'ya sevkini organize etti. Üsküdar ve Kocaeli arasında topladığı Kuva-yı Milliye birlikleriyle güvenliği sağlamaya ve Anadolu'ya yapılan sevkıyatı devam ettirmeye çalıştı. 1920 yılının Temmuz ayında Ankara'ya geldi TBMM emrine girdi. Kısa bir süre sonra TBMM tarafından Trabzon bölgesine gönderildi. Rize'deki alayın komutanlığına atandı. Emrindeki kuvvetlerle Artvin'i kurtardı (1921). Ardından Batı Cephesi emrine verildi ve 1921 yılı Mart ayında Konya'da 4. Alay Komutanlığına atandı. 1921 yılı Ekim ayında boşalan İstanbul milletvekilliği için 31 Ekim 1921 tarihinde yapılan seçimde İstanbul Milletvekili seçildi. Ancak askerî görevleri nedeniyle hemen Ankara'ya gelemedi. 1 Haziran 1922 tarihinde Ankara'ya gelerek TBMM çalışmalarına katılabilir. TBMM I. Dönem (1920-1923) milletvekilliği sona erince yeniden aday olmadı. 1925 yılında binbaşı rütbesiyle askerlikten emekli oldu. İstanbul'a yerleşti. 1926 yılında İzmir Suikastı davasında büyük kardeşi Nail Bey ile birlikte tutuklandı. Ankara İstiklal Mahkemesi tarafından yapılan yargılama sonucu ağabeyi idam cezası almışsa da kendisi beraat etti. Hayatının kalan kısmını İstanbul'da geçirdi. Bir daha herhangi bir resmî veya siyasi görev almadı. 24 Mart 1953 tarihinde İstanbul'da öldü.

BİBLİYOGRAFYA

Cumhuriyet Arşivi Belgeleri:

BCA, 30.10.0.0/195.332.6; BCA, 30.11.1.0/16.34.15

TBMM Arşivi Belgeleri:

https://www.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d01/SM_214_1_1.pdf

Seçilmiş Kaynaklar:

TBMM Aza-yı Kırımı Albümü, s. 47, Ankara [1922]

TBMM Albüm Dönem 1, TBMM'nin 25. Yıldönümünü Anış, s. 36, Ankara 1945

TBMM Albümü 1920-1973, s. 36, Ankara 1973

TBMM Albümü 1920-2010, c. 1, s. 34, Ankara 2010

Fahri Çoker, *Türk Parlamento Tarihi*, c. 3, s. 28 ve 499-501, Ankara 1995

Cepheden Meclise, s. 113, Ankara 1999

Türk İstiklal Harbi'ne Katılan Alay ve Tugay Komutanlarının Biyografileri, c. 2, s. 391-392, Ankara 2010

ABDÜLHAK ADNAN BEY (ADIVAR)

(d. Gelibolu 1882, ö. İstanbul 1955)

1882 yılında Çanakkale'nin Gelibolu ilçesinde doğdu. Mektubizade Ahmet Bahai Efendi'nin oğludur. İlk ve orta eğitimini İstanbul'da tamamladı. Ardından 1899 yılında İstanbul Tıbbiye-i Mülkiye Mektebine girdi. Bu okuldan 1905 yılında doktor olarak mezun oldu. Ardından gizlice Almanya'ya giderek Berlin'de tıp ihtisasını tamamladı. Meşrutiyet'in yeniden ilanından (1908) sonra 1909 yılında İstanbul'a döndü. Sırasıyla Tıbbiye-i Mülkiye Mektebinde hocalık (1910), Hilal-i Ahmer (Kızılay) Müfettişliği (1911), Tıbbiye-i Mülkiye Mektebi Dekanlığı (1912) ve Sıhhiye Umum Müdürlüğü (1914) görevlerinde bulundu. Bu süreçte Trablusgarp Savaşı (1911) ile I. Dünya Savaşı (1914-1918) yıllarında askerî doktor olarak da görev aldı. I. Dünya Savaşı'nın sona ermesi ve Mondros Ateşkes Antlaşması'nın (30 Ekim 1918) imzalanmasından sonra Millî Mücadele'ye destek vermeye başladı. Bu sırada Son Osmanlı Mebusan Meclisi (1920) için yapılan seçimlerde İstanbul Mebusu seçildi. İstanbul'un işgal edilmesi ve Mebusan Meclisinin kapatılması üzerine Anadolu'ya geçti. Ankara'ya geldi ve İstanbul Milletvekili olarak TBMM'nin 23 Nisan 1920 tarihindeki açılışında hazır bulundu. TBMM hükümetlerinde Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanı (1920-1921) olarak görev yaptı. Kısa süreliğine İçişleri Bakanı (1920) ile Bayındırlık Bakanı'na (1922) vekâlet etti. İki defa da (1921 ve 1922) TBMM İkinci Başkanlığına seçildi. 1922 yılında ise TBMM tarafından Dışişleri Bakanlığı İstanbul Temsilciliğine atandı. TBMM I. Dönem (1920-1923) milletvekilliğinin ardından II. Dönem'de (1923-1927) yeniden İstanbul Milletvekili seçildi. Bu dönemde 1924 yılında Terakkiperver Cumhuriyet Fırkası kurucuları arasında yer aldı. Bu fırkanın kapatılmasından (1925) sonra bağımsız milletvekili olarak görevine devam etti. Dönem sona ermeden 1926 yılında milletvekilliğinden istifa etti. Aynı yıl Türkiye'den ayrılarak Avrupa'ya gitti. Uzun yıllar İngiltere ve Fransa'da yaşadı. İzmir Suikastı (1926) davasında gıyaben yargılandı. Ancak yargılama sonucu suçsuz olduğu anlaşıldı. Avrupa'da kaldığı sürede Londra ve Paris'te bilim ve tarih araştırmaları yaptı. 1939 yılında Türkiye'ye döndü. 1940 yılında Millî Eğitim Bakanlığı tarafından İslam Ansiklopedisi Yayın Kurulu Başkanlığına atandı. Daha sonra TBMM VIII. Dönem'de (1946-1950) bir kez daha İstanbul Milletvekili seçildi. Dönem sonunda yeniden aday

olmadı ve İslam Ansiklopedisi Yayın Kurulundaki görevine devam etti. Bu görevine devam ederken 1 Temmuz 1955 tarihinde İstanbul'da öldü.

BİBLİYOGRAFYA

Osmanlı Arşivi Belgeleri:

BOA, MF.MKT, 1146/1; BOA, MF.MKT, 1156/33; BOA, MF.MKT, 1158/40; BOA, MF.MKT, 1160/59; BOA, MF.MKT, 1168/32; BOA, MF.MKT, 1168/36; BOA, İ.DUİT, 59/66; BOA, İ.DUİT, 60/20; BOA, İ.DUİT, 60/33; BOA, İ.DUİT, 175/46

Cumhuriyet Arşivi Belgeleri:

BCA, 30.10.0.0/74.483.18; BCA, 30.10.0.0/74.484.8; BCA, 30.10.0.0/79.524.18; BCA, 30.10.0.0/106.692.2; BCA, 30.18.1.1/7.15.19; BCA, 30.18.1.1/7.15.17, BCA, 490.1.0.0/578.2299.5

TBMM Arşivi Belgeleri:

https://www.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d01/SM_210_1_1.pdf

https://www.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d02/SM_210_1_2.pdf

https://www.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d08/HT_210_1_8.pdf

https://www.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d08/SM_210_1_8.pdf

Seçilmiş Kaynaklar:

TBMM Aza-yı Kırımı Cedveli, s. 6, Ankara, 1337 (1921)

TBMM Aza-yı Kırımı Albümü, s. 45, Ankara [1922]

TBMM Albüm Dönem I, TBMM'nin 25. Yıldönümünü Anış, s. 37, Ankara 1945

TBMM Albümü 1920-1973, s. 37, Ankara 1973

TBMM Albümü 1920-2010, c. 1, s. 34, 66, 98 ve 473, Ankara 2010

Fahri Çoker, *Türk Parlamento Tarihi*, c. 3, s. 28 ve 491-493, Ankara 1995

Orhan F. Köprülü, "Adıvar, Abdülhak Adnan", *DİA*, c. 1, s. 375, İstanbul 1988

Halide Edip Adıvar, *Doktor Abdülhak Adnan Adıvar*, İstanbul 1956

Melih Tinal, "TBMM Birinci Döneminde Doktor Milletvekilleri", *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi (JISR)*, 2/6 (2009), s. 617-627

NUMAN EFENDİ

(d. Köstence 1885, ö. İstanbul 1934)

1885 yılında günümüzde Romanya sınırları dahilinde kalan Köstence’de doğdu. Abdülmecit Efendi’nin oğludur. İlk ve orta eğitimini İstanbul’da tamamladı. Ardından Askeri Sanayi Mektebine girdi. Bu okulu askerî teknisyen olarak bitirdikten sonra uzun yıllar Tophane Fabrikası ile Zeytinburnu Askeri Fabrikası’nda çalıştı. I. Dünya Savaşı’nın (1914-1918) sona ermesi ve Mondros Ateşkes Antlaşması’nın (30 Ekim 1918) imzalanmasından sonra Millî Mücadele’ye destek vermeye başladı. Bu sırada Son Osmanlı Mebusan Meclisi (1920) için yapılan seçimlerde İstanbul Mebusu seçildi. İstanbul’un işgal edilmesi ve Mebusan Meclisinin kapatılması sırasında İngilizler tarafından tutuklanarak Malta Adası’na götürüldü. Bir yıldan fazla burada tutulduktan sonra TBMM Hükûmetinin girişimleri sonucu 25 Ekim 1921 tarihinde serbest bırakıldı ve Anadolu’ya döndü. 29 Kasım 1921 tarihinde ise Ankara’ya geldi ve İstanbul Milletvekili olarak TBMM çalışmalarına katıldı. Meclis çalışmaları sırasında İrşad, İktisat ve Nafia komisyonlarında üye olarak görev yaptı. TBMM I. Dönem (1920-1923) milletvekilliği sona erince tekrar aday olmadı. İstanbul’a dönerek askerî fabrikalarda çalışmaya devam etti. Son olarak Silahtarağa Barut İnhisarı Av Fişek Fabrikası’nda çalışmakta iken 20 Ocak 1934 tarihinde İstanbul’da öldü. Soyadı Kanunu (1934) çıktıktan sonra ailesi “USTALAR” soyadını aldı.

BİBLİYOGRAFYA

Osmanlı Arşivi Belgeleri:

BOA, BEO, 4642/349645

TBMM Arşivi Belgeleri:

https://www.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d01/SM_220_1_1.pdf

Seçilmiş Kaynaklar:

TBMM Aza-yı Kiramı Cedveli, s. 6, Ankara, 1337 (1921)

TBMM Aza-yı Kiramı Albümü, s. 47, Ankara [1922]

TBMM Albüm Dönem 1, TBMM'nin 25. Yıldönümünü Anış, s. 37, Ankara 1945

TBMM Albümü 1920-1973, s. 37, Ankara 1973

TBMM Albümü 1920-2010, c. 1, s. 35 ve 66, Ankara 2010

Fahri Çoker, *Türk Parlamento Tarihi*, c. 3, s. 28 ve 511, Ankara 1995

AHMET MAZHAR BEY (AKİFOĞLU)

(d. Gebze 1891, ö. Gebze 1968)

1891 yılında Kocaeli'nin Gebze ilçesinde doğdu. Gebzeli tüccarlardan İsmail Akif Bey'in oğludur. İlk ve orta eğitimini Gebze'de tamamladı. Daha sonra İstanbul'da Hukuk Mektebini bitirdi. Uzun yıllar Gebze'de ticaretle meşgul oldu. I. Dünya Savaşı (1914-1918) yıllarında yedek subay olarak orduda görev yaptı. Savaş sonunda terhis edildi ve Gebze'ye dönerek ticaret işleriyle meşgul olmaya devam etti. Mondros Ateşkes Antlaşması'nın (30 Ekim 1918) imzalanmasından sonra Millî Mücadele'yi desteklemeye başladı. Gebze Müdafaa-i Hukuk Cemiyetine katılarak aktif faaliyetlerde bulundu. Bu sırada Ankara'da açılması kararlaştırılan TBMM için yapılan seçimlerde İstanbul Milletvekili seçildi. 1 Temmuz 1920 tarihinde Ankara'ya gelerek TBMM çalışmalarına katıldı. Meclis çalışmaları sırasında Kanun-ı Esasi, Teşkilat-ı Esasiye, İktisat, Posta-Telgraf, Layiha, İstida ve Dahiliye komisyonları ile Memurin Muhakematı Tetkik Kurulunda Üye olarak çalıştı. TBMM I. Dönem (1920-1923) milletvekilliği sona erince tekrar aday olmadı. Memleketi olan Gebze'ye döndü ve ticaret işleriyle meşgul olmaya devam etti. 1927 yılında Türk Ocakları Merkez Kurulu Üyeliğine seçildi. 1931 yılında Kızılay Müfettişliğine atandı. 1941 yılında ise İstanbul Belediyesi Sular İdaresinde Kontrolör olarak çalışmaya başladı. Bu son görevinden 1950 yılında ayrılarak tekrar Gebze'ye döndü. Hayatının kalan kısmını burada geçirdi. Yine ticaret işleriyle meşgul oldu. Bir daha herhangi bir resmî veya siyasi bir görev almadı. 6 Ekim 1968 tarihinde Gebze'de öldü.

BİBLİYOGRAFYA

TBMM Arşivi Belgeleri:

https://www.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d01/SM_212_1_1.pdf

Seçilmiş Kaynaklar:

TBMM Aza-yı Kiramı Cedveli, s. 6, Ankara, 1337 (1921)

TBMM Aza-yı Kiramı Albümü, s. 44, Ankara [1922]

TBMM Albüm Dönem 1, TBMM'nin 25. Yıldönümünü Anış, s. 36, Ankara 1945

TBMM Albümü 1920-1973, s. 36, Ankara 1973

TBMM Albümü 1920-2010, c. 1, s. 34, Ankara 2010

Fahri Çoker, *Türk Parlamento Tarihi*, c. 3, s. 28 ve 496, Ankara 1995

AHMET SELAHATTİN BEY

(ö. Ankara 1921)

Doğum tarihi ve yeri tespit edilemedi. Zekeriya Bey'in oğludur. Selanik ve İzmir'deki İttihat ve Terakki mekteplerinde öğretmenlik ve müdürlük yaptı. I. Dünya Savaşı'nın (1914-1918) sona ermesi ve Mondros Ateşkes Antlaşması'nın (30 Ekim 1918) imzalanmasından sonra Millî Mücadele'ye destek vermeye başladı. Ankara'da açılan TBMM milletvekillerini belirlemek amacıyla İstanbul Sancağı için 3 Temmuz 1920 tarihinde Ömerli (Çekmeköy) nahiyesinde yapılan seçimde İstanbul Milletvekili seçildi. Ankara'ya gelerek 1 Ağustos 1920 tarihinde TBMM çalışmalarına katıldı. Meclis çalışmaları sırasında İrşad ve Maarif komisyonlarında üye olarak görev yaptı. TBMM Başkanlığının 18 Nisan 1921 tarihinde Genel Kurula verdiği bilgiye göre, Ankara'da intihar ederek hayatına son verdi. Aynı yıl yapılan seçimde yerine Hacı Mehmet Arif Bey İstanbul Milletvekili seçildi. TBMM tarafından 1926 yılında çıkarılan bir kanunla ailesine vatani hizmet tertibinden maaş bağlandı.

BİBLİYOGRAFYA

Osmanlı Arşivi Belgeleri:

BOA, MF.İBT, 497/5; BOA, MF.İBT, 485/46

Cumhuriyet Arşivi Belgeleri:

BCA, 30.10.0.0/133.953.8

TBMM Arşivi Belgeleri:

https://www.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d01/SM_221_1_1.pdf

Seçilmiş Kaynaklar:

TBMM Aza-yı Kiramı Cedveli, s. 6, Ankara, 1337 (1921)

TBMM Albüm Dönem 1, TBMM'nin 25. Yıldönümünü Anış, s. 37, Ankara 1945

TBMM Albümü 1920-1973, s. 37, Ankara 1973

TBMM Albümü 1920-2010, c. 1, s. 35 ve 66, Ankara 2010

Fahri Çoker, *Türk Parlamento Tarihi*, c. 3, s. 28 ve 512, Ankara 1995

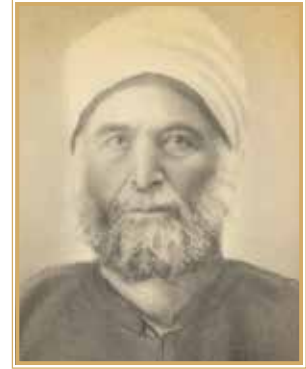

İZMİR

TBMM

HACI SÜLEYMAN EFENDİ

(d. Nazilli 1855, ö. Nazilli 1923)

1855 yılında Aydın'ın Nazilli ilçesinde doğdu. Hocaşade Hacı Halil Efendi'nin oğludur. İlk ve orta eğitimini Nazilli'de tamamladı. Daha sonra İstanbul'a geldi ve medrese tahsiline başladı. 1880 yılında Nuruosmaniye Medresesinden mezun olarak müderris icazetnamesi aldı. Ayrıca özel dersler alarak Arapça ve Farsça bilgisini ilerlettiği gibi Fransızca ve Rumca da öğrendi. Ardından memleketi Nazilli'ye döndü ve uzun süre ailesinin işleriyle meşgul oldu. Bu sırada ilmî çalışmalar da yaptı. Son olarak 1906 yılında Nazilli Medresesinde dersler vermeye başladı. Meşrutiyet'in yeniden ilan edilmesi (1908) sonrasında tekrar açılan Mebusan Meclisi IV. Dönemi (1908-1912) için yapılan seçimlerde Aydın Mebusu seçildi. Ancak 1909 yılında mebusluktan istifa ederek Nazilli'ye döndü. Bu tarihten sonra bir daha resmî veya siyasi bir görev almadı. Kendisini hayır işlerine adadı ve ilmî çalışmalarıyla meşgul oldu. I. Dünya Savaşı'nın (1914-1918) sona ermesi ve Mondros Ateşkes Antlaşması'nın (30 Ekim 1918) imzalanmasından sonra Millî Mücadele'ye destek verdi. Bölgede başlayan Yunan işgaline karşı aktif olarak faaliyette bulundu. Kuva-yı Milliye'nin teşkilatlanması ve gelişmesi için gayret sarfetti. Nazilli Kongresi'nin (6-9 Ağustos 1919) toplanmasına öncülük etti ve Nazilli Müdafaa-i Hukuk Cemiyetinin kurucuları arasında yer aldı. Daha sonra bölge temsilcisi olarak Sivas Kongresi'ne (4-11 Eylül 1919) katıldı. Ankara'da TBMM'nin açılmasına karar verilmesi üzerine yapılan seçimlerde İzmir Milletvekili seçildi. Ankara'ya gelerek TBMM'nin 23 Nisan 1920 tarihindeki açılışında hazır bulundu. Meclis çalışmaları sırasında Şeriye-Evkaf, Maarif, İrşad ve Defter-i Hakani komisyonlarında üye olarak bulundu. Mustafa Kemal Paşa'nın ısrarına rağmen, TBMM I. Dönem (1920-1923) milletvekilliği sona erince tekrar aday olmadı. Memleketi Nazilli'ye döndü. Kısa bir süre sonra 5 Ekim 1923 tarihinde Nazilli'de öldü. Soyadı Kanunu (1934) çıktıktan sonra ailesi "BİLGİN" soyadını aldı.

BİBLİYOGRAFYA

Osmanlı Arşivi Belgeleri:

BOA, DH.MKT, 2807/3; BOA, DH.MKT, 2835/7

TBMM Arşivi Belgeleri:

https://www.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d01/SM_223_1_1.pdf

Seçilmiş Kaynaklar:

TBMM Aza-yı Kiramı Cedveli, s. 5, Ankara, 1337 (1921)

TBMM Aza-yı Kiramı Albümü, s. 40, Ankara [1922]

TBMM Albüm Dönem 1, TBMM'nin 25. Yıldönümünü Anış, s. 38, Ankara 1945

TBMM Albümü 1920-1973, s. 38, Ankara 1973

TBMM Albümü 1920-2010, c. 1, s. 35, Ankara 2010

Fahri Çoker, *Türk Parlamento Tarihi*, c. 3, s. 29 ve 528-529, Ankara 1995

Onur Zeki, *Birinci TBMM'de Bağımsız Mebuslar ve Yasama Çalışmaları (1920-1923)*, Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi, Ankara 2018

HASAN TAHSİN BEY (UZER)

(d. Selanik 1877, ö. İstanbul 1939)

Literatürde doğum yılı 1878 veya 1879 olarak gösterilmişse de, Osmanlı sicil kaydında hicri 1294 ve rumi 1293 yılında (miladi 1877) doğduğu ifade edilmektedir. Günümüzde Yunanistan sınırları içinde kalan Selanik'te doğmuştur. Tüccardan Hacı İbrahim Efendi'nin oğludur. İlk ve orta eğitimini Selanik'te tamamladı. Daha sonra İstanbul'a gelerek Mülkiye İdadisini bitirdi. 1897 yılında Pürsıçan Nahiye Müdürlüğüne atanarak devlet hizmetine girdi. Ardından sırasıyla Çiç Nahiye Müdürü (1898), tekrar Pürsıçan Nahiye Müdürü (1898) ve Agustos Nahiye Müdürü (1900) olarak görev yaptı. Daha sonra 1902 yılında Mülkiye Mektebinde sınava girerek kaymakamlık sınıfına terfi etti. Ardından sırasıyla Razlık Kaymakamı (1902), Gevgili Kaymakamı (1904), Florina Kaymakamı (1906), Kesendire Kaymakamı (1908) ve Selanik-Merkez Kaymakamı (1908) olarak görev yaptı. Daha sonra terfi ettirilerek sırasıyla Drama Mutasarrıflığı (1909) ve Beyoğlu Mutasarrıflığı (1913) görevlerinde bulundu. Ardından Van (1913), Erzurum (1914) ve Suriye (1916) valiliklerine getirildi. Son olarak 1918 yılında Aydın (İzmir) Valiliğine atandı. I. Dünya Savaşı'nın (1914-1918) sona ermesi ve Mondros Ateşkes Antlaşması'nın (30 Ekim 1918) imzalanmasından sonra Millî Mücadele'ye destek verdi. Son Osmanlı Mebusan Meclisi (1920) için yapılan seçimlerde İzmir Mebusu seçildi. Mebusan Meclisi çalışmaları için İstanbul'da gitti. Ancak İstanbul'un işgal edilmesi ve Mebusan Meclisinin kapatılması sonrası İngilizler tarafından tutuklanarak Malta Adası'na götürüldü. Bir yıl kadar burada esir tutulduktan sonra 1921 yılında Malta'dan kaçarak Anadolu'ya döndü. 11 Mart 1922 tarihinde Ankara'ya geldi ve İzmir Milletvekili olarak TBMM çalışmalarına katıldı. Meclis çalışmaları sırasında Dahiliye, Hariciye ve Posta-Telgraf komisyonları ile Memurin Muhakematı ve Pontus Meselesi Tetkik kurullarında üye olarak bulundu. TBMM I. Dönem (1920-1923) milletvekilliğinin ardından II. Dönem'de (1923-1927) Ardahan, III. Dönem'de (1927-1931) Erzurum, IV. Dönem'de (1931-1934) Konya ve V. Dönem'de (1935-1938) tekrar Erzurum Milletvekili olarak TBMM çatısı altında bulunmaya devam etti. TBMM V. Dönem (1935-1938) milletvekilliğinden istifa etti ve Doğu Vilayetleri Umumi Müfettişliğine getirildi. Bu son görevine devam ettiği sırada 3 Aralık 1939 tarihinde İstanbul'da öldü. Oğlu İbrahim Celalettin Uzer (ö. 1997), TBMM XII. Dönem (1961-1965) Eskişehir Milletvekili ve İmar-İskan Bakanı (1963-1964) olarak görev yapmıştır.

BİBLİYOGRAFYA

Osmanlı Arşivi Belgeleri:

BOA, DH.SAİD.d, 81/481; BOA, DH.SAİD.d, 150/279; BOA, İ.DH, 1395/2; BOA, İ.DH, 1431/14; BOA, İ.DH, 1442/47; BOA, İ.DH, 1463/34; BOA, İ.DH, 1470/7; BOA, İ.DH, 1477/44; BOA, İ.DH, 1497/61; BOA, İ.DH, 1498/44; BOA, İ.DH, 1498/66; BOA, İ.MMS, 189/5; BOA, İ.DUİT, 41/42; BOA, İ.DUİT, 41/69; BOA, İ.DUİT, 41/72; BOA, İ.DUİT, 43/88

Cumhuriyet Arşivi Belgeleri:

BCA, 30.10.0.0/3.16.1; BCA, 30.10.0.0/3.17.14; BCA, 30.10.0.0/8.45.22; BCA, 30.10.0.0/74.484.1; BCA, 30.10.0.0/75.494.3; BCA, 30.10.0.0/204.392.7; BCA, 30.18.1.2/57.70.16

TBMM Arşivi Belgeleri:

https://www.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d01/SM_228_1_1.pdf

https://www.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d02/SM_228_1_2.pdf

https://www.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d02/HT_228_1_2.pdf

https://www.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d03/HT_228_1_3.pdf

Seçilmiş Kaynaklar:

TBMM Aza-yı Kiramı Cedveli, s. 5, Ankara, 1337 (1921)

TBMM Aza-yı Kiramı Albümü, s. 40, Ankara [1922]

TBMM Albüm Dönem 1, TBMM'nin 25. Yıldönümünü Anış, s. 39, Ankara 1945

TBMM Albümü 1920-1973, s. 39, Ankara 1973

TBMM Albümü 1920-2010, c. 1, s. 36, 66, 84, 148, 212 ve 258, Ankara 2010

Fahri Çoker, *Türk Parlamento Tarihi*, c. 3, s. 28 ve 517-518, Ankara 1995

Hasan Tahsin Uzer, *Makedonya'da Eşkıyalık Tarihi ve Son Osmanlı Yönetimi*, Ankara 1999

Mustafa Şahin, *Hasan Tahsin Uzer'in Hayatı İdari ve Siyasi Faaliyetleri*, İstanbul 2015

YUNUS NADİ BEY (ABALIOĞLU)

(d. Seydikemer 1879, ö. Cenevre 1945)

1879 yılında, o zamanlar Menteşe'nin (Muğla) Fethiye (Megri) kazasına ve günümüzde ise Muğla'nın Seydikemer ilçesine bağlı olan Seydiler köyünde doğdu. Abalızade Hacı Halil Efendi'nin oğludur. İlk ve orta eğitimini Rodos Adası'nda tamamladı. Bir süre de medrese eğitimi gördü. Ardından İstanbul'a gelerek Galatasaray Lisesini bitirdi. Hukuk Mektebinde tahsile başladıysa da mezun olamadan bu okuldan ayrıldı. 1900 yılında Malumat adlı gazetede yazılar kaleme almaya başladı. İttihat ve Terakki Cemiyeti yanlısı fikirlere sahip olduğu ve faaliyetlerde bulunduğu ithamıyla tutuklandı ve 1904 yılında Midilli Adası'na sürgün edildi. Meşrutiyet'in yeniden ilanından (1908) sonra cezası kaldırıldı ve İstanbul'a döndü. İttihat ve Terakki Fırkasında aktif olarak siyaset yapmaya başladı. Ayrıca İkdam, Tasvir-i Efkâr ve Rumeli gazetelerinde yazılar kaleme aldı. Osmanlı Mebusan Meclisinde IV. Dönem (1912) ve V. Dönem'de (1914-1918) Aydın Mebusu olarak bulundu. 1918 yılında Yenigün Gazetesi'ni çıkarmaya başladı. I. Dünya Savaşı'nın (1914-1918) sona ermesi ve Mondros Ateşkes Antlaşması'nın (30 Ekim 1918) imzalanmasından sonra Millî Mücadele'yi destekledi. Son Osmanlı Mebusan Meclisi (1920) için yapılan seçimlerde İzmir Mebusu seçildi. İstanbul'un işgal edilmesi ve Mebusan Meclisinin kapatılması üzerine sahibi olduğu matbaa ile birlikte Anadolu'ya geçti. Ankara'ya geldi ve TBMM'nin 23 Nisan 1920 tarihindeki açılışında İzmir Milletvekili olarak hazır bulundu. Meclis çalışmaları sırasında Layiha, İktisat, İrşad, Kanun-ı Esasi ve Hariciye komisyonlarında üye olarak görev yaptı. İstanbul'dan beraberinde getirdiği matbaasını Ankara'da yeniden faaliyete geçirdi ve Yenigün Gazetesi'ni 1920 yılı Ağustos ayından itibaren tekrar yayımlamaya başladı. TBMM I. Dönem (1920-1923) milletvekilliğinin ardından II. Dönem (1923-1927), III. Dönem (1927-1931), IV. Dönem (1931-1934), V. Dönem (1935-1938) ve VI. Dönem'de (1939-1943) Muğla Milletvekili olarak TBMM çatısı altında bulunmaya devam etti. Bu arada (1924) Yenigün Gazetesi'ni kapatarak Cumhuriyet Gazetesi'ni çıkarmaya başladı. TBMM VI. Dönem (1939-1943) milletvekilliğinin ardından yeniden aday olmadı. Bundan sonraki hayatında sadece gazetecilik mesleği ile meşgul oldu. Tedavi amacıyla gittiği İsviçre'nin Cenevre şehrinde

28 Haziran 1945 tarihinde öldü. Cenazesi İstanbul'da defnedildi. Oğlu Nadir Nadi Abaloğlu da (ö.1991) TBMM IX. Dönem'de (1950-1954) Muğla ve X. Dönem'de de (1954-1957) İstanbul Milletvekili olarak bulunmuştur.

BİBLİYOGRAFYA

Osmanlı Arşivi Belgeleri:

BOA, DH.MKT, 722/66; BOA, DH.MKT, 789/25, BOA, DH.MKT, 918/88;
BOA, DH.MKT, 2723/95; BOA, BEO, 2203/165197; BOA, BEO, 2213/165930;
BOA, BEO, 3428/257026; BOA, DH.ŞFR, 89/159; BOA, DH.ŞFR, 337/40; BOA,
DH.ŞFR, 422/67; BOA, DH.ŞFR, 588/155; BOA, MB.İ, 153/88; BOA, MF.MKT,
1083/84; BOA, BEO, 4563/342154

Cumhuriyet Arşivi Belgeleri:

BCA, 30.10.0.0/75.498.1; BCA, 30.10.0.0/86.567.9; BCA, 30.18.1.1/28.24.15;
BCA, 30.18.1.2/1.10.30; BCA, 30.18.1.2/12.59.8; BCA, 30.18.1.2/57.69.3; BCA,
30.18.1.2/82.7.18; BCA, 30.18.1.2/116.25.1

TBMM Arşivi Belgeleri:

https://www.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d01/SM_229_1_1.pdf

https://www.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d02/HT_229_1_2.pdf

https://www.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d02/SM_229_1_2.pdf

https://www.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d04/HT_229_1_4.pdf

Seçilmiş Kaynaklar:

TBMM Aza-yı Kırımı Cedveli, s. 5, Ankara, 1337 (1921)

TBMM Aza-yı Kırımı Albümü, s. 41, Ankara [1922]

TBMM Albüm Dönem 1, TBMM'nin 25. Yıldönümünü Anış, s. 39, Ankara 1945

TBMM Albümü 1920-1973, s. 39, Ankara 1973

TBMM Albümü 1920-2010, c. 1, s. 36, 66, 113, 165, 218, 280 ve 348, Ankara 2010

Fahri Çoker, *Türk Parlamento Tarihi*, c. 3, s. 29 ve 530-531, Ankara 1995

Yunus Nadi Abaloğlu, *Birinci Büyük Millet Meclisinin Açılışı ve İsyandar*, İstanbul 1955

Yunus Nadi Abaloğlu, *Ankara'nın İlk Günleri*, İstanbul 1955

Yunus Nadi Abaloğlu, *Kurtuluş Savaşı Anıları*, İstanbul 1978

MUSTAFA ŞEVKET BEY (BENGİSU)

(d. Ödemiş 1880, ö. Çanakkale 1942)

1880 yılında İzmir'in Ödemiş ilçesinde doğdu. Kasap Koca Ali Efendi'nin oğludur. İlk ve orta eğitimini Ödemiş ve İzmir'de tamamladı. Ardından İstanbul'a gelerek Askeri Tıbbiye Mektebine girdi. Bu okuldan 1903 yılında doktor yüzbaşı rütbesiyle mezun oldu. Askerlik kariyeri boyunca sırasıyla yüzbaşı (1903) ve binbaşı (1915) rütbelerini aldı. Trablusgarp Savaşı (1911), Balkan Savaşları (1912-1913) ve I. Dünya Savaşı'na (1914-1918) katıldı. Bu süreçte Trablusgarp, Bingazi, İstanbul, Selanik, Yemen, Kırklareli, Gelibolu, Suriye, Kudüs ve Erzurum'da bulunan kıtalarda askerî doktor olarak görev yaptı. Son olarak 1917 yılında On İkinci Kolordu 23. Fırka Başhekimliğine atandı. Bu son görevinden 1919 yılında istifa ederek askerlik mesleğinden ayrıldı. Memleketi Ödemiş'e döndü. İzmir'in Yunanlılar tarafından işgal edilmesi (15 Mayıs 1919) üzerine Millî Mücadele'yi desteklemeye başladı. Alaşehir'de bir seyyar hastane kurarak yaralı Kuva-yı Milliye milislerinin tedavileriyle ilgilendi. Ankara'da TBMM'nin açılmasına karar verilmesi üzerine yapılan seçimlerde İzmir Milletvekili seçildi. Ankara'ya gelerek 15 Mayıs 1920 tarihinde Meclis çalışmalarına katıldı. Fakat kısa bir süre sonra hastalığı sebebiyle izin alarak Ankara'dan ayrıldı, Antalya'ya gitti. İzin süresini doldurmasına rağmen Ankara'ya dönmemesi nedeniyle TBMM Genel Kurulu tarafından 8 Ağustos 1921 tarihinde milletvekilliğinden istifa etmiş sayıldı. Daha sonra yaptığı savunmasında Ankara dışında bulunduğu dönemde Rodos'ta kaldığını ve bazı istihbarat çalışmaları yaptığını ileri sürse de bu mazereti kabul edilmedi. TBMM I. Dönem (1920-1923) milletvekilliğinin bu şekilde sona ermesinin ardından uzun süre memleketinde kaldı. 1927-1934 yılları arasında Ödemiş Belediye Başkanlığı görevinde bulundu. Ardından TBMM V. Dönem'de (1935-1938) Çanakkale Milletvekili ve VI. Dönem'de (1939-1943) İzmir Milletvekili seçildi. TBMM VI. Dönem (1939-1943) milletvekilliği devam ederken 12 Şubat 1942 tarihinde Çanakkale'de öldü.

BİBLİYOGRAFYA

Cumhuriyet Arşivi Belgeleri:

BCA, 30.10.0.0/76.503.7; BCA, 30.11.1.0/101.3.15; BCA, 30.18.1.2/41.91.16; BCA, 490.1.0.0/385.1630.1; BCA, 490.1.0.0/1609.571.1

TBMM Arşivi Belgeleri:

https://www.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d05/HT_225_1_5.pdf

Seçilmiş Kaynaklar:

TBMM Aza-yı Kiranı Cedveli, s. 5, Ankara, 1337 (1921)

TBMM Albüm Dönem 1, TBMM'nin 25. Yıldönümünü Anış, s. 38, Ankara 1945

TBMM Albümü 1920-1973, s. 38, Ankara 1973

TBMM Albümü 1920-2010, c. 1, s. 36, 249 ve 332, Ankara 2010

Fahri Çoker, *Türk Parlamento Tarihi*, c. 3, s. 28 ve 525-526, Ankara 1995

Cepheden Meclise, s. 100-101, Ankara 1999

Kaya Bengisu, *Koca Doktor Mustafa Bengisu*, İzmir 2006

Melih Tinal, "TBMM Birinci Döneminde Doktor Milletvekilleri", *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi (JISR)*, 2/6 (2009), s. 617-627

İBRAHİM REFET BEY / PAŞA (BELE)

(d. Selanik 1881, ö. İstanbul 1963)

1881 yılında günümüzde Yunanistan sınırları içerisinde kalan Selanik'te doğdu. Mehmet Servet Bey'in oğludur. İlk ve orta eğitimini Selanik ve İstanbul'da tamamladı. Ardından 1896 yılında İstanbul'da Harbiye Mektebine girdi. Bu okuldan 1898 yılında piyade teğmen olarak mezun oldu. Askerlik kariyerinin ilk yıllarında sırasıyla mülazım-1 sani-teğmen (1898), mülazım-1 evvel-üsteğmen (1903) ve yüzbaşı (1906) rütbelerini aldı. Ardından 1909 yılında Erkan-ı Harbiye Mektebinde tahsile başladı. Bu okuldan 1912 yılında kurmay subay olarak mezun oldu. Daha sonra binbaşı (1913), kaymakam-yarbay (1915), miralay-albay (1916) ve mirliva-tümgeneral (1921) rütbelerine terfi etti. Bu süreçte Selanik, Trablusgarp, Edirne, İstanbul, Kudüs ve Samsun'da çeşitli kıtalarda subay ve komutan olarak görev yaptı. Ayrıca Edirne Jandarma Komutanı (1913), Alman Askeri İslah Heyeti Kurmay Subayı (1913), İkinci Ordu Kurmay Subayı (1914), Dördüncü Ordu İstihbarat Şubesi Müdürü (1914), Onuncu Fırka Komutanı (1915), Üçüncü Fırka Komutanı (1915), Kudüs Menzil Müfettişi (1916), Yirmi İkinci Kolordu Komutanı (1917), Jandarma Umum Komutanı (1918) ve Üçüncü Kolordu Komutanı (1919) olarak üst düzey askerî görevlerde bulundu. Üçüncü Kolordu Komutanı olarak, Dokuzuncu Ordu Müfettişliği'ne atanan (30 Nisan 1919) Mustafa Kemal Paşa'nın maiyetine verildi. Onunla birlikte 19 Mayıs 1919'da Samsun'a çıktı. Kurtuluş Savaşı'nın yol haritası niteliğini taşıyan Amasya Genelgesi'ne (22 Haziran 1919) imza atanlar arasında yer aldı. Bu tavrı nedeniyle İstanbul Hükûmeti tarafından 13 Temmuz 1919'da komutanlık görevinden azledildi. Ardından Erzurum Kongresi (27 Temmuz-7 Ağustos 1919) ve Sivas Kongresi'ne (4-11 Eylül 1919) katılarak Temsil Heyeti Üyeliğine seçildi. Kısa süre sonra Batı Anadolu'daki Kuva-yı Milliye kuvvetlerini birleştirmekle görevlendirildi. Bu arada Aydın bölgesi Kuva-yı Milliye Komutanlığını üstlendi. Son Osmanlı Mebusan Meclisi (1920) için yapılan seçimlerde İzmir Mebusu seçildi. Ancak Mebusan Meclisi çalışmaları için İstanbul'a gitmedi. İstanbul'un işgal edilmesi ve Mebusan Meclisinin dağıtılmasından sonra 1920 yılında Bolu-Düzce ve Yozgat isyanlarının bastırılmasında görev yaptı. 18 Ağustos 1920 tarihinde Ankara'ya geldi ve İzmir Milletvekili olarak

TBMM çalışmalarına katıldı. TBMM hükûmetlerinde İçişleri Bakanı (1920-1921 ve 1921) ve Millî Savunma Bakanı (1921-1922) olarak görev yaptı. Bu sırada TBMM tarafından Konya İsyanı'nı (1920) bastırmakla görevlendirildi. Aynı yıl Batı Cephesi'nin Güney Kanadı Komutanlığına atandı. Bu sırada Demirci Mehmet Efe ve Çerkes Ethem isyanlarını bastırdı. İnönü ve Kütahya savaşlarında (1921) gösterdiği yararlılık nedeniyle TBMM tarafından mirliva (tümgeneral) rütbesine terfi ettirildi. İzmir'in kurtarılmasından (9 Eylül 1922) sonra Doğu Trakya'nın teslim alınmasıyla görevlendirildi ve TBMM kuvvetlerinin başında 19 Ekim 1922'de İstanbul'a girdi. TBMM I. Dönem (1920-1923) milletvekilliğinin ardından II. Dönem'de (1923-1927) İstanbul Milletvekili seçildi. Bu dönemde bazı konularda Cumhurbaşkanı Mustafa Kemal Paşa ve Başbakan Mustafa İsmet Paşa ile anlaşmazlığa düşerek Cumhuriyet Halk Fırkasından istifa etti (1924). Terakkiperver Cumhuriyet Fırkası kurucuları arasından yer aldı. Ancak bu fırkanın kapatılması (1925) ve İzmir Suikastı (1926) davasında tutuklu olarak yargılanması sonrası 1926 yılında milletvekilliğinden de istifa etti. Aynı yıl mirliva (tümgeneral) rütbesiyle askerlikten emekli oldu. İstanbul'a yerleşti ve uzun süre herhangi bir resmî veya siyasi görev almadı. Daha sonra V. Dönem (1935-1938), VI. Dönem (1939-1943), VII. Dönem (1943-1946) ve VIII. Dönem'de (1946-1950) yine İstanbul Milletvekili olarak TBMM çatısı altında bulundu. Milletvekilliği sona erince Beyrut'ta bulunan Birleşmiş Milletler Filistin Ajansına (UNRWA) Türkiye Temsilcisi olarak atandı. Bu son görevinden 1961 yılında ayrılarak İstanbul'a döndü. 2 Ekim 1963 tarihinde İstanbul'da öldü.

BİBLİYOGRAFYA

Osmanlı Arşivi Belgeleri:

BOA, İ.DUİT, 179/134; BOA, İ.DUİT, 158/81

Cumhuriyet Arşivi Belgeleri:

BCA, 30.10.0.0/74.483.18; BCA, 30.10.0.0/74.485.10; BCA, 30.10.0.0/204.393.12;
BCA, 30.10.0.0/205.402.6; BCA, 30.11.1.0/29.42.3

TBMM Arşivi Belgeleri:

https://www.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d01/SM_229_1_1.pdf

https://www.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d02/SM_226_1_2.pdf

https://www.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d05/HT_226_1_5.pdf

Seçilmiş Kaynaklar:

TBMM Aza-yı Kiramı Cedveli, s. 5, Ankara, 1337 (1921)

TBMM Aza-yı Kiramı Albümü, s. 41, Ankara [1922]

TBMM Albüm Dönem 1, TBMM'nin 25. Yıldönümünü Anış, s. 38, Ankara 1945

TBMM Albümü 1920-1973, s. 38, Ankara 1973

TBMM Albümü 1920-2010, c. 1, s. 36, 66, 101, 263, 330, 398 ve 473, Ankara 2010

Fahri Çoker, *Türk Parlamento Tarihi*, c. 3, s. 28 ve 519-521, Ankara 1995

Türk İstiklal Harbi'ne Katılan Tümen ve Daha Üst Kademelerdeki Komutanların Biyografileri, s. 98-100, Ankara 1989

Cepheden Meclise, s. 68-69, Ankara 1999

Halit Kaya, *Refet Bele'nin Askerî ve Siyasi Hayatı (1881-1963)*, İstanbul 2010

TBMM

Halit Kaya, “Millî Mücadele ve Refet (Bele) Paşa”, *Kara Harp Okulu Bilim Dergisi*, 23/2 (2013), s. 21-59

Onur Zeki, *Birinci TBMM’de Bağımsız Mebuslar ve Yasama Çalışmaları (1920-1923)*, Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi, Ankara 2018

ALİ ENVER BEY (TEKAND)

(d. Rodos 1887, ö. İstanbul 1961)

1887 yılında günümüzde Yunanistan sınırları içerisinde kalan Rodos Adası'nda doğdu. Mehmet Esat Bey'in oğludur. İlk ve orta eğitimini İzmir'de tamamladı. Daha sonra İstanbul'da Mülkiye Mektebine girdi ve bu okuldan 1909 yılında mezun oldu. Aynı yıl Aydın (İzmir) Vilayeti Maiyet Memuru olarak devlet hizmetine girdi. İzmir'de çeşitli okullarda vekil öğretmen olarak görev yaptı. 1912 yılında İzmir İttihat ve Terakki Mektebi tarih öğretmenliğine tayin edildi. 1914 yılında ise aynı okulun müdürlüğüne getirildi. Bu arada Aydın (İzmir) Vilayeti İdare Meclisi Üyeliğine seçildi. I. Dünya Savaşı'nın (1914-1918) sona ermesi ve Mondros Ateşkes Antlaşması'nın (30 Ekim 1918) imzalanmasından sonra Millî Mücadele'yi destekledi. İzmir'in Yunanlılar tarafından işgali (15 Mayıs 1919) üzerine bir süre Rodos Adası'nda saklanmak zorunda kaldı. Daha sonra Anadolu'ya dönerek Kuva-yı Milliye'ye katıldı. Bu arada Ankara'da açılması kararlaştırılan TBMM için yapılan seçimlerde İzmir Milletvekili seçildi. 1 Mayıs 1920 tarihinde Ankara'ya gelerek TBMM çalışmalarına katıldı. Meclis çalışmaları sırasında Kanun-ı Esasi ve Maarif komisyonlarında üye olarak bulundu. Ayrıca TBMM Başkanlık Divanı Kâtipliği görevini yaptı. TBMM tarafından 1921 yılında İtalya ve Almanya'ya gönderilen heyetlerde yer aldı. TBMM I. Dönem (1920-1923) milletvekilliği sona erince tekrar aday olmadı. İzmir'e döndü ve sigortacılık işiyle meşgul oldu. 1927 yılında İstanbul'a yerleşti ve Milli Sigorta Şirketi Müdürlüğüne getirildi. Daha sonra bir süre özel sektörde çalıştı. Ardından 1931 yılında yeniden öğretmenlik mesleğine döndü ve Nişantaşı Kız Ortaokulu (1931) ile Galatasaray Lisesinde (1934) öğretmen olarak görevlendirildi. Galatasaray Lisesinde çeşitli branşlarda uzun yıllar öğretmenlik yaptıktan sonra 1952 yılında emekliye ayrıldı. Bu süreçte Haydarpaşa Liman Şirketi (1929-1932) ve Milli Reasürans Şirketi (1938-1939) yönetim kurulları üyelikleri ile Fen Müşavirliği (1939-1949) gibi ek görevlerde bulundu. Emekliye ayrıldıktan sonra hayatının kalan kısmını İstanbul'da geçirdi. 6 Şubat 1961 tarihinde İstanbul'da öldü.

BİBLİYOGRAFYA

Osmanlı Arşivi Belgeleri:

BOA, MF.MKT, 1157/7

Cumhuriyet Arşivi Belgeleri:

BCA, 30.18.1.1/1.9.11; BCA, 30.11.1.0/125.37.2; BCA, 490.1.0.0/516.2073.2

TBMM Arşivi Belgeleri:

https://www.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d01/SM_222_1_1.pdf

Seçilmiş Kaynaklar:

TBMM Aza-yı Kiramı Cedveli, s. 5, Ankara, 1337 (1921)

TBMM Aza-yı Kiramı Albümü, s. 40, Ankara [1922]

TBMM Albüm Dönem 1, TBMM'nin 25. Yıldönümünü Anış, s. 38, Ankara 1945

TBMM Albümü 1920-1973, s. 38, Ankara 1973

TBMM Albümü 1920-2010, c. 1, s. 35, Ankara 2010

Fahri Çoker, *Türk Parlamento Tarihi*, c. 3, s. 28 ve 515-516, Ankara 1995

Ali Çankaya, *Yeni Mülkiye Tarihi ve Mülkiyeliler*, c. 4, s. 1208, Ankara 1968-1969

MAHMUT ESAT BEY (BOZKURT)

(d. Kuşadası 1892, ö. İstanbul 1943)

1892 yılında İzmir'in Kuşadası ilçesinde doğdu. Hacı Mahmutzade Hasan Bey'in oğludur. İlk eğitimini Kuşadası'nda, orta eğitimini ise İzmir ve İstanbul'da tamamladı. Ardından 1908 yılında İstanbul Hukuk Mektebine girdi. Bu okuldan 1911 yılında mezun oldu. 1912 yılında İsviçre'ye giderek hukuk tahsiline devam etti. Fribourg Üniversitesi Hukuk Fakültesinde hukuk doktorası yaptı. Bu okuldan mezun olduktan sonra bir süre daha İsviçre'de kalmaya devam etti. I. Dünya Savaşı'nın (1914-1918) sona ermesi ve Mondros Ateşkes Antlaşması'nın (30 Ekim 1918) imzalanmasından sonra Millî Mücadele'ye destek verdi. İzmir'in Yunanlılar tarafından işgal edilmesi (15 Mayıs 1919) üzerine İsviçre'den ayrılarak Kuşadası'na döndü. Bölgedeki Kuva-yı Milliy'e katılarak işgalcilere karşı silahlı ve aktif mücadele içerisinde yer aldı. Ankara'da TBMM'nin açılmasına karar verilmesi üzerine yapılan seçimlerde İzmir Milletvekili seçildi. Ankara'ya gelerek TBMM'nin 23 Nisan 1920 tarihindeki açılışında hazır bulundu. Meclis çalışmaları sırasında Hariciye, İktisat, Kütüphane ve Kanun-ı Esasi komisyonları ile Memurin Muhakematı Tetkik Heyetinde Üye olarak yer aldı. Ayrıca TBMM Hükûmetinde Ekonomi Bakanı olarak görev yaptı (1922-1923). Bu görevde iken İzmir İktisat Kongresi'ni (Şubat-Mart 1923) organize etti. TBMM I. Dönem (1920-1923) milletvekilliğinin ardından II. Dönem (1923-1927), III. Dönem (1927-1931), IV. Dönem (1931-1934), V. Dönem (1935-1938), VI. Dönem (1939-1943) ve VII. Dönem'de (1943-1946) yine İzmir Milletvekili olarak TBMM çatısı altında bulunmaya devam etti. Bu dönemlerin hükûmetlerinde Ekonomi Bakanı (1923) ve Adalet Bakanı (1924-1930) olarak görev aldı. Cumhuriyet dönemi hukuk düzenlemeleri arasında önemli bir yer tutan Teşkilat-ı Esasiye-Anayasa (1924), Medeni Kanun (1926), Ceza Kanunu (1926), Kabotaj Kanunu (1926), Borçlar Kanunu (1926), Ticaret Kanunu (1926) ve Hukuk Muhakemeleri Usulü Kanunu (1926) gibi metinleri hazırlayarak yürürlüğe girmesini sağladı. 1925-1941 yılları arasında Hukuk Fakültesi ile Siyasal Bilgiler Fakültesinde dersler verdi. Diğer taraftan dönemin gazetelerinde

çok sayıda yazısı yayımlandı. Ayrıca hukuk alanında birkaç kitap kaleme aldı. TBMM VII. Dönem (1943-1946) milletvekilliği devam ettiği sırada 21 Aralık 1943 tarihinde İstanbul'da öldü. Cenazesi İzmir'in Selçuk ilçesinde defnedildi.

BİBLİYOGRAFYA

Cumhuriyet Arşivi Belgeleri:

BCA, 30.10.0.0/4.20.4; BCA, 30.10.0.0/4.22.9; BCA, 30.10.0.0/8.48.15; BCA, 30.10.0.0/8.48.16; BCA, 30.10.0.0/47.303.27; BCA, 30.10.0.0/76.505.4; BCA, 30.18.1.2/25.5.10

TBMM Arşivi Belgeleri:

https://www.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d01/SM_224_1_1.pdf

https://www.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d02/SM_224_1_2.pdf

https://www.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d02/HT_224_1_2.pdf

https://www.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d03/HT_224_1_3.pdf

Seçilmiş Kaynaklar:

TBMM Aza-yı Kiramı Cedveli, s. 5, Ankara, 1337 (1921)

TBMM Aza-yı Kiramı Albümü, s. 41, Ankara [1922]

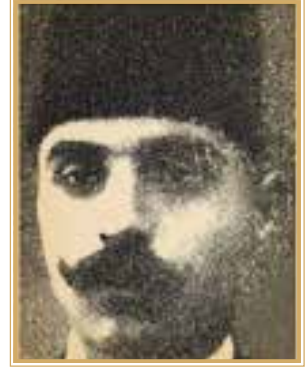
TBMM Albüm Dönem 1, TBMM'nin 25. Yıldönümünü Anış, s. 38, Ankara 1945

TBMM Albümü 1920-1973, s. 38, Ankara 1973

TBMM Albümü 1920-2010, c. 1, s. 36, 102, 154, 206, 267, 332 ve 402, Ankara 2010

Fahri Çoker, *Türk Parlamento Tarihi*, c. 3, s. 28 ve 522-524, Ankara 1995

Mahmut Esat Bozkurt, *Atatürk İhtilali*, İstanbul 1940

AHMET REŞİT BEY

(d. ?, ö. Söke 1920)

Kuşadalı Kirlizade/Killizade Ahmet Reşit Bey olarak tanınmaktadır. İstanbul'da Darülfünun Hukuk Mektebinden mezun olduktan sonra Aydın'da serbest avukatlık yapmıştır. I. Dünya Savaşı'nın (1914-1918) sona ermesi ve Mondros Ateşkes Antlaşması'nın (30 Ekim 1918) imzalanmasından sonra Millî Mücadele'ye destek verdi. Bölgede başlayan Yunan işgaline karşı aktif olarak faaliyette bulundu. Kuva-yı Milliye'nin teşkilatlanması ve gelişmesi için gayret sarfetti. Müdafaa-i Milliye Cemiyetinin Başkanlığını yaptı. Ankara'da TBMM'nin açılmasına karar verilmesi üzerine yapılan seçimlerde İzmir Milletvekili seçildi. 25 Nisan 1920 tarihli seçim tutanağı, 15 Mayıs 1920 tarihinde Büyük Millet Meclisinde okunarak kabul edilmiş olmasına rağmen üye defterinde Meclise katıldığı hakkında bir kayıt mevcut değildir. 22 Ağustos 1920 tarihinde Büyük Millet Meclisinde okunan biraderi Asım imzalı telgrafta öldüğü bildirilmiştir. TBMM Genel Kurulunda milletvekillerce cephede çalıştığı bildirilerek, ailesine maddi destek tahsis edilmesi hakkında karar alınmıştır. Mezarı Söke, Ağalar Mezarlığı'nda bulunmaktadır. Soyadı Kanunu (1934) çıktıktan sonra ailesi "AKDOĞAN" ve "KİLLİ" soyadlarını almışlardır.

BİBLİYOGRAFYA

Osmanlı Arşivi Belgeleri:

OA DH.EUM.AYŞ.2/33

Seçilmiş Kaynaklar:

TBMM Albüm Dönem 1, TBMM'nin 25. Yıldönümünü Anış, s. 38, Ankara 1945

TBMM Albümü 1920-1973, s. 38, Ankara 1973

TBMM Albümü 1920-2010, c. 1, s. 36 ve 66, Ankara 2010

Fahri Çoker, *Türk Parlamento Tarihi*, c. 3, s. 29 ve 527, Ankara 1995

Gökbel A.-Şölen H., *Aydın İli Tarihi*, s. 253-254, 1936.

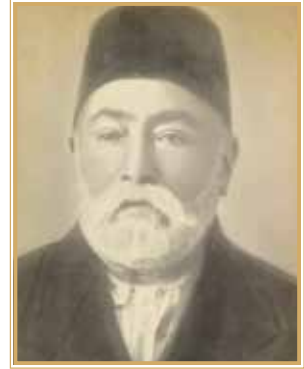

İZMİT (KOCAELİ)

TBMM

HALİL İBRAHİM EFENDİ

(d. İznik 1859, ö. İstanbul 1926)

1859 yılında Bursa'nın İznik ilçesinde doğdu. İznik eşrafından Müşkürelî (Müşküle-Demirışık) Ali Efendi'nin oğludur. İlk ve orta eğitimini İznik'te tamamladı. Ardından uzun süre emlak, tarım, ticaret ve madencilik işleriyle meşgul oldu. Bir ara İznik Belediye Başkanlığı görevinde bulundu. Son olarak İzmit (Kocaeli) Sancağı İdare Meclisi Üyeliğine seçildi. I. Dünya Savaşı'nın (1914-1918) sona ermesi ve Mondros Ateşkes Antlaşması'nın (30 Ekim 1918) imzalanmasından sonra Millî Mücadele'ye destek verdi. Ankara'da açılması kararlaştırılan TBMM için yapılan seçimlerde İzmit (Kocaeli) Milletvekili seçildi. Ankara'ya gelerek TBMM'nin 23 Nisan 1920 tarihindeki açılışında hazır bulundu. Ancak iki gün sonra TBMM tarafından İznik bölgesinde oluşturulacak Kuva-yı Milliye birliklerinin teşkilatlanmasına nezaret etmekle görevlendirildi. Bu görevle İznik'e gitti ve birkaç ay boyunca bu mesele ile meşgul oldu. Daha sonra 1920 yılı Ağustos ayında tekrar Ankara'ya döndü. Meclis çalışmaları sırasında İktisat, Nafia ve Defter-i Hakani komisyonlarında üye olarak bulundu. TBMM milletvekilleri arasındaki ayrışmadan sonra muhalefeti temsil eden İkinci Grup'ta yer aldı. TBMM I. Dönem (1920-1923) milletvekilliği sona erince tekrar aday olmadı. Memleketi İznik'e döndü. Hayatının kalan kısmını burada geçirdi. Bir daha herhangi bir resmî veya siyasi görev almadı. Tarım ve ticaret işleriyle meşgul oldu. 13 Temmuz 1926 tarihinde İstanbul'da öldü. Soyadı Kanunu (1934) çıktıktan sonra ailesi "GÜRSOY" soyadını aldı.

BİBLİYOGRAFYA

Osmanlı Arşivi Belgeleri:

BOA, ŞD, 525/23; BOA, İ.İMT, 3/3; BOA, 1468/110096

Cumhuriyet Arşivi Belgeleri:

BCA, 490.1.0.0/517.2075.4

TBMM Arşivi Belgeleri:

https://www.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d01/SM_232_1_1.pdf

Seçilmiş Kaynaklar:

TBMM Aza-yı Kiramı Cedveli, s. 3, Ankara, 1337 (1921)

TBMM Aza-yı Kiramı Albümü, s. 61, Ankara [1922]

TBMM Albüm Dönem 1, TBMM'nin 25. Yıldönümünü Anış, s. 39, Ankara 1945

TBMM Albümü 1920-1973, s. 39, Ankara 1973

TBMM Albümü 1920-2010, c. 1, s. 37, Ankara 2010

Fahri Çoker, *Türk Parlamento Tarihi*, c. 3, s. 29 ve 536, Ankara 1995

Onur Zeki, *Birinci TBMM'de Bağımsız Mebuslar ve Yasama Çalışmaları (1920-1923)*, Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi, Ankara 2018

HAFIZ ABDULLAH EFENDİ (TEZEMİR)

(d. Adapazarı 1871, ö. Adapazarı 1940)

1871 yılında Adapazarı'nda (Sakarya) doğdu. Emir Ali Efendi'nin oğludur. İlk ve orta eğitimini Adapazarı'nda tamamladı. Daha sonra İstanbul'a gelerek Fatih Medresesinde eğitim gördü. Bu medreseden mezun olarak müderrislik icazetnamesi aldı. Bir süre müderrislik yaptı. Daha sonra müderrisliği bırakarak memleketine döndü ve uzun yıllar ticaretle meşgul oldu. 1919 yılında Adapazarı Emniyet Bankasının kurucuları arasında yer aldı ve bankanın müdürlüğünü üstlendi. Bu arada I. Dünya Savaşı'nın (1914-1918) sona ermesi ve Mondros Ateşkes Antlaşması'nın (30 Ekim 1918) imzalanmasından sonra Millî Mücadele'ye destek verdi. Ankara'da açılması kararlaştırılan TBMM için yapılan seçimlerde İzmit (Kocaeli) Milletvekili seçildi. 28 Haziran 1920 tarihinde Ankara'ya gelerek TBMM çalışmalarına katıldı. Meclis çalışmaları sırasında Şeriye-Evkaf, Kavanin-i Maliye, Defter-i Hakani ve İktisat komisyonlarında üye olarak bulundu. TBMM I. Dönem (1920-1923) milletvekilliği sona erince tekrar aday olmadı. Memleketi Adapazarı'na döndü ve uzun yıllar ticaretle meşgul oldu. Hayatının bundan sonraki kısmında herhangi bir resmî veya siyasi görev almadı. 17 Kasım 1940 tarihinde Adapazarı'nda öldü.

BİBLİYOGRAFYA

Cumhuriyet Arşivi Belgeleri:

BCA, 490.1.0.0/518.2079.1

TBMM Arşivi Belgeleri:

https://www.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d01/SM_231_1_1.pdf

Seçilmiş Kaynaklar:

TBMM Aza-yı Kiramı Cedveli, s. 3, Ankara, 1337 (1921)

TBMM Aza-yı Kiramı Albümü, s. 61, Ankara [1922]

TBMM Albüm Dönem 1, TBMM'nin 25. Yıldönümünü Anış, s. 39, Ankara 1945

TBMM Albümü 1920-1973, s. 39, Ankara 1973

TBMM Albümü 1920-2010, c. 1, s. 36, Ankara 2010

Fahri Çoker, *Türk Parlamento Tarihi*, c. 3, s. 29 ve 535, Ankara 1995

Onur Zeki, *Birinci TBMM'de Bağımsız Mebuslar ve Yasama Çalışmaları (1920-1923)*, Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi, Ankara 2018

HÜSEYİN SIRRI BEY (BELLİOĞLU)

(d. Lefkoşa 1876, ö. İstanbul 1958)

1876 yılında Kıbrıs'ta Lefkoşa şehrinde doğdu. Eşraftan Mehmet Nuri Ağa'nın oğludur. İlk ve orta eğitimini Lefkoşa'da tamamladı. Ardından İstanbul'a gelerek Mülkiye Mektebine girdi. Bu okulda tahsiline devam ederken İttihat ve Terakki Cemiyeti yanlısı fikirleri nedeniyle 1897 yılında tutuklandı ve hapis cezası aldı. Bir süre İstanbul'da hapiste kaldıktan sonra Nafia Kâtipliği görevi ile Kastamonu'ya sürüldü. Ancak Kastamonu'da da itham edilerek 1902 yılında tekrar hapis cezasına çarptırıldı. İki yıl kadar hapiste kaldıktan sonra 1905 yılında yeniden memurluğa kabul edildi ve Kastamonu Belediyesi Sandık Emini olarak görevlendirildi. Ardından 1906 yılında Kastamonu Belediyesi Başkâtibi oldu. Meşrutiyet'in yeniden ilanından (1908) sonra tüm hakları iade edildi ve yarım kalan Mülkiye Mektebi eğitimini tamamlamış sayıldı. Sırasıyla Zonguldak (1908), Mudurnu (1908), Düzce (1909) ve Adapazarı (1911) kaymakamlıklarına atandı. Ardından terfi ettirilerek yine sırasıyla Amare (1912), Kербela (1913) ve Amasya (1916) mutasarrıflıklarına getirildi. I. Dünya Savaşı'nın (1914-1918) sona ermesi ve Mondros Ateşkes Antlaşması'nın (30 Ekim 1918) imzalanmasından sonra Millî Mücadele'ye destek verdi. Bu tavrı nedeniyle 1919 yılında İstanbul Hükûmeti tarafından mutasarrıflıktan azledildi. Bu arada Son Osmanlı Mebusan Meclisi (1920) için yapılan seçimlerde İzmit (Kocaeli) Mebusu seçildi. İstanbul'un işgal edilmesi ve Mebusan Meclisinin kapatılması üzerine Anadolu'ya geçti. Ankara'ya geldi ve TBMM'nin 23 Nisan 1920 tarihindeki açılışında İzmit (Kocaeli) Milletvekili olarak hazır bulundu. Meclis çalışmaları sırasında Dahiliye, Hariciye, Müdafaa-i Milliye ve Posta-Telgraf komisyonlarında üye olarak görev yaptı. TBMM tarafından 1920 yılında Tokat'a gönderilen heyet ile 1921 yılında Londra Konferansı'na gönderilen heyet içerisinde bulundu. Ayrıca TBMM Hükûmetinde Ekonomi Bakanı olarak görev yaptı (1922). TBMM milletvekilleri arasındaki ayrışmadan sonra muhalefeti temsil eden İkinci Grup'ta yer aldı. TBMM I. Dönem (1920-1923) milletvekilliği sonra erince yeniden aday olmadı. İstanbul'a yerleşti ve ticaretle meşgul oldu. TBMM IV. Dönem (1931-1934) için yapılan seçimlerde yeniden aday oldu ve Kocaeli Milletvekili seçildi. Sonraki dönemlerde aday gösterilmemesi nedeniyle muhalif bir tavır takındı. 1940 yılında bazı makamlara imzasız eleştiri mektupları gönderdiğinin tespit edilmesi

üzerine tutuklandı. Hükûmete hakaret suçlamasıyla yargılandı ve 9 yıl hapis cezası aldı (1941). 1949 yılında cezasını tamamlayarak serbest kaldı. Hayatının kalan kısmını İstanbul'da geçirdi ve herhangi bir resmî veya siyasi görevde bulunmadı. 28 Eylül 1958 tarihinde İstanbul'da öldü.

BİBLİYOGRAFYA

Osmanlı Arşivi Belgeleri:

BOA, DH.MKT, 572/2; BOA, DH.MKT, 1129/85; BOA, DH.MKT, 2107/105; BOA, DH.MKT, 2116/115; BOA, DH.MKT, 2135/91; BOA, DH.MKT, 2250/48; BOA, DH.MKT, 2577/76; BOA, BEO, 1198/89848; BOA, BEO, 1761/132055; BOA, BEO, 1886/141420; BOA, BEO, 1901/142564; BOA, BEO, 1902/142630; BOA, BEO, 1923/144156; BOA, BEO, 1938/145329; BOA, BEO, 3416/256188; BOA, BEO, 3442/258146; BOA, İ.DH, 1476/89; BOA, İ.DH, 1478/58; İ.DH, 1481/23; BOA, İ.DH, 1492/71; BOA, İ.DH, 1500/68; BOA, İ.DH, 1510/47; BOA, İ.DH, 1519/54; BOA, İ.DUİT, 42/42; BOA, İ.DUİT, 42/126; BOA, DH.İ.UM.EK, 114/77; BOA, DH.İ.UM.EK, 115/88

Cumhuriyet Arşivi Belgeleri:

BCA, 30.10.0.0/5.30.2; BCA, 30.10.0.0/5.30.3; BCA, 30.10.0.0/8.48.11; BCA, 30.10.0.0/8.48.17; BCA, 30.10.0.0/8.48.18; BCA, 30.10.0.0/8.48.21; BCA, 30.10.0.0/9.52.7; BCA, 30.10.0.0/9.52.11; BCA, 30.10.0.0/51.335.1; BCA, 30.18.1.1/1.7.7

TBMM Arşivi Belgeleri:

https://www.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d01/SM_234_1_1.pdf

Seçilmiş Kaynaklar:

TBMM Aza-yı Kiramı Cedveli, s. 3, Ankara, 1337 (1921)

TBMM Aza-yı Kiramı Albümü, s. 63, Ankara [1922]

TBMM Albüm Dönem 1, TBMM'nin 25. Yıldönümünü Anış, s. 40, Ankara 1945

TBMM Albümü 1920-1973, s. 40, Ankara 1973

TBMM Albümü 1920-2010, c. 1, s. 37 ve 211, Ankara 2010

Fahri Çoker, *Türk Parlamento Tarihi*, c. 3, s. 29 ve 539-540, Ankara 1995

Mehmet Kaya, "Meclis-i Mebusan'dan Türkiye Büyük Millet Meclisi'ne, Hüseyin Sırrı Bey ve Meclis Faaliyetleri", *Uluslararası Gazi Akçakoca ve Kocaeli Tarihi Sempozyumu Bildirileri 2015*, s. 1129-1149, Kocaeli 2015

HAMDİ NAMIK BEY (GÖR)

(d. Debre 1880, ö. Ankara 1957)

Literatürde doğum tarihi 1881 olarak gösterilmişse de Osmanlı sicil kaydında hicri 9 Zilkade 1297 ve rumi 1 Teşrinievvel 1296 (miladi 13 Ekim 1880) tarihinde doğduğu ifade edilmektedir. Günümüzde Kuzey Makedonya sınırları içerisinde kalan Debre (Debar) şehrinde doğmuştur. Körpaşazade İbrahim Hulusi Efendi'nin oğludur. İlk ve orta eğitimini Edirne'de tamamladı. Ardından İstanbul'a gelerek Mülkiye Mektebine girdi. Bu okuldan 1900 yılında mezun oldu. Aynı yıl bir süre Selanik Ziraat Bankası şubesinde çalıştı. Ardından 1901 yılında Edirne'de Özel Bürhan-ı Terakki Mektebinde öğretmen olarak görev yaptı. 1902 yılında Mürefte Kazası Tahrirat Kâtibi olarak devlet hizmetine girdi. Daha sonra sırasıyla İskeçe Kazası Tahrirat Kâtibi (1903), Dimetoka Kazası Tahrirat Kâtibi (1904), Çiç Nahiyesi Müdürü (1908), Hums (Lebde) Sancağı Tahrirat Müdürü (1910), Müsellata Kaymakam Vekili (1911), İpek Sancağı Tahrirat Müdürü (1911), Dedeğaç Sancağı Tahrirat Müdürü (1912), Sinop Sancağı Tahrirat Müdürü (1913), Menteşe (Muğla) Sancağı Tahrirat Müdürü (1915) ve Karesi (Balıkesir) Sancağı Tahrirat Müdürü (1917) görevlerinde bulundu. Ardından kaymakamlığa terfi ederek sırasıyla Menbiç Kaymakamı (1918), Ayancık Kaymakamı (1918) ve Geyve Kaymakamı (1919) olarak görev yaptı. Bu son görevi sırasında Millî Mücadele'ye destek vermeye başladı. Bu nedenle İstanbul Hükûmeti tarafından görevinden alındı. Ankarada açılması kararlaştırılan TBMM için yapılan seçimlerde İzmit (Kocaeli) Milletvekili seçildi. Ankara'ya gelerek TBMM'nin 23 Nisan 1920 tarihindeki açılışında hazır bulundu. Meclis çalışmaları sırasında Nafia, Kavanin-i Maliye, Dahiliye, Posta-Telgraf ve Kanun-ı Esasi komisyonlarında üye olarak bulundu. I. İnönü Savaşı'nda (6-11 Ocak 1921) günümüzde Bursa'nın Kestel ilçesine bağlı Ümitalan ve Şukraniye (Kazancı) köyleri ile İnegöl ilçesine bağlı Şehitler (Doma) köyü arasında düşman siperlerine 300 metre kadar yaklaşarak bizzat çatışmalara girdi. TBMM milletvekilleri arasında yaşanan ayrışmada muhalefeti temsil eden İkinci Grup içerisinde yer aldı. TBMM I. Dönem (1920-1923) milletvekilliği sona erince tekrar aday olmadı. Bir süre açıkta kaldıktan sonra yeniden memuriyete döndü. Sırasıyla Kastamonu İskan Müdürü

(1924), Karesi (Balıkesir) İskan Müdürü (1924) ve Mülkiye Müfettişi (1925) olarak görev yaptı. Bu son görevinde iken 1927 yılında emekliye ayrıldı. Hayatının bundan sonraki kısmını Ankara'da geçirdi. Bir daha herhangi bir resmî veya siyasi görevde bulunmadı. 16 Şubat 1957 tarihinde Ankara'da öldü.

BİBLİYOGRAFYA

Osmanlı Arşivi Belgeleri:

BOA, DH.SAİD.d, 104/496; BOA, DH.MKT, 1008/45; BOA, DH.MKT, 1277/10; BOA, DH.MKT, 1281/21; BOA, DH.ŞFR, 70/44; BOA, DH.ŞFR, 71/65; BOA, DH.ŞFR, 561/107; BOA, DH.ŞFR, 440/117; BOA, DH.ŞFR, 532/50; BOA, DH.ŞFR, 534/99; BOA, İ.DUİT, 46/102, BOA, İ.DUİT, 47/128; BOA, İ.DUİT, 48/68; BOA, İ.DUİT, 114/149

Cumhuriyet Arşivi Belgeleri:

BCA, 30.1.0.0/17.97.11; BCA, 30.18.1.1/7.27.6

TBMM Arşivi Belgeleri:

https://www.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d01/SM_233_1_1.pdf

Seçilmiş Kaynaklar:

TBMM Aza-yı Kiramı Cedveli, s. 3, Ankara, 1337 (1921)

TBMM Aza-yı Kiramı Albümü, s. 61, Ankara [1922]

TBMM Albüm Dönem 1, TBMM'nin 25. Yıldönümünü Anış, s. 39, Ankara 1945

TBMM Albümü 1920-1973, s. 39, Ankara 1973

TBMM Albümü 1920-2010, c. 1, s. 37, Ankara 2010

Fahri Çoker, *Türk Parlamento Tarihi*, c. 3, s. 29 ve 537-538, Ankara 1995

Hamdi Namık Gör, *İstiklal Mucizesi*, Ankara 1956

Ali Çankaya, *Yeni Mülkiye Tarihi ve Mülkiyeliler*, c. 3, s. 968-969, Ankara 1968-1969

Onur Zeki, *Birinci TBMM'de Bağımsız Mebuslar ve Yasama Çalışmaları (1920-1923)*, Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi, Ankara 2018

MUSTAFA TAHİR BEY (BARLAS)

(d. İstanbul 1886, ö. Kars 1953)

1886 yılında İstanbul'da doğdu. Ali Bey'in oğludur. İlk ve orta eğitimini İstanbul'da tamamladı ve son olarak Mülkiye Mektebi İdadi kısmını bitirdi. 1908 yılında Anamur Kazası Mal Müdürü Vekili olarak devlet hizmetine girdi. Daha sonra sırasıyla İslahiye Kazası Mal Müdürü (1909), Erzurum Vilayeti Tahsilat Müdürü (1910), Tutak Kaymakam Vekili (1910), Bayburt Kaymakam Vekili (1910) ve Erzurum Vilayeti Muhasebe Mümeyyizi (1911) olarak görev yaptı. Ardından kaymakamlığa terfi ettirilerek sırasıyla Pasinler Kaymakamı (1911), Kemah Kaymakamı (1914), Hınıs Kaymakamı (1914), Mazgirt Kaymakamı (1916), Arapgir Kaymakamı (1917) ve Taşköprü Kaymakamı (1918) vazifelerini ifa etti. Son olarak 1919 yılında Adapazarı Kaymakamlığına atandı. Bu görevde iken Millî Mücadele'ye destek vermeye başladı. Bu tavrı nedeniyle İstanbul Hükûmeti tarafından kaymakamlıktan azledildi (1919). Bu arada Ankara'da açılması kararlaştırılan TBMM için yapılan seçimlerde İzmit (Kocaeli) Milletvekili seçildi. 10 Temmuz 1920 tarihinde Ankara'ya gelerek TBMM çalışmalarına katıldı. Fakat Doğu Cephesi Komutanı Musa Kazım Paşa'nın (Karabekir) talebi üzerine kısa bir süre sonra Bayezid (Doğubayazıt) Mutasarrıflığına atandı. TBMM tarafından Nisab-ı Müzakere Kanunu'nun çıkarılmasına (5 Eylül 1920) kadar mutasarrıflıkla birlikte milletvekili sıfatını da taşımaya devam etti. Bu kanunun getirdiği milletvekilliği veya memurluk görevlerinden birini seçme zorunluluğu üzerine mutasarrıflığı tercih etti ve 27 Aralık 1920 tarihinde milletvekilliğinden ayrıldı. 1922 yılında ayrıldığı Bayezid (Doğubayazıt) Mutasarrıflığı görevinden sonra uzun yıllar herhangi bir görev almadı. Bu arada Kars'a yerleşti. TBMM I. Dönem (1920-1923) milletvekillerine yardım yapılmasını öngören ve 1941, 1943 ve 1948 yıllarında çıkarılan kanunlar kapsamında kendisine devletten maddi destek tahsis edildi. Son olarak Kars Valiliği (1945-1949) ve Kars Belediye Başkanlığı (1946-1950) görevlerinde bulundu. 1950 yılında belediye başkanlığı sona erdikten sonra bir daha herhangi bir resmî görev almadı. 8 Temmuz 1953 tarihinde Kars'ta öldü.

BİBLİYOGRAFYA

Osmanlı Arşivi Belgeleri:

BOA, DH.SAİD.d, 179/231; BOA, İ.DH, 1490/45; BOA, İ.DH, 1508/12, BOA, İ.DH, 1509/87; BOA, İ.DUİT, 44/33; BOA, İ.DUİT, 45/21; BOA, İ.DUİT, 46/57; BOA, İ.DUİT, 46/90; BOA, İ.DUİT, 48/22; BOA, İ.DUİT, 48/151

Cumhuriyet Arşivi Belgeleri:

BCA, 30.11.1.0/184.23.8; BCA, 490.1.0.0/520.2088.2

TBMM Arşivi Belgeleri:

https://www.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d01/SM_235_1_1.pdf

Seçilmiş Kaynaklar:

TBMM Albüm Dönem 1, TBMM'nin 25. Yıldönümünü Anış, s. 40, Ankara 1945

TBMM Albümü 1920-1973, s. 40, Ankara 1973

TBMM Albümü 1920-2010, c. 1, s. 37 ve 66, Ankara 2010

Fahri Çoker, *Türk Parlamento Tarihi*, c. 3, s. 29 ve 544-545, Ankara 1995

Enver Konukçu, "Adapazarı Kaymakamı Tahir (1919-1920)", *Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi*, 13/38 (1997), s. 521-538

İrşad Sami Yuca, "I. TBMM'nin Yardıma Muhtaç Mebusları Meselesi", *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 9/42 (2016), s. 831-845

MEHMET FUAT BEY (CARIM)

(d. Halep 1892, ö. İstanbul 1972)

1892 yılında günümüzde Suriye’de bulunan Halep’te doğdu. İstinaf Mahkemesi savcılarında Kafkasya kökenli Hacı Reşit Bey’in oğludur. İlk eğitimini Trablusgarp’ta aldı. Orta eğitimini ise babasının görev yaptığı Trablusgarp, Şam, Selanik ve İstanbul’da tamamladı. 1910 yılında İstanbul’da Mülkiye Mektebine girdi ve bu okuldan 1913 yılında mezun oldu. Ardından İsviçre’ye giderek yüksek tahsiline devam etti. Daha sonra yurda döndü ve 1915 yılında İzmir Sancağı’na bağlı Birunabad (Bornova) Nahiyesi Müdürlüğüne atandı. Ardından sırasıyla Karesi (Balıkesir) Sancağı Umur-1 Hukukiye Müdürü (1916), Gönen Kaymakamı (1917) ve Adapazarı (Sakarya) Kaymakamı (1917) olarak görev yaptı. I. Dünya Savaşı’nın (1914-1918) sona ermesi ve Mondros Ateşkes Antlaşması’nın (30 Ekim 1918) imzalanmasından sonra Millî Mücadele’ye destek verdi. Bu tavrı üzerine 1919 yılında İstanbul Hükûmeti tarafından kaymakamlık görevinden azledildi. Ancak bölgeden ayrılmayarak Kuva-yı Milliye teşkilatının oluşması için faaliyette bulundu. İzmit ve çevresindeki Çerkeslerin Millî Mücadele’ye katılmaları için gayret sarfetti. Ardından Ankarada açılması kararlaştırılan TBMM için yapılan seçimlerde İzmit (Kocaeli) Milletvekili seçildi. Ancak Hendek ve Adapazarı bölgelerindeki isyanların bastırılması faaliyetlerine katıldığı için Ankara’ya hemen gelemedi. Nihayet 5 Haziran 1920 tarihinde Ankara’ya gelerek TBMM çalışmalarına katıldı. Fakat kısa süre sonra Batı Cephesi’nde görev yapmak üzere izin aldı ve 11 Ağustos 1920 tarihinden itibaren süresiz izinli sayıldı. Daha sonra Moskova’ya büyükelçi atanan (21 Kasım 1920) Ali Fuat Paşa’nın maiyetine tayin edildi ve Moskova’ya gitti. 16 Mart 1921 tarihinde TBMM Hükûmeti ile Rusya arasında Moskova Antlaşması’nın imzalanmasından sonra Ankara’ya döndü ve tekrar Meclis çalışmalarına katıldı. Fakat 24 Temmuz 1922 tarihinde milletvekilliğinden istifa etti. TBMM I. Dönem (1920-1923) milletvekilliğinin istifa suretiyle sona ermesinin ardından 8 Ağustos 1922 tarihinde TBMM tarafından Moskova ve Kazan Başkonsolosluğuna atandı. Bu görevi sırasında bir Rus vatandaşıyla evlenmesi üzerine görevinden alındı ve yurda döndü (1924). Uzun süre herhangi bir resmî görev almadı.

1931-1934 yıllarında Muhtelit Mübadele Komisyonu'na bağlı alt komisyonlarda delege olarak görev yaptı. Ardından sırasıyla Barselona (1936), Kopenhag (1938) ve Milano (1939) Başkonsolosluklarına atandı. 1940-1945 yılları arasında Dışişleri Bakanlığında üst düzey bürokrat olarak görev yaptı. Ardından sırasıyla Cidde Elçiliği (1945), Dışişleri Bakanlığı Genel Sekreter Yardımcılığı (1945), Dışişleri Bakanlığı Genel Sekreterliği (1947) ve Rio de Janeiro Büyükelçiliği (1949) görevlerine atandı. Bu son görevinden 1957 yılında emekliye ayrıldı. İstanbul'a yerleşti. Hayatının bundan sonraki kısmında herhangi bir resmî veya siyasi görev almadı ve kitap yazmakla meşgul oldu. 9 Nisan 1972 tarihinde İstanbul'da öldü.

BİBLİYOGRAFYA

Osmanlı Arşivi Belgeleri:

BOA, DH.ŞFR, 64/36; BOA, İ.DUİT, 45/54; BOA, BEO, 4467/334957; BOA, İ.DUİT, 46/30

Cumhuriyet Arşivi Belgeleri:

BCA, 30.11.1.0/179.35.26; BCA, 30.11.1.0/193.23.15; BCA, 30.18.1.2/108.21.17; BCA, 30.18.1.2/119.52.18

TBMM Arşivi Belgeleri:

https://www.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d01/SM_230_1_1.pdf

Seçilmiş Kaynaklar:

TBMM Aza-yı Kiranı Cedveli, s. 3, Ankara, 1337 (1921)

TBMM Albüm Dönem 1, TBMM'nin 25. Yıldönümünü Anış, s. 39, Ankara 1945

TBMM Albümü 1920-1973, s. 39, Ankara 1973

TBMM Albümü 1920-2010, c. 1, s. 36 ve 66, Ankara 2010

Fahri Çoker, *Türk Parlamento Tarihi*, c. 3, s. 29 ve 541-543, Ankara 1995

Ali Çankaya, *Yeni Mülkiye Tarihi ve Mülkiyeliler*, c. 4, s. 1556-1558, Ankara 1968-1969

Onur Zeki, *Birinci TBMM'de Bağımsız Mebuslar ve Yasama Çalışmaları (1920-1923)*, Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi, Ankara 2018

KANGIRI (ÇANKIRI)

TBMM

MEHMET BEHÇET BEY (KUTLU)

(d. Çankırı 1864, ö. Çankırı 1948)

1864 yılında Çankırı'da doğdu. Şakir Efendizade Abdullah Hilmi Efendi'nin oğludur. İlk ve orta eğitimini Çankırı'da tamamladı. Ayrıca bir süre de medrese tahsili gördü. 1883 yılında Kangırı (Çankırı) Bidayet Mahkemesi Zabıt Kâtibi olarak devlet hizmetine girdi. Ardından sırasıyla Kangırı (Çankırı) Nafia Dairesi Kâtibi (1885), ikinci defa Kangırı (Çankırı) Bidayet Mahkemesi Zabıt Kâtibi (1885), Kangırı (Çankırı) Nüfus Memuru (1892) ve Kangırı (Çankırı) Bidayet Mahkemesi Üyesi olarak görev yaptı. Meşrutiyet'in yeniden ilanından (1908) sonra Osmanlı Mebusan Meclisi III. Dönemi (1908-1912) için yapılan seçimlerde Kangırı (Çankırı) Mebusu seçildi. Bu dönem mebusluğu sona erince Çankırı'ya döndü. Daha sonra Mebusan Meclisi V. Dönemi (1914-1918) için yapılan seçimlerde tekrar Kangırı (Çankırı) Mebusu seçildiyse de bazı oyların geçersiz sayılması nedeniyle mebusluğu resmîleşmedi. I. Dünya Savaşı'nın (1914-1918) sona ermesi ve Mondros Ateşkes Antlaşması'nın (30 Ekim 1918) imzalanmasından sonra Millî Mücadele'ye destek vermeye başladı. Son Osmanlı Mebusan Meclisi (1920) için yapılan seçimlerde yeniden Kangırı (Çankırı) Mebusu seçildi. İstanbul'un işgal edilmesi ve Mebusan Meclisinin kapatılması üzerine Ankara'ya geldi ve 2 Ağustos 1920 tarihinde Kangırı (Çankırı) Milletvekili olarak TBMM çalışmalarına katıldı. Meclis çalışmaları sırasında Kanun-ı Esasi, Dahiliye, Kavanin-i Maliye ve İstida komisyonları ile Memurin Muhakematı Tetkik Kurulunda üye olarak bulundu. TBMM milletvekilleri arasındaki ayrışmadan sonra muhalefeti temsil eden İkinci Grup'ta yer aldı. Ayrıca 1922 yılında kısa bir süreliğine Adalet Bakanlığına vekâlet etti. TBMM I. Dönem (1920-1923) milletvekilliği sona erince tekrar aday olmadı. Memleketi Çankırı'ya döndü. 1928 yılında memurluktan emekliye ayrıldı. Hayatının bundan sonraki kısmında bir daha herhangi bir resmî veya siyasi görev almadı. 26 Ekim 1948 tarihinde Çankırı'da öldü.

BİBLİYOGRAFYA

Osmanlı Arşivi Belgeleri:

BOA, DH.ŞFR, 423/15; BOA, DH.İ.UM, 12 /4; BOA, DH.İ.UM.EK, 115/72; BOA, DH.İ.UM.EK, 117/35

TBMM Arşivi Belgeleri:

https://www.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d01/SM_90_1_1.pdf

Seçilmiş Kaynaklar:

TBMM Aza-yı Kiramı Cedveli, s. 19, Ankara, 1337 (1921)

TBMM Aza-yı Kiramı Albümü, s. 119, Ankara [1922]

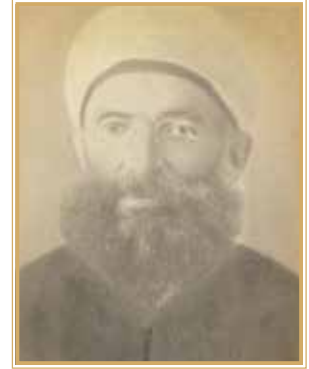
TBMM Albüm Dönem 1, TBMM'nin 25. Yıldönümünü Anış, s. 16, Ankara 1945

TBMM Albümü 1920-1973, s. 16, Ankara 1973

TBMM Albümü 1920-2010, c. 1, s. 37, Ankara 2010

Fahri Çoker, *Türk Parlamento Tarihi*, c. 3, s. 29 ve 549-550, Ankara 1995

Onur Zeki, *Birinci TBMM'de Bağımsız Mebuslar ve Yasama Çalışmaları (1920-1923)*, Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi, Ankara 2018

MEHMET TEVFİK EFENDİ (DURLANIK)

(d. Çankırı 1871, ö. Çankırı 1944)

1871 yılında Çankırı'da doğdu. Ulemadan Sofuzade Mustafa Hazım Efendi'nin oğludur. İlk ve orta eğitimini Çankırı'da tamamladı. Daha sonra İstanbul'a gelerek Fatih Medresesinde tahsile başladı. Bu medreseden 1896 yılında mezun olarak müderrislik icazetnamesi aldı. 1903 yılında Sinop Müftülüğüne atandı. Müftülük görevi yanında medreselerde dersler verdi. 1906 yılında yasak bir toplantı düzenlediği iddiasıyla müftülük görevinden azledildi. Önce memleketi Çankırı'da ikamete mecbur edildi. Daha sonra 1907 yılında günümüzde Libya sınırları içerisinde kalan Fizan'a sürgün edildi. Ancak Fizan'dan Avrupa'ya kaçtı ve bir süre Paris'te kaldı. Meşrutiyet'in yeniden ilanından (1908) sonra çıkan genel af üzerine yurda döndü. Osmanlı Mebusan Meclisi III. Dönemi (1908-1912) için yapılan seçimlerde Kangırı (Çankırı) Mebusu seçildi. Mebusan Meclisinin sonraki IV. Dönemi'nde de (1912) yine Kangırı (Çankırı) Mebusu seçildi. Dönem sonunda Mebusan Meclisinin feshedilmesi üzerine Çankırı'ya döndü. I. Dünya Savaşı (1914-1918) yılları boyunca Kangırı (Çankırı) Bidayet Mahkemesi Üyeliği (1914) ile müderrislik (1914) görevlerinde bulundu. I. Dünya Savaşı'nın sona ermesi ve Mondros Ateşkes Antlaşması'nın (30 Ekim 1918) imzalanmasından sonra Millî Mücadele'ye destek verdi. Bu sırada 1919 yılında Kangırı (Çankırı) Sancağı İdare Meclisi Üyeliği ile Kangırı (Çankırı) Müftülüğüne getirildi. Ardından Son Osmanlı Mebusan Meclisi (1920) için yapılan seçimlerde tekrar Kangırı (Çankırı) Mebusu seçildi. İstanbul'un işgal edilmesi ve Mebusan Meclisinin kapatılması üzerine memleketi Çankırı'ya döndü. Ancak Heyeti Temsiliye'nin çağırısı üzerine Ankara'ya geldi ve 24 Temmuz 1920 tarihinde Kangırı (Çankırı) Milletvekili olarak TBMM çalışmalarına katıldı. Meclis çalışmaları sırasında İrşad, Şeriye-Evkaf, İktisat, Kanun-ı Esasi ve Defter-i Hakani komisyonları ile Memurin Muhakematı Tetkik Kurulunda üye olarak bulundu. Ayrıca 1920-1921 yıllarında TBMM tarafından Konya İstiklal Mahkemesi Üyeliği ile görevlendirildi. TBMM I. Dönem (1920-1923) milletvekilliği sona erince tekrar aday olmadı. İsteği üzerine 1923 yılında Kangırı (Çankırı) vaizliğine

atandı. Bu son görevinde iken 1932 yılında emekliye ayrıldı. Hayatının bundan sonraki kısmında herhangi bir resmî veya siyasi görev almadı. Çankırı'da tarım işleri ve ilmî çalışmalarla meşgul oldu. 29 Şubat 1944 tarihinde Çankırı'da öldü.

BİBLİYOGRAFYA

Osmanlı Arşivi Belgeleri:

BOA, İ.HUS, 174/65; BOA, ŞD, 1682/21; BOA, ŞD, 3062/23; BOA, BEO, 3606/270435; BOA, DH.MKT, 2892/37; BOA, DH.MUI, 87/4; BOA, DH.İ.UM.EK, 115/72; BOA, DH.İ.UM.EK, 116/56; BOA, DH.İ.UM.EK, 116/84; BOA, DH.İ.UM.EK, 117/91

Cumhuriyet Arşivi Belgeleri:

BCA, 30.18.1.1/1.5.13

TBMM Arşivi Belgeleri:

https://www.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d01/SM_95_1_1.pdf

Seçilmiş Kaynaklar:

TBMM Aza-yı Kiramı Cedveli, s. 19, Ankara, 1337 (1921)

TBMM Aza-yı Kiramı Albümü, s. 119, Ankara [1922]

TBMM Albüm Dönem 1, TBMM'nin 25. Yıldönümünü Anış, s. 16, Ankara 1945

TBMM Albümü 1920-1973, s. 16, Ankara 1973

TBMM Albümü 1920-2010, c. 1, s. 38 ve 66, Ankara 2010

Fahri Çoker, *Türk Parlamento Tarihi*, c. 3, s. 29 ve 551-552, Ankara 1995

Onur Zeki, *Birinci TBMM'de Bağımsız Mebuslar ve Yasama Çalışmaları (1920-1923)*, Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi, Ankara 2018

TAHİR EFENDİ

(d. Çankırı 1872, ö. Çankırı 1926)

1872 yılında Çankırı'da doğdu. Aşık Musluzade Abdullah Efendi'nin oğludur. İlk ve orta eğitimini Çankırı'da tamamladı. Herhangi bir devlet memuriyetinde bulunmadı. Uzun yıllar tarım ve ticaretle meşgul oldu. I. Dünya Savaşı'nın (1914-1918) sona ermesi ve Mondros Ateşkes Antlaşması'nın (30 Ekim 1918) imzalanmasından sonra Millî Mücadele'ye destek verdi. Ankara'da TBMM'nin açılmasına karar verilmesi üzerine yapılan seçimlerde Kangırı (Çankırı) Milletvekili seçildi. Ankara'ya gelerek TBMM'nin 23 Nisan 1920 tarihindeki açılışında hazır bulundu. Meclis çalışmaları sırasında Kavanin-i Maliye ve İktisat komisyonlarında üye olarak görev yaptı. TBMM I. Dönem (1920-1923) milletvekilliği sona erince tekrar aday olmadı. Çankırı'ya döndü ve hayatının kalan kısmını burada geçirdi. Bir daha herhangi bir resmî veya siyasi görev almadı ve ticaretle meşgul oldu. 21 Nisan 1926 tarihinde Çankırı'da öldü. Soyadı Kanunu'nun (1934) çıkmasından önce öldüğü için herhangi bir soyadı almamıştır. Ayrıca Tahir Bey'in hiç çocuğu olmadığından ailesinin de soyadı bulunmamaktadır. Bazı akrabalarının "USLU" soyadını aldığı tespit edilmiştir.

BİBLİYOGRAFYA

TBMM Arşivi Belgeleri:

https://www.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d01/SM_94_1_1.pdf

Seçilmiş Kaynaklar:

TBMM Aza-yı Kiramı Cedveli, s. 19, Ankara, 1337 (1921)

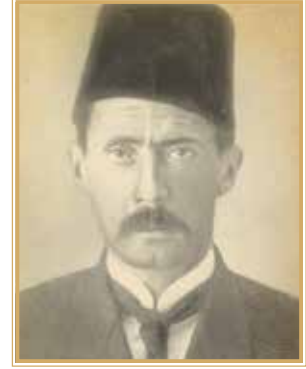
TBMM Aza-yı Kiramı Albümü, s. 120, Ankara [1922]

TBMM Albüm Dönem 1, TBMM'nin 25. Yıldönümünü Anış, s. 16, Ankara 1945

TBMM Albümü 1920-1973, s. 16, Ankara 1973

TBMM Albümü 1920-2010, c. 1, s. 38 ve 66, Ankara 2010

Fahri Çoker, *Türk Parlamento Tarihi*, c. 3, s. 29 ve 558, Ankara 1995

YUSUF ZİYA BEY (İSFENDİYAROĞLU)

(d. Çankırı 1878, ö. Ankara 1940)

1878 yılında Çankırı'da doğdu. İsfendiyarzade Mehmet Fethi Bey'in oğludur. İlk ve orta eğitimini Çankırı Rüştîye ve İdadisinde tamamladı. 1896 yılında Kangırı (Çankırı) Mukavelat Muharrirliğinde (noterlik) memur olarak devlet hizmetine girdi. Daha sonra sırasıyla Kangırı (Çankırı) Bidayet Mahkemesi Zabıt Kâtibi (1903) ve Kangırı (Çankırı) Bidayet Mahkemesi Üyesi (1909) olarak görev yaptı. Bu son görevinden 1914 yılında azledildi. Tekrar memuriyete dönme hakkını kazandıysa da bir daha memuriyet görevi almadı. Tarım ve ticaretle meşgul oldu. Son olarak Kangırı (Çankırı) Sancağı İdare Meclisi Üyeliğine seçildi. I. Dünya Savaşı'nın (1914-1918) sona ermesi ve Mondros Ateşkes Antlaşması'nın (30 Ekim 1918) imzalanmasından sonra Millî Mücadele'ye destek verdi. Ankarada TBMM'nin açılmasına karar verilmesi üzerine yapılan seçimlerde Kangırı (Çankırı) Milletvekili seçildi. Ankara'ya gelerek TBMM'nin 23 Nisan 1920 tarihindeki açılışında hazır bulundu. Meclis çalışmaları sırasında Dahiliye, Adliye ve İstida komisyonlarında üye olarak görev yaptı. TBMM I. Dönem (1920- 1923) milletvekilliğinin ardından II. Dönem (1923-1927), III. Dönem (1927-1931), IV. Dönem (1931-1934), V. Dönem (1935-1938) ve VI. Dönem'de (1939-1943) yine Çankırı Milletvekili olarak TBMM çatısı altında bulunmaya devam etti. Bu arada 1939 yılında memurluktan emekliye ayrıldı. TBMM VI. Dönem (1939-1943) Çankırı Milletvekilliği devam ettiği sırada 28 Ekim 1940 tarihinde Ankarada öldü. Cenazesi Çankırı'da defnedildi. Soyadı Kanunu (1934) çıktıktan sonra önce "ESEN" soyadını aldı. Ancak 1939'da soyadını "İSFENDİYAROĞLU" olarak değiştirdi.

BİBLİYOGRAFYA

Osmanlı Arşivi Belgeleri:

BOA, DH.ŞFR, 422/61

Cumhuriyet Arşivi Belgeleri:

BCA, 30.10.0.0/7.41.12; BCA, 30.10.0.0/7.41.31; BCA, 30.10.0.0/75.497.22; BCA, 30.10.0.0/76.502.4

TBMM Arşivi Belgeleri:

https://www.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d02/SM_96_1_2.pdf

https://www.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d02/HT_96_1_2.pdf

https://www.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d03/HT_96_1_3.pdf

Seçilmiş Kaynaklar:

TBMM Aza-yı Kiramı Cedveli, s. 19, Ankara, 1337 (1921)

TBMM Aza-yı Kiramı Albümü, s. 120, Ankara [1922]

TBMM Albüm Dönem 1, TBMM'nin 25. Yıldönümünü Anış, s. 17, Ankara 1945

TBMM Albümü 1920-1973, s. 17, Ankara 1973

TBMM Albümü 1920-2010, c. 1, s. 38, 66, 103, 143, 195, 250, 317, Ankara 2010

Fahri Çoker, *Türk Parlamento Tarihi*, c. 3, s. 29 ve 559, Ankara 1995

SAİT BEY (ÜÇÖK)

(d. Çankırı 1878, ö. Çankırı 1953)

1878 yılında Çankırı'da doğdu. Hacı Şeyhzade Osman Talat Efendi'nin oğludur. İlk ve orta eğitimini Çankırı'da tamamladı. Daha sonraki yıllarda uzun süre ticaretle meşgul oldu. I. Dünya Savaşı'nın (1914-1918) sona ermesi ve Mondros Ateşkes Antlaşması'nın (30 Ekim 1918) imzalanmasından sonra Millî Mücadele'ye destek verdi. Ankara'da TBMM'nin açılmasına karar verilmesi üzerine yapılan seçimlerde Kangırı (Çankırı) Milletvekili seçildi. Ankara'ya gelerek TBMM'nin 23 Nisan 1920 tarihindeki açılışında hazır bulundu. Meclis çalışmaları sırasında İktisat ve Kavanin-i Maliye komisyonlarında üye olarak görev yaptı. TBMM I. Dönem (1920-1923) milletvekilliği sona erince tekrar aday olmadı. Memleketi Çankırı'ya döndü ve ticaretle meşgul oldu. Bir süre (1928-1930) Çankırı Belediye Başkanlığı görevini yürüttü. Ardından Çankırı İl Genel Meclisi Üyesi ve Meclis ikinci başkanı olarak görev yaptı. Daha sonraki hayatının kalan kısmında herhangi bir resmî görevde bulunmadı. TBMM I. Dönem (1920-1923) milletvekillerine yardım yapılmasını öngören ve 1941, 1943 ve 1948 yıllarında çıkarılan kanunlar kapsamında kendisine devletten maddi destek tahsis edildi. 5 Kasım 1953 tarihinde Çankırı'da öldü.

BİBLİYOGRAFYA

Cumhuriyet Arşivi Belgeleri:

BCA, 30.18.1.2/77.62.17; BCA, 490.1.0.0/521.2092.1

TBMM Arşivi Belgeleri:

https://www.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d01/SM_93_1_1.pdf

Seçilmiş Kaynaklar:

TBMM Aza-yı Kiramı Cedveli, s. 19, Ankara, 1337 (1921)

TBMM Aza-yı Kiramı Albümü, s. 119, Ankara [1922]

TBMM Albüm Dönem 1, TBMM'nin 25. Yıldönümünü Anış, s. 16, Ankara 1945

TBMM Albümü 1920-1973, s. 16, Ankara 1973

TBMM Albümü 1920-2010, c. 1, s. 37, Ankara 2010

Fahri Çoker, *Türk Parlamento Tarihi*, c. 3, s. 29 ve 557, Ankara 1995

İrşad Sami Yuca, "I. TBMM'nin Yardıma Muhtaç Mebusları Meselesi", *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 9/42 (2016), s. 831-845

MÜŞTAK BEY

(d. Erzurum 1882, ö. Erzurum 1930)

1882 yılında Erzurum'da doğdu. Genç Salih Efendi'nin oğludur. İlk ve orta eğitimini Erzurum'da tamamladı. Daha sonra İstanbul'da Harbiye Mektebine girdi. Bu okuldan 1904 yılında piyade mülazım-ı sani (teğmen) olarak mezun oldu. Askerlik kariyeri boyunca sırasıyla mülazım-ı sani-teğmen (1904), mülazım-ı evvel-üsteğmen (1908) ve yüzbaşı (1912) rütbelerini aldı. I. Dünya Savaşı (1914-1918) sırasında Doğu Cephesi'nde görev yaptı. 1916 yılında Erzurum'da Dokuzuncu Kolorduya bağlı 9. İstihkam Taburu Komutanı iken yüzbaşı rütbesiyle emekliye sevk edildi. Ardından Erzurum Nafia Müdürlüğü Başmühendisliği görevine getirildi. Daha sonra I. Dünya Savaşı'nın sona ermesi ve Mondros Ateşkes Antlaşması'nın (30 Ekim 1918) imzalanmasından sonra Milli Mücadele'ye destek verdi. Ankara'da açılması kararlaştırılan TBMM için yapılan seçimlerde Kangırı (Çankırı) Milletvekili seçildi. Ankara'ya gelerek TBMM'nin 23 Nisan 1920 tarihindeki açılışında hazır bulundu. TBMM tarafından Nisab-ı Müzakere Kanunu'nun çıkarılmasından (5 Eylül 1920) sonra bu kanunun getirdiği milletvekilliği veya memurluk görevlerinden birini seçme zorunluluğu üzerine devlet memurluğunu tercih etti ve 21 Ekim 1920 tarihinde milletvekilliğinden ayrıldı. Bu tarihten itibaren Erzurum Bayındırlık Müdürlüğünde Başmühendislik görevine devam etti. Milli Mücadele'ye verdiği destekten dolayı 1923 yılında TBMM tarafından yeşil şeritli İstiklal Madalyası ile ödüllendirildi. Hayatının kalan kısmını Erzurum'da geçirdi. 26 Nisan 1930 tarihinde Erzurum'da öldü. Soyadı Kanunu (1934) çıktıktan sonra ailesinin "TARBA" soyadını aldığı anlaşılmaktadır.

BİBLİYOGRAFYA

Osmanlı Arşivi Belgeleri:

BOA, İ.DUİT, 171/17; BOA, BEO, 4415/331123

TBMM Arşivi Belgeleri:

https://www.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d01/SM_91_1_1.pdf

Seçilmiş Kaynaklar:

TBMM Albüm Dönem 1, TBMM'nin 25. Yıldönümünü Anış, s. 16, Ankara 1945

TBMM Albümü 1920-1973, s. 16, Ankara 1973

TBMM Albümü 1920-2010, c. 1, s. 37 ve 66, Ankara 2010

Fahri Çoker, *Türk Parlamento Tarihi*, c. 3, s. 29 ve 553-554, Ankara 1995

MUSTAFA NEŞET BEY (AKKOR)

(d. Payas 1889, ö. Aydın 1964)

1889 yılında Hatay'ın Payas ilçesinde doğdu. Kadı Hüseyin Nazım Efendi'nin oğludur. İlk ve orta eğitimini İstanbul'da tamamladı. Ardından İstanbul'daki Mülkiye Mektebine girdi ve bu okuldan 1911 yılında mezun oldu. Aynı anda Hukuk Mektebini de bitirdi. 1911 yılında Maliye Nezareti Vezne-i Umumi Kalemünde kâtip olarak devlet hizmetine girdi. Daha sonra sırasıyla Maliye Nezareti Evrak-ı Nakdiye ve Matbua Kalemî Kâtibi (1912), Suriye Vilayeti Maiyet Memuru (1913), Aydın (İzmir) Vilayeti Maiyet Memuru (1913), Edirne Vilayeti Maiyet Memuru (1914), Gelibolu İskan ve Muhacirin Memuru (1914) ve İnöz (Enez) Kaymakam Vekili (1914) olarak görev yaptı. I. Dünya Savaşı'nın (1914-1918) başlaması üzerine yedek subay olarak askere alındı. Savaş boyunca değişik cephelerde görev yaptı. Mondros Ateşkes Antlaşması'nın (30 Ekim 1918) imzalanmasından sonra askerlikten terhis edildi. Ardından tekrar memuriyete dönerek 1919 yılında Ahlat Kaymakamlığına atandı. Bu sırada Millî Mücadele'ye destek vermeye başladı. Ankara'da açılması kararlaştırılan TBMM için yapılan seçimlerde Kangırı (Çankırı) Milletvekili seçildi. Ankara'ya gelerek TBMM'nin 23 Nisan 1920 tarihindeki açılışında hazır bulundu. Meclis çalışmaları sırasında Dahiliye, Layiha, Adliye, Kanun-ı Esasi ve Müvazene-i Maliye komisyonlarında üye olarak görev yaptı. Ayrıca Adalet Bakanlığı İstatistik ve Mezahip Müdürlüklerinde bulundu (1920). Bunun dışında TBMM tarafından görevlendirildiği Kastamonu İstiklal Mahkemesinde (1920-1922) üye olarak görev yaptı. TBMM I. Dönem (1920-1923) milletvekilliği sona erince tekrar aday olmadı. Aydın'a yerleşti ve serbest avukatlık yapmaya başladı. Bu süreçte Aydın Belediyesi Avukatlığı (1934) ve Aydın İl Genel Meclisi Üyeliğinde (1939-1945) bulundu. 1933-1946 yılları arasında da CHP Aydın İl İdare Kurulu Üyesi, Aydın Halkevi Başkanı ve CHP Aydın İl Başkanı olarak görev yaptı. TBMM VIII. Dönem'i (1946-1950) için yapılan seçimlerde Aydın Milletvekili seçildi. Bu dönemdeki milletvekilliği sona erdikten sonra tekrar Aydın'a döndü ve serbest avukatlık yapmaya devam etti. 1950 yılında devlet memurluğundan emekliye ayrıldı. Hayatının bundan sonraki kısmını Aydın'da geçirdi ve bir daha herhangi bir resmî veya siyasi bir görev almadı. 23 Kasım 1964 tarihinde Aydın'da öldü.

BİBLİYOGRAFYA

Cumhuriyet Arşivi Belgeleri:

BCA, 30.10.0.0/5.29.4; BCA, 30.10.0.0/5.29.40; BCA, 490.1.0.0/517.2075.5

TBMM Arşivi Belgeleri:

https://www.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d01/SM_92_1_1.pdf

Seçilmiş Kaynaklar:

TBMM Aza-yı Kiramı Cedveli, s. 19, Ankara, 1337 (1921)

TBMM Aza-yı Kiramı Albümü, s. 120, Ankara [1922]

TBMM Albüm Dönem 1, TBMM'nin 25. Yıldönümünü Anış, s. 16, Ankara 1945

TBMM Albümü 1920-1973, s. 16, Ankara 1973

TBMM Albümü 1920-2010, c. 1, s. 37 ve 452, Ankara 2010

Fahri Çoker, *Türk Parlamento Tarihi*, c. 3, s. 29 ve 555-556, Ankara 1995

Ali Çankaya, *Yeni Mülkiye Tarihi ve Mülkiyeliler*, c. 4, s. 1419-1420, Ankara 1968-1969

KARAHİSAR-I SAHİP (AFYONKARAHİSAR)

TBMM

MUSTAFA HULUSİ EFENDİ (ÇALGÜNER)

(d. Çal 1872, ö. Çivril 1938)

1872 yılında Denizli'nin Çal ilçesine bağlı Süller köyünde doğdu. Hacı Mehmet Hamdi Efendi'nin oğludur. İlk ve orta eğitiminin ardından İstanbul'da Mekteb-i Nüvvab'da (Kadı Okulu) tahsil gördü ve bu okuldan 1899 yılında mezun oldu. Aynı zamanda medrese tahsili görerek müderrislik icazetnamesi aldı. 1900 yılında Çal Kazası Müftülüğüne atandı. Uzun yıllar sürdürdüğü bu görevin ardından 1911 yılında Kütahya Naipliğine (kadılık) terfi ettirildi. Ardından 1914 yılında Karahisar-ı Sahip (Afyonkarahisar) Naipliğine ve 1915 yılında ise tekrar Kütahya Kadılığı ve Kütahya Bidayet Mahkemesi Başkanlığına nakledildi. Bu son görevinde iken I. Dünya Savaşı'nın (1914-1918) bitmesi ve Mondros Ateşkes Antlaşması'nın (30 Ekim 1918) imzalanmasının ardından Millî Mücadele yanlısı bir çizgi izledi. Son Osmanlı Mebusan Meclisi (1920) için yapılan seçimlerde Karahisar-ı Sahip (Afyonkarahisar) Mebusu seçildi. İstanbul'un işgal edilmesi ve Mebusan Meclisinin dağıtılması üzerine Anadolu'ya geçti. Ankara'ya geldi ve 18 Ağustos 1920 tarihinde Karahisar-ı Sahip (Afyonkarahisar) Milletvekili olarak TBMM çalışmalarına katıldı. Meclis çalışmaları sırasında Encümen-i Mahsus, Adliye ve Şeriye-Evkaf komisyonlarında üye olarak görev yaptı. TBMM I. Dönem (1920-1923) milletvekilliği sonra erince tekrar aday olmadı. Memleketi olan Çal'a döndü. Çal'da bir süre daha vaizlik yapmaya devam etti. 1928 yılında vaizlikten emekliye ayrıldı. Hayatının kalan kısmını Denizli'nin Çivril ilçesine bağlı Gümüşsu köyündeki çiftliğinde geçirdi. 25 Ağustos 1938 tarihinde Gümüşsu köyünde öldü. Doğduğu yer olan Denizli'nin Çal ilçesine bağlı Süller köyünde defnedildi. Oğlu Mehmet Cemil Çalgüner (ö. 1996), TBMM VII. Dönem (1943-1946) ve VIII. Dönem'de (1946-1950) Denizli Milletvekili olarak görev yapmıştır.

BİBLİYOGRAFYA

Osmanlı Arşivi Belgeleri:

BOA, DH.İ.UM.EK, 57/16; BOA, DH.İ.UM.EK, 57/18; BOA, DH.İ.UM.EK, 117/40; BOA, DH.İ.UM.EK, 117/55

Cumhuriyet Arşivi Belgeleri:

BCA, 30.10.0.0/5.28.44; BCA, 30.10.0.0/26.150.14; BCA, 490.1.0.0/517.2076.1

TBMM Arşivi Belgeleri:

https://www.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d01/SM_242_1_1.pdf

Seçilmiş Kaynaklar:

TBMM Aza-yı Kiramı Cedveli, s. 16, Ankara, 1337 (1921)

TBMM Aza-yı Kiramı Albümü, s. 106, Ankara [1922]

TBMM Albüm Dönem 1, TBMM'nin 25. Yıldönümünü Anış, s. 41, Ankara 1945

TBMM Albümü 1920-1973, s. 41, Ankara 1973

TBMM Albümü 1920-2010, c. 1, s. 39, Ankara 2010

Fahri Çoker, *Türk Parlamento Tarihi*, c. 3, s. 30 ve 574-575, Ankara 1995

AHMET NEBİL EFENDİ (YURTERİ)

(d. Afyonkarahisar 1876, ö. Afyonkarahisar 1943)

1876 yılında Afyonkarahisar'da doğdu. Dehşetizade Salih Efendi'nin oğludur. İlk ve orta eğitimini Afyonkarahisar'da tamamladı. Daha sonra Konya ve İstanbul'da medrese tahsili görerek müderrislik icazetnamesi aldı. Medrese eğitimini tamamladıktan sonra memleketi Afyonkarahisar'a döndü ve uzun süre tarım ve ticaretle meşgul oldu. Bir ara babasının kurduğu Dehşeti Medresesinde Müderrislik yaptı. Bir süre de Afyonkarahisar Şeriye Mahkemesi Üyeliğinde bulundu. I. Dünya Savaşı'nın (1914-1918) sona ermesi ve Mondros Ateşkes Antlaşması'nın (30 Ekim 1918) imzalanmasından sonra Millî Mücadele'ye destek vermeye başladı. İzmir'in Yunanlılar tarafından işgal edilmesinden (15 Mayıs 1919) sonra ise Afyonkarahisar Müdafaa-i Hukuk Cemiyetinin kurucuları arasında yer aldı. Bölgedeki Kuva-yı Milliye teşkilatı içerisinde aktif olarak görev yaptı. Bu sırada 1920 yılında Millî Mücadele'ye verdiği destek nedeniyle İstanbul Hükûmeti tarafından hakkında idam cezası kararı alındı. Ankara'da TBMM'nin açılmasının kararlaştırılması üzerine yapılan seçimlerde Karahisar-ı Sahip (Afyonkarahisar) Milletvekili seçildi. Ankara'ya gelerek TBMM'nin 23 Nisan 1920 tarihindeki açılışında hazır bulundu. Meclis çalışmaları sırasında İktisat ve Nizamname-i Dahili komisyonlarında üye olarak görev yaptı. TBMM milletvekilleri arasındaki ayrışmadan sonra muhalefeti temsil eden İkinci Grup'ta yer aldı. TBMM I. Dönem (1920-1923) milletvekilliği sona erince tekrar aday olmadı. Memleketi Afyonkarahisar'a döndü. Hayatının bundan sonraki kısmında bir daha herhangi bir resmî veya siyasi görev almadı. Medreselerin kapatılmasına (1924) kadar müderrislik yapmaya devam etti. Daha sonra ise herhangi bir görevde bulunmadı. TBMM I. Dönem (1920-1923) milletvekillerine yardım yapılmasını öngören ve 1941 ile 1943 yıllarında çıkarılan kanunlar kapsamında kendisine devletten maddi destek tahsis edildi. 18 Eylül 1943 tarihinde Afyonkarahisar'da öldü.

BİBLİYOGRAFYA

Osmanlı Arşivi Belgeleri:

BOA, DH.İ.UM.EK, 115/1

Cumhuriyet Arşivi Belgeleri:

BCA, 490.1.0.0/517.2076.1; BCA, 490.1.0.0/517.2080.2

TBMM Arşivi Belgeleri:

https://www.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d01/SM_243_1_1.pdf

Seçilmiş Kaynaklar:

TBMM Aza-yı Kiramı Cedveli, s. 16, Ankara, 1337 (1921)

TBMM Aza-yı Kiramı Albümü, s. 105, Ankara [1922]

TBMM Albüm Dönem 1, TBMM'nin 25. Yıldönümünü Anış, s. 41, Ankara 1945

TBMM Albümü 1920-1973, s. 41, Ankara 1973

TBMM Albümü 1920-2010, c. 1, s. 39 ve 66, Ankara 2010

Fahri Çoker, *Türk Parlamento Tarihi*, c. 3, s. 29 ve 563, Ankara 1995

Yaşar Özüçetin, "TBMM Birinci Döneminde Maarifçiler", *Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi*, 14/42 (1998), s. 871-887

Onur Zeki, *Birinci TBMM'de Bağımsız Mebuslar ve Yasama Çalışmaları (1920-1923)*, Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi, Ankara 2018

İrşad Sami Yuca, "I. TBMM'nin Yardıma Muhtaç Mebusları Meselesi", *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 9/42 (2016), s. 831-845

İSMAİL ŞÜKRÜ EFENDİ (ÇELİKALAY)

(d. Afyonkarahisar 1876, ö. Afyonkarahisar 1950)

1876 yılında Afyonkarahisar'da doğdu. Tabanzade Mehmet İzzet Efendi'nin oğludur. İlk ve orta eğitimini Afyonkarahisar'da tamamladı. Daha sonra medrese eğitimi gördü ve müderrislik icazetnamesi aldı. Ayrıca özel hocalardan dersler aldı. 1909 yılında Afyonkarahisar Darülmuallimin Mektebine öğretmen olarak atandı. Daha sonra 1911 yılında bu okulun müdürlüğüne getirildi. Ayrıca 1912-1915 yılları arasında medreselerin ıslahı için kurulan komisyonda görev aldı. 1915 yılında ise Afyonkarahisar Medresesi Müderrisliğine atandı. Son olarak Afyonkarahisar Vaizliği görevini üstlendi. I. Dünya Savaşı'nın (1914-1918) sona ermesi ve Mondros Ateşkes Antlaşması'nın (30 Ekim 1918) imzalanmasından sonra Millî Mücadele'ye destek verdi. İzmir'in Yunanlılar tarafından işgalinden (15 Mayıs 1919) sonra ise bölgedeki Kuva-yı Milliye teşkilatlanmasına katkıda bulundu. Kuva-yı Milliye birliklerinin eğitimi, donatımı ve cepheye sevki gibi konularda aktif olarak çalıştı. Köy köy dolaşarak verdiği vaazlarla halkın Millî Mücadele'ye destek vermesi için propaganda çalışmaları yaptı. Daha sonra Ankara'da TBMM'nin açılmasına karar verilmesi üzerine yapılan seçimlerde Karahisar-ı Sahip (Afyonkarahisar) Milletvekili seçildi. Ankara'ya gelerek TBMM'nin 23 Nisan 1920 tarihindeki açılışında hazır bulundu. Meclis çalışmaları sırasında Şeriye-Evkaf, Defter-i Hakani, Adliye ve İrşad komisyonlarında üye olarak görev aldı. Bu arada kendisinin teşkil ettiği ve "Çelik Alay" adını verdiği gönüllü birliği ile Kütahya-Eskişehir Savaşları'na (1921) katıldı. TBMM I. Dönem (1920-1923) milletvekilliği sona erince tekrar aday olmadı. Memleketi Afyonkarahisar'a döndü ve vaizlik görevine devam etti. Bu görevinden 1930 yılında emekliye ayrıldı. Hayatının bundan sonraki kısmında çiftçilik, gazete yazarlığı ve gönüllü öğretmenlik yaptı. 25 Aralık 1950 tarihinde Afyonkarahisar'da öldü.

BİBLİYOGRAFYA

Osmanlı Arşivi Belgeleri:

BOA, MF.İBT, 350/55

Cumhuriyet Arşivi Belgeleri:

BCA, 30.10.0.0/5.28.2; BCA, 30.10.0.0/5.28.14; BCA, 30.10.0.0/86.566.4; BCA, 490.1.0.0/517.2076.1

TBMM Arşivi Belgeleri:

https://www.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d01/SM_241_1_1.pdf

Seçilmiş Kaynaklar:

TBMM Aza-yı Kiramı Cedveli, s. 16, Ankara, 1337 (1921)

TBMM Aza-yı Kiramı Albümü, s. 105, Ankara [1922]

TBMM Albüm Dönem 1, TBMM'nin 25. Yıldönümünü Anış, s. 40, Ankara 1945

TBMM Albümü 1920-1973, s. 40, Ankara 1973

TBMM Albümü 1920-2010, c. 1, s. 38, Ankara 2010

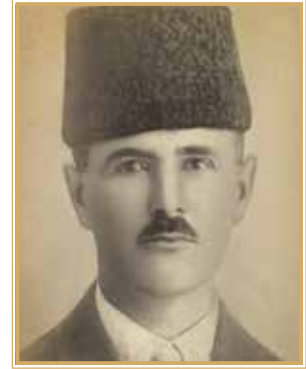
Fahri Çoker, *Türk Parlamento Tarihi*, c. 3, s. 30 ve 570-571, Ankara 1995

İsmail Şükrü Çelikalay, *Millî Savaş Tarihinden Bir Sahife*, İstanbul 1950

Barış Çiftçi, *I. Dönem TBMM Üyelerinden Afyonkarahisar Mebusu İsmail Şükrü Efendi (Çelikalay)*, Yüksek Lisans Tezi, Afyonkarahisar, 2007

Mustafa Bayram, "Cumhuriyetimizin Manevi Mimarlarından İsmail Şükrü Çelikalay", *Diyanet Dergisi*, 155 (2003), s. 12-13

Onur Zeki, *Birinci TBMM'de Bağımsız Mebuslar ve Yasama Çalışmaları (1920-1923)*, Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi, Ankara 2018

ÖMER LÜTFİ BEY (ARGEŞO)

(d. İstanbul 1878, ö. Gönen 1942)

1878 yılında İstanbul'da doğdu. Hüseyin Hüsnü Paşa'nın oğludur. İlk ve orta eğitimini İstanbul'daki askerî okullarda tamamladı. Ardından 1898 yılında Harbiye Mektebine girdi. Bu okuldan 1901 yılında piyade mülazım-ı sani (teğmen) rütbesiyle mezun oldu. Daha sonra Erkan-ı Harbiye Mektebinde tahsile başladı. Bu okuldan ise 1904 yılında mezun olarak kurmay sınıfına geçti. Askerlik kariyeri boyunca sırasıyla mülazım-ı sani-teğmen (1901), mülazım-ı evvel-üsteğmen (1902), yüzbaşı (1904) ve kolağası-kıdemli yüzbaşı (1908) rütbelerini aldı. 1910-1911 yıllarında Almanya'da bulundu. Bundan sonra İstanbul ve Halep'te çeşitli görevlere atandı. 18 Mayıs 1914 tarihinde kolağası (kıdemli yüzbaşı) rütbesinde iken askerlik mesleğinden istifa etti. Ancak I. Dünya Savaşı'nın (1914-1918) başlaması üzerine yeniden orduya alındı. Askerlik kariyerinin bu ikinci döneminde sırasıyla binbaşı (1915) ve kaymakam-yarbay (1918) rütbelerini aldı. Bu süreçte Bağdat, Romanya, Filistin ve Afyonkarahisar'da çeşitli kademelerde komutanlık görevlerinde bulundu. Romanya'da alay komutanı olarak katıldığı Argeşo Meydan Savaşı'nı (1915) zaferle kazanmayı başardı. I. Dünya Savaşı'nın sona ermesi ve Mondros Ateşkes Antlaşması'nın (30 Ekim 1918) imzalanmasından sonra İstanbul'a döndü. Bu sırada Afyonkarahisar'daki 23. Tümen Komutanlığına atandı. Bu son görevinde iken Millî Mücadele'ye destek vermeye başladı. Son Osmanlı Mebusan Meclisi (1920) için yapılan seçimlerde Karahisar-ı Sahip (Afyonkarahisar) Mebusu seçildi. İstanbul'un işgal edilmesi ve Mebusan Meclisinin kapatılması üzerine Anadolu'ya geçti. Ankara'ya geldi ve Karahisar-ı Sahip (Afyonkarahisar) Milletvekili olarak TBMM'nin 23 Nisan 1920 tarihindeki açılışında hazır bulundu. Meclis çalışmaları sırasında Müdafaa-i Milliye ve Hariciye komisyonlarında üye olarak görev yaptı. Bu arada 1920 yılında İstanbul Hükümeti tarafından hakkında idam kararı verildi. TBMM tarafından Batı Cephesi'nde tümen komutanlığı ile görevlendirildi (1920). Aynı yıl Isparta ve Antalya bölgelerine askerî görevlerle gönderildi. TBMM Hükümetlerinde Bayındırlık Bakanı olarak görev yaptı (1920-1921). TBMM I. Dönem (1920-1923) milletvekilliği sona erince yeniden aday olmadı. Balıkesir'in Gönen ilçesindeki çiftliğine

çekildi. Bu arada 1923 yılında piyade kaymakam-yarbay rütbesiyle askerlikten emekli oldu. Bundan sonraki hayatını Gonen'de geçirdi ve bir daha herhangi bir resmî veya siyasi görev almadı. 16 Kasım 1942 tarihinde Gonen'de öldü.

BİBLİYOGRAFYA

Osmanlı Arşivi Belgeleri:

BOA, DH.İ.UM.EK, 57/23; BOA, DH.İ.UM.EK, 85/14; BOA, DH.İ.UM.EK, 114/60; BOA, DH.İ.UM.EK, 115/1; BOA, DH.İ.UM.EK, 117/40; BOA, DH.İ.UM.EK, 117/55; BOA, DH.İ.UM.EK, 118/1; BOA, DH.İ.UM.EK, 119/19; BOA, İ.DUİT, 177/6; BOA, BEO, 4644/348255

Cumhuriyet Arşivi Belgeleri:

BCA, 30.11.1.0/16.33.9; BCA, 490.1.0.0/517.2076.1

TBMM Arşivi Belgeleri:

https://www.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d01/SM_244_1_1.pdf

Seçilmiş Kaynaklar:

TBMM Aza-yı Kiramı Cedveli, s. 16, Ankara, 1337 (1921)

TBMM Aza-yı Kiramı Albümü, s. 104, Ankara [1922]

TBMM Albüm Dönem 1, TBMM'nin 25. Yıldönümünü Anış, s. 40, Ankara 1945

TBMM Albümü 1920-1973, s. 40, Ankara 1973

TBMM Albümü 1920-2010, c. 1, s. 39, Ankara 2010

Fahri Çoker, *Türk Parlamento Tarihi*, c. 3, s. 30 ve 576-577, Ankara 1995

Türk İstiklal Harbi'ne Katılan Tümen ve Daha Üst Kademelerdeki Komutanların Biyografileri, s. 139-140, Anklara 1989

Cepheden Meclise, s. 90-91, Ankara 1999

ALİ BEY (ÇETİNKAYA)

(d. Afyonkarahisar 1878, ö. İstanbul 1949)

1878 yılında Afyonkarahisar'da doğdu. Şerifzade Ahmet Bey'in oğludur. İlk ve orta eğitimini Afyonkarahisar'da tamamladı. Daha sonra İstanbul'a gelerek 1896 yılında Harbiye Mektebine girdi. Bu okuldan 1898 yılında piyade mülazım-ı sani (teğmen) rütbesi ile mezun oldu. Askerlik kariyeri boyunca sırasıyla mülazım-ı sani-teğmen (1898), mülazım-ı evvel-üsteğmen (1903), yüzbaşı (1905), binbaşı (1913), kaymakam-yarbay (1915) ve miralay-albay (1924) rütbelerini aldı. Bu süreçte Selanik, Cuma-yı Bala (Blagoevgrad), Pirlepe, İştîp, Debre, Rakalar, Üsküp, Bingazi, Aydın, Edirne, Divriği, İstanbul, Bağdat, Van, Bitlis, Manastır, Kiğı ve Ayvalık'ta çeşitli kademelerde komutanlık görevlerinde bulundu. 1910 yılında kısa bir süre Rakalar Kaymakamlığı görevini yaptı. Trablusgarp Savaşı (1911), Balkan Savaşı (1912-1913) ve I. Dünya Savaşı'nda (1914-1918) değişik cephelerde muharebelere katıldı. Son olarak 1918 yılında Ayvalık bölgesindeki alayın komutanlığına atandı. Kısa süre sonra İzmir'in Yunanlılar tarafından işgal edilmesi (15 Mayıs 1919) üzerine Millî Mücadele'ye destek vermeye başladı. Bölgedeki Kuva-yı Milliye'nin teşkilatlanmasına katkıda bulundu. Bu arada Son Osmanlı Mebusan Meclisi (1920) için yapılan seçimlerde Karahisar-ı Sahip (Afyonkarahisar) Mebusu seçildi. Bu arada askerlikten de istifa etti. İstanbul'un işgal edilmesi ve Mebusan Meclisinin kapatılması sonrası Anadolu'ya geçmeye çalışırken İngilizler tarafından tutuklandı ve Malta Adası'na sürgün edildi. Ankara'daki TBMM Hükûmetiyle İngiltere arasında yapılan antlaşma sonrası 25 Ekim 1921 tarihinde serbest bırakıldı. 14 Kasım 1921'de Ankara'ya geldi ve Karahisar-ı Sahip (Afyonkarahisar) Milletvekili olarak TBMM çalışmalarına katıldı. Meclis çalışmaları sırasında Müdafaa-i Milliye, Maarif, Nafia, Sıhhiye-Muavenet-i İctimaiye ve Divan-ı Muhasebat komisyonlarında üye olarak görev yaptı. TBMM I. Dönem (1920-1923) milletvekilliğinin ardından II. Dönem (1923-1927), III. Dönem (1927-1931), IV. Dönem (1931-1934), V. Dönem (1935-1938), VI. Dönem (1939-1943) ve VII. Dönem'de (1943-1946) yine Afyonkarahisar Milletvekili olarak TBMM çatısı altında bulunmaya devam etti. Bu süreçte 1925-1927 yılları arasında Ankara İstiklal Mahkemesi Başkanlığı görevini yürüttü. Bu görevi sırasında önemli yargı kararlarına imza attı. Bu arada 1927 yılında miralay-albay rütbesiyle askerlikten emekliye ayrıldı. Ayrıca bu dönemlerde

Bayındırlık Bakanı (1934-1939) ve Haberleşme-Ulaştırma Bakanı (1939-1940) olarak görev yaptı. TBMM VII. Dönem (1943-1946) milletvekilliğinin ardından tekrar aday oldu ancak seçilemedi. Hayatının bundan sonraki kısmını İstanbul'da geçirdi. 21 Şubat 1949 tarihinde İstanbul'da öldü. Cenazesi Afyonkarahisar'da defnedildi.

BİBLİYOGRAFYA

Osmanlı Arşivi Belgeleri:

BOA, İ.DH, 1479/10; BOA, BEO, 3692/276883; BOA, DH.İ,UM.EK, 115/1; BOA, DH.İ,UM.EK, 117/40; BOA, DH.İ,UM.EK, 117/55

Cumhuriyet Arşivi Belgeleri:

BCA, 30.10.0/13.75.16; BCA, 30.10.0/75.492.16; BCA, 30.10.0/236.592.9; BCA, 30.11.1.0/32.15.15; BCA, 30.18.2/76.58.8; BCA, 30.18.2/78.72.11; BCA, 490.1.0.0/234.921.3

TBMM Arşivi Belgeleri:

https://www.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d01/SM_236_1_1.pdf

https://www.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d02/SM_236_1_2.pdf

https://www.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d02/HT_236_1_2.pdf

Seçilmiş Kaynaklar:

TBMM Aza-yı Kiramı Cedveli, s. 16, Ankara, 1337 (1921)

TBMM Aza-yı Kiramı Albümü, s. 104, Ankara [1922]

TBMM Albüm Dönem 1, TBMM'nin 25. Yıldönümünü Anış, s. 40, Ankara 1945

TBMM Albümü 1920-1973, s. 40, Ankara 1973

TBMM Albümü 1920-2010, c. 1, s. 38, 81, 133, 185, 239, 305, 373, Ankara 2010

Fahri Çoker, *Türk Parlamento Tarihi*, c. 3, s. 30 ve 564-566, Ankara 1995

Cepheden Meclise, s. 82-83, Ankara 1999

Türk İstiklal Harbi'ne Katılan Alay ve Tugay Komutanlarının Biyografileri, c. 2, s. 54-57, Ankara 2010

Mustafa Balcıoğlu, "Ölümünün 48. Yıldönümünde Ali Çetinkaya", *Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi*, 13/38 (1997), s. 565-572

HASAN HULUSİ BEY (KUTLUOĞLU)

(d. Samsun 1883, ö. Bursa 1948)

1883 yılında Samsun'da doğdu. Mehmet Ali Bey'in oğludur. İlk ve orta eğitimini Samsun'da tamamladı. Daha sonra 1901 yılında İstanbul'da Harbiye Mektebine girdi. Bu okuldan 1904 yılında piyade mülazım-ı sani (teğmen) rütbesiyle mezun oldu. Askerlik kariyeri boyunca sırasıyla mülazım-ı sani-teğmen (1904), mülazım-ı evvel-üstteğmen (1910), yüzbaşı (1915) ve kolağası-kıdemli yüzbaşı (1918) rütbelerini aldı. Bu süreçte Selanik, Cuma-yı Bala (Blagoevgrad), İstanbul, İzmir ve Bağdat'ta çeşitli kıta ve birimlerde görevde bulundu. 1909 yılında Erkan-ı Harbiye Mektebinde eğitime başladı ve bu okuldan 1910 yılında mezun olarak kurmay sınıfına geçti. Daha sonra 1915 yılında levazım sınıfına nakledildi. Tüm bu süre boyunca Balkan Savaşı (1912-1913) ve I. Dünya Savaşı'nda (1914-1918) çeşitli cephelerdeki muharebelere iştirak etti. I. Dünya Savaşı'nın sona ermesi ve Mondros Ateşkes Antlaşması'nın (30 Ekim 1918) imzalanmasından sonra Harbiye Nezaretinin İstanbul'daki Levazım Dairesinde görevlendirildi. Bu son görevinde iken istifa ederek Anadolu'ya geçti ve Millî Mücadele'yi desteklemeye başladı. Bir süre Uşak-Eşme bölgesindeki Kuva-yı Milliye teşkilatı içerisinde faaliyette bulundu. Bu sırada Ankara'da açılması kararlaştırılan TBMM için yapılan seçimlerde Karahisar-ı Sahip (Afyonkarahisar) Milletvekili seçildi. Ankara'ya gelerek TBMM'nin 23 Nisan 1920 tarihindeki açılışında hazır bulundu. Meclis çalışmaları sırasında Müdafaa-i Milliye, Hariciye, Nafia, Encümen-i Mahsus ve Divan-ı Muhasebat komisyonlarında üye olarak görev yaptı. Ayrıca Koçgiri Tahkik Kurulunda üye olarak bulundu. TBMM milletvekilleri arasındaki ayrışmada muhalefeti temsil eden İkinci Grup'ta yer aldı. TBMM I. Dönem (1920-1923) milletvekilliği sona erince tekrar aday olmadı. İzmir'e yerleşti. Bir süre İzmir Hava Gazası Şirketinde Belediye Komiseri olarak çalıştı. Bu arada 1928 yılında yüzbaşı rütbesiyle askerlikten emekli edildi. 1934'te Bursa Işıklar Askerî Lisesine Fransızca Öğretmeni olarak atandı. 1938 yılında Kırıkkale Askerî Sanat Lisesine nakledildi ve bu okulun müdürlüğüne getirildi. 1939 yılında bu son görevinden ayrıldı ve Bursa'ya yerleşti. Hayatının bundan sonraki kısmında herhangi bir resmî veya siyasi görev almadı. 6 Mayıs 1948 tarihinde Bursa'da öldü.

BİBLİYOGRAFYA

Cumhuriyet Arşivi Belgeleri:

BCA, 30.10.0.0/5.28.44; BCA, 30.11.1.0/39.12.12; BCA, 490.1.0.0/517.2076.1

TBMM Arşivi Belgeleri:

https://www.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d01/SM_239_1_1.pdf

Seçilmiş Kaynaklar:

TBMM Aza-yı Kiramı Cedveli, s. 16, Ankara, 1337 (1921)

TBMM Aza-yı Kiramı Albümü, s. 103, Ankara [1922]

TBMM Albüm Dönem 1, TBMM'nin 25. Yıldönümünü Anış, s. 40, Ankara 1945

TBMM Albümü 1920-1973, s. 40, Ankara 1973

TBMM Albümü 1920-2010, c. 1, s. 38, Ankara 2010

Fahri Çoker, *Türk Parlamento Tarihi*, c. 3, s. 30 ve 568-569, Ankara 1995

Cepheden Meclise, s. 114-115, Ankara 1999

MEHMET ŞÜKRÜ BEY (KOÇ)

(d. Afyonkarahisar 1886, ö. Afyonkarahisar 1938)

Literatürde doğum yılı 1887 olarak gösterilmekteyse de Osmanlı sicil kaydında hicri 1303 yılında (miladi 1886) doğduğu ifade edilmektedir. Afyonkarahisar'da doğmuştur. Koç Ağazade Hacı Abdullah Efendi'nin oğludur. İlk eğitimini Afyonkarahisar'da ve orta eğitimini ise Afyonkarahisar ve İstanbul'da tamamladı. Ardından İstanbul Hukuk Mektebine girdi ve bu okuldan 1911 yılında mezun oldu. 1912 yılında Kilis Bidayet Mahkemesi Savcı Yardımcısı olarak devlet hizmetine girdi. Uzun yıllar sürdürdüğü bu görevden istifa ederek 1919 yılında devlet memurluğundan ayrıldı. Memleketi Afyonkarahisar'a dönerek serbest avukatlık yapmaya başladı. I. Dünya Savaşı'nın (1914-1918) sona ermesi ve Mondros Ateşkes Antlaşması'nın (30 Ekim 1918) imzalanmasından sonra Millî Mücadele'yi destekledi. Afyonkarahisar'da yayınladığı "İkaz" gazetesinde Millî Mücadele yanlısı yazılar kaleme aldı. Sivas Kongresi'ne (4-11 Eylül 1919) Afyonkarahisar temsilcisi olarak katıldı. Ankara'da açılması kararlaştırılan TBMM için yapılan seçimlerde Karahisar-ı Sahip (Afyonkarahisar) Milletvekili seçildi. Ankara'ya gelerek TBMM'nin 23 Nisan 1920 tarihindeki açılışında hazır bulundu. Meclis çalışmaları sırasında Adliye, Kanun-ı Esasi, İrşad, Kavanin-i Maliye, Hariciye, Divan-ı Muhasebat ve Encümen-i Mahsus komisyonlarında üye olarak görev yaptı. TBMM milletvekilleri arasında yaşanan ayrışmadan sonra muhalefeti temsil eden İkinci Grup'ta yer aldı. TBMM kürsüsünde en çok söz alan milletvekillerinden biri oldu. TBMM I. Dönem (1920-1923) milletvekilliği sona erince yeniden aday olmadı. Memleketi Afyonkarahisar'a döndü ve serbest avukatlık yapmaya devam etti. Hayatının bundan sonraki kısmında bir daha herhangi bir resmî veya siyasi görev almadı. 10 Mart 1938 tarihinde Afyonkarahisar'da öldü.

BİBLİYOGRAFYA

Osmanlı Arşivi Belgeleri:

BOA, DH.SAİD.d, 188/243; BOA, İ.DUİT, 52/25; BOA, BEO, 4568/342570; BOA, DH.KMS, 21/14; BOA, DH.İ.UM.EK, 115/1

Cumhuriyet Arşivi Belgeleri:

BCA, 30.10.0.0/5.28.2; BCA, 30.10.0.0/5.28.33; BCA, 30.11.1.0/125.37.11; BCA, 490.1.0.0/517.2076.1

TBMM Arşivi Belgeleri:

https://www.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d01/SM_241_1_1.pdf

Seçilmiş Kaynaklar:

TBMM Aza-yı Kiramı Cedveli, s. 16, Ankara, 1337 (1921)

TBMM Aza-yı Kiramı Albümü, s. 104, Ankara [1922]

TBMM Albüm Dönem 1, TBMM'nin 25. Yıldönümünü Anış, s. 41, Ankara 1945

TBMM Albümü 1920-1973, s. 41, Ankara 1973

TBMM Albümü 1920-2010, c. 1, s. 38, Ankara 2010

Fahri Çoker, *Türk Parlamento Tarihi*, c. 3, s. 30 ve 572-573, Ankara 1995

HALİL HİLMİ BEY (BOZCA)

(d. Bolvadin 1886, ö. Afyonkarahisar 1957)

1886 yılında Afyonkarahisar'ın Bolvadin ilçesinde doğdu. Hacı İbrahim Ağa'nın oğludur. İlk eğitimini Bolvadin'de ve orta eğitimini ise Akşehir ve Konya'da tamamladı. Daha sonra İstanbul'a gelerek Hukuk Mektebine girdi. Bu okuldan 1912 yılında mezun oldu. 1913 yılında İstanbul Evkaf Mahkemesi Üyeliğine atanarak devlet hizmetine girdi. Ardından sırasıyla Saruhan (Manisa) Bidayet Mahkemesi Üyeliği (1914) ve Karahisar-ı Sahip (Afyonkarahisar) Bidayet Mahkemesi Üyeliği görevlerinde bulundu. Bu son görevinde iken 1919 yılında istifa ederek devlet memurluğundan ayrıldı. Afyonkarahisar'da serbest avukatlık yapmaya başladı. I. Dünya Savaşı'nın (1914-1918) sona ermesi ve Mondros Ateşkes Antlaşması'nın (30 Ekim 1918) imzalanmasından sonra Millî Mücadelè'yi destekledi. Afyonkarahisar Müdafaa-i Hukuk Cemiyetinde aktif olarak faaliyette bulundu. Ankara'da açılması kararlaştırılan TBMM için yapılan seçimlerde Karahisar-ı Sahip (Afyonkarahisar) Milletvekili seçildi. Ankara'ya gelerek TBMM'nin 23 Nisan 1920 tarihindeki açılışında hazır bulundu. Meclis çalışmaları sırasında Adliye ve Defter-i Hakani komisyonlarında üye olarak görev yaptı. İzinli olarak gittiği Afyonkarahisar'dan izin süresi dolmasına rağmen, hastalığı nedeniyle Ankara'ya dönmemesi üzerine, TBMM Genel Kurulunun 8 Ağustos 1921 tarihinde aldığı kararla milletvekilliğinden istifa etmiş sayıldı. Böylece TBMM I. Dönem (1920-1923) milletvekilliği sona ermiş oldu. Bu tarihten sonra Afyonkarahisar'da serbest avukatlık yapmaya devam etti. 1941-1946 yılları arasında Afyonkarahisar Barosu Başkanlığında bulundu. 1946 yılında Demokrat Partinin Afyonkarahisar teşkilatı kurucuları arasında yer aldı. 31 Aralık 1957 tarihinde Afyonkarahisar'da öldü. Oğlu Ahmet Hazım Bozca (ö. 1971) TBMM VIII. Döneminde (1946-1950) Afyonkarahisar Milletvekili olarak görev yapmıştır.

BİBLİYOGRAFYA

Cumhuriyet Arşivi Belgeleri:

BCA, 490.1.0.0/517.2076.1

TBMM Arşivi Belgeleri:

https://www.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d01/SM_238_1_1.pdf

Seçilmiş Kaynaklar:

TBMM Aza-yı Kiramı Cedveli, s. 16, Ankara, 1337 (1921)

TBMM Albüm Dönem 1, TBMM'nin 25. Yıldönümünü Anış, s. 40, Ankara 1945

TBMM Albümü 1920-1973, s. 40, Ankara 1973

TBMM Albümü 1920-2010, c. 1, s. 38 ve 66, Ankara 2010

Fahri Çoker, *Türk Parlamento Tarihi*, c. 3, s. 30 ve 567, Ankara 1995

Onur Zeki, *Birinci TBMM'de Bağımsız Mebuslar ve Yasama Çalışmaları (1920-1923)*, Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi, Ankara 2018

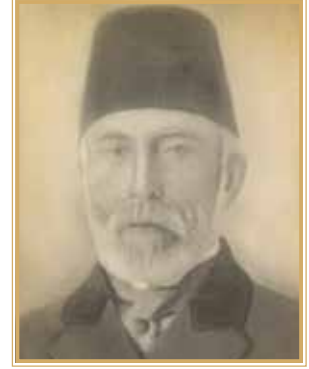

KARAHİSAR-I ŞARKİ (ŞEBİNKARAHİSAR)

TBMM

MUSTAFA SIRRI BEY

(d. Mesudiye 1861, ö. Mesudiye 1925)

1861 yılında o sıralarda ismi Milas (daha sonra Hamidiye) olan Ordu'nun Mesudiye ilçesinde doğdu. Serdarzade Ahmet Hulusi Bey'in oğludur. İlk ve orta eğitimini Mesudiye'de tamamladı. Ardından bir süre de medrese tahsili gördü. 1882 yılında Karahisar-1 Şarki (Şebinkarahisar) Müddei-i Umumilik (savcılık) Kâtibi olarak devlet hizmetine girdi. Ardından 1908 yılına kadar sırasıyla Karahisar-1 Şarki (Şebinkarahisar) Bidayet Mahkemesi İkinci Kâtibi, Başkâtibi ve Üye Yardımcılığı görevlerini yürüttü. Son olarak Karahisar-1 Şarki (Şebinkarahisar) Reji Memurluğu görevine getirildi. Bu görevde iken Meşrutiyet'in yeniden ilanı (1908) sonrası açılan Osmanlı Mebusan Meclisi III. Dönemi (1908-1912) için yapılan seçimlerde Karahisar-1 Şarki (Şebinkarahisar) Mebusu seçildi. Dönem sonunda yeniden aday olmadı ve memleketine döndü. Bir süre tarım ve ticaretle meşgul oldu. I. Dünya Savaşı'nın (1914- 1918) sona ermesi ve Mondros Ateşkes Antlaşması'nın (30 Ekim 1918) imzalanmasından sonra Milli Mücadele'ye destek verdi. Karahisar-1 Şarki (Şebinkarahisar) Müdafaa-i Hukuk Cemiyetinde aktif olarak faaliyet gösterdi. Erzurum Kongresi'ne (23 Temmuz-4 Ağustos 1919) Karahisar-1 Şarki (Şebinkarahisar) Temsilcisi olarak katıldı. Daha sonra Ankara'da açılması kararlaştırılan TBMM için yapılan seçimlerde Karahisar-1 Şarki (Şebinkarahisar) Milletvekili seçildi. 10 Mayıs 1920 tarihinde Ankara'ya geldi ve TBMM çalışmalarına katıldı. Meclis çalışmaları sırasında Dahiliye, Şeriye-Evkaf, Kavanin-i Maliye ve Kanun-ı Esasi komisyonları ile Memurin Muhakematı Tetkik Kurulunda üye olarak görev yaptı. TBMM I. Dönem (1920-1923) milletvekilliği sona erince tekrar aday olmadı. Memleketi Mesudiye'ye döndü ve serbest avukatlık yapmaya başladı. Hayatının kalan kısmını Mesudiye'de geçirdi ve bir daha herhangi bir resmî veya siyasi görev almadı. 3 Kasım 1925 tarihinde Mesudiye'de öldü. Soyadı Kanunu (1934) çıktıktan sonra ailesi "SERDAROĞLU" soyadını aldı.

BİBLİYOGRAFYA

Osmanlı Arşivi Belgeleri:

BOA, TS.MA.e, 379/638

Cumhuriyet Arşivi Belgeleri:

BCA, 30.10.0.0/5.29.20;BCA, 30.18.1.1/1.5.16

TBMM Arşivi Belgeleri:

https://www.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d01/SM_248_1_1.pdf

Seçilmiş Kaynaklar:

TBMM Aza-yı Kiramı Cedveli, s. 15, Ankara, 1337 (1921)

TBMM Aza-yı Kiramı Albümü, s. 102, Ankara [1922]

TBMM Albüm Dönem 1, TBMM'nin 25. Yıldönümünü Anış, s. 42, Ankara 1945

TBMM Albümü 1920-1973, s. 42, Ankara 1973

TBMM Albümü 1920-2010, c. 1, s. 39 ve 66, Ankara 2010

Fahri Çoker, *Türk Parlamento Tarihi*, c. 3, s. 30 ve 588, Ankara 1995

MEHMET VASFİ BEY

(d. Şebinkarahisar 1863, ö. Şebinkarahisar 1932)

1861 yılında Giresun'un Şebinkarahisar ilçesinde doğdu. Haffafzade Mustafa Hulusi Efendi'nin oğludur. İlk ve orta eğitimini Şebinkarahisar'da tamamladı. Ayrıca bir süre de medrese tahsili gördü. 1880 yılında Karahisar-1 Şarki (Şebinkarahisar) Ticaret Mahkemesi Kâtibi olarak devlet hizmetine girdi. Daha sonra sırasıyla Karahisar-1 Şarki (Şebinkarahisar) Bidayet Mahkemesi Hukuk Dairesi Zabıt Kâtibi (1882), Karahisar-1 Şarki (Şebinkarahisar) Bidayet Mahkemesi Hukuk Dairesi Üye Yardımcısı (1883), Karahisar-1 Şarki (Şebinkarahisar) Bidayet Mahkemesi Başkâtibi (1888), tekrar Karahisar-1 Şarki (Şebinkarahisar) Bidayet Mahkemesi Hukuk Dairesi Üye Yardımcısı (1888) ve ikinci defa Karahisar-1 Şarki (Şebinkarahisar) Bidayet Mahkemesi Başkâtibi (1900) olarak görev yaptı. Bu süreçte İttihat ve Terakki Cemiyeti yanlısı fikirleri benimsedi. Bu nedenle 1904 yılında görevinden azledildi. Meşrutiyet'in yeniden ilanından (1908) sonra ise İttihat ve Terakki Fırkası içerisinde politikaya girdi. Osmanlı Mebusan Meclisine IV. Dönem'de (1912) Karahisar-1 Şarki (Şebinkarahisar) Mebusu seçildi. Bu sırada 1912 yılında memurluktan emekliye ayrıldı. Mebusluğu sona erince memleketi Şebinkarahisar'a döndü. 1913 yılında Sivas Vilayeti İdare Meclisi Üyeliğine seçildi. Daha sonra 1914-1917 yılları arasında Şebinkarahisar'da öğretmenlik görevinde bulundu. I. Dünya Savaşı'nın (1914-1918) sona ermesi ve Mondros Ateşkes Antlaşması'nın (30 Ekim 1918) imzalanması üzerine Millî Mücadele'ye destek vermeye başladı. Ankara'da TBMM'nin açılmasına karar verilmesi üzerine yapılan seçimlerde Karahisar-1 Şarki (Şebinkarahisar) Milletvekili seçildi. 9 Mayıs 1920 tarihinde Ankara'ya gelerek TBMM çalışmalarına katıldı. Meclis çalışmaları sırasında Maarif ve Layiha komisyonlarında üye olarak bulundu. TBMM I. Dönem (1920-1923) milletvekilliği sona erince bir daha aday olmadı. Memleketi Şebinkarahisar'a döndü ve serbest avukatlık yapmaya başladı. Hayatının bundan sonraki kısmını memleketinde geçirdi ve bir daha herhangi bir resmî veya siyasi görev almadı. 7 Şubat 1932 tarihinde Şebinkarahisar'da öldü. Soyadı Kanunu (1934) çıktıktan sonra ailesi "SEÇER" soyadını aldı.

BİBLİYOGRAFYA

TBMM Arşivi Belgeleri:

https://www.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d01/SM_245_1_1.pdf

Seçilmiş Kaynaklar:

TBMM Aza-yı Kiramı Cedveli, s. 15, Ankara, 1337 (1921)

TBMM Aza-yı Kiramı Albümü, s. 102, Ankara [1922]

TBMM Albüm Dönem 1, TBMM'nin 25. Yıldönümünü Anış, s. 41, Ankara 1945

TBMM Albümü 1920-1973, s. 41, Ankara 1973

TBMM Albümü 1920-2010, c. 1, s. 39 ve 66, Ankara 2010

Fahri Çoker, *Türk Parlamento Tarihi*, c. 3, s. 30 ve 582-583, Ankara 1995

MEHMET MESUT BEY (BENLİ)

(d. Hopa 1867, ö. Osmaniye 1937)

Literatürde doğum tarihi 1868 olarak gösterilmişse de Osmanlı sicil kaydında hicri 1284 ve rumi 1283 yılında (miladi 1867) doğduğu ifade edilmektedir. Artvin'in Hopa ilçesinde doğmuştur. Eski kaymakamlardan Memoyzade Hacı Memiş Rüştü Bey'in oğludur. İlk ve orta eğitimini Hopa'da tamamladı. Daha sonra İstanbul'a gelerek Mülkiye Mektebine girdi. Bu okuldan 1894 yılında mezun oldu. Aynı yıl Selanik Vilayeti Maiyet Memuru olarak devlet hizmetine girdi. Ardından sırasıyla Yenice-i Vardar (Giannitsa) Kaymakam Vekili (1896), Silvan Kaymakamı (1897), Palu Kaymakamı (1902), tekrar Silvan Kaymakamı (1902), Payas Kaymakamı (1903), Osmaniye Kaymakamı (1904), Kars-ı Zulkadiriye (Kadirli) Kaymakamı (1906), Katif Kaymakamı (1906), Basrülharir Kaymakamı (1907), Benisaab Kaymakamı (1908), Tercan Kaymakamı (1911), Zaho Kaymakamı (1915), Revandiz Kaymakamı (1918), Derik Kaymakamı (1919) ve Suşehri Kaymakamı (1920) olarak görev yaptı. Bu son görevinde iken Millî Mücadele'ye destek vermeye başladı. Ankara'da açılması kararlaştırılan TBMM için yapılan seçimlerde Karahisar-ı Şarki (Şebinkarahisar) Milletvekili seçildi. 9 Mayıs 1920 tarihinde Ankara'ya gelerek TBMM çalışmalarına katıldı. Meclis çalışmaları sırasında İrşad, Kavanin-i Maliye, Müvazene-i Maliye, İstida ve Dahiliye komisyonlarında üye olarak görev yaptı. TBMM I. Dönem (1920-1923) milletvekilliği sona erince tekrar aday olmadı. Mülki idarecilik görevine geri döndü. Sırasıyla Artvin Mutasarrıf Vekilliği (1923), Silivri Kaymakamlığı (1924) ve Kandıra Kaymakamlığı (1926) görevlerine atandı. Bu son görevinde iken 1928 yılında emekliye ayrıldı. Bundan sonraki hayatını Osmaniye'de geçirdi. Bir daha herhangi bir resmî veya siyasi görevde bulunmadı. 19 Eylül 1937 tarihinde Osmaniye'de öldü.

BİBLİYOGRAFYA

Osmanlı Arşivi Belgeleri:

BOA, DH.SAİD.d, 76/59; BOA, DH.SAİD.d, 150/157; BOA, İ.DH, 1350/40; BOA, İ.DH, 1405/32; BOA, İ.DH, 1424/37; BOA, İ.DH, 1441/35; BOA, İ.DH, 1458/27; BOA, İ.DH, 1470/39; BOA, İ.DH, 1489/16; BOA, İ.DUİT, 114/10; BOA, DH.ŞFR, 84/98; BOA, DH.ŞFR, 573/40; BOA, DH.ŞFR, 623/47; BOA, BEO, 4503/337718; BOA, İ.DUİT, 47/92; BOA, İ.DUİT, 48/103

Cumhuriyet Arşivi Belgeleri:

BCA, 30.11.1.0/29.43.17

TBMM Arşivi Belgeleri:

https://www.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d01/SM_247_1_1.pdf

Seçilmiş Kaynaklar:

TBMM Aza-yı Kiramı Cedveli, s. 15, Ankara, 1337 (1921)

TBMM Aza-yı Kiramı Albümü, s. 102, Ankara [1922]

TBMM Albüm Dönem 1, TBMM'nin 25. Yıldönümünü Anış, s. 42, Ankara 1945

TBMM Albümü 1920-1973, s. 42, Ankara 1973

TBMM Albümü 1920-2010, c. 1, s. 39 ve 66, Ankara 2010

Fahri Çoker, *Türk Parlamento Tarihi*, c. 3, s. 30 ve 586-587, Ankara 1995

Ali Çankaya, *Yeni Mülkiye Tarihi ve Mülkiyeliler*, c. 3, s. 568-569, Ankara 1968-1969

ALİ SURURİ EFENDİ

(d. Şebinkarahisar 1888, ö. Şebinkarahisar 1926)

1888 yılında Giresun'un Şebinkarahisar ilçesinde doğdu. Kadızade Mustafa Asım Efendi'nin oğludur. İlk ve orta eğitimini Şebinkarahisar'da tamamladı. 1903 yılında Karahisar-ı Şarki (Şebinkarahisar) Sancağı Şeriye Mahkemesi İkinci Kâtibi olarak devlet hizmetine girdi. Daha sonra 1905 yılında aynı mahkemenin Başkâtipliğine atandı. 1911 yılında Mesudiye Kazası Naipliği (kadılık) ve Mesudiye Bidayet Mahkemesi Başkanlığına terfi ettirildi. Bu son görevinden 1913 yılında istifa etti. Ardından serbest avukatlık yapmaya başladı. I. Dünya Savaşı'nın (1914-1918) sona ermesi ve Mondros Ateşkes Antlaşması'nın (30 Ekim 1918) imzalanmasından sonra Millî Mücadele'ye destek vermeye başladı. Ankara'da açılması kararlaştırılan TBMM için yapılan seçimlerde Karahisar-ı Şarki (Şebinkarahisar) Milletvekili seçildi. 9 Mayıs 1920 tarihinde Ankara'ya gelerek TBMM çalışmalarına katıldı. Meclis çalışmaları sırasında Şeriye-Evkaf, Adliye, İrşad ve Kanun-ı Esasi komisyonları ile Memurin Muhakematı Tetkik Kurulunda üye olarak görev yaptı. TBMM I. Dönem (1920-1923) milletvekilliğinin ardından II. Dönem'de (1923-1927) yine Karahisar-ı Şarki (Şebinkarahisar) Milletvekili olarak TBMM çatısı altında bulundu. Bu dönemde iki defa (1924 ve 1925) TBMM Başkan Vekili seçildi. TBMM II. Dönem (1923-1927) milletvekilliği devam ettiği sırada 30 Eylül 1926 tarihinde memleketi Şebinkarahisar ile Alucra arasındaki yolda geçirdiği bir trafik kazası sonucu öldü. Soyadı Kanunu (1934) çıktıktan sonra ailesi "TÖNÜK" soyadını aldı.

BİBLİYOGRAFYA

Osmanlı Arşivi Belgeleri:

BOA, DH.İ.UM.EK, 117/18

Cumhuriyet Arşivi Belgeleri:

BCA, 30.10.0.0/3.15.14; BCA, 30.10.0.0/6.36.24; BCA, 30.10.0.0/6.36.26;
BCA, 30.10.0.0/7.39.4; BCA, 30.10.0.0/7.40.25; BCA, 30.10.0.0/7.40.27;
BCA, 30.10.0.0/7.41.4; BCA, 30.10.0.0/7.42.4; BCA, 30.10.0.0/7.42.9; BCA,
30.10.0.0/7.42.20; BCA, 30.10.0.0/7.42.23; BCA, 30.10.0.0/7.43.37; BCA,
30.10.0.0/8.45.10; BCA, 30.10.0.0/74.485.7; BCA, 30.10.0.0/181.251.11; BCA,
30.10.0.0/192.314.1; BCA, 30.11.1.0/2.6.6

TBMM Arşivi Belgeleri:

https://www.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d01/SM_237_1_1.pdf

https://www.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d02/SM_237_1_2.pdf

https://www.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d02/HT_237_1_2.pdf

Seçilmiş Kaynaklar:

TBMM Aza-yı Kırımı Cedveli, s. 15, Ankara, 1337 (1921)

TBMM Aza-yı Kırımı Albümü, s. 101, Ankara [1922]

TBMM Albüm Dönem 1, TBMM'nin 25. Yıldönümünü Anış, s. 41, Ankara 1945

TBMM Albümü 1920-1973, s. 41, Ankara 1973

TBMM Albümü 1920-2010, c. 1, s. 39, 66 ve 103, Ankara 2010

Fahri Çoker, *Türk Parlamento Tarihi*, c. 3, s. 30 ve 581, Ankara 1995

Ali Sururi Tönük, *Yakın Tarihe Tanıklığım*, Ankara 2013

MEMDUH NECDET BEY (ERBERK)

(d. İstanbul 1890, ö. İstanbul 1957)

1890 yılında İstanbul'un Üsküdar ilçesinde doğdu. Topçu binbaşılardan Osman Vafi Bey'in oğludur. İlk ve orta eğitimini Çanakkale'de tamamladı. Daha sonra İstanbul'da Kuleli Askerî İdadisine girdi. Ancak bu okulda tahsiline devam ederken İttihat ve Terakki Cemiyeti yanlısı fikirleri benimsediği gerekçesiyle okuldan uzaklaştırıldı. Taşradaki Hecin süvari alaylarında görevlendirildi. 1909 yılında jandarma sınıfına geçti. Askerlik kariyeri boyunca sırasıyla mülazım-ı sani-teğmen (1913), mülazım-ı evvel-üsteğmen (1916) ve yüzbaşı (1924) rütbelerini aldı. Bu süreçte Şam, Halep, Urfa, Çatalca, İstanbul, Çankırı, Çanakkale, Galiçya, Karadeniz Ereğlisi, Düzce, Samsun ve Merzifon'da muhtelif kademelerde jandarma subayı olarak görev yaptı. Balkan Savaşı (1912-1913) ve I. Dünya Savaşı'nda (1914-1918) çeşitli cephelerde muharebelere katıldı. Son olarak 1918 yılı sonlarında Merzifon Jandarma Bölük Komutanlığına atandı. I. Dünya Savaşı'nın sona ermesi ve Mondros Ateşkes Antlaşması'nın (30 Ekim 1918) imzalanması üzerine Millî Mücadele'ye destek vermeye başladı. Sivas Kongresi (4-11 Eylül 1919) sırasında Mustafa Kemal Paşa'nın maiyetinde görev yaptı. Ardından aynı yıl Mesudiye Jandarma Bölük Komutanlığına nakledildi. Bu sırada Ankara'da açılması kararlaştırılan TBMM için yapılan seçimlerde Karahisar-ı Şarki (Şebinkarahisar) Milletvekili seçildi. 4 Mayıs 1920 tarihinde Ankara'ya gelerek TBMM çalışmalarına katıldı. Meclis çalışmaları sırasında Müvazene-i Maliye, Defter-i Hakani, İktisat ve Müdafaa-i Milliye komisyonlarında üye olarak görev yaptı. I. İnönü Savaşı'nda (6-11 Ocak 1921) günümüzde Bursa'nın Kestel ilçesine bağlı Ümitalan ve Şükraniye (Kazancı) köyleri ile İnegöl ilçesine bağlı Şehitler (Doma) köyü arasında düşman siperlerine 300 metre kadar yaklaşarak bizzat çatışmalara girdi. Aynı yıl TBMM Başkanlığından izin alarak Güney Cephesi'ndeki çatışmalara da katıldı. TBMM I. Dönem (1920-1923) milletvekilliği sona erince tekrar aday olmadı. Askerlik mesleğine jandarma sınıfında devam etti. 1924 yılında Avanos ve Kırşehir Jandarma Bölük Komutanlıklarında bulundu. Daha sonra mülkiye idareciliğine geçerek sırasıyla Burhaniye (1924), Balya (1926), Of (1927), Devrek (1928), Kulp (1929) ve Serik (1931)

Kaymakamlıklarına atandı. Daha sonra Antalya Polis Müdürü (1932), Adana Emniyet Müdürü (1933), İçişleri Bakanlığı merkez bürokratı (1934) ve Meriç Kaymakamı (1935) olarak görev yaptı. Bu son görevinde iken 1936 yılında emekliye ayrıldı. Ardından bir süre öğretmenlik ve CHP öğrenci müfettişliği yaptı. Daha sonra Toprak Mahsulleri Ofisi Memuru olarak Urfa, Diyarbakır ve İzmir'de bulundu. Bu son görevinden 1948 yılında ayrıldıktan sonra herhangi bir resmî görev almadı. Hayatının bundan sonraki kısmını İstanbul'da geçirdi. 13 Temmuz 1957 tarihinde İstanbul'da öldü.

BİBLİYOGRAFYA

Cumhuriyet Arşivi Belgeleri:

BCA, 30.11.1.0/9.34.15; BCA, 30.11.1.0/16.34.12; BCA, 30.11.1.0/27.32.9; BCA, 30.11.1.0/30.3.10; BCA, 30.11.1.0/31.9.4; BCA, 30.11.1.0/70.15.10; BCA, 30.11.1.0/84.2.5; BCA, 30.18.1.1/7.27.6; BCA, 490.1.0.0/391.1655.1; BCA, 490.1.0.0/1613.585.1

TBMM Arşivi Belgeleri:

https://www.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d02/HT_237_1_2.pdf

Seçilmiş Kaynaklar:

TBMM Aza-yı Kiramı Cedveli, s. 15, Ankara, 1337 (1921)

TBMM Aza-yı Kiramı Albümü, s. 103, Ankara [1922]

TBMM Albüm Dönem 1, TBMM'nin 25. Yıldönümünü Anış, s. 42, Ankara 1945

TBMM Albümü 1920-1973, s. 42, Ankara 1973

TBMM Albümü 1920-2010, c. 1, s. 39, Ankara 2010

Fahri Çoker, *Türk Parlamento Tarihi*, c. 3, s. 30 ve 584-585, Ankara 1995

Cepheden Meclise, s. 121, Ankara 1999

KARESİ (BALIKESİR)

TBMM

İBRAHİM CEVDET BEY (YÖRÜK)

(d. Balıkesir 1877, ö. Balıkesir 1960)

1877 yılında Balıkesir’de doğdu. Yörükzade Ali Bey’in oğludur. İlk ve orta eğitimini Balıkesir’de tamamladı. Uzun yıllar ailesinin sahip olduğu çiftliklerde tarım ve ticaret işleriyle meşgul oldu. I. Dünya Savaşı’nın (1914-1918) sona ermesi ve Mondros Ateşkes Antlaşması’nın imzalanmasından (30 Ekim 1918) sonra Milli Mücadele’ye destek verdi. İzmir’in Yunanlılar tarafından işgal edilmesi (15 Mayıs 1919) üzerine Balıkesir bölgesindeki Kuva-yı Milliye teşkilatında aktif olarak faaliyet gösterdi. Balıkesir Müdafaa-i Hukuk Cemiyetinin kurucuları arasında yer aldı. Ankara’da TBMM’nin açılmasına karar verilmesinden sonra Edirne, Aydın ve Karesi’den aynı anda milletvekili seçilen ve bunlardan Edirne’yi tercih eden Musa Kazım Paşa’nın (Karabekir) yerine yapılan seçimde Karesi (Balıkesir) Milletvekili seçildi. Ancak Yunan işgal kuvvetlerine karşı verilen mücadeleye iştirak etmesinden dolayı TBMM çalışmalarına hemen katılamadı. Bu mücadele sırasında bir süre Yunan kuvvetleri elinde esir kaldı. Nihayet 1921 yılı Mart ayında kaçmayı başararak Ankara’ya geldi ve 7 Nisan 1921 tarihinde TBMM çalışmalarına katıldı. Meclis çalışmaları sırasında Defter-i Hakani, İktisat ve Nafia komisyonlarında üye olarak bulundu. TBMM I. Dönem (1920-1923) milletvekilliği sona erince yeniden aday olmadı. Memleketi Balıkesir’e dönerek tarım ve ticaretle meşgul olmaya devam etti. Serbest Cumhuriyet Fırkasının kurulması (1930) üzerine Cumhuriyet Halk Partisi’nde yeniden siyasete döndü. CHP’nin Balıkesir Merkez İlçe Başkanlığına getirildi. TBMM IV. Dönem (1931-1934) için yapılan seçimlerde ise tekrar Balıkesir Milletvekili seçildi. Bu dönem milletvekilliği sona erince yeniden aday olmadı. Balıkesir’e dönerek ticaret ve tarım işleriyle meşgul olmaya devam etti. Hayatının kalan kısmında bir daha herhangi bir resmî veya siyasi görev almadı. TBMM I. Dönem (1920-1923) milletvekillerine yardım yapılmasını öngören ve 1941, 1943 ve 1948 yıllarında çıkarılan kanunlar kapsamında kendisine devletten maddi destek tahsis edildi. 5 Kasım 1960 tarihinde Balıkesir’de öldü.

BİBLİYOGRAFYA

Cumhuriyet Arşivi Belgeleri:

BCA, 30.10.0.0/5.29.38; BCA, 30.10.0.0/5.30.17; BCA, 30.10.0.0/5.30.26; BCA, 30.10.0.0/5.30.28; BCA, 30.10.0.0/5.30.29; BCA, 30.10.0.0/74.488.20

TBMM Arşivi Belgeleri:

https://www.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d01/SM_252_1_1.pdf

https://www.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d04/SM_252_1_4.pdf

https://www.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d04/HT_252_1_4.pdf

Seçilmiş Kaynaklar:

TBMM Aza-yı Kiramı Cedveli, s. 15, Ankara, 1337 (1921)

TBMM Aza-yı Kiramı Albümü, s. 99, Ankara [1922]

TBMM Albüm Dönem 1, TBMM'nin 25. Yıldönümünü Anış, s. 43, Ankara 1945

TBMM Albümü 1920-1973, s. 43, Ankara 1973

TBMM Albümü 1920-2010, c. 1, s. 40, Ankara 2010

Fahri Çoker, *Türk Parlamento Tarihi*, c. 3, s. 30 ve 597-598, Ankara 1995

Onur Zeki, *Birinci TBMM'de Bağımsız Mebuslar ve Yasama Çalışmaları (1920-1923)*, Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi, Ankara 2018

İrşad Sami Yuca, "I. TBMM'nin Yardıma Muhtaç Mebusları Meselesi", *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 9/42 (2016), s. 831-845

ABDÜLGAFUR EFENDİ (İŞTİN)

(d. Balıkesir 1879, ö. Balıkesir 1951)

1879 yılında Balıkesir’de doğdu. Balıkesir Müderrislerinden Hacı Emin Ağazade Osman Nuri Efendi’nin oğludur. İlk ve orta eğitimini Balıkesir’de tamamladı. Daha sonra medrese tahsili gördü ve 1908 yılında müderrislik icazetnamesi aldı. Balıkesir’de Hacı Halil Efendi Medresesi (1912) ile Darülhilafe Medresesinde (1914) müderris olarak görev yaptı. I. Dünya Savaşı’nın (1914-1918) sona ermesi ve Mondros Ateşkes Antlaşması’nın (30 Ekim 1918) imzalanmasından sonra Millî Mücadele’ye destek vermeye başladı. Bu tavrı nedeniyle İstanbul Hükûmeti tarafından 1919 yılında müderrislik görevinden azledildi. Bölgedeki Kuva-yı Milliye örgütlenmesinde aktif olarak faaliyet gösterdi. Balıkesir Kongresi (1919) ile Alaşehir Kongresi’ne (1919) katıldı. Başında bulunduğu gönüllü kuvvetlerle Anzavur İsyanı’nın (1919-1920) bastırılması için yapılan askerî harekâta destek verdi. Daha sonra Ankarada açılması kararlaştırılan TBMM için yapılan seçimlerde Karesi (Balıkesir) Milletvekili seçildi. 9 Mayıs 1920 tarihinde Ankara’ya gelerek TBMM çalışmalarına katıldı. Meclis çalışmaları sırasında Maarif ve Şeriye-Evkaf komisyonlarında üye olarak görev yaptı. 1920 ve 1921 yıllarında TBMM tarafından cepheleri ziyaret etmekle görevlendirilen milletvekili heyetlerinde yer aldı. Bu ziyaretler esnasında askerlerin ve halkın moralini yükseltecek konuşmalar yaptı. Ayrıca 1921 yılında Koçgiri İsyanı Tahkik Heyetinde bulundu. TBMM I. Dönem (1920-1923) milletvekilliği sona erince tekrar aday olmadı. Balıkesir’e dönerek Darülhilafe Medresesindeki müderrislik görevine devam etti (1923-1924). Ardından Balıkesir’deki İmam-Hatip okullarında öğretmenlik yaptı (1925-1926). Son olarak ise 1926 yılında Balıkesir vaziliğine atandı. Bu son görevinden 1933 yılında emekliye ayrıldı. Emekliye ayrıldıktan sonra bir daha herhangi bir resmî veya siyasi görevde bulunmadı. Hayatının kalan kısmını Balıkesir’de geçirdi. 2 Temmuz 1951 tarihinde Balıkesir’de öldü. Oğlu Mücteba İştin (ö. 1984), TBMM IX. Dönem (1950-1954), X. Dönem (1954-1957) ve XI. Dönem’de (1957-1960) Balıkesir Milletvekili olarak görev yapmıştır.

BİBLİYOGRAFYA

Osmanlı Arşivi Belgeleri:

BOA, DH.UMVM, 62/22

Cumhuriyet Arşivi Belgeleri:

BCA, 30.10.0.0/5.28.23; BCA, 30.10.0.0/5.29.38; BCA, 30.10.0.0/5.30.17; BCA, 30.10.0.0/5.30.29; BCA, 30.10.0.0/5.30.26; BCA, 30.10.0.0/5.30.28; BCA, 30.10.0.0/80.529.7; BCA, 30.10.0.0/104.679.30; BCA, 30.10.0.0/195.334.13

TBMM Arşivi Belgeleri:

https://www.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d01/SM_249_1_1.pdf

Seçilmiş Kaynaklar:

TBMM Aza-yı Kiramı Cedveli, s. 15, Ankara, 1337 (1921)

TBMM Aza-yı Kiramı Albümü, s. 100, Ankara [1922]

TBMM Albüm Dönem 1, TBMM'nin 25. Yıldönümünü Anış, s. 42, Ankara 1945

TBMM Albümü 1920-1973, s. 42, Ankara 1973

TBMM Albümü 1920-2010, c. 1, s. 40, Ankara 2010

Fahri Çoker, *Türk Parlamento Tarihi*, c. 3, s. 30 ve 591-592, Ankara 1995

MEHMET VEHBİ BEY (BOLAK)

(d. Balıkesir 1880, ö. Balıkesir 1958)

Literatürde doğum tarihi 1881 veya 1882 olarak gösterilmişse de Osmanlı sicil kaydında hicri 1297 ve rumi 1296 yılında (miladi 1880) doğduğu ifade edilmektedir. Balıkesir’de doğmuştur. Balıkesir’deki İbrahim Bey Medresesi Müderrislerinden Hacı Yahya Nefi Efendi’nin oğludur. İlk ve orta eğitimini Balıkesir ve Bursa’da tamamladı. Daha sonra İstanbul’da Mülkiye Mektebine girdi. Bu okuldan 1906 yılında mezun oldu. Aynı yıl Hüdavendigâr (Bursa) Vilayeti Maiyet Memuru olarak devlet hizmetine girdi. Ardından sırasıyla Karesi (Balıkesir) Sancağı Maiyet Memuru (1906), Gönen Kaymakam Vekili (1907), Burhaniye Kaymakam Vekili (1907), Mihaliç (Karacabey) Kaymakam Vekili (1908), Balya Kaymakam Vekili (1909), Bala Kaymakamı (1909), Kızılkilise (Nazımiye) Kaymakamı (1909) ve Çarsancak (Akpazar) Kaymakamı (1910) olarak görev yaptı. Bu son görevinde iken Osmanlı Mebusan Meclisinin IV. Dönemi (1912) için yapılan seçimlerde Karahisar-ı Sahip (Afyonkarahisar) Mebusu seçildi. Ancak aynı yıl Mebusan Meclisinin kapatılması üzerine yeniden memuriyete döndü ve Eskişehir Kaymakamlığına (1913) atandı. Bu görevine devam ederken Osmanlı Mebusan Meclisinin V. Dönemi (1914-1918) için yapılan seçimlerde yine Karahisar-ı Sahip (Afyonkarahisar) Mebusu seçildi. Bu dönem mebusluğunun ardından tekrar memuriyete dönerek sırasıyla Karahisar-ı Sahip (Afyonkarahisar) Mutasarrıfı (1918) ve Çatalca Mutasarrıfı (1919) olarak görev yaptı. Bu sırada Millî Mücadele’ye destek vermeye başlaması üzerine İstanbul Hükûmeti tarafından 1919 yılında mutasarrıflık görevinden azledildi. İzmir’in Yunanlılar tarafından işgal edilmesi (15 Mayıs 1919) üzerine memleketi Balıkesir’de Kuva-yı Milliye örgütlenmesi için faaliyet gösterdi. Bu sırada yapılan Balıkesir Kongreleri’ne (1919-1920) katıldı. Ardından Ankara’da açılması kararlaştırılan TBMM için yapılan seçimlerde Karesi (Balıkesir) Milletvekili seçildi. 12 Temmuz 1920 tarihinde Ankara’ya gelerek TBMM çalışmalarına katıldı. Meclis çalışmaları sırasında Kanun-ı Esasi, Müdafaa-i Milliye, Dahiliye, Hariciye ve Müvazene-i Maliye komisyonlarında üye olarak bulundu. 1921 yılında Londra’ya gönderilen TBMM heyeti içerisinde yer aldı. Ayrıca 1922 yılında kısa süreliğine Ekonomi Bakanlığı ile İçişleri Bakanlığına vekâlet etti. TBMM milletvekilleri arasında yaşanan ayrışma sonrası iktidarı temsil eden Müdafaa-i Hukuk Grubunda (Birinci

Grup) yer aldı. TBMM I. Dönem (1920-1923) milletvekilliğinin ardından II. Dönem'de (1923- 1927) yeniden Balıkesir Milletvekili seçildi. Bu son milletvekilliğinin ardından tekrar aday olmadı ve memleketi Balıkesir'e yerleşti. 1928 yılında memurluktan emekliye ayrıldı. Hayatının bundan sonraki kısmını Balıkesir'de geçirdi. Bir daha herhangi bir resmî görev almadı. Ancak Serbest Cumhuriyet Fırkası (1930) ile Demokrat Parti'nin (1946) Balıkesir örgütlenmelerinde aktif olarak bulundu. 6 Nisan 1958 tarihinde Balıkesir'de öldü.

BİBLİYOGRAFYA

Osmanlı Arşivi Belgeleri:

BOA, DH.SAİD.d, 153/235; BOA, İ.DH, 1478/21; BOA, İ.DH, 1499/61; BOA, İ.DH, 1509/23; BOA, İ.DUİT, 42/80; BOA, İ.DUİT, 42/101, BOA, İ.DUİT, 42/121

Cumhuriyet Arşivi Belgeleri:

BCA, 30.10.0.0/6.35.14; BCA, 30.10.0.0/6.36.9; BCA, 30.10.0.0/6.38.36; BCA, 30.10.0.0/7.43.8; BCA, 30.10.0.0/7.43.18; BCA, 30.10.0.0/7.43.29; BCA, 30.10.0.0/181.251.6

TBMM Arşivi Belgeleri:

https://www.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d01/SM_254_1_1.pdf

https://www.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d02/SM_254_1_2.pdf

https://www.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d02/HT_254_1_2.pdf

Seçilmiş Kaynaklar:

TBMM Aza-yı Kiramı Cedveli, s. 15, Ankara, 1337 (1921)

TBMM Aza-yı Kiramı Albümü, s. 101, Ankara [1922]

TBMM Albüm Dönem 1, TBMM'nin 25. Yıldönümünü Anış, s. 43, Ankara 1945

TBMM Albümü 1920-1973, s. 43, Ankara 1973

TBMM Albümü 1920-2010, c. 1, s. 40 ve 104, Ankara 2010

Fahri Çoker, *Türk Parlamento Tarihi*, c. 3, s. 30 ve 602-603, Ankara 1995

Ali Çankaya, *Yeni Mülkiye Tarihi ve Mülkiyeliler*, c. 3, s. 1084-1086, Ankara 1968- 1969

HÜSEYİN HACİM MUHİTTİN BEY (ÇARIKLI)

(d. Uşak 1881, ö. İzmir 1965)

1881 yılında Uşak'ta doğdu. Ahmet Muhittin Efendi'nin oğludur. İlk ve orta eğitimini Urla ve İzmir'de tamamladı. Daha sonra İstanbul'da Mülkiye Mektebine girdi. Bu okuldan 1904 yılında mezun oldu. Aynı yıl Aydın (İzmir) Vilayeti Maiyet Memuru olarak devlet hizmetine girdi. Daha sonra sırasıyla Denizli Sancağı Maiyet Memuru (1904), Saruhan (Manisa) Sancağı Maiyet Memuru (1905), Kula Kaymakam Vekili (1905), Burhaniye Kaymakamı (1908), Gönen Kaymakamı (1909), Bergama Kaymakamı (1911), Tavas Kaymakamı (1912), Çeşme Kaymakamı (1912), Aydın (İzmir) Vilayeti Polis Müdürü (1914), Akhisar Kaymakamı (1915), Havran (Dera) Mutasarrıfı (1917) ve Karesi (Balıkesir) Mutasarrıfı (1918) olarak görev yaptı. Bu sırada I. Dünya Savaşı'nın (1914-1918) sona ermesi ve Mondros Ateşkes Antlaşması'nın (30 Ekim 1918) imzalanması üzerine Millî Mücadele'yi desteklemeye başladı. Bu nedenle 1919 yılında İstanbul Hükûmeti tarafından mutasarrıflık görevinden azledildi. İzmir'in Yunanlılar tarafından işgal edilmesi (15 Mayıs 1919) sonrasında ise Kuva-yı Milliye'nin teşkil edilmesi çalışmalarına katıldı. Bu kapsamda Balıkesir Kongresi (Temmuz 1919) ve Alaşehir Kongresi'ne (Ağustos 1919) katıldı. Balıkesir Müdafaa-i Hukuk Cemiyetinin kurucuları arasında yer aldı ve bu cemiyetin başkanlığını üstlendi. Bu sırada Son Osmanlı Mebusan Meclisi (1920) için yapılan seçimlerde Karesi (Balıkesir) Mebusu seçildi. İstanbul'un işgal edilmesi ve Osmanlı Mebusan Meclisinin kapatılması üzerine Anadolu'ya geçti. Ankara'ya geldi ve TBMM'nin 23 Nisan 1920 tarihindeki açılışında hazır bulundu. Kısa süre sonra TBMM tarafından Bursa Valiliğine atandı. Ancak Bursa'nın Yunanlılar tarafından işgal edilmesi (8 Temmuz 1920) üzerine tekrar TBMM çalışmalarına döndü. Daha sonra yine TBMM tarafından Konya İstiklal Mahkemesi Başkanlığı (1921-1922) ve El-Cezire (Diyarbakır) İstiklal Mahkemesi Başkanlığı ile görevlendirildi. TBMM I. Dönem (1920-1923) milletvekilliğinin ardından II. Dönem (1923-1927) ve III. Dönem'de (1927-1931) Giresun Milletvekili; IV. Dönem (1931-1934), V. Dönem (1935-1938), VI. Dönem (1939-1943), VII. Dönem (1943-1946) ve

VIII. Dönem'de (1946-1950) ise Balıkesir Milletvekili olarak TBMM çatısı altında bulunmaya devam etti. Bu süreçte bir süre (1925-1926) Doğu İstiklal Mahkemesi Başkanlığı görevini yürüttü. TBMM VIII. Dönem (1946-1950) milletvekiliği sona erince siyasetten uzaklaştı ve İzmir'e yerleşti. Hayatının kalan kısmını burada geçirdi ve bir daha herhangi bir resmî veya siyasi görev almadı. 5 Aralık 1965 tarihinde İzmir'de öldü.

BİBLİYOGRAFYA

Osmanlı Arşivi Belgeleri:

BOA, DH.SAİD.d, 144/53; BOA, İ.DH, 1464/24; BOA, İ.DH, 1488/21; BOA, İ.DH, 1491/57; BOA, İ.DH, 1494/23; BOA, İ.DH, 1508/7; BOA, İ.DUİT, 42/100; BOA, DH.İUM.EK, 57/29

Cumhuriyet Arşivi Belgeleri:

BCA, 30.10.0.0/6.37.20; BCA, 30.10.0.0/75.492.11; BCA, 30.18.1.1/1.1.9; BCA, 490.1.0.0/382.1613.4

TBMM Arşivi Belgeleri:

https://www.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d01/SM_250_1_1.pdf

https://www.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d02/SM_250_1_2.pdf

https://www.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d03/SM_250_1_3.pdf

https://www.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d04/SM_250_1_4.pdf

https://www.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d05/SM_250_1_5.pdf

https://www.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d06/SM_250_1_6.pdf

https://www.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d07/SM_250_1_7.pdf

https://www.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d02/HT_250_1_2.pdf

https://www.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d03/HT_250_1_3.pdf

Seçilmiş Kaynaklar:

TBMM Aza-yı Kiramı Cedveli, s. 15, Ankara, 1337 (1921)

TBMM Aza-yı Kiramı Albümü, s. 101, Ankara [1922]

TBMM Albüm Dönem 1, TBMM'nin 25. Yıldönümünü Anış, s. 42, Ankara 1945

TBMM Albümü 1920-1973, s. 42, Ankara 1973

TBMM Albümü 1920-2010, c. 1, s. 40, 96, 149, 190, 244, 311, 378 ve 453, Ankara 2010

Fahri Çoker, *Türk Parlamento Tarihi*, c. 3, s. 30 ve 595-596, Ankara 1995

Ali Çankaya, *Yeni Mülkiye Tarihi ve Mülkiyeliler*, c. 3, s. 1029-1031, Ankara 1968-1969

Turgut Çarıklı, *Babam Hacim Muhittin Çarıklı*, İstanbul 2005

Tuncay Ercan Sepetçioğlu, "Millî Mücadele Döneminde Hacim Muhiddin (Çarıklı) Bey'in Batı Anadolu'daki Faaliyetleri", *Studies of Ottoman Domain*, 5/8 (2015), s. 48-67

KAZIM FİKRİ BEY / PAŞA (ÖZALP)

(d. Köprülü 1882, ö. İstanbul 1968)

1882 yılında günümüzde Kuzey Makedonya sınırları içerisinde kalan Köprülü (Veles) şehrinde doğdu. Süvari subaylarından İsmail Nazmi Bey'in oğludur. İlk ve orta eğitimini Üsküp ve Manastır'daki askerî okullarda tamamladı. Daha sonra 1900 yılında İstanbul'daki Harbiye Mektebine girdi. Bu okuldan 1902 yılında piyade mülazım-ı sani (teğmen) rütbesiyle mezun oldu. Ardından Erkan-ı Harbiye Mektebine devam etti. Bu okulu ise 1905 yılında kurmay yüzbaşı rütbesiyle bitirdi. Askerlik kariyeri boyunca mülazım-ı sani-teğmen (1902), mülazım-ı evvel-üsteğmen (1903), yüzbaşı (1905), kolağası-kıdemli yüzbaşı (1911), binbaşı (1914), kaymakam-yarbay (1915) ve miralay-albay (1917) rütbelerini aldı. Bu süreçte Selanik, Serez, Menlik, İstanbul, Vardar, Çatalca, Van, Şarköy ve Bandırma'da çeşitli birliklerde subay ve komutan olarak görev yaptı. Balkan Savaşı (1912-1913) ve I. Dünya Savaşı'nda (1914-1918) değişik cephelerdeki muharebelere iştirak etti. Özellikle Doğu Cephesi ile İran ve Rusya topraklarında pek çok askerî harekâtı yönetti. I. Dünya Savaşı'nın sona ermesi ve Mondros Ateşkes Antlaşması'nın (30 Ekim 1918) imzalanmasının ardından Millî Mücadele'ye destek verdi. İzmir'in Yunanlılar tarafından işgali (15 Mayıs 1919) üzerine görevli bulunduğu Balıkesir bölgesinde Kuva-yı Milliye direnişini örgütledi. Balıkesir Kongresi'nin (27 Haziran-13 Temmuz 1919) toplanmasına öncülük etti. Bu arada Mustafa Kemal Paşa'nın başkanlığını üstlendiği Heyeti Temsiliye tarafından 1919 yılı Eylül ayında Kuzey Cephesi Komutanlığına getirildi. Emrindeki kuvvetlerle Birinci Anzavur İsyanı'nı (Ekim-Kasım 1919) bastırdı. Bu arada Ankara'da açılması kararlaştırılan TBMM için yapılan seçimlerde Karesi (Balıkesir) Milletvekili seçildi. Ankara'ya gelerek 9 Mayıs 1920 tarihinde TBMM çalışmalarına katıldı. Meclis çalışmaları sırasında Müdafaa-i Milliye Komisyonunda üye olarak görev yaptı. TBMM tarafından Kocaeli Bölge Komutanlığına ve Mürettep Kolordu Komutanlığına atandı (1921). Kolordu Komutanı olarak Sakarya Savaşı'nda (23 Ağustos-13 Eylül 1921) görev yaptı. Bu savaştan sonra 13 Eylül 1921 tarihinde TBMM hükûmeti tarafından mirliva (tümgeneral) rütbesine terfi ettirilerek "paşa" unvanı aldı. TBMM hükûmetlerinde Millî Savunma Bakanı (1922-1923) olarak

bulundu. İzmir'in kurtuluşundan (9 Eylül 1922) sonra ise ferik (korgeneral) rütbesine yükseltildi. TBMM I. Dönem (1920-1923) milletvekilliğinden sonra II. Dönem (1923-1927), III. Dönem (1927-1931), IV. Dönem (1931-1934), V. Dönem (1935-1938), VI. Dönem (1939-1943), VII. Dönem (1943-1946) ve VIII. Dönem'de (1946-1950) Balıkesir Milletvekili ve IX. Dönem'de (1950-1954) ise Van Milletvekili olarak TBMM çatısı altında bulunmaya devam etti. 1926 yılında rütbesi birinci ferikliğe (orgenerallik) yükseltildi. 1927 yılında ise askerlikten emekli oldu. Milletvekilliğinin devam ettiği bu süreçte iki defa Millî Savunma Bakanı (1923-1924 ve 1935-1939) ve TBMM Başkanı (1924-1935) olarak görev yaptı. TBMM IX. Dönem (1950-1954) milletvekilliğinin ardından siyaseti bıraktı ve İstanbul'a yerleşti. Hayatının kalan kısmında herhangi bir siyasi veya resmî görev almadı. 6 Haziran 1968'de İstanbul'da öldü. Cenazesi Ankara'da defnedildi.

BİBLİYOGRAFYA

Osmanlı Arşivi Belgeleri:

BOA, DH.KMS, 3/34; BOA, İ.TAL, 498/67; BOA, DH.ŞFR, 463/89; BOA, DH.ŞFR, 470/12; BOA, BEO, 4549/341124; BOA, İ.DUİT, 159/14

Cumhuriyet Arşivi Belgeleri:

BCA, 30.10.0.0/13.76.13; BCA, 30.10.0.0/77.510.11; BCA, 30.11.1.0/32.15.20; BCA, 30.18.1.2/30.52.17

TBMM Arşivi Belgeleri:

https://www.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d01/SM_253_1_1.pdf

https://www.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d03/SM_253_1_3.pdf

https://www.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d04/SM_253_1_4.pdf

https://www.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d05/SM_253_1_5.pdf

https://www.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d06/SM_253_1_6.pdf

https://www.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d09/SM_253_1_9.pdf

https://www.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d05/HT_253_1_5.pdf

Seçilmiş Kaynaklar:

TBMM Aza-yı Kiramı Cedveli, s. 15, Ankara, 1337 (1921)

TBMM Aza-yı Kiramı Albümü, s. 100, Ankara [1922]

TBMM Albüm Dönem 1, TBMM'nin 25. Yıldönümünü Anış, s. 43, Ankara 1945

TBMM Albümü 1920-1973, s. 43, Ankara 1973

TBMM Albümü 1920-2010, c. 1, s. 40, 78, 104, 129, 137, 182, 190, 245, 311, 379 ve 454, Ankara 2010

Fahri Çoker, *Türk Parlamento Tarihi*, c. 3, s. 30 ve 599-601, Ankara 1995

Türk İstiklal Harbi'ne Katılan Tümen ve Daha Üst Kademelerdeki Komutanların Biyografileri, s. 186-188, Ankara 1989

Cepheden Meclise, s. 54-55, Ankara 1999

Kazım Özalp, *Anılar Belgeler*, İstanbul 2015

HASAN BASRİ BEY (ÇANTAY)

(d. Balıkesir 1887, ö. İstanbul 1964)

1887 yılında Balıkesir’de doğdu. Balıkesir tüccarlarından ve ulemadan Çantayzade Halil Cenabi Efendi’nin oğludur. İlk ve orta eğitimini Balıkesir’de tamamladı. Ayrıca özel hocalardan dersler aldı. Bunun dışında medrese tahsili gördü. 1907 yılında Karesi (Balıkesir) Sancağı Tahrirat Kalemî Kâtibi olarak devlet hizmetine girdi. Daha sonra sırasıyla Karesi (Balıkesir) Sancağı Encümeni Başkâtibi (1913) ve Darülhilafe Medresesi Öğretmeni (1917) olarak görev yaptı. Meşrutiyet’in yeniden ilanından (1908) sonra İttihat ve Terakki Fırkası taraftarı bir çizgi izledi. Nasihat ve Balıkesir isimli gazetelerde yazılar yazdı. Kendisi de fırkanın yayın organı olan Yıldırım adlı gazeteyi çıkardı. Bir süre de Karesi adlı gazetede yazılar kaleme aldı. I. Dünya Savaşı’nın (1914-1918) sona ermesi ve Mondros Ateşkes Antlaşması’nın (30 Ekim 1918) imzalanmasından sonra Millî Mücadele’yi desteklemeye başladı. Ses adlı gazetede İstanbul Hükûmeti karşıtı yazılar yayınladı. Bu gazetenin İstanbul Hükûmeti tarafından kapatılması üzerine Ege Bölgesi’nde Millî Mücadele yanlısı propaganda faaliyetlerinde bulundu. İzmir Müdafaa-i Hukuk Cemiyetinin düzenlediği İzmir Kongresi’ne (17-19 Mart 1919) katıldı. Ankara’da açılması kararlaştırılan TBMM için yapılan seçimlerde Karesi (Balıkesir) Milletvekili seçildi. Ankara’ya gelerek 9 Mayıs 1920 tarihinde TBMM çalışmalarına katıldı. Meclis çalışmaları sırasında Maarif, Dahiliye, Kütüphane ve Matbuat Hesapları Tetkik Komisyonları ile Memurin Muhakematı Tetkik Kurulunda üye olarak görev yaptı. TBMM üyeleri arasında yaşanan ayrışmadan sonra muhalefeti temsil eden İkinci Grup’ta yer aldı. TBMM I. Dönem (1920-1923) milletvekilliği sona erince tekrar aday olmadı. Memleketi Balıkesir’e döndü. Darülhilafe Medresesinde öğretmenlik yapmaya başladı. Şehit çocukları için kurulan yuvanın müdürlüğünü yürüttü. Ayrıca Zafer-i Millî adlı gazetede yazılar yayınladı. 1928 yılında memurluktan emekliye ayrıldı. Bu tarihten sonra herhangi bir resmî veya siyasi görev almadı. Vaktinin büyük bir kısmını ilmî çalışmalar ve kitap yazma faaliyetleriyle geçirdi. Bu kapsamda dinî, edebî ve tarihî konularda pek çok eser ortaya çıkardı. Kimi zaman Balıkesir’de ve çoğu zaman da İstanbul’da yaşadı. TBMM I. Dönem (1920-1923) milletvekillerine yardım yapılmasını

öngören ve 1941, 1943 ve 1948 yıllarında çıkarılan kanunlar kapsamında kendisine devletten maddi destek tahsis edildi. 3 Aralık 1964 tarihinde İstanbul'da öldü.

BİBLİYOGRAFYA

Osmanlı Arşivi Belgeleri:

BOA, DH.UMVM, 50/16; BOA, DH.UMVM, 119/48; BOA, DH.EUM.AYŞ, 16/120; BOA, DH.ŞFR, 621/26; BOA, DH.ŞFR, 624/110

Cumhuriyet Arşivi Belgeleri:

BCA, 30.1.0.0/21.120.2; BCA, 30.10.0.0/5.30.28; BCA, 30.10.0.0/15.86.9; BCA, 30.10.0.0/80.529.7

TBMM Arşivi Belgeleri:

https://www.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d01/SM_251_1_1.pdf

Seçilmiş Kaynaklar:

TBMM Aza-yı Kiramı Cedveli, s. 15, Ankara, 1337 (1921)

TBMM Aza-yı Kiramı Albümü, s. 100, Ankara [1922]

TBMM Albüm Dönem 1, TBMM'nin 25. Yıldönümünü Anış, s. 42, Ankara 1945

TBMM Albümü 1920-1973, s. 42, Ankara 1973

TBMM Albümü 1920-2010, c. 1, s. 40, Ankara 2010

Fahri Çoker, *Türk Parlamento Tarihi*, c. 3, s. 30 ve 593-594, Ankara 1995

Emin Işık, "Çantay, Hasan Basri", *DİA*, c. 8, s. 218-219, İstanbul 1993

Onur Zeki, *Birinci TBMM'de Bağımsız Mebuslar ve Yasama Çalışmaları (1920-1923)*, Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi, Ankara 2018

İrşad Sami Yuca, "I. TBMM'nin Yardıma Muhtaç Mebusları Meselesi", *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 9/42 (2016), s. 831-845

KARS

TBMM

FAHRETTİN BEY (ERDOĞAN)

(d. Divriği 1874, ö. Ankara 1958)

1874 yılında Sivas'ın Divriği ilçesine bağlı Yağbasan köyünde doğdu. Horasan Türkmenlerinden Garip Musa Ocağı'na bağlı Pirzade Mehmet Ağa'nın oğludur. İlk ve ortaöğrenimini Divriği İbtidai Mektebi ve Rüştiyesinde tamamladı. Eğitimini tamamladıktan sonra İstanbul'da ticaretle uğraşan amcası Musa Ağa'nın yanına gelerek hususi eğitim aldı. Namık Kemal ve Mithat Paşa'nın fikirlerinden etkilendi. Siyasi baskılar sonucunda 1892'de Bulgaristan'a gitti. Rusçuk'ta Sivas ve Erzincanlı göçmenlerle temas kurarak milliyetçi görüş etrafında birleşmelerine çalıştı. 1894'te Romanya'ya geçip, faaliyetlerini sürdürdü. 1897'de Batum'a ve oradan da Sarıkamış'a geçti. Türklerin Anadolu içlerine göçüne engel olmaya çalışmakla beraber Rus ve Ermenilere karşı mücadele etti. Kafkasyadaki inkılapçılarla birleşerek örgütlenmeye gayret etti. 1914 yılında seferberlik ilanı üzerine Kars'a dönerken Batum'da tutuklandı. Ancak kaçarak Kars'a geldi. Türkler arasında çalışmalarına devam ederken Ruslar tarafından tutuklandı ve bir süre sonra Orenburg'a sürgün edildi. Daha sonra serbest bırakıldı ve Rusya'daki Türk ve İslam cemiyetlerinde çalıştı. Kars'tan gelen esir Türklere yardım için bağış topladı. 1917 Rus ihtilalinde Orenburg'dan kaçarak Buhara'ya, oradan Bakü'ye ve daha sonra Kars'a geldi. Rusların çekilmeye başlaması üzerine Ermenilerle mücadeleye başladı. Kars'ta bir halk hükümeti kurulunca belediye üyesi olarak çalıştı. Osmanlı ordusunun Kars'a girişinde Yakup Şevki Paşa ve Musa Kazım Paşa (Karabekir) ile tanışarak onlara sivil müşavirlik yaptı. Bölge Türklerini orduya kaydettirerek silah ve cephanelerini temin etti. Mondros Mütarekesi üzerine Türk ordusu Kafkasya ve Kars'tan çekilince, yeniden Ermenilerle mücadeleye girişti. Kurulan geçici Millî Şura hükümetinin başkanı oldu. Güneybatı Kafkas Cumhuriyetinin kurulmasına öncülük ederek, hükümette Dışişleri Bakanlığını üstlendi. Kars'ın ve Ardahan'ın kurtulmasında milis kuvvetleri ile 9. Tümen emrinde çalıştı. Kars'ın Anavatana katılması ile milletvekili seçilerek 22 Temmuz 1921'de Ankara'ya geldi ve Meclise katıldı. Mecliste İstida, Defter-i Hakani ve Sıhhiye komisyonlarında çalıştı. Milletvekilliği sona erince Kars'a döndü ve ticaretle uğraştı. Genel Meclis Üyesi olarak görev yaptı. Çocuk Esirgeme Kurumu ve

Türk ocakları ile CHP'de faal olarak görev aldı. 1937'den itibaren Ankara'ya yerleşti. TBMM I. Dönem (1920-1923) milletvekillerine yardım yapılmasını öngören ve 1941, 1943 ve 1948 yıllarında çıkarılan kanunlar kapsamında kendisine devletten maddi destek tahsis edildi. 25 Mayıs 1958'de Ankara'da öldü.

BİBLİYOGRAFYA

Osmanlı Arşivi Belgeleri:

BOA, DH.ŞFR, 99/12; BOA, DH.ŞFR, 625/45; BOA, DH.ŞFR, 628/3; BOA, DH.ŞFR, 628/88; BOA, HR.SYS, 2303/13; BOA, HR.TO, 608/67

Cumhuriyet Arşivi Belgeleri:

BCA, 30.10.0.0/75.496.9; BCA, 30.10.0.0/152.75.1; BCA, 490.1.0.0/519.2084.1

TBMM Arşivi Belgeleri:

https://www.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d01/SM_257_1_1.pdf

Seçilmiş Kaynaklar:

TBMM Aza-yı Kiramı Albümü, s. 99, Ankara [1922]

TBMM Albüm Dönem 1, TBMM'nin 25. Yıldönümünü Anış, s. 43, Ankara 1945

TBMM Albümü 1920-1973, s. 43, Ankara 1973

TBMM Albümü 1920-2010, c. 1, s. 41 ve 66, Ankara 2010

Fahri Çoker, *Türk Parlamento Tarihi*, c. 3, s. 30 ve 611-612, Ankara 1995

Fahrettin Erdoğan, *Türk Elllerinde Hatıralarım*, Ankara 1954

Miraç Şentürk, *Millî Mücadele Döneminde Elviye-i Selase ve Milletvekilleri*, Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi, Ankara 2010

İrşad Sami Yuca, "I. TBMM'nin Yardıma Muhtaç Mebusları Meselesi", *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 9/42 (2016), s. 831-845

MEHMET CAVİT BEY

(d. Edirne 1884, ö. İstanbul 1933)

1884 yılında Edirne’de doğdu. Yakup Kemal Bey’in oğludur. İlk ve ortaöğrenimini memleketi olan Edirne’de tamamladı. Eğitim hayatına 13 Mart 1899 tarihinde girdiği Harp Okulunda devam etti. 10 Ocak 1902’de piyade mülazım-ı sani (teğmen) olarak mezun oldu. 5 Aralık 1902’de mülazım-ı evvelliğe (üsteğmen) terfi etti. Eğitimine devam ettiği Harp Akademisinden 11 Ocak 1905’te yüzbaşı rütbesi ile mezun olarak Edirne Nişancı Taburuna tayin edildi. 1908’de Edirne Harp Okulunda Dahiliye Müdürlüğü ve Topoğrafya öğretmen yardımcılığı yaptı. 1910 yılında mesleki eğitim için Fransa’ya gönderildi. 9 Kasım 1911’de Trablusgarp Fırkası Kurmay Başkanlığına atandı. Aynı görevde iken 26 Nisan 1912’de binbaşılığa terfi etti. Balkan Savaşlarında tümen ve kolordularda kurmay başkanı olarak görev aldı. Birinci Dünya Savaşı’nda Üçüncü Ordu Kurmaylığı, 17. Tümen Komutan Vekilliği ve 11. Kafkas Tümeni Komutanlığı görevlerini yaptı. 14 Eylül 1916’da kaymakamlığa (yarbay) terfi ettikten sonra, 1918 yılında 11. Kafkas Tümeni, 1919’da da 36. Kafkas Tümeni Komutanlıklarına atandı. 1921 yılında Kars Müstahkem Mevki Kumandanlığına getirildi ve 1 Mart 1921’de da miralaylık (albay) rütbesine yükseldi. Nihayet Ankara’da TBMM’nin açılışıyla Kars Milletvekili seçildi. 20 Temmuz 1921 tarihinde Mecliste milletvekilliği görevine başladı. Mecliste Askerî Hastaneler Teftiş Kurulunda, Hariciye Komisyonu ve Memurin Muhakematı Tetkik Kurulunda çalıştı. Son toplantı yılında idare memuru oldu. 2 Ağustos 1923’te hükûmet tarafında Millî Savunma Bakanlığı Personel Dairesi Başkanlığına atandı. Milletvekilliği görevi sona erince ordudaki görevine devam etti. 4 Şubat 1926’da 7. Tümen Komutanlığına atandı. 30 Ağustos 1927’de miraliva (tümgeneral) rütbesine terfi etti. 16. Tümen Komutanlığına ve ardından 1 Ocak 1933’te Askerî Yargıtay Üyeliğine atandı. Askerî Yargıtay Üyesi görevinde iken 5 Mart 1933 tarihinde İstanbul’da öldü. İstiklal Savaşı’nda cephe ve Mecliste göstermiş olduğu başarılarından dolayı 21 Kasım 1923’te Kırmızı-Yeşil Şeritli İstiklal Madalyası ile ödüllendirildi. Soyadı Kanunu’yla (1934) birlikte ailesi “ERDEL” ve “ERDELHUN” soyadlarını aldı.

BİBLİYOGRAFYA

Cumhuriyet Arşivi Belgeleri:

BCA, 30.10.0.0/210.430.16Ü; BCA, 30.11.1.0/21.5.1; BCA, 30.11.1.0/33.17.9

TBMM Arşivi Belgeleri:

https://www.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d01/SM_256_1_1.pdf

Seçilmiş Kaynaklar:

TBMM Aza-yı Kiramı Albümü, s. 98, Ankara [1922]

TBMM Albüm Dönem 1, TBMM'nin 25. Yıldönümünü Anış, s. 43, Ankara 1945

TBMM Albümü 1920-1973, s. 43, Ankara 1973

TBMM Albümü 1920-2010, c. 1, s. 40 ve 66, Ankara 2010

Fahri Çoker, *Türk Parlamento Tarihi*, c. 3, s. 31 ve 609-610, Ankara 1995

Türk İstiklal Harbi'ne Katılan Tümen ve Daha Üst Kademelerdeki Komutanların Biyografileri, s. 160-162, Ankara 1989

Miraç Şentürk, *Millî Mücadele Döneminde Elviye-i Selase ve Milletvekilleri*, Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi, Ankara 2010

Cepheden Meclise, s.70-71 Ankara 1999

ALİ RIZA BEY (ATAMAN)

(d. Kağızman 1884, ö. Kağızman 1955)

1884 yılında Kars ilinin Kağızman ilçesinde doğdu. Emlak sahibi İsmail Bey'in oğludur. İlk eğitimini tamamladıktan sonra tarımla meşgul oldu. I. Dünya Savaşı sırasında Ruslara karşı çatışmalara girdi. Esir düşerek Sibiryaya sürüldü. 1917 ihtilalinin başlamasıyla serbest bırakıldı. 1918 yılında anavatana katılan Kars'ın Ermeni ve İngilizler tarafından işgal edilmesiyle, yeniden siyasi mücadelenin içine girdi. 8 Nisan 1918'de Türk ordusuna bağlı birlikler ile kendisinin kurduğu milis teşkilatı Kağızman'ı Ermenilerden kurtardı. 1918 yılında Kars Millî İslam Şurasının toplanmasıyla birlikte alınan kararlar uygulamaya konularak, 1919 yılında Güney Batı Cumhuriyet Hükümeti'nde İçişleri Bakanlığı görevini üstlendi. 13 Nisan 1919'da İngilizler tarafından tutuklanarak Batum'a gönderildi. Batum'dan kaçarak Kağızman'a geri döndü ve kurduğu milis gücüyle 1920'de Kağızman'ın yeniden kurtuluşuna öncülük etti. Kars'ın geri alınışıyla önce Digor Nahiye Müdürlüğüne ve ardından da Kağızman Kaymakamlığına atandı. Ankara'da TBMM'nin açılmasıyla birlikte Kars'tan Milletvekili seçildi. 6 Ekim 1921 tarihinde milletvekilliğine başladı. Mecliste Nizamname-i Dahili Komisyonunda çalıştı. Milletvekilliği görevi sona erince memleketine döndü. Yaşamını tarım ve ticaretle uğraşarak geçirdi. TBMM I. Dönem (1920-1923) milletvekillerine yardım yapılmasını öngören ve 1941, 1943 ve 1948 yıllarında çıkarılan kanunlar kapsamında kendisine devletten maddi destek tahsis edildi. 26 Haziran 1955 tarihinde Kağızman'da öldü.

BİBLİYOGRAFYA

Osmanlı Arşivi Belgeleri:

BOA, DH.ŞFR, 99/12

Cumhuriyet Arşivi Belgeleri:

BCA, 30.10.0.0/75.496.9; BCA, 30.18.1.1/4.54.16; BCA, 30.18.1.1/7.15.18; BCA, 490.1.0.0/519.2085.2; BCA, 490.1.0.0/571.2091.2

TBMM Arşivi Belgeleri:

https://www.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d01/SM_255_1_1.pdf

Seçilmiş Kaynaklar:

TBMM Aza-yı Kırımı Albümü, s. 99, Ankara [1922]

TBMM Albüm Dönem 1, TBMM'nin 25. Yıldönümünü Anış, s. 43, Ankara 1945

TBMM Albümü 1920-1973, s. 43, Ankara 1973

TBMM Albümü 1920-2010, c. 1, s. 40, Ankara 2010

Fahri Çoker, *Türk Parlamento Tarihi*, c. 3, s. 30 ve 607-608, Ankara 1995

Miraç Şentürk, *Millî Mücadele Döneminde Elviye-i Selase ve Milletvekilleri*, Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi, Ankara 2010

Erol Yüksel "Mondros Mütarekesi'nden Kurtuluşa Kağızman'da Ermeni Tedhişi (1918-1920)", *SUTAD*, 41 (2017), s. 287-306

Onur Zeki, *Birinci TBMM'de Bağımsız Mebuslar ve Yasama Çalışmaları (1920-1923)*, Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi, Ankara 2018

İrşad Sami Yuca, "I. TBMM'nin Yardıma Muhtaç Mebusları Meselesi", *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 9/42 (2016), s. 831-845

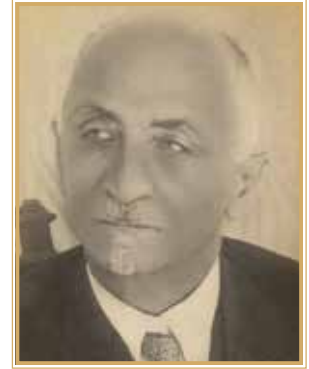

KASTAMONU

TBMM

AHMET RÜŞTÜ BEY (ÇOLAKOĞLU)

(d. İnebolu 1869, ö. İstanbul 1937)

Literatürde doğum yılı 1870 olarak gösterilmişse de Osmanlı sicil kaydında hicri 1286 ve rumi 1285 yılında (miladi 1869) doğduğu ifade edilmektedir. Kastamonu'nun İnebolu ilçesine bağlı Karacaköy'de doğmuştur. Hacı Salih Efendi'nin oğludur. İlk ve orta eğitimini İnebolu'da tamamladı. Daha sonra 1891 yılında İstanbul'da Hendese-i Mülkiye Mektebine (Mühendislik Okulu) girdi. Bu okuldan 1895 yılında mühendis olarak mezun oldu. Aynı yıl Kastamonu Vilayeti Umur-ı Nafia Başmühendisi olarak devlet hizmetine girdi. Daha sonra sırasıyla Konya Vilayeti Belediye Mühendisi (1895), İstanbul ve Havalisi Nafia Müfettişi (1896), Büyükçekmece-Çatalca Yol İnşaatı Müfettişi (1896), Bursa-Mudanya Demiryolu Komiseri (1900), Ticaret-Nafia Nezareti Heyet-i Fenniye Üyesi (1903), tekrar Bursa-Mudanya Demiryolu Komiseri (1903), Uşak-Afyonkarahisar Demiryolu Komiseri (1909), İzmir-Alaşehir-Soma Demiryolu Komiseri (1910), Haydarpaşa-Ankara Demiryolu Komiseri (1913) ve Anadolu Demiryolları Başkomiseri (1914) olarak görev yaptı. Osmanlı Mebusan Meclisi V. Döneminde (1914-1918) Kastamonu Mebusu seçildi. Mebusluğu sona erince memleketi Kastamonu'ya döndü. I. Dünya Savaşı'nın (1914-1918) sona ermesi ve Mondros Ateşkes Antlaşması'nın (30 Ekim 1918) imzalanmasından sonra Millî Mücadele'ye destek vermeye başladı. Ankara'da açılması kararlaştırılan TBMM için yapılan seçimlerde Kastamonu Milletvekili seçildi. Ankara'ya geldi ve TBMM'nin 23 Nisan 1920 tarihindeki açılışında hazır bulundu. Meclis çalışmaları sırasında Nafia ve Orman-Maadin komisyonlarında üye olarak görev yaptı. Ancak 1920 yılının Eylül ayında izin alarak Kastamonu'ya döndü. İzinli olduğu sırada Samsun Reji Müdürlüğüne atandı ve milletvekilliğinden istifası 22 Kasım 1920 tarihinde TBMM Genel Kurulu tarafından kabul edildi. Milletvekilliğinin sona ermesinden sonra sırasıyla Samsun Reji Fabrikası Müdürü (1921) ve Samsun Reji Başmüdürü (1921) olarak görev yaptı. Bu son görevinden 1927 yılında emekliye ayrıldı. İstanbul'a yerleşti ve hayatının kalan kısmını burada geçirdi. Bir daha herhangi bir resmî veya siyasi görevde bulunmadı. 30 Mart 1937 tarihinde İstanbul'da öldü.

BİBLİYOGRAFYA

Osmanlı Arşivi Belgeleri:

BOA, DH.SAİD.d, 69/437; BOA, DH.İ.UM, 12/4; BOA, DH.İ.UM, 20/2; BOA, BEO, 4446/333407

Cumhuriyet Arşivi Belgeleri:

BCA, 30.18.1.1/1.6.9

TBMM Arşivi Belgeleri:

https://www.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d01/SM_262_1_1.pdf

Seçilmiş Kaynaklar:

TBMM Albüm Dönem 1, TBMM'nin 25. Yıldönümünü Anış, s. 44, Ankara 1945

TBMM Albümü 1920-1973, s. 44, Ankara 1973

TBMM Albümü 1920-2010, c. 1, s. 41, Ankara 2010

Fahri Çoker, *Türk Parlamento Tarihi*, c. 3, s. 31 ve 618-619, Ankara 1995

MEHMET BESİM BEY

(d. Kastamonu 1875, ö. Kastamonu 1930)

1875 yılında Kastamonu'da doğdu. Fazlızade Ahmet Bey'in oğludur. İlk ve orta eğitimini Kastamonu'da tamamladı. Meşrutiyet'in yeniden ilanından (1908) sonra Kastamonu'da İttihat ve Terakki Fırkası yanlısı Köroğlu adlı gazeteyi çıkardı. 1911 yılında bu gazeteyi devretti ve İstanbul'a geldi. Uzun süre Mebusan Meclisinde memur olarak çalıştı. I. Dünya Savaşı'nın (1914-1918) sona ermesi ve Mondros Ateşkes Antlaşması'nın (30 Ekim 1918) imzalanmasından sonra Millî Mücadele'ye destek vermeye başladı. Bu sırada Son Osmanlı Mebusan Meclisi (1920) için yapılan seçimlerde Kastamonu Mebusu seçildi. İstanbul'un işgal edilmesi ve Mebusan Meclisinin kapatılması üzerine Anadolu'ya geçti. 30 Nisan 1920 tarihinde Ankara'ya geldi ve Kastamonu Milletvekili olarak TBMM çalışmalarına katıldı. Meclis çalışmaları sırasında Nizamname-i Dahili Komisyonu ile Memurin Muhakematı Tetkik Kurulunda üye olarak bulundu. 1921 yılında TBMM tarafından Kastamonu ve çevresinde propaganda yapmakla görevlendirilen milletvekilleri arasında yer aldı. TBMM I. önem (1920-1923) milletvekilliği sona erince tekrar aday olmadı. Memleketi olan Kastamonu'ya döndü. Hayatının kalan kısmını burada geçirdi. Bir daha herhangi bir resmî veya siyasi görev almadı. 17 Mart 1930 tarihinde Kastamonu'da öldü. Soyadı Kanunu (1934) çıktıktan sonra akrabaları "FAZLIOĞLU" soyadını almıştır.

BİBLİYOGRAFYA

Osmanlı Arşivi Belgeleri:

BOA, DH.MKT, 2656/47; BOA, DH.MKT, 2744/32; BOA, DH.MKT, 2788/44;
BOA, DH.İ.UM.EK, 115/72; BOA, DH.İ.UM.EK, 117/35

Cumhuriyet Arşivi Belgeleri:

BCA, 30.10.0.0/5.28.25

TBMM Arşivi Belgeleri:

https://www.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d01/SM_259_1_1.pdf

Seçilmiş Kaynaklar:

TBMM Aza-yı Kiramı Cedveli, s. 16, Ankara, 1337 (1921)

TBMM Aza-yı Kiramı Albümü, s. 105, Ankara [1922]

TBMM Albüm Dönem 1, TBMM'nin 25. Yıldönümünü Anış, s. 44, Ankara 1945

TBMM Albümü 1920-1973, s. 44, Ankara 1973

TBMM Albümü 1920-2010, c. 1, s. 41 ve 66, Ankara 2010

Fahri Çoker, *Türk Parlamento Tarihi*, c. 3, s. 31 ve 621, Ankara 1995

YUSUF KEMAL BEY (TENİRŞENK)

(d. Boyabat 1878, ö. İstanbul 1969)

1878 yılında Sinop'un Boyabat ilçesinde doğdu. Postnişinzade Hasan Raci Efendi'nin oğludur. İlk ve orta eğitimini Boyabat ve Taşköprüde tamamladı. Ardından İstanbul'da Kuleli Askerî İdadisine girdi. Bu okulda öğrenci iken sağ elinden sakatlanması nedeniyle 1894 yılında Askerî Tıbbiye Mektebine geçti. Bu sırada İttihat ve Terakki Cemiyeti yanlısı fikirleri benimsedi. Bu nedenle 1897 yılında Tıbbiye'den ayrılarak memleketine dönmek zorunda kaldı. 1898 yılında Boyabat Mal Müdürlüğünde memur olarak devlet hizmetine girdi. 1899 yılında tekrar İstanbul'a gelerek Hukuk Mektebinde tahsile başladı. Bu okuldan 1905 yılında mezun oldu. Aynı okulda yardımcı öğretmen olarak dersler verdi. Ayrıca serbest avukatlık yapmaya başladı. Meşrutiyet'in yeniden ilanından (1908) sonra İstanbul Barosu Başkanlığına getirildi. Bu görevde iken Osmanlı Mebusan Meclisi III. Dönem'de (1908-1912) Kastamonu Mebusu seçildi. Bu dönemdeki mebusluğu sırasında ayrıca Hukuk Mektebi hocalığı (1908) ve Adana Hadisatı Tahkik Heyeti Üyeliği (1909) görevlerinde bulundu. 1909 yılında mebusluktan istifa ederek Paris'e gitti. Paris'te Osmanlı öğrencileri müfettişliğini üstlendi. Ayrıca Paris Hukuk Fakültesinde doktora tahsili yaptı (1913). 1914 yılında ise Londra'da uzmanlık eğitimi aldı. I. Dünya Savaşı'nın (1914-1918) başlaması üzerine İstanbul'a dönmek zorunda kaldı. Yurda döndükten sonra sırasıyla Adliye Nezareti Teftiş Heyeti Başkan Yardımcılığı (1914), Adliye Nezareti Teftiş Heyeti Başkanlığı (1915) ve Adliye Nezareti Müsteşarlığı (1915) görevlerine getirildi. I. Dünya Savaşı'nın sona ermesi ve Mondros Ateşkes Antlaşması'nın (30 Ekim 1918) imzalanmasının ardından 1919 yılında müsteşarlık görevinden istifa ederek serbest avukatlık yapmaya başladı. Bu sırada Milli Mücadele'ye destek vermeye başladı. Son Osmanlı Mebusan Meclisi (1920) için yapılan seçimlerde tekrar Kastamonu Mebusu seçildi. İstanbul'un işgal edilmesi ve Mebusan Meclisinin kapatılması üzerine Anadolu'ya geçti. Ankara'ya geldi ve TBMM'nin 23 Nisan 1920 tarihindeki açılışında Kastamonu Milletvekili olarak hazır bulundu. TBMM hükûmetlerinde Ekonomi Bakanı (1920), Adalet Bakanı (1921) ve Dışişleri Bakanı (1921-1922) olarak görev yaptı. TBMM ile Rusya (1921), Afganistan (1921), Fransa

(1921), Azerbaycan-Ermenistan-Gürcistan (1921), İngiltere (1921) ve Ukrayna (1922) arasında yapılan antlaşmaların imzalanmasını gerçekleştirdi. 1922 yılında ise TBMM adına Londra ve Paris'te diplomatik görüşmelerde bulundu. TBMM I. Dönem (1920-1923) milletvekilliğinin ardından II. Dönem (1923-1927), III. Dönem (1927-1931), IV. Dönem (1931-1934), V. Dönem (1935-1938), VI. Dönem (1939-1943) ve VIII. Dönem'de (1946-1950) Sinop Milletvekili olarak TBMM çatısı altında bulunmaya devam etti. Bu süreçte milletvekilliği görevinin yanında Londra Büyükelçisi (1924) ve Ankara Hukuk Fakültesi hocalığı (1925 ve 1933-1941) vazifelerinde bulundu. Ayrıca Başbakan Mustafa İsmet Paşa (İnönü) hükümetlerinde Adalet Bakanı (1930-1933) olarak görev yaptı. TBMM VIII. Dönem'de (1946-1950) milletvekili seçildiği Demokrat Parti'den ayrılarak (1948) Millet Partisi kurucuları arasında yer aldı. Bu dönemden sonra tekrar Milletvekili adayı olmadı. İstanbul'a yerleşerek serbest avukatlık yapmaya başladı. 27 Mayıs 1960 Askerî Darbesi'nden sonra oluşturulan Kurucu Mecliste (1960-1961) Cumhuriyetçi Köylü Millet Partisi temsilcisi olarak görev yaptı. Bu görevinden sonra siyasetten çekildi. Hayatının kalan kısmını İstanbul'da geçirdi ve bir daha herhangi bir resmî veya siyasi görev almadı. 15 Nisan 1969 tarihinde İstanbul'da öldü.

BİBLİYOGRAFYA

Osmanlı Arşivi Belgeleri:

BOA, DH.MKT, 2824/16; BOA, BEO, 3604/270250; BOA, DH.MUİ, 13/46; BOA, DH.MUİ, 33/11; BOA, İ.AZN, 117/39; BOA, İ.AZN, 118/67; BOA, İ.AZN, 119/32; BOA, İ.DUİT, 62/32; BOA, DH.İ.UM.EK, 115/72; BOA, DH.İ.UM.EK, 117/35

Cumhuriyet Arşivi Belgeleri:

BCA, 30.10.0.0/6.32.22; BCA, 30.10.0.0/195.335.18; BCA, 30.10.0.0/76.499.9; BCA, 30.10.0.0/77.507.10; BCA, 30.18.1.1/8.40.8; BCA, 30.1.0.0/72.460.13

TBMM Arşivi Belgeleri:

https://www.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d01/SM_265_1_1.pdf

https://www.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d02/SM_265_1_2.pdf

https://www.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d03/SM_265_1_3.pdf

https://www.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d04/SM_265_1_4.pdf

https://www.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d05/SM_265_1_5.pdf

https://www.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d06/SM_265_1_6.pdf

https://www.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d08/SM_265_1_8.pdf

https://www.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d02/HT_265_1_2.pdf

https://www.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d03/HT_265_1_3.pdf

https://www.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d04/HT_265_1_4.pdf

https://www.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d05/HT_265_1_5.pdf

https://www.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d08/HT_265_1_8.pdf

Seçilmiş Kaynaklar:

TBMM Aza-yı Kiramı Cedveli, s. 16, Ankara, 1337 (1921)

TBMM Aza-yı Kiramı Albümü, s. 107, Ankara [1922]

TBMM Albüm Dönem 1, TBMM'nin 25. Yıldönümünü Anış, s. 45, Ankara 1945

TBMM Albümü 1920-1973, s. 45, Ankara 1973

TBMM Albümü 1920-2010, c. 1, s. 41, 117, 169, 222, 286, 355 ve 500, Ankara 2010

Fahri Çoker, *Türk Parlamento Tarihi*, c. 3, s. 31 ve 627-630, Ankara 1995

Yusuf Kemal Tengirşenk, *Vatan Hizmetinde*, İstanbul 1967

HÜSEYİN SUAT BEY (SOYER)

(d. İzmir 1879, ö. İzmir 1942)

1879 yılında İzmir'de doğdu. Kayyumzade Ahmet Haki Efendi'nin oğludur. İlk ve orta eğitimini İzmir'de tamamladı. Daha sonra 1896 yılında İstanbul'da Tıbbiye-i Mülkiye Mektebine girdi. Bu okuldan 1902 yılında mezun oldu. Aynı yıl Keskin Kazası Belediye Tabibi olarak devlet hizmetine girdi. Ardından sırasıyla Ürgüp (1904), Safranbolu (1905), Niğde (1907) ve Konya'da (1909) belediye tabibi olarak görev yaptı. 1910 yılında Üsküdar ve Havalisi Sıhhiye Müfettişliğine atandı. 1911 yılında da Yemen Muhtelit Sıhhiye Heyetinde üye olarak bulundu. Aynı yıl Cezayir-i Bahr-i Sefid (Akdeniz Adaları) Vilayeti Sıhhiye Müfettişliği görevine atandı. Bu sırada başlayan Trablusgarp Savaşı (1911) esnasında İtalyanların adaları işgal etmesi üzerine esir düştü. Bir süre İtalya'da tutuldu. Uşi (Ouchy) Barış Antlaşması'nın (18 Ekim 1912) imzalanmasından sonra serbest bırakıldı ve yurda döndü. 1913 yılında Kastamonu ve Bolu Havalisi Hastaneleri Umum Müfettişliğine getirildi. Bu görevi sırasında halk sağlığı alanında başarılı çalışmalar yaptı. Özellikle frengi hastalığı konusunda yaptığı çalışmalar dikkat çekti. Bu hastalık hakkında ihtisas yapmak amacıyla da 1918 yılında Almanya'ya gönderildi. Aynı yıl yurda geri döndü ve Kastamonu Vilayeti Sıhhiye Müdürü olarak tekrar göreve başladı. I. Dünya Savaşı'nın (1914-1918) sona ermesi ve Mondros Ateşkes Antlaşması'nın (30 Ekim 1918) imzalanmasından sonra Millî Mücadele'ye destek verdi. Bu nedenle İstanbul Hükûmeti tarafından 1919 yılında görevinden azledildi. Bu sırada Son Osmanlı Mebusan Meclisi (1920) için yapılan seçimlerde Kastamonu Mebusu seçildi. İstanbul'un işgal edilmesi ve Mebusan Meclisinin kapatılması üzerine Anadolu'ya geçti. 1 Mayıs 1920 tarihinde Ankara'ya geldi ve Kastamonu Milletvekili olarak TBMM çalışmalarına katıldı. Meclis çalışmaları sırasında TBMM Başkanlık Divanı İdare Memurluğu ile Sıhhiye-Muavenet-i İctimaiye, Kanun-ı Esasi, Teşkilat-ı Esasiye, Dahiliye ve Nizamname-i Dahili komisyonları üyeliklerinde bulundu. TBMM I. Dönem (1920-1923) milletvekilliği sona erince yeniden aday olmadı. İzmir'e döndü. Burada serbest doktorluk ve eczacılık işleriyle meşgul oldu. Bu arada 1927 yılında devlet memurluğundan emekliye ayrıldı. Ardından TBMM IV. Dönem'de (1931-1934)

yeniden Kastamonu Milletvekili seçildi. Bu dönemki milletvekilliğinin ardından tekrar İzmir'e döndü ve serbest doktorluk ve ticaretle meşgul olmaya devam etti. Hayatının kalan kısmında bir daha herhangi bir resmî veya siyasi görev almadı. 3 Haziran 1942 tarihinde İzmir'de öldü.

BİBLİYOGRAFYA

Osmanlı Arşivi Belgeleri:

BOA, DH.MKT, 845/103; BOA, İ.TAL, 337/46; BOA, DH.MKT, 1163/12; BOA, DH.MUİ, 22/8, BOA, MF.MKT, 1152/60; BOA, BEO, 3889/291635; BOA, BEO, 3942/295640; BOA, İ.TAL, 475/24; BOA, DH.MTV, 4/50; BOA, İ.TAL, 496/5; BOA, İ.DUİT, 60/32; BOA, İ.DUİT, 17/46; BOA, HR.İD, 79/98; BOA, ŞD, 51/17; BOA, DH.İ.UM.EK, 115/72; BOA, DH.İ.UM.EK, 117/35

Cumhuriyet Arşivi Belgeleri:

BCA, 30.10.0.0/3.18.9; BCA, 30.10.0.0/3.18.11; BCA, 30.10.0.0/4.19.2; BCA, 30.10.0.0/4.20.19; BCA, 30.10.0.0/236.594.19

TBMM Arşivi Belgeleri:

https://www.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d01/SM_264_1_1.pdf

https://www.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d04/SM_264_1_4.pdf

https://www.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d04/HT_264_1_4.pdf

Seçilmiş Kaynaklar:

TBMM Aza-yı Kiranı Cedveli, s. 16, Ankara, 1337 (1921)

TBMM Aza-yı Kiranı Albümü, s. 106, Ankara [1922]

TBMM Albüm Dönem 1, TBMM'nin 25. Yıldönümünü Anış, s. 44, Ankara 1945

TBMM Albümü 1920-1973, s. 44, Ankara 1973

TBMM Albümü 1920-2010, c. 1, s. 41, Ankara 2010

Fahri Çoker, *Türk Parlamento Tarihi*, c. 3, s. 31 ve 625-626, Ankara 1995

Melih Tinal, "TBMM Birinci Döneminde Doktor Milletvekilleri", *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi (JISR)*, 2/6 (2009), s. 617-627

HÜSEYİN SABRİ BEY (DURA)

(d. Taşköprü 1880, ö. İstanbul 1938)

1880 yılında Kastamonu'nun Taşköprü ilçesinde doğdu. Hacı İsmail Hilmi Efendi'nin oğludur. İlk ve orta eğitimini Taşköprü'de tamamladı. Taşköprü Kazası Mal Müdürlüğünde memur olarak devlet hizmetine girdi. Daha sonra avukatlık ruhsatı alarak uzun süre Taşköprü'de serbest avukatlık yaptı. Aynı zamanda ticaretle meşgul oldu. Ayrıca Kastamonu Vilayeti Encümen Üyeliğinde bulundu. I. Dünya Savaşı'nın (1914-1918) sona ermesi ve Mondros Ateşkes Antlaşması'nın (30 Ekim 1918) imzalanmasından sonra Millî Mücadele'yi destekledi. Kastamonu Müdafaa-i Hukuk Cemiyetinde aktif olarak görev yaptı. Ardından Ankara'da açılması kararlaştırılan TBMM için yapılan seçimlerde Kastamonu Milletvekili seçildi. Ankara'ya geldi ve TBMM'nin 23 Nisan 1920 tarihindeki açılışında hazır bulundu. Meclis çalışmaları sırasında Tetkik-i Mazabıt, Müvazene-i Maliye, Kavanin-i Maliye, Orman-Maadin ve İrşad komisyonlarında üye olarak görev yaptı. TBMM I. Dönem (1920-1923) milletvekilliği sona erince tekrar aday olmadı. Memleketi olan Taşköprü'ye döndü. Burada fabrika işletmeciliği, tarım ve ticaretle meşgul oldu. Daha sonra İstanbul'a yerleşti ve ticaret işlerine burada devam etti. Hayatının kalan kısmında bir daha herhangi bir resmî veya siyasi görev almadı. 12 Temmuz 1938 tarihinde İstanbul'da öldü. Hüseyin Sabri Bey'in oğlu İsmail Hilmi Dura (ö. 2004), TBMM X. Dönem (1954- 1957), XI. Dönem (1957-1960) ve XVI. Dönem'de (1977-1980) Kastamonu Milletvekili olarak görev yapmıştır.

BİBLİYOGRAFYA

Osmanlı Arşivi Belgeleri:

BOA, İ.TAL, 508/63; BOA, DH.İ.UM, 20/3

Cumhuriyet Arşivi Belgeleri:

BCA, 30.10.0.0/44.283.8; BCA, 490.1.0.0/517.2076.2

TBMM Arşivi Belgeleri:

https://www.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d01/SM_263_1_1.pdf

Seçilmiş Kaynaklar:

TBMM Aza-yı Kiramı Cedveli, s. 16, Ankara, 1337 (1921)

TBMM Aza-yı Kiramı Albümü, s. 106, Ankara [1922]

TBMM Albüm Dönem 1, TBMM'nin 25. Yıldönümünü Anış, s. 45, Ankara 1945

TBMM Albümü 1920-1973, s. 45, Ankara 1973

TBMM Albümü 1920-2010, c. 1, s. 41, Ankara 2010

Fahri Çoker, *Türk Parlamento Tarihi*, c. 3, s. 31 ve 620, Ankara 1995

Onur Zeki, *Birinci TBMM'de Bağımsız Mebuslar ve Yasama Çalışmaları (1920-1923)*, Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi, Ankara 2018

MEHMET MURAT BEY

(d. Taşköprü 1881, ö. Kastamonu 1921)

1881 yılında Kastamonu'nun Taşköprü ilçesinde doğdu. Yüzbaşızade Mehmet Nuri Efendi'nin oğludur. İlk ve orta eğitimini Taşköprüde tamamladı. Eğitimini tamamladıktan sonra bir süre Taşköprü Bidayet Mahkemesinde kâtip olarak çalıştı. Ardından arzuhalcilik yaptı. Bu sırada girdiği sınavı kazanarak avukatlık yapma hakkını elde etti. Uzun süre Safranbolu Reji İdaresi Avukatı olarak çalıştı. Daha sonra Kastamonu'da serbest avukatlık yapmaya başladı. I. Dünya Savaşı (1914-1918) sırasında Kastamonu'da tutulan İngiliz esirlerinin iâşesi ile görevlendirildi. I. Dünya Savaşı'nın sona ermesi ve Mondros Ateşkes Antlaşması'nın (30 Ekim 1918) imzalanmasından sonra Millî Mücadele'ye destek vermeye başladı. Kastamonu Müdafaa-i Hukuk Cemiyetinde aktif olarak faaliyetlerde bulundu. Ankarada TBMM'nin açılmasına karar verilmesi üzerine yapılan seçimlerde Kastamonu Milletvekili seçildi. Ankara'ya gelerek TBMM'nin 23 Nisan 1920 tarihindeki açılışında hazır bulundu. Ancak hastalığı nedeniyle Meclis çalışmalarına düzenli olarak katılamadı. TBMM Başkanlığından izin alarak uzun süre Kastamonu'da kaldı. Tedavi amacıyla bulunduğu Kastamonu'da 18 Eylül 1921 tarihinde öldü. Soyadı Kanunu (1934) çıktıktan sonra ailesi "PALA" soyadını almıştır.

BİBLİYOGRAFYA

Osmanlı Arşivi Belgeleri:

BOA, DH.ŞFR, 89/124; BOA, DH.ŞFR, 542/72; BOA, DH.ŞFR, 589/176

TBMM Arşivi Belgeleri:

https://www.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d01/SM_261_1_1.pdf

Seçilmiş Kaynaklar:

TBMM Aza-yı Kiramı Cedveli, s. 16, Ankara, 1337 (1921)

TBMM Albüm Dönem 1, TBMM'nin 25. Yıldönümünü Anış, s. 44, Ankara 1945

TBMM Albümü 1920-1973, s. 44, Ankara 1973

TBMM Albümü 1920-2010, c. 1, s. 41 ve 66, Ankara 2010

Fahri Çoker, *Türk Parlamento Tarihi*, c. 3, s. 31 ve 624, Ankara 1995

Onur Zeki, *Birinci TBMM'de Bağımsız Mebuslar ve Yasama Çalışmaları (1920-1923)*, Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi, Ankara 2018

MEHMET HULUSİ EFENDİ (ERDEMİR)

(d. Daday 1885, ö. Ankara 1962)

1885 yılında Kastamonu'nun Daday ilçesine bağlı Boyalılar köyünde doğdu. Mahmut Bey'in oğludur. İlk ve orta eğitimini Daday'da tamamladı. Daha sonra İstanbul'da Darülfünun Ulum-ı Şeriye bölümünde tahsil gördü. Bu bölümden 1912 yılında mezun oldu. Aynı anda Mekteb-i Kuzattan da icazetname aldı. Aynı yıl İstanbul'da Hoca Piri Camii İmamlığına atandı. Bu görevini 1919 yılına kadar sürdürdü. I. Dünya Savaşı (1914-1918) sırasında ise Çanakkale Cephesi'nde tabur imamı olarak görevlendirildi. 1919 yılında memleketine döndü. Ardından Kastamonu Vilayeti İdare Meclisi Üyeliğine seçildi. Mondros Ateşkes Antlaşması'nın (30 Ekim 1918) imzalanmasından sonra Millî Mücadele'ye destek vermeye başladı. Ankara'da açılması kararlaştırılan TBMM için yapılan seçimlerde Kastamonu Milletvekili seçildi. 12 Haziran 1920 tarihinde Ankara'ya gelerek TBMM çalışmalarına katıldı. Meclis çalışmaları sırasında Hariciye, Orman-Maadin, Nizamname-i Dahili, Layiha ve Defter-i Hakani komisyonları ile Memurin Muhakematı Tetkik Kurulunda üye olarak görev yaptı. TBMM I. Dönem (1920-1923) milletvekilliği sona erince tekrar aday olmadı. Memleketi Daday'a döndü. 1926 yılında Daday Ticaret ve Sanayi Odası kurucuları arasında yer aldı ve bu odanın ilk başkanlığına getirildi. 1927 yılında ise Kastamonu İl İdare Meclisi Üyeliğine seçildi. 1929 yılında devlet memurluğu talebinde bulunması üzerine Yozgat Asliye Mahkemesi Üyeliğine atandı. Daha sonra sırasıyla Yozgat İcra Memuru (1934), Samsun Asliye Mahkemesi Üyesi (1934), Kastamonu Hâkimi (1939), Nallıhan Hâkimi (1941) ve Diyarbakır Ağır Ceza Mahkemesi Üyesi (1950) olarak görev yaptı. Bu son görevinden 1951 yılında emekliye ayrıldı. Ankara'ya yerleşti. Hayatının kalan kısmında bir daha herhangi bir resmî veya siyasi görev almadı. 26 Mayıs 1962 tarihinde Ankara'da öldü.

BİBLİYOGRAFYA

Osmanlı Arşivi Belgeleri:

BOA, İ.EV, 56/9; BOA, BEO, 4129/309666

Cumhuriyet Arşivi Belgeleri:

BCA, 30.11.1.0/227.36.12; BCA, 30.11.1.0/228.42.5

TBMM Arşivi Belgeleri:

https://www.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d01/SM_260_1_1.pdf

Seçilmiş Kaynaklar:

TBMM Aza-yı Kiramı Cedveli, s. 16, Ankara, 1337 (1921)

TBMM Aza-yı Kiramı Albümü, s. 106, Ankara [1922]

TBMM Albüm Dönem 1, TBMM'nin 25. Yıldönümünü Anış, s. 44, Ankara 1945

TBMM Albümü 1920-1973, s. 44, Ankara 1973

TBMM Albümü 1920-2010, c. 1, s. 41, Ankara 2010

Fahri Çoker, *Türk Parlamento Tarihi*, c. 3, s. 31 ve 622-623, Ankara 1995

ABDÜLKADİR KEMALİ BEY (ÖĞÜTÇÜ)

(d. Osmaniye 1889, ö. Ankara 1949)

1889 yılında Osmaniye’de doğdu. Emekli hâkimlerden Bekir Sıtkı Efendi’nin oğludur. İlk ve orta eğitimini Ceyhan ve Adana’da tamamladı. Daha sonra İstanbul’da Hamidiye Ticaret Mektebi ile Hukuk Mektebinde tahsil gördü. 1909 yılında Adliye Nezareti Memurin Sicil Müdürlüğünde kâtip olarak devlet hizmetine girdi. Aynı anda Hukuk Mektebindeki tahsiline devam etti. Erganun, Şehtab ve Mehtab isimli gazeteleri çıkardı. Hukuk Mektebinden 1912 yılında mezun oldu. Ardından sırasıyla Siirt Bidayet Mahkemesi Savcı Yardımcığı (1913) ve Basra Bidayet Mahkemesi Savcısı (1913) olarak görev yaptı. Ancak 1914 yılında bu görevinden istifa etti. I. Dünya Savaşı (1914-1918) başladıktan sonra orduya katıldı. Topçu yedek subay olarak çeşitli cephelerde görev yaptı. Savaşın ardından terhis oldu ve Adana Vilayeti Umur-ı Hukukiye Müdürlüğüne atandı (1918). Kısa süre sonra ise Kirmastı (Mustafakemalpaşa) Kaymakamlığına tayin edildi. Ancak 1919 yılında İstanbul Hükûmetince görevinden azledildi ve tutuklandı. Yapılan yargılama sonucunda herhangi bir suçunun olmadığı anlaşılacak beraat etti. Ardından yeniden memuriyete döndü ve Kastamonu Bidayet Mahkemesi Savcılığına atandı. Bu görevde iken Ankarada açılmasına karar verilen TBMM için yapılan seçimlerde Kastamonu Milletvekili seçildi. Ankara’ya gelerek TBMM’nin 23 Nisan 1920 tarihindeki açılışında hazır bulundu. Meclis çalışmaları sırasında Layiha, Adliye ve Kanun-ı Esasi komisyonları ile Memurin Muhakematı Tetkik Kurulunda üye olarak görev yaptı. Bir süreliğine Adalet Bakanlığı Müsteşarlığı görevinde bulundu (1920). Ayrıca TBMM tarafından Koçgiri İsyanı Tahkik Heyeti (1920) ile Pozantı İstiklal Mahkemesinde (1920-1921) görevlendirildi. Çok kısa bir süre de (1-4 Kasım 1920) Adalet Bakanlığı görevinde bulundu. TBMM milletvekilleri arasındaki ayrışmanın ardından muhâlefeti temsil eden İkinci Grup’ta yer aldı. TBMM I. Dönem (1920-1923) milletvekilliğinin ardından yeniden aday olmadı. Adana’ya yerleşerek serbest avukatlık yapmaya başladı. Bu sırada Mücahede, Haksöz ve Toksöz adlı gazeteleri çıkardı. 1925 yılında İstanbul’a taşındı. Toksöz gazetesini burada çıkarmaya devam etti. Gazetede yayınlanan bir yazısı nedeniyle tutuklandı. Aynı zamanda başlayan Doğu İsyanı’yla (1925) ilişkisi olduğu iddiasıyla ayrıca yargılandı. Yargılama sonucu beraat etti. 1926-1930 yılları arasında ise Adana ve Ceyhan’da serbest avukatlık yaptı. Bu dönemde Ahali Cumhuriyet

Fırkası adıyla bir parti kurdu. Ahali isimli gazetede çıkan yazıları nedeniyle hakkında soruşturma başlatılması üzerine 1930 yılında Suriye'ye kaçtı. 1939 yılında tekrar yurda döndü ve hakkındaki soruşturmalar, zaman aşımı nedeniyle düşürüldü. Aynı yıl Bergama Hâkimliğine atandı. Fakat 1940 yılında bu görevinden istifa etti. İstanbul'a yerleşerek serbest avukatlık yapmaya devam etti. Ayrıca Büyük Doğu gibi gazetelerde yazılar yazdı. 26 Temmuz 1949 tarihinde Ankara'da öldü. Abdülkadir Kemali Bey, ünlü roman yazarı Orhan Kemal'in (Mehmet Raşit Ögütçü) (ö. 1970) babasıdır.

BİBLİYOGRAFYA

Osmanlı Arşivi Belgeleri:

BOA, İ.AZN, 111/16; BOA, DH.EUM.MEM, 46/22; BOA, DH.ŞFR, 90/70; BOA, DH.ŞFR, 107/99; BOA, DH.ŞFR, 588/12; BOA, DH.ŞFR, 591/142; BOA, DH.ŞFR, 658/23

BOA, İ.DUİT, 47/27

Cumhuriyet Arşivi Belgeleri:

BCA, 30.10.0.0/31.175.41; BCA, 30.10.0.0/83.545.21; BCA, 30.18.1.1/12.64.2

TBMM Arşivi Belgeleri:

https://www.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d01/SM_258_1_1.pdf

Seçilmiş Kaynaklar:

TBMM Aza-yı Kiramı Cedveli, s. 16, Ankara, 1337 (1921)

TBMM Aza-yı Kiramı Albümü, s. 107, Ankara [1922]

TBMM Albüm Dönem 1, TBMM'nin 25. Yıldönümünü Anış, s. 44, Ankara 1945

TBMM Albümü 1920-1973, s. 44, Ankara 1973

TBMM Albümü 1920-2010, c. 1, s. 41, Ankara 2010

Fahri Çoker, *Türk Parlamento Tarihi*, c. 3, s. 31 ve 615-617, Ankara 1995

Işık Ögütçü, *Orhan Kemal'in Babası Abdülkadir Kemali'nin Anıları*, İstanbul 2005

Meral Demirel, *Tam Bir Muhalif Abdülkadir Kemali Bey*, İstanbul 2006

Onur Zeki, *Birinci TBMM'de Bağımsız Mebuslar ve Yasama Çalışmaları (1920-1923)*, Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi, Ankara 2018

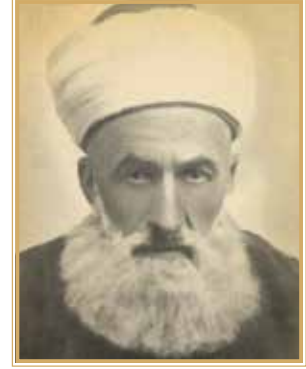

KAYSERİ

TBMM

MEHMET ALİM EFENDİ

(d. Bünyan 1861, ö. Bünyan 1923)

1861 yılında Kayseri'nin Bünyan ilçesinde doğdu. Abdülkadir Efendizade Mehmet Efendi'nin oğludur. İlk ve orta eğitimini Bünyan'da tamamladı. Ardından Kayseri ve Adana'daki medreselerde tahsil gördü ve müderrislik icazetnamesi aldı. Uzun yıllar Kıbrıs, Rodos, İzmir, İstanbul ve Sivas'ta müderris olarak görev yaptı. Sivas'ta görevli iken I. Dünya Savaşı'nın (1914-1918) sona ermesi ve Mondros Ateşkes Antlaşması'nın (30 Ekim 1918) imzalanması üzerine Millî Mücadele'ye destek vermeye başladı. Bu amaçla verdiği vaazlar nedeniyle İstanbul Hükûmeti tarafından müderrislik görevinden azledildi. Tutuklandı ve İstanbul'da yargılandı. Yargılama sonucunda beraat ederek Kayseri'ye döndü. Millî Mücadele'yi desteklemeye devam etti. Bu sırada Ankarada açılması kararlaştırılan TBMM için yapılan seçimlerde Kayseri Milletvekili seçildi. Ankara'ya gelerek TBMM'nin 23 Nisan 1920 tarihindeki açılışında hazır bulundu. Meclis çalışmaları sırasında Şeriye-Evkaf ve İrşad komisyonlarında üye olarak görev yaptı. Pek çok camide vaazlar vererek halkın moralini yükseltmek için gayret sarfetti. TBMM I. Dönem (1920-1923) milletvekilliği sona erince tekrar aday olmadı. Memleketi Bünyan'a döndü. Kısa bir süre sonra 30 Aralık 1923 tarihinde Bünyan'da öldü. Soyadı Kanunu (1934) çıktıktan sonra ailesi "ÇINAR" soyadını aldı. TBMM I. Dönem (1920-1923) milletvekillerine yardım yapılmasını öngören ve 1941 yılında çıkarılan kanun kapsamında çocuklarına devletten maddi destek tahsis edildi.

BİBLİYOGRAFYA

Osmanlı Arşivi Belgeleri:

BOA, DH.MKT, 2090/3; BOA, MF.MKT, 151/113

Cumhuriyet Arşivi Belgeleri:

BCA, 490.1.0.0/518.2080.1

TBMM Arşivi Belgeleri:

https://www.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d01/SM_267_1_1.pdf

Seçilmiş Kaynaklar:

TBMM Aza-yı Kiramı Cedveli, s. 17, Ankara, 1337 (1921)

TBMM Aza-yı Kiramı Albümü, s. 114, Ankara [1922]

TBMM Albüm Dönem 1, TBMM'nin 25. Yıldönümünü Anış, s. 45, Ankara 1945

TBMM Albümü 1920-1973, s. 45, Ankara 1973

TBMM Albümü 1920-2010, c. 1, s. 42, Ankara 2010

Fahri Çoker, *Türk Parlamento Tarihi*, c. 3, s. 31 ve 635, Ankara 1995

İrşad Sami Yuca, "I. TBMM'nin Yardıma Muhtaç Mebusları Meselesi", *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 9/42 (2016), s. 831-845

AHMET REMZİ EFENDİ (AKGÖZTÜRK)

(d. Kayseri 1871, ö. Kayseri 1938)

1871 yılında Kayseri’de doğdu. Kayseri ulemasından Göncüzade Nuh Necati Efendi’nin oğludur. İlk ve orta eğitimini Kayseri’de tamamladı. Daha sonra İstanbul’da Perviz Bey Medresesinde tahsil gördü. 1897 yılında Terakki Mektebinde öğretmenlik yapmaya başladı. Bu görevde iken 1898 yılında medreseden mezun olarak müderrislik icazetnamesi aldı. Aynı yıl Terakki Mektebi Müdürlüğüne getirildi. Ardından 1898- 1909 yılları arasında İstanbul’daki Ahmet Paşa, Fevziye ve Terakki Mekteplerinde öğretmenlik yaptı. 1910 yılında ise Adana Sultanisi öğretmenliğine nakledildi. Bu görevde iken 1911 yılında Kayseri Müftülüğüne atandı. Uzun yıllar bu görevini sürdürdü. Bu süreçte Kayseri’deki medreselerde de dersler verdi. I. Dünya Savaşı’nın (1914-1918) sona ermesi ve Mondros Ateşkes Antlaşması’nın (30 Ekim 1918) imzalanmasından sonra Millî Mücadele’yi destekledi. Bu tavrı nedeniyle 1919 yılında İstanbul Hükûmeti tarafından müftülük ve müderrislik görevlerinden azledildi. Kayseri Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti kurucuları arasında yer aldı ve bu cemiyetin başkanlığına getirildi. Bu sırada Son Osmanlı Mebusan Meclisi (1920) için yapılan seçimlerde Kayseri Mebusu seçildi. Fakat mebusluktan çekilerek İstanbul’a gitmedi. Bu sıralarda İstanbul Hükûmeti şeyhülislamı olan Dürriyade Abdullah Efendi’nin Millî Mücadele aleyhinde yayınladığı (11 Nisan 1920) fetvaya karşı Ankara Müftüsü Mehmet Rifat Efendi (Börekçi) tarafından kaleme alınan karşı fetvayı (19 Nisan 1920) imzalayan alimler arasında yer aldı. Daha sonra Ankara’da açılması kararlaştırılan TBMM için yapılan seçimlerde Kayseri Milletvekili seçildi. Ankara’ya geldi ve TBMM’nin 23 Nisan 1920 tarihindeki açılışında hazır bulundu. Meclis çalışmaları sırasında İrşad ve Şeriye-Evkaf komisyonlarında üye olarak görev yaptı. Fakat kısa bir süre sonra (10 Mayıs 1920) TBMM tarafından Kayseri Müftülüğüne atandı. TBMM tarafından Nisab-ı Müzakere Kanunu’nun çıkarılmasına (5 Eylül 1920) kadar müftülükle birlikte milletvekili sıfatını da taşımaya devam etti. Bu kanunun getirdiği milletvekilliği veya memurluk görevlerinden birini seçme zorunluluğu üzerine Kayseri Müftülüğünü tercih etti ve 9 Kasım 1920 tarihinde milletvekilliğinden istifa etti. Kayseri Müftülüğü görevinde

iken yapılan devrimlere muhalefet etmesi nedeniyle 1925 yılında azledildi. 1927 yılına kadar ise Kayseri Lisesinde öğretmenlik yaptı. Bu tarihten sonra herhangi bir resmî veya siyasi görev almadı. Hayatının kalan kısmını ilmî araştımlar yaparak geçirdi. 4 Kasım 1938 tarihinde Kayseri'de öldü.

BİBLİYOGRAFYA

Osmanlı Arşivi Belgeleri:

BOA, DH.ŞFR, 446/53; BOA, İ.TAL, 497/26; BOA, DH.EUM.KLU, 4/46; BOA, DH.EUM.6.Şb, 7/8; BOA, DH.ŞFR, 68/65; BOA, DH.EUM.1.Şb, 5/7; BOA, DH.KMS, 29/37; BOA, DH.İ.UM.EK, 117/69; BOA, DH.İ.UM.EK, 117/73; BOA, DH.İ.UM.EK, 119/31; BOA, DH.İ.UM.EK, 120/42

Cumhuriyet Arşivi Belgeleri:

BCA, 30.10.0.0/86.566.15

TBMM Arşivi Belgeleri:

https://www.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d01/SM_270_1_1.pdf

Seçilmiş Kaynaklar:

TBMM Albüm Dönem 1, TBMM'nin 25. Yıldönümünü Anış, s. 46, Ankara 1945

TBMM Albümü 1920-1973, s. 46, Ankara 1973

TBMM Albümü 1920-2010, c. 1, s. 42, Ankara 2010

Fahri Çoker, *Türk Parlamento Tarihi*, c. 3, s. 31 ve 639-640, Ankara 1995

OSMAN ZEKİ BEY (UŞŞAKLI)

(d. Kayseri 1873, ö. Kayseri 1945)

Literatürde doğum tarihi 1874 olarak gösterilmişse de Osmanlı sicil kaydında hicri 1290 yılı Recep ayında ve rumi 1289 yılı Eylül ayında (miladi Ağustos-Eylül 1873) doğduğu ifade edilmektedir. Kayseri’de doğmuştur. Redif yüzbaşısı Uşşakizade Mustafa Efendi’nin oğludur. İlk ve orta eğitimini Kayseri’de tamamladı. Daha sonra medrese tahsili gördü. 1892 yılında Kayseri Sancağı Tarik (Yol) Komisyonunda kâtip olarak devlet hizmetine girdi. Daha sonra sırasıyla Kayseri Sancağı Nafia Komisyonu Kâtibi (1892), Kayseri Ziraat Bankası Şubesi Kâtibi (1894), tekrar Kayseri Sancağı Nafia Komisyonu Kâtibi (1894), Yozgat Sancağı Nafia Komisyonu Kâtibi (1895), Kayseri Belediye Sandığı Emaneti Memuru (1896), Kırşehir Ziraat Bankası Şubesi Muhasebe Kâtibi (1902) ve Ziraat Bankası Müfettiş Yardımcısı (1906) olarak görev yaptı. 1912- 1915 yılları arasında ise Kayseri’deki Askerî Güherçile Fabrikası’nda kâtip olarak çalıştı. 1915 yılından itibaren ise ticaretle meşgul oldu. I. Dünya Savaşı’nın (1914-1918) sona ermesi ve Mondros Ateşkes Antlaşması’nın (30 Ekim 1918) imzalanmasından sonra Millî Mücadele’ye destek vermeye başladı. Kayseri Müdafaa-i Milliye Cemiyetinde aktif olarak faaliyetlerde bulundu. 1920 yılının başlarında ise Kayseri Çiftçiler Bankası kurucuları arasında yer aldı. Bu arada Ankarada açılması kararlaştırılan TBMM için yapılan seçimlerde Kayseri Milletvekili seçildi. Ankaraya gelerek TBMM’nin 23 Nisan 1920 tarihindeki açılışında hazır bulundu. Meclis çalışmaları sırasında Kavanin-i Maliye, Orman-Maadin, İktisat, Nafia, İstida ve Layiha komisyonlarında üye olarak görev yaptı. 1922 yılında TBMM tarafından Ziraat Bankası Yönetim Kuruluna üye olarak atandı. TBMM I. Dönem (1920-1923) milletvekilliği sona erince yeniden aday olmadı. Memleketi Kayseri’ye döndü ve ticaretle meşgul olmaya devam etti. 1932 yılında memurluktan emekliye ayrıldı. Hayatının kalan kısmında bir daha herhangi bir resmî veya siyasi görev almadı. TBMM I. Dönem (1920-1923) milletvekillerine yardım yapılmasını öngören ve 1941 ve 1943 yıllarında çıkarılan kanunlar kapsamında kendisine devletten maddi destek tahsis edildi. 4 Mart 1945 tarihinde Kayseri’de öldü.

BİBLİYOGRAFYA

Osmanlı Arşivi Belgeleri:

BOA, DH.SAİD.d, 50/49; BOA, DH.SAİD.d, 131/413; BOA, İ.DUİT, 123/24; BOA, MV, 254/29

Cumhuriyet Arşivi Belgeleri:

BCA, 30.10.0.0/5.30.9; BCA, 30.10.0.0/50.326.2; BCA, 30.11.1.0/71.17.13; BCA, 490.1.0.0/519.2082.2

TBMM Arşivi Belgeleri:

https://www.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d01/SM_269_1_1.pdf

Seçilmiş Kaynaklar:

TBMM Aza-yı Kiramı Cedveli, s. 17, Ankara, 1337 (1921)

TBMM Aza-yı Kiramı Albümü, s. 115, Ankara [1922]

TBMM Albüm Dönem 1, TBMM'nin 25. Yıldönümünü Anış, s. 45, Ankara 1945

TBMM Albümü 1920-1973, s. 45, Ankara 1973

TBMM Albümü 1920-2010, c. 1, s. 42 ve 66, Ankara 2010

Fahri Çoker, *Türk Parlamento Tarihi*, c. 3, s. 31 ve 638, Ankara 1995

İrşad Sami Yuca, "I. TBMM'nin Yardıma Muhtaç Mebusları Meselesi", *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 9/42 (2016), s. 831-845

SABİT BEY (GÖZÜGEÇGEL)

(d. Kayseri 1877, ö. İzmir 1938)

1877 yılında Kayseri’de doğdu. Gözübüyükzade Münip Efendi’nin oğludur. İlk ve orta eğitimini Kayseri’de tamamladı. Ayrıca özel hocalardan dersler aldı. Daha sonra medrese tahsili gördü. Uzun süre ticaretle meşgul oldu. Bir ara (1908) Kayseri Şeriyeh Mahkemesi Başkâtibi olarak görev yaptı. 1913 yılında Kayseri’de çıkan Erciyes gazetesinin sorumlu müdürlüğünü üstlendi. İttihat ve Terakki Fırkası taraftarı bir çizgiyi benimsedi ve bu fırkanın Kayseri yöneticiliğini yürüttü. 1915 yılında ise Kayseri Sancağı İdare Meclisi Üyeliğine seçildi. Bu süreçte ayrıca Kayseri Gazetesi Başyazarlığı, Kayseri Darüleytam Müdürlüğü ve Kayseri İaşe Müdürlüğü görevlerinde bulundu. I. Dünya Savaşı’nın (1914-1918) sona ermesi ve Mondros Ateşkes Antlaşması’nın (30 Ekim 1918) imzalanması üzerine Millî Mücadele’ye destek vermeye başladı. Bölgedeki Kuva-yı Milliye teşkilatının kurulması faaliyetlerinde aktif olarak çalıştı. 1919 yılında gönüllü birlikler ile Adana Cephesi’nde Fransızlara karşı yapılan çatışmalara katıldı. Bu çatışmaların birinde yaralandı. 1920 yılının başlarında ise Kayseri Çiftçiler Bankası kurucuları arasında yer aldı. Bu sırada Ankarada açılması kararlaştırılan TBMM için yapılan seçimlerde Kayseri Milletvekili seçildi. Ankaraya geldi ve TBMM’nin 23 Nisan 1920 tarihindeki açılışında hazır bulundu. Meclis çalışmaları sırasında Şeriyeh-Evkaf, Hariciye ve Layiha komisyonlarında üye olarak görev yaptı. TBMM Başkanlığından izin alarak bizzat cepheye giden milletvekilleri arasında yer aldı. I. İnönü Savaşı’nda (6-11 Ocak 1921) günümüzde Bursa’nın Kestel ilçesine bağlı Ümitalan ve Şükranıye (Kazancı) köyleri ile İnegöl ilçesine bağlı Şehitler (Doma) köyü arasındaki düşman siperlerine 300 metre kadar yaklaşarak bizzat çatışmalara girdi. Bu arada 1923 yılında Kayseri’de Misak adlı gazeteyi çıkarmayı başladı. TBMM I. Dönem (1920-1923) milletvekilliğinin ardından II. Dönem’de (1923-1927) yine Kayseri Milletvekili olarak TBMM çatısı altında bulunmaya devam etti. Bu dönem milletvekilliği sona erince bir daha aday olmadı. Önce Kayseri’ye döndü. Daha sonra İzmir’e yerleşti. Hayatının kalan kısmında bir daha herhangi bir resmî veya siyasi görev almadı. 29 Kasım 1938 tarihinde İzmir’de öldü.

BİBLİYOGRAFYA

Osmanlı Arşivi Belgeleri:

BOA, DH.MUİ, 147/86; BOA, MF.MKT, 1227/64; BOA, DH.ŞFR, 98/130; BOA, İ.DUİT, 123/24; BOA, MV, 254/29

Cumhuriyet Arşivi Belgeleri:

BCA, 30.10.0.0/6.31.25; BCA, 30.10.0.0/6.32.2; BCA, 30.10.0.0/195.333.23; BCA, 30.10.0.0/195.339.26; BCA, 30.18.1.1/7.27.6

TBMM Arşivi Belgeleri:

https://www.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d01/SM_272_1_1.pdf

https://www.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d02/SM_272_1_2.pdf

https://www.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d02/HT_272_1_2.pdf

Seçilmiş Kaynaklar:

TBMM Aza-yı Kiramı Cedveli, s. 17, Ankara, 1337 (1921)

TBMM Aza-yı Kiramı Albümü, s. 113, Ankara [1922]

TBMM Albüm Dönem 1, TBMM'nin 25. Yıldönümünü Anış, s. 46, Ankara 1945

TBMM Albümü 1920-1973, s. 46, Ankara 1973

TBMM Albümü 1920-2010, c. 1, s. 42 ve 106, Ankara 2010

Fahri Çoker, *Türk Parlamento Tarihi*, c. 3, s. 31 ve 643-644, Ankara 1995

MEHMET ATIF BEY (TÜZÜN)

(d. Arhavi 1885, ö. Ankara 1970)

1885 yılında Artvin'in Arhavi ilçesine bağlı Kemerköprü (Ciğeryazan) köyünde doğdu. Eski kadılardan Kibarzade İbrahim Şevki Efendi'nin oğludur. İlk ve orta eğitimini Arhavi, Mihalıççık ve İstanbul'da tamamladı. Daha sonra 1907 yılında İstanbul'da Mülkiye Mektebine girdi. Bu okuldan 1911 yılında mezun oldu. Aynı yıl Bağdat Vilayeti Maiyet Memuru olarak devlet hizmetine girdi. Bu vazifesi sırasında günümüzde Irak sınırları içerisinde kalan Mendeli, Ane, Horasan ve Cezire'de Kaymakam Vekili olarak görev yaptı. Ardından başlayan I. Dünya Savaşı'nda (1914- 1918) yedek subay olarak orduda hizmet verdi. Askerlik görevinin ardından ise sırasıyla Tafiye (günümüzde Ürdün'de) Kaymakamlığı (1916), Bünyan Kaymakamlığı (1916), Boğazlıyan Kaymakamlığı (1917) ve Develi Kaymakamlığına (1918) atandı. Develi Kaymakamı olarak görev yaptığı sırada I. Dünya Savaşı'nın sona ermesi ve Mondros Ateşkes Antlaşması'nın (30 Ekim 1918) imzalanmasından sonra Millî Mücadele'ye destek verdi. Develi Müdafaa-i Hukuk Cemiyetini kurdu. Topladığı gönüllü kuvvetlerle Kozan Cephesi'nde Fransızlara karşı yapılan çarpışmalara katıldı. Bu sırada Ankara'da açılması kararlaştırılan TBMM için yapılan seçimlerde Kayseri Milletvekili seçildi. Ankara'ya gelerek TBMM'nin 23 Nisan 1920 tarihindeki açılışında hazır bulundu. Lazistan (Rize) Milletvekili seçilen babası İbrahim Şevki Efendi ile birlikte TBMM çatısı altında aynı anda görev yaptı. Meclis çalışmaları sırasında TBMM Başkanlık Divanı İdare Memurluğu, Dahiliye ve Hariciye komisyonları üyeliği ile Memurin Muhakematı Tetkik Kurulu Üyeliğinde bulundu. Ayrıca TBMM tarafından 1920 yılı Mayıs ayında Tokat Mutasarrıflığına atandı. TBMM tarafından Nisab-ı Müzakere Kanunu'nun çıkarılmasına (5 Eylül 1920) kadar mutasarrıflıkla birlikte Milletvekili sıfatını da taşımaya devam etti. Bu kanunun getirdiği milletvekilliği veya memurluk görevlerinden birini seçme zorunluluğu üzerine mutasarrıflık görevini bırakarak milletvekilliğini tercih etti. TBMM I. Dönem (1920-1923) milletvekilliğinin ardından tekrar aday olmadı. Aynı yıl Kırşehir Valiliğine atandı. Daha sonra sırasıyla Ankara Valisi (1925) ve Şura-yı Devlet (Danıştay) Mülkiye Dairesi Başkanı olarak

görev yaptı. Bu son görevinde iken yeniden milletvekili adayı oldu. TBMM III. Dönem (1927-1931) ve IV. Dönem'de (1931-1934) Rize Milletvekili; V. Dönem (1935-1938), VI. Dönem (1939-1943), VII. Dönem (1943-1946) ve VIII. Dönem'de (1946-1950) ise Çoruh (Artvin) Milletvekili olarak TBMM çatısı altında bulundu. TBMM VIII. Dönem (1946-1950) milletvekilliği sona erince yeniden aday olmadı. Hayatının kalan kısmını Ankara'da geçirdi. Bir daha herhangi bir resmî veya siyasi görev almadı. 3 Nisan 1970 tarihinde Ankara'da öldü.

BİBLİYOGRAFYA

Osmanlı Arşivi Belgeleri:

BOA, MF.İBT, 393/69; BOA, İ.DH, 1519/39; BOA, İ.DUİT, 44/1; BOA, İ.DUİT, 46/58; BOA, İ.DUİT, 46/127; BOA, DH.ŞFR, 105/40; BOA, DH.ŞFR, 668/123

Cumhuriyet Arşivi Belgeleri:

BCA, 30.10.0.0/5.28.1; BCA, 30.10.0.0/76.499.19

TBMM Arşivi Belgeleri:

https://www.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d01/SM_268_1_1.pdf

https://www.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d03/SM_268_1_3.pdf

https://www.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d04/SM_268_1_4.pdf

https://www.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d05/SM_268_1_5.pdf

https://www.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d06/SM_268_1_6.pdf

https://www.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d07/SM_268_1_7.pdf

https://www.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d08/SM_268_1_8.pdf

https://www.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d03/HT_268_1_3.pdf

Seçilmiş Kaynaklar:

TBMM Aza-yı Kiramı Cedveli, s. 17, Ankara, 1337 (1921)

TBMM Aza-yı Kiramı Albümü, s. 114, Ankara [1922]

TBMM Albüm Dönem 1, TBMM'nin 25. Yıldönümünü Anış, s. 45, Ankara 1945

TBMM Albümü 1920-1973, s. 45, Ankara 1973

TBMM Albümü 1920-2010, c. 1, s. 42, 66, 167, 220, 252, 318, 386 ve 460, Ankara 2010

Fahri Çoker, *Türk Parlamento Tarihi*, c. 3, s. 31 ve 636-637, Ankara 1995

Ali Çankaya, *Yeni Mülkiye Tarihi ve Mülkiyeliler*, c. 4, 1390-1391, Ankara 1968-1969

AHMET HİLMİ BEY (KALAÇ)

(d. 1888 Kayseri, ö. Ankara 1966)

1888 yılında Kayseri’de doğdu. Hallaçzade Mehmet Faik Efendi’nin oğludur. İlk ve orta eğitimini Kayseri ve İstanbul’da tamamladı. Ardından 1906 yılında İstanbul Mülkiye Mektebine girdi. Bu okuldan 1910 yılında mezun oldu. Aynı yıl Kayseri Sancağı Maiyet Memuru olarak devlet hizmetine girdi. Ek görev olarak Kayseri İdadisi’nde öğretmenlik görevinde bulundu. Bu sırada Kayseri’de yayınlanan Erciyes gazetesinde yazılar kaleme aldı. Ardından sırasıyla Adana Vilayeti Maiyet Memuru (1911), Sivas Vilayeti Maiyet Memuru (1913), Suşehri Kaymakamı (1913) ve Sivas Vilayeti Mektupçusu (1915) olarak görev yaptı. Bu görevi sırasında 1916 yılında tedavi amacıyla Viyana’ya gitti ve aynı yıl yurda dönerek görevine devam etti. Daha sonra 1917 yılında Karaman Kaymakamlığına atandı. Bu görevde iken 1918 yılında incelemelerde bulunmak üzere bir süre Almanya’da bulundu. I. Dünya Savaşı’nın (1914-1918) sona ermesi ve Mondros Ateşkes Antlaşması’nın (30 Ekim 1918) imzalanmasından sonra Millî Mücadele’ye destek vermeye başladı. Bu tavrı nedeniyle İstanbul Hükûmeti tarafından 1919 yılı başlarında kaymakamlıktan azledildi. Kayseri’ye dönerek Erciyes gazetesinde yazılar yayınlamaya devam etti. Sivas Kongresi’ne (4-11 Eylül 1919) Kayseri temsilcisi olarak katıldı. Bu sırada Son Osmanlı Mebusan Meclisi (1920) için yapılan seçimlerde Kayseri Mebusu seçildi. İstanbul’un işgal edilmesi ve Mebusan Meclisinin kapatılması üzerine Anadolu’ya geçti. 31 Temmuz 1920 tarihinde Ankara’ya geldi ve Kayseri Milletvekili olarak TBMM çalışmalarına katıldı. Meclis çalışmaları sırasında Dahiliye, Müvazene-i Maliye, Bütçe, Şeriye-Evkaf, Layiha ve Memalik-i Müstahlasa komisyonları ile Memurin Muhakematı Tetkik Kurulunda üye olarak görev yaptı. TBMM I. Dönem (1920-1923) milletvekilliğinin ardından II. Dönem (1923-1927), III. Dönem (1927-1931), IV. Dönem (1931-1934), V. Dönem (1935-1938), VI. Dönem (1939-1943) ve VII. Dönem’de (1943-1946) Kayseri Milletvekili olarak TBMM çatısı altında bulunmaya devam etti. Bu süreçte 1946 yılında memurluktan emekliye ayrıldı.

TBMM

TBMM VII. Dönem (1943-1946) milletvekilliğinin ardından tekrar aday olmadı. Hayatının kalan kısmını Ankara'da geçirdi. Bir daha herhangi bir resmî veya siyasi görev almadı. 19 Haziran 1966 tarihinde Ankara'da öldü.

BİBLİYOGRAFYA

Osmanlı Arşivi Belgeleri:

BOA, MF.İBT, 349/64; BOA, DH.MUI, 147/86; BOA, DH.İD, 16/84; BOA, İ.DH, 1503/22; BOA, İ.DH, 1518/46; BOA, İ.DUİT, 45/63; BOA, İ.DUİT, 47/69; BOA, DH.İ.UM.EK, 119/31; BOA, DH.EUM.AYŞ, 20/4

Cumhuriyet Arşivi Belgeleri:

BCA, 30.10.0.0/6.32.11; BCA, 30.10.0.0/6.33.3; BCA, 30.10.0.0/6.34.26; BCA, 30.10.0.0/6.36.28; BCA, 30.10.0.0/6.36.39; BCA, 30.10.0.0/6.37.1; BCA, 30.10.0.0/7.39.18; BCA, 30.10.0.0/7.42.26; BCA, 490.1.0.0/269.1072.2

TBMM Arşivi Belgeleri:

https://www.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d02/SM_266_1_2.pdf

https://www.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d03/SM_266_1_3.pdf

https://www.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d04/SM_266_1_4.pdf

https://www.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d05/SM_266_1_5.pdf

https://www.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d06/SM_266_1_6.pdf

https://www.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d07/SM_266_1_7.pdf

https://www.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d02/HT_266_1_2.pdf

https://www.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d03/HT_266_1_3.pdf

https://www.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d04/HT_266_1_4.pdf

https://www.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d05/HT_266_1_5.pdf

Seçilmiş Kaynaklar:

TBMM Aza-yı Kiramı Cedveli, s. 17, Ankara, 1337 (1921)

TBMM Aza-yı Kiramı Albümü, s. 113, Ankara [1922]

TBMM Albüm Dönem 1, TBMM'nin 25. Yıldönümünü Anış, s. 45, Ankara 1945

TBMM Albümü 1920-1973, s. 45, Ankara 1973

TBMM Albümü 1920-2010, c. 1, s. 42, 106, 157, 208, 269, 337 ve 406, Ankara 2010

Fahri Çoker, *Türk Parlamento Tarihi*, c. 3, s. 31 ve 633-634, Ankara 1995

Ali Çankaya, *Yeni Mülkiye Tarihi ve Mülkiyeliler*, c. 4, s. 1291-1294, Ankara 1968-1969

Ahmet Hilmi Kalaç, *Kendi Kitabım*, İstanbul 1960

AHMET RİFAT BEY (ÇALIKA)

(d. Kayseri 1888, ö. Kayseri 1963)

1888 yılında Kayseri’de doğdu. Kolağası (Kıdemli Yüzbaşı) Çalıkağazade Mustafa Sabri Efendi’nin oğludur. İlk ve orta eğitimini Kandiye (İraklio), Selanik ve Adana’da tamamladı. 1904 yılında Drama Sancağı Evrak Kaleminde kâtip olarak devlet hizmetine girdi. Daha sonra sırasıyla Drama Bidayet Mahkemesi Zabıt Kâtibi (1905), Selanik Bidayet Mahkemesi Ceza Dairesi Başkâtip Yardımcısı (1907), İstanbul Polis Müdürlüğü Kâtibi (1909) ve Adliye Nezareti Sicil Kalemi Kâtibi (1910) olarak görev yaptı. Bu süreçte İstanbul Hukuk Mektebine girdi. Bu okuldan 1911 yılında mezun oldu. Ardından 1913 yılında Maydos (Eceabat) Bidayet Mahkemesi Savcılığı’na atandı. 1914 yılında ise Kayseri Belediye Başkanlığına seçildi. Bu son görevinde iken Osmanlı Mebusan Meclisi V. Döneminde (1914-1918) Kayseri Mebusu seçildi. Dönem sonunda Kayseri’ye döndü ve yeniden Kayseri Belediye Başkanlığına getirildi. I. Dünya Savaşı’nın (1914-1918) sona ermesi ve Mondros Ateşkes Antlaşması’nın (30 Ekim 1918) imzalanması üzerine Millî Mücadele’yi desteklemeye başladı. Bu sırada Son Osmanlı Mebusan Meclisi (1920) için yapılan seçimlerde tekrar Kayseri Mebusu seçildi. İstanbul’un işgal edilmesi ve Mebusan Meclisinin kapatılması üzerine Anadolu’ya geçti. 31 Temmuz 1920 tarihinde Ankara’ya geldi ve Kayseri Milletvekili olarak TBMM çalışmalarına katıldı. Meclis çalışmaları sırasında Defter-i Hakani, Müvazene-i Maliye, Bütçe ve Divan-ı Muhasebat komisyonlarında üye olarak görev yaptı. TBMM milletvekilleri arasında yaşanan ayrışmadan sonra muhalefeti temsil eden İkinci Grup’ta yer aldı. Ayrıca TBMM Hükûmetinde Adalet Bakanı (1922-1923) olarak görev yaptı. TBMM I. Dönem (1920-1923) milletvekilliği sona erince tekrar aday olmadı. Memleketi olan Kayseri’ye döndü ve yeniden Kayseri Belediye Başkanlığına getirildi. 1927 yılında Belediye Başkanlığından ayrıldı. Hayatının bundan sonraki kısmını Kayseri ve Adana’da geçirdi. Kayseri’de iplik ve Adana’da yağ fabrikaları kurdu ve işletti. Aynı zamanda serbest avukatlık yaptı. Bir daha herhangi bir resmî veya siyasi görev almadı. 23 Şubat 1963 tarihinde Kayseri’de öldü.

BİBLİYOGRAFYA

Osmanlı Arşivi Belgeleri:

BOA, DH.UMVM, 89/57; BOA, MV, 217/101; BOA, DH.İ.UM.EK, 117/73; BOA, DH.ŞFR, 544/39; BOA, DH.ŞFR, 645/48; BOA, DH.EUM.AYŞ, 20/4

Seçilmiş Kaynaklar:

TBMM Aza-yı Kiranı Cedveli, s. 17, Ankara, 1337 (1921)

TBMM Aza-yı Kiranı Albümü, s. 114, Ankara [1922]

TBMM Albüm Dönem 1, TBMM'nin 25. Yıldönümünü Anış, s. 46, Ankara 1945

TBMM Albümü 1920-1973, s. 46, Ankara 1973

TBMM Albümü 1920-2010, c. 1, s. 42, Ankara 2010

Fahri Çoker, *Türk Parlamento Tarihi*, c. 3, s. 31 ve 641-642, Ankara 1995

Hurşit Çalıka, *Kurtuluş Savaşında Bir Adalet Bakanı, Ahmet Rifat Çalıka'nın Anıları*, İstanbul 1992

Nesrin Akkor, "Birinci Dönem TBMM'de Kayseri vekillerinden Ahmet Rifat Çalıka", *Vakanüvis-Uluslararası Tarih Araştırmaları Dergisi*, Vol. 3 (2018), s. 39-53

KIRŞEHİR

TBMM

AHMET CEMALETTİN ÇELEBİ EFENDİ

(d. Hacıbektaş 1863, ö. Hacıbektaş 1922)

1863 yılında Nevşehir'in Hacıbektaş ilçesinde doğdu. Hacıbektaş Dergâhı Şeyhi Feyzullah Çelebi Efendi'nin oğludur. 1876 yılında babasının ölümü üzerine genç yaşta Hacıbektaş Dergâhı Şeyhliğine getirildi. Özel hocalardan dersler aldı. Ayrıca Hacıbektaş Medresesinde tahsil gördü. Bu medreseyi bitirerek icazetname aldı. Şeyhlik ve postnişinlik görevi yanında uzun yıllar müderrislik görevinde bulundu. I. Dünya Savaşı (1914-1918) yıllarında topladığı gönüllü kuvvetlerle Doğu Cephesi'nde Ruslara karşı yapılan çarpışmalara katıldı. Savaşın sona ermesi ve Mondros Ateşkes Antlaşması'nın (30 Ekim 1918) imzalanmasından sonra Millî Mücadele'ye destek vermeye başladı. Amasya'ya giderek Mustafa Kemal Paşa ile bizzat görüştü. Mustafa Kemal Paşa'nın Sivas'tan Ankara'ya geçerken Hacıbektaş'ta kendisini ziyareti sırasında (23-24 Aralık 1919) tüm müritleriyle birlikte desteğini ilan etti. Daha sonra Ankara'da açılması kararlaştırılan TBMM için yapılan seçimlerde Kırşehir Milletvekili seçildi. Ancak hastalığı nedeniyle Ankara'ya gelemeyi ve TBMM çalışmalarına katılamadı. Buna rağmen 24 Nisan 1920 tarihinde gıyabında TBMM İkinci Başkan Vekili seçildi ve izinli sayıldı. Bu göreve seçilmesinden dolayı TBMM Başkanlığına bir telgraf çekerek teşekkür etti ve ağır hasta olması nedeniyle Ankara'ya gelemeyi için üzgün olduğunu bildirdi. Sağlık durumunun düzelmemesi üzerine TBMM tarafından izin süresi üç defa uzatıldı. Nihayet 20 Ocak 1922 tarihinde Hacıbektaş'ta öldü. Soyadı Kanunu (1934) çıktıktan sonra ailesi "ULUSOY" soyadını aldı.

BİBLİYOGRAFYA

Osmanlı Arşivi Belgeleri:

BOA, DH.KMS, 53-4/21-4; BOA, DH.ŞFR, 655/59

Seçilmiş Kaynaklar:

TBMM Aza-yı Kiramı Cedveli, s. 17, Ankara, 1337 (1921)

TBMM Albüm Dönem 1, TBMM'nin 25. Yıldönümünü Anış, s. 46, Ankara 1945

TBMM Albümü 1920-1973, s. 46, Ankara 1973

TBMM Albümü 1920-2010, c. 1, s. 43, 66, Ankara 2010

Fahri Çoker, *Türk Parlamento Tarihi*, c. 3, s. 31 ve 647-648, Ankara 1995

Ali Celalettin Ulusoy, *Pir Dergâhından Nefesler, Hacı Bektaş Çelebilerinin Değişleri*, Ankara 2014

Baki Öz, *Kurtuluş Savaşı'nda Alevi-Bektaşiler*, İstanbul 1991

Cemal Kutay, *Kurtuluşun ve Cumhuriyetin Manevi Mimarları*, Ankara 1974

H. Hürrem Ulusoy, *Doksanda On Derviş ve Ozan*, Ankara 2017

Yaşar Özüçetin, "Çok Partili Hayata Geçiş Sürecinde Kırşehir (1)", *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi (JISR)*, 5 (2008), s. 635-657

Yaşar Özüçetin, *Çok Partili Hayata Geçiş Sürecinde Kırşehir*, Ankara 2009

Kuva-yı Milliye ve Millî Mücadelede Kırşehir, Kırşehir 2009

Onur Zeki, *Birinci TBMM'de Bağımsız Mebuslar ve Yasama Çalışmaları (1920-1923)*, Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi, Ankara 2018

MEHMET SADIK BEY (SAVTEKİN)

(d. Çarşamba 1873, ö. İstanbul 1950)

Literatürde doğum yılı 1874 olarak gösterilmişse de Osmanlı sicil kaydında hicri 1290 ve rumi 1289 yılında (miladi 1873) doğduğu ifade edilmektedir. Samsun'a bağlı Çarşamba ilçesinde doğmuştur. Ziraat Bankası Memuru Sandıkçızade Bilal Rıza Efendi'nin oğludur. İlk ve orta eğitimini Bafra ve Çarşamba'da tamamladı. Daha sonra Çarşamba'da medrese tahsili görerek müderrislik icazetnamesi aldı. Ardından İstanbul'a gelerek Hukuk Mektebine girdi. Bu okuldan 1902 yılında mezun oldu. 1903 yılında Yenice-i Vardar (Giannitsa) Bidayet Mahkemesi Savcı Yardımcısı olarak devlet hizmetine girdi. Daha sonra sırasıyla Radovişte Bidayet Mahkemesi Ceza Dairesi Başkanı (1904), Kesendire Bidayet Mahkemesi Ceza Dairesi Başkanı (1907), Malkara Bidayet Mahkemesi Ceza Dairesi Başkanı (1909), Edirne İstinaf Mahkemesi Üyesi (1909), Aydın İstinaf Mahkemesi Üyesi (1913), Gümüşhane Bidayet Mahkemesi Ceza Dairesi Başkanı (1914), Düzce Bidayet Mahkemesi Savcısı (1916), Kütahya İstinaf Mahkemesi Üyesi (1916) ve Kırşehir Bidayet Mahkemesi Başkanı (1917) olarak görev yaptı. Son görevi esnasında I. Dünya Savaşı'nın (1914-1918) sona ermesi ve Mondros Ateşkes Antlaşması'nın (30 Ekim 1918) imzalanması üzerine Millî Mücadele'ye destek vermeye başladı. Bu tavrı nedeniyle 1919 yılında İstanbul Hükûmeti tarafından görevinden azledildi. Bu sırada Ankara'da açılması kararlaştırılan TBMM için yapılan seçimlerde Kırşehir Milletvekili seçildi. Ancak istifa ettiği söylentisiyle yerine Bekir Sıtkı Bey'in Milletvekili seçildiğine dair tutanak düzenlendi. Duruma itiraz edilmesi üzerine TBMM Genel Kurulu, Mehmed Sadık Bey'in milletvekilliğini 27 Kasım 1920 tarihinde kabul etti. Bekir Sıtkı Bey'in milletvekilliğinin düşürüldüğü gün olan 6 Aralık 1920 tarihinde Kırşehir Milletvekili olarak TBMM çalışmalarına katıldı. Meclis çalışmaları sırasında Hariciye, İstida, Müvazene-i Maliye, Bütçe ve Adliye komisyonlarında üye olarak görev yaptı. Ayrıca 1922 yılında Rusya'dan gelen yetim çocuklar için kurulan komisyonda bulundu. TBMM I. Dönem (1920-1923) milletvekilliği sona erince tekrar aday olmadı. Yeniden memurluğa döndü ve 1923 yılında Çankırı İstinaf Mahkemesi Savcılığına atandı. Daha sonra sırasıyla Çankırı Cinayet Mahkemesi Savcısı (1924),

Çankırı Savcısı (1926), Kastamonu Savcısı (1927) ve Aksaray Ceza Mahkemesi Başkanı (1929) olarak görev yaptı. Son görevinde iken 1931 yılında açığa alındı. 1932 yılında ise kendi isteğiyle emekliye ayrıldı. Daha sonra İstanbul'a yerleşti. Hayatının kalan kısmını burada geçirdi ve bir daha herhangi bir resmî veya siyasi görev almadı. 9 Ekim 1950 tarihinde İstanbul'da öldü. Mehmet Sadık Bey'in kızı Semiha Savtekin'e 1948 yılından itibaren vatani hizmet tertibinden maaş tahsis edilmiştir.

BİBLİYOGRAFYA

Osmanlı Arşivi Belgeleri:

BOA, DH.SAİD.d, 108/441; BOA, İ.DUİT, 114/119; BOA, BEO, 4569/342602; BOA, DH.EUM.AYŞ, 65/53

Cumhuriyet Arşivi Belgeleri:

BCA, 30.10.0.0/5.28.28; BCA, 30.10.0.0/120.858.15; BCA, 30.18.1.1/1.5.17

TBMM Arşivi Belgeleri:

https://www.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d01/SM_278_1_1.pdf

Seçilmiş Kaynaklar:

TBMM Aza-yı Kiramı Cedveli, s. 17, Ankara, 1337 (1921)

TBMM Aza-yı Kiramı Albümü, s. 112, Ankara [1922]

TBMM Albüm Dönem I, TBMM'nin 25. Yıldönümünü Anış, s. 47, Ankara 1945

TBMM Albümü 1920-1973, s. 47, Ankara 1973

TBMM Albümü 1920-2010, c. 1, s. 43, Ankara 2010

Fahri Çoker, *Türk Parlamento Tarihi*, c. 3, s. 32 ve 656-657, Ankara 1995

Yaşar Özüçetin, "Çok Partili Hayata Geçiş Sürecinde Kırşehir (1)", *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi (JISR)*, 5 (2008), s. 635-657

Yaşar Özüçetin, *Çok Partili Hayata Geçiş Sürecinde Kırşehir*, Ankara 2009

Kuva-yı Milliye ve Millî Mücadelede Kırşehir, Kırşehir 2009

Ahmet Demirel, *Birinci Mecliste Muhalefet, İkinci Grup*, İstanbul 2015

BEKİR SITKI BEY

(d. Kırşehir 1874, ö. Kırşehir 1930)

1874 yılında Kırşehir’de doğdu. Kocaağazede Mahmut Ağa’nın oğludur. Uzun yıllar ticaretle meşgul oldu. I. Dünya Savaşı’nın (1914-1918) sona ermesi ve Mondros Ateşkes Antlaşması’nın (30 Ekim 1918) imzalanmasından sonra Millî Mücadele’ye destek vermeye başladı. Ankara’da açılması kararlaştırılan TBMM için yapılan seçimlerde milletvekili seçilen Mehmet Sadık Bey’in istifa ettiği söylentileri üzerine onun yerine Kırşehir Milletvekili seçildi. Ankara’ya gelerek 24 Nisan 1920 tarihinde TBMM çalışmalarına katıldı. Fakat kısa bir süre sonra Mehmet Sadık Bey’in duruma itirazı üzerine konu hakkında TBMM tarafından inceleme başlatıldı. Sonuçta Mehmet Sadık Bey’in milletvekilliğinden istifa etmediği anlaşıldı. TBMM Genel Kurulu, 6 Aralık 1920 tarihinde Mehmet Sadık Bey’in milletvekilliğini kabul ederek Bekir Sıtkı Bey’in milletvekilliğini düşürdü. TBMM I. Dönem (1920-1923) milletvekilliği bu şekilde sona erdikten sonra Bekir Sıtkı Bey, Kırşehir’e döndü ve uzun yıllar tarım, ticaret ve müteahhitlik işleriyle meşgul oldu. Hayatının kalan kısmında bir daha herhangi bir resmî veya siyasi görev almadı. 5 Ağustos 1930 tarihinde Kırşehir’de öldü. Soyadı Kanunu (1934) çıktıktan sonra ailesi “KOCAOĞLU” soyadını aldı.

BİBLİYOGRAFYA

TBMM Arşivi Belgeleri:

https://www.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d01/SM_273_1_1.pdf

Seçilmiş Kaynaklar:

TBMM Albüm Dönem 1, TBMM'nin 25. Yıldönümünü Anış, s. 46, Ankara 1945

TBMM Aza-yı Kiramı Cedveli, s. 17, Ankara, 1337 (1921)

TBMM Albümü 1920-1973, s. 46, Ankara 1973

TBMM Albümü 1920-2010, c. 1, s. 43 ve 66, Ankara 2010

Fahri Çoker, *Türk Parlamento Tarihi*, c. 3, s. 31 ve 652-653, Ankara 1995

Yaşar Özüçetin, "Çok Partili Hayata Geçiş Sürecinde Kırşehir (1)", *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi (JISR)*, 5 (2008), s. 635-657

Yaşar Özüçetin, *Çok Partili Hayata Geçiş Sürecinde Kırşehir*, Ankara 2009

Kuva-yı Milliye ve Millî Mücadelede Kırşehir, Kırşehir 2009

YAHYA GALİP BEY (KARGI)

(d. İstanbul 1874, ö. İstanbul 1942)

1874 yılında İstanbul'da doğdu. Eyüp semtindeki Ümmi Sinan Dergâhı Şeyhi Ali Rıza Efendi'nin oğludur. İlk ve orta eğitimini İstanbul'da tamamladı. 1890 yılında Divan-ı Muhasebat (Sayıştay) Evrak Odası Memuru olarak devlet hizmetine girdi. Uzun süre bu memuriyette bulunduktan sonra sırasıyla Tokat Muhasebe Kâtibi (1902), Amasya Muhasebe Kâtibi (1907) ve tekrar Tokat Muhasebe Kâtibi (1908) olarak görev yaptı. Tokat'taki ikinci görevi sırasında Tokat Belediye Başkanlığına vekâlet etti. Daha sonra İstanbul'da Divan-ı Muhasebat Evrak Kalemi Kâtibi (1909), Muş Muhasebecisi (1910), Aydın Muhasebecisi (1911), Bitlis Defterdarı (1911), Hicaz Defterdarı (1913), Halep Defterdarı (1914), Kastamonu Defterdarı (1917) ve Ankara Defterdarı (1917) olarak görev yaptı. Ankara'daki defterdarlığı esnasında I. Dünya Savaşı'nın (1914- 1918) sona ermesi ve Mondros Ateşkes Antlaşması'nın (30 Ekim 1918) imzalanması üzerine Millî Mücadele'ye destek vermeye başladı. Millî Mücadele'ye karşı olan Ankara Valisi Ali Muhittin Paşa'ya rağmen Ankara'daki 20. Kolordu Komutanı Ali Fuat Paşa (Cebesoy) ve Ankara Müftüsü Mehmet Rifat Efendi (Börekçi) ile iş birliği yaparak Mustafa Kemal Paşa yanlısı bir tutum aldı. Vali Ali Muhittin Paşa, baskılar üzerine bir süre sonra görevini bırakmak zorunda kaldı ve İstanbul'a gitti. Valinin Ankara'dan ayrılması üzerine Yahya Galip Bey, Ankara Vali Vekili oldu. Ankara halkını ve memurlarını organize ederek yine Mustafa Kemal Paşa'ya karşı olan İstanbul Hükûmetinin atadığı yeni Vali Mehmet Ziya Paşa'nın Ankara'ya gelmesine engel oldu. Mehmet Ziya Paşa, Eskişehir'den ileriye geçemeyerek İstanbul'a dönmek zorunda kaldı. Ankara Vali Vekili olarak o sırada Sivas'ta bulunan Heyeti Temsiliye Başkanı Mustafa Kemal Paşa'yı Ankara'ya davet etti. Mustafa Kemal Paşa'yı törenle karşılayarak Ankara'nın, Millî Mücadele'nin merkezi olmasına büyük katkılar sağladı. TBMM'nin açılışı öncesi Meclis binasının hazır hâle getirilmesinde de yoğun çalışmalarda bulundu. TBMM açıldıktan sonra ise asaleten Ankara Valiliğine atandı. Daha sonra hem Kırşehir hem de Denizli'den Milletvekili seçilen Hakkı Behiç Bey'in (Bayiç) Denizli'yi tercih etmesi üzerine yapılan seçimlerde Kırşehir Milletvekili seçildi. 22 Eylül 1920 tarihinde TBMM çalışmalarına katıldı.

Meclis alışmaları sırasında Bütçe, Müvazene-i Maliye, Kavain-i Maliye, şeriye-Evkaf ve İşad komisyonlarında ye olarak görev yaptı. TBMM I. Dönem (1920-1923) milletvekilliğinin ardından II. Dönem (1923-1927) ve III. Dönem'de (1927-1931) Kırşehir Milletvekili; IV. Dönem (1931-1935), V. Dönem (1935-1939) ve VI. Dönem'de (1939-1943) ise Ankara Milletvekili olarak TBMM çatısı altında bulunmaya devam etti. TBMM VI. Dönem (1939-1943) Ankara Milletvekili olarak görev yapmaktayken 13 Mayıs 1942 tarihinde İstanbul'da öldü.

BİBLİYOGRAFYA

Osmanlı Arşivi Belgeleri:

BOA, DH.SAİD.d, 48/365; BOA, İ.ML, 90/31; BOA, İ.ML, 92/65; BOA, İ.ML, 93/22; BOA, İ.ML, 94/24; BOA, BEO, 4487/336517; BOA, BEO, 4626/346941

Cumhuriyet Arşivi Belgeleri:

BCA, 30.10.0.0/76.503.8; BCA, 30.10.0.0/76.503.8

TBMM Arşivi Belgeleri:

https://www.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d01/SM_279_1_1.pdf

https://www.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d02/SM_279_1_2.pdf

https://www.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d03/SM_279_1_3.pdf

https://www.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d04/SM_279_1_4.pdf

https://www.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d05/SM_279_1_5.pdf

https://www.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d06/SM_279_1_6.pdf

https://www.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d02/HT_279_1_2.pdf

https://www.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d03/HT_279_1_3.pdf

Seçilmiş Kaynaklar:

TBMM Aza-yı Kiramı Cedveli, s. 17, Ankara, 1337 (1921)

TBMM Aza-yı Kiramı Albümü, s. 113, Ankara [1922]

TBMM Albüm Dönem 1, TBMM'nin 25. Yıldönümünü Anış, s. 47, Ankara 1945

TBMM Albümü 1920-1973, s. 47, Ankara 1973

TBMM Albümü 1920-2010, c. 1, s. 43, 67, 107, 158, 188, 241 ve 308, Ankara 2010

Fahri Çoker, *Türk Parlamento Tarihi*, c. 3, s. 32 ve 658-659, Ankara 1995

Abdurrahman Kaplan, *Kurtuluş Savaşı'nın Hakanı, Yahya Galip Bey*, Ankara 2013

Yaşar Özüçetin, "Çok Partili Hayata Geçiş Sürecinde Kırşehir (1)", *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi (JISR)*, 5 (2008), s. 635-657

Yaşar Özüçetin, *Çok Partili Hayata Geçiş Sürecinde Kırşehir*, Ankara 2009

Kuva-yı Milliye ve Millî Mücadelede Kırşehir, Kırşehir 2009

MEHMET RIZA BEY

(d. Kaman 1877, ö. Ankara 1926)

1877 yılında Kırşehir'in Kaman ilçesine bağlı Hamit köyünde doğdu. Bölgedeki Cerit aşiretine mensup Halil Bey'in oğludur. İlk ve orta eğitimini Kırşehir'de tamamladı. Daha sonra uzun yıllar ticaretle meşgul oldu. Meşrutiyet'in yeniden ilanından (1908) sonra İttihat ve Terakki Fırkası taraftarı bir çizgiyi benimsedi. I. Dünya Savaşı'nın (1914-1918) sona ermesi ve Mondros Ateşkes Antlaşması'nın (30 Ekim 1918) imzalanmasından sonra Millî Mücadele'ye destek vermeye başladı. Bu tavrı nedeniyle İstanbul Hükûmeti tarafından hakkında soruşturma açıldı. 1919 yılında Kaman ve Keskin bölgelerinde Kuva-yı Milliye teşkilatlarını kurdu. O sıralarda Sivas'ta bulunan Mustafa Kemal Paşa'nın talimatıyla Millî Mücadele karşıtı olan Ankara Valisi Ali Muhittin Paşa'yı tutuklayarak Sivas'a gönderdi. Bu sırada Son Osmanlı Mebusan Meclisi (1920) için yapılan seçimlerde Kırşehir Mebusu seçildi. İstanbul'un işgal edilmesi ve Mebusan Meclisinin kapatılması üzerine Anadolu'ya geçti. Ankara'ya geldi ve Kırşehir Milletvekili olarak TBMM'nin 23 Nisan 1920 tarihindeki açılışında hazır bulundu. Meclis çalışmaları sırasında Müdafaa-i Milliye ve Posta-Telgraf komisyonlarında üye olarak görev yaptı. 1920 yılı boyunca emrindeki süvari kuvvetleriyle TBMM adına İnegöl bölgesinde asayişî sağlamak için çalıştı. TBMM milletvekilleri arasında yaşanan ayrışmadan sonra muhalefeti temsil eden İkinci Grup'ta yer aldı. TBMM I. Dönem (1920-1923) milletvekilliği sona erince tekrar aday olmadı. Memleketi Kırşehir'e döndü. Tarım ve hayvancılık işleriyle meşgul olmaya başladı. Ancak Şeyh Sait İsyanı (1925) ile ilgisi olduğu iddiasıyla Ankara İstiklal Mahkemesi tarafından tutuklandı. Duruşmalar sırasında savunma yapmayı reddetti. Yapılan yargılama sonucu suçlu bulundu ve 11 Ocak 1926 tarihinde Ankara'da idam edildi. Soyadı Kanunu (1934) çıktıktan sonra ailesi "SİLSÜPÜR" soyadını aldı.

BİBLİYOGRAFYA

Osmanlı Arşivi Belgeleri:

BOA, DH.ŞFR, 625/137; BOA, DH.İ.UM.EK, 117/71

Cumhuriyet Arşivi Belgeleri:

BCA, 30.10.0.0/74.482.5; BCA, 30.18.1.1/2.27.2; BCA, 30.18.1.1/2.35.15; BCA, 30.18.1.1/2.39.20

Seçilmiş Kaynaklar:

TBMM Aza-yı Kiramı Cedveli, s. 17, Ankara, 1337 (1921)

TBMM Aza-yı Kiramı Albümü, s. 112 Ankara [1922]

TBMM Albüm Dönem 1, TBMM'nin 25. Yıldönümünü Anış, s. 47, Ankara 1945

TBMM Albümü 1920-1973, s. 47, Ankara 1973

TBMM Albümü 1920-2010, c. 1, s. 43 ve 67, Ankara 2010

Fahri Çoker, *Türk Parlamento Tarihi*, c. 3, s. 31 ve 654-655, Ankara 1995

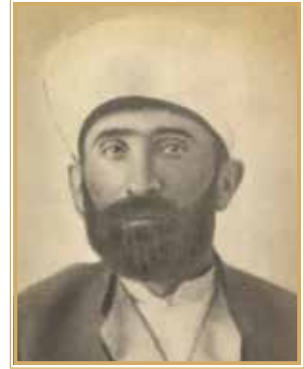
Ahmed Nedim, *Ankara İstiklal Mahkemesi Zabıtları 1926*, İstanbul 1993

Selçuk Silsüpür, *Keskin Kuva-yı Milliye Reisi M. Rıza Bey, Cumhuriyet'imizin Kuruluşundaki Bilinmeyenler*, Ankara 2019

Yaşar Özüçetin, "Çok Partili Hayata Geçiş Sürecinde Kırşehir (1)", *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi (JISR)*, 5 (2008), s. 635-657

Yaşar Özüçetin, *Çok Partili Hayata Geçiş Sürecinde Kırşehir*, Ankara 2009

Kuva-yı Milliye ve Millî Mücadelede Kırşehir, Kırşehir 2009

AHMET MÜFİT EFENDİ (KURUTLUOĞLU)

(d. Kırşehir 1879, ö. Kırşehir 1958)

1879 yılında Kırşehir’de doğdu. Süleymaniye Camii Medresesi müderrislerinden olan ve Hacı Osman Efendi olarak da bilinen Hacı Mahmut Vehbi Efendi’nin oğludur. İlk ve orta eğitimini Kırşehir’de tamamladı. Daha sonra İstanbul’a gelerek Fatih Medresesinde tahsil gördü. Bu medreseden müderrislik icazetnamesi alarak mezun oldu. Ayrıca Hukuk Mektebine devam ederek bu okuldan da 1905 yılında mezun oldu. 1907 yılında Eceabat Bidayet Mahkemesi Savcı Yardımcısı olarak devlet hizmetine girdi. Daha sonra sırasıyla Boğazlıyan Bidayet Mahkemesi Ceza Başkanlığı (1908) ve Kırşehir Müftülüğü (1908) görevlerine getirildi. Uzun yıllar bu görevde kaldı. Bu süreçte ayrıca Ankara Vilayeti İdare Meclisi ile Ankara Vilayeti Encümeni Üyeliklerinde bulundu. I. Dünya Savaşı’nın (1914-1918) sona ermesi ve Mondros Ateşkes Antlaşması’nın (30 Ekim 1918) imzalanması üzerine Milli Mücadele’ye destek vermeye başladı. Bu tavrı nedeniyle İstanbul Hükûmeti tarafından 1919 yılında görevinden azledildi ve tutuklandı. Ancak bir süre sonra serbest bırakıldı. Ankara’ya gelerek Ankara Müdafaa-i Hukuk Cemiyetinin faaliyetlerinde aktif olarak görev yaptı. Bu sırada Ankarada açılması kararlaştırılan TBMM için yapılan seçimlerde Kırşehir Milletvekili seçildi ve TBMM’nin 23 Nisan 1920 tarihindeki açılışında hazır bulundu. Meclis çalışmaları sırasında Kanun-ı Esasi, Teşkilat-ı Esasiye, Adliye, Şeriye-Evkaf, Müvazene-i Maliye, Bütçe, Layiha ve Nizamname-i Dahili komisyonlarında üye olarak görev yaptı. TBMM milletvekilleri arasında yaşanan ayrışmadan sonra muhalefeti temsil eden İkinci Grup’ta yer aldı. 1922 yılında ise kısa bir süre TBMM İkinci Başkanı Vekili’ne vekâlet etti. Aynı yıl TBMM tarafından halife olarak seçilen Abdülmecid Efendi’ye gönderilen heyette bulundu. TBMM I. Dönem (1920-1923) milletvekilliği sona erince tekrar aday olmadı. Memleketi Kırşehir’e döndü ve serbest avukatlık yapmaya başladı. Hayatının bundan sonraki kısmında herhangi bir resmî veya siyasi görevde bulunmadı. 15 Haziran 1958 tarihinde Kırşehir’de öldü. Ahmet Müfit Efendi’nin oğlu Kemal Sahir Kurutluoğlu (ö. 1992), TBMM VIII. Dönem’de (1946-1950) Kırşehir Milletvekilliği ile Kurucu Meclis (1960-1961) ve Cumhuriyet Senatosu (1961-1966) üyeliklerinde bulunmuş; ayrıca Basın-Yayın-Turizm Bakanı (1961), Adalet Bakanı (1961-1962) ve İçişleri Bakanı (1962) olarak görev yapmıştır.

BİBLİYOGRAFYA

Osmanlı Arşivi Belgeleri:

BOA, DH.SAİD.d, 152/9; BOA, BEO, 3183/238711; BOA, DH.MTV, 49-1/20;
BOA, DH.İ.UM.EK, 114/116

Cumhuriyet Arşivi Belgeleri:

BCA, 490.1.0.0/516.2072.4

TBMM Arşivi Belgeleri:

https://www.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d01/SM_276_1_1.pdf

Seçilmiş Kaynaklar:

TBMM Aza-yı Kiramı Cedveli, s. 17, Ankara, 1337 (1921)

TBMM Aza-yı Kiramı Albümü, s. 112, Ankara [1922]

TBMM Albüm Dönem 1, TBMM'nin 25. Yıldönümünü Anış, s. 47, Ankara 1945

TBMM Albümü 1920-1973, s. 47, Ankara 1973

TBMM Albümü 1920-2010, c. 1, s. 43, Ankara 2010

Fahri Çoker, *Türk Parlamento Tarihi*, c. 3, s. 31 ve 649-650, Ankara 1995

Ali Fuat Cebesoy, *Millî Mücadele Hatıraları*, İstanbul 2019

Yaşar Özüçetin, “Çok Partili Hayata Geçiş Sürecinde Kırşehir (1)”, *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi (JISR)*, 5 (2008), s. 635-657

Yaşar Özüçetin, *Çok Partili Hayata Geçiş Sürecinde Kırşehir*, Ankara 2009

Kuva-yı Milliye ve Millî Mücadelede Kırşehir, Kırşehir 2009

Yaşar Özüçetin, “TBMM Birinci Döneminde Maarifçiler”, *Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi*, 14/42 (1998), s. 871-887

ALİ CEVDET BEY

(d. Çiçekdağı 1884, ö. Çiçekdağı 1931)

1884 yılında Kırşehir'in Çiçekdağı ilçesine bağlı Bahçepınar köyünde doğdu. Alishirzade İsa Efendi'nin oğludur. İlk ve orta eğitimini Çiçekdağı ve Kayseri'de tamamladı. Ardından o zamanki ismi Mecidiye olan Çiçekdağı'nda Bidayet Mahkemesi Kâtibi olarak devlet hizmetine girdi. Daha sonra sırasıyla Mecidiye (Çiçekdağı) Bidayet Mahkemesi Mustantıkı, Mecidiye (Çiçekdağı) Bidayet Mahkemesi Üyesi ve Kırşehir Sancağı Tahrirat Müdürü olarak görev yaptı. I. Dünya Savaşı'nın (1914-1918) sona ermesi ve Mondros Ateşkes Antlaşması'nın (30 Ekim 1918) imzalanmasından sonra Millî Mücadele'ye destek vermeye başladı. Sivas Kongresi (4-11 Eylül 1919) sırasında Mustafa Kemal Paşa'ya telgraf çekerek verilecek tüm görevleri yerine getireceğini bildirdi. Bölge halkının Millî Mücadele'yi desteklemesi için propaganda faaliyetlerinde bulundu. Ayrıca Kırşehir Müdafaa-i Hukuk Cemiyetinde aktif görevler aldı. Daha sonra Ankarada açılması kararlaştırılan TBMM için yapılan seçimlerde Kırşehir Milletvekili seçildi. Ankara'ya gelerek TBMM'nin 23 Nisan 1920 tarihindeki açılışında hazır bulundu. Meclis çalışmaları sırasında İktisat ve Adliye komisyonlarında üye olarak görev yaptı. TBMM I. Dönem (1920-1923) milletvekilliği sona erince tekrar aday olmadı. Memleketi Çiçekdağı'na döndü. Hayatının kalan kısmında bir daha herhangi bir resmî veya siyasi görev almadı. Tarım işleriyle meşgul oldu. Bir süre de serbest avukatlık yaptı. 8 Aralık 1931 tarihinde Çiçekdağı'nda öldü. Soyadı kanunu (1934) çıktıktan sonra ailesi "SEÇKİN" ve "ALİŞİROĞLU" soyadlarını aldı. Ali Cevdet Bey'in kuzeni (amcası oğlu) olan Osman Alishiroğlu da (ö. 1990) X. Dönem'de (1954-1957) Kırşehir ve XI. Dönem'de (1957-1960) Ankara Milletvekili olarak TBMM'de görev yapmıştır.

BİBLİYOGRAFYA

Osmanlı Arşivi Belgeleri:

BOA, ŞD, 1372/4; BOA, İ.DUİT, 114/119; BOA, BEO, 4569/342602; BOA, DH.EUM.AYŞ, 65/53

Cumhuriyet Arşivi Belgeleri:

BCA, 490.1.0.0/516.2073.1

TBMM Arşivi Belgeleri:

https://www.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d01/SM_275_1_1.pdf

Seçilmiş Kaynaklar:

TBMM Aza-yı Kiramı Cedveli, s. 17, Ankara, 1337 (1921)

TBMM Aza-yı Kiramı Albümü, s. 111, Ankara [1922]

TBMM Albüm Dönem 1, TBMM'nin 25. Yıldönümünü Anış, s. 46, Ankara 1945

TBMM Albümü 1920-1973, s. 46, Ankara 1973

TBMM Albümü 1920-2010, c. 1, s. 43 ve 66, Ankara 2010

Fahri Çoker, *Türk Parlamento Tarihi*, c. 3, s. 31 ve 651, Ankara 1995

Yaşar Özüçetin, "Çok Partili Hayata Geçiş Sürecinde Kırşehir (1)", *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi (JISR)*, 5 (2008), s. 635-657

Yaşar Özüçetin, *Çok Partili Hayata Geçiş Sürecinde Kırşehir*, Ankara 2009

Kuva-yı Milliye ve Millî Mücadelede Kırşehir, Kırşehir 2009

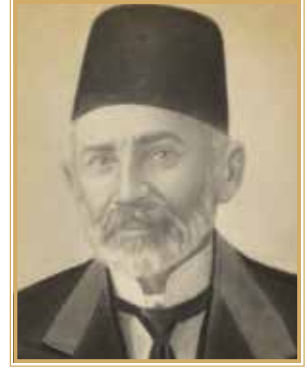

KONYA

TBMM

MEHMET ARİF BEY (BAYSAL)

(d. Kazımkarabekir 1861, ö. Karaman 1946)

1861 yılında Karaman'ın Kazımkarabekir (Gaferiyat) ilçesinde doğdu. Sadık Efendi'nin oğludur. Eğitimini özel hocalardan aldığı derslerle tamamladı. Karaman Kazası'nda değişik kademelerde memurluk yaptı. Mahkeme Başkâtipliği ve Reji Müdürlüğü görevlerinde bulundu. Karaman Kazası Reji Müdürü iken hakkında açılan bir yolsuzluk soruşturması sonucunda 1903 yılında Diyarbakır'a sürgün edildi. Üç yıl kadar sürgün hayatı yaşadktan sonra 1907 yılında affedilerek Karaman'a dönmesine izin verildi. Bu tarihten sonra herhangi bir resmî görev almadı. I. Dünya Savaşı'nın (1914-1918) sona ermesi ve Mondros Ateşkes Antlaşması'nın (30 Ekim 1918) imzalanmasından sonra Milli Mücadele'yi destekledi. Ankara'da açılması kararlaştırılan TBMM için yapılan seçimlerde Konya Milletvekili seçildi. 26 Nisan 1920 tarihinde Ankara'ya gelerek TBMM çalışmalarına katıldı. Meclis çalışmaları sırasında Maliye, Kanun-ı Esasi, Teşkilat-ı Esasiye, Bütçe, İstida, Divan-ı Muhasebat, Nafia ve Defter-i Hakani komisyonlarında üye olarak görev yaptı. TBMM I. Dönem (1920-1923) milletvekilliği sona erince tekrar aday olmadı. Karaman'a döndü. Tarım ve ticaret işleriyle meşgul oldu. Hayatının kalan kısmında herhangi bir resmî veya siyasi görev almadı. 13 Ocak 1946 tarihinde Karaman'da öldü.

BİBLİYOGRAFYA

Osmanlı Arşivi Belgeleri:

BOA, İ.HUS, 107/102, BOA, Y.A.HUS, 453/97; BOA, DH.ŞFR, 310/38; BOA, DH.ŞFR, 387/19, BOA, DH.MKT, 752/48; BOA, İ.DH, 1457/34; BOA, BEO, 3020/226445; BOA, BEO, 3132/234852; BOA, ŞD, 1774/10; BOA, ŞD, 1774/12; BOA, DH.İ.UM, 20/3; BOA, DH.İ.UM.EK, 107/1

TBMM Arşivi Belgeleri:

https://www.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d01/SM_281_1_1.pdf

Seçilmiş Kaynaklar:

TBMM Aza-yı Kiramı Cedveli, s. 17, Ankara, 1337 (1921)

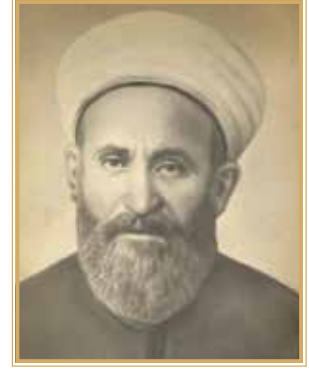
TBMM Aza-yı Kiramı Albümü, s. 110, Ankara [1922]

TBMM Albüm Dönem 1, TBMM'nin 25. Yıldönümünü Anış, s. 47, Ankara 1945

TBMM Albümü 1920-1973, s. 47, Ankara 1973

TBMM Albümü 1920-2010, c. 1, s. 44 ve 67, Ankara 2010

Fahri Çoker, *Türk Parlamento Tarihi*, c. 3, s. 32 ve 665, Ankara 1995

MEHMET VEHBİ EFENDİ (ÇELİK)

(d. Taşkent 1862, ö. Konya 1949)

1862 yılında Konya'nın Taşkent ilçesine bağlı Kongul köyünde doğdu. Çelikzade Hüseyin Ağa'nın oğludur. İlk eğitimini özel hocalardan aldı. Daha sonra Hadim ve Konya'daki medreselerde tahsil gördü. 1888 yılında müderrislik icazetnamesi alarak uzun yıllar çeşitli medreselerde dersler verdi. 1903 yılında ise Konya Hukuk Mektebinde dersler vermeye başladı. Meşrutiyet'in yeniden ilanı (1908) üzerine Osmanlı Mebusan Meclisi III. Dönemi (1908-1912) için yapılan seçimlerde Konya Mebusu seçildi. Mebusluğu sona erince Konya'ya döndü. Müderrislik ve hocalık görevlerine devam etti. I. Dünya Savaşı'nın (1914-1918) sona ermesi ve Mondros Ateşkes Antlaşması'nın (30 Ekim 1918) imzalanmasından sonra Millî Mücadele'yi desteklemeye başladı. Halkı bilinçlendirmek için konuşmalar yaptı ve vaazlar verdi. Millî Mücadele karşıtı olan Konya Valisi Cemal Bey'in (Keşmir) (ö. 1949) İstanbul'a dönmesi üzerine bir süre (Eylül-Ekim 1919) vali vekilliğini üstlendi. Daha sonra işgalleri protesto eden Konya Mitingi'nin (15 Ocak 1920) düzenleyicileri arasında yer aldı. Bu sırada Son Osmanlı Mebusan Meclisi (1920) için yapılan seçimlerde Konya Mebusu seçildi. İstanbul'un işgal edilmesi ve Mebusan Meclisinin kapatılması üzerine Anadolu'ya geçti. Ankara'ya geldi ve TBMM'nin 23 Nisan 1920 tarihindeki açılışında Konya Milletvekili olarak hazır bulundu. Meclis çalışmaları sırasında TBMM İkinci Başkan Vekilliği ile Şeriye-Evkaf Komisyonu Başkanlığı yaptı. 1922 yılında ise önce TBMM Birinci Başkan Vekili ve ardından da TBMM Hükûmetinde Şeriye-Evkaf Bakanı (1922-1923) görevlerine getirildi. Bunların dışında TBMM tarafından halifelige seçilen Abdülmecit Efendi'ye gönderilen heyette yer aldı (1922). TBMM I. Dönem (1920-1923) milletvekilliği sona erince bir daha aday olmadı ve memleketi Konya'ya döndü. Hayatının bundan sonraki kısmını burada geçirdi. Bir daha herhangi bir resmî veya siyasi görev almadı. İlim araştırmaları ve kitap yazma faaliyetleriyle meşgul oldu. 27 Kasım 1949 tarihinde Konya'da öldü.

BİBLİYOGRAFYA

Osmanlı Arşivi Belgeleri:

BOA, DH.İ.UM.EK, 115/4; BOA, DH.İ.UM.EK, 116/63; BOA, DH.İ.UM.EK, 117/59

TBMM Arşivi Belgeleri:

https://www.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d01/SM_285_1_1.pdf

Seçilmiş Kaynaklar:

TBMM Aza-yı Kiramı Cedveli, s. 17, Ankara, 1337 (1921)

TBMM Aza-yı Kiramı Albümü, s. 111, Ankara [1922]

TBMM Albüm Dönem 1, TBMM'nin 25. Yıldönümünü Anış, s. 48, Ankara 1945

TBMM Albümü 1920-1973, s. 48, Ankara 1973

TBMM Albümü 1920-2010, c. 1, s. 44, Ankara 2010

Fahri Çoker, *Türk Parlamento Tarihi*, c. 3, s. 32 ve 675-676, Ankara 1995

Cemal Kutay, *Kurtuluşun ve Cumhuriyetin Manevi Mimarları*, Ankara 1974

Remzi Ateşyürek, "Mehmed Vehbi Efendi", *DİA*, c. 28, s. 540-541, Ankara 2003

Onur Zeki, *Birinci TBMM'de Bağımsız Mebuslar ve Yasama Çalışmaları (1920-1923)*, Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi, Ankara 2018

HACI BEKİR EFENDİ

(d. Akşehir 1867, ö. Ankara 1927)

1867 yılında Konya'nın Akşehir ilçesinde doğdu. Kurrazade Hacı Osman Efendi'nin oğludur. İlk ve orta eğitimini Akşehir'de tamamladı. Ardından 1886 yılında İstanbul'a gelerek Fatih Medresesinde tahsile başladı. 1888 yılında Akşehir'e döndü ve medrese eğitimine burada devam etti. Uzun yıllar ticaret işleriyle meşgul oldu. Akşehir Belediye Meclisi Üyeliği ile Akşehir Ticaret Odası Üyeliğinde bulundu. Meşrutiyet'in yeniden ilanından (1908) sonra İttihat ve Terakki Fırkasının Konya teşkilatında görev yaptı. 1909 yılında Akşehir İktisat Anonim Şirketini ve 1916 yılında ise Akşehir Elektrik ve Mensucat Şirketi'ni kurdu. Aynı süreçte İstanbul'daki Şark Değirmenleri Anonim Şirketine ortak oldu ve şirketin idare kurulu başkanlığını üstlendi. Aynı yıllarda Anadolu tüccarlarının İstanbul'daki faaliyetlerine aracılık etti. I. Dünya Savaşı'nın (1914-1918) sona ermesi ve Mondros Ateşkes Antlaşması'nın (30 Ekim 1918) imzalanmasından sonra Millî Mücadele'ye destek vermeye başladı. Bu sırada Son Osmanlı Mebusan Meclisi (1920) için yapılan seçimlerde Konya Mebusu seçildi. İstanbul'un işgal edilmesi ve Mebusan Meclisinin kapatılması üzerine Anadolu'ya geçti. 14 Ağustos 1920 tarihinde Ankara'ya geldi ve Konya Milletvekili olarak TBMM çalışmalarına katıldı. Meclis çalışmaları sırasında İktisat, Bütçe, Müvazene-i Maliye, Kavanin-i Maliye ve Divan-ı Muhasebat komisyonlarında üye olarak görev yaptı. Ayrıca 1921-1922 yıllarında TBMM İdare Amirliği görevini yürüttü. TBMM I. Dönem (1920-1923) milletvekilliğinin ardından II. Dönem (1923-1927) ve III. Dönem'de (1927-1931) Konya Milletvekili olarak TBMM çatısı altında bulunmaya devam etti. TBMM III. Dönem (1927-1931) milletvekilliği devam ederken 6 Aralık 1927 tarihinde Ankara'da öldü. Soyadı Kanunu (1934) çıktıktan sonra ailesi "SÜMER" soyadını aldı.

BİBLİYOGRAFYA

Osmanlı Arşivi Belgeleri:

BOA, BEO, 3832/287400; BOA, A.DVN.MKL, 62/1; BOA, A.DVN.MKL, 66/30; BOA, ŞD, 1255/6; BOA, MV, 253/106; BOA, İ.DUİT, 123/20; BOA, BEO, 4606/345389; BOA, DH.İ.UM.EK, 115/4; BOA, DH.İ.UM.EK, 116/63; BOA, DH.İ.UM.EK, 117/59

TBMM Arşivi Belgeleri:

https://www.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d01/SM_282_1_1.pdf

https://www.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d02/SM_282_1_2.pdf

https://www.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d03/SM_282_1_3.pdf

https://www.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d02/HT_282_1_2.pdf

Seçilmiş Kaynaklar:

TBMM Aza-yı Kırımı Cedveli, s. 17, Ankara, 1337 (1921)

TBMM Aza-yı Kırımı Albümü, s. 109, Ankara [1922]

TBMM Albüm Dönem 1, TBMM'nin 25. Yıldönümünü Anış, s. 48, Ankara 1945

TBMM Albümü 1920-1973, s. 48, Ankara 1973

TBMM Albümü 1920-2010, c. 1, s. 44, 67, 108, 159, Ankara 2010

Fahri Çoker, *Türk Parlamento Tarihi*, c. 3, s. 32 ve 666-667, Ankara 1995

MEHMET RİFAT EFENDİ (SAATÇİ)

(d. Konya 1869, ö. Konya 1936)

1869 yılında Konya'da doğdu. Saatçizade Nuri Efendi'nin oğludur. İlk ve orta eğitimini Konya'da tamamladı. Daha sonra Konya'daki medreselerde tahsil gördü. Meşrutiyet'in yeniden ilanından (1908) sonra İttihat ve Terakki Fırkasının Konya teşkilatında yöneticilik görevlerinde bulundu. Ayrıca ticaret ve bankacılık işleriyle meşgul oldu. İktisad-ı Millî Şirketi (1911) ve Türk Ticaret Bankasının (1920) kurucuları arasında yer aldı. I. Dünya Savaşı'nın (1914-1918) sona ermesi ve Mondros Ateşkes Antlaşması'nın (30 Ekim 1918) imzalanmasından sonra Millî Mücedele'ye destek vermeye başladı. Konya Müdafaa-i Hukuk Cemiyetinde görev yaptı. Ankara'da açılması kararlaştırılan TBMM için yapılan seçimlerde Konya Milletvekili seçildi. Ankara'ya gelerek TBMM'nin 23 Nisan 1920 tarihindeki açılışında hazır bulundu. Meclis çalışmaları sırasında Şeriye-Evkaf, Kavanin-i Maliye ve Memurin-Mütekaidin komisyonlarında üye olarak görev yaptı. TBMM I. Dönem (1920-1923) milletvekilliği sona erince tekrar aday olmadı. Memleketi Konya'ya döndü. Hayatının kalan kısmını burada geçirdi. Bir daha herhangi bir resmî veya siyasi görev almadı. Ticaretle uğraşmaya devam etti. 8 Nisan 1936 tarihinde Konya'da öldü.

BİBLİYOGRAFYA

Osmanlı Arşivi Belgeleri:

BOA, DH.ŞFR, 98/57; BOA, DH.ŞFR, 624/161; BOA, İ.MMS, 144/24; BOA, ŞD, 1234/5; BOA, BEO, 3952/296361; BOA, MV, 252/63

TBMM Arşivi Belgeleri:

https://www.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d01/SM_289_1_1.pdf

Seçilmiş Kaynaklar:

TBMM Aza-yı Kiranı Cedveli, s. 17, Ankara, 1337 (1921)

TBMM Aza-yı Kiranı Albümü, s. 109, Ankara [1922]

TBMM Albüm Dönem 1, TBMM'nin 25. Yıldönümünü Anış, s. 49, Ankara 1945

TBMM Albümü 1920-1973, s. 49, Ankara 1973

TBMM Albümü 1920-2010, c. 1, s. 45, Ankara 2010

Fahri Çoker, *Türk Parlamento Tarihi*, c. 3, s. 32 ve 674, Ankara 1995

Onur Zeki, *Birinci TBMM'de Bağımsız Mebuslar ve Yasama Çalışmaları (1920-1923)*, Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi, Ankara 2018

ÖMER VEHBİ EFENDİ

(d. Yalvaç 1870, ö. Konya 1927)

1870 yılında Isparta'nın Yalvaç ilçesinde doğdu. Hafız Mustafa Efendi'nin oğludur. İlk ve orta eğitimini Yalvaç'ta tamamladı. Daha sonra Konya'da medrese tahsili gördü. Müderrislik icazetnamesi aldı. Uzun süre Konya'da İrfaniye Medresesinde müderrislik yaptı. Bu süreçte Konya İstinaf Mahkemesi Hukuk Üyeliği (1901) ve Konya İstinaf Mahkemesi Üyeliği (1904) görevlerinde bulundu. Daha sonra Osmanlı Mebusan Meclisi IV. Dönem'de (1912) Konya Mebusu olarak görev yaptı. Mebusluğu sona erince tekrar Konya'ya döndü ve müderrislik görevine devam etti. Ayrıca Konya Hukuk Mektebinde dersler verdi. I. Dünya Savaşı'nın (1914-1918) sona ermesi ve Mondros Ateşkes Antlaşması'nın (30 Ekim 1918) imzalanmasından sonra Milli Mücadele'yi destekledi. Konya Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti Başkanlığını üstlendi. Bu sırada Son Osmanlı Mebusan Meclisi (1920) için yapılan seçimlerde yeniden Konya Mebusu seçildi. İstanbul'un işgal edilmesi ve Mebusan Meclisinin kapatılması üzerine Anadolu'ya geçti. Ankara'ya geldi ve 2 Haziran 1920 tarihinde Konya Milletvekili olarak TBMM çalışmalarına katıldı. Meclis çalışmaları sırasında Şeriye-Evkaf Komisyonunda üye ve başkan olarak görev yaptı. 1922 yılında TBMM Başkanlığından izin alarak Konya'ya döndü. Konya'da bulunduğu sırada Konya Müftülüğüne atandı ve 22 Haziran 1922 tarihinde milletvekilliğinden istifa etti. TBMM I. Dönem (1920-1923) milletvekilliği bu şekilde sona erdikten sonra atanmış olduğu Konya Müftülüğü görevine devam etti. Bu görevde iken 13 Mayıs 1927 tarihinde Konya'da öldü. Soyadı Kanunu (1934) çıktıktan sonra ailesi "BÜYÜKYALVAÇ" soyadını aldı. TBMM I. Dönem (1920-1923) milletvekillerine yardım yapılmasını öngören ve 1941, 1943 ve 1948 yıllarında çıkarılan kanunlar kapsamında çocuklarına devletten maddi destek tahsis edildi.

BİBLİYOGRAFYA

Osmanlı Arşivi Belgeleri:

BOA, DH.İ.UM.EK, 115/4; BOA, DH.İ.UM.EK, 116/63

Cumhuriyet Arşivi Belgeleri:

BCA, 51.0.0.0/12.98.15, BCA, 51.0.0.0/12.99.14; BCA, 51.0.0.0/12.100.3; BCA, 51.0.0.0/12.100.16

TBMM Arşivi Belgeleri:

https://www.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d01/SM_287_1_1.pdf

Seçilmiş Kaynaklar:

TBMM Aza-yı Kiramı Cedveli, s. 17, Ankara, 1337 (1921)

TBMM Albüm Dönem 1, TBMM'nin 25. Yıldönümünü Anış, s. 48, Ankara 1945

TBMM Albümü 1920-1973, s. 48, Ankara 1973

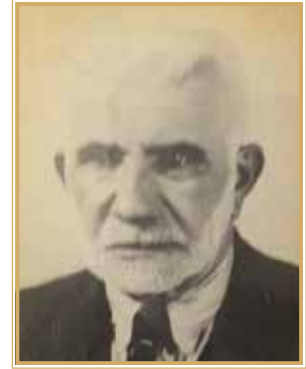
TBMM Albümü 1920-2010, c. 1, s. 44 ve 67, Ankara 2010

Fahri Çoker, *Türk Parlamento Tarihi*, c. 3, s. 32 ve 679-680, Ankara 1995

Yaşar Özüçetin, "TBMM Birinci Döneminde Maarifçiler", *Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi*, 14/42 (1998), s. 871-887

Onur Zeki, *Birinci TBMM'de Bağımsız Mebuslar ve Yasama Çalışmaları (1920-1923)*, Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi, Ankara 2018

İrşad Sami Yuca, "I. TBMM'nin Yardıma Muhtaç Mebusları Meselesi", *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 9/42 (2016), s. 831-845

İBRAHİM HULUSİ BEY (GÖKSU)

(d. Ermenek 1872, ö. Ermenek 1946)

Literatürde doğum tarihi 1873 olarak gösterilmişse de Osmanlı sicil kaydında hicri 10 Muharrem 1289 ve rumi 7 Mart 1288 tarihinde (miladi 19 Mart 1872) doğduğu ifade edilmektedir. Karaman'ın Ermenek ilçesinde doğmuştur. Hacı İbrahimzade Ali Rıza Efendi'nin oğludur. İlk ve orta eğitimini Ermenek'te tamamladı. Daha sonra Ermenek'te Taşbaşı Medresesinde tahsil gördü. 1891 yılında Ermenek'te telgraf memuru olarak devlet hizmetine girdi. Daha sonra sırasıyla Ermenek Posta-Telgraf Müdür Vekili (1893), Ermenek Kazası Sandık Emni (1893), Ermenek Belediye Başkanı (1899-1905) ve Konya Vilayeti İdare Meclisi Üyesi (1908) olarak görev yaptı. I. Dünya Savaşı'nın (1914-1918) sona ermesi ve Mondros Ateşkes Antlaşması'nın (30 Ekim 1918) imzalanmasından sonra Millî Mücadele'ye destek vermeye başladı. Ankara'da açılması kararlaştırılan TBMM için yapılan seçimlerde Konya Milletvekili seçildi. 26 Nisan 1920 tarihinde Ankara'ya gelerek TBMM çalışmalarına katıldı. Meclis çalışmaları sırasında Adliye, Dahiliye ve Posta-Telgraf komisyonlarında üye olarak görev yaptı. Ancak kısa bir süre sonra 29 Mayıs 1920 tarihinde TBMM Başkanlığından izin alarak memleketi Ermenek'e gitti. İzin süresi dolduğu hâlde Ankara'ya dönmemesi üzerine TBMM Genel Kurulu tarafından 30 Nisan 1921 tarihinde istifa etmiş sayıldı. TBMM I. Dönem (1920-1923) milletvekilliği bu şekilde sona erdikten sonra memleketi Ermenek'te yaşamaya devam etti. Uzun süre ticaretle meşgul oldu. 1944 yılında yeniden Ermenek Belediye Başkanlığına seçildi. Bu son görevine devam etmekte iken 21 Mart 1946 tarihinde Ermenek'te öldü.

BİBLİYOGRAFYA

Osmanlı Arşivi Belgeleri:

BOA, DH.SAİD.d, 64/441; BOA, BEO, 2129/159644, BOA, DH.MKT, 948/29, BOA, DH.TMIK.M, 234/44; BOA, DH.MUI, 8/12

Cumhuriyet Arşivi Belgeleri:

BCA, 490.1.0.0/516.2072.2

TBMM Arşivi Belgeleri:

https://www.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d01/SM_283_1_1.pdf

Seçilmiş Kaynaklar:

TBMM Aza-yı Kiramı Cedveli, s. 17, Ankara, 1337 (1921)

TBMM Albüm Dönem 1, TBMM'nin 25. Yıldönümünü Anış, s. 48, Ankara 1945

TBMM Albümü 1920-1973, s. 48, Ankara 1973

TBMM Albümü 1920-2010, c. 1, s. 44 ve 67, Ankara 2010

Fahri Çoker, *Türk Parlamento Tarihi*, c. 3, s. 32 ve 672-673, Ankara 1995

ABDÜLHALİM ÇELEBİ EFENDİ

(d. Konya 1874, ö. İstanbul 1925)

1874 yılında Konya'da doğdu. Mevlana Celalettin Rumi soyundan Abdülvahit Çelebi Efendi'nin oğludur. Konya'daki müderrislerden ve özel hocalardan aldığı derslerle eğitimini tamamladı. 1909 yılında babasının ölümü üzerine Mevlana dergâhı şeyhi ve postnişini oldu. Fakat 1910 yılında bu görevinden alındı ve yerine Veled Çelebi Efendi (İzbudak) (ö. 1950) getirildi. 1919 yılında yeniden Mevlana dergâhı şeyhi ve postnişini oldu. Ancak 1920 yılında bir daha azledildi ve yerine Amil Çelebi Efendi (ö. 1920) getirildi. Amil Çelebi Efendi'nin ölümü üzerine ise üçüncü defa Mevlana dergâhı şeyhi ve postnişini oldu. Bu sırada Millî Mücadele'ye destek vermeye başladı. Ankara'da açılması kararlaştırılan TBMM için yapılan seçimlerde Konya Milletvekili seçildi. Ankara'ya gelerek TBMM'nin 23 Nisan 1920 tarihindeki açılışında hazır bulundu. Meclis çalışmaları sırasında TBMM Başkan Vekilliği (1920-1921) ile İrşad Komisyonu Başkanlığı (1922) görevlerini yerine getirdi. 12 Ekim 1922 tarihinde TBMM Başkanlığından izin alarak Konya'ya döndü ve bir bir daha TBMM çalışmalarına katılmadı. TBMM I. Dönem (1920-1923) milletvekilliğinden sonra tekrar aday olmadı. Hayatının kalan kısmını Konya'da geçirdi ve ölünceye kadar Mevlana dergâhı şeyhliği ve postnişinliği görevine devam etti. Şeyhlik ve postnişinlik (çelebilik) unvanını taşımakta iken 1 Ocak 1925 tarihinde İstanbul'da öldü. Soyadı Kanunu (1934) çıktıktan sonra ailesi "ERTÜZÜN" ve "ÇELEBİ" soyadlarını aldı.

BİBLİYOGRAFYA

Osmanlı Arşivi Belgeleri:

BOA, BEO, 3156/236643; BOA, BEO, 3276/245678; BOA, BEO, 3296/247183;
BOA, BEO, 3543/265660; BOA, BEO, 3584/268728; BOA, BEO, 3767/282497;
BOA, BEO, 3730/282704; BOA, BEO, 3771/282790, BOA, BEO, 3770/282737;
BOA, BEO, 3770/282738; BOA, BEO, 4578/343335; BOA, Y.MTV, 302/153; BOA,
İ.EV, 47/18; BOA, İ.EV, 50/1, BOA, İ.İLM, 9/6; BOA, İ.DUİT, 17/53; BOA, ŞD,
185/38; BOA, ŞD, 187/4; BOA, DH.MUİ, 67/52; BOA, DH.MUİ, 108/10; BOA,
DH.ŞFR, 631/84; BOA, DH.ŞFR, 632/11; BOA, DH.KMS, 53/22

Cumhuriyet Arşivi Belgeleri:

BCA, 30.10.0.0/5.29.7; BCA, 30.10.0.0/45.291.2, BCA, 30.18.1.1/1.15.4; BCA,
30.18.1.1/3.24.6; BCA, 51.0.0.0/12.98.29

TBMM Arşivi Belgeleri:

https://www.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d01/SM_280_1_1.pdf

Seçilmiş Kaynaklar:

TBMM Aza-yı Kiranı Cedveli, s. 17, Ankara, 1337 (1921)

TBMM Aza-yı Kiranı Albümü, s. 110, Ankara [1922]

TBMM Albüm Dönem 1, TBMM'nin 25. Yıldönümünü Anış, s. 47, Ankara 1945

TBMM Albümü 1920-1973, s. 47, Ankara 1973

TBMM Albümü 1920-2010, c. 1, s. 43 ve 67, Ankara 2010

Fahri Çoker, *Türk Parlamento Tarihi*, c. 3, s. 32 ve 663-664, Ankara 1995

Celaleddin Çelebi, "Abdülhalim Çelebi", *DİA*, c. 1, s. 212, İstanbul 1988

MUSA KAZIM EFENDİ

(d. Hadim 1880, ö. İstanbul 1930)

Literatürde doğum yılı 1881 veya 1882 olarak gösterilmişse de Osmanlı sicil kaydında hicri 1297 yılında (miladi 1880) doğduğu ifade edilmektedir. Konya'nın Hadim ilçesine bağlı Aşağı Hadim köyünde doğmuştur. Hocazade Ahmet Zühtü Efendi'nin oğludur. İlk ve orta eğitimini Hadim'de tamamladı. Daha sonra Yalvaç ve Konya'da medrese tahsili gördü. Ardından Konya Hukuk Mektebine girdi ve bu okuldan 1911 yılında mezun oldu. 1912 yılında Selanik Hukuk Mektebi hocalığına atandı. Balkan Savaşı (1912-1913) sonrası Konya'ya döndü. Burada serbest avukatlık yapmaya başladı. I. Dünya Savaşı'nın (1914-1918) sona ermesi ve Mondros Ateşkes Antlaşması'nın (30 Ekim 1918) imzalanmasından sonra Millî Mücadele'ye destek vermeye başladı. Bu sırada Son Osmanlı Mebusan Meclisi (1920) için yapılan seçimlerde Konya Mebusu seçildi. İstanbul'un işgal edilmesi ve Mebusan Meclisinin kapatılması üzerine Anadolu'ya geçti. Ankara'ya geldi ve 2 Haziran 1920 tarihinde Konya Milletvekili olarak TBMM çalışmalarına katıldı. Meclis çalışmaları sırasında Müvazene-i Maliye, Bütçe ve Adliye komisyonlarında üye olarak bulundu. 1921 yılında TBMM Birinci Başkan Vekili ve 1922-1923 yıllarında ise TBMM İkinci Başkan Vekili olarak görev yaptı. Ayrıca 1923 yılında TBMM Hükûmetinde Şeriye-Evkaf Bakanı olarak bulundu. TBMM I. Dönem (1920-1923) milletvekilliğinin ardından II. Dönem (1923-1927) ve III. Dönem'de (1927-1931) yine Konya Milletvekili olarak TBMM çatısı altında bulunmaya devam etti. Bu süreçte yine Şeriye-Evkaf Bakanı (1923) olarak görev yaptı. TBMM III. Dönem (1927-1931) milletvekilliği devam ettiği sırada 8 Ağustos 1930 tarihinde İstanbul'da öldü. Soyadı Kanunu (1934) çıktıktan sonra ailesi "ONAR" soyadını aldı. Musa Kazım Efendi'nin oğlu Ahmet Onar (ö. 1987), 1961-1968 yılları arasında Cumhuriyet Senatosunda Konya üyesi olarak görev yapmıştır.

BİBLİYOGRAFYA

Osmanlı Arşivi Belgeleri:

BOA, DH.SAİD.d, 191/104; BOA, DH.İ.UM.EK, 115/4; BOA, DH.İ.UM.EK, 116/63

Cumhuriyet Arşivi Belgeleri:

BCA, 30.10.0.0/3.18.5; BCA, 30.10.0.0/5.28.42; BCA, 30.10.0.0/74.488.3

TBMM Arşivi Belgeleri:

https://www.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d01/SM_286_1_1.pdf

https://www.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d02/SM_286_1_2.pdf

https://www.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d03/SM_286_1_3.pdf

https://www.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d03/HT_286_1_3.pdf

Seçilmiş Kaynaklar:

TBMM Aza-yı Kiramı Cedveli, s. 17, Ankara, 1337 (1921)

TBMM Aza-yı Kiramı Albümü, s. 111, Ankara [1922]

TBMM Albüm Dönem 1, TBMM'nin 25. Yıldönümünü Anış, s. 48, Ankara 1945

TBMM Albümü 1920-1973, s. 48, Ankara 1973

TBMM Albümü 1920-2010, c. 1, s. 44, 67, 109 ve 160, Ankara 2010

Fahri Çoker, *Türk Parlamento Tarihi*, c. 3, s. 32 ve 677-678, Ankara 1995

HALİL KAZIM BEY (NAKIPOĞLU)

(d. Konya 1881, ö. İstanbul 1934)

Asıl adı “Halil Kazım” olmasına rağmen Osmanlı ve Cumhuriyet dönemi belgeleri ile TBMM tutanaklarında çoğunlukla “Kazım Hüsnü” olarak kayıtlıdır. 1881 yılında Konya’da doğdu. Mehmet Hüsnü Efendi’nin oğludur. İlk ve orta eğitimini Konya’da tamamladı. 1901 yılında Konya Sanayi Mektebi Öğretmeni olarak devlet hizmetine girdi. Daha sonra sırasıyla Konya Vilayet Matbaası Müdürü (1908), Konya Vilayet Gazetesi Başyazarı (1909) ve Konya Vilayeti Mektubi Kalemî Müsevvidi (1910) olarak görev yaptı. 1907 yılında Konya Hukuk Mektebinde tahsile başlamışsa da bu okulu bitiremedi. 1914 yılında devlet memurluğundan ayrıldı ve ticaretle uğraşmaya başladı. Bu arada İttihat ve Terakki Fırkası Konya Teşkilatında yönetici olarak görev yaptı. I. Dünya Savaşı’nın (1914-1918) sona ermesi ve Mondros Ateşkes Antlaşması’nın (30 Ekim 1918) imzalanmasından sonra Millî Mücadele’ye destek vermeye başladı. Bu arada Son Osmanlı Mebusan Meclisi (1920) için yapılan seçimlerde Konya Mebusu seçildi. İstanbul’un işgal edilmesi ve Mebusan Meclisinin kapatılması üzerine Anadolu’ya geçti. Ankara’ya geldi ve 2 Haziran 1920 tarihinde Konya Milletvekili olarak TBMM çalışmalarına katıldı. Meclis çalışmaları sırasında Müvazene-i Maliye, Bütçe, Maarif ve Nafia komisyonlarında üye olarak görev yaptı. Bu süreçte Konya İsyanı (1920) üzerine Konya’daki mahkemenin hakkında verdiği ceza hükmü TBMM tarafından geçersiz sayıldı. Bu konuda TBMM tarafından yapılan soruşturma sonucunda ise aklandı. TBMM I. Dönem (1920-1923) milletvekilliğinin ardından II. Dönem (1923-1927), III. Dönem (1927-1931) ve IV. Dönem’de (1931-1934) yine Konya Milletvekili olarak TBMM çatısı altında bulunmaya devam etti. TBMM IV. Dönem (1931-1934) milletvekilliği devam ettiği sırada 19 Şubat 1934 tarihinde İstanbul’da öldü.

BİBLİYOGRAFYA

Osmanlı Arşivi Belgeleri:

BOA, DH.İ.UM.EK, 115/4; BOA, DH.İ.UM.EK, 116/63; BOA, DH.İ.UM.EK, 117/59

Cumhuriyet Arşivi Belgeleri:

BCA, 30.10.0.0/3.15.13; BCA, 30.10.0.0/6.31.5; BCA, 30.10.0.0/6.31.17; BCA, 30.10.0.0/6.32.18; BCA, 30.10.0.0/6.37.12; BCA, 30.10.0.0/6.38.16; BCA, 30.10.0.0/7.43.31; BCA, 30.10.0.0/7.43.35; BCA, 30.10.0.0/8.44.12; BCA, 30.10.0.0/74.491.5

TBMM Arşivi Belgeleri:

https://www.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d01/SM_284_1_1.pdf

https://www.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d02/SM_284_1_2.pdf

https://www.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d03/SM_284_1_3.pdf

https://www.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d04/SM_284_1_4.pdf

https://www.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d02/HT_284_1_2.pdf

https://www.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d03/HT_284_1_3.pdf

https://www.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d04/HT_284_1_4.pdf

Seçilmiş Kaynaklar:

TBMM Aza-yı Kiramı Cedveli, s. 17, Ankara, 1337 (1921)

TBMM Aza-yı Kiramı Albümü, s. 110, Ankara [1922]

TBMM Albüm Dönem 1, TBMM'nin 25. Yıldönümünü Anış, s. 48, Ankara 1945

TBMM Albümü 1920-1973, s. 48, Ankara 1973

TBMM Albümü 1920-2010, c. 1, s. 44, 67, 109, 159, 211, Ankara 2010

Fahri Çoker, *Türk Parlamento Tarihi*, c. 3, s. 32 ve 670-671, Ankara 1995

BEKİR REFİK BEY (KORALTAN)

(d. Divriği 1889, ö. İstanbul 1974)

1889 yılında Sivas'ın Divriği ilçesinde doğdu. Divriği eşrafından Ali Bey'in oğludur. İlk ve orta eğitimini Divriği ve İstanbul'da tamamladı. Ardından İstanbul Hukuk Mektebine girdi. Bu okuldan 1910 yılında mezun oldu. Aynı yıl Bursa Bidayet Makemesi Savcı Yardımcısı olarak devlet hizmetine girdi. Daha sonra sırasıyla Gelibolu Bidayet Mahkemesi Savcısı (1913), Karaman Bidayet Mahkemesi Savcısı (1915), Konya Divan-ı Harb-i Örfi Savcısı (1917), Mersin Sancağı Polis Müfettişi (1918) ve Trabzon Vilayeti Polis Müdürü (1918) olarak görev yaptı. I. Dünya Savaşı'nın (1914-1918) sona ermesi ve Mondros Ateşkes Antlaşması'nın (30 Ekim 1918) imzalanmasından sonra Millî Mücadele'ye destek vermeye başladı. Trabzon Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti kurucuları arasında yer aldı. Bu tavrı nedeniyle 1919 yılında İstanbul Hükümeti tarafından görevinden azledildi. İstanbul'a dönerek serbest avukatlık yapmaya başladı. Bu sırada Anadolu Hareketi'ni desteklemeye devam etti. Ankara'da açılması kararlaştırılan TBMM için yapılan seçimlerde Konya Milletvekili seçildi. Ankara'ya gelerek TBMM'nin 23 Nisan 1920 tarihindeki açılışında hazır bulundu. Meclis çalışmaları sırasında TBMM Başkanlık Divanı Kâtipliği ile Adliye, Dahiliye, Layiha ve Defter-i Hakani komisyonları üyeliği görevlerini yerine getirdi. TBMM'nin açılış günününün (23 Nisan 1920) Millî bayram ilan edilmesine dair olan kanun teklifini (23 Nisan 1921) hazırlayan milletvekilleri arasında yer aldı. Ayrıca 1921-1922 yıllarında TBMM tarafından Yozgat İstiklal Mahkemesi Başkanlığı görevine atandı. TBMM I. Dönem (1920-1923) milletvekilliğinin ardından II. Dönem (1923- 1927), III. Dönem (1927-1931) ve IV. Dönem'de (1931-1934) Konya Milletvekili olarak TBMM çatısı altında bulunmaya devam etti. Bu süreçte İstanbul İstiklal Mahkemesi Üyesi (1924) olarak görev yaptı. TBMM IV. Dönem (1931-1934) milletvekilliği sona erince tekrar aday olmadı. Memurluk görevine döndü ve sırasıyla Çoruh (Artvin) Valisi (1936), Trabzon Valisi (1938) ve Bursa Valisi (1939) olarak görev yaptı. Ardından yeniden Milletvekili seçilerek VI. Dönem (1939-1943), VII. Dönem (1943-1946), VIII. Dönem (1946-1950), IX. Dönem (1950-1954), X. Dönem (1954-1957) ve XI. Dönem'de (1957-

1960) İçel (Mersin) Milletvekili olarak TBMM'de görev yapmaya devam etti. Bu süreçte çok partili demokrasi talebiyle Dörtlü Takrir'e (1945) imza atan milletvekilleri arasında yer aldı. Bu tavrı nedeniyle CHP'den ihraç edildi. Daha sonra Demokrat Parti'nin (1946) kurucuları arasında bulundu. Demokrat Parti'nin iktidarda olduğu dönemde (1950-1960) TBMM Başkanı olarak görev yaptı. 27 Mayıs 1960 Askeri Darbesi zerine tutuklandı. Yapılan yargılama sonucu idam cezasına çarptırıldı (1961). Aynı yıl cezası ömür boyu hapis cezasına çevirildi. 1964 yılında ise Cumhurbaşkanlığı affı ile serbest bırakıldı. Hayatının kalan kısmını İstanbul'da geçirdi. Bir daha herhangi bir resmî veya siyasi görevde bulunmadı. 17 Haziran 1974 tarihinde İstanbul'da öldü. Cenazesi Ankara'da defnedildi.

BİBLİYOGRAFYA

Osmanlı Arşivi Belgeleri:

BOA, DH.EUM.MEM, 68/22; BOA, DH.EUM.MH, 272/6; BOA, DH.ŞFR, 87/38; BOA, İ.DUİT, 40/92; BOA, BEO, 4516/338673

Cumhuriyet Arşivi Belgeleri:

BCA, 30.10.0.0/3.15.22; BCA, 30.10.0.0/7.42.50; BCA, 30.10.0.0/8.49.5; BCA, 30.10.0.0/8.49.6; BCA, 30.10.0.0/45.291.2; BCA, 30.10.0.0/76.502.16; BCA, 30.10.0.0/77.507.5; BCA, 30.10.0.0/77.512.20; BCA, 30.10.0.0/181.251.18; BCA, 30.1.0.0/65.402.1; BCA, 30.1.0.0/65.405.1; BCA, 490.1.0.0/6.28.72; BCA, 490.1.0.0/516.2072.2; BCA, 490.1.0.0/1275.242.1

TBMM Arşivi Belgeleri:

https://www.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d01/SM_288_1_1.pdf

https://www.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d02/SM_288_1_2.pdf

https://www.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d03/SM_288_1_3.pdf

https://www.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d04/SM_288_1_4.pdf

https://www.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d07/SM_288_1_7.pdf

https://www.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d08/SM_288_1_8.pdf

https://www.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d09/SM_288_1_9.pdf

https://www.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d10/SM_288_1_10.pdf

https://www.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d11/SM_288_1_11.pdf

https://www.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d02/HT_288_1_2.pdf

https://www.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d06/HT_288_1_6.pdf

https://www.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d11/HT_288_1_11.pdf

Seçilmiş Kaynaklar:

TBMM Aza-yı Kiramı Cedveli, s. 17, Ankara, 1337 (1921)

TBMM Aza-yı Kiramı Albümü, s. 109, Ankara [1922]

TBMM Albüm Dönem 1, TBMM'nin 25. Yıldönümünü Anış, s. 49, Ankara 1945

TBMM Albümü 1920-1973, s. 49, Ankara 1973

TBMM Albümü 1920-2010, c. 1, s. 44, 67, 109, 160, 212, 329 ve 472, Ankara 2010

Fahri Çoker, *Türk Parlamento Tarihi*, c. 3, s. 32 ve 668-669, Ankara 1995

Çetin Yetkin, *Karşı Devrim 1945-1950*, İstanbul 2019

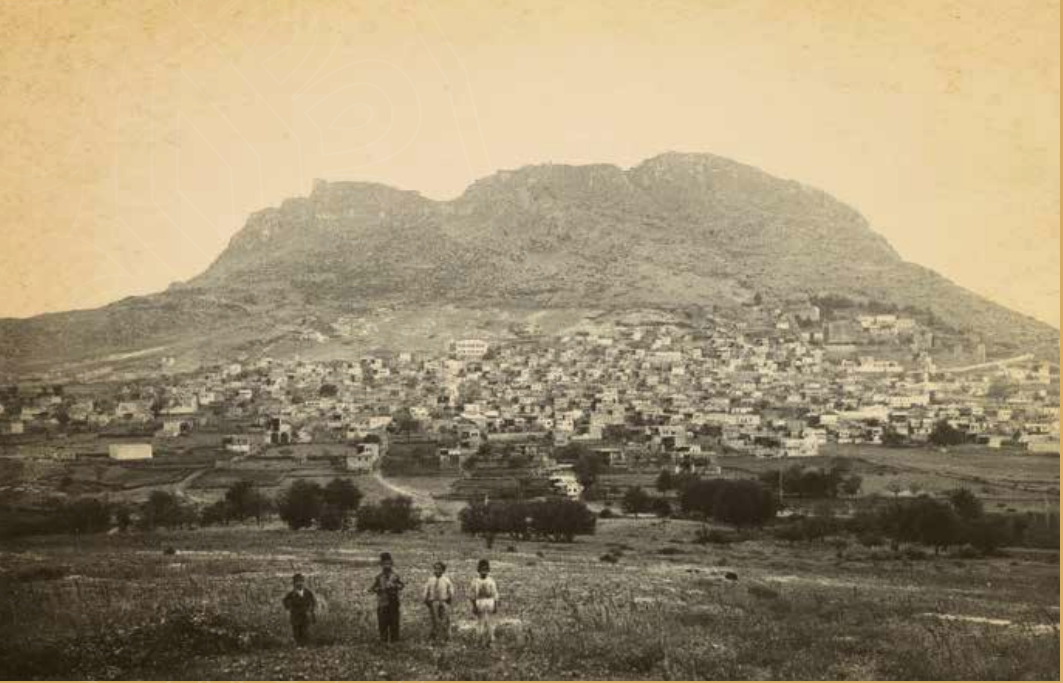
Erol Yüksel, *Millî Mücadele'den 27 Mayıs'a Bir Siyasetçi Refik Koraltan*, İstanbul 2019

KOZAN

TBMM

MEHMET REŞİT PAŞA

(d. Şam 1868, ö. İstanbul 1924)

1868 yılında günümüzde Suriye sınırları içerisinde kalan Şam'da doğdu. Mektubizade Mehmet İzzet Efendi'nin oğludur. İlk ve orta eğitimini İstanbul'da tamamladı. Ardından İstanbul'da Mülkiye Mektebine girdi. Bu okuldan 1888 yılında mezun oldu. Aynı yıl Şura-yı Devlet (Danıştay) Muhakemat Dairesinde memur olarak devlet hizmetine girdi. Daha sonra Maarif Nezareti bünyesine geçerek sırasıyla Serez (Serres) İdadisi Müdür ve Öğretmeni (1890), Selanik İdadisi Müdür ve Öğretmeni (1893), Trabzon Vilayeti Maarif Müdürü (1893) ve Selanik Vilayeti Maarif Müdürü (1894) olarak çalıştı. Ardından Dahiliye Nezareti bünyesine geçerek sırasıyla Serez (Serres) Mutasarrıfı (1904), Edirne Valisi (1908), Cezayir-i Bahr-i Sefid (Akdeniz Adaları) Valisi (1909), Manastır Valisi (1910), Ankara Valisi (1911) ve Kastamonu Valisi (1913) olarak görev yaptı. Bu süreçte 1906 yılında "paşa" unvanı aldı. Kastamonu Valisi olarak görev yapmaktayken Osmanlı Mebusan Meclisi V. Dönem'de (1914-1918) Ergani Mebusu seçildi. Mebusluğu sona erdikten sonra Sivas Valiliğine atandı (1919). Bu görevi sırasında Millî Mücadele'ye destek vermeye başladı. Sivas'a gelen Mustafa Kemal Paşa'yı karşıladı ve kendi evinde misafir etti. Sivas'ta toplanması kararlaştırılan millî kongrenin organizasyonuna yardımcı oldu. Bu tavrı nedeniyle İstanbul Hükûmeti tarafından valilikten azledildi. Ancak Sivas Kongresi'nde (4-11 Eylül 1919) alınan karar gereği valilik görevini sürdürmeye devam etti. Ankara'da TBMM'nin açılmasından (23 Nisan 1920) ve Kozan'ın Fransız işgalinden kurtarılmasından (2 Haziran 1920) sonra yapılan seçimlerde (10 Temmuz 1920) Kozan Milletvekili seçildi. TBMM tarafından Nisab-ı Müzakere Kanunu'nun çıkarılmasına (5 Eylül 1920) kadar valilikle birlikte milletvekili sıfatını da taşımaya devam etti. Bu kanunun getirdiği milletvekilliği veya memurluk görevlerinden birini seçme zorunluluğu üzerine valiliği tercih etti ve 2 Ekim 1920 tarihinde milletvekilliğinden ayrıldı. TBMM I. Dönem (1920-1923) milletvekilliği bu şekilde sona erdikten sonra 16 Ekim 1920 tarihinde TBMM Hükûmetinin kararıyla Kastamonu Valiliğine nakledildi. Ancak hastalığı nedeniyle 2 Ağustos 1921 tarihinde Kastamonu Valiliğini bıraktı ve emekliye ayrıldı. Bir süre

İnebolu'da kaldı. Daha sonra işgalden kurtarılması üzerine 1922 Aralık ayında İstanbul'a gitti. Hayatının kalan kısmını burada geçirdi. 14 Nisan 1924 tarihinde İstanbul'da öldü. 1927 yılında eşi ve çocuklarına vatani hizmet tertibinden maaş bağlandı. Soyadı Kanunu (1934) çıktıktan sonra ailesi "RONABAR", "YULARKIRAN" ve LAGAŞ" soyadlarını almıştır.

BİBLİYOGRAFYA

Osmanlı Arşivi Belgeleri:

BOA, DH.SAİD.d, 112/297; BOA, DH.SAİD.d, 180/157; BOA, MF.MKT, 165/123; BOA, MF.MKT, 224/56; BOA, İ.DH, 1429/20; BOA, İ.TAL, 372/36; BOA, İ.DH, 1469/9; BOA, DH.MUI, 10/37; BOA, İ.DH, 1485/35; BOA, İ.DH, 1488/20; BOA, İ.MMS, 166/11; BOA, İ.DUİT, 41/92; BOA, İ.DUİT, 42/3

Cumhuriyet Arşivi Belgeleri:

BCA, 30.18.1.1/3.31.5

TBMM Arşivi Belgeleri:

https://www.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d01/SM_292_1_1.pdf

Seçilmiş Kaynaklar:

TBMM Albüm Dönem 1, TBMM'nin 25. Yıldönümünü Anış, s. 50, Ankara 1945

TBMM Albümü 1920-1973, s. 50, Ankara 1973

TBMM Albümü 1920-2010, c. 1, s. 45 ve 67, Ankara 2010

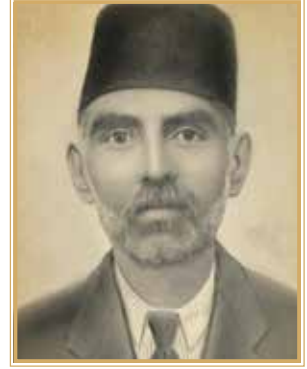
Fahri Çoker, *Türk Parlamento Tarihi*, c. 3, s. 32 ve 690-691, Ankara 1995

Cevdet R. Yularkıran, *Reşit Paşa'nın Hatıraları*, İstanbul 1939

Ali Çankaya, *Yeni Mülkiye Tarihi ve Mülkiyeliler*, c. 3, s. 315-325, Ankara 1968-1969

Filiz Gemici, *Millî Mücadele'de Bir Vali, Sivas Valisi Mehmet Reşit Paşa (1868-1924)*, Yüksek Lisans Tezi, Sakarya Üniversitesi, Sakarya 2007

Filiz Gemici, Enis Şahin, "Millî Mücadele'de Bir Vali, Sivas Valisi Mehmet Reşit Paşa (1868-1924)", *Akademik İncelemeler Dergisi*, 2/2 (2007), s. 1-25

HÜSEYİN BEY

(d. Kozan 1874, ö. Kozan 1928)

1874 yılında Adana'nın Kozan ilçesinde doğdu. Kozan eşrafından Şeyh Ali Efendi'nin oğludur. İlk ve orta eğitimini Kozan'da tamamladı. Daha sonra medrese tahsili gördü. Uzun yıllar tarım ve ticaret işleriyle meşgul oldu. Meşrutiyet'in yeniden ilanından (1908) sonra İttihat ve Terakki Fırkasının Kozan Sancağı Teşkilatında Yöneticilik görevinde bulundu. Daha sonra Kozan Sancağı İdare Meclisi Üyeliği (1909) ve Kozan Belediye Başkanlığı (1910) görevlerine getirildi. Kozan Belediye Başkanı olarak görev yapmaya devam ederken I. Dünya Savaşı'nın (1914-1918) sona ermesi ve Mondros Ateşkes Antlaşması'nın (30 Ekim 1918) imzalanmasından sonra Millî Mücadele'ye destek vermeye başladı. Kozan'ın işgali sırasında (7 Mart 1919) Fransızlar tarafından tutuklandı. Şehrin Fransız işgalinden kurtarılması (2 Haziran 1920) üzerine serbest kaldı. Kozan'ın işgalden kurtarılmasından sonra TBMM için yapılan seçimlerde (10 Temmuz 1920) Kozan Milletvekili seçildi. 12 Ağustos 1920 tarihinde Ankara'ya gelerek TBMM çalışmalarına katıldı. Meclis çalışmaları sırasında Kavanin-i Maliye Komisyonu'nda Üye olarak görev yaptı. TBMM I. Dönem (1920-1923) milletvekilliğinin ardından yeniden aday olmadı. Memleketi Kozan'a döndü. Hayatının kalan kısmını burada geçirdi. Tarım, manifaturacılık ve ticaret işleriyle meşgul oldu. Bir daha herhangi bir resmî veya siyasi görev almadı. 5 Şubat 1928 tarihinde Kozan'da öldü. Soyadı Kanunu (1934) çıktıktan sonra ailesi "ÇELİK" soyadını aldı.

BİBLİYOGRAFYA

Cumhuriyet Arşivi Belgeleri:

BCA, 490.1.0.0/516.2072.1

TBMM Arşivi Belgeleri:

https://www.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d01/SM_290_1_1.pdf

https://www.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d01/SM_292_1_1.pdf

Seçilmiş Kaynaklar:

TBMM Aza-yı Kiramı Cedveli, s. 16, Ankara, 1337 (1921)

TBMM Aza-yı Kiramı Albümü, s. 107, Ankara [1922]

TBMM Albüm Dönem 1, TBMM'nin 25. Yıldönümünü Anış, s. 49, Ankara 1945

TBMM Albümü 1920-1973, s. 49, Ankara 1973

TBMM Albümü 1920-2010, c. 1, s. 45 ve 67, Ankara 2010

Fahri Çoker, *Türk Parlamento Tarihi*, c. 3, s. 32 ve 683, Ankara 1995

MUSTAFA FEVZİ PAŞA (ÇAKMAK)

(d. İstanbul 1876, ö. İstanbul 1950)

1876 yılında İstanbul'da doğdu. Çakmakzade Miralay (Albay) Ali Sırrı Bey'in oğludur. İlk ve orta eğitimini İstanbul'da tamamladı. Ardından 1893 yılında Harbiye Mektebine girdi. Bu okuldan piyade mülazım-ı sani (teğmen) rütbesiyle 1896 yılında mezun oldu. Daha sonra Erkan-ı Harbiye Mektebine devam etti ve bu okulu da 1898 yılında kurmay yüzbaşı rütbesiyle bitirdi. Osmanlı Dönemi'ndeki askerlik kariyeri boyunca sırasıyla mülazım-ı sani-teğmen (1896), mülazım-ı evvel-üsteğmen (1897), yüzbaşı (1898), kolağası-kıdemli yüzbaşı (1901), binbaşı (1902), kaymakam-yarbay (1902), miralay-albay (1907), tenzilen tekrar binbaşı (1909), tekrar kaymakam-yarbay (1910), tekrar miralay-albay (1913), mirliva-tümgeneral (1914) ve ferik-korgeneral (1918) rütbelerini aldı. Bu süreçte İstanbul, Mitroviçe, Taşlıca, Üsküp, İşkodra, İpek, Yakova, Vardar, Ankara, Diyarbakır ve Kudüs'te çeşitli kademelerde komutanlık görevlerinde bulundu. Aynı süreçte Balkan Savaşı (1912-1913) ile I. Dünya Savaşı'nda (1914-1918) birçok cephede muharebelere katıldı. I. Dünya Savaşı'nın sona ermesi ve Mondros Ateşkes Antlaşması'nın (30 Ekim 1918) imzalanmasından sonra İstanbul'da Erkan-ı Harbiye Reisliğine (Genelkurmay Başkanlığı) atandı. Daha sonra sırasıyla Birinci Ordu Komutanı (1919) ve Askerî Şura Üyesi (1919) olarak görev yaptı. Ardından Ali Rıza Paşa ve Salih Hulusi Paşa başkanlığında kurulan İstanbul Hükûmetlerinde Harbiye Nazırı olarak görev yaptı (1920). Ancak Damat Mehmet Ferit Paşa'nın yeniden sadrazam olması (5 Nisan 1920) üzerine nazırlığı sona erdi. Anadolu'ya geçerek 27 Nisan 1920 tarihinde Ankara'ya geldi ve Millî Mücadele'ye katıldı. Kozan'ın Fransız işgalinden kurtarılmasından (2 Haziran 1920) sonra TBMM için yapılan seçimlerde (10 Temmuz 1920) Kozan Milletvekili seçildi. Meclis çalışmaları sırasında Millî Savunma Bakanı (1920-1922), TBMM Hükûmeti Başkanı (Başbakan) (1921-1922) ve Genelkurmay Bakanı (1921-1923) olarak görev yaptı. Kurtuluş Savaşı boyunca Batı Cephesi'nde yapılan muharebelerin tümünde komuta kademesinde bulundu. Bu süreçte TBMM tarafından kendisine birinci ferik-orgeneral (1921) ve müşir-mareşal (1922) rütbeleri verildi. TBMM I. Dönem (1920-1923) milletvekilliğinin ardından II.Dönem'de (1923-1927) İstanbul Milletvekili olarak TBMM çatısı altında bulunmaya devam etti. Bu dönemde milletvekilliği unvanı ile birlikte TBMM Hükûmetlerinde Genelkurmay Bakanı olarak bulundu. 1924 yılında Genelkurmay Bakanlığının bir

başkanlık hâline getirilmesinden sonra Genelkurmay Başkanlığı görevini yürütmeye devam etti. Yine 1924 yılında çıkan kanun gereği milletvekilliğinden istifa etti ve sadece Genelkurmay Başkanı olarak askerlik mesleğini icra etmeye başladı. 23 yıl boyunca aralıksız Genelkurmay Başkanı olarak görev yaptıktan sonra 1944 yılında emekli oldu. Daha sonra TBMM VIII. Dönem'de (1946-1950) Demokrat Parti listesinden İstanbul Milletvekili seçildi. 1948 yılında Demokrat Partiden ayrılarak Millet Partisini kurdu. TBMM VIII. Dönem (1946-1950) milletvekilliği devam ettiği sırada 10 Nisan 1950 tarihinde İstanbul'da öldü.

BİBLİYOGRAFYA

Osmanlı Arşivi Belgeleri:

BOA, İ.DH, 1472/70; BOA, İ.HB, 166/74; BOA, İ.DUİT, 155/53; BOA, İ.DUİT, 157/43, BOA, İ.DUİT, 158/28; BOA, İ.DUİT, 158/80; BOA, İ.DUİT, 9/90; BOA, İ.DUİT, 9/93, BOA, İ.DUİT, 175/71

Cumhuriyet Arşivi Belgeleri:

BCA, 30.10.0.0/54.354.35; BCA, 30.10.0.0/77.507.6; BCA, 30.10.0.0/77.509.15; BCA, 30.10.0.0/200.362.1; BCA, 30.10.0.0/204.395.3; BCA, 30.11.0.0/3.6.19; BCA, 30.11.0.0/165.2.8; BCA, 30.18.1.1/2.32.2; BCA, 30.18.1.1/3.17.3; BCA, 30.18.1.1/3.20.12; BCA, 930.2.0.0/1.4.2

TBMM Arşivi Belgeleri:

https://www.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d01/SM_290_1_1.pdf

Seçilmiş Kaynaklar:

TBMM Aza-yı Kiramı Cedveli, s. 16, Ankara, 1337 (1921)
TBMM Aza-yı Kiramı Albümü, s. 108, Ankara [1922]
TBMM Albüm Dönem 1, TBMM'nin 25. Yıldönümünü Anış, s. 49, Ankara 1945
TBMM Albümü 1920-1973, s. 49, Ankara 1973
TBMM Albümü 1920-2010, c. 1, s. 45, 67, 99 ve 474, Ankara 2010
Fahri Çoker, *Türk Parlamento Tarihi*, c. 3, s. 32 ve 686-689, Ankara 1995
Süleyman Külçe, *Mareşal Fevzi Çakmak*, İstanbul 1953
Sinan Omur, *Büyük Mareşal Fevzi Çakmak*, İstanbul 1962
Türk İstiklal Harbi'ne Katılan Tümen ve Daha Üst Kademelerdeki Komutanların Biyografileri, s. 55-58, Ankara 1989
Cepheden Meclise, s. 50-51, Ankara 1999
Ayfer Özçelik, "Çakmak, Fevzi", *DİA*, c. 8, s. 190-192, İstanbul 1993

MUSTAFA LÜTFİ BEY (CANTEKİN)

(d. Çorum 1878, ö. Ankara 1955)

Literatürde ismi “Mustafa” veya “Mustafa Elvan” şeklinde geçmekteyse de asıl adı Mustafa Lütfidir. 1878 yılında Çorum’da doğdu. Bekir Bey’in oğludur. İlk ve orta eğitimini Çorum ve Şam’da tamamladı. Ardından 1893 yılında İstanbul’da Tıbbiye-i Askeriye Mektebine girdi. Bu okula devam ederken karıştığı siyasi bir eylem nedeniyle 1900 yılında tutuklandı. Yargılama sonucu üç yıl hapis cezası aldı. Hapis cezasını İstanbul’da tamamladıktan sonra Şam’a sürgün edildi. Burada bir dükkan açarak geçimini temin etmeye çalıştı. 1905 yılında Şam’daki Beşinci Ordu emrine atanan Yüzbaşı Mustafa Kemal Efendi (Atatürk) ile tanıştı ve 1906 yılında Vatan ve Hürriyet Cemiyeti kurucuları arasında yer aldı. Meşrutiyet’in yeniden ilanından (1908) sonra çıkarılan genel af üzerine İstanbul’a döndü. Yarım kalan tıp eğitimini tamamladı ve 1911 yılında Tıbbiye-i Askeriye Mektebinden doktor yüzbaşı olarak mezun oldu. Aynı yıl Bağdat’taki Altıncı Ordu emrine atandı. Bu görevinden ve askerlikten 1914 yılında istifa etti. I. Dünya Savaşı’nın (1914-1918) başlaması üzerine yeniden ordu hizmetine alındı. Savaş boyunca Ankara, İstanbul, Çanakkale ve Afyonkarahisar’da askerî doktor olarak görev yaptı. Savaş sonunda ordudan terhis edildi ve İstanbul’a geldi. Burada serbest doktorluk yapmaya başladı. Mondros Ateşkes Antlaşması’nın (30 Ekim 1918) imzalanmasından sonra Millî Mücadele’ye destek vermeye başladı. 27 Mart 1920 tarihinde Ankara’ya geldi. Kozan’ın Fransız işgalinden kurtarılmasından (2 Haziran 1920) sonra TBMM için yapılan seçimlerde (10 Temmuz 1920) Kozan Milletvekili seçildi. Meclis çalışmaları sırasında Maarif, İktisat, Müvazene-i Maliye, Bütçe, Sıhhiye-Muavenet-i İctimaiye ve Kütüphane komisyonlarında üye olarak görev yaptı. TBMM I. Dönem (1920-1923) milletvekilliğinin ardından II. Dönem (1923- 1927), III. Dönem (1927-1931), IV. Dönem (1931-1934), V. Dönem (1935- 1938), VI. Dönem (1939- 1943), VII. Dönem (1943-1946) ve VIII. Dönem’de (1946-1950) Çorum Milletvekili olarak TBMM çatısı altında bulunmaya devam etti. Bu süreçte 1928 yılında tabip kıdemli yüzbaşı rütbesiyle askerlikten emekli oldu. TBMM VIII. Dönem (1946- 1950) milletvekilliğinin ardından yeniden aday olmadı. Ankara’ya yerleşti ve hayatının kalan kısmını burada geçirdi. Bir daha herhangi bir resmî veya siyasi görev almadı. 21 Ekim 1955 tarihinde Ankara’da öldü.

BİBLİYOGRAFYA

Osmanlı Arşivi Belgeleri:

BOA, BEO, 3600/269993

Cumhuriyet Arşivi Belgeleri:

BCA, 30.10.0.0/4.24.1; BCA, 30.10.0.0/9.52.5; BCA, 30.10.0.0/75.492.12; BCA, 30.10.0.0/141.9.8; BCA, 30.11.1.0/40.17.17; BCA, 490.1.0.0/234.923.5

TBMM Arşivi Belgeleri:

https://www.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d01/SM_290_1_1.pdf

https://www.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d02/SM_293_1_2.pdf

https://www.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d03/SM_293_1_3.pdf

https://www.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d04/SM_293_1_4.pdf

https://www.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d02/HT_293_1_2.pdf

https://www.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d03/HT_293_1_3.pdf

Seçilmiş Kaynaklar:

TBMM Aza-yı Kiramı Cedveli, s. 16, Ankara, 1337 (1921)

TBMM Aza-yı Kiramı Albümü, s. 108, Ankara [1922]

TBMM Albüm Dönem 1, TBMM'nin 25. Yıldönümünü Anış, s. 49, Ankara 1945

TBMM Albümü 1920-1973, s. 49, Ankara 1973

TBMM Albümü 1920-2010, c. 1, s. 45, 67, 89, 144, 196, 253, 318, 386 ve 461, Ankara 2010

Fahri Çoker, *Türk Parlamento Tarihi*, c. 3, s. 32 ve 684-685, Ankara 1995

Cepheden Meclise, s. 118-119, Ankara 1999

Melih Tınal, "TBMM Birinci Döneminde Doktor Milletvekilleri", *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi (JISR)*, 2/6 (2009), s. 617-627

TAKİYYETTİN FİKRET BEY (ONURALP)

(d. İstanbul 1887, ö. İstanbul 1946)

1887 yılında İstanbul'da doğdu. Tahir Bey'in oğludur. İlk ve orta eğitimini İstanbul'da tamamladı. Daha sonra İstanbul Tıbbiye-i Mülkiye Mektebine girdi. Bu okuldan 1911 yılında doktor olarak mezun oldu. Aynı yıl Tıbbiye-i Mülkiye Mektebinde asistan olarak devlet hizmetine girdi. Ardından İzmir Seyyar Tabibi (1913) ve İstanbul Cerrahpaşa Hastanesi Hariciye Kliniği Asistanı (1914) olarak görev yaptı. I. Dünya Savaşı (1914-1918) başlayınca tabip olarak orduya katıldı. Savaş yılları boyunca çeşitli birliklerde doktor ve sağlık müfettişi olarak çalıştı. I. Dünya Savaşı'nın sona ermesiyle ordudan terhis edildi ve İstanbul'da serbest doktorluk yapmaya başladı. Mondros Ateşkes Antlaşması'nın (30 Ekim 1918) imzalanmasından sonra ise Millî Mücadele'ye destek vermeye başladı. Sivas Kongresi'nden (4-11 Eylül 1919) sonra Ankara'ya geldi. Kozan'ın Fransız işgalinden kurtarılmasından (2 Haziran 1920) sonra TBMM için yapılan seçimlerde (10 Temmuz 1920) Kozan Milletvekili seçildi. 19 Temmuz 1920 tarihinde TBMM çalışmalarına katıldı. Meclis çalışmaları sırasında Hariciye, Sıhhiye-Muvaenet-i İctimaiye ve Memalik-i Müstahlasa komisyonlarında üye olarak görev yaptı. Ayrıca TBMM tarafından Kastamonu İstiklal Mahkemesi Üyeliği (1920) ile görevlendirildi. 1922 yılı Ekim ayından itibaren hastalığı nedeniyle izin alarak Meclis çalışmalarından ayrıldı. TBMM I. Dönem (1920-1923) milletvekilliğinin ardından II. Dönem (1923-1927) ve III. Dönem'de (1927-1931) Ertuğrul (Bilecik) Milletvekili olarak TBMM çatısı altında bulunmaya devam etti. Milletvekilliği devam ettiği sırada 1928 yılında "Yavuz-Havuz Olayı" soruşturması kapsamında hakkında dava açıldı. Suçlu bulunması üzerine milletvekilliği düşürüldü. TBMM III. Dönem (1927-1931) milletvekilliği bu şekilde sona erdikten sonra Fransa'ya gitti. Paris'te tıp uzmanlığı eğitimi aldı. 1932 yılında yurda döndü. İstanbul'da Beyoğlu Hastanesi Baştabipliğine atandı. Uzun yıllar bu görevde kaldı. Bu son görevine devam ettiği sırada 30 Ekim 1946 tarihinde İstanbul'da öldü.

BİBLİYOGRAFYA

Osmanlı Arşivi Belgeleri:

BOA, İ.DH, 1519/45; BOA, BEO, 4397/329753

Cumhuriyet Arşivi Belgeleri:

BCA, 30.10.0.0/5.30.1; BCA, 30.1.0.0/17.93.19; BCA, 230.0.0.0/82.71.11

TBMM Arşivi Belgeleri:

https://www.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d01/SM_291_1_1.pdf

https://www.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d03/SM_291_1_3.pdf

Seçilmiş Kaynaklar:

TBMM Aza-yı Kiramı Cedveli, s. 16, Ankara, 1337 (1921)

TBMM Aza-yı Kiramı Albümü, s. 108, Ankara [1922]

TBMM Albüm Dönem 1, TBMM'nin 25. Yıldönümünü Anış, s. 49, Ankara 1945

TBMM Albümü 1920-1973, s. 49, Ankara 1973

TBMM Albümü 1920-2010, c. 1, s. 45, 67, 93 ve 139, Ankara 2010

Fahri Çoker, *Türk Parlamento Tarihi*, c. 3, s. 32 ve 692-693, Ankara 1995

Melih Tınal, "TBMM Birinci Döneminde Doktor Milletvekilleri", *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi (JISR)*, 2/6 (2009), s. 617-627

Yunus Şen, "Yavuz Havuz Olayı", *Popüler Tarih*, 14 (Haziran 2001), s. 38-41

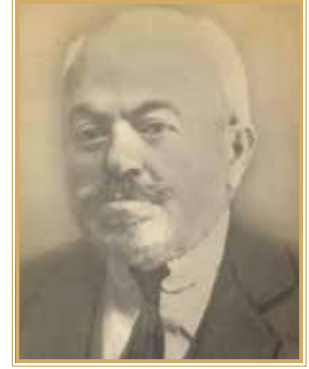

KÜTAHYA

TBMM

YUSUF CEMİL BEY (ALTAY)

(d. Kınık 1868, ö. Ankara 1940)

1868 yılında İzmir'in Kınık ilçesinde doğdu. Halil Kamil Efendi'nin oğludur. İlk eğitimini Kınık'ta tamamladı. Daha sonra medrese tahsili gördü. Ardından ticaret işleriyle meşgul oldu. Askerlik görevi sırasında Yemen'de (1895-1896) ve Osmanlı-Yunan Savaşı'nda (1897) görev yaptı. Askerlik görevinden terhis olduktan sonra ticaretle meşgul oldu. 1900 yılında Simav'a yerleşti ve ticaret işleriyle meşgul olmaya devam etti. Meşrutiyet'in yeniden ilanından (1908) sonra siyasete girdi. Simav'da İttihat ve Terakki Fırkası Teşkilatında Yöneticilik yaptı. 1913 yılında Kütahya Sancağı Daimi Encümeni ve Kütahya Sancağı İdare Meclisi üyeliklerine seçildi. Ticaret işlerini Kütahya'da da sürdürdü. I. Dünya Savaşı'nın (1914-1918) sona ermesi ve Mondros Ateşkes Antlaşması'nın (30 Ekim 1918) imzalanması üzerine Millî Mücadele'yi desteklemeye başladı. Kütahya Müdafaa-i Hukuk Cemiyetine katıldı ve aktif faaliyetlerde bulundu. Ankara'da açılması kararlaştırılan TBMM için yapılan seçimlerde Kütahya Milletvekili seçildi. Ankara'ya gelerek TBMM'nin 23 Nisan 1920 tarihindeki açılışında hazır bulundu. Meclis çalışmaları sırasında Maliye, Kavanin-i Maliye, Hariciye, Layiha ve İstida komisyonlarında üye olarak görev yaptı. TBMM milletvekilleri arasında yaşanan ayrışma üzerine önce iktidarı temsil eden Müdafaa-i Hukuk Grubuna (Birinci Grup) dahil oldu. Ancak kısa süre sonra bu gruptan istifa etti. TBMM I. Dönem (1920-1923) milletvekilliği sona erince tekrar aday olmadı. Yunan işgali sırasında Kütahya'daki emlağının yağmalanmış olması nedeniyle Ankara'ya yerleşti. Hayatının kalan kısmını burada geçirdi. Ticaret işleriyle meşgul oldu. Bir daha herhangi bir resmî veya siyasi görev almadı. 9 Mart 1940 tarihinde Ankara'da öldü.

BİBLİYOGRAFYA

Osmanlı Arşivi Belgeleri:

BOA, DH.UMVM, 65/80; BOA, DH.UMVM, 130/57; BOA, DH.MKT, 1244/23

Cumhuriyet Arşivi Belgeleri:

BCA, 30.10.0.0/3.14.1; BCA, 30.10.0.0/64.431.1; BCA, 30.10.0.0/124.883.2; BCA, 30.10.0.0/143.27.1

TBMM Arşivi Belgeleri:

https://www.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d01/SM_297_1_1.pdf

Seçilmiş Kaynaklar:

TBMM Aza-yı Kiramı Cedveli, s. 19, Ankara, 1337 (1921)

TBMM Aza-yı Kiramı Albümü, s. 121, Ankara [1922]

TBMM Albüm Dönem 1, TBMM'nin 25. Yıldönümünü Anış, s. 50, Ankara 1945

TBMM Albümü 1920-1973, s. 50, Ankara 1973

TBMM Albümü 1920-2010, c. 1, s. 45 ve 67, Ankara 2010

Fahri Çoker, *Türk Parlamento Tarihi*, c. 3, s. 33 ve 707-708, Ankara 1995

ALİ HAYDAR BEY

(d. Serez/Serres 1871, ö. 1934)

Literatürde doğum tarihi 1872 olarak gösterilmişse de Osmanlı sicil kaydında hicri 1288 ve rumi 1287 yılında (miladi 1871) doğduğu ifade edilmektedir. Günümüzde Yunanistan sınırları içerisinde kalan Serez'de (Serres) doğmuştur. Mehmet Emin Efendi'nin oğludur. İlk ve orta eğitimini Serez ve Manisâda tamamladı. Daha sonra İstanbul Hukuk Mektebine girdi. Bu okuldan 1899 yılında mezun oldu. Ardından bir süre Manisâda serbest avukatlık yaptı. 1903 yılında ise günümüzde yine Yunanistan sınırları içerisinde kalan Loroş'ta (Louros) Bidayet Mahkemesi Başkanlığına atandı. Uzun yıllar devam ettiği bu görevi sırasında Meşrutiyet'in yeniden ilanından (1908) sonra siyasete girdi. Osmanlı Mebusan Meclisi III. Dönem (1908-1912) ve IV. Dönem'de (1912) Saruhan (Manisa) Mebusu seçildi. Bu süreçte 1911 yılında memurluk görevinden ayrıldı. Ardından Mebusan Meclisi V. Dönem'de (1914-1918) İzmir Mebusu seçildi. Mebusluğu sona erince Uşak'a yerleşti ve serbest avukatlık yapmaya başladı. I. Dünya Savaşı'nın (1914-1918) sona ermesi ve Mondros Ateşkes Antlaşması'nın (30 Ekim 1918) imzalanması üzerine Millî Mücadele'ye destek vermeye başladı. Ankara'da açılması kararlaştırılan TBMM için yapılan seçimlerde Kütahya Milletvekili seçildi. Ankara'ya geldi ve TBMM'nin 23 Nisan 1920 tarihindeki açılışında hazır bulundu. Meclis çalışmaları sırasında TBMM Başkanlık Divanı Kâtipliği ile Layiha Komisyonu Üyeliği görevlerine getirildi. Ayrıca TBMM tarafından Eskişehir İstiklal Mahkemesi Üyeliğine (1920-1921) atandı. Ancak 1922 yılında hastalığı nedeniyle izin alarak TBMM çalışmalarından ayrıldı. İzinli olduğu sırada felç geçirdi ve yatağa mahkum hâle geldi. Bu durum üzerine 1924 yılında TBMM tarafından alınan bir kararla kendisine maaş bağlandı. Hayatının bundan sonraki kısmını hasta olarak geçirdi. 1934 yılında öldü.

BİBLİYOGRAFYA

Osmanlı Arşivi Belgeleri:

BOA, DH.SAİD.d, 113/239

TBMM Arşivi Belgeleri:

https://www.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d01/SM_297_1_1.pdf

Seçilmiş Kaynaklar:

TBMM Aza-yı Kiramı Cedveli, s. 19, Ankara, 1337 (1921)

TBMM Aza-yı Kiramı Albümü, s. 122, Ankara [1922]

TBMM Albüm Dönem 1, TBMM'nin 25. Yıldönümünü Anış, s. 50, Ankara 1945

TBMM Albümü 1920-1973, s. 50, Ankara 1973

TBMM Albümü 1920-2010, c. 1, s. 46 ve 67, Ankara 2010

Fahri Çoker, *Türk Parlamento Tarihi*, c. 3, s. 33 ve 700-701, Ankara 1995

Onur Zeki, *Birinci TBMM'de Bağımsız Mebuslar ve Yasama Çalışmaları (1920-1923)*, Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi, Ankara 2018

ŞEYH SEYFİ EFENDİ

(d. Kütahya 1874, ö. Kütahya 1925)

1874 yılında Kütahya'da doğdu. Germiyanzade Şeyh Ahmet Fazlı Efendi'nin oğludur. İlk ve orta eğitimini Kütahya'da tamamladı. Ardından İstanbul'a gelerek Kara Mustafa Paşa Medresesinde tahsil gördü. Bu medreseden mezun olarak müderrislik icazetnamesi aldı. Bu sırada bir süre İstanbul Hukuk Mektebine devam ettiyse de bu okuldaki eğitimi yarım kaldı. Daha sonra Kütahya'ya dönerek çeşitli medreselerde müderrislik yaptı. Son olarak Kütahya Belediye Başkanı seçildi (1919). I. Dünya Savaşı'nın (1914-1918) sona ermesi ve Mondros Ateşkes Antlaşması'nın (30 Ekim 1918) imzalanmasından sonra Millî Mücadele'ye destek vermeye başladı. Kütahya Müdafaa-i Hukuk Cemiyetine katılarak aktif faaliyetlerde bulundu. Kütahya'da bulunan ordu silahlarının Kuva-yı Milliye birliklerine dağıtılmasını sağladı. Kütahya Belediye Başkanı olarak görev yapmakta iken Ankara'da açılması kararlaştırılan TBMM için yapılan seçimlerde Kütahya Milletvekili seçildi. Ankara'ya gelerek TBMM'nin 23 Nisan 1920 tarihindeki açılışında hazır bulundu. Meclis çalışmaları sırasında Şeriye-Evkaf, İrşad, İstida ve Sıhhiye-Muavenet-i İctimaiye komisyonlarında üye olarak görev yaptı. TBMM I. Dönem (1920-1923) milletvekilliğinin ardından II. Dönem'de (1923-1927) yine Kütahya Milletvekili seçildi. Bu dönem milletvekilliği devam ettiği sırada 9 Nisan 1925 tarihinde Kütahya'da öldü. Soyadı Kanunu (1934) çıktıktan sonra ailesi "AYDIN" soyadını aldı. TBMM I. Dönem (1920-1923) milletvekillerine yardım yapılmasını öngören ve 1941, 1943 ve 1948 yıllarında çıkarılan kanunlar kapsamında ailesine devletten maddi destek tahsis edildi.

BİBLİYOGRAFYA

Cumhuriyet Arşivi Belgeleri:

BCA, 30.10.0.0/3.15.19; BCA, 30.10.0.0/4.24.7; BCA, 30.10.0.0/74.483.10; BCA, 30.10.0.0/74.483.15

TBMM Arşivi Belgeleri:

https://www.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d01/SM_300_1_1.pdf

https://www.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d02/SM_300_1_2.pdf

Seçilmiş Kaynaklar:

TBMM Aza-yı Kiramı Cedveli, s. 19, Ankara, 1337 (1921)

TBMM Aza-yı Kiramı Albümü, s. 122, Ankara [1922]

TBMM Albüm Dönem 1, TBMM'nin 25. Yıldönümünü Anış, s. 51, Ankara 1945

TBMM Albümü 1920-1973, s. 51, Ankara 1973

TBMM Albümü 1920-2010, c. 1, s. 46, 67 ve 111, Ankara 2010

Fahri Çoker, *Türk Parlamento Tarihi*, c. 3, s. 33 ve 706, Ankara 1995

İrşad Sami Yuca, "I. TBMM'nin Yardıma Muhtaç Mebusları Meselesi", *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 9/42 (2016), s. 831-845

RAGIP BEY (SOYSAL)

(d. Uşak 1881, ö. Ankara 1947)

1881 yılında Uşak'ta doğdu. Hocasade Hasan Hilmi Efendi'nin oğludur. İlk ve orta eğitimini Uşak'ta tamamladı. Daha sonra özel hocalardan dersler aldı. 1895 yılında Uşak Ticaret Mahkemesi Mülazımı olarak devlet hizmetine girdi. Daha sonra sırasıyla Uşak Kazası Tahrirat Kalemî Kâtibi (1896), Uşak Kazası Ağnam Sayımı Memuru (1897), Uşak İstintak Dairesi Memuru (1898), Uşak Kazası Afyon Sayımı Memuru (1901), Uşak Kazası Tahrirat Kâtibi Yardımcısı (1901) ve Uşak Medresesi Tarih Öğretmeni (1914) olarak görev yaptı. Bu süreçte ayrıca ticaret işleriyle de meşgul oldu. I. Dünya Savaşı'nın (1914-1918) sona ermesi ve Mondros Ateşkes Antlaşması'nın (30 Ekim 1918) imzalanmasından sonra Millî Mücadele'yi desteklemeye başladı. Ardından Son Osmanlı Mebusan Meclisi (1920) için yapılan seçimlerde Kütahya Mebusu seçildi. İstanbul'un işgal edilmesi ve Mebusan Meclisinin kapatılması üzerine Anadolu'ya geçti. Ankara'ya geldi ve TBMM'nin 23 Nisan 1920 tarihindeki açılışında Kütahya Milletvekili olarak hazır bulundu. Meclis çalışmaları sırasında Dahiliye, Encümen-i Mahsus, Maarif, Kanun-ı Esasi, Teşkilat-ı Esasiye, Nizamname-i Dahili ve İktisat komisyonlarında üye olarak görev yaptı. Ayrıca TBMM Başkanlık Divanı Kâtipliği görevinde bulundu. TBMM I. Dönem (1920-1923) milletvekilliğinin ardından II. Dönem (1923-1927) ve III. Dönem'de (1927-1931) yine Kütahya Milletvekili olarak TBMM çatısı altında bulunmaya devam etti. TBMM III. Dönem (1927-1931) milletvekilliği sona erince bir daha aday olmadı. Ankara'ya yerleşti. Hayatının kalan kısmını burada geçirdi. Tarım ve ticaret işleriyle meşgul oldu. Bir daha herhangi bir resmî veya siyasi görev almadı. 25 Kasım 1947 tarihinde Ankara'da öldü.

BİBLİYOGRAFYA

Osmanlı Arşivi Belgeleri:

BOA, DH.SAİD.d, 110/375; BOA, DH.İ.UM.EK, 115/86; BOA, DH.İ.UM.EK, 116/39; BOA, DH.İ.UM.EK, 117/42; BOA, DH.ŞFR, 654/18

Cumhuriyet Arşivi Belgeleri:

BCA, 30.10.0.0/3.15.19; BCA, 30.10.0.0/6.35.23; BCA, 30.10.0.0/6.36.17; BCA, 30.10.0.0/8.45.14

TBMM Arşivi Belgeleri:

https://www.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d02/SM_299_1_2.pdf

https://www.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d02/SM_299_1_2.pdf

https://www.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d03/SM_299_1_3.pdf

https://www.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d02/HT_299_1_2.pdf

https://www.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d03/HT_299_1_3.pdf

Seçilmiş Kaynaklar:

TBMM Aza-yı Kiramı Cedveli, s. 19, Ankara, 1337 (1921)

TBMM Aza-yı Kiramı Albümü, s. 122, Ankara [1922]

TBMM Albüm Dönem 1, TBMM'nin 25. Yıldönümünü Anış, s. 50, Ankara 1945

TBMM Albümü 1920-1973, s. 50, Ankara 1973

TBMM Albümü 1920-2010, c. 1, s. 46, 110 ve 161, Ankara 2010

Fahri Çoker, *Türk Parlamento Tarihi*, c. 3, s. 33 ve 704-705, Ankara 1995

AHMET BESİM BEY (ATALAY)

(d. Uşak 1882, ö. Ankara 1965)

1882 yılında Uşak'ta doğdu. Demirci Mehmet Çavuş'un oğludur. İlk ve orta eğitimini Uşak'ta tamamladı. Ardından uzun süre medrese tahsili gördü. 1904 yılında İstanbul'a geldi ve Şehzade Camii Medresesinde ders vermeye başladı. Bu sırada 1906 yılında İstanbul Darülmuallimin Mektebine girdi ve bu okuldan 1909 yılında mezun oldu. Daha sonra sırasıyla Konya Darülmuallimin Öğretmeni (1910), Trabzon Darülmuallimin Müdürü (1912), Ankara Darülmuallimin Müdürü (1913), İstanbul Darüşşafaka Müdürü (1913), Konya Darülmuallimin Müdürü (1915), Maraş Sancağı Maarif Müdürü (1915), İçel (Silifke) Sancağı Maarif Müdürü (1916) ve Niğde Sancağı Maarif Müdürü (1917) olarak görev yaptı. I. Dünya Savaşı'nın (1914-1918) sona ermesi ve Mondros Ateşkes Antlaşması'nın (30 Ekim 1918) imzalanmasından sonra Millî Mücadele'ye destek vermeye başladı. Bu tavrı nedeniyle 1919 yılında İstanbul Hükûmeti tarafından Niğde'deki görevinden azledildi. Aynı yıl ikinci defa olarak İçel (Silifke) Sancağı Maarif Müdürlüğüne atandıysa da Millî Mücadele'ye olan desteği burada da devam etti. Silifke Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti kurucuları arasında yer aldı. Daha sonra memleketi Uşak'a giderek Kuva-yı Milliye faaliyetlerine katıldı. Bu sırada Ankarada açılması kararlaştırılan TBMM için yapılan seçimlerde Kütahya Milletvekili seçildi. 24 Nisan 1920 tarihinde Ankara'ya gelerek TBMM çalışmalarına katıldı. Meclis çalışmaları sırasında Layiha, Maarif, İrşad, Hariciye, Kütüphane, Müvazene-i Maliye ve Bütçe komisyonlarında üye olarak görev yaptı. TBMM I. Dönem (1920-1923) milletvekilliğinin ardından II. Dönem (1923-1927), III. Dönem (1927-1931) ve IV. Dönem'de (1931-1934) Aksaray Milletvekili ve V. Dönem (1935-1938), VI. Dönem (1939-1943) ve VII. Dönem'de (1943-1946) ise Kütahya Milletvekili olarak TBMM çatısı altında bulunmaya devam etti. Bu süreçte Türk dili üzerine bilimsel çalışmalar yaptı ve Türk Dil Kurumunda Üye olarak bulundu. Ayrıca Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi ile Polis Enstitüsünde dersler verdi. Yine bu süreçte çok sayıda kitap ve makale yayınladı. TBMM VII. Dönem (1943-1946) milletvekilliğinin ardından tekrar aday olmadı. Hayatının kalan kısmını Ankarada geçirdi. Türk Dil Kurumundaki görevini 1951 yılına kadar sürdürdü. Bu tarihten sonra herhangi bir resmî veya siyasi görev almadı. Dil çalışmaları ve yayın faaliyetleri ile meşgul oldu. 6 Kasım 1965 tarihinde Ankarada öldü.

BİBLİYOGRAFYA

Osmanlı Arşivi Belgeleri:

BOA, MF.İBT, 289/31; BOA, MF.İBT, 340/60; BOA, MF.İBT, 344/54; BOA, MF.İBT, 432/63; BOA, MF.İBT, 456/61; BOA, MF.İBT, 459/15; BOA, MF.İBT, 467/57; BOA, MF.İBT, 468/87; BOA, MF.İBT, 472/72; BOA, MF.İBT, 492/15; BOA, MF.İBT, 497/5; BOA, MF.İBT, 500/93; BOA, MF.MKT, 1218/61; BOA, MF.MKT, 1235/91; BOA, DH.İ.UM.EK, 114/106

Cumhuriyet Arşivi Belgeleri:

BCA, 30.10.0.0/3.16.20, BCA, 30.10.0.0/3.17.7; BCA, 30.10.0.0/4.19.7; BCA, 30.10.0.0/6.34.37; BCA, 30.10.0.0/6.36.19; BCA, 30.10.0.0/9.52.23; BCA, 30.10.0.0/57.589.1; BCA, 30.10.0.0/74.486.6; BCA, 30.1.0.0/11.63.1

TBMM Arşivi Belgeleri:

https://www.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d01/SM_297_1_1.pdf

https://www.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d02/SM_295_1_2.pdf

https://www.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d03/SM_295_1_3.pdf

https://www.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d04/SM_295_1_4.pdf

https://www.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d02/HT_295_1_2.pdf

Seçilmiş Kaynaklar:

TBMM Aza-yı Kiramı Cedveli, s. 19, Ankara, 1337 (1921)

TBMM Aza-yı Kiramı Albümü, s. 121, Ankara [1922]

TBMM Albüm Dönem 1, TBMM'nin 25. Yıldönümünü Anış, s. 50, Ankara 1945

TBMM Albümü 1920-1973, s. 50, Ankara 1973

TBMM Albümü 1920-2010, c. 1, s. 45, 67, 82, 133, 186, 274, 342 ve 411, Ankara 2010

Fahri Çoker, *Türk Parlamento Tarihi*, c. 3, s. 32 ve 697-699, Ankara 1995

Besim Atalay, *Divanu Lügati 't-Türk Tercümesi*, Ankara 1941

Ali Birinci, "Besim Atalay'ın Hayatı ve Eserleri", *Türk Yurdu*, 295 (2012)

Alper Tunga Oruç, *1923-1980 Aksaray Milletvekilleri ve Faaliyetleri*, Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi, Konya 2006

MEHMET ALİ CEVDET BEY (BARLAS)

(d. Gaziantep 1891, ö. İstanbul 1960)

1891 yılında Gaziantep'te doğdu. Abdülkadir Bey'in oğludur. İlk ve orta eğitimini Gaziantep ve İstanbul'da tamamladı. Daha sonra 1910 yılında devlet bursuyla Fransa'ya yüksek tahsile gönderildi. Paris'te École Normale Supérieure'ye kabul edildi ve bu okuldan 1913 yılında mezun oldu. Aynı yıl yurda döndü ve Konya Sultanisi Öğretmenliğine atandı. Daha sonra sırasıyla Konya Darülmüallimin Müdür Yardımcısı (1914) ve Kütahya Darülmüallimin Müdürü (1915) olarak görev yaptı. I. Dünya Savaşı'nın (1914-1918) sona ermesi ve Mondros Ateşkes Antlaşması'nın (30 Ekim 1918) imzalanmasından sonra Millî Mücadele'ye destek vermeye başladı. Bu tavrı nedeniyle Kütahya'daki görevinden azledildi. Daha sonra 1920 yılında Kütahya Sultanisi Fransızca Öğretmenliğine atandı. Bu görevi sırasında Ankara'da açılması kararlaştırılan TBMM için yapılan seçimlerde Kütahya Milletvekili seçildi. Ankara'ya geldi ve TBMM'nin 23 Nisan 1920 tarihindeki açılışında hazır bulundu. Meclis çalışmaları sırasında TBMM Başkanlık Divanı Kâtipliği ile Tetkik-i Mazabıt, Maarif, Hariciye, Kanun-ı Esasi ve Teşkilat-ı Esasiye komiyonları üyeliklerinde görev yaptı. Ayrıca TBMM tarafından Ankara İstiklal Mahkemesi Üyeliği (1920-1921) ile görevlendirildi. TBMM I. Dönem (1920-1923) milletvekilliğinin ardından II. Dönem (1923-1927) ve III. Dönem'de (1927-1931) yine Kütahya Milletvekili olarak TBMM çatısı altında bulunmaya devam etti. TBMM III. Dönem (1927-1931) milletvekilliği sona erince tekrar aday olmadı. Devlet memurluğuna geri döndü. Sırasıyla Kütahya Lisesi Öğretmeni (1931), Yozgat Maarif Müdürü (1933), Adana Lisesi Öğretmeni (1934), İstanbul Erkek Öğretmen Okulu Öğretmeni (1936), İstanbul Erenköy Kız Lisesi Öğretmeni (1938) ve İstanbul Çamlıca Kız Lisesi Müdürü (1939) olarak görev yaptı. Bu son görevinden 1951 yılında emekliye ayrıldı. Hayatının kalan kısmını İstanbul'da geçirdi. Bir daha herhangi bir resmî veya siyasi görev almadı. 18 Ocak 1960 tarihinde İstanbul'da öldü.

BİBLİYOGRAFYA

Osmanlı Arşivi Belgeleri:

BOA, MF.İBT, 489/24; BOA, DH.UMVM, 7/61; BOA, ŞD, 232/33; BOA, BEO, 4571/342768

Cumhuriyet Arşivi Belgeleri:

BCA, 30.11.1.0/83.43.17

TBMM Arşivi Belgeleri:

https://www.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d01/SM_297_1_1.pdf

https://www.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d02/SM_297_1_2.pdf

https://www.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d03/SM_297_1_3.pdf

https://www.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d02/HT_297_1_2.pdf

Seçilmiş Kaynaklar:

TBMM Aza-yı Kiramı Cedveli, s. 19, Ankara, 1337 (1921)

TBMM Aza-yı Kiramı Albümü, s. 121, Ankara [1922]

TBMM Albüm Dönem 1, TBMM'nin 25. Yıldönümünü Anış, s. 50, Ankara 1945

TBMM Albümü 1920-1973, s. 50, Ankara 1973

TBMM Albümü 1920-2010, c. 1, s. 46, 110 ve 161, Ankara 2010

Fahri Çoker, *Türk Parlamento Tarihi*, c. 3, s. 33 ve 702-703, Ankara 1995

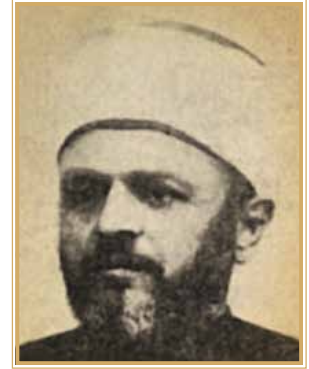

LAZİSTAN (RİZE)

TBMM

İBRAHİM ŞEVKİ EFENDİ

(d. Arhavi 1866, ö. Sivas 1923)

1866 yılında Artvin'in Arhavi ilçesinde doğdu. Kibarzade Hacı Ahmet Efendi'nin oğludur. İlk ve orta eğitimini Arhavi'de tamamladı. Ardından İstanbul'a gelerek medrese tahsili gördü. 1894 yılında Siyavuşpaşa Medresesinden mezun olarak müderrislik icazetnamesi aldı. Medresede tahsil görürken girdiği Mekteb-i Nüvvab'ı (Kadı Okulu) ise 1896 yılında bitirdi. 1897 yılında Mihaliççık Naipliğine atanarak devlet hizmetine girdi. Daha sonra sırasıyla Şiran Naibi (1899), Kırkağaç Bidayet Mahkemesi Başkanı ve Naibi (1901), İştıp (Stip) Bidayet Mahkemesi Başkanı ve Naibi (1904), Kayalar-Cuma (Ptolemais) Naibi, Bağdat-Merkez Bidayet Mahkemesi Hukuk Başkanı (1909) ve Bağdat-Merkez Kadısı (1914) olarak görev yaptı. I. Dünya Savaşı (1914-1918) sırasında Bağdat'ın İngilizler tarafından işgali (1917) üzerine önce Musul'a ve arkasından da İstanbul'a geldi. 1918 yılında ise Trabzon Bidayet Mahkemesi Başkanlığı ve Kadılığına atandı. Trabzon'da göreve başladıktan sonra Mondros Ateşkes Antlaşması'nın (30 Ekim 1918) imzalanması üzerine Millî Mücadele'ye destek vermeye başladı. Ankarada açılması kararlaştırılan TBMM için yapılan seçimlerde Lazistan (Rize) Milletvekili seçildi. Ancak Trabzon'daki görevine devam etmesi nedeniyle Meclis çalışmalarına hiç katılmadı. Kısa bir süre sonra da milletvekili sıfatını muhafaza ederek TBMM tarafından Sivas Temyiz Mahkemesi Üyeliğine atandı. TBMM tarafından Nisab-ı Müzakere Kanunu'nun çıkarılmasına (5 Eylül 1920) kadar mahkeme üyeliği ile birlikte milletvekili sıfatını da taşımaya devam etti. Bu kanunun getirdiği milletvekilliği veya memurluk görevlerinden birini seçme zorunluluğu üzerine mahkeme üyeliğini tercih etti ve 4 Ekim 1920 tarihinde milletvekilliğinden ayrıldı. Bu son görevine devam etmekte iken 1 Ocak 1923 tarihinde Sivas'ta öldü. Soyadı Kanunu'nun (1934) çıkmasından sonra ailesi "TÜZÜN" soyadını aldı. İbrahim Şevki Efendi'nin oğlu Mehmet Atıf Tüzün (ö. 1970), TBMM I. Dönem (1920-1923) Kayseri Milletvekili; III. Dönem (1927-1931) ve IV. Dönem (1931-1934) Rize Milletvekili ve V. Dönem (1935-1938), VI. Dönem (1939-1943), VII. Dönem (1943-1946) ve VIII. Dönem (1946-1950) Çoruh (Artvin) Milletvekili olarak görev yapmıştır.

BİBLİYOGRAFYA

Osmanlı Arşivi Belgeleri:

BOA, BEO, 1030/77187; BOA, BEO, 1060/79467; BOA, DH.MKT, 2104/39; BOA, DH.MKT, 2151/26; BOA, TFR.IKV, 122/1213; BOA, MF.İBT, 251/8; BOA, BEO, 4509/338138; BOA, DH.ŞFR, 592/162; BOA, DH.ŞFR, 600/30

TBMM Arşivi Belgeleri:

https://www.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d01/SM_303_1_1.pdf

Seçilmiş Kaynaklar:

TBMM Albüm Dönem 1, TBMM'nin 25. Yıldönümünü Anış, s. 51, Ankara 1945

TBMM Albümü 1920-1973, s. 51, Ankara 1973

TBMM Albümü 1920-2010, c. 1, s. 46 ve 67, Ankara 2010

Fahri Çoker, *Türk Parlamento Tarihi*, c. 3, s. 33 ve 713-714, Ankara 1995

AHMET ESAT BEY (ÖZOĞUZ)

(d. Hopa 1870, ö. Ankara 1954)

Literatürde doğum yılı 1871 olarak gösterilmişse de Osmanlı sicil kaydında hicri 1287 ve rumi 1286 yılında (miladi 1870) yılında doğduğu ifade edilmektedir. Artvin'in Hopa ilçesinde doğmuştur. Eski mutasarrıflardan Hüseyin Hüsnü Bey'in oğludur. İlk ve orta eğitimini Adapazarı'nda tamamladı. 1893 yılında Ertuğrul (Bilecik) Sancağı Nüfus Kâtibi olarak devlet hizmetine girdi. Ardından sırasıyla Ertuğrul (Bilecik) Sancağı Tahsilat Kâtibi (1893) Bilecik Ziraat Bankası Kâtibi (1894), Söğüt Ziraat Bankası Muhasebe Kâtibi (1898), Söğüt Kazası Tahrirat Kâtibi (1900), Ertuğrul (Bilecik) Sancağı Tahrirat Kâtibi (1902), Ertuğrul (Bilecik) Sancağı Tahrirat Müdürü (1906), Niğde Sancağı Tahrirat Müdürü (1906), Nevşehir Kaymakam Vekili (1907), Niğde Mutasarrıf Vekili (1908), Kırkkilise (Kırklareli) Sancağı Tahrirat Müdürü (1911), Üsküdar Sancağı Tahrirat Müdürü (1912) ve Adana Vilayeti Mektupçusu (1915) olarak görev yaptı. I. Dünya Savaşı'nın (1914-1918) sona ermesi ve Mondros Ateşkes Antlaşması'nın (30 Ekim 1918) imzalanması üzerine Millî Mücadele'ye destek vermeye başladı. Ardından 1919 yılında Ankara Vilayeti Mektupçuluğuna atandı. Bu son görevi sırasında da Millî Mücadele'yi desteklemeye devam etti. Ankara'da açılması kararlaştırılan TBMM için yapılan seçimlerde Lazistan (Rize) Milletvekili seçildi. 29 Nisan 1920 tarihinde TBMM çalışmalarına katıldı. Meclis çalışmaları sırasında Dâhiliye, Maarif ve Layiha komisyonları ile Memurin Muhakematı Tetkik Kurulunda Üye olarak görev yaptı. Ayrıca 1920 yılında TBMM tarafından bir süreliğine Memurin Sicil Müdürü ve İdare-i Vilayat Müdürü olarak görevlendirildi. TBMM I. Dönem (1920-1923) milletvekilliğinin ardından II. Dönem (1923-1927), III. Dönem (1927-1931) ve IV. Dönem'de (1931-1934) Rize Milletvekili; V. Dönem (1935-1938), VI. Dönem (1939-1943) ve VII. Dönem'de (1943-1946) ise Kars Milletvekili olarak TBMM çatısı altında bulunmaya devam etti. TBMM VII. Dönem (1943-1946) milletvekilliği sona erince tekrar aday olmadı. Hayatının kalan kısmını Ankara'da geçirdi. Bir daha herhangi bir resmî veya siyasi görevde bulunmadı. 27 Mart 1954 tarihinde Ankara'da öldü.

BİBLİYOGRAFYA

Osmanlı Arşivi Belgeleri:

BOA, DH.SAİD.d, 60/271; BOA, DH.MKT, 1102/49; BOA, DH.MKT, 1104/7;
BOA, DH.MKT, 1152/12; BOA, DH.MKT, 1293/15; BOA, DH.MKT, 2679/64;
BOA, DH.MKT, 2733/48; BOA, DH.MKT, 2756/41; BOA, DH.MKT, 2757/54;
BOA, BEO, 3009/225665; BOA, BEO, 3499/262411; BOA, ŞD, 2779/52; BOA,
DH.MUI, 16/22; BOA, DH.İD, 159/39; BOA, DH.ŞFR, 57/338; BOA, İ.DH,
1519/14; BOA, İ.DUİT, 43/136

Cumhuriyet Arşivi Belgeleri:

BCA, 30.10.0.0/6.36.20; BCA, 30.10.0.0/7.41.38; BCA, 30.10.0.0/7.42.32; BCA,
30.10.0.0/7.42.33; BCA, 30.10.0.0/7.43.16

TBMM Arşivi Belgeleri:

[https://www.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d01/
SM_302_1_1.pdf](https://www.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d01/SM_302_1_1.pdf)

[https://www.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d02/
SM_302_1_2.pdf](https://www.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d02/SM_302_1_2.pdf)

Seçilmiş Kaynaklar:

TBMM Aza-yı Kiramı Cedveli, s. 19, Ankara, 1337 (1921)

TBMM Aza-yı Kiramı Albümü, s. 123, Ankara [1922]

TBMM Albüm Dönem 1, TBMM'nin 25. Yıldönümünü Anış, s. 51, Ankara 1945

TBMM Albümü 1920-1973, s. 51, Ankara 1973

TBMM Albümü 1920-2010, c. 1, s. 46, 115, 167, 220, 268, 335 ve 404, Ankara 2010

Fahri Çoker, *Türk Parlamento Tarihi*, c. 3, s. 33 ve 711-712, Ankara 1995

Esat Özoğuz, *Adana'nın Kurtuluş Mücadelesi Hatıraları*, İstanbul 1934

ZEYNEL ABİDİN BEY (ATAK)

(d. Yakova 1879, ö. İstanbul 1939)

1879 yılında günümüzde Kosova sınırları içerisinde kalan Yakova'da (Gjakove) doğdu. Hüseyin Bey'in oğludur. İlk ve orta eğitimini Yakova'da tamamladı. Daha sonra İstanbul'a gelerek 1904 yılında Tıbbiye-i Askeriye Mektebine girdi. Bu okuldan 1910 yılında doktor yüzbaşı olarak mezun oldu. Aynı yıl İstanbul'da Gülhane Hastanesinde staj yaptı. Daha sonra 1911 yılında Edirne'de alay tabipliğine atandı. Bu görevi sırasında birliğiyle birlikte Kosova'daki ayaklanmanın bastırılmasında görev aldı. Ardından aynı birlikle Balkan Savaşı'nda (1912-1913) görev yaptı. Daha sonra 1913-1914 yıllarında İtalya ve Arnavutluk'ta resmî görevli olarak bulundu. I. Dünya Savaşı (1914-1918) başlayınca önce Çanakkale Cephesi'nde alay tabipliğine atandı. Daha sonra 1915 yılında Doğu Cephesi'nde faaliyet gösteren Teşkilat-ı Mahsusa birliklerine nakledildi. Bu cephede İran topraklarındaki askerî harekâtlarda bulundu. Ardından aynı yıl Muş Askerî Hastanesine atandı. Muş'un Ruslar tarafından işgali (1916) üzerine hastanesi ile birlikte Elâzığ'a nakledildi. Aynı yıl Erzurum'da göreve başladı. Ancak kısa bir süre sonra Erzurum'un da Ruslar tarafından işgali (1916) nedeniyle Erzincan'a nakledildi. Burada hastalanarak İstanbul'da tedavi gördü. Bu sırada kolağası (kıdemli yüzbaşı) rütbesi aldı. İyileştikten sonra İncesu (1916) ve Batum'daki (1918) askerî hastanelerde baştabip olarak görev yaptı. Aynı yıl sırasıyla Romanya Cephesi'ndeki kuvvetler ve Kafkas Fırkası emrinde bulundu. I. Dünya Savaşı'nın sona ermesi ve Mondros Ateşkes Antlaşması'nın (30 Ekim 1918) imzalanmasından sonra Millî Mücadele'ye destek vermeye başladı. Ankara'da açılması kararlaştırılan TBMM için yapılan seçimlerde Lazistan (Rize) Milletvekili seçildi. 26 Nisan 1920 tarihinde Ankara'ya gelerek TBMM çalışmalarına katıldı. Kısa bir süre sonra Bolu ve Düzce'deki isyanlara (1920) karşı yapılan bastırma faaliyetlerinde görevlendirildi. Bu sırada TBMM tarafından binbaşı rütbesine terfi ettirildi. 1921 yılında ise TBMM tarafından Batı Cephesi ile Güney Cephesi'nde vazifelendirildi. TBMM Başkanlığından izin alarak bizzat cepheye giden milletvekilleri arasında yer aldı. I. İnönü Savaşı'nda (6-11 Ocak 1921) günümüzde Bursa'nın Kestel ilçesine bağlı Ümitalan ve Şükraniye (Kazancı) köyleri ile İnegöl ilçesine bağlı Şehitler

(Doma) köyü arasındaki düşman siperlerine 300 metre kadar yaklaşarak bizzat çatışmalara girdi. Ayrıca Meclis çalışmaları sırasında Sıhhiye-Muavenet-i İctimaiye Komisyonu'nda Üye olarak bulundu. TBMM I. Dönem (1920- 1923) milletvekilliğinin ardından tekrar aday olmadı. Askerî doktorluk kariyerine devam etti. Sırasıyla İstanbul (1923), Ankara (1924), Sivas (1926), Niğde (1926), Denizli (1928) ve ikinci defa İstanbul'daki (1931) hastanelerde doktor ve başhekim olarak görev yaptı. Bu süreçte 1926 yılında kaymakam (yarbay) rütbesi aldı. Son görevinden 1932 yılında emekliye ayrıldı. İstanbul'a yerleşti. Bu tarihten sonra herhangi bir resmî veya siyasi görev almadı. 23 Mayıs 1939 tarihinde İstanbul'da öldü.

BİBLİYOGRAFYA

Osmanlı Arşivi Belgeleri:

BOA, DH.ŞFR, 584/16; BOA, DH.ŞFR, 584/76

Cumhuriyet Arşivi Belgeleri:

BCA, 30.10.0.0/195.332.5; BCA, 30.11.1.0/68.3.8

TBMM Arşivi Belgeleri:

https://www.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d01/SM_301_1_1.pdf

Seçilmiş Kaynaklar:

TBMM Aza-yı Kiramı Cedveli, s. 19, Ankara, 1337 (1921)

TBMM Aza-yı Kiramı Albümü, s. 123, Ankara [1922]

TBMM Albüm Dönem I, TBMM'nin 25. Yıldönümünü Anış, s. 51, Ankara 1945

TBMM Albümü 1920-1973, s. 51, Ankara 1973

TBMM Albümü 1920-2010, c. 1, s. 46, Ankara 2010

Fahri Çoker, *Türk Parlamento Tarihi*, c. 3, s. 33 ve 719-720, Ankara 1995

Cepheden Meclise, s. 94, Ankara 1999

Melih Tınal, "TBMM Birinci Döneminde Doktor Milletvekilleri", *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi (JISR)*, 2/6 (2009), s. 617-627

MEHMET NECATİ BEY (MEMİŞOĞLU)

(d. Çamlıhemşin 1879, ö. Ankara 1959)

1879 yılında Rize'nin Çamlıhemşin ilçesine bağlı Şenyuva (Çinçiva) köyünde doğdu. Memişzade Reşit Efendi'nin oğludur. İlk eğitimini Rize'de tamamladı. Ardından Erzurum'da medrese tahsili gördü. Daha sonra İstanbul'a geldi. Önce Darülmualimin Mektebinde orta eğitimini tamamladı. Akabinde ise İstanbul Hukuk Mektebine girdi. Bu okuldan 1909 yılında mezun oldu. Bir süre öğretmenlik yaptı. Daha sonra serbest avukat olarak çalışmaya başladı. I. Dünya Savaşı (1914-1918) sırasında gönüllü olarak orduya katıldı. Alay imamı olarak Trabzon ve Rize bölgesindeki kıtalarda bulundu. 1916 yılında ise Makedonya Cephesi'ne gönderilen birliklerde tabur imamı olarak görev yaptı. Son olarak 1918 yılında Kafkas İslam Ordusu emrine verildi ve Bakü'ye kadar tüm Kafkasya bölgesini kapsayan Doğu Cephesi'nde bulundu. Mondros Ateşkes Antlaşması'nın (30 Ekim 1918) imzalanmasından sonra son olarak bulunduğu Bakü'den ayrılarak Batum'a geldi. Bu sırada Millî Mücadele'ye destek vermeye başladı. Erzurum Kongresi'ne (23 Temmuz-7 Ağustos 1919) Rize temsilcisi olarak katıldı. Ardından Rize'de Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti kurucuları arasında yer aldı. Daha sonra Ankara'da açılması kararlaştırılan TBMM için yapılan seçimlerde Lazistan (Rize) Milletvekili seçildi. 24 Nisan 1920 tarihinde Ankara'ya geldi ve TBMM çalışmalarına katıldı. Kısa bir süre sonra Bolu ve Mudurnu'da çıkan isyanlara (1920) karşı TBMM tarafından gönderilen heyette görevlendirildi. Ancak asiler tarafından esir alındı. Bir süre esir tutulduktan sonra isyanları bastıran Kuva-yı Milliye birlikleri tarafından kurtarıldı. Daha sonra Düzce ve Hendek'te çıkan isyanlara (1920) karşı verilen mücadeleye katıldı. Meclis çalışmalarında ise Adliye, Müdafaa-i Milliye, İktisat, Maarif ve İrşad komisyonlarında üye olarak görev yaptı. TBMM I. Dönem (1920-1923) milletvekilliği sona erince tekrar aday olmadı. Eskişehir'e yerleşerek serbest avukatlık yapmaya başladı. 1926 yılında ortaya çıkarılan Cumhurbaşkanı Mustafa Kemal Paşa'ya (Atatürk) suikast girişimi üzerine tutuklandı. Yapılan yargılama sonucu suikastle ilgisi olmadığı anlaşıldı. Ancak siyasi faaliyetleri nedeniyle Sinop'a sürgün edildi. Uzun yıllar Sinop'ta yaşadı. Burada tarım ve serbest avukatlıkla meşgul oldu. 1946 yılında Demokrat

Partinin Sinop teşkilatı kurucuları arasında yer aldı. 1954 yılında ise Ankara'ya taşındı. Hayatının kalan kısmını burada geçirdi ve serbest avukatlık yapmaya devam etti. 6 Mart 1959 tarihinde Ankara'da öldü.

BİBLİYOGRAFYA

Osmanlı Arşivi Belgeleri:

BOA, MF.MKT, 1136/12; BOA, DH.SYS, 83/2

Cumhuriyet Arşivi Belgeleri:

BCA, 490.1.0.0/516.2072.5; BCA, 490.1.0.0/517.2075.1

TBMM Arşivi Belgeleri:

https://www.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d01/SM_304_1_1.pdf

Seçilmiş Kaynaklar:

TBMM Aza-yı Kiramı Cedveli, s. 19, Ankara, 1337 (1921)

TBMM Aza-yı Kiramı Albümü, s. 124, Ankara [1922]

TBMM Albüm Dönem 1, TBMM'nin 25. Yıldönümünü Anış, s. 51, Ankara 1945

TBMM Albümü 1920-1973, s. 51, Ankara 1973

TBMM Albümü 1920-2010, c. 1, s. 46, Ankara 2010

Fahri Çoker, *Türk Parlamento Tarihi*, c. 3, s. 33 ve 715-716, Ankara 1995

Onur Zeki, *Birinci TBMM'de Bağımsız Mebuslar ve Yasama Çalışmaları (1920-1923)*, Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi, Ankara 2018

OSMAN NURİ BEY (ÖZGEN)

(d. Rize 1888, ö. İstanbul 1943)

1888 yılında Rize'nin Merkez ilçesine bağlı Akpınar (Kalamoz) köyünde doğdu. İsmailzade Tevfik Efendi'nin oğludur. İlk ve orta eğitimini Rize'de tamamladı. Daha sonra İstanbul'a gelerek Mühendis Mekteb-i Âlîsine (Yüksek Mühendis Okulu) girdi. Bu okuldan mezun olarak mühendis diploması aldı. I. Dünya Savaşı'nın (1914-1918) sona ermesi ve Mondros Ateşkes Antlaşması'nın (30 Ekim 1918) imzalanmasından sonra Millî Mücadele'ye destek vermeye başladı. Bu sırada Son Osmanlı Mebusan Meclisi (1920) için yapılan seçimlerde Lazistan (Rize) Mebusu seçildi. İstanbul'un işgal edilmesi ve Mebusan Meclisinin kapatılması üzerine Anadolu'ya geçti. Ankara'ya geldi ve TBMM'nin 23 Nisan 1920 tarihindeki açılışında Lazistan (Rize) Milletvekili olarak hazır bulundu. Kısa bir süre sonra Bolu ve Düzce'de çıkan isyanlara (1920) karşı TBMM tarafından gönderilen heyette görevlendirildi. Ancak asiler tarafından esir alındı. Bir süre esir tutulduktan sonra isyanları bastıran Kuva-yı Milliye birlikleri tarafından kurtarıldı. 1921 yılında TBMM Hükûmeti ile Rusya arasında imzalanan antlaşma gereği Rusya'dan Anadolu'ya yapılan silah sevki faaliyetlerinde görev aldı. Ayrıca Meclis çalışmaları sırasında Hariciye, Müvazene-i Maliye, Bütçe ve Nafia komisyonlarında üye olarak görev yaptı. TBMM I. Dönem (1920-1923) milletvekilliği sona erince tekrar aday olmadı. İstanbul'a yerleşti. Mühendislik, müteahhitlik ve ticaret işleriyle meşgul oldu. Hayatının bundan sonraki kısmında herhangi bir resmî veya siyasi görev almadı. 15 Aralık 1943 tarihinde İstanbul'da öldü.

BİBLİYOGRAFYA

Osmanlı Arşivi Belgeleri:

BOA, DH.İ.UM.EK, 114/24; BOA, DH.İ.UM.EK, 116/23; BOA, DH.İ.UM.EK, 117/14, BOA, DH.İ.UM.EK, 117/21; BOA, DH.İ.UM.EK, 117/26; BOA, DH.İ.UM.EK, 117/73; BOA, DH.İ.UM.EK, 117/99; BOA, DH.İ.UM.EK, 117/100; BOA, DH.İ.UM.EK, 118/88

Cumhuriyet Arşivi Belgeleri:

BCA, 30.18.1.1/3.24.17

TBMM Arşivi Belgeleri:

https://www.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d01/SM_305_1_1.pdf

Seçilmiş Kaynaklar:

TBMM Aza-yı Kiramı Cedveli, s. 19, Ankara, 1337 (1921)

TBMM Aza-yı Kiramı Albümü, s. 124, Ankara [1922]

TBMM Albüm Dönem 1, TBMM'nin 25. Yıldönümünü Anış, s. 51, Ankara 1945

TBMM Albümü 1920-1973, s. 51, Ankara 1973

TBMM Albümü 1920-2010, c. 1, s. 47, Ankara 2010

Fahri Çoker, *Türk Parlamento Tarihi*, c. 3, s. 33 ve 717-718, Ankara 1995

Onur Zeki, *Birinci TBMM'de Bağımsız Mebuslar ve Yasama Çalışmaları (1920-1923)*, Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi, Ankara 2018

ZİYA HURŞİT BEY

(d. Hemşin 1890, ö. İzmir 1926)

1890 yılında Rize'nin Hemşin ilçesinde doğdu. Erzurum kadısı Kürdzade Hurşid Efendi'nin oğludur. İlk ve orta eğitimini Trabzon'da tamamladı. Daha sonra Almanya'ya gitti ve günümüzde Polonya sınırları içerisinde kalan Gdansk (Danzig) şehrinde gemi inşaatı mühendisliği ile telsizcilik ve telgrafçılık eğitimi aldı. 1920 yılında Eskişehir Sultanisi Almanca Öğretmenliğine atandı. Erzurum'da görevli olan babasının Mustafa Kemal Paşa ile tanışması ve samimiyet kurması üzerine Millî Mücadele'ye destek vermeye başladı. Ankara'da açılması kararlaştırılan TBMM için yapılan seçimlerde Lazistan (Rize) Milletvekili seçildi. 26 Nisan 1920 tarihinde Ankara'ya gelerek TBMM çalışmalarına katıldı. Meclis çalışmaları sırasında TBMM Başkanlık Divanı Kâtipliği ile Hariciye, Müvazene-i Maliye, Bütçe ve Defter-i Hakani komisyonları üyeliğinde bulundu. TBMM Başkanlığından izin alarak bizzat cepheye giden milletvekilleri arasında yer aldı. I. İnönü Savaşı'nda (6-11 Ocak 1921) günümüzde Bursa'nın Kestel ilçesine bağlı Ümitalan ve Şükraniye (Kazancı) köyleri ile İnegöl ilçesine bağlı Şehitler (Doma) köyü arasındaki düşman siperlerine 300 metre kadar yaklaşarak bizzat çatışmalara girdi. TBMM üyeleri arasında yaşanan ayrışmadan sonra muhalefeti temsil eden İkinci Grup'ta yer aldı. TBMM I. Dönem (1920-1923) milletvekilliği sona erince tekrar aday olmadı. Bir süre ticaretle uğraştı. Bu sırada üst düzey yöneticiler aleyhine muhalif ve eleştirel bir tavır takındı. 1924 yılında kurulan Terakkiperver Cumhuriyet Fırkasına katıldı. Bu partinin Samsun ve Amasya örgütlerinin kuruluşunda çalıştı. Terakkiperver Cumhuriyet Fırkasının kapatılması (1925) üzerine Cumhurbaşkanı Mustafa Kemal Paşa'ya (Atatürk) suikast planları kurmaya başladı. Suikast hazırlıkları için İzmir'e gitti. Yapılan bir ihbarla suikast planının ortaya çıkması üzerine 15 Haziran 1926'da tutuklandı. Ankara İstiklal Mahkemesi tarafından İzmir'de yapılan yargılama sonucu suçlu bulundu ve idam cezasına çarptırıldı. 13 Temmuz 1926 tarihinde İzmir'de idam edildi.

BİBLİYOGRAFYA

Cumhuriyet Arşivi Belgeleri:

BCA, 30.18.1.1/7.27.6

TBMM Arşivi Belgeleri:

https://www.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d01/SM_306_1_1.pdf

Seçilmiş Kaynaklar:

TBMM Aza-yı Kiramı Cedveli, s. 19, Ankara, 1337 (1921)

TBMM Aza-yı Kiramı Albümü, s. 123, Ankara [1922]

TBMM Albüm Dönem 1, TBMM'nin 25. Yıldönümünü Anış, s. 52, Ankara 1945

TBMM Albümü 1920-1973, s. 52, Ankara 1973

TBMM Albümü 1920-2010, c. 1, s. 47 ve 67, Ankara 2010

Fahri Çoker, *Türk Parlamento Tarihi*, c. 3, s. 33 ve 721-722, Ankara 1995

Vahdettin Engin, *Hesaplaşma*, İstanbul 2011

Osman Selim Kocahanoğlu, *Atatürk'e Kurulan Pusu İzmir Suikastinin İçyüzü*, İstanbul 2012

MALATYA

TBMM

LÜTFULLAH LÜTFİ BEY

(d. Malatya 1859, ö. Malatya 1923)

Literatürde doğum tarihi 1863 olarak gösterilmişse de Osmanlı sicil kaydında 1275 yılı Receb ayının evailinde yani ilk on gününde (miladi 4-13 Şubat 1859) doğduğu ifade edilmektedir. Malatya'da doğmuştur. Evliyazade Hacı Salih Efendi oğludur. İlk ve orta eğitimini Malatya'da tamamladı. Daha sonra İstanbul'a gelerek medrese tahsili gördü. Aynı sırada Hukuk Mektebi ile Mülkiye Mektebinden dersler aldı. 1882 yılında Cezayir-i Bahr-i Sefid (Akdeniz Adaları) vilayetinde Midilli Sancağı'na bağlı Pilmar (Plomari) Kazası Bidayet Mahkemesi Başkâtipliğine atanarak devlet hizmetine girdi. 1883 yılında memurluktan istifa ederek bir süre İzmir'de serbest avukatlık yaptı. 1885 yılında yeniden memurluğa kabul edilerek sırasıyla Sırkıntı (İmamoğlu) Nahiyesi Müdürü (1885), Nikodim Nahiyesi Müdürü (1886), Pravişte Nahiyesi Müdürü (1886), Kesendire Nahiyesi Müdürü (1888) ve Cihanbeyli Nahiyesi Müdürü (1889) olarak görevlendirildi. Ardından kaymakamlığa terfi ettirilerek sırasıyla Pah (Kocakoç) Kaymakamı (1890), Çarsancak (Akpazar) Kaymakamı (1891), Behisni (Besni) Kaymakamı (1894), Arapgir Kaymakamı (1894), Kiskim (Yusufeli) Kaymakamı (1897), Pasinler (Hasankale) Kaymakamı (1898), Kiğı Kaymakamı (1903), Kulp Kaymakamı (1905), ikinci defa Behisni (Besni) Kaymakamı (1909), Eğin (Kemaliye) Kaymakamı (1910), Vezirköprü Kaymakamı (1910), Malazgirt Kaymakamı (1913) ve Hizan Kaymakamı (1913) olarak görev yaptı. Son görevinden 1914 yılında azledildi. Bu tarihten sonra herhangi bir resmî görev almadı ve memleketi Malatya'da yaşamaya başladı. I. Dünya Savaşı'nın (1914-1918) sona ermesi ve Mondros Ateşkes Antlaşması'nın (30 Ekim 1918) imzalanmasından sonra Millî Mücadele'ye destek vermeye başladı. Ankarada açılması kararlaştırılan TBMM için yapılan seçimlerde Malatya Milletvekili seçildi. 13 Mayıs 1920 tarihinde Ankara'ya gelerek TBMM çalışmalarına katıldı. Meclis çalışmaları sırasında Kanun-ı Esasi, Teşkilat-ı Esasiye, Nafia, İstida ve Nizamname-i Dâhili komisyonları ile Memurin Muhakematı Tetkik Kurulunda Üye olarak görev yaptı. TBMM I. Dönem (1920-1923) milletvekilliği devam ederken 6 Mart 1923 tarihinde izinli olarak bulunduğu Malatya'da öldü. Soyadı Kanunu (1934) çıktıktan sonra ailesi "EVLİYAOĞLU" soyadını aldı.

BİBLİYOGRAFYA

Osmanlı Arşivi Belgeleri:

BOA, DH.SAİD.d, 26/415; BOA, DH.MKT, 1701/66; BOA, DH.MKT, 1711/26;
BOA, İ.DH, 1240/97161; BOA, İ.DH, 1318/26; BOA, İ.DH, 1405/19; BOA, İ.DH,
1433/28; BOA, DH.MKT, 1174/30; BOA, İ.DH, 1474/11; BOA, BEO, 3558/266780;
BOA, İ.DH, 1497/65; BOA, İ.DH, 1500/47; BOA, İ.DH, 1508/35

TBMM Arşivi Belgeleri:

https://www.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d01/SM_314_1_1.pdf

Seçilmiş Kaynaklar:

TBMM Aza-yı Kiranı Cedveli, s. 21, Ankara, 1337 (1921)

TBMM Albüm Dönem 1, TBMM'nin 25. Yıldönümünü Anış, s. 53, Ankara 1945

TBMM Albümü 1920-1973, s. 53, Ankara 1973

TBMM Albümü 1920-2010, c. 1, s. 48 ve 67, Ankara 2010

Fahri Çoker, *Türk Parlamento Tarihi*, c. 3, s. 33 ve 731-732, Ankara 1995

HASAN TAHSİN BEY

(d. Malatya 1871, ö. Malatya 1920)

1871 yılında Malatya'da doğdu. Malatya'nın ileri gelen ailelerinden Alagözzade Ailesine mensuptur. I. Dünya Savaşı'nın (1914-1918) sona ermesi ve Mondros Ateşkes Antlaşması'nın (30 Ekim 1918) imzalanmasından sonra Millî Mücadele'ye destek vermeye başladı. Ankara'da açılması kararlaştırılan TBMM için yapılan seçimlerde Malatya Milletvekili seçildi. Ancak Ankara'ya gelmeden 16 Nisan 1920 tarihinde Malatya'da öldü. Yerine Hacı Ömer Garip Ağa milletvekili seçildi. Soyadı Kanunu (1934) çıktıktan sonra akrabaları "ALAGÖZ" soyadını aldı.

BİBLİYOGRAFYA

TBMM Arşivi Belgeleri:

https://www.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d01/SM_312_1_1.pdf

https://www.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d01/SM_317_1_1.pdf

Seçilmiş Kaynaklar:

TBMM Albüm Dönem 1, TBMM'nin 25. Yıldönümünü Anış, s. 53, Ankara 1945

TBMM Albümü 1920-1973, s. 53, Ankara 1973

TBMM Albümü 1920-2010, c. 1, s. 48 ve 67, Ankara 2010

Fahri Çoker, *Türk Parlamento Tarihi*, c. 3, s. 33 ve 728, Ankara 1995

HACI ÖMER GARİP AĞA

(d. Hekimhan 1871, ö. Hekimhan 1925)

1871 yılında Malatya'nın Hekimhan ilçesinde doğdu. Hekimhan eşrafından Mehmet Şerif Ağa'nın oğludur. İlk ve orta eğitimini Hekimhan'da tamamladı. Uzun yıllar ailesinin sahibi olduğu topraklarda tarım, hayvancılık ve ticaretle meşgul oldu. I. Dünya Savaşı (1914-1918) yıllarında topladığı gönüllü kuvvetleriyle Doğu Cephesi'nde Ruslara karşı çatışmalara katıldı. I. Dünya Savaşı'nın sona ermesi ve Mondros Ateşkes Antlaşması'nın (30 Ekim 1918) imzalanmasından sonra Millî Mücadele'ye destek vermeye başladı. Orduya ait silah ve cephanenin düşman eline geçmemesi için temin ettiği araçlarla güvenli bölgelere naklini sağladı. Ankarada açılması kararlaştırılan TBMM için yapılan seçimlerde milletvekili seçilen ancak Ankara'ya gidemeden 16 Nisan 1920 tarihinde ölen Hasan Tahsin Bey'in yerine Malatya Milletvekili seçildi. Ankara'ya gelerek TBMM'nin 23 Nisan 1920 tarihindeki açılışında hazır bulundu. Meclis çalışmaları sırasında herhangi bir komisyonda görev almadı. Yozgat İsyanı'nın (1920) bastırılmasında aktif olarak görev yaptı. Nadiren katıldığı Meclis çalışmaları dışında kalan zamanda çoğunlukla izinli olarak memleketinde bulundu. TBMM I. Dönem (1920-1923) milletvekilliği sona erince yeniden aday olmadı. Hekimhan'a döndü. Hayatının kalan kısmını burada geçirdi. Tarım işleriyle meşgul oldu. 27 Temmuz 1925 tarihinde Hekimhan'da öldü. Soyadı Kanunu (1934) çıktıktan sonra ailesi "TURAN", "GARİPAĞAOĞLU" ve "TANER" soyadlarını aldı.

BİBLİYOGRAFYA

TBMM Arşivi Belgeleri:

https://www.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d01/SM_310_1_1.pdf

Seçilmiş Kaynaklar:

TBMM Aza-yı Kiramı Cedveli, s. 21, Ankara, 1337 (1921)

TBMM Aza-yı Kiramı Albümü, s. 129, Ankara [1922]

TBMM Albüm Dönem 1, TBMM'nin 25. Yıldönümünü Anış, s. 52, Ankara 1945

TBMM Albümü 1920-1973, s. 52, Ankara 1973

TBMM Albümü 1920-2010, c. 1, s. 47 ve 67, Ankara 2010

Fahri Çoker, *Türk Parlamento Tarihi*, c. 3, s. 33 ve 727, Ankara 1995

MUSTAFA FEVZİ EFENDİ (BİLGİLİ)

(d. Malatya 1871, ö. Malatya 1944)

1871 yılında Malatya'da doğdu. Müftüzade Hacı Ahmet Efendi'nin oğludur. İlk ve orta eğitimini Malatya'da tamamladı. Ardından medrese tahsili görerek müderrislik icazetnamesi aldı. Uzun yıllar Malatya Belediye Meclisi ile Malatya Sancağı İdare Meclisi üyeliklerinde bulundu. Bir süre de Akçadağ Naipliği görevi yaptı. I. Dünya Savaşı'nın (1914-1918) sona ermesi ve Mondros Ateşkes Antlaşması'nın (30 Ekim 1918) imzalanmasından sonra Millî Mücadele'yi desteklemeye başladı. Malatya'da Müdafaa-i Milliye Cemiyeti kurucuları arasında yer aldı. Bu sırada Son Osmanlı Mebusan Meclisi (1920) için yapılan seçimlerde Malatya Mebusu seçildi. Ancak Mebusan Meclisi çalışmalarına katılmak için İstanbul'a gitmedi. İstanbul'un işgal edilmesi ve Mebusan Meclisinin kapatılması üzerine Ankara'ya geldi. Malatya Milletvekili olarak TBMM'nin 23 Nisan 1920 tarihindeki açılışında hazır bulundu. Meclis çalışmaları sırasında Şeriye-Evkaf, Müdafaa-i Milliye, Layiha, Orman-Maadin ve İrşad komisyonları ile Memurin Muhakematı Tetkik Kurulunda Üye olarak görev yaptı. TBMM I. Dönem (1920-1923) milletvekilliği sona erince tekrar aday olmadı. Memleketi Malatya'ya döndü. Hayatının kalan kısmını burada geçirdi. Bir daha herhangi bir resmî veya siyasi görev almadı. 1930 yılında felç geçirerek yatağa bağımlı hâle geldi. TBMM I. Dönem (1920-1923) milletvekillerine yardım yapılmasını öngören ve 1941 ve 1943 yıllarında çıkarılan kanunlar kapsamında kendisine devletten maddi destek tahsis edildi. 26 Mart 1944 tarihinde Malatya'da öldü.

BİBLİYOGRAFYA

Osmanlı Arşivi Belgeleri:

BOA, HR.SYS, 2462/21; BOA, DH.İ.UM.EK, 114/78; BOA, DH.İ.UM.EK, 118/5;
BOA, DH.İ.UM.EK, 118/19; BOA, DH.İ.UM.EK, 118/80

Cumhuriyet Arşivi Belgeleri:

BCA, 490.1.0.0/518.2081.4

TBMM Arşivi Belgeleri:

https://www.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d01/SM_308_1_1.pdf

Seçilmiş Kaynaklar:

TBMM Aza-yı Kiramı Cedveli, s. 21, Ankara, 1337 (1921)

TBMM Aza-yı Kiramı Albümü, s. 130, Ankara [1922]

TBMM Albüm Dönem 1, TBMM'nin 25. Yıldönümünü Anış, s. 52, Ankara 1945

TBMM Albümü 1920-1973, s. 52, Ankara 1973

TBMM Albümü 1920-2010, c. 1, s. 47 ve 67, Ankara 2010

Fahri Çoker, *Türk Parlamento Tarihi*, c. 3, s. 33 ve 733, Ankara 1995

Yaşar Özüçetin, "TBMM Birinci Döneminde Maarifçiler", *Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi*, 14/42 (1998), s. 871-887

İrşad Sami Yuca, "I. TBMM'nin Yardıma Muhtaç Mebusları Meselesi", *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 9/42 (2016), s. 831-845

HACI BEDİR AĞA

(d. Kahta 1872, ö. Tarsus 1928)

1872 yılında Adıyaman'ın Katha ilçesine bağlı Kolik köyünde (günümüzde Kahta ilçesinin merkezidir) doğdu. Rişvan Aşireti'nin Zürevkan kolu reisi Hacı Hüseyin Ağa'nın oğludur. Herhangi bir eğitim almadı. Uzun yıllar tarım, hayvancılık ve ticaret işleriyle meşgul oldu. I. Dünya Savaşı'nın (1914-1918) sona ermesi ve Mondros Ateşkes Antlaşması'nın (30 Ekim 1918) imzalanması üzerine Millî Mücadele'yi desteklemeye başladı. 1919 yılında Heyeti Temsiliye Başkanı Mustafa Kemal Paşa'ya bağlılığını bildirdi. Tüm aşiret kuvvetleriyle birlikte işgal altındaki Gaziantep'te Fransız kuvvetlerine karşı mücadele etti. Bizzat çarpışmalara katılarak defalarca yaralandı. Daha sonra Ankara'da açılması kararlaştırılan TBMM için yapılan seçimlerde Malatya Milletvekili seçildi. Fransızlara karşı devam eden çarpışmalar nedeniyle 18 Ağustos 1920 tarihinde Ankara'ya gelebildi ve TBMM çalışmalarına katıldı. Meclis çalışmaları sırasında herhangi bir komisyonda görev almadı. 1921 yılında TBMM Başkanlığından izin alarak tekrar Güney Cephesi'ne gitti. TBMM I. Dönem (1920- 1923) milletvekilliğinin ardından II. Dönem'de (1923-1927) Malatya Milletvekili ve III. Dönem'de (1927-1931) Kars Milletvekili olarak TBMM çatısı altında bulunmaya devam etti. TBMM III. Dönem (1927-1931) milletvekilliği devam ettiği sırada 15 Mayıs 1928 tarihinde Mersin'in Tarsus ilçesinde öldü. Soyadı Kanunu (1934) çıktıktan sonra ailesi "FIRAT" soyadını aldı. Hacı Bedir Ağa'nın oğlu Hüseyin Fehmi Fırat (ö. 1999), TBMM IX. Dönem (1950-1954), X. Dönem (1954-1957) ve XI. Dönem'de (1957-1960) İçel (Mersin) Milletvekili olarak görev yapmıştır. Hacı Bedir Ağa'nın bir torunu (kızı Bedriye Turanlı'nın oğlu) Mehmet Sırrı Turanlı (ö. 1988), TBMM XI. Dönem'de (1957-1960) Adıyaman Milletvekiliği ve daha sonra Cumhuriyet Senatosu (1968-1977) Üyeliği yapmıştır. Diğer torunu (Ali Fırat'ın oğlu) Dengir Mir Mehmet Fırat (ö. 2019) ise, XXI. Dönem (1999-2002) Adıyaman Milletvekili, XXII. Dönem (2002-2007) Mersin Milletvekili, XXIII. Dönem (2007-2011) Adana Milletvekili ve XXV. Dönem (2015) Mersin Milletvekili seçilmiştir.

BİBLİYOGRAFYA

Osmanlı Arşivi Belgeleri:

BOA, ŞD, 1483/9; BOA, DH.ŞFR, 266/21; BOA, DH.ŞFR, 269/73; BOA, DH.ŞFR, 317/4; BOA, DH.TMIK.M, 113/11; BOA, BEO, 1180/140972; BOA, BEO, 2075/155592; BOA, İ.DUİT, 68/80

Cumhuriyet Arşivi Belgeleri:

BCA, 30.10.0.0/9.51.27; BCA, 30.10.0.0/74.487.5; BCA, 30.18.1.1/18.20.15

TBMM Arşivi Belgeleri:

https://www.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d01/SM_309_1_1.pdf

https://www.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d02/SM_309_1_2.pdf

Seçilmiş Kaynaklar:

TBMM Aza-yı Kiramı Cedveli, s. 21, Ankara, 1337 (1921)

TBMM Aza-yı Kiramı Albümü, s. 129, Ankara [1922]

TBMM Albüm Dönem 1, TBMM'nin 25. Yıldönümünü Anış, s. 52, Ankara 1945

TBMM Albümü 1920-1973, s. 52, Ankara 1973

TBMM Albümü 1920-2010, c. 1, s. 47, 67, 111 ve 155, Ankara 2010

Fahri Çoker, *Türk Parlamento Tarihi*, c. 3, s. 33 ve 725-726, Ankara 1995

Mehmet Gündüz, "Hacı Bedir Ağa'nın Millî Mücadeledeki Rolü ve TBMM'deki Faaliyetleri", *Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi*, 35/100 (2019), s. 415-447

REŞİT AĞA (AĞAR)

(d. Besni 1875, ö. İstanbul 1935)

1875 yılında Adıyaman'a bağlı Besni ilçesinde doğdu. Besni eşrafından Yakub Ağa'nın oğludur. İlk ve orta eğitimini Besni'de tamamladı. Uzun yıllar tarım ve ticaretle meşgul oldu. 1900-1916 yılları arasında üç defa Behisni (Besni) Bidayet Mahkemesi Üyeliğine seçildi. I. Dünya Savaşı'nın (1914-1918) sona ermesi ve Mondros Ateşkes Antlaşması'nın (30 Ekim 1918) imzalanmasından sonra Millî Mücadele'ye destek vermeye başladı. Ankara'da açılması kararlaştırılan TBMM için yapılan seçimlerde Malatya Milletvekili seçildi. 26 Temmuz 1920 tarihinde Ankara'ya gelerek TBMM çalışmalarına katıldı. Meclis çalışmaları sırasında İktisat Komisyonu'nda Üye olarak görev yaptı. TBMM I. Dönem (1920-1923) milletvekilliğinin ardından II. Dönem'de (1923-1927) Malatya Milletvekili ve III. Dönem (1927-1931), IV. Dönem (1931-1934) ve V. Dönem'de (1935-1938) Gaziantep Milletvekili olarak TBMM çatısı altında bulunmaya devam etti. TBMM V. Dönem (1935-1938) milletvekilliği devam ederken 27 Nisan 1935 tarihinde İstanbul'da öldü. Reşit Ağa'nın oğlu Vakkas Sait Ağar (ö. 1987), TBMM IX. Dönem (1950-1954) Adıyaman Milletvekili ve torunu (Vakkas Sait Ağar'ın oğlu) Halil Ağar (ö. 2004) ise TBMM XVI. Dönem (1977-1980) Adıyaman Milletvekili olarak görev yapmışlardır.

BİBLİYOGRAFYA

Osmanlı Arşivi Belgeleri:

BOA, DH.MKT, 457/62; BOA, DH.MKT, 1297/16; BOA, DH.MKT, 2563/43

Cumhuriyet Arşivi Belgeleri:

BCA, 30.10.0.0/3.14.18; BCA, 30.10.0.0/4.24.23; BCA, 30.10.0.0/6.33.8; BCA, 30.10.0.0/7.39.39; BCA, 30.10.0.0/75.493.8; BCA, 30.10.0.0/104.682.20; BCA, 30.10.0.0/143.27.21; BCA, 30.18.1.1/20.52.14

TBMM Arşivi Belgeleri:

https://www.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d01/SM_316_1_1.pdf

https://www.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d02/SM_316_1_2.pdf

https://www.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d01/SM_317_1_1.pdf

Seçilmiş Kaynaklar:

TBMM Aza-yı Kiramı Cedveli, s. 21, Ankara, 1337 (1921)

TBMM Aza-yı Kiramı Albümü, s. 130, Ankara [1922]

TBMM Albüm Dönem 1, TBMM'nin 25. Yıldönümünü Anış, s. 53, Ankara 1945

TBMM Albümü 1920-1973, s. 53, Ankara 1973

TBMM Albümü 1920-2010, c. 1, s. 48, 67, 111, 149, 201 ve 259, Ankara 2010

Fahri Çoker, *Türk Parlamento Tarihi*, c. 3, s. 34 ve 734, Ankara 1995

HÜSEYİN SITKI BEY (GÜR)

(d. Ermenek 1875, ö. Manisa 1951)

1875 yılında Karaman'a bağlı Ermenek ilçesinde doğdu. Hacı Abdullah Efendi'nin oğludur. İlk ve orta eğitimini Ermenek'te tamamladı. Ardından 1889 yılında İstanbul'a geldi ve bir süre medrese tahsili gördü. Daha sonra 1897 yılında İstanbul Hukuk Mektebine girdi. Bu okuldan 1901 yılında mezun oldu. Aynı yıl Konya Bidayet Mahkemesi İcra Memurluğuna atanarak devlet hizmetine girdi. Daha sonra sırasıyla Koçana (Kocani) Bidayet Mahkemesi Savcı Yardımcısı (1903), Yenivaroş (Novavaros) Bidayet Mahkemesi Ceza Dairesi Başkanı (1905), yeniden Koçana (Kocani) Bidayet Mahkemesi Ceza Dairesi Başkanı (1906), Tikveş Bidayet Mahkemesi Ceza Dairesi Başkanı (1909), Megri (Fethiye) Bidayet Mahkemesi Ceza Dairesi Başkanı (1909), Van İstinaf Mahkemesi Üyesi (1911) ve Tokat Bidayet Mahkemesi Savcısı (1913) olarak görev yaptı. Bu son görevi sırasında I. Dünya Savaşı'nın (1914-1918) sona ermesi ve Mondros Ateşkes Antlaşması'nın (30 Ekim 1918) imzalanmasından sonra Millî Mücadele'ye destek vermeye başladı. Ardından 1919 yılında Malatya Bidayet Mahkemesi Başkanlığına atandı. Bu görevi sırasında da Millî Mücadele'yi desteklemeye devam etti. Ankarada açılması kararlaştırılan TBMM için yapılan seçimlerde ise Malatya Milletvekili seçildi. 13 Mayıs 1920 tarihinde Ankara'ya gelerek TBMM çalışmalarına katıldı. Meclis çalışmaları sırasında Adliye, Kavanin-i Maliye, Müvazene-i Maliye, Bütçe, Kanun-ı Esasi ve Teşkilat-ı Esasiye komisyonlarında üye olarak görev yaptı. Ayrıca TBMM tarafından Diyarbakır İstiklal Mahkemesi (1920-1921) Üyeliği ile görevlendirildi. TBMM I. Dönem (1920-1923) milletvekilliği sona erince tekrar aday olmadı. Devlet memurluğuna geri döndü. Sırasıyla Aksaray Ağır Ceza Mahkemesi Savcısı (1924) ve Kozan Ağır Ceza Mahkemesi Savcısı (1925) olarak görev yaptı. Bu son görevinde iken 3 Haziran 1929 tarihinde emekliye ayrıldı. Manisa'ya yerleşti. Uzun süre Manisa'da noter olarak çalıştı. Noterlik görevine devam ettiği sırada 20 Ağustos 1951 tarihinde Manisa'da öldü.

BİBLİYOGRAFYA

Osmanlı Arşivi Belgeleri:

BOA, BEO, 2612/195857; BOA, TFR.I.MKM, 11/1085; BOA, TFR.I.ŞKT, 68/6719;
BOA, BEO, 2900/217447

TBMM Arşivi Belgeleri:

https://www.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d01/SM_317_1_1.pdf

Seçilmiş Kaynaklar:

TBMM Aza-yı Kiranı Cedveli, s. 21, Ankara, 1337 (1921)

TBMM Aza-yı Kiranı Albümü, s. 130, Ankara [1922]

TBMM Albüm Dönem 1, TBMM'nin 25. Yıldönümünü Anış, s. 53, Ankara 1945

TBMM Albümü 1920-1973, s. 53, Ankara 1973

TBMM Albümü 1920-2010, c. 1, s. 48, Ankara 2010

Fahri Çoker, *Türk Parlamento Tarihi*, c. 3, s. 33 ve 729-730, Ankara 1995

Onur Zeki, *Birinci TBMM'de Bağımsız Mebuslar ve Yasama Çalışmaları (1920-1923)*, Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi, Ankara 2018

ABDÜLVAHAP EFENDİ

(d. Malatya ?, ö. ?)

Doğum tarihi tespit edilemedi. Malatya'da doğdu. Hacı Halil Efendi'nin oğludur. Uzun yıllar Malatya'da tarım ve ticaret işleriyle meşgul oldu. Malatya Sancağı İdare Meclisi Üyeliği ile Malatya Belediye Meclisi Üyeliğinde bulundu. I. Dünya Savaşı'nın (1914-1918) sona ermesi ve Mondros Ateşkes Antlaşması'nın (30 Ekim 1918) imzalanmasından sonra Millî Mücadele'ye destek vermeye başladı. 1919 yılında Malatya Belediye Başkanı Vekilliğine getirildi. Ankara'da açılması kararlaştırılan TBMM için yapılan seçimlerde Malatya Milletvekili seçildi. Ancak seçildiği hâlde Ankara'ya gelmeden milletvekilliğinden istifa etti. Daha sonraki hayatı ile ölüm tarihi ve yerine dair herhangi bir bilgiye ulaşılamadı.

BİBLİYOGRAFYA

Osmanlı Arşivi Belgeleri:

BOA, İ.DUİT, 118/15; BOA, HR.SYS, 2462/21; BOA, DH.İ.UM, 11/9

TBMM Arşivi Belgeleri:

https://www.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d01/SM_311_1_1.pdf

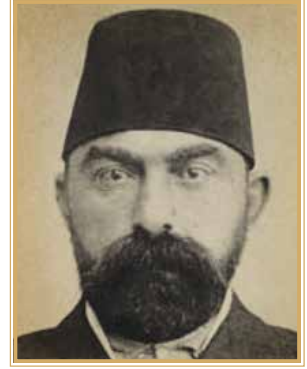
Seçilmiş Kaynaklar:

TBMM Albüm Dönem 1, TBMM'nin 25. Yıldönümünü Anış, s. 52, Ankara 1945

TBMM Albümü 1920-1973, s. 52, Ankara 1973

TBMM Albümü 1920-2010, c. 1, s. 47 ve 67, Ankara 2010

Fahri Çoker, *Türk Parlamento Tarihi*, c. 3, s. 33, Ankara 1995

HACI MUSTAFA EFENDİ

(d. Malatya ?, ö. ?)

Doğum tarihi tespit edilemedi. Malatya'da doğdu. Ali Bey'in oğludur. Osmanlı Dönemi'ndeki hayatı ve kariyeri hakkında malumat bulunamadı. I. Dünya Savaşı'nın (1914-1918) sona ermesi ve Mondros Ateşkes Antlaşması'nın (30 Ekim 1918) imzalanmasından sonra Millî Mücadele'ye destek vermeye başladı. Ankara'da açılması kararlaştırılan TBMM için yapılan seçimlerde Malatya Milletvekili seçildi. Ancak seçildiği hâlde Ankara'ya gelmeden milletvekilliğinden istifa etti. Bundan sonraki hayatı hakkında da herhangi bir bilgi elde edilemedi.

BİBLİYOGRAFYA

TBMM Arşivi Belgeleri:

https://www.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d01/SM_311_1_1.pdf

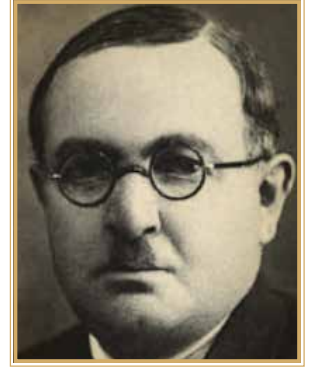
Seçilmiş Kaynaklar:

TBMM Albüm Dönem 1, TBMM'nin 25. Yıldönümünü Anış, s. 52, Ankara 1945

TBMM Albümü 1920-1973, s. 52, Ankara 1973

TBMM Albümü 1920-2010, c. 1, s. 47 ve 67, Ankara 2010

Fahri Çoker, *Türk Parlamento Tarihi*, c. 3, s. 33, Ankara 1995

İSMET EFENDİ

(d. Çemişgezek ?, ö. ?)

Doğum tarihi ile babasının ismi tespit edilemedi. Tunceli'nin Çemişgezek ilçesinde doğdu. Osmanlı Dönemi'ndeki hayatı hakkında da herhangi bir malumata rastlanmadı. I. Dünya Savaşı'nın (1914-1918) sona ermesi ve Mondros Ateşkes Antlaşması'nın (30 Ekim 1918) imzalanmasından sonra Millî Mücadele'yi desteklemeye başladı. Ankara'da açılması kararlaştırılan TBMM için yapılan seçimlerde Malatya Milletvekili seçildi. Ancak seçildiği hâlde Ankara'ya gelmeden milletvekilliğinden istifa etti. Daha sonraki hayatına dair de herhangi bir bilgi bulunamadı.

BİBLİYOGRAFYA

TBMM Arşivi Belgeleri:

https://www.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d01/SM_313_1_1.pdf

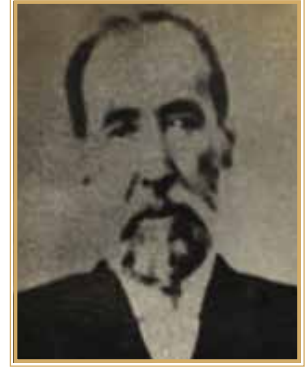
Seçilmiş Kaynaklar:

TBMM Albüm Dönem 1, TBMM'nin 25. Yıldönümünü Anış, s. 53, Ankara 1945

TBMM Albümü 1920-1973, s. 53, Ankara 1973

TBMM Albümü 1920-2010, c. 1, s. 47 ve 67, Ankara 2010

Fahri Çoker, *Türk Parlamento Tarihi*, c. 3, s. 33, Ankara 1995

MEHMET ALİ EFENDİ

(d. Adıyaman ?, ö. ?)

Doğum tarihi tespit edilemedi. Adıyaman'da doğdu. Abdülkerim Efendi'nin oğludur. Osmanlı Dönemi'ndeki hayatına dair herhangi bir malumat bulunamadı. I. Dünya Savaşı'nın (1914-1918) sona ermesi ve Mondros Ateşkes Antlaşması'nın (30 Ekim 1918) imzalanmasından sonra Millî Mücadele'yi desteklemeye başladı. Ankara'da açılması kararlaştırılan TBMM için yapılan seçimlerde Malatya Milletvekili seçildi. Ancak seçildiği hâlde Ankara'ya gelmeden milletvekilliğinden istifa etti. Daha sonraki hayatına dair de herhangi bir bilgi bulunamadı.

BİBLİYOGRAFYA

TBMM Arşivi Belgeleri:

https://www.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d01/SM_315_1_1.pdf

Seçilmiş Kaynaklar:

TBMM Albüm Dönem 1, TBMM'nin 25. Yıldönümünü Anış, s. 53, Ankara 1945

TBMM Albümü 1920-1973, s. 53, Ankara 1973

TBMM Albümü 1920-2010, c. 1, s. 48 ve 67, Ankara 2010

Fahri Çoker, *Türk Parlamento Tarihi*, c. 3, s. 33, Ankara 1995

MARAŞ (KAHRAMANMARAŞ)

TBMM

HASAN REFET EFENDİ

(d. Kahramanmaraş 1863, ö. Kahramanmaraş
1929)

1863 yılında Kahramanmaraş'ta doğdu. Maraş Ulucami imamı İlyas Efendi'nin oğludur. İlk eğitimini Maraş'ta tamamladı. Daha sonra uzun yıllar medrese tahsili gördü. 1907 yılında Nebeviye Medresesinden mezun olarak müderrislik icazetnamesi aldı. Medrese öğrencisi iken 1890 yılında kısa bir süre Maraş Evkaf Müdürlüğünde çalıştı. Daha sonra Maraş Sancağı Maarif Komisyonu Üyesi (1908), Maraş Sancağı Ahz-ı Asker Komisyonu Üyesi (1909) ve Maraş Sancağı İdare Meclisi Üyesi (1909) olarak görev yaptı. Son olarak 1910 yılında Maraş Eytamhanesi Müdürlüğüne atandı. Uzun yıllar bu görevde kaldı. I. Dünya Savaşı'nın (1914-1918) sona ermesi ve Mondros Ateşkes Antlaşması'nın (30 Ekim 1918) imzalanması üzerine Millî Mücadele'yi desteklemeye başladı. Ankara'da açılması kararlaştırılan TBMM için yapılan seçimlerde Maraş Milletvekili seçildi. Ankara'ya gelerek TBMM'nin 23 Nisan 1920 tarihindeki açılışında hazır bulundu. Meclis çalışmaları sırasında Şeriye-Evkaf, İrşad, Adliye, Maarif ve Posta-Telgraf komisyonlarında üye olarak görev yaptı. 1922 yılında ise TBMM tarafından Maraş Müftülüğüne atandı. Milletvekilliğinden istifası, TBMM Genel Kurulu tarafından 11 Mayıs 1922'de kabul edildi. Böylece TBMM I. Dönem (1920-1923) milletvekilliği sona ermiş oldu. Maraş Müftülüğü görevine hayatının sonuna kadar devam etti. 7 Haziran 1929 tarihinde Kahramanmaraş'ta öldü. Soyadı Kanunu (1934) çıktıktan sonra ailesi "SEÇKİN" soyadını aldı.

BİBLİYOGRAFYA

TBMM Arşivi Belgeleri:

https://www.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d01/SM_323_1_1.pdf

Seçilmiş Kaynaklar:

TBMM Aza-yı Kiramı Cedveli, s. 20, Ankara, 1337 (1921)

TBMM Albüm Dönem 1, TBMM'nin 25. Yıldönümünü Anış, s. 54, Ankara 1945

TBMM Albümü 1920-1973, s. 54, Ankara 1973

TBMM Albümü 1920-2010, c. 1, s. 49 ve 67, Ankara 2010

Fahri Çoker, *Türk Parlamento Tarihi*, c. 3, s. 34 ve 739, Ankara 1995

Yaşar Özüçetin, "TBMM Birinci Döneminde Maarifçiler", *Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi*, 14/42 (1998), s. 871-887

Timuçin Aykanat, "Müftü Hasan Rafet Efendi'nin Mevlud-i Şerifi", *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 11/60 (2018), s. 33-43

Yaşar Akbıyık, *Millî Mücadelede Güney Cephesi Maraş*, Ankara 2015

Cengiz Şavklı, *Birinci Dönem TBMM'de Antep ve Maraş Milletvekilleri (Biyografileri ve Faaliyetleri)*, Yüksek Lisans Tezi, Erciyes Üniversitesi, Kayseri 2000

İBRAHİM AĞA (YAYCIOĞLU)

(d. Andırın 1871, ö. Andırın 1942)

1871 yılında Kahramanmaraş'ın Andırın ilçesine bağlı Kesim köyünde (günümüzde Yeşilova beldesinin mahallesi) doğdu. Yaycızade Hacı Durdu Ağa'nın oğludur. Uzun yıllar ailesinin sahip olduğu topraklarda tarım faaliyetleriyle meşgul oldu. Bir ara Andırın Bidayet Mahkemesi Üyeliğinde bulundu. I. Dünya Savaşı'nın (1914-1918) sona ermesi ve Mondros Ateşkes Antlaşması'nın (30 Ekim 1918) imzalanmasından sonra Milli Mücadele'ye destek vermeye başladı. Maraş ve Kozan bölgesinde Fransız işgaline karşı verilen mücadeleye aktif olarak katıldı. Osman Tufan Paşa ile birlikte bölgedeki Kuva-yı Milliye birliklerinin komutanlığını ve yapılan harekâtın planlamasını üstlendi. Daha sonra Ankara'da açılması kararlaştırılan TBMM için yapılan seçimlerde Maraş Milletvekili seçildi. Ancak Milletvekili seçildiği hâlde Ankara'ya gelmeden istifa etti. Yerine Mehmet Hasip Bey Maraş Milletvekili seçildi. Ardından Güney Cephesi'nde Fransız işgalci kuvvetlerine karşı verilen mücadeleye devam etti. Cumhuriyet Dönemi'nde Ankara İstiklal Mahkemesinde yargılandı. Yargılama sonucu sürgün cezası aldı. Üç yıl boyunca Antalya'da kaldı. Cezasını tamamladıktan sonra memleketi olan Kesim köyüne döndü. Hayatının kalan kısmını burada geçirdi. Bir daha herhangi bir resmî veya siyasi görevde bulunmadı. 1942 yılında Andırın'ın Kesim köyünde öldü. İbrahim Ağa'nın oğlu Abdullah Yaycıoğlu (ö. 1988), VII. Dönem (1943-1946), VIII. Dönem (1946-1950) ve XI. Dönem'de (1957-1969) Kahramanmaraş Milletvekili olarak görev yapmıştır. Ayrıca Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi İspanyol Dili ve Edebiyatı Bölümü Öğretim Üyesi Prof. Dr. Mukadder Yaycıoğlu da İbrahim Ağa'nın torunudur.

BİBLİYOGRAFYA

Osmanlı Arşivi Belgeleri:

BOA, MF.MKT, 488/40; BOA, DH.MKT, 711/19; BOA, DH.MKT, 2298/97; BOA, DH.MKT, 2321/103

TBMM Arşivi Belgeleri:

https://www.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d01/SM_320_1_1.pdf

Seçilmiş Kaynaklar:

TBMM Albüm Dönem 1, TBMM'nin 25. Yıldönümünü Anış, s. 54, Ankara 1945

TBMM Albümü 1920-1973, s. 54, Ankara 1973

TBMM Albümü 1920-2010, c. 1, s. 49 ve 67, Ankara 2010

Fahri Çoker, *Türk Parlamento Tarihi*, c. 3, s. 34, Ankara 1995

Yaşar Akbıyık, *Millî Mücadelede Güney Cephesi Maraş*, Ankara 2015

Cengiz Şavkılı, *Birinci Dönem TBMM'de Antep ve Maraş Milletvekilleri (Biyografileri ve Faaliyetleri)*, Yüksek Lisans Tezi, Erciyes Üniversitesi, Kayseri 2000

Osman Tufan, *Kilikya Doğu Bölgesi'nde Millî Hareketler ve Kozan Sancağı ile Mülhakatının Kurtuluş Hatıraları*, Adana 1964

Yusuf Necat Yayıoğlu, *Osman Tufan Paşa, Çukurova'da Kuva-yı Milliye Dönemi'nin Efsane Kumandanı*, Adana 2015

MEHMET RÜŞTÜ BEY

(d. Göksun 1872, ö. Pınarbaşı 1932)

1872 yılında Kahramanmaraş'ın Göksun ilçesine bağlı Fındık köyünde doğdu. Kafkasya göçmeni Hacı Arslan Bey'in oğludur. İlk ve orta eğitimini Maraş'ta tamamladı. Daha sonra medrese tahsili gördü. Bir süre Maraş Reji İdaresinde memur olarak çalıştı. Daha sonra uzun yıllar kendi köyünde tarım işleriyle meşgul oldu. Meşrutiyet'in yeniden ilanından (1908) sonraki yıllarda Halep Vilayeti İdare Meclisi Üyesi, Maraş Sancağı İdare Meclisi Üyesi ve Maraş Sancağı Daimi Encümeni Üyesi olarak görev yaptı. I. Dünya Savaşı'nın (1914-1918) sona ermesi ve Mondros Ateşkes Antlaşması'nın (30 Ekim 1918) imzalanmasından sonra Millî Mücadele'ye destek vermeye başladı. Maraş Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti kurucuları arasında yer aldı. İşgalci Fransız kuvvetlerine karşı yapılan Maraş savunmasında aktif olarak bulundu. Ardından Ankara'da açılması kararlaştırılan TBMM için yapılan seçimlerde Maraş Milletvekili seçildi. 25 Nisan 1920 tarihinde Ankara'ya gelerek TBMM çalışmalarına katıldı. Meclis çalışmaları sırasında Müdafaa-i Milliye ve İstida komisyonlarında üye olarak görev yaptı. TBMM I. Dönem (1920-1923) milletvekilliği sona erince tekrar aday olmadı. Memleketi olan Kahramanmaraş'a döndü. Burada tarım işleriyle meşgul olmaya devam etti. Daha sonra Kayseri'nin Pınarbaşı ilçesine yerleşti. Hayatının kalan kısmını burada geçirdi. 1 Ocak 1932 tarihinde Pınarbaşı'nda öldü. Soyadı Kanunu (1934) çıktıktan sonra ailesi "BOZKURT" soyadı aldı.

BİBLİYOGRAFYA

TBMM Arşivi Belgeleri:

https://www.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d01/SM_324_1_1.pdf

Seçilmiş Kaynaklar:

TBMM Aza-yı Kiramı Cedveli, s. 20, Ankara, 1337 (1921)

TBMM Aza-yı Kiramı Albümü, s. 129, Ankara [1922]

TBMM Albüm Dönem 1, TBMM'nin 25. Yıldönümünü Anış, s. 55, Ankara 1945

TBMM Albümü 1920-1973, s. 55, Ankara 1973

TBMM Albümü 1920-2010, c. 1, s. 49 ve 67, Ankara 2010

Fahri Çoker, *Türk Parlamento Tarihi*, c. 3, s. 34 ve 742, Ankara 1995

Yaşar Akbıyık, *Millî Mücadelede Güney Cephesi Maraş*, Ankara 2015

Onur Zeki, *Birinci TBMM'de Bağımsız Mebuslar ve Yasama Çalışmaları (1920- 1923)*, Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi, Ankara 2018

Cengiz Şavklı, *Birinci Dönem TBMM'de Antep ve Maraş Milletvekilleri (Biyografileri ve Faaliyetleri)*, Yüksek Lisans Tezi, Erciyes Üniversitesi, Kayseri 2000

MEHMET HASİP BEY

(d. Kahramanmaraş 1882, ö. Kahramanmaraş
1930)

1882 yılında Kahramanmaraş'ta doğdu. Emir Mahmutzade Süleyman Şevket Efendi'nin oğludur. İlk ve orta eğitimini Maraş'ta tamamladı. Daha sonra medrese tahsili gördü. 1900 yılında Zeytun (Süleymanlı) Bidayet Mahkemesi Mustantik Yardımcısı olarak devlet hizmetine girdi. Daha sonra sırasıyla Elbistan Bidayet Mahkemesi İkinci Kâtibi (1902), Maraş Sancağı Maliye Baştahsildarı (1904), Zeytun (Süleymanlı) İcra Memuru (1910), Antep İcra Memuru (1911), Maraş İcra Memuru (1913) ve Maraş Bidayet Mahkemesi Mustantık (1916) olarak görev yaptı. Bu son görevinde iken I. Dünya Savaşı'nın (1914-1918) sona ermesi ve Mondros Ateşkes Antlaşması'nın (30 Ekim 1918) imzalanması üzerine Millî Mücadele'ye destek vermeye başladı. Ankara'da açılan TBMM için yapılan seçimlerde Maraş Milletvekili seçildiği hâlde Ankara'ya gitmeden istifa eden İbrahim Ağa'nın yerine Maraş Milletvekili seçildi. 16 Temmuz 1920 tarihinde Ankara'ya geldi ve TBMM çalışmalarına katıldı. Meclis çalışmaları sırasında İktisat, Orman-Maadin, Nizamname-i Dahili, Adliye, Nafia, Müvazene-i Maliye ve Bütçe komisyonları ile Memurin Muhakematı Tetkik Kurulunda Üye olarak görev yaptı. TBMM milletvekilleri arasında yaşanan ayrışma üzerine muhalefeti temsil eden İkinci Grup'ta yer aldı. TBMM I. Dönem (1920-1923) milletvekilliği sona erince tekrar aday olmadı. Memleketi Kahramanmaraş'a döndü. Hayatının kalan kısmını burada geçirdi. Tarım işleriyle meşgul oldu. Bir daha herhangi bir resmî veya siyasi görev almadı. 8 Temmuz 1930 tarihinde Kahramanmaraş'ta öldü. Soyadı Kanunu (1934) çıktıktan sonra ailesi "AKSÜYEK" soyadını aldı.

BİBLİYOGRAFYA

Osmanlı Arşivi Belgeleri:

BOA, BEO, 4230/317177

Cumhuriyet Arşivi Belgeleri:

BCA, 30.10.0.0/5.30.7; BCA, 30.18.1.1/28.15.3

TBMM Arşivi Belgeleri:

https://www.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d01/SM_319_1_1.pdf

Seçilmiş Kaynaklar:

TBMM Aza-yı Kiramı Cedveli, s. 20, Ankara, 1337 (1921)

TBMM Aza-yı Kiramı Albümü, s. 128, Ankara [1922]

TBMM Albüm Dönem 1, TBMM'nin 25. Yıldönümünü Anış, s. 54, Ankara 1945

TBMM Albümü 1920-1973, s. 54, Ankara 1973

TBMM Albümü 1920-2010, c. 1, s. 48 ve 67, Ankara 2010

Fahri Çoker, *Türk Parlamento Tarihi*, c. 3, s. 34 ve 740-741, Ankara 1995

Yaşar Akbıyık, *Millî Mücadelede Güney Cephesi Maraş*, Ankara 2015

Cengiz Şavklı, *Birinci Dönem TBMM'de Antep ve Maraş Milletvekilleri (Biyografileri ve Faaliyetleri)*, Yüksek Lisans Tezi, Erciyes Üniversitesi, Kayseri 2000

MEHMET TAHSİN BEY (HÜDAYİOĞLU)

(d. Kahramanmaraş 1886, ö. Kahramanmaraş 1947)

1886 yılında Kahramanmaraş'ta doğdu. Hüdayizade Mehmet Durdu Bey'in oğludur. İlk ve orta eğitimini Maraş'ta tamamladı. Ayrıca bazı hocalardan özel dersler aldı. Uzun yıllar ailesinin sahip olduğu topraklarda tarım ve hayvancılık işleriyle meşgul oldu. Maraş Belediye Meclisi Üyesi, Maraş Sancağı İdare Meclisi Üyesi, Maraş Sancağı Daimi Encümen Üyesi, Maraş Sancağı Maarif Komisyonu Üyesi ve Maraş Ticaret Odası Üyesi olarak görev yaptı. I. Dünya Savaşı'nın (1914-1918) sona ermesi ve Mondros Ateşkes Antlaşması'nın (30 Ekim 1918) imzalanması sonrasında Millî Mücadele'ye destek vermeye başladı. Maraş'ta Fransız işgalcilere karşı verilen mücadelede etkin bir şekilde görev aldı. Bu arada Son Osmanlı Mebusan Meclisi (1920) için yapılan seçimlerde Maraş Mebusu seçildi. İstanbul'un işgal edilmesi ve Mebusan Meclisinin kapatılması üzerine Anadolu'ya geçti. 3 Temmuz 1920 tarihinde Ankara'ya geldi ve Maraş Milletvekili olarak TBMM çalışmalarına katıldı. Meclis çalışmaları sırasında Müvazene-i Maliye, Bütçe, Layiha ve Hariciye komisyonlarında üye olarak görev yaptı. Ayrıca TBMM tarafından Isparta İstiklal Mahkemesi (1920-1921) Üyeliği ile görevlendirildi. TBMM I. Dönem (1920-1923) milletvekilliğinin ardından II. Dönem'de (1923-1927) yine Kahramanmaraş Milletvekili olarak TBMM çatısı altında bulundu. TBMM II. Dönem (1923-1927) milletvekilliği devam ettiği sırada 1924 yılında Kahramanmaraş'ta işlenen bir cinayetten sorumlu olduğu iddiasıyla milletvekilliği dokunulmazlığı kaldırıldı. Tutuklandı ve Ankara İstiklal Mahkemesi tarafından yapılan yargılama sonucu suçlu bulundu. On yıl hapis cezasına çarptırıldı ve 1926 yılında TBMM Genel Kurulu tarafından milletvekilliği düşürüldü. Cezasını tamamladıktan sonra memleketi Kahramanmaraş'a yerleşti. 6 Mayıs 1947 tarihinde Kahramanmaraş'ta öldü.

BİBLİYOGRAFYA

Osmanlı Arşivi Belgeleri: BOA, DH.İ.UM, 84/32; BOA, DH.EUM.AYŞ, 13/54; BOA, DH.İ.UM.EK, 117/85

Cumhuriyet Arşivi Belgeleri:
BCA, 30.10.0.0/74.484.11

TBMM Arşivi Belgeleri:

https://www.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d01/SM_325_1_1.pdf

https://www.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d02/SM_325_1_2.pdf

Seçilmiş Kaynaklar:

TBMM Aza-yı Kiramı Cedveli, s. 20, Ankara, 1337 (1921)

TBMM Aza-yı Kiramı Albümü, s. 128, Ankara [1922]

TBMM Albüm Dönem 1, TBMM'nin 25. Yıldönümünü Anış, s. 55, Ankara 1945

TBMM Albümü 1920-1973, s. 55, Ankara 1973

TBMM Albümü 1920-2010, c. 1, s. 49 ve 112, Ankara 2010

Fahri Çoker, *Türk Parlamento Tarihi*, c. 3, s. 34 ve 743-744, Ankara 1995

Yaşar Akbıyık, *Millî Mücadelede Güney Cephesi Maraş*, Ankara 2015

Cengiz Şavkılı, *Birinci Dönem TBMM'de Antep ve Maraş Milletvekilleri (Biyografileri ve Faaliyetleri)*, Yüksek Lisans Tezi, Erciyes Üniversitesi, Kayseri 2000

HACI MEHMET BEY (ERTAN)

(d. Elbistan 1886, ö. Kahramanmaraş 1953)

1886 yılında Kahramanmaraş'ın Elbistan ilçesinde doğdu. Hacı Halilzade Mehmet Efendi'nin oğludur. İlk ve orta eğitimini Elbistan'da tamamladı. Uzun yıllar tarım ve ticaretle meşgul oldu. I. Dünya Savaşı'nın (1914-1918) sona ermesi ve Mondros Ateşkes Antlaşması'nın (30 Ekim 1918) imzalanması üzerine Millî Mücadele'ye destek vermeye başladı. Ankara'da açılması kararlaştırılan TBMM için yapılan seçimlerde Maraş Milletvekili seçildi. Ancak seçildiği hâlde Ankara'ya gitmeden milletvekilliğinden istifa etti. Yerine Arslan Bey seçilerek TBMM çalışmalarına katıldı. Hacı Mehmet Bey, TBMM I. Dönem (1920-1923) sonrası yeniden siyasete girdi ve II. Dönem (1923-1927), III. Dönem (1927-1931), IV. Dönem (1931-1934), V. Dönem (1935-1938) ve VI. Dönem'de (1939-1943) aralıksız şekilde Kahramanmaraş Milletvekili olarak TBMM çatısı altında bulundu. TBMM VI. Dönem (1939-1943) milletvekilliğinin ardından yeniden aday olmadı. Hayatının kalan kısmını Kahramanmaraş'ta geçirdi. 27 Mart 1953 tarihinde Kahramanmaraş'ta öldü.

BİBLİYOGRAFYA

Cumhuriyet Arşivi Belgeleri:

BCA, 30.10.0.0/7.41.6; BCA, 30.10.0.0/75.498.11

TBMM Arşivi Belgeleri:

https://www.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d01/SM_321_1_1.pdf

https://www.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d02/SM_321_1_2.pdf

https://www.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d03/SM_321_1_3.pdf

https://www.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d03/HT_321_1_3.pdf

https://www.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d04/HT_321_1_4.pdf

Seçilmiş Kaynaklar:

TBMM Albüm Dönem 1, TBMM'nin 25. Yıldönümünü Anış, s. 54, Ankara 1945

TBMM Albümü 1920-1973, s. 54, Ankara 1973

TBMM Albümü 1920-2010, c. 1, s. 48, 67, 111, 164, 216, 278 ve 346, Ankara 2010

Fahri Çoker, *Türk Parlamento Tarihi*, c. 3, s. 34, Ankara 1995

Yaşar Akbıyık, *Millî Mücadelede Güney Cephesi Maraş*, Ankara 2015

Cengiz Şavklı, *Birinci Dönem TBMM'de Antep ve Maraş Milletvekilleri (Biyografileri ve Faaliyetleri)*, Yüksek Lisans Tezi, Erciyes Üniversitesi, Kayseri 2000

ARSLAN BEY (TOĞUZATA)

(d. Göksun 1886, ö. Pazarcık 1963)

1886 yılında Kahramanmaraş'ın Göksun ilçesine bağlı Fındık köyünde doğdu. Kafkasya göçmeni Hasan Beyzade Çerkes Abdullah Bey'in oğludur. İlk ve orta eğitimini Elbistan'da tamamladı. Ardından bir süre medrese tahsili gördü. 1910 yılında günümüzde Suriye sınırları içerisinde kalan Halep'te polis memuru olarak devlet hizmetine girdi. Halep'te görevine devam ederken 1914 yılında komiser muavinliğine terfi etti. Aynı yıl Beyrut Polis Mektebi kadrosuna nakledildi. Burada başkomiserliğe yükseltildi. Bir süre de Trablusşam'da geçici olarak görev yaptı. I. Dünya Savaşı (1914-1918) sırasında Beyrut'un 1918 yılında işgal edilmesi üzerine memleketi Maraş'a döndü. Mondros Ateşkes Antlaşması'nın (30 Ekim 1918) imzalanmasından sonra Millî Mücadele'ye destek vermeye başladı. Fransızlara karşı verilen mücadeleyi örgütleyenler arasında yer aldı. Maraş Müdafaa-i Hukuk Cemiyetinin kurucuları arasında bulundu. Direniş kuvvetlerinin komutanlığını yaptı (1918-1920). Daha sonra emrindeki kuvvetlerle Antep savunmasında (1920-1921) görev aldı. Bu sırada Ankara'da açılan TBMM'ye seçilmiş Maraş Milletvekili Hacı Mehmet Efendi'nin Ankara'ya gitmeden istifa etmesi üzerine yapılan seçimde Maraş Milletvekili seçildi. 4 Haziran 1920 tarihinde Ankara'ya gelerek TBMM çalışmalarına katıldı. Ancak kısa bir süre sonra Güney Cephesi'nde görevlendirildi. Bu cephedeki görevi sona erince yeniden Ankara'ya geldi. Meclis çalışmaları sırasında Posta-Telgraf Komisyonunda Üye olarak görev yaptı. TBMM I. Dönem (1920-1923) milletvekilliği sona erince yeniden aday olmadı. Memleketine dönerek tarım işleriyle meşgul olmaya başladı. Hayatının kalan kısmını Maraş'ta geçirdi ve bir daha herhangi bir resmî veya siyasi görev almadı. TBMM I. Dönem (1920-1923) milletvekillerine yardım yapılmasını öngören ve 1941, 1943 ve 1948 yıllarında çıkarılan kanunlar kapsamında kendisine devletten maddi destek tahsis edildi. 7 Haziran 1963 tarihinde Kahramanmaraş'ın Pazarcık ilçesinde öldü.

BİBLİYOGRAFYA

Osmanlı Arşivi Belgeleri:

BOA, DH.SAİD.d, 192/132; BOA, DH.EUM.MEM, 52/33; BOA, DH.EUM.LVZ, 36/40; BOA, DH.EUM.MH, 181/43; BOA, DH.EUM.MH, 205/14

Cumhuriyet Arşivi Belgeleri:

BCA, 490.1.0.0/523.2097.1

TBMM Arşivi Belgeleri:

https://www.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d01/SM_318_1_1.pdf

Seçilmiş Kaynaklar:

TBMM Aza-yı Kiramı Cedveli, s. 20, Ankara, 1337 (1921)

TBMM Aza-yı Kiramı Albümü, s. 128, Ankara [1922]

TBMM Albüm Dönem 1, TBMM'nin 25. Yıldönümünü Anış, s. 54, Ankara 1945

TBMM Albümü 1920-1973, s. 54, Ankara 1973

TBMM Albümü 1920-2010, c. 1, s. 48 ve 67, Ankara 2010

Fahri Çoker, *Türk Parlamento Tarihi*, c. 3, s. 34 ve 737-738, Ankara 1995

Serdar Yakar, *Maraş Millî Mücadelesinde Arslan Bey*, Kahramanmaraş 2014

Yaşar Akbıyık, *Millî Mücadelede Güney Cephesi Maraş*, Ankara 2015

Cengiz Şavklı, *Birinci Dönem TBMM'de Antep ve Maraş Milletvekilleri (Biyografileri ve Faaliyetleri)*, Yüksek Lisans Tezi, Erciyes Üniversitesi, Kayseri 2000

Hakan Özkökeli, *I. Dönem TBMM'de Polis Kökenli Milletvekilleri*, Yüksek Lisans Tezi, Kocatepe Üniversitesi, Afyonkarahisar 2010

İrşad Sami Yuca, "I. TBMM'nin Yardıma Muhtaç Mebusları Meselesi", *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 9/42 (2016), s. 831-845

YAKUP HAMDİ BEY (BOZDAĞ)

(d. Pazarcık 1887, ö. Pazarcık 1948)

1887 yılında Kahramanmaraş'ın Pazarcık ilçesine bağlı Göçer (Torunlar) köyünde doğdu. Atmalı Aşireti reislerinden Bozağazade Süleyman Ağa'nın oğludur. Eğitimini özel dersler alarak tamamladı. Meşrutiyet'in yeniden ilanından (1908) sonra İttihat ve Terakki Fırkasının Pazarcık teşkilatında görev yaptı. I. Dünya Savaşı (1914-1918) sırasında topladığı gönüllü kuvvetlerle bölgenin asayişini sağlama faaliyetlerine katıldı. I. Dünya Savaşı'nın sona ermesi ve Mondros Ateşkes Antlaşması'nın (30 Ekim 1918) imzalanmasından sonra Millî Mücadele'ye destek vermeye başladı. Pazarcık Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti kurucuları arasında yer aldı. Emrindeki aşiret kuvvetleriyle işgalci Fransızlara karşı mücadele etti. Ankara'da açılması kararlaştırılan TBMM için yapılan seçimlerde Maraş Milletvekili seçildi. Ancak Ankara'ya gelmeden TBMM tarafından Pazarcık Kaymakamlığına atandı. Bu nedenle Meclis çalışmalarına katılamadı. TBMM tarafından Nisab-ı Müzakere Kanunu'nun çıkarılmasına (5 Eylül 1920) kadar ekili sıfatını da taşımaya devam etti. Bu kanunun getirdiği milletvekilliği veya memurluk görevlerinden birini seçme zorunluluğu üzerine Pazarcık Kaymakamlığını tercih etti ve 21 Ekim 1920 tarihinde milletvekilliğinden ayrıldı. Bu görevini 1924 yılına kadar sürdürdükten sonra devlet memurluğundan ayrıldı. Hayatının kalan kısmında bir daha herhangi bir resmî veya siyasi görev almadı. 1 Ocak 1948 tarihinde Pazarcık'ta öldü.

BİBLİYOGRAFYA

Osmanlı Arşivi Belgeleri:

BOA, DH.ŞFR, 574/5

TBMM Arşivi Belgeleri:

https://www.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d01/SM_322_1_1.pdf

Seçilmiş Kaynaklar:

TBMM Albüm Dönem 1, TBMM'nin 25. Yıldönümünü Anış, s. 54, Ankara 1945

TBMM Albümü 1920-1973, s. 54, Ankara 1973

TBMM Albümü 1920-2010, c. 1, s. 49 ve 67, Ankara 2010

Fahri Çoker, *Türk Parlamento Tarihi*, c. 3, s. 34 ve 745, Ankara 1995

Yaşar Akbıyık, *Millî Mücadelede Güney Cephesi Maraş*, Ankara 2015

Cengiz Şavkılı, *Birinci Dönem TBMM'de Antep ve Maraş Milletvekilleri (Biyografileri ve Faaliyetleri)*, Yüksek Lisans Tezi, Erciyes Üniversitesi, Kayseri 2000

MARDİN

TBMM

HASAN TAHSİN BEY

(d. Mardin 1859, ö. Mardin 1921)

1859 yılında Mardin’de doğdu. Mardin Artuklu Camisi Mütevellisi olan Ahmet Efendi’nin oğludur. İlk ve orta eğitimini Mardin’de tamamladı. 1873 yılında Mardin Sancağı Tahrirat Kalemi Kâtibi olarak devlet hizmetine girdi. Daha sonra sırasıyla Maden (Ergani) Sancağı Tahrirat Müdürlüğü Kâtibi (1879), Maden (Ergani) Bidayet Mahkemesi Zabıt Kâtibi (1879), Maden (Ergani) Sancağı Aşar Vergisi Başkâtibi (1880), Nusaybin Kazası Mal Müdürü (1884), Cizre Kazası Mal Müdürü (1884), Midyat Kazası Mal Müdürü (1885), Hamidiye Kazası Mal Müdürü (1890), Mardin Bidayet Mahkemesi Zabıt Kâtibi (1890), Mardin Sancağı Baştahsildarı (1896), Nusaybin Kazası Mal Müdürü (1908) ve Cizre Kazası Mal Müdürü (1909) olarak görev yaptı. Bu son görevinden 1910 yılında azledildi. Sonraki yıllar boyunca açıkta kaldı ve kendisine mazuliyet maaşı bağlandı. Son olarak Artuklu Camisi Vakfı Mütevelliliğine getirildi. I. Dünya Savaşı’nın (1914-1918) sona ermesi ve Mondros Ateşkes Antlaşması’nın (30 Ekim 1918) imzalanmasından sonra Milli Mücadele’yi desteklemeye başladı. Ankarada açılması kararlaştırılan TBMM için yapılan seçimlerde Mardin Milletvekili seçildi. 24 Mayıs 1920 tarihinde Ankara’ya geldi ve TBMM çalışmalarına katıldı. Ancak bir süre sonra hastalığı nedeniyle 5 Temmuz 1920 tarihinde TBMM Başkanlığından üç ay izin alarak Mardin’e döndü. Mardin’de bulunduğu sırada izni beş ay daha uzatıldı. Sağlığına kavuşamaması nedeniyle 1921 yılı başında izin süresi yeniden uzatıldı. Ancak TBMM çalışmalarına bir daha dönemedi ve 12 Eylül 1921 tarihinde Mardin’de öldü. Soyadı Kanunu (1934) çıktıktan sonra ailesi “ARTIK” soyadını aldı.

BİBLİYOGRAFYA

TBMM Arşivi Belgeleri:

https://www.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d01/SM_328_1_1.pdf

Seçilmiş Kaynaklar:

TBMM Aza-yı Kiranı Cedveli, s. 30, Ankara, 1337 (1921)

TBMM Albüm Dönem 1, TBMM'nin 25. Yıldönümünü Anış, s. 55, Ankara 1945

TBMM Albümü 1920-1973, s. 55, Ankara 1973

TBMM Albümü 1920-2010, c. 1, s. 49 ve 67, Ankara 2010

Fahri Çoker, *Türk Parlamento Tarihi*, c. 3, s. 34 ve 752-753, Ankara 1995

MEHMET DERVİŞ BEY

(d. Mardin 1865, ö. Ankara 1925)

1865 yılında Mardin’de doğdu. Hızır Efendi’nin oğludur. İlk ve orta eğitimini Mardin’de tamamladı. Daha sonra Mardin’de Kasımiye Medresesinde tahsil gördü. 1892 yılında bu medreseden mezun olarak icazetname aldı. Aynı yıl Mardin Şeriye Mahkemesi Mukayyitliğine atanarak devlet hizmetine girdi. Ardından sırasıyla Nizip Bidayet Mahkemesi Mustantık Muavini (1893), Mardin Mukavelat Muharriri (noterlik) (1897) ve Koçhisar (Kızıltepe) Nahiyesi Müdürü (1914) olarak görev yaptı. Bu son görevi esnasında başlayan I. Dünya Savaşı (1914-1918) yıllarında Koçhisar (Kızıltepe) Nahiyesi Menzil (konak) Müfettişliği görevini de üstlendi. I. Dünya Savaşı’nın sona ermesi ve Mondros Ateşkes Antlaşması’nın (30 Ekim 1918) imzalanmasından sonra Millî Mücadele’ye destek vermeye başladı. Ankara’da açılması kararlaştırılan TBMM için yapılan seçimlerde Mardin Milletvekili seçildi. 24 Mayıs 1920 tarihinde Ankara’ya gelerek TBMM çalışmalarına katıldı. Meclis çalışmaları sırasında Layiha, Şeriye-Evkaf, İrşad ve Hariciye komisyonlarında üye olarak görev yaptı. TBMM I. Dönem (1920-1923) milletvekilliğinin ardından II. Dönem’de (1923-1927) yine Mardin Milletvekili olarak TBMM çatısı altında bulunmaya devam etti. TBMM II. Dönem (1923-1927) milletvekilliği sırasında 8 Nisan 1925 tarihinde Ankara’da öldü. Soyadı Kanunu (1934) çıktıktan sonra ailesi “URAL” soyadı aldı.

BİBLİYOGRAFYA

Cumhuriyet Arşivi Belgeleri:

BCA, 30.10.0.0/4.24.18; BCA, 30.10.0.0/74.483.9; BCA, 30.10.0.0/133.953.9

TBMM Arşivi Belgeleri:

https://www.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d01/SM_326_1_1.pdf

https://www.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d02/SM_326_1_2.pdf

Seçilmiş Kaynaklar:

TBMM Aza-yı Kiramı Cedveli, s. 20, Ankara, 1337 (1921)

TBMM Aza-yı Kiramı Albümü, s. 125, Ankara [1922]

TBMM Albüm Dönem 1, TBMM'nin 25. Yıldönümünü Anış, s. 55, Ankara 1945

TBMM Albümü 1920-1973, s. 55, Ankara 1973

TBMM Albümü 1920-2010, c. 1, s. 49, 67 ve 112, Ankara 2010

Fahri Çoker, *Türk Parlamento Tarihi*, c. 3, s. 34 ve 749-750, Ankara 1995

ESAT ZEKİ BEY (ÖNEN)

(d. Mardin 1873, ö. Mardin 1936)

1873 yılında Mardin'de doğdu. Millîzade Abdurrahman Efendi'nin oğludur. İlk ve orta eğitimini Mardin'de tamamladı. Daha sonra Mardin Sancağı Tahrirat Kâtibi olarak devlet hizmetine girdi. Daha sonra günümüzde Suriye sınırları içerisinde kalan Bab Kazası Tahrirat Kâtibi ve Halep Vilayeti Nüfus Müdürlüğü Başkâtibi olarak görev yaptı. Son olarak Mardin Sancağı Nüfus Müdürlüğü Başkâtipliğine getirildi. I. Dünya Savaşı'nın (1914-1918) sona ermesi ve Mondros Ateşkes Antlaşması'nın (30 Ekim 1918) imzalanmasından sonra Millî Mücadele'ye destek vermeye başladı. Bu arada Ankarada açılması kararlaştırılan TBMM için yapılan seçimlerde Mardin Milletvekili seçildi. 24 Mayıs 1920 tarihinde Ankara'ya gelerek TBMM çalışmalarına katıldı. Meclis çalışmaları sırasında Nafia, Orman-Maadin, İstida ve Posta-Telgraf komisyonlarında üye olarak görev yaptı. TBMM I. Dönem (1920-1923) milletvekilliği sona erince tekrar aday olmadı. Memleketi olan Mardin'e döndü. Hayatının kalan kısmını burada geçirdi. Bir daha herhangi bir resmî veya siyasi görev almadı. 19 Eylül 1936 tarihinde Mardin'de öldü.

BİBLİYOGRAFYA

Osmanlı Arşivi Belgeleri:

BOA, MF.MKT, 571/45; BOA, DH.MKT, 630/4; BOA, DH.MKT, 803/41; BOA, DH.SN.THR, 69/93

Cumhuriyet Arşivi Belgeleri:

BCA, 30.10.0.0/195.335.19; BCA, 490.1.0.0/517.2075.3

TBMM Arşivi Belgeleri:

https://www.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d01/SM_327_1_1.pdf

Seçilmiş Kaynaklar:

TBMM Aza-yı Kiramı Cedveli, s. 20, Ankara, 1337 (1921)

TBMM Aza-yı Kiramı Albümü, s. 125, Ankara [1922]

TBMM Albüm Dönem 1, TBMM'nin 25. Yıldönümünü Anış, s. 55, Ankara 1945

TBMM Albümü 1920-1973, s. 55, Ankara 1973

TBMM Albümü 1920-2010, c. 1, s. 49, Ankara 2010

Fahri Çoker, *Türk Parlamento Tarihi*, c. 3, s. 34 ve 751, Ankara 1995

MİTHAT BEY

(d. Mardin 1874, ö. Mardin 1923)

1874 yılında Mardin’de doğdu. Millîzade Yunus Efendi’nin oğludur. İlk ve orta eğitimini Mardin’de tamamladı. 1894 yılında Mardin Sancağı İdare Meclisi İkinci Kâtibi olarak devlet hizmetine girdi. Uzun yıllar devam ettiği bu görevde başkâtipliğe kadar terfi etti. Daha sonra Siverek Sancağı İdare Meclisi Başkâtibi (1908) olarak görev yaptı. 1917 yılında ise Hazro Nahiyesi Müdürlüğüne atandı. I. Dünya Savaşı’nın (1914-1918) sona ermesi ve Mondros Ateşkes Antlaşması’nın (30 Ekim 1918) imzalanmasından sonra Millî Mücadele’ye destek vermeye başladı. Bu sırada Son Osmanlı Mebusan Meclisi (1920) için yapılan seçimlerde Mardin Mebusu seçildi. İstanbul’un işgal edilmesi ve Mebusan Meclisinin kapatılması üzerine Anadolu’ya geçti. 24 Mayıs 1920 tarihinde Ankara’ya geldi ve Mardin Milletvekili olarak TBMM çalışmalarına katıldı. Meclis çalışmaları sırasında Layiha, İstida ve Dahiliye komisyonları ile Memurin Muhakematı Tetkik Kurulunda Üye olarak görev yaptı. TBMM I. Dönem (1920-1923) milletvekilliği sona erince tekrar aday olmadı. Memleketi olan Mardin’e döndü. Kısa bir süre sonra 17 Aralık 1923 tarihinde Mardin’de öldü. Soyadı Kanunu (1934) çıktıktan sonra ailesi “MİLLÎ” soyadını aldı.

BİBLİYOGRAFYA

Osmanlı Arşivi Belgeleri:

BOA, DH.İ.UM.EK, 85/20; BOA, DH.İ.UM.EK, 114/99; BOA, DH.İ.UM.EK, 117/37; BOA, DH.İ.UM.EK, 117/61; BOA, DH.İ.UM.EK, 117/80; BOA, DH.İ.UM.EK, 117/94, BOA, DH.İ.UM.EK, 119/85

TBMM Arşivi Belgeleri:

https://www.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d01/SM_330_1_1.pdf

Seçilmiş Kaynaklar:

TBMM Aza-yı Kırımı Cedveli, s. 20, Ankara, 1337 (1921)

TBMM Aza-yı Kırımı Albümü, s. 125, Ankara [1922]

TBMM Albüm Dönem 1, TBMM'nin 25. Yıldönümünü Anış, s. 56, Ankara 1945

TBMM Albümü 1920-1973, s. 56, Ankara 1973

TBMM Albümü 1920-2010, c. 1, s. 50, Ankara 2010

Fahri Çoker, *Türk Parlamento Tarihi*, c. 3, s. 34 ve 757, Ankara 1995

Onur Zeki, *Birinci TBMM'de Bağımsız Mebuslar ve Yasama Çalışmaları (1920- 1923)*, Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi, Ankara 2018

MEHMET NECİP BEY (GÜVEN)

(d. Mardin 1875, ö. İstanbul 1960)

Literatürde doğum yılı 1876 olarak gösterilmişse de Osmanlı sicil kaydına göre hicri 1292 ve rumi 1291 yılında (miladi 1875) Mardin'de doğduğu ifade edilmektedir. Ziraat Bankası Memuru Mehmet Emin Efendi'nin oğludur. İlk eğitimini Mardin'de tamamladı. Daha sonra çok sayıda hocadan özel dersler aldı. 1893 yılında Midyat Ziraat Bankası Şubesinde Aday Memur olarak devlet hizmetine girdi. Ardından sırasıyla Midyat Belediyesi Sandık Emaneti Memuru (1894), Midyat Kazası Hazine Avukatlığı (1898), Mardin Ziraat Bankası Şubesi Kâtibi (1899), Nusaybin Ziraat Bankası Muhasebe Kâtibi (1906), Savur Ziraat Bankası Muhasebe Kâtibi (1908) ve Mardin Ziraat Bankası Müdürü (1914) olarak görev yaptı. I. Dünya Savaşı'nın (1914-1918) sona ermesi ve Mondros Ateşkes Antlaşması'nın (30 Ekim 1918) imzalanmasından sonra Millî Mücadele'ye destek vermeye başladı. Mardin Müdafaa-i Hukuk Cemiyetine katılarak aktif faaliyette bulundu. Bölgenin Fransızlar tarafından işgali ihtimaline karşı gönüllü birlikler kurulmasını sağladı. Bu sırada Ankara'da açılması kararlaştırılan TBMM için yapılan seçimlerde Mardin Milletvekili seçildi. 24 Mayıs 1920 tarihinde Ankara'ya gelerek TBMM çalışmalarına katıldı. Meclis çalışmaları sırasında Müvazene-i Maliye, Bütçe, Kavanin-i Maliye ve İktisat komisyonlarında üye olarak görev yaptı. Ayrıca TBMM tarafından Kastamonu İstiklal Mahkemesi (1920-1921) ve Yozgat İstiklal Mahkemesi (1921-1922) üyelikleri ile görevlendirildi. TBMM I. Dönem (1920-1923) milletvekilliğinin ardından II. Dönem'de (1923-1927) yine Mardin Milletvekili olarak TBMM çatısı altında bulunmaya devam etti. Bu arada 1927 yılında memurluktan emekliye ayrıldı. TBMM II. Dönem (1923-1927) milletvekilliği sona erince tekrar aday olmadı. Memleketi olan Mardin'e döndü. Uzun yıllar Mardin'de yaşadıkdan sonra 1947 yılında İstanbul'a yerleşti. Hayatının kalan kısmını burada geçirdi. Bir daha herhangi bir resmî veya siyasi görev almadı. 10 Ocak 1960 tarihinde İstanbul'da öldü.

BİBLİYOGRAFYA

Osmanlı Arşivi Belgeleri:

BOA, DH.SAİD.d, 132/243

Cumhuriyet Arşivi Belgeleri:

BCA, 30.10.0.0/5.30.8; BCA, 30.10.0.0/5.38.5

TBMM Arşivi Belgeleri:

https://www.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d01/SM_331_1_1.pdf

https://www.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d02/SM_331_1_2.pdf

Seçilmiş Kaynaklar:

TBMM Aza-yı Kırâmı Cedveli, s. 20, Ankara, 1337 (1921)

TBMM Aza-yı Kırâmı Albümü, s. 126, Ankara [1922]

TBMM Albüm Dönem 1, TBMM'nin 25. Yıldönümünü Anış, s. 56, Ankara 1945

TBMM Albümü 1920-1973, s. 56, Ankara 1973

TBMM Albümü 1920-2010, c. 1, s. 50 ve 112, Ankara 2010

Fahri Çoker, *Türk Parlamento Tarihi*, c. 3, s. 34 ve 755-756, Ankara 1995

İBRAHİM BEY (TURHAN)

(d. Mardin 1880, ö. İstanbul 1968)

1880 yılında Mardin’de doğdu. Derviş Ali Efendi’nin oğludur. İlk ve orta eğitimini Mardin’de tamamladı. 1900 yılında Mardin Sancağı Tahrirat Kalemünde Kâtip olarak devlet hizmetine girdi. Mardin Sancağı dahilinde çeşitli birimlerde görev yaptı. Son olarak 1919 yılında Mardin Sancağı Muhasebe Başkâtipliğine tayin edildi. Bu görevi sırasında Millî Mücadele’ye destek vermeye başladı. Ardından Ankara’da açılması kararlaştırılan TBMM için yapılan seçimlerde Mardin Milletvekili seçildi. 24 Mayıs 1920 tarihinde Ankara’ya gelerek TBMM çalışmalarına katıldı. Meclis çalışmaları sırasında Müvazene-i Maliye, Bütçe ve Defter-i Hakani komisyonlarında üye olarak görev yaptı. TBMM I. Dönem (1920-1923) milletvekilliği sona erince tekrar aday olmadı. Devlet memurluğu görevine geri döndü ve 1923 yılında Muş Muhasebeciliğine atandı. Ardından sırasıyla Ergani Muhasebecisi (1925), Maraş Muhasebecisi ve Defterdarı (1927), Artvin Defterdarı (1931) ve Bilecik Defterdarı (1933) olarak görev yaptı. Bilecik Defterdarlığı görevinde iken 1936 yılında emekliye ayrıldı. Ardından İstanbul’a yerleşti. Hayatının kalan kısmını burada geçirdi. Bir daha herhangi bir resmî veya siyasi görev almadı. 9 Ağustos 1968 tarihinde İstanbul’da öldü.

BİBLİYOGRAFYA

TBMM Arşivi Belgeleri:

https://www.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d01/SM_329_1_1.pdf

Seçilmiş Kaynaklar:

TBMM Aza-yı Kiramı Cedveli, s. 20, Ankara, 1337 (1921)

TBMM Aza-yı Kiramı Albümü, s. 124, Ankara [1922]

TBMM Albüm Dönem 1, TBMM'nin 25. Yıldönümünü Anış, s. 55, Ankara 1945

TBMM Albümü 1920-1973, s. 55, Ankara 1973

TBMM Albümü 1920-2010, c. 1, s. 49, Ankara 2010

Fahri Çoker, *Türk Parlamento Tarihi*, c. 3, s. 34 ve 754, Ankara 1995

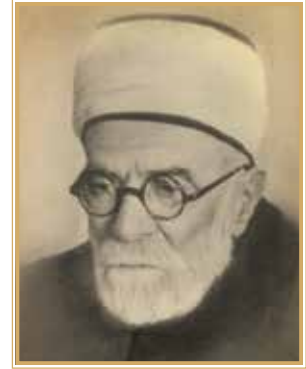

MENTEŞE (MUĞLA)

TBMM

MEHMET RİFAT EFENDİ (BÖREKÇİ)

(d. Ankara 1860, ö. Ankara 1941)

1860 yılında Ankara'da doğdu. Ankara ulemasından ve müderrislerinden Börekçizade Ali Kazım Efendi'nin oğludur. İlk ve orta eğitimini Ankara'da tamamladı. Ardından 1873 yılında İstanbul'a geldi ve Beyazıt Medresesinde tahsil görmeye başladı. Bu medreseden mezun olarak müderrislik icazetnamesi aldı. 1890 yılında Ankara'da Fazliye Medresesine Müderris olarak atandı. Müderrislik görevi devam ederken 1898- 1907 yılları arasında aynı zamanda Ankara İstinaf Mahkemesi Üyeliği görevinde bulundu. Son olarak 1907 yılında Ankara Müftülüğüne atandı. Uzun yıllar boyunca bu görevde kaldı. I. Dünya Savaşı'nın (1914-1918) sona ermesi ve Mondros Ateşkes Antlaşması'nın (30 Ekim 1918) imzalanmasından sonra Millî Mücadele'ye destek vermeye başladı. Ankara vilayetinin üst düzey yöneticileri ve ahalinin ileri gelenleriyle birlikte Millî Mücadele karşıtı olan Ankara Valisi Ali Muhittin Paşa'nın şehirden uzaklaştırılmasını sağladı. Heyeti Temsiliye'nin Ankara'ya gelmesinde ve Ankara'nın Millî Mücadele'nin merkezi olmasında büyük katkıları oldu. İstanbul Hükûmetinin Millî Mücadele aleyhine yayınlattığı fetvaya (11 Nisan 1920) karşılık olarak, çok sayıda Anadolu aliminin desteğiyle Millî Mücadele yanlısı bir fetva çıkarılmasını sağladı (19- 22 Nisan 1920). Daha sonra Ankara'da açılması kararlaştırılan TBMM için yapılan seçimlerde Menteşe (Muğla) Milletvekili seçildi. TBMM'nin 23 Nisan 1920 tarihindeki açılışında hazır bulundu. İstanbul Hükûmeti tarafından müftülük görevinden azledildi ise de TBMM Hükûmeti tarafından görevine devam etmesi kararlaştırıldı. Bunun üzerine İstanbul Hükûmeti pek çok kişi ile birlikte Mehmet Rifat Efendi hakkında da idam kararı çıkarttı (15 Haziran 1920). TBMM tarafından Nisab-ı Müzakere Kanunu'nun çıkarılmasına (5 Eylül 1920) kadar Ankara Müftülüğü ile birlikte milletvekili sıfatını da taşımaya devam etti. Bu kanunun getirdiği milletvekilliği veya memurluk görevlerinden birini seçme zorunluluğu üzerine Ankara Müftülüğünü tercih etti ve 27 Ekim 1920 tarihinde milletvekilliğinden ayrıldı. Böylece TBMM I. Dönem (1920-1923) milletvekilliği sona erdi ve Ankara Müftülüğü görevine devam etti. Daha sonra 1922 yılında Şeriye-Evkaf Bakanlığı Fetva Heyeti Üyeliğine atandı. Bu başkanlığın

kaldırılması üzerine 1924 yılında yeni teşkil edilen Diyanet İşleri Başkanlığının başına getirildi. Emekliliğini hak etmesine rağmen hayatının sonuna kadar Diyanet İşleri Başkanı olarak görev yaptı. 5 Mart 1941 tarihinde Ankara'da öldü.

BİBLİYOGRAFYA

Osmanlı Arşivi Belgeleri:

BOA, DH.MKT, 860/55; BOA, DH.MKT, 2667/79; BOA, BEO, 3413/255928; BOA, DH.MUI, 162/21; BOA, DH.ŞFR, 84/173; BOA, DH.ŞFR, 578/120; BOA, İ.DUİT, 65/35; BOA, DH.KMS, 47/6; BOA, ZB, 157/158

Cumhuriyet Arşivi Belgeleri:

BCA, 30.10.0.0/26.151.2; BCA, 30.10.0.0/146.44.6; BCA, 30.11.1.0/4.10.7; BCA, 30.18.1.1/1.5.14; BCA, 51.0.0.0/2.12.12

TBMM Arşivi Belgeleri:

https://www.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d01/SM_339_1_1.pdf

Seçilmiş Kaynaklar:

TBMM Albüm Dönem 1, TBMM'nin 25. Yıldönümünü Anış, s. 57, Ankara 1945

TBMM Albümü 1920-1973, s. 57, Ankara 1973

TBMM Albümü 1920-2010, c. 1, s. 51, Ankara 2010

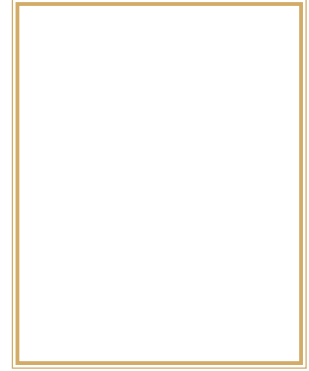
Fahri Çoker, *Türk Parlamento Tarihi*, c. 3, s. 35 ve 771-772, Ankara 1995

Veli Ertan, "Börekçi, Rifat", *DİA*, c. 6, s. 325-326, İstanbul 1992

Filiz Çolak, "I. TBMM'de Menteşe (Muğla) Mebusları ve Meclisteki Faaliyetleri (1920-1923)", *Yenifikir*, 21 (2018), s. 133-156

AHMET ZİYA BEY

(d. Erzurum 1862, ö. ?)

1862 yılında Erzurum'da doğdu. Erzurum, Hakkâri, Havran (Dera), Malatya ve Preveze mutasarrıflıklarında bulunmuş olan Arapzade Ali Rıza Paşa'nın oğludur. İlk ve orta eğitimini Erzurum'da tamamladı. Ayrıca bazı hocalardan özel dersler aldı. 1876 yılında Erzurum Vilayeti Mektubi Kaleminde Memur olarak devlet hizmetine girdi. Daha sonra sırasıyla Erzurum Düyun-ı Umumiye Nezareti Mukayyidi (1880), Erzurum Reji İdaresi Kâtibi (1884), İstanbul Maarif Nezareti Meclisi Kalem Kâtibi (1888), İstanbul Orman-Maadin-Ziraat Nezareti Mektubi Kalem Kâtibi (1894) ve İstanbul Rüşumat Emaneti Teftiş Heyeti Kalem Kâtibi (1898) olarak görev yaptı. Babasının ölümü üzerine 1900 yılında Ankara'ya sürgün edildi. Uzun yıllar Ankara'da sürgünde yaşadı. Meşrutiyet'in yeniden ilanından (1908) sonra çıkan genel afla İstanbul'a döndü ve Rüşumat Emanetindeki işine yeniden başladı. I. Dünya Savaşı'nın (1914-1918) sona ermesi ve Mondros Ateşkes Antlaşması'nın (30 Ekim 1918) imzalanmasından sonra Millî Mücadele'ye destek vermeye başladı. Ankara'da açılması kararlaştırılan TBMM için yapılan seçimlerde Menteşe (Muğla) Milletvekili seçildi. Ancak seçildiği hâlde Ankara'ya gelmeden milletvekilliğinden istifa etti. Yerine Musa Kazım Karabekir Paşa milletvekili seçildi. Daha sonraki hayatı hakkında herhangi bir malumat elde edilemedi.

BİBLİYOGRAFYA

Osmanlı Arşivi Belgeleri:

BOA, DH.SAİD.d, 126/145; BOA, İ.HUS, 57/53; BOA, İ.HUS, 87/26; BEO, 1625/121861; BOA, BEO, 1674/125500; BOA, DH.MKT, 2501/37; BOA, BEO, 1681/126058; BOA, DH.MKT, 2518/41; BOA, BEO, 2534/190003; BOA, ZB, 398/157; BOA, ZB, 352/109; BOA, ZB, 371/68; BOA, DH.MKT, 2698/16; BOA, BEO, 3468/260051; BOA, DH.MKT, 2719/27; BOA, DH.MKT, 2733/94; BOA, DH.MKT, 2775/14

Seçilmiş Kaynaklar:

TBMM Albüm Dönem 1, TBMM'nin 25. Yıldönümünü Anış, s. 58, Ankara 1945

TBMM Albümü 1920-1973, s. 58, Ankara 1973

TBMM Albümü 1920-2010, c. 1, s. 51 ve 67, Ankara 2010

Fahri Çoker, *Türk Parlamento Tarihi*, c. 3, s. 35, Ankara 1995

Filiz Çolak, "I. TBMM'de Mentеше (Muğla) Mebusları ve Meclisteki Faaliyetleri (1920-1923)", *Yenifikir*, 21 (2018), s. 133-156

ETHEM FEHMİ BEY (ARSLANLI)

(d. Resmo 1866, ö. İstanbul 1947)

Literatürde doğum yılı 1867 olarak gösterilmişse de Osmanlı sicil kaydında hicri 1283 ve rumi 1282 yılında (miladi 1866) doğduğu ifade edilmektedir. Günümüzde Yunanistan'a bağlı olan Girit Adasının Resmo (Rethimno) şehrinde doğmuştur. İprasyanzade Mehmet Derviş Efendi'nin oğludur. İlk ve orta eğitimini Resmo'da tamamladı. Ayrıca bazı hocalardan özel dersler aldı. Daha sonra İstanbul'da Mülkiye Mektebine girdi. Bu okuldan 1890 yılında mezun oldu. 1892 yılında Aydın (İzmir) Vilayeti Maiyet Memurluğuna atanarak devlet hizmetine girdi. Ardından sırasıyla Aydın (İzmir) Vilayeti Mesalih-i Ecnebiye Kalemî Memuru (1892), İdare Meclisi Mustantıkı (1893), Sıhhiye Komisyonu Kâtibi (1894) ve Mektubi Kalemî Müsevvidi (1895) olarak çalıştı. Daha sonra kaymakamlığa terfi ederek sırasıyla Garzan (Yanarsu) Kaymakamı (1896), Hizan Kaymakamı (1897), ikinci defa Garzan (Yanarsu) Kaymakamı (1899), Akçaabat Kaymakamı (1900), Tiran Kaymakamı (1902), Gusine (Gusinje) Kaymakamı (1904), Sömbeki (Simi) Kaymakamı (1906), Baalbek Kaymakamı (1909) ve İskenderun Kaymakamı (1909) olarak görev yaptı. Bu son görevinde iken mutasarrıflığa yükseltildi ve sırasıyla Maden (Ergani) Mutasarrıflığı (1910), İlbasan Mutasarrıflığı (1910), Sinop Mutasarrıflığı (1911) ve Siverek Mutasarrıflığı (1912) görevlerinde bulundu. Bu son görevinden 1914 yılında azledildi ve uzun süre açıkta kaldı. I. Dünya Savaşı'nın (1914-1918) sona ermesi ve Mondros Ateşkes Antlaşması'nın (30 Ekim 1918) imzalanmasından sonra ise Canik (Samsun) Mutasarrıflığına atandı (1919). Mustafa Kemal Paşa Samsun'a çıktığında (19 Mayıs 1919) Canik (Samsun) Mutasarrıfı idi. Ardından aynı yıl Menteşe (Muğla) Mutasarrıflığına nakledildi. Bu sırada Ankara'da açılması kararlaştırılan TBMM için yapılan seçimlerde Menteşe (Muğla) Milletvekili seçildiği hâlde Edirne Milletvekilliğini tercih eden Musa Kazım Karabekir Paşa'nın yerine, 9 Haziran 1920 tarihinde yapılan seçimde Menteşe (Muğla) Milletvekili seçildi. 1 Ağustos 1920 tarihinde Ankara'ya gelerek TBMM çalışmalarına katıldı. Meclis çalışmaları sırasında Encümen-i Mahsus ve Dahiliye komisyonlarında üye olarak görev yaptı. Ayrıca TBMM tarafından Yozgat İstiklal Mahkemesi Üyeliği (1921-1922) ile görevlendirildi. TBMM I. Dönem (1920-1923) milletvekilliği sona erince yeniden aday olmadı. Bir süre açıkta kaldıktan sonra tekrar memuriyete döndü

ve sırasıyla Bakırköy Belediye Şubesi Müdürlüğü (1924) ve Mülkiye Müfettişliği (1925) görevlerinde bulundu. Bu son görevinden 1928 yılında emekliye ayrıldı. Hayatının bundan sonraki kısmını İstanbul'da geçirdi. Bir daha herhangi bir resmî veya siyasi görevde bulunmadı. 8 Haziran 1947 tarihinde İstanbul'da öldü.

BİBLİYOGRAFYA

Osmanlı Arşivi Belgeleri:

BOA, DH.SAİD.d, 55/157; BOA, DH.SAİD.d, 150/341; BOA, İ.DH, 1333/54; BOA, İ.DH, 1347/28; BOA, İ.DH, 1392/47; BOA, İ.DH, 1430/9; BOA, İ.DH, 1444/21; BOA, İ.DH, 1473/28; BOA, İ.DH, 1475/51; BOA, İ.DH, 1480/39; BOA, İ.DH, 1484/11; BOA, İ.DH, 1491/52; BOA, İ.DH, 1508/23; BOA, İ.DUİT, 42/110; BOA, İ.DUİT, 43/9; BOA, İ.DUİT, 43/26

Cumhuriyet Arşivi Belgeleri:

BCA, 30.10.0.0/4.24.36; BCA, 30.11.1.0/43.32.25

TBMM Arşivi Belgeleri:

https://www.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d01/SM_333_1_1.pdf

https://www.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d01/SM_339_1_1.pdf

Seçilmiş Kaynaklar:

TBMM Aza-yı Kiramı Cedveli, s. 21, Ankara, 1337 (1921)

TBMM Aza-yı Kiramı Albümü, s. 131, Ankara [1922]

TBMM Albüm Dönem 1, TBMM'nin 25. Yıldönümünü Anış, s. 56, Ankara 1945

TBMM Albümü 1920-1973, s. 56, Ankara 1973

TBMM Albümü 1920-2010, c. 1, s. 50, Ankara 2010

Fahri Çoker, *Türk Parlamento Tarihi*, c. 3, s. 34 ve 766-767, Ankara 1995

Ali Çankaya, *Yeni Mülkiye Tarihi ve Mülkiyeliler*, c. 3, s. 427, Ankara 1968-1969

Onur Zeki, *Birinci TBMM'de Bağımsız Mebuslar ve Yasama Çalışmaları (1920-1923)*, Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi, Ankara 2018

Filiz Çolak, "I. TBMM'de Mentеше (Muğla) Mebusları ve Meclisteki Faaliyetleri (1920-1923)", *Yenifikir*, 21 (2018), s. 133-156

HAMZA HAYATİ BEY

(d. Muğla 1868, ö. Muğla 1921)

1868 yılında Muğla'nın Ula ilçesinde doğdu. Eşraftan Mehmet Asım Bey'in oğludur. İlk eğitimini Ula'da tamamladı. Daha sonra bazı hocalardan özel dersler aldı. Uzun yıllar ailesinin sahip olduğu topraklarda tarım ve hayvancılık işleriyle meşgul oldu. Meşrutiyet'in yeniden ilanından (1908) sonra Osmanlı Mebusan Meclisi III. Dönem (1908-1912) için yapılan seçimlerde Menteşe (Muğla) Mebusu seçildi. Bu dönemdeki mebusluğu sona erince yeniden aday olmadı ve Muğla'ya dönerek tarım ve hayvancılık işleriyle meşgul olmaya devam etti. I. Dünya Savaşı'nın (1914-1918) sona ermesi ve Mondros Ateşkes Antlaşması'nın (30 Ekim 1918) imzalanmasından sonra Millî Mücadele'ye destek vermeye başladı. İzmir'in Yunanlılar tarafından işgal edilmesi (15 Mayıs 1919) sonrası teşekkür eden Muğla Müdafaa-i Hukuk Cemiyetinin kurucuları arasında yer aldı. Bu cemiyetin başkanlığını üstlenerek aktif faaliyetlerde bulundu. Bölgedeki Kuva-yı Milliye birliklerini destekleyerek işgale karşı Nazilli bölgesindeki direnişi örgütledi. Daha sonra Ankara'da açılan TBMM için yapılan seçimlerde milletvekili seçilen fakat 5 Haziran 1920 tarihinde istifa eden Emin Kamili Bey'in yerine, 20 Temmuz 1920 tarihinde yapılan seçimde Menteşe (Muğla) Milletvekili seçildi. 4 Ağustos 1920 tarihinde Ankara'ya gelerek TBMM çalışmalarına katıldı. Bir süre Ankara'da bulunduktan sonra izin alarak Muğla'ya döndü. Muğla'da bulunduğu sırada 7 Mart 1921 tarihinde öldü. Soyadı Kanunu (1934) çıktıktan sonra ailesi "ÖZTÜRK" soyadını aldı.

BİBLİYOGRAFYA

Osmanlı Arşivi Belgeleri:

BOA, DH.HMŞ, 29/60; BOA, DH.İD, 189/25; BOA, DH.ŞFR, 653/80

TBMM Arşivi Belgeleri:

https://www.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d01/SM_335_1_1.pdf

Seçilmiş Kaynaklar:

TBMM Aza-yı Kırımı Cedveli, s. 21, Ankara, 1337 (1921)

TBMM Albüm Dönem 1, TBMM'nin 25. Yıldönümünü Anış, s. 57, Ankara 1945

TBMM Albümü 1920-1973, s. 57, Ankara 1973

TBMM Albümü 1920-2010, c. 1, s. 59 ve 67, Ankara 2010

Fahri Çoker, *Türk Parlamento Tarihi*, c. 3, s. 35 ve 768, Ankara 1995

Filiz Çolak, "I. TBMM'de Menteşe (Muğla) Mebusları ve Meclisteki Faaliyetleri (1920-1923)", *Yenifikir*, 21 (2018), s. 133-156

AHMET SADETTİN BEY (ÖZSAN)

(d. Muğla 1874, ö. Muğla 1949)

1874 yılında Muğla'da doğdu. Müftüzade Mehmet Nuri Efendi'nin oğludur. İlk ve orta eğitimini Muğla'da tamamladı. 1892 yılında devlet hizmetine girdi. Menteşe (Muğla) Sancağının değişik birimlerinde memur olarak görev yaptı. Son olarak Menteşe (Muğla) Sancağı Maliye Sandık Emanetinde Memur olarak çalıştı. I. Dünya Savaşı'nın (1914-1918) sona ermesi ve Mondros Ateşkes Antlaşması'nın (30 Ekim 1918) imzalanmasından sonra Millî Mücadele'yi desteklemeye başladı. Muğla Müdafaa-i Hukuk Cemiyetinin kurucuları arasında yer aldı. İzmir Redd-i İlhak Kongresi (17-19 Mart 1919) ile Nazilli Kongreleri'ne (Ağustos, Eylül ve Ekim 1919) katıldı. Ankara'da açılması kararlaştırılan TBMM için yapılan seçimlerde milletvekili seçilen Kasım Nuri Bey'in Meclis çalışmalarına katılmadan istifa etmesi üzerine 18 Nisan 1920 tarihinde yapılan yeni seçimde Menteşe (Muğla) Milletvekili seçildi. 15 Mayıs 1920 tarihinde Ankara'ya gelerek TBMM çalışmalarına katıldı. Meclis çalışmaları sırasında İrşad, Defter-i Hakani, İktisat ve Posta-Telgraf komisyonlarında üye olarak görev yaptı. TBMM I. Dönem (1920-1923) milletvekilliği sona erince tekrar aday olmadı. Memleketi olan Muğla'ya döndü. Hayatının kalan kısmını burada geçirdi. Bir daha herhangi bir resmî veya siyasi görev almadı. Gözlerindeki rahatsızlık nedeniyle herhangi bir işle de meşgul olamadı. 1936 yılında ise gözleri tamamen görmez hâle geldi. TBMM I. Dönem (1920-1923) milletvekillerine yardım yapılmasını öngören ve 1941, 1943 ve 1948 yıllarında çıkarılan kanunlar kapsamında kendisine devletten maddi destek tahsis edildi. 9 Temmuz 1949 tarihinde Muğla'da öldü.

BİBLİYOGRAFYA

TBMM Arşivi Belgeleri:

https://www.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d01/SM_339_1_1.pdf

https://www.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d01/SM_340_1_1.pdf

Seçilmiş Kaynaklar:

TBMM Aza-yı Kiramı Cedveli, s. 21, Ankara, 1337 (1921)

TBMM Aza-yı Kiramı Albümü, s. 131, Ankara [1922]

TBMM Albüm Dönem 1, TBMM'nin 25. Yıldönümünü Anış, s. 57, Ankara 1945

TBMM Albümü 1920-1973, s. 57, Ankara 1973

TBMM Albümü 1920-2010, c. 1, s. 51, Ankara 2010

Fahri Çoker, *Türk Parlamento Tarihi*, c. 3, s. 34 ve 761, Ankara 1995

İrşad Sami Yuca, "I. TBMM'nin Yardıma Muhtaç Mebusları Meselesi", *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 9/42 (2016), s. 831-845

Filiz Çolak, "I. TBMM'de Mentеше (Muğla) Mebusları ve Meclisteki Faaliyetleri (1920-1923)", *Yenifikir*, 21 (2018), s. 133-156

MAHMUT NEDİM BEY

(d. Adigey 1880, ö. Hendek 1920)

1880 yılında Kafkasya'nın Adigey bölgesinde doğdu. İslam Bey'in oğludur. Çocuk yaşlarında ailesi ile birlikte Osmanlı topraklarına göç etti. İlk ve orta eğitimini tamamladıktan sonra 1898 yılında İstanbul'da Harbiye Mektebine girdi. Bu okuldan 1901 yılında süvari mülazım-ı sani (teğmen) rütbesiyle mezun oldu. Askerlik kariyeri boyunca sırasıyla mülazım-ı sani-teğmen (1901), mülazım-ı evvel-üstteğmen (1908), yüzbaşı (1911), kolağası-kıdemli yüzbaşı (1914), binbaşı (1916) ve kaymakam-yarbay (1918) rütbelerini aldı. Bu süreçte Edirne, Selanik, Van, Çanakkale, İstanbul ve Erzurum'da değişik kademelerde subay ve komutan olarak görev yaptı. Ayrıca 1911 yılında başladığı Erkan-ı Harbiye Mektebini 1914 yılında bitirdi. Yine bu süreçte Balkan Savaşı (1912-1913) ve I. Dünya Savaşı'nda (1914-1918) pek çok muharebeye katıldı. I. Dünya Savaşı'nın sona ermesi ve Mondros Ateşkes Antlaşması'nın (30 Ekim 1918) imzalanmasından sonra Millî Mücadele'ye destek vermeye başladı. Ankarada açılması kararlaştırılan TBMM için yapılan seçimlerde Menteşe (Muğla) Milletvekili seçildi. Ancak Heyeti Temsiliye tarafından emrindeki kuvvetlerle Düzce bölgesindeki isyanı bastırmakla görevlendirildiği için TBMM çalışmalarına katılamadı. İsyancılarla girdiği bir çatışma sırasında 21 Nisan 1920 tarihinde şehit düştü. Cenazesi Sakarya'nın Hendek ilçesinde defnedildi. 13 Temmuz 1920 tarihinde TBMM tarafından alınan bir kararla kendisine miralay (albay) rütbesi verilerek ailesine de bu rütbe üzerinden maaş bağlandı. Daha sonra 9 Haziran 1920 tarihinde yapılan seçimde yerine Ahmet Tevfik Rüştü Bey Menteşe (Muğla) Milletvekili seçildi. TBMM tarafından 1925 yılında çıkarılan bir kanunla da eşi ve çocuklarına vatani hizmet tertibinden ayrıca aylık tahsis edildi. Soyadı Kanunu (1934) çıktıktan sonra ailesi "HENDEK" soyadını aldı.

BİBLİYOGRAFYA

Cumhuriyet Arşivi Belgeleri:

BCA, 30.18.1.1/13.23.5

TBMM Arşivi Belgeleri:

https://www.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d01/SM_337_1_1.pdf

https://www.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d01/SM_341_1_1.pdf

Seçilmiş Kaynaklar:

TBMM Albüm Dönem 1, TBMM'nin 25. Yıldönümünü Anış, s. 57, Ankara 1945

TBMM Albümü 1920-1973, s. 57, Ankara 1973

TBMM Albümü 1920-2010, c. 1, s. 51, Ankara 2010

Fahri Çoker, *Türk Parlamento Tarihi*, c. 3, s. 35 ve 769-770, Ankara 1995

Cepheden Meclise, s. 88, Ankara 1999

Filiz Çolak, "I. TBMM'de Mentеше (Muğla) Mebusları ve Meclisteki Faaliyetleri (1920-1923)", *Yenifikir*, 21 (2018), s. 133-156

AHMET TEVFİK RÜŞTÜ BEY (ARAS)

(d. Çanakkale 1883, ö. İstanbul 1972)

1883 yılında Çanakkale’de doğdu. Adliye hâkimlerinden Hasan Rüştü Bey’in oğludur. İlk ve orta eğitimini babasının görev değişiklikleri nedeniyle farklı şehirlerde tamamladı. Daha sonra Beyrut’ta Fransız Tıbbiye Mektebine girdi ve bu okuldan 1905 yılında mezun oldu. Ardından Fransa’da tıp tahsiline devam etti. Yurda dönüşünde bir süre İzmir’de Gureba Hastanesinde doktor olarak çalıştı. Ardından sırasıyla Selanik Sıhhiye Müfettişi (1909), Meclis-i Umur-ı Tıbbiye Üyesi (1911), Sıhhiye Müdüriyeti Birinci Müfettişi (1913), Hıfzıssıhha Müdür Muavini (1913), Sıhhiye Teftiş Heyeti Başkanı (1914), Sıhhiye Umumi Müfettişi (1916) ve Sıhhiye Meclis-i Âlisi Üyesi (1918) olarak görev yaptı. I. Dünya Savaşı’nın (1914-1918) sona ermesi ve Mondros Ateşkes Antlaşması’nın (30 Ekim 1918) imzalanmasından sonra Milli Mücadele’ye destek vermeye başladı. Eskişehir ve Afyonkarahisar’daki Kuva-yı Milliye birliklerine katıldı. Daha sonra bir süre İstanbul’da kaldı. Ancak İstanbul’un işgal edilmesi üzerine tekrar Anadolu’ya geçerek Köyceğiz’e gitti. Ankara’da açılması kararlaştırılan TBMM için yapılan seçimlerde milletvekili seçilen ancak Düzcü’de isyancılar tarafından şehit edilen kaymakam (yarbay) Mahmut Nedim Bey’in yerine, 9 Haziran 1920 tarihinde yapılan seçimde Menteşe (Muğla) Milletvekili seçildi. 1 Temmuz 1920 tarihinde Ankara’ya gelerek TBMM çalışmalarına katıldı. Meclis çalışmaları sırasında Sıhhiye-Muavenet-i İctimaiye, Müvazene-i Maliye, Bütçe, Hariciye, Kanun-ı Esasi, Teşkilat-ı Esasiye ve İktisat komisyonlarında üye olarak bulundu. Ayrıca TBMM tarafından Kastamonu İstiklal Mahkemesi (1920-1921) Üyeliği ile görevlendirildi. Bunların dışında TBMM Hükûmetlerinde iki defa (1922 ve 1923) Sağlık Bakanlığına vekâlet etti. TBMM I. Dönem (1920-1923) milletvekilliğinin ardından II. Dönem (1923-1927), III. Dönem (1927-1931), IV. Dönem (1931-1934) ve V. Dönem’de (1935-1938) İzmir Milletvekili olarak TBMM çatısı altında bulunmaya devam etti. Bu süreçte kurulan hükûmetlerde 13 yıl boyunca aralıksız Dışişleri Bakanı (1925-1938) olarak görev yaptı. TBMM V. Dönem (1935-1938) milletvekilliği sona erince yeniden aday olmadı. 1939 yılında Londra Büyükelçiliğine atandı. Bu görevinde iken 1943 yılında emekliye ayrıldı. Demokrat Partinin kuruluşunu (1946) destekledi. 1951 yılında ise İş Bankası Yönetim Kurulu Üyeliğine, 1952 yılında da aynı kurulun başkanlığına getirildi. Bu son görevinden 1960 yılında ayrıldı. Bundan sonraki hayatını İstanbul’da geçirdi. Bir daha herhangi bir resmî veya siyasi görev almadı. 5 Ocak 1972 tarihinde İstanbul’da öldü.

BİBLİYOGRAFYA

Osmanlı Arşivi Belgeleri:

BOA, DH.MUİ, 26/38; BOA, DH.MUİ, 81/14; BOA, DH.MUİ, 98/33; BOA, DH.İD, 48/12; BOA, DH.İD, 50/68; BOA, İ.DH, 1512/70; BOA, DH.ŞFR, 64/111; BOA, DH.ŞFR, 69/153; BOA, İ.DUİT, 60/13; BOA, İ.DUİT, 60/14; BOA, ŞD, 1264/2; BOA, MV, 249/171; BOA, İ.DUİT, 122/33; BOA, BEO, 4536/340156; BOA, DH.İUM, 20/14

Cumhuriyet Arşivi Belgeleri:

BCA, 30.10.0.0/1.3.15; BCA, 30.10.0.0/5.28.43; BCA, 30.10.0.0/75.497.14; BCA, 30.10.0.0/79.524.18; BCA, 30.10.0.0/85.113.20; BCA, 30.10.0.0/127.823.9; BCA, 30.10.0.0/129.6.18; BCA, 30.10.0.0/129.926.20; BCA, 30.10.0.0/256.722.1; BCA, 30.18.1.1/4.31.12; BCA, 30.18.1.1/7.61.19; BCA, 30.18.1.1/12.63.14; BCA, 30.18.1.2/49.76.13; BCA, 30.18.1.2/53.30.7; BCA, 30.18.1.2/71.1.2; BCA, 30.18.1.2/76.60.11; BCA, 30.18.1.2/82.16.19; BCA, 30.18.1.2/85.113.20

TBMM Arşivi Belgeleri:

https://www.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d01/SM_339_1_1.pdf

https://www.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d01/SM_341_1_1.pdf

https://www.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d02/SM_341_1_2.pdf

Seçilmiş Kaynaklar:

TBMM Aza-yı Kiramu Cedveli, s. 21, Ankara, 1337 (1921)

TBMM Aza-yı Kiramu Albümü, s. 131, Ankara [1922]

TBMM Albüm Dönem 1, TBMM'nin 25. Yıldönümünü Anış, s. 56, Ankara 1945

TBMM Albümü 1920-1973, s. 56, Ankara 1973

TBMM Albümü 1920-2010, c. 1, s. 51, 67, 102, 155, 207 ve 265, Ankara 2010

Fahri Çoker, *Türk Parlamento Tarihi*, c. 3, s. 34 ve 762-764, Ankara 1995

Melih Tinal, "TBMM Birinci Döneminde Doktor Milletvekilleri", *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi (JISR)*, 2/6 (2009), s. 617-627

Filiz Çolak, "I. TBMM'de Mentеше (Muğla) Mebusları ve Meclisteki Faaliyetleri (1920-1923)", *Yenifikir*, 21 (2018), s. 133-156

EMİN KAMİLİ BEY

(d. ?, ö. ?)

Doğum tarihi ve yeri tespit edilemedi. Muğla eşrafından Zorbazzade Feyzullah Efendi'nin oğludur. Uzun yıllar boyunca tarım ve ticaret işleriyle meşgul oldu. I. Dünya Savaşı'nın (1914-1918) sona ermesi ve Mondros Ateşkes Antlaşması'nın (30 Ekim 1918) imzalanmasından sonra Millî Mücadele'ye destek vermeye başladı. İzmir'in Yunanlılar tarafından işgal edilmesi (15 Mayıs 1919) üzerine Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti kurucuları arasında yer aldı. Ankara'da açılması kararlaştırılan TBMM için yapılan seçimlerde Menteşe (Muğla) Milletvekili seçilen Mesut Efendi'nin Meclis çalışmalarına katılmadan istifa etmesi üzerine 18 Nisan 1920 tarihinde yeniden yapılan seçimde Menteşe (Muğla) Milletvekilliğine seçildi. Ancak milletvekili seçilmesine rağmen Ankara'ya gelmedi ve Meclis çalışmalarına katılmadı. 5 Haziran 1920 tarihinde milletvekilliğinden istifa etti. Daha sonra yerine Hamza Hayati Bey Menteşe (Muğla) Milletvekilliğine seçildi. Emin Kamili Bey'in bundan sonraki hayatına dair herhangi bir malumat elde edilemedi.

BİBLİYOGRAFYA

TBMM Arşivi Belgeleri:

https://www.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d01/SM_335_1_1.pdf

https://www.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d01/SM_339_1_1.pdf

Seçilmiş Kaynaklar:

TBMM Albüm Dönem 1, TBMM'nin 25. Yıldönümünü Anış, s. 56, Ankara 1945

TBMM Albümü 1920-1973, s. 56, Ankara 1973

TBMM Albümü 1920-2010, c. 1, s. 50 ve 67, Ankara 2010

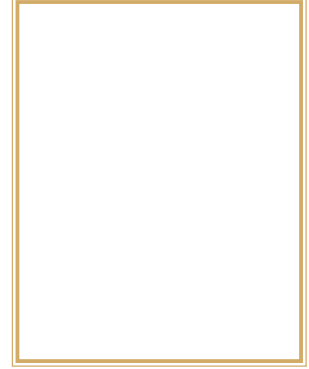
Fahri Çoker, *Türk Parlamento Tarihi*, c. 3, s. 34 ve 765, Ankara 1995

Filiz Çolak, "I. TBMM'de Mentеше (Muğla) Mebusları ve Meclisteki Faaliyetleri (1920-1923)", *Yenifikir*, 21 (2018), s. 133-156

HACI AHMET BEY

(d. ?, ö. ?)

Doğum tarihi, doğum yeri ve ailesi ile Osmanlı Dönemi'ndeki hayatı ve kariyeri hakkında malumat bulunamadı. I. Dünya Savaşı'nın (1914-1918) sona ermesi ve Mondros Ateşkes Antlaşması'nın (30 Ekim 1918) imzalanmasından sonra Millî Mücadele'ye destek vermeye başladı. Ankara'da açılması kararlaştırılan TBMM için yapılan seçimlerde Menteşe (Muğla) Milletvekili seçildi. Ancak seçildiği hâlde TBMM çalışmalarına katılmadan milletvekilliğinden istifa etti. Bundan sonraki hayatı hakkında da herhangi bir bilgi elde edilemedi.

BİBLİYOGRAFYA

Seçilmiş Kaynaklar:

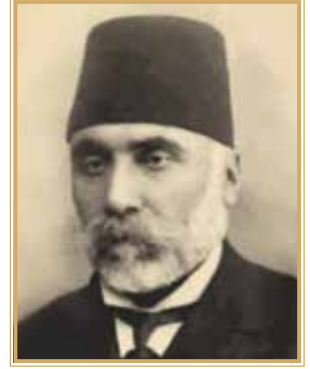
TBMM Albüm Dönem 1, TBMM'nin 25. Yıldönümünü Anış, s. 56, Ankara 1945

TBMM Albümü 1920-1973, s. 56, Ankara 1973

TBMM Albümü 1920-2010, c. 1, s. 50 ve 67, Ankara 2010

Fahri Çoker, *Türk Parlamento Tarihi*, c. 3, s. 35, Ankara 1995

Filiz Çolak, "I. TBMM'de Mentеше (Muğla) Mebusları ve Meclisteki Faaliyetleri (1920-1923)", *Yenifikir*, 21 (2018), s. 133-156

KASIM NURİ BEY

(d. ?, ö. ?)

Doğum tarihi, doğum yeri ve ailesi ile Osmanlı Dönemi'ndeki hayatı ve kariyeri hakkında malumat bulunamadı. I. Dünya Savaşı'nın (1914-1918) sona ermesi ve Mondros Ateşkes Antlaşması'nın (30 Ekim 1918) imzalanmasından sonra Millî Mücadele'ye destek vermeye başladı. Ankara'da açılması kararlaştırılan TBMM için yapılan seçimlerde Menteşe (Muğla) Milletvekili seçildi. Ancak seçildiği hâlde TBMM çalışmalarına katılmadan milletvekilliğinden istifa etti. 18 Nisan 1920 tarihinde yeniden yapılan seçimde yerine Ahmet Sadettin Bey Menteşe (Muğla) Milletvekili seçildi. Bundan sonraki hayatı hakkında da herhangi bir bilgi elde edilemedi.

BİBLİYOGRAFYA

Seçilmiş Kaynaklar:

TBMM Albüm Dönem 1, TBMM'nin 25. Yıldönümünü Anış, s. 57, Ankara 1945

TBMM Albümü 1920-1973, s. 57, Ankara 1973

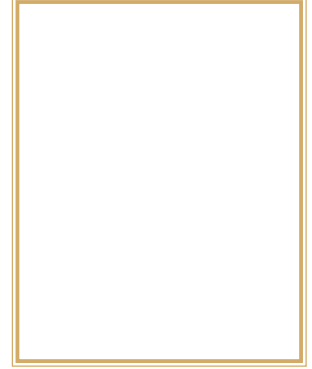
TBMM Albümü 1920-2010, c. 1, s. 50 ve 67, Ankara 2010

Fahri Çoker, *Türk Parlamento Tarihi*, c. 3, s. 35, Ankara 1995

Filiz Çolak, "I. TBMM'de Mentеше (Muğla) Mebusları ve Meclisteki Faaliyetleri (1920-1923)", *Yenifikir*, 21 (2018), s. 133-156

MESUT EFENDİ

(d. ?, ö. ?)

Doğum tarihi, doğum yeri, ailesi ve Osmanlı Dönemi'ndeki hayatı hakkında herhangi bir bilgi tespit edilemedi. I. Dünya Savaşı'nın (1914-1918) sona ermesi ve Mondros Ateşkes Antlaşması'nın (30 Ekim 1918) imzalanmasından sonra Millî Mücadele'ye destek vermeye başladı. Son olarak Ankara İstinaf Mahkemesi Üyeliği görevinde bulundu. Ankara'da açılması kararlaştırılan TBMM için yapılan seçimlerde Menteşe (Muğla) Milletvekili seçildi. Ancak Meclis çalışmalarına katılmadan milletvekilliğinden istifa etti. 18 Nisan 1920 tarihinde yeniden yapılan seçimde yerine Emin Kamili Bey Menteşe (Muğla) Milletvekili seçildi. Mesut Efendi'nin bundan sonraki hayatına dair herhangi bir malumat elde edilemedi.

BİBLİYOGRAFYA

Seçilmiş Kaynaklar:

TBMM Albüm Dönem 1, TBMM'nin 25. Yıldönümünü Anış, s. 57, Ankara 1945

TBMM Albümü 1920-1973, s. 57, Ankara 1973

TBMM Albümü 1920-2010, c. 1, s. 51 ve 67, Ankara 2010

Fahri Çoker, *Türk Parlamento Tarihi*, c. 3, s. 35, Ankara 1995

Filiz Çolak, "I. TBMM'de Mentеше (Muğla) Mebusları ve Meclisteki Faaliyetleri (1920-1923)", *Yenifikir*, 21 (2018), s. 133-156

MERSİN

TBMM

MEHMET EMİN BEY (İNANKUR)

(d. Silifke 1875, ö. Mersin 1944)

Literatürde doğum yılı 1876 olarak gösterilmişse de TBMM Arşivi tercüme-i hal varakasında hicri 1292 yılında (miladi 1875) doğduğu ifade edilmektedir. Günümüzde Mersin'in Silifke ilçesine bağlı Seyranlık köyünde doğmuştur. Zeynelzade Hacı Ali Efendi'nin oğludur. İlk ve orta eğitimini Silifke'de tamamladı. Daha sonra medrese tahsili gördü. Uzun yıllar tarım ve ticaret işleriyle meşgul oldu. Ayrıca İçel (Silifke) Sancağı İdare Meclisi Üyeliği ve Adana Vilayeti İdare Meclisi Üyeliği görevlerinde bulundu. 1904-1907 yılları arasında ise Silifke Belediye Başkanlığı yaptı. Osmanlı Mebusan Meclisi V. Dönem'de (1914-1918) İçel (Silifke) Mebusu seçildi. Son olarak 1918 yılında İçel (Silifke) Sancağı Maarif Müfettişliğine getirildi. I. Dünya Savaşı'nın (1914-1918) sona ermesi ve Mondros Ateşkes Antlaşması'nın (30 Ekim 1918) imzalanmasından sonra Millî Mücadele'ye destek vermeye başladı. Ankara'da açılması kararlaştırılan TBMM için yapılan seçimlerde Mersin Milletvekili seçildi. Ancak Milletvekili seçildiği hâlde Ankara'ya gitmedi ve 6 Temmuz 1920 tarihinde milletvekilliğinden istifa etti. Yerine Hüseyin Hüsnü Bey seçildi. Mehmet Emin Bey, Silifke'de kalarak kendi işleriyle meşgul olmaya devam etti. Daha sonra TBMM II. Dönem'de (1923-1927) yeniden İçel (Silifke) Milletvekili seçildi. Ardından III. Dönem (1927-1931) ve IV. Dönem'de (1931-1934) İçel (Silifke) Milletvekili; V. Dönem (1935-1938), VI. Dönem (1939-1943) ve VII. Dönem'de (1943-1946) ise İçel (Mersin) Milletvekili olarak TBMM çatısı altında bulunmaya devam etti. TBMM VII. Dönem (1943-1946) milletvekilliği devam ettiği sırada 30 Eylül 1944 tarihinde Mersin'de öldü.

BİBLİYOGRAFYA

Osmanlı Arşivi Belgeleri:

BOA, DH.MKT, 1013/31; BOA, DH.MKT, 1138/23; BOA, DH.MTV, 66/1; BOA, DH.ŞFR, 480/125

Cumhuriyet Arşivi Belgeleri:

BCA, 30.10.0.0/6.32.38; BCA, 30.10.0.0/75.492.12; BCA, 30.10.0.0/76.499.16; BCA, 30.10.0.0/195.333.22; BCA, 490.1.0.0/234.926.1; BCA, 490.1.0.0/660.205.1

TBMM Arşivi Belgeleri:

https://www.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d01/SM_343_1_1.pdf

https://www.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d02/SM_521_1_2.pdf

https://www.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d03/HT_521_1_3.pdf

Seçilmiş Kaynaklar:

TBMM Albüm Dönem 1, TBMM'nin 25. Yıldönümünü Anış, s. 58, Ankara 1945

TBMM Albümü 1920-1973, s. 58, Ankara 1973

TBMM Albümü 1920-2010, c. 1, s. 51, 67, 98, 151, 203, 262, 329 ve 397, Ankara 2010

Fahri Çoker, *Türk Parlamento Tarihi*, c. 3, s. 35, Ankara 1995

Mehmet Pınar, *Cumhuriyet Dönemi'nde Mersin ve İçel'de Siyasi Hayat (1923-1950)*, İstanbul 2018

MUHTAR İHSAN FİKRİ BEY

(d. Muş 1876, ö. Adana 1930)

1876 yılında Muş'ta doğdu. Cizrelizade Mustafa Rıza Bey'in oğludur. İlk ve orta eğitimini Muş'ta tamamladı. Uzun yıllar ailesinin sahip olduğu topraklarda tarım ve hayvancılık işleriyle meşgul oldu. 1896 yılında dönemin padişahı II. Abdülhamit idaresi aleyhine eylemlerde bulunması nedeniyle Diyarbakır'a sürgün edildi. Daha sonra sürgün yeri önce Payas, ardından da Adana olarak değiştirildi. Meşrutiyet'in yeniden ilanından (1908) sonra çıkan genel afla sürgün cezası kaldırıldı. Adana'da kalarak tarım ve ticaret işleriyle meşgul olmaya başladı. Adana'da bir matbaa kurarak "İtidal" adlı bir gazete çıkarmaya başladı. Daha sonra 1909 yılında yaşanan Adana Hadisesi'nde dahil olduğu iddiasıyla tutuklandı. Yapılan yargılama sonucu 1910 yılında Konya'ya sürgün edildi. İki yıl sürgünde kaldıktan sonra tekrar Adana'ya döndü. Yine tarım ve ticaret işleriyle meşgul olmaya devam etti. 1918 yılında Adana Vilayeti İdare Meclisi Üyeliğine seçildi. I. Dünya Savaşı'nın (1914-1918) sona ermesi ve Mondros Ateşkes Antlaşması'nın (30 Ekim 1918) imzalanmasından sonra Millî Mücadele'ye destek vermeye başladı. Adana Müdafaa-i Hukuk Cemiyetine katıldı ve Fransız işgaline karşı Kuva-yı Milliye birlikleri içerisinde çatışmalara katıldı. Bu sırada Ankara'da açılması kararlaştırılan TBMM için yapılan seçimlerde Mersin Milletvekili seçildi. 9 Mayıs 1920 tarihinde Ankara'ya gelerek TBMM çalışmalarına katıldı. Ancak kısa bir süre sonra TBMM Başkanlığından izin alarak Adana bölgesine geri döndü ve Fransızlara karşı verilen mücadeleye tekrar katıldı. Fransızlarla TBMM Hükûmeti arasında imzalanan Ankara Antlaşması'na (20 Ekim 1921) kadar bölgede kaldı. Ardından Ankara'ya gelerek yeniden Meclis çalışmalarına katıldı. 1922 yılında TBMM tarafından Trabzon'a gönderilen soruşturma heyetinde görev aldı. TBMM I. Dönem (1920-1923) milletvekilliği sona erince tekrar aday olmadı. Adana'ya döndü. Hayatının kalan kısmını burada geçirdi. Bir daha herhangi bir resmî veya siyasi görev almadı. 23 Temmuz 1930 tarihinde Adana'da öldü. Soyadı Kanunu (1934) çıktıktan sonra ailesi "GÜCÜM" soyadını aldı.

BİBLİYOGRAFYA

Osmanlı Arşivi Belgeleri:

BOA, DH.MKT, 2236/3; BOA, DH.MKT, 2266/111; BOA, DH.MKT, 2305/109; BOA, DH.MKT, 2348/76; BOA, BEO, 1361/102021; BOA, BEO, 1377/103235; BOA, BEO, 1399/104851; BOA, BEO, 1416/106170; BOA, ZB, 619/51; BOA, DH.MKT, 1282/78; BOA, DH.MKT, 2812/14; BOA, DH.MKT, 2822/28; BOA, BEO, 3580/268490; BOA, DH.MKT, 2872/68; DH.MKT, 2873/58; BOA, DH.MKT, 2875/15; BOA, MV, 129/72; BOA, DH.MKT, 2909/26; BOA, BEO, 3626/271945; BOA, BEO, 3650/273706; BOA, DH.MUI, 23/21; BOA, DH.MUI, 24/8; BOA, DH.EUM.THR, 32/35; BOA, DH.İ.UM, 12-1/2-29; BOA, DH.İ.UM, 12-1/2-63

Seçilmiş Kaynaklar:

TBMM Aza-yı Kiramı Cedveli, s. 20, Ankara, 1337 (1921)

TBMM Aza-yı Kiramı Albümü, s. 127, Ankara [1922]

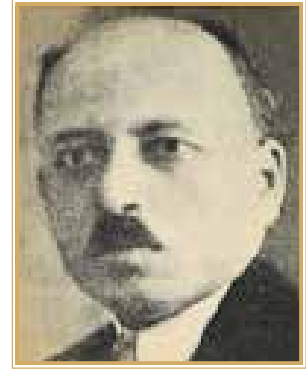
TBMM Albüm Dönem 1, TBMM'nin 25. Yıldönümünü Anış, s. 58, Ankara 1945

TBMM Albümü 1920-1973, s. 58, Ankara 1973

TBMM Albümü 1920-2010, c. 1, s. 52, Ankara 2010

Fahri Çoker, *Türk Parlamento Tarihi*, c. 3, s. 35 ve 786-787, Ankara 1995

Mehmet Pınar, *Cumhuriyet Döneminde Mersin ve İçel'de Siyasi Hayat (1923-1950)*, İstanbul 2018

HÜSEYİN HÜSNÜ BEY (KONAY)

(d. Konya 1878, ö. Ankara 1954)

1878 yılında Konya'da doğdu. Serdarzade Mustafa Rıfkı Bey'in oğludur. İlk ve orta eğitimini Konya'da tamamladı. Daha sonra 1898 yılında İstanbul'da Harbiye Mektebine girdi. Bu okuldan 1901 yılında piyade mülazım-ı sani (teğmen) rütbesiyle mezun oldu. Askerlik kariyeri boyunca mülazım-ı sani-teğmen (1901), mülazım-ı evvel-üstteğmen (1903), yüzbaşı (1905), kolağası-kıdemli yüzbaşı (1915) ve binbaşı (1918) rütbelerini aldı. Bu süreçte Selanik, İştîp (Stip), Serez (Serres), Osmaniye (Pehcevo, Kuzey Makedonya), Bingazi, Priştine, Gelibolu, Dimetoka, Dedeğaç, İskeçe, İstanbul, Köprülü (Veles), Aydın, Bandırma ve İzmir'de değişik kademelerde subay ve komutan olarak görev yaptı. Balkan Savaşı (1912-1913) ile I. Dünya Savaşı'nın (1914-1918) çeşitli cephelerinde görev aldı. Son olarak 1919 yılı başlarında İzmir Merkez Komutanlığına atandı. İzmir'in Yunanlılar tarafından işgali (15 Mayıs 1919) üzerine Akhisar ve Konya'da Kuva-yı Milliye faaliyetlerine katıldı. Bu sırada Ankara'da açılması kararlaştırılan TBMM için yapılan seçimlerde Mersin Milletvekili seçilen fakat Ankara'ya gelmeyerek 6 Temmuz 1920 tarihinde milletvekilliğinden istifa eden Hafız Emin Efendi'nin yerine Mersin Milletvekili seçildi. 1920 yılı Eylül ayında Ankara'ya gelerek TBMM çalışmalarına katıldı. Ancak TBMM tarafından yapılan inceleme sonucunda Hafız Emin Efendi'nin yerine seçilen kişinin Yusuf Ziya Bey olduğu anlaşıldı. Bunun üzerine 27 Ekim 1920'de milletvekilliği düşürüldü ve aynı gün Yusuf Ziya Bey, Mersin Milletvekili olarak TBMM çalışmalarına katıldı. TBMM I. Dönem (1920-1923) milletvekilliği bu şekilde sona erdikten sonra Hüseyin Hüsnü Bey, Kurtuluş Savaşı yılları boyunca İstanbul ve Kocaeli'den Anadolu'ya silah sevkiyatı işlerinde görev yaptı. Bu sırada geçirdiği bir kaza sonucu yaralandı ve Ankara'ya döndü. Bir süre ticaret işleriyle meşgul oldu. 1923 yılında ise binbaşı rütbesiyle askerlik mesleğinden emekli oldu. Ancak Kurtuluş Savaşı'ndaki hizmetleri gözönünde tutularak emeklilik rütbesi 1925 yılında kaymakam (yarbay) olarak düzeltildi. Daha sonra TBMM III. Dönem'de (1927-1931) Konya Milletvekili; IV. Dönem (1931-1934) ve V. Dönem'de (1935-1938) ise Tokat Milletvekili olarak TBMM çatısı altında bulundu. Milletvekilliği sona erince bir daha aday olmadı. Ankara'ya yerleşti. Hayatının kalan kısmını burada geçirdi. Bir daha herhangi bir resmî veya siyasi görev almadı. 9 Eylül 1954 tarihinde Ankara'da öldü.

BİBLİYOGRAFYA

Osmanlı Arşivi Belgeleri:

BOA, İ.TAL, 378/4

Cumhuriyet Arşivi Belgeleri:

BCA, 30.10.0.0/75.492.12; BCA, 490.1.0.0/235.932.1

TBMM Arşivi Belgeleri:

https://www.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d03/SM_345_1_3.pdf

https://www.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d04/SM_345_1_4.pdf

Seçilmiş Kaynaklar:

TBMM Albüm Dönem 1, TBMM'nin 25. Yıldönümünü Anış, s. 58, Ankara 1945

TBMM Albümü 1920-1973, s. 58, Ankara 1973

TBMM Albümü 1920-2010, c. 1, s. 51, 67, 159, 224 ve 289, Ankara 2010

Fahri Çoker, *Türk Parlamento Tarihi*, c. 3, s. 39 ve 784-785, Ankara 1995

Cepheden Meclise, s. 107, Ankara 1999

Mehmet Pınar, *Cumhuriyet Dönemi'nde Mersin ve İçel'de Siyasi Hayat (1923-1950)*, İstanbul 2018

FAHRETTİN BEY / PAŞA (ALTAY)

(d. İşkodra 1880, ö. İstanbul 1974)

1880 yılında günümüzde Arnavutluk sınırları içerisinde kalan İşkodra'da doğdu. Miralay (Albay) İsmail Bey'in oğludur. İlk ve orta eğitimini Erzincan ve Erzurum'da tamamladı. Daha sonra 1897 yılında İstanbul'da Harbiye Mektebine girdi. Bu okuldan 1900 yılında piyade mülazım-ı sani (teğmen) rütbesiyle mezun oldu. Ardından kurmay sınıfına seçilerek Erkan-ı Harbiye Mektebine girdi. Bu okulu ise 1902 yılında yüzbaşı rütbesiyle bitirdi. Askerlik kariyeri boyunca sırasıyla mülazım-ı sani-teğmen (1900), mülazım-ı evvel-üsteğmen (1901), yüzbaşı (1902), kolağası-kıdemli yüzbaşı (1905), binbaşı (1909), kaymakam-yarbay (1914), miralay-albay (1915), mirliva-tümgeneral (1921), ferik-korgeneral (1922) ve birinci ferik-orgeneral (1924) rütbelerini aldı. Bu süreçte Erzincan, Diyarbakır, Van, Dersim (Tunceli), İstanbul, Çanakkale, Galiçya, Kudüs, Gelibolu, Adana ve Konya'da değişik kademelerde subay ve komutan olarak görev yaptı. Balkan Savaşı (1912-1913) ile I. Dünya Savaşı'nın (1914-1918) değişik cephelerinde görev aldı. Ayrıca 1915 yılında bir süre Harbiye Nezareti Müsteşar Yardımcılığı görevinde bulundu. Mondros Ateşkes Antlaşması'nın (30 Ekim 1918) imzalanmasından sonra 1919 yılında Konya'daki On İkinci Kolordu Komutanlığına atandı. Konya'daki görevine başlamasından sonra Millî Mücadele'ye destek vermeye başladı. Bu sırada Ankara'da açılması kararlaştırılan TBMM için yapılan seçimlerde Mersin Milletvekili seçildi. 15 Mayıs 1920 tarihinde Ankara'ya geldi ve TBMM çalışmalarına katıldı. Fakat kısa bir süre sonra izinli sayılarak Konya'daki görevine döndü. Bu arada İstanbul Hükümeti tarafından gıyabında idam cezasına çarptırıldı (25 Haziran 1920). Daha sonra Yunan ilerleyişine karşı emrindeki kolordu ile Afyonkarahisar ve Dumlupınar'da çarpışmalara katıldı (1920). Aynı yıl Konya'da çıkan TBMM karşıtı isyanı bastırdı. Ardından İkinci İnönü Savaşı (Mart-Nisan 1921) ile Sakarya Meydan Savaşı'na (Ağustos-Eylül 1921) katıldı. Gösterdiği başarılar nedeniyle TBMM tarafından kendisine mirliva (tümgeneral) rütbesi verildi (13 Eylül 1921). 1922 yılında ise Büyük Taarruz'da Süvari Kolordusu Komutanı olarak görev yaptı. İzmir'in kurtarılmasından (9 Eylül 1922) sonra TBMM tarafından ferik (korgeneral) rütbesine terfi ettirildi (12 Eylül 1922). TBMM I. Dönem (1920-1923) milletvekilliğinin ardından II. Dönem'de (1923-1927) İzmir Milletvekili olarak TBMM çatısı altında bulunmaya

devam etti. Bu dönemde askerlik görevini tercih ederek 1924 yılında milletvekilliğinden ayrıldı. Sırasıyla İkinci Ordu Komutanı (1924), Birinci Ordu Komutanı (1933) ve Yüksek Askerî Şura Üyesi (1943) olarak görev yaptı. Bu süreçte 1926 yılında birinci ferik (orgeneral) rütbesine terfi ettirildi. 1945 yılında orgeneral rütbesiyle askerlikten emekliye ayrıldı. Ardından TBMM VIII. Dönem'de (1946-1950) Burdur Milletvekili seçildi. Bu dönem milletvekilliği sona erince tekrar aday olmadı. İstanbul'a yerleşti. Hayatının kalan kısmını burada geçirdi. Bir daha herhangi bir resmî veya siyasi görev almadı. 26 Ekim 1974 tarihinde İstanbul'da öldü.

BİBLİYOGRAFYA

Osmanlı Arşivi Belgeleri:

BOA, İ.HB, 172/67; BOA, İ.HB, 174/66; BOA, İ.DUİT, 74/64; BOA, İ.DUİT, 158/67

Cumhuriyet Arşivi Belgeleri:

BCA, 30.18.1.2/46.41.11; BCA, 30.18.1.2/48.62.11; BCA, 30.11.1.0/176.17.19; BCA, 490.1.0.0/434.1803.4

TBMM Arşivi Belgeleri:

https://www.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d02/SM_344_1_2.pdf

https://www.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d08/SM_344_1_8.pdf

Seçilmiş Kaynaklar:

TBMM Aza-yı Kiramı Cedveli, s. 20, Ankara, 1337 (1921)

TBMM Aza-yı Kiramı Albümü, s. 127, Ankara [1922]

TBMM Albüm Dönem 1, TBMM'nin 25. Yıldönümünü Anış, s. 58, Ankara 1945

TBMM Albümü 1920-1973, s. 58, Ankara 1973

TBMM Albümü 1920-2010, c. 1, s. 51, 101 ve 456, Ankara 2010

Fahri Çoker, *Türk Parlamento Tarihi*, c. 3, s. 39 ve 775-778, Ankara 1995

Türk İstiklal Harbi'ne Katılan Tümen ve Daha Üst Kademelerdeki Komutanların Biyografileri, s. 113-115, Ankara 1989

Cepheden Meclise, s. 56, Ankara 1999

Fahrettin Altay, *Görüp İşittiklerim, 10 Yıl Savaş ve Sonrası (1912-1922)*, Ankara 1970

Mehmet Pınar, *Cumhuriyet Dönemi'nde Mersin ve İçel'de Siyasi Hayat (1923-1950)*, İstanbul 2018

HÜSEYİN SALAHATTİN BEY (KÖSEOĞLU)

(d. İstanbul 1882, ö. İstanbul 1949)

1882 yılında İstanbul'da doğdu. Ahmet Vehbi Bey'in oğludur. İlk ve orta eğitimini İstanbul'da tamamladı. Ardından 1896 yılında İstanbul'da Harbiye Mektebine girdi. Bu okuldan 1898 yılında piyade mülazım-ı sani (teğmen) rütbesiyle mezun oldu. Ardından Erkan-ı Harbiye Mektebine girdi. Bu okulu ise 1902 yılında kurmay subay olarak yüzbaşı rütbesiyle bitirdi. Askerlik kariyeri boyunca sırasıyla mülazım-ı sani-teğmen (1898), mülazım-ı evvel-üsteğmen (1899), yüzbaşı (1902), kolağası-kıdemli yüzbaşı (1904), binbaşı (1907), kaymakam-yarbay (1914) ve miralay-albay (1915) rütbelerini aldı. Bu süreçte Beyrut, Mersin, Halep, Aydın, İstanbul, Serez (Serres), Havran, Erzurum ve Sivas'ta çeşitli kıta ve kurumlarda subay olarak görev yaptı. Ayrıca 1908-1909 yıllarında Atina Sefareti'ne askerî ataşe olarak atandı. Balkan Savaşı (1912-1913) ile I. Dünya Savaşı'nın (1914-1918) değişik cephelerinde görev yaptı. Mondros Ateşkes Antlaşması'nın (30 Ekim 1918) imzalanmasından sonra önce İstanbul'da Harbiye Dairesi Başkanlığına ve sonra da Sivas'taki Üçüncü Kolordu Komutanlığına atandı. Sivas'taki görevine başlamasının ardından Millî Mücadele'yi destekledi. Sivas Kongresi'ne (4-11 Eylül 1919) temsilci olarak katıldı. Ardından Ankara'da açılması kararlaştırılan TBMM için yapılan seçimlerde Mersin Milletvekili seçildi. Sivas'taki görevi nedeniyle Ankara'ya 8 Aralık 1920 tarihinde gelebildi ve TBMM çalışmalarına katıldı. Bu arada İstanbul Hükûmeti tarafından gıyabında idam cezasına çarptırıldı (25 Haziran 1920). Meclis çalışmaları sırasında Müdafaa-i Milliye, Hariciye, Müvazene-i Maliye, Bütçe ve Divan-ı Muhasebat komisyonlarında üye olarak görev yaptı. TBMM milletvekilleri arasında yaşanan ayrışmadan sonra muhalefeti temsil eden İkinci Grup'ta yer aldı. TBMM I. Dönem (1920-1923) milletvekilliği sona erince tekrar aday olmadı. Yeniden orduda görev istemesine rağmen 1923 yılında askerlikten miralay (albay) rütbesiyle emekli edildi. Ardından İstanbul'a yerleşti. 1926 yılında Mustafa Kemal Paşa'ya suikast girişimi ile ilgisi olduğu iddiasıyla tutuklandı. Ankara İstiklal Mahkemesinde yapılan yargılama sonucu beraat etti. Daha sonra İstanbul Elektrik Şirketi (1928) ile İETT'de (1930) memur olarak çalıştı. İlerleyen yıllarda İETT'de değişik kademelerde yöneticilik

görevinde bulundu. Son olarak 1939 yılında İETT Teftiş Kurulu Başkanlığına getirildi. Bu son görevinde iken 1946 yılında emekli oldu. 6 Ekim 1949 tarihinde İstanbul'da öldü.

BİBLİYOGRAFYA

Osmanlı Arşivi Belgeleri:

BOA, İ.TAL, 507/12; BOA, İ.HB, 171/33; BOA, İ.DUİT, 157/25; BOA, İ.DUİT, 158/109; BOA, İ.DUİT, 13/30

Cumhuriyet Arşivi Belgeleri:

BCA, 30.10.0.0/5.28.21; BCA, 30.10.0.0/5.28.26; BCA, 30.10.0.0/83.545.1

Seçilmiş Kaynaklar:

TBMM Aza-yı Kiramı Cedveli, s. 20, Ankara, 1337 (1921)

TBMM Aza-yı Kiramı Albümü, s. 126, Ankara [1922]

TBMM Albüm Dönem 1, TBMM'nin 25. Yıldönümünü Anış, s. 50, Ankara 1945

TBMM Albümü 1920-1973, s. 50, Ankara 1973

TBMM Albümü 1920-2010, c. 1, s. 52, Ankara 2010

Fahri Çoker, *Türk Parlamento Tarihi*, c. 3, s. 35 ve 779-781, Ankara 1995

Cepheden Meclise, s. 74-75, Ankara 1999

Mehmet Pınar, *Cumhuriyet Döneminde Mersin ve İçel'de Siyasi Hayat (1923-1950)*, İstanbul 2018

İSMAİL SAFA BEY (ÖZLER)

(d. Adana 1885, ö. Adana 1940)

1885 yılında Adana'da doğdu. Adana eşrafından Ali Ağa'nın oğludur. İlk ve orta eğitimini Adana'da tamamladı. Ardından İstanbul'da Mülkiye Mektebine girdi. Bu okuldan 1908 yılında mezun oldu. Aynı yıl Adana Vilayeti Maiyet Memuru olarak devlet hizmetine girdi. Ardından 1909 yılında Suriye Vilayeti Maiyet Memurluğuna atandı. 1910 yılında bu görevinden istifa etti ve öğretmenlik mesleğine geçti. Sırasıyla Şam İdadisi Öğretmeni (1910) ve Adana İdadisi Öğretmeni (1911) olarak görev yaptı. 1913 yılında ise hem öğretmenlikten hem de devlet memurluğundan istifa ederek ayrıldı. "Turan" ve "Gülşen-i Ümid" adlarını taşıyan özel okulları kurdu. Bu okullarda idarecilik ve öğretmenlik yaptı. I. Dünya Savaşı'nın (1914-1918) başlaması üzerine yedek subay olarak silah altına alındı. Savaş yılları boyunca değişik cephelerde görev yaptı. Mondros Ateşkes Antlaşması'nın (30 Ekim 1918) imzalanmasından sonra ordudan terhis edildi ve Adana'daki okullarında idarecilik ve öğretmenlik görevlerine geri döndü. 1919 yılında Adana'nın Fransızlar tarafından işgali üzerine okullarını kapatarak Pozantı'daki Müdafaa-i Milliye Cemiyetine katıldı ve cemiyetin başkanlığını üstlendi. Bu sırada Ankara'da açılması kararlaştırılan TBMM için yapılan seçimlerde hem İçel (Silifke) ve hem de Mersin Milletvekili seçildi. Mersin milletvekilliğini tercih ederek 9 Mayıs 1920 tarihinde Ankara'ya geldi ve TBMM çalışmalarına katıldı. Ancak kısa bir süre sonra TBMM Başkanlığından izin alarak Adana bölgesine geri döndü ve Fransızlara karşı verilen mücadeleye tekrar katıldı. Fransızlarla TBMM Hükûmeti arasında imzalanan Ankara Antlaşması'na (20 Ekim 1921) kadar bölgede kaldı. Ardından Ankara'ya gelerek yeniden Meclis çalışmalarına katıldı. Mecliste Müvazene-i Maliye, Bütçe, Dahiliye ve Hariciye komisyonlarında üye olarak bulundu. Ayrıca TBMM hükûmetlerinde İçişleri Bakanı Vekili (1922), Adalet Bakanı Vekili (1922) ve Eğitim Bakanı (1922-1923) olarak görev yaptı. TBMM I. Dönem (1920-1923) milletvekilliğinin ardından II. Dönem'de (1923-1927) Adana Milletvekili olarak TBMM çatısı altında bulunmaya devam etti. Bu dönemdeki hükûmetlerde de Eğitim Bakanı (1923-1924) olarak görev yaptı. Dönem sonunda tekrar milletvekili adayı olmadı. Memleketi Adana'ya dönerek kendi işleriyle

meşgul oldu. Ayrıca Adana'da CHP İl Örgütünde görev aldı. Bir süre de Adana Halkevi Başkanlığında bulundu. TBMM VI. Dönem'de (1939-1943) yeniden Adana Milletvekili seçildi. Milletvekilliği devam ettiği sırada 28 Haziran 1940 tarihinde Adana'da öldü.

BİBLİYOGRAFYA

Osmanlı Arşivi Belgeleri:

BOA, DH.MKT, 2685/27; BOA, BEO, 3650/273706; BOA, MV, 129/72; BOA, MF.İBT, 487/74; BOA, DH.UMVM, 69/22

Cumhuriyet Arşivi Belgeleri:

BCA, 30.10.0.0/7.39.21; BCA, 30.10.0.0/76.502.2; BCA, 30.18.1.1/1.8.9

TBMM Arşivi Belgeleri:

https://www.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d01/SM_343_1_1.pdf

https://www.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d02/HT_346_1_2.pdf

https://www.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d02/HT_346_1_2.pdf

Seçilmiş Kaynaklar:

TBMM Aza-yı Kiramı Cedveli, s. 20, Ankara, 1337 (1921)

TBMM Aza-yı Kiramı Albümü, s. 126, Ankara [1922]

TBMM Albüm Dönem 1, TBMM'nin 25. Yıldönümünü Anış, s. 58, Ankara 1945

TBMM Albümü 1920-1973, s. 58, Ankara 1973

TBMM Albümü 1920-2010, c. 1, s. 52, 68, 81 ve 353, Ankara 2010

Fahri Çoker, *Türk Parlamento Tarihi*, c. 3, s. 35 ve 782-783, Ankara 1995

Ali Çankaya, *Yeni Mülkiye Tarihi ve Mülkiyeliler*, c. 3, s. 1180-1182, Ankara 1968-1969

Mehmet Pınar, *Cumhuriyet Dönemi'nde Mersin ve İçel'de Siyasi Hayat (1923-1950)*, İstanbul 2018

YUSUF ZİYA BEY (ERAYDIN)

(d. Mersin 1892, ö. Mersin 1952)

1892 yılında Mersin'in Toroslar ilçesine bağlı Çopurlu köyünde doğdu. Mahmut Efendi'nin oğludur. İlk ve orta eğitimini Mersin'de tamamladı. Ardından Adana Ziraat Mektebinde tahsil gördü. Daha sonra İstanbul'a gelerek Halkalı Ziraat Âlî Mektebine girdi. Bu okulda eğitimine devam ederken başlayan I. Dünya Savaşı (1914- 1918) nedeniyle orduya katıldı. Yedek subay olarak Çanakkale Cephesi ile Doğu Cephesi'ndeki muharebelere katıldı. Savaşın sona ermesi üzerine ordudan terhis edildi ve İstanbul'a döndü. Ziraat nezareti bünyesinde görev talebinde bulundu ve Manisâda çekirge mücadelesi ile görevlendirildi. Mondros Ateşkes Antlaşması'nın (30 Ekim 1918) imzalanmasından ve İzmir'in Yunanlılar tarafından işgal edilmesinden (15 Mayıs 1919) sonra Millî Mücadele'yi desteklemeye başladı. Bölgedeki Kuva-yı Milliye birliklerine katılarak çatışmalara girdi. Daha sonra Alaşehir, Uşak ve Konya'daki Müdafaa-i Hukuk Cemiyetlerinde görev yaptı. Konya'da bulunduğu sırada Güney Cephesi'nde Fransızlara karşı verilen mücadeleye bizzat iştirak etti. Bu sırada Ankarâda açılması kararlaştırılan TBMM için yapılan seçimlerde Mersin Milletvekili seçilen fakat Ankara'ya gelmeyerek 6 Temmuz 1920 tarihinde milletvekilliğinden istifa eden Hafız Emin Efendi'nin yerine Mersin Milletvekili olarak Hüseyin Hüsnü Bey seçildi. Ancak TBMM tarafından yapılan inceleme sonucunda Hafız Emin Efendi'nin yerine seçilen kişinin Yusuf Ziya Bey olduğu anlaşıldı. Bunun üzerine Hüseyin Hüsnü Bey'in milletvekilliği 27 Ekim 1920'de düşürüldü ve aynı gün Yusuf Ziya Bey Mersin Milletvekili olarak TBMM çalışmalarına katıldı. Meclis çalışmaları sırasında Müdafaa-i Milliye, Layiha ve İktisat komisyonlarında üye olarak görev yaptı. TBMM Başkanlığından izin alarak bizzat cepheye giden milletvekilleri arasında yer aldı. I. İnönü Savaşı'nda (6-11 Ocak 1921) günümüzde Bursa'nın Kestel ilçesine bağlı Ümitalan ve Şükraniye (Kazancı) köyleri ile İnegöl ilçesine bağlı Şehitler (Doma) köyü arasındaki düşman siperlerine 300 metre kadar yaklaşarak bizzat çatışmalara girdi. TBMM I. Dönem (1920-1923) milletvekilliği sona erince tekrar aday olmadı. Memleketi olan Mersin'e döndü. Hayatının kalan kısmını burada geçirdi ve tarım işleriyle meşgul oldu. Bir daha herhangi bir resmî veya siyasi görev almadı. 19 Mayıs 1952 tarihinde Mersin'de öldü.

BİBLİYOGRAFYA

Cumhuriyet Arşivi Belgeleri:

BCA, 30.18.1.1/7.27.6; BCA, 490.1.0.0/519.2082.1

TBMM Arşivi Belgeleri:

https://www.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d01/SM_349_1_1.pdf

Seçilmiş Kaynaklar:

TBMM Aza-yı Kiramı Cedveli, s. 20, Ankara, 1337 (1921)

TBMM Aza-yı Kiramı Albümü, s. 127, Ankara [1922]

TBMM Albüm Dönem 1, TBMM'nin 25. Yıldönümünü Anış, s. 59, Ankara 1945

TBMM Albümü 1920-1973, s. 59, Ankara 1973

TBMM Albümü 1920-2010, c. 1, s. 52, Ankara 2010

Fahri Çoker, *Türk Parlamento Tarihi*, c. 3, s. 35 ve 788-789, Ankara 1995

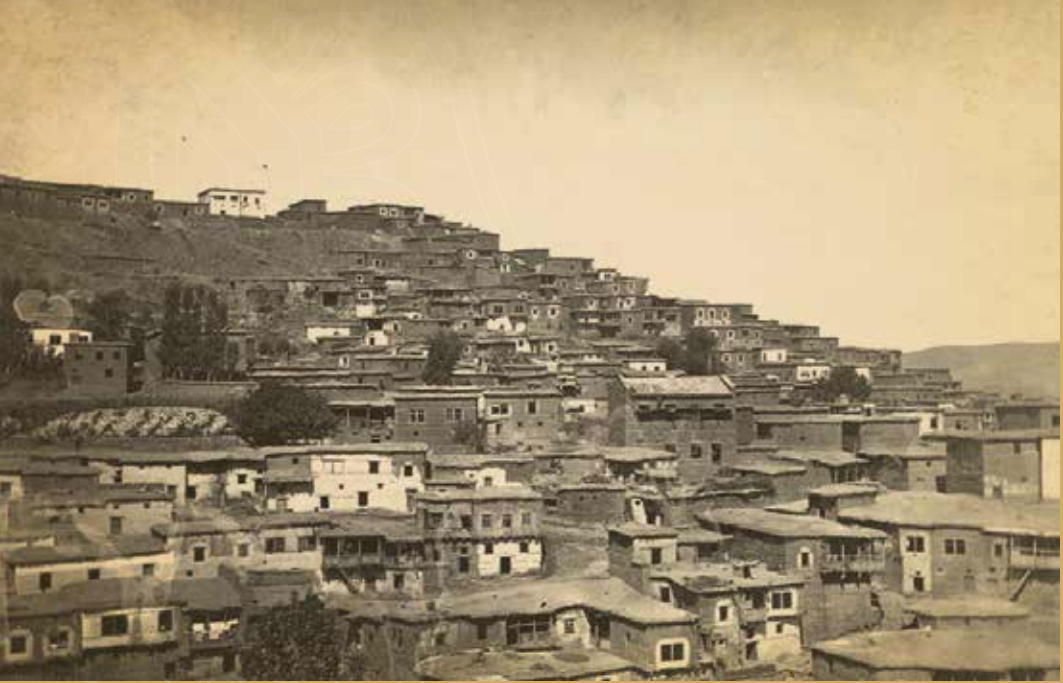
Mehmet Pınar, *Cumhuriyet Döneminde Mersin ve İçel'de Siyasi Hayat (1923-1950)*, İstanbul 2018

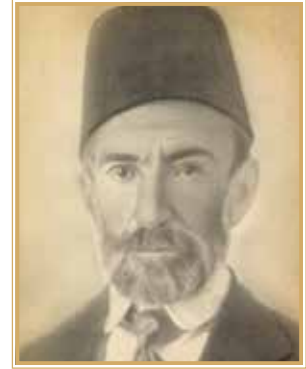

MUŞ

TBMM

AHMET HAMDİ BEY (BİLGİN)

(d. Siirt 1868, ö. 1943)

Literatürde doğum yılı 1869 olarak geçse de Osmanlı sicil kaydında hicri 1285 ve rumi 1284 yılında (miladi 1868) doğduğu ifade edilmektedir. Siirt'te doğmuştur. Siirt Belediye Başkanı Molla Abdürrezzakzade Hacı İsmail Hakkı Efendi'nin oğludur. İlk ve orta eğitimini Siirt'te tamamladı. Daha sonra medrese tahsili gördü. 1883 yılında Siirt Sancağı Muhasebe Kaleminde memur olarak devlet hizmetine girdi. Ardından sırasıyla Eruh Kazası Mal Müdürü Vekili (1887), Rıdvan (Beşpınar) Kazası Mal Müdürü (1887), Siirt Sancağı Muhasebe Kalemi Mukayyidi (1890), Şirvan Kazası Mal Müdürü Muavini (1891), Siirt Ziraat Bankası Şubesi Tahsildarı (1893), Garzan (Yanarsu) Kazası Mal Müdürü Vekili (1896), Siirt Sancağı Düyun-ı Umumiye Nezareti Tahrirat Kalemi Memuru (1897), ilave görev olarak Siirt Sulh Mahkemesi Kâtibi (1898), Kefre (Şirvan) Tuzlası Kâtibi (1899), Çapakçur (Bingöl) Kazası Mal Müdürü Vekili (1901), Kulp Kazası Mal Müdürü (1908), Muş Sancağı Muhasebe Kalemi Tahsildarı (1909) ve Muş Sancağı Rüsumat Müdürlüğü Başkâtibi (1912) olarak görev yaptı. Son görevine devam ettiği sırada I. Dünya Savaşı'nın (1914-1918) sona ermesi ve Mondros Ateşkes Antlaşması'nın (30 Ekim 1918) imzalanmasından sonra Millî Mücadele'ye destek vermeye başladı. Ankara'da açılması kararlaştırılan TBMM için yapılan seçimlerde Muş Milletvekili seçildi. 27 Ağustos 1920 tarihinde Ankara'ya gelerek TBMM çalışmalarına katıldı. Meclis çalışmaları sırasında Müvazene-i Maliye, Bütçe, Kavanin-i Maliye, Defter-i Hakani ve Divan-ı Muhasebat komisyonlarında üye olarak görev yaptı. TBMM I. Dönem (1920-1923) milletvekilliği sona erince tekrar aday olmadı. Memleketi Siirt'e döndü. Bir süre sonra yeniden memuriyet görevi aldı ve 1925 yılında Ardahan muhasebeciliğine atandı. Bu son görevinden 1927 yılında emekliye ayrıldı. TBMM I. Dönem (1920-1923) milletvekillerine yardım yapılmasını öngören ve 1941 ve 1943 yıllarında çıkarılan kanunlar kapsamında kendisine devletten maddi destek tahsis edildi. 18 Kasım 1943 tarihinde öldü.

BİBLİYOGRAFYA

Osmanlı Arşivi Belgeleri:

BOA, DH.SAİD.d, 107/471; BOA, DH.UMVM, 10/80

TBMM Arşivi Belgeleri:

https://www.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d01/SM_351_1_1.pdf

Seçilmiş Kaynaklar:

TBMM Aza-yı Kiramı Cedveli, s. 21, Ankara, 1337 (1921)

TBMM Aza-yı Kiramı Albümü, s. 132, Ankara [1922]

TBMM Albüm Dönem 1, TBMM'nin 25. Yıldönümünü Anış, s. 59, Ankara 1945

TBMM Albümü 1920-1973, s. 59, Ankara 1973

TBMM Albümü 1920-2010, c. 1, s. 52, Ankara 2010

Fahri Çoker, *Türk Parlamento Tarihi*, c. 3, s. 35 ve 795-796, Ankara 1995

İrşad Sami Yuca, "I. TBMM'nin Yardıma Muhtaç Mebusları Meselesi", *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 9/42 (2016), s. 831-845

İLYAS SAMİ EFENDİ (MUŞ)

(d. Muş 1879, ö. İstanbul 1945)

1879 yılında Muş'ta doğdu. Muş eşrafından Hacı Abdülhamit Efendi'nin oğludur. İlk ve orta eğitimini Muş'ta tamamladı. Daha sonra Mısır'a giderek medrese tahsili gördü. Müderrislik icazetnamesi aldı ve İstanbul'da Muratpaşa Medresesinde dersler vermeye başladı. Meşrutiyet'in yeniden ilan edilmesi (1908) üzerine açılan Osmanlı Mebusan Meclisinin III. Dönemi (1908-1912) için yapılan seçimlerde Muş Mebusu seçildi. Osmanlı Mebusan Meclisindeki Muş Mebusluğu IV. Dönem (1912) ve V. Dönem'de de (1914-1918) devam etti. Bu sırada 1915 yılında İstanbul Darülfünun Edebiyat Bölümü Hocalığına atandı ve bu görevini 1919 yılına kadar sürdürdü. I. Dünya Savaşı'nın (1914-1918) sona ermesi ve Mondros Ateşkes Antlaşması'nın (30 Ekim 1918) imzalanmasından sonra işgalci İngiliz kuvvetleri tarafından 1919 yılında tutuklandı. Daha sonra 1920 yılında İngilizler tarafından Malta Adasına sürgün edildi. Bu sırada Ankara'da açılması kararlaştırılan TBMM için yapılan seçimlerde gıyabında Muş Milletvekili seçildi. Ancak Maltada tutuklu olması nedeniyle uzun süre Meclis çalışmalarına katılamadı. Nihayet TBMM Hükûmeti ile İngilizler arasında varılan antlaşma gereği 1921 yılında serbest bırakıldı. Anadolu'ya döndü ve 30 Kasım 1921 tarihinde Ankara'ya gelerek TBMM çalışmalarına katıldı. Meclis çalışmaları sırasında Adliye, İrşad, Maarif, Müvazene-i Maliye ve Nizamname-i Dâhili komisyonları ile Memurin Muhakematı Tetkik Kurulunda Üye olarak görev yaptı. TBMM milletvekilleri arasında yaşanan ayrışmadan sonra iktidarı temsil eden Müdafaa-i Hukuk Grubuna (Birinci Grup) dahil oldu. TBMM I. Dönem (1920-1923) milletvekilliğinin ardından II. Dönem'de (1923-1927) Muş Milletvekili, III. Dönem'de (1927-1931) Bitlis Milletvekili ve V. Dönem'de (1935-1938) ise Çoruh (Artvin) Milletvekili olarak TBMM çatısı altında bulunmaya devam etti. Bu sırada 1935 yılında memurluktan emekliye ayrıldı. TBMM V. Dönem (1935-1938) milletvekilliğinin ardından tekrar aday olmadı ve siyasetten çekildi. Hayatının kalan kısmını İstanbul'da geçirdi. Bir daha herhangi bir resmî veya siyasi görev almadı. TBMM I. Dönem (1920-1923) milletvekillerine yardım yapılmasını öngören ve 1941 ve 1943 yıllarında çıkarılan kanunlar kapsamında kendisine devletten maddi destek tahsis edildi. 27 Aralık 1945 tarihinde İstanbul'da öldü.

BİBLİYOGRAFYA

Osmanlı Arşivi Belgeleri:

BOA, DH.MKT, 2714/21; BOA, BEO, 3701/277540; BOA, BEO, 4469/335112; BOA, BEO, 4542/340589; BOA, 4553/340675; BOA, DH.İ.UM, 12/4; BOA, DH.İ.UM, 49/13; BOA, DH.İ.UM, 89/1; BOA, DH.KMS, 37/19; BOA, DH.ŞFR, 61/139; BOA, DH.ŞFR, 63/36; BOA, DH.ŞFR, 407/121; BOA, DH.ŞFR, 554/39; BOA, DH.EUM.AYŞ, 74/65; BOA, DH.EUM.AYŞ, 74/88

Cumhuriyet Arşivi Belgeleri:

BCA, 30.10.0.0/3.15.1; BCA, 30.10.0.0/7.41.1; BCA, 30.10.0.0/7.43.6; BCA, 30.10.0.0/75.494.4; BCA, 30.1.0.0/17.96.55; BCA, 180.9.0.0/242.1212.20; BCA, 490.1.0.0/518.2078.5

TBMM Arşivi Belgeleri:

https://www.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d01/SM_352_1_1.pdf

https://www.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d02/SM_352_1_2.pdf

https://www.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d03/SM_352_1_3.pdf

https://www.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d05/SM_352_1_5.pdf

https://www.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d02/HT_352_1_2.pdf

https://www.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d03/HT_352_1_3.pdf

https://www.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d05/HT_352_1_5.pdf

Seçilmiş Kaynaklar:

TBMM Aza-yı Kiramı Cedveli, s. 21, Ankara, 1337 (1921)

TBMM Aza-yı Kiramı Albümü, s. 132, Ankara [1922]

TBMM Albüm Dönem 1, TBMM'nin 25. Yıldönümünü Anış, s. 59, Ankara 1945

TBMM Albümü 1920-1973, s. 59, Ankara 1973

TBMM Albümü 1920-2010, c. 1, s. 52, 68, 113, 139 ve 251, Ankara 2010

Fahri Çoker, *Türk Parlamento Tarihi*, c. 3, s. 35 ve 797-798, Ankara 1995

İrşad Sami Yuca, "I. TBMM'nin Yardıma Muhtaç Mebusları Meselesi", *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 9/42 (2016), s. 831-845

MAHMUT SAİT BEY (YETGİN)

(d. İstanbul 1885, ö. İstanbul 1951)

1885 yılında İstanbul'da doğdu. Feshane Kâtipliğinden emekli Ahsen Hamit Bey'in oğludur. İlk ve orta eğitimini İstanbul'da tamamladı. 1902 yılında İstanbul'da Şura-yı Devlet (Danıştay) Mazbata Kaleminde Kâtip olarak devlet hizmetine girdi. Daha sonra 1904 yılında Maliye Nezareti Muhasebe-i Umumiye Merkez Kalemi Kâtibi olarak görev yaptı. Bu görevi esnasında İstanbul Hukuk Mektebine girdi. Bu okuldan 1907 yılında mezun oldu. Ardından sırasıyla Mitroviçe Bidayet Mahkemesi Savcı Yardımcılığı (1909), Bahçe Bidayet Mahkemesi Başkanı (1911), Priştine Bidayet Mahkemesi Ceza Dairesi Başkanı (1912), Kulp Bidayet Mahkemesi Başkanı (1913), Sason Bidayet Mahkemesi Başkanı (1914), Silvan Bidayet Mahkemesi Başkanı (1915) ve Muş Bidayet Mahkemesi Savcı Yardımcısı (1916) olarak görev yaptı. Son olarak 1919 yılında Muş Bidayet Mahkemesi Başkanlığına atandı. Bu arada I. Dünya Savaşı'nın (1914-1918) sona ermesi ve Mondros Ateşkes Antlaşması'nın (30 Ekim 1918) imzalanması üzerine Millî Mücadele'ye destek vermeye başladı. Ankarada açılması kararlaştırılan TBMM için yapılan seçimlerde Muş Milletvekili seçildi. Ancak izin alarak birkaç ay süreyle Meclis çalışmalarına iştirak etmedi. Nihayet 27 Ağustos 1920 tarihinde Ankara'ya gelerek TBMM çalışmalarına katıldı. Meclis çalışmaları sırasında Adliye, Layiha, Nizamname-i Dahili ve Posta-Telgraf komisyonlarında üye olarak bulundu. Ayrıca bir süre de (1922) TBMM Divan Kâtipliğinde görev yaptı. TBMM I. Dönem (1920-1923) milletvekilliği sona erince tekrar aday olmadı. Memurluk görevine geri döndü. 1923 yılında Gümrük Müdürlüğünde Hukuk Müşavirliğine atandı. Bu son görevinde iken 1929 yılında emekliye ayrıldı. Emekli olduktan sonra İstanbul'a yerleşti ve serbest avukatlık yapmaya başladı. Hayatının bundan sonraki kısmını İstanbul'da serbest avukat olarak sürdürdü. Bir daha herhangi bir resmî veya siyasi görev almadı. TBMM I. Dönem (1920-1923) milletvekillerine yardım yapılmasını öngören ve 1941, 1943 ve 1948 yıllarında çıkarılan kanunlar kapsamında kendisine devletten maddi destek tahsis edildi. 12 Aralık 1951 tarihinde İstanbul'da öldü.

BİBLİYOGRAFYA

Osmanlı Arşivi Belgeleri:

BOA, DH.SAİD.d, 166/487; BOA, DH.İ.UM.EK, 114/123

Cumhuriyet Arşivi Belgeleri:

BCA, 30.10.0.0/5.28.16

TBMM Arşivi Belgeleri:

https://www.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d01/SM_354_1_1.pdf

Seçilmiş Kaynaklar:

TBMM Aza-yı Kiramı Cedveli, s. 21, Ankara, 1337 (1921)

TBMM Aza-yı Kiramı Albümü, s. 133, Ankara [1922]

TBMM Albüm Dönem 1, TBMM'nin 25. Yıldönümünü Anış, s. 60, Ankara 1945

TBMM Albümü 1920-1973, s. 60, Ankara 1973

TBMM Albümü 1920-2010, c. 1, s. 53 ve 68, Ankara 2010

Fahri Çoker, *Türk Parlamento Tarihi*, c. 3, s. 36 ve 800-801, Ankara 1995

Onur Zeki, *Birinci TBMM'de Bağımsız Mebuslar ve Yasama Çalışmaları (1920-1923)*, Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi, Ankara 2018

İrşad Sami Yuca, "I. TBMM'nin Yardıma Muhtaç Mebusları Meselesi", *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 9/42 (2016), s. 831-845

KASIM BEY (DEDE)

(d. Muş 1886, ö. Muş 1957)

1886 yılında Muş'ta doğdu. Çeşnigirzade İzzettin Ağa'nın oğludur. İlk ve orta eğitimini Muş'ta tamamladı. Uzun yıllar tarım ve ticaretle meşgul oldu. Bir ara da Muş Sancağı İdare Meclisi Üyeliğinde bulundu. Son olarak Muş Belediye Meclisi Üyeliğine seçildi. I. Dünya Savaşı'nın (1914-1918) sona ermesi ve Mondros Ateşkes Antlaşması'nın (30 Ekim 1918) imzalanmasından sonra Millî Mücadele'ye destek vermeye başladı. Ankara'da TBMM'nin açılmasına karar verilmesi üzerine yapılan seçimlerde Muş Milletvekili seçildi. Ancak yol harcırahının geç ödenmesi nedeniyle zamanında Ankara'ya gelemedi. Nihayet 27 Ağustos 1920 tarihinde Ankara'ya gelerek TBMM çalışmalarına katıldı. Meclis çalışmaları sırasında herhangi bir komisyonda ya da kurulda görev almadı. TBMM milletvekilleri arasında yaşanan ayrışma sonucunda ise muhalefeti temsil eden İkinci Grup'ta yer aldı. TBMM I. Dönem (1920-1923) milletvekilliği sona erince tekrar aday olmadı. Memleketi Muş'a dönerek tarım ve ticaretle meşgul olmaya devam etti. Hayatının bundan sonraki kısmını Muş'ta geçirdi. Bir daha herhangi bir resmî veya siyasi görev almadı. TBMM I. Dönem (1920-1923) milletvekillerine yardım yapılmasını öngören ve 1941, 1943 ve 1948 yıllarında çıkarılan kanunlar kapsamında kendisine devletten maddi destek tahsis edildi. 22 Ocak 1957 tarihinde Muş'ta öldü.

BİBLİYOGRAFYA

Cumhuriyet Arşivi Belgeleri:

BCA, 490.1.0.0/522.2093.1

TBMM Arşivi Belgeleri:

https://www.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d01/SM_351_1_1.pdf

Seçilmiş Kaynaklar:

TBMM Aza-yı Kiramı Cedveli, s. 21, Ankara, 1337 (1921)

TBMM Aza-yı Kiramı Albümü, s. 133, Ankara [1922]

TBMM Albüm Dönem 1, TBMM'nin 25. Yıldönümünü Anış, s. 59, Ankara 1945

TBMM Albümü 1920-1973, s. 59, Ankara 1973

TBMM Albümü 1920-2010, c. 1, s. 53, Ankara 2010

Fahri Çoker, *Türk Parlamento Tarihi*, c. 3, s. 36 ve 799, Ankara 1995

İrşad Sami Yuca, "I. TBMM'nin Yardıma Muhtaç Mebusları Meselesi", *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 9/42 (2016), s. 831-845

OSMAN KADRİ BEY

(d. Muş 1888, ö. Muş 1930)

Literatürde doğum tarihi 1881 olarak gösterilmişse de Osmanlı sicil kaydında hicri 1305 yılı Zilkade ayının ortalarında (miladi Temmuz 1888) Muş'ta doğduğu ifade edilmektedir. Muş Sancağı İdare Meclisi Üyelerinden Hacı Alizade Talip Efendi'nin oğludur. İlk ve orta eğitimini Muş'ta tamamladı. Bir süre de medrese eğitimi aldı. 1897 yılında Muş Sancağı Tahrirat Kaleminde Kâtip olarak devlet hizmetine girdi. Daha sonra sırasıyla Muş Sancağı Tahrirat Kalemî Başkâtibi (1908), Varto Kaymakam Vekili (1911), Sason Kaymakam Vekili (1912), Diyarbakir Eytam Yurdu Öğretmeni (1916) ve Diyarbakir Muhacir-İskan Memuru (1917) olarak görev yaptı. Son olarak 1919 yılında Hakkâri Sancağı Tahrirat Müdürlüğüne atandı. Bu görevinde iken bir süreliğine Çölemerik (Merkez-Hakkâri) ve Mahmudiye (Saray-Van) kaymakamlıklarına vekâlet etti. Bu arada Milli Mücadele'ye destek vermeye başladı. Bu sırada Son Osmanlı Mebusan Meclisi (1920) için yapılan seçimlerde Muş Mebusu seçildi. İstanbul'un işgal edilmesi ve Mebusan Meclisinin kapatılması üzerine Anadolu'ya geçti. 23 Mayıs 1920 tarihinde Ankara'ya geldi ve TBMM çalışmalarına katıldı. Meclis çalışmaları sırasında Layiha, Dahiliye, Sıhhiye ve Posta-Telgraf komisyonları ile Memurin Muhakematı Tetkik Kurulunda Üye olarak görev yaptı. TBMM I. Dönem (1920-1923) milletvekilliğinin ardından II. Dönem'de (1923-1927) yine Muş Milletvekili olarak TBMM çatisı altında bulundu. TBMM II. Dönem (1923-1927) milletvekilliği sona erince bir daha aday olmadı. Önce İstanbul'a yerleşti. 1928 yılında ise memleketi Muş'a döndü. Hayatının kalan kısmını burada geçirdi. Bir daha herhangi bir resmî veya siyasi görev almadı. 8 Ağustos 1930 tarihinde Muş'ta öldü. Soyadı Kanunu (1934) çıktıktan sonra ailesi "BİNGÖL" soyadını aldı. Osman Kadri Bey'in oğlu İsa Hisan Bingöl (ö. 2003), Cumhuriyet Senatosu Üyesi (1964-1973) ve Orman Bakanı (1973-1974) olarak görev yapmıştır.

BİBLİYOGRAFYA

Osmanlı Arşivi Belgeleri:

BOA, DH.SAİD.d, 176/261; BOA, İ.DUİT, 118/63; BOA, DH.ŞFR, 652/67

Cumhuriyet Arşivi Belgeleri:

BCA, 30.10.0.0/5.30.22; BCA, 30.10.0.0/5.30.23; BCA, 30.10.0.0/6.33.12;
BCA, 30.10.0.0/6.34.7; BCA, 30.10.0.0/6.34.33; BCA, 30.10.0.0/6.37.4; BCA,
30.10.0.0/8.45.4; BCA, 30.10.0.0/8.46.6; BCA, 30.10.0.0/66.439.2; BCA,
30.10.0.0/6210.430.17; BCA, 272.0.0.12/41.46.8

TBMM Arşivi Belgeleri:

https://www.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d01/SM_355_1_1.pdf

https://www.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d02/SM_355_1_2.pdf

https://www.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d02/HT_355_1_2.pdf

Seçilmiş Kaynaklar:

TBMM Aza-yı Kiramı Cedveli, s. 21, Ankara, 1337 (1921)

TBMM Aza-yı Kiramı Albümü, s. 133, Ankara [1922]

TBMM Albüm Dönem 1, TBMM'nin 25. Yıldönümünü Anış, s. 60, Ankara 1945

TBMM Albümü 1920-1973, s. 60, Ankara 1973

TBMM Albümü 1920-2010, c. 1, s. 53 ve 113, Ankara 2010

Fahri Çoker, *Türk Parlamento Tarihi*, c. 3, s. 36 ve 802-803, Ankara 1995

ABDÜLGANİ BEY (ERTAN)

(d. Bitlis 1889, ö. Sivas 1960)

1889 yılında Bitlis'te doğdu. Abdullah Efendi'nin oğludur. İlk ve orta eğitimini Genç'te tamamladı. 1908 yılında Genç Sancağı Maliye Dairesinde Kâtip olarak devlet hizmetine girdi. Daha sonra sırasıyla Genç Bidayet Mahkemesi İkinci Kâtibi (1909), Hizan Bidayet Mahkemesi Başkâtibi (1915), Samsun Bidayet Mahkemesi Üyesi (1917), Malazgirt Bidayet Mahkemesi Üyesi (1918) ve Muş Bidayet Mahkemesi Üyesi (1919) olarak görev yaptı. I. Dünya Savaşı'nın (1914-1918) sona ermesi ve Mondros Ateşkes Antlaşması'nın (30 Ekim 1918) imzalanmasından sonra Millî Mücadele'ye destek vermeye başladı. Ankara'da açılması kararlaştırılan TBMM için yapılan seçimlerde Muş Milletvekili seçildi. Yolluğunun gönderilmemesi nedeniyle birkaç ay Ankara'ya gelemedi. Nihayet 27 Ağustos 1920 tarihinde Ankara'ya gelerek TBMM çalışmalarına katıldı. Meclis çalışmaları sırasında Adliye, İstida ve Nizamname-i Dahili komisyonları ile Memurin Muhakematı Tetkik Kurulunda Üye olarak bulundu. Dönem içerisinde TBMM'de muhalefeti oluşturan İkinci Grup'ta yer aldı. TBMM I. Dönem (1920-1923) milletvekilliği sona erince yeniden aday olmadı. Memurluğa dönerek 1923 yılında Siverek İstinaf Mahkemesi Üyeliğine atandı. Ardından 1924 yılında Ergani Asliye Ceza Mahkemesi Savcılığına nakledildi. Daha sonra (1926) Yozgat Ağır Ceza Mahkemesi Üyesi oldu. 1927 yılında ise kendi isteğiyle Köyceğiz Asliye Ceza Mahkemesi Üyeliğine nakledildi. Son olarak 1929 yılında Sivas Savcı Yardımcılığına atandı. Bu görevde iken 1930 yılında emekliye ayrıldı. Hayatının bundan sonraki kısmını Sivas'ta geçirdi. Uzun süre serbest avukatlık yaptı. 1933 yılında kurulan Sivas Barosunun İlk Başkanlığını üstlendi. Bir süre de Sivas Vilayeti Hazine Avukatlığını yürüttü. TBMM I. Dönem (1920-1923) milletvekillerine yardım yapılmasını öngören ve 1941, 1943 ve 1948 yıllarında çıkarılan kanunlar kapsamında kendisine devletten maddi destek tahsis edildi. 26 Mayıs 1953 tarihinde Sivas'ta öldü.

BİBLİYOGRAFYA

Cumhuriyet Arşivi Belgeleri:

BCA, 30.10.0.0/15.86.11; BCA, 490.0.0.0/519.2085.3

TBMM Arşivi Belgeleri:

https://www.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d01/SM_350_1_1.pdf

Seçilmiş Kaynaklar:

TBMM Aza-yı Kiramı Cedveli, s. 21, Ankara, 1337 (1921)

TBMM Aza-yı Kiramı Albümü, s. 134, Ankara [1922]

TBMM Albüm Dönem 1, TBMM'nin 25. Yıldönümünü Anış, s. 59, Ankara 1945

TBMM Albümü 1920-1973, s. 59, Ankara 1973

TBMM Albümü 1920-2010, c. 1, s. 52, Ankara 2010

Fahri Çoker, *Türk Parlamento Tarihi*, c. 3, s. 35 ve 793-794, Ankara 1995

İrşad Sami Yuca, "I. TBMM'nin Yardıma Muhtaç Mebusları Meselesi", *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 9/42 (2016), s. 831-845

RIZA BEY (KOTAN)

(d. Muş 1890, ö. Ankara 1951)

1890 yılında Muş'ta doğdu. Gönenzade Ali Galip Ağa'nın oğludur. İlk ve orta eğitimini Muş'ta tamamladı. Uzun yıllar tarım ve ticaretle meşgul oldu. Muş Belediye Meclisi ile Muş Sancağı İdare Meclisi üyeliklerinde bulundu. I. Dünya Savaşı'nın (1914-1918) sona ermesi ve Mondros Ateşkes Antlaşması'nın (30 Ekim 1918) imzalanmasından sonra Millî Mücadele'ye destek verdi. Ankara'da TBMM'nin açılmasına karar verilmesi üzerine yapılan seçimlerde Muş Milletvekili seçildi. Yolluğunun gönderilmemesi nedeniyle birkaç ay Ankara'ya gelemedi. Nihayet 27 Ağustos 1920 tarihinde Ankara'ya gelerek TBMM çalışmalarına katıldı. Meclis çalışmalarında İktisat Komisyonu'nda Üye olarak bulundu. 1921 yılının Ocak ayında savaşa katılmak amacıyla TBMM Başkanlığından izin alarak cepheye gitti. Birinci İnönü Savaşı (6-11 Ocak 1921) sırasında, günümüzde Bursa'nın Kestel ilçesine bağlı Şükranîye (Kazancı) ve Ümitalan köyleri ile İnegöl ilçesine bağlı Şehitler (Doma) köyü arasındaki sahada bulunan Yunan siperlerine 300 metre kadar yaklaşarak bizzat çatışmalara katıldı. 1922 yılının Nisan ayında ise TBMM kararıyla doğu illerine özel görevle gönderildi. Bu fedakârlık ve gayretlerinden dolayı 1923 yılında TBMM tarafından İstiklal Madalyası ile ödüllendirildi. TBMM I. Dönem (1920-1923) milletvekilliğinin ardından II. Dönem'de (1923-1927) tekrar Muş Milletvekili seçildi. Bu dönemdeki milletvekilliği sona erince yeniden aday olmadı. Ankara'ya yerleşerek ticaretle meşgul olmaya başladı. Ancak ticaret işinde başarılı olamadı ve uzun süre maddi sıkıntılar içerisinde kaldı. 1937-1941 yılları arasında Ankara Belediyesi Otobüs İşletmesinde çalıştı. Maddi sıkıntılarının devam etmesi nedeniyle TBMM I. Dönem (1920-1923) milletvekillerine yardım yapılmasını öngören ve 1941, 1943 ve 1948 yıllarında çıkarılan kanunlar kapsamında kendisine devletten maddi destek tahsis edildi. 20 Ekim 1951 tarihinde Ankara'da öldü.

BİBLİYOGRAFYA

Cumhuriyet Arşivi Belgeleri:

BCA, 30.10.0.0/75.496.9; BCA, 30.18.1.1/7.27.6; BCA, 490.1.0.0/520.2086.1

TBMM Arşivi Belgeleri:

https://www.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d01/SM_356_1_1.pdf

https://www.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d02/SM_356_1_2.pdf

https://www.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d02/HT_356_1_2.pdf

Seçilmiş Kaynaklar:

TBMM Aza-yı Kiramı Cedveli, s. 21, Ankara, 1337 (1921)

TBMM Aza-yı Kiramı Albümü, s. 132, Ankara [1922]

TBMM Albüm Dönem 1, TBMM'nin 25. Yıldönümünü Anış, s. 60, Ankara 1945

TBMM Albümü 1920-1973, s. 60, Ankara 1973

TBMM Albümü 1920-2010, c. 1, s. 53, 114, Ankara 2010

Fahri Çoker, *Türk Parlamento Tarihi*, c. 3, s. 36 ve 804, Ankara 1995

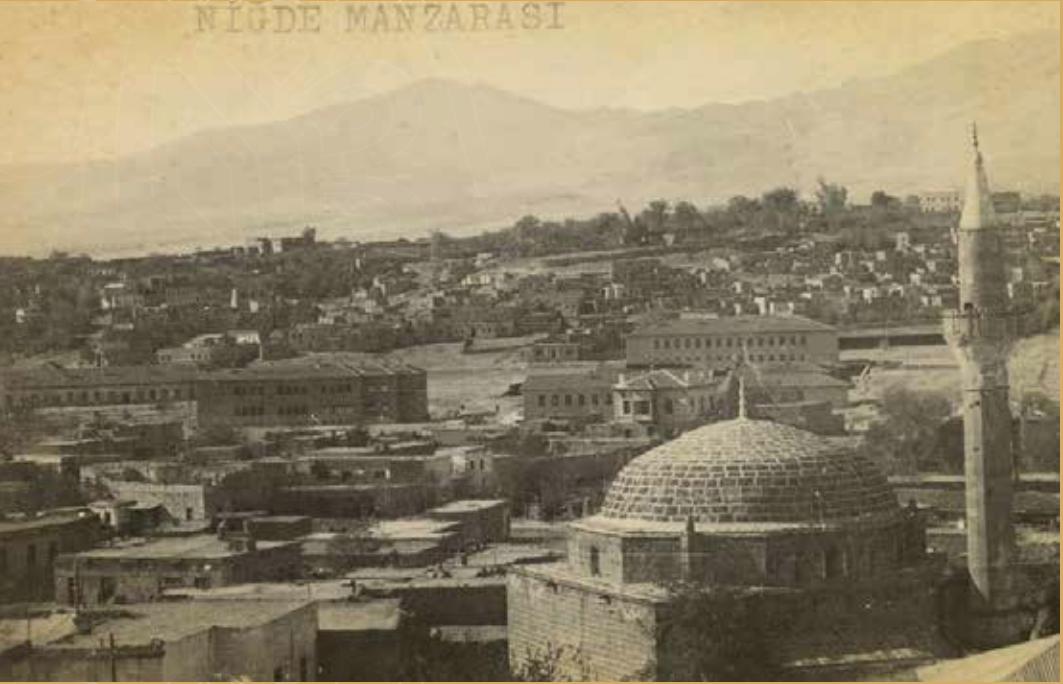
İrşad Sami Yuca, "I. TBMM'nin Yardıma Muhtaç Mebusları Meselesi", *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 9/42 (2016), s. 831-845

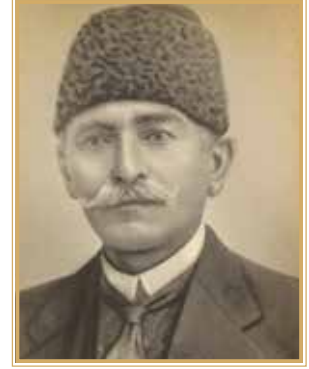

NIĞDE

TBMM

AHMET HAKKI PAŞA (SÜTEKİN)

(d. Nevşehir 1867, ö. Nevşehir 1942)

1867 yılında Nevşehir-Merkez'e bağlı Göreme (Maçan/Avcılar) beldesinde doğdu. Miralay (Albay) Mehmet Abidin Bey'in oğludur. İlk ve orta eğitimini o sıralarda babasının görevli olarak bulunduğu Bağdat'ta tamamladı. 1884 yılında Harbiye Mektebine girdi. Harbiye Mektebinden 1887 yılında mülazım-ı sani (teğmen) olarak mezun oldu. Ardından kurmay sınıfına alındı ve 1890 yılında kurmay yüzbaşı olarak göreve başladı. Sırasıyla kolağası-kıdemli yüzbaşı (1892), binbaşı (1898), kaymakam-yarbay (1903), miralay-albay (1906) ve mirliva-tümgeneral (1912) rütbelerini aldı. Bu süreçte İstanbul (1892), Bağdat (1898), Necit (1909), Amasya (1911) ve Erzurum'da (1914) çeşitli kademelerde komutanlık görevlerinde bulundu. Askerlik kariyeri boyunca Balkan Savaşları (1912-1913) ile I. Dünya Savaşı (1914-1918) Doğu Cephesi'nde bulundu. Son görevi olan Erzurum'daki On Birinci Kolordu Komutan Vekilliği sırasında 18 Mayıs 1915'te askerlik mesleğinden emekli oldu. Ardından Niğde'ye yerleşti ve Niğde Sancağı İdare Meclisi Üyesi oldu. Bu görevde iken Ankara'da açılması kararlaştırılan TBMM'ye Niğde'den Milletvekili seçildi. 26 Nisan 1920'de Ankara'ya gelerek TBMM çalışmalarına katıldı. Hastalığı nedeniyle bir süre izin aldı ve bu süreyi Niğde'de geçirdi. Daha sonra tekrar Ankara'ya gelerek Mecliste Nafia, Bütçe, Sıhhiye-Muavenet-i İctimaiye Posta-Telgraf komisyonlarında üye olarak görev yaptı. 1921 yılında TBMM tarafından Batı Cephesi'nin ihtiyaçlarının karşılanması için ordu geri hizmetlerinde yardımcı ve gözlemci olarak görevlendirildi. 1922 yılında Amasya ve 1923 yılında El-Cezire (Diyarbakır) İstiklal Mahkemelerinde TBMM adına görev yaptı. TBMM I. Dönem (1920-1923) milletvekilliği sona erdikten sonra memleketi olan Nevşehir'e döndü. Bir daha herhangi bir resmî veya siyasi görev almadı. Hayatının kalan kısmında hayır işleriyle meşgul oldu. Ayrıca Türk Ocağı, Kızılay, Türk Hava Kurumu ve Halkevi Nevşehir şubelerinde fahri yöneticilik yaptı. TBMM I. Dönem (1920-1923) milletvekillerine yardım yapılmasını öngören ve 1941 yılında çıkarılan kanun kapsamında kendisine devletten maddi destek tahsis edildi. 1 Temmuz 1942 tarihinde Nevşehir'de öldü.

BİBLİYOGRAFYA

Osmanlı Arşivi Belgeleri:

BOA, DH.ŞFR, 409/100; BOA, BEO, 3566/267418; BOA, DH.MKT, 2843/14;
BOA, HR.TO, 400/81; BOA, İ.HB, 169/33; BOA, BEO, 4357/326770

Cumhuriyet Arşivi Belgeleri:

BCA, 490.1.0.0/519.2082.3

TBMM Arşivi Belgeleri:

https://www.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d01/SM_359_1_1.pdf

Seçilmiş Kaynaklar:

TBMM Aza-yı Kiramı Cedveli, s. 22, Ankara, 1337 (1921)

TBMM Aza-yı Kiramı Albümü, s. 134, Ankara [1922]

TBMM Albüm Dönem 1, TBMM'nin 25. Yıldönümünü Anış, s. 60, Ankara 1945

TBMM Albümü 1920-1973, s. 60, Ankara 1973

TBMM Albümü 1920-2010, c. 1, s. 53, Ankara 2010

Fahri Çoker, *Türk Parlamento Tarihi*, c. 3, s. 36 ve 807-808, Ankara 1995

Cepheden Meclise, s. 72, Ankara 1999

İrşad Sami Yuca, "I. TBMM'nin Yardıma Muhtaç Mebusları Meselesi", *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 9/42 (2016), s. 831-845

ZEYNEL ABİDİN BEY (BAYHAN)

(d. Niğde 1869, ö. Niğde 1944)

1869 yılında Niğde'de doğdu. Mehmet Battal Ağa'nın oğludur. İlk ve orta eğitimini Niğde'de tamamladı. 1890 yılında Niğde Adliyesinde memur olarak devlet hizmetine girdi. Adliyede zabıt kâtipliği ve sorgu hâkimi yardımcılığı görevlerinde bulundu. 1904 yılında girdiği sınavı kazanarak avukatlık yapma hakkını elde etti. Bu tarihten sonra devlet memurluğundan ayrılarak serbest avukatlık yapmaya başladı. Meşrutiyet'in yeniden ilanından (1908) sonra Niğde Sancağı İdare Meclisi Üyeliğine seçildi. Bu görevine devam ettiği sırada I. Dünya Savaşı (1914-1918) sona erdi ve Mondros Ateşkes Antlaşması (30 Ekim 1918) imzalandı. Ülkenin çeşitli bölgelerinde işgallerin başlaması üzerine Müdafaa-i Hukuk Cemiyetine katıldı ve bu cemiyette aktif olarak faaliyetlerde bulundu. Bu sırada Ankara'da TBMM'nin açılmasına karar verilmesi üzerine Niğde'den milletvekili seçildi. 26 Nisan 1920'de Ankara'ya gelerek TBMM çalışmalarına katıldı. Ancak TBMM tarafından devlet memurluğu ile milletvekilliğinin tek kişi üzerinde bulunmasını yasaklayan Nisab-ı Müzakere Kanunu'nun çıkarılması üzerine (5 Eylül 1920) Niğde Sancağı İdare Meclisi Üyeliğini tercih etti. Bunun üzerine TBMM Genel Kurulu tarafından 11 Ekim 1920 tarihinde milletvekilliğinden istifa etmiş sayıldı. TBMM I. Dönem (1920-1923) milletvekilliği sona erince Niğde'ye döndü. Niğde Sancağı İdare Meclisi Üyeliğine devam etti. Daha sonraki hayatında bundan başka resmî veya siyasi bir görev almadı. Bunun dışında Niğde Çiftçi ve Ticaret Bankasını kurdu ve bankanın yönetim kurulu başkanlığını üstlendi. 6 Şubat 1944 tarihinde Niğde'de öldü.

BİBLİYOGRAFYA

TBMM Arşivi Belgeleri:

https://www.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d01/SM_357_1_1.pdf

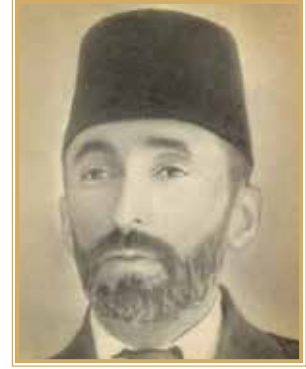
Seçilmiş Kaynaklar:

TBMM Albüm Dönem 1, TBMM'nin 25. Yıldönümünü Anış, s. 60, Ankara 1945

TBMM Albümü 1920-1973, s. 60, Ankara 1973

TBMM Albümü 1920-2010, c. 1, s. 53, Ankara 2010

Fahri Çoker, *Türk Parlamento Tarihi*, c. 3, s. 36 ve 815-816, Ankara 1995

MUSTAFA VEHBİ BEY

(d. Aksaray 1876, ö. İstanbul 1932)

1876 yılında Aksaray'da doğdu. Aksaray eşrafından tüccar Ali Buçukzade Hacı Hasan Efendi'nin oğludur. İlk ve orta eğitimini Aksaray'da tamamladı. Ardından Aksaray'da medrese tahsili gördü. Daha sonra Konya'da özel hocalardan ders aldı. Ardından uzun yıllar Aksaray'da ticaret işleriyle meşgul oldu. Aksaray'daki güherçile ocaklarının işletmesini yapmasından dolayı kendisi ve ailesi "Çorakçılar" adıyla meşhur oldu. Bu iş ve diğer ticaret faaliyetleri neticesinde büyük bir servet sahibi oldu. I. Dünya Savaşı'nın (1914-1918) sona ermesi ve Mondoros Ateşkes Antlaşması'nın (30 Ekim 1918) imzalanmasından sonra Millî Mücadele'yi desteklemeye başladı. Ankara'da TBMM'nin açılmasına karar verilmesi üzerine Niğde'den milletvekili seçildi. 28 Nisan 1920 tarihinde Ankara'ya gelerek TBMM çalışmalarına katıldı. Meclis çalışmaları sırasında Kavanin-i Maliye, Müvazene-i Maliye ve Bütçe komisyonlarında üye olarak görev yaptı. Bu süreçte tüm serveti ile TBMM ordusunu destekledi. TBMM I. Dönem (1920-1923) milletvekilliği sona erince II. Dönem'de (1923-1927) Aksaray Milletvekilliğine seçildi. TBMM II. Dönem (1923-1927) milletvekilliği sona erince yeniden aday olmadı. Bundan sonraki hayatında ticaret ve yatırım işleriyle meşgul oldu. Bu süreçte ülkede sanayinin gelişmesi hususunda önemli girişimlerde bulundu. Aksaray'da Azm-i Millî Un Fabrikasının kurulmasını sağladı. Ayrıca yine Aksaray'da Halk İktisat Bankasını kurdu. Bunların dışında İstanbul'da Şark Değirmenleri Şirketi ile İzmir ve Bursa'da ticaret ve sanayi şirketleri kurdu. Kurucusu olduğu bu şirketlerin yönetim kurulu başkanlıklarını da yürüttü. 1 Şubat 1932 tarihinde İstanbul'da öldü. Soyadı Kanunu (1934) çıktıktan sonra ailesi "ÇORAKÇI" soyadını aldı.

BİBLİYOGRAFYA

Osmanlı Arşivi Belgeleri:

BOA, DH.İ.UM.EK, 115/87

Cumhuriyet Arşivi Belgeleri:

BCA, 30.10.0.0/7.40.37; BCA, 30.18.1.1/10.37.15; BCA, 490.1.0.0/344.1439.13

TBMM Arşivi Belgeleri:

https://www.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d01/SM_357_1_1.pdf

https://www.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d02/SM_362_1_2.pdf

Seçilmiş Kaynaklar:

TBMM Aza-yı Kiramı Cedveli, s. 22, Ankara, 1337 (1921)

TBMM Aza-yı Kiramı Albümü, s. 135, Ankara [1922]

TBMM Albüm Dönem 1, TBMM'nin 25. Yıldönümünü Anış, s. 61, Ankara 1945

TBMM Albümü 1920-1973, s. 61, Ankara 1973

TBMM Albümü 1920-2010, c. 1, s. 53, 68 ve 82, Ankara 2010

Fahri Çoker, *Türk Parlamento Tarihi*, c. 3, s. 36 ve 814, Ankara 1995

Alper Tunga Oruç, *1923-1980 Aksaray Milletvekilleri ve Faaliyetleri*, Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi, Konya 2006

Mustafa Fırat Gül, *Aksaray'ın Sosyal, Kültürel ve Ekonomik Yapısı (1908-1933)*, Doktora Tezi, Niğde Ömer Halisdemir Üniversitesi, Niğde 2020

Mustafa Fırat Gül, "Cumhuriyetin İlk Yıllarında Aksaray'ın Önemli Müteşebbisi Vehbi (Çorakçı) Bey'in Hayatı Siyasi ve İktisadi Faaliyetleri", *Tarihin Peşinde Dergisi*, 6 (2011), s. 135-152

MUSTAFA HİLMİ EFENDİ (SOYDAN)

(d. Niğde 1881, ö. Niğde 1958)

1881 yılında Niğde'de doğdu. Niğde mahkeme üyelerinden Hocazade Ahmet Efendi'nin oğludur. İlk ve orta eğitimini Niğde'de tamamladı. Ardından medrese eğitimi aldı ve 1897'de Darülhuffaz'dan mezun oldu. Daha sonra devlet memurluğuna başladı ve bir süre Niğde Defter-i Hakani (Tapu) İdaresinde çalıştı. 1903 yılında Niğde Şeriye Mahkemesi İkinci Kâtipliğine ve 1907 yılında da aynı mahkemenin başkâtipliğine getirildi. 1910 yılına kadar sürdürdüğü bu görevinden Konya vilayeti kararıyla uzaklaştırıldı. 1911 yılında tekrar devlet memurluğuna dönerek Suriye vilayetinde Havran Emlak ve Arazi Tahrir Hâkimliği (1911) ve Dera Fırka-yı Tahririye Naipliği (1911) görevlerinde bulundu. Bu son görevinden 1913 yılında ayrıldı ve Niğde'ye döndü. Bir süre serbest avukatlık yaptı. 1915 yılında Niğde Sancağı İdare Meclisi Üyeliğine seçildi. I. Dünya Savaşı'nın (1914-1918) sona ermesi ve Mondros Ateşkes Antlaşması'nın (30 Ekim 1918) imzalanmasından sonra Millî Mücadele'yi destekledi ve Müdafaa-i Hukuk Cemiyetinin faaliyetlerine aktif olarak katıldı. Bu arada 1920 yılında Niğde Belediye Meclisi Üyeliğine seçildi. Bölgesinden para ve asker toplama çalışmalarına katılarak Pozantı ve Adana'daki direniş cephelerine katkıda bulundu. Bu arada Ankara'da TBMM'nin açılmasına karar verilmesi üzerine Niğde'den milletvekili seçildi. 26 Nisan 1920'de Ankara'ya gelerek TBMM çalışmalarına katıldı. Mecliste Şeriye-Evkaf, Layiha, İstida ve Adliye komisyonları ile Memurin Muhakematı Tetkik Kurulunda Üye olarak görev yaptı. TBMM I. Dönem (1920-1923) milletvekilliği sona erince Niğde'ye döndü. 1925 yılında Adalet Bakanlığında avukatlık yapma izni aldı. 1927 yılında Niğde Hazine Avukatlığı görevine atandı. Bu görevinden 1930 yılında ayrıldı. 1930-1938 yılları arasında Niğde'de serbest avukat olarak çalıştı. Bu süreçte Niğde İl İdare Meclisi ve İl İdare Heyeti üyeliklerinde bulundu. 1938 yılında Niğde Müftülüğüne atandı. Müftülük görevini 1953 yılına kadar sürdürdü ve bu tarihte emekli oldu. TBMM I. Dönem (1920-1923) milletvekillerine yardım yapılmasını öngören ve 1941, 1943 ve 1948 yıllarında çıkarılan kanunlar kapsamında kendisine devletten maddi destek tahsis edildi. 10 Ekim 1958 tarihinde Niğde'de öldü.

BİBLİYOGRAFYA

TBMM Arşivi Belgeleri:

https://www.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d01/SM_361_1_1.pdf

Seçilmiş Kaynaklar:

TBMM Aza-yı Kiramı Cedveli, s. 22, Ankara, 1337 (1921)

TBMM Aza-yı Kiramı Albümü, s. 135, Ankara [1922]

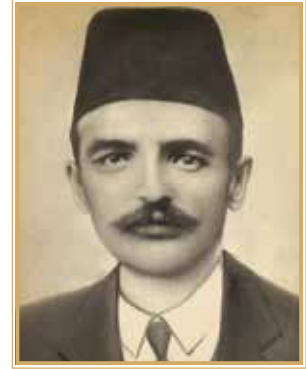
TBMM Albüm Dönem 1, TBMM'nin 25. Yıldönümünü Anış, s. 61, Ankara 1945

TBMM Albümü 1920-1973, s. 61, Ankara 1973

TBMM Albümü 1920-2010, c. 1, s. 54, Ankara 2010

Fahri Çoker, *Türk Parlamento Tarihi*, c. 3, s. 36 ve 812-813, Ankara 1995

İrşad Sami Yuca, "I. TBMM'nin Yardıma Muhtaç Mebusları Meselesi", *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 9/42 (2016), s. 831-845

MUSTAFA NECİP EFENDİ
(d. Niğde 1882, ö. Niğde 1920)

Literatürde doğum tarihi 1883 olarak gösterilmişse de Osmanlı sicil kaydında hicri 1299 ve rumi 1298 (miladi 1882) yılında doğduğu ifade edilmektedir. Niğde'de doğmuştur. Niğde Jandarma Süvari Bölüğü Emimi Mehmet Ratip Efendi'nin oğludur. İlk ve orta eğitimini Niğde'de tamamladı. Daha sonra Konya İdadi Mektebinde eğitime başladı. Ancak babasının ölümü nedeniyle eğitimini yarıda bırakmak zorunda kaldı. 1900 yılında memleketi Niğde'de devlet memurluğuna başlayarak sırasıyla Niğde Tahrirat Kalemî Mübeyyizi (1900), Niğde Maarif Komisyonu Kâtibi (1902), Niğde Nafia Komisyonu Kâtibi (1903), Niğde Muhasebe Kalemî Kâtibi (1913) ve Niğde Maarif Dairesi Muhasebe ve Tahrirat Başkâtibi (1915) olarak görev yaptı. Bu süreçte ek vazife olarak ilkokul müfettişliği ve medrese öğretmenliği görevlerinde bulundu. Başkâtip olarak görev yapmakta iken I. Dünya Savaşı'nın (1914-1918) sonra ermesi ve Mondros Ateşkes Antlaşması'nın (30 Ekim 1918) imzalanması üzerine Millî Mücadele'yi destekleyen faaliyetlere dahil oldu. Niğde temsilcisi olarak Sivas Kongresi'ne (4- 11 Eylül 1919) katıldı. Kongrede alınan kararlar gereği Anadolu ve Rumeli Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti Üyeliğine seçildi. Son Osmanlı Mebusan Meclisinin (1920) dağıtılması üzerine Ankara'da açılması kararlaştırılan TBMM için yapılan seçimlerde ise Niğde'den milletvekili seçildi. 26 Nisan 1920'de Ankara'ya gelerek TBMM çalışmalarına katıldı. Bu süreçte hasta olması nedeniyle Mecliste herhangi bir komisyonda görev almadı. TBMM I. Dönem (1920-1923) milletvekili iken izinli olarak bulunduğu Niğde'de 27 Aralık 1920 tarihinde öldü. Soyadı Kanunu (1934) çıktıktan sonra ailesi "SOYLU" soyadını aldı.

BİBLİYOGRAFYA

Osmanlı Arşivi Belgeleri:

BOA, DH.SAİD.d, 131/395

TBMM Arşivi Belgeleri:

https://www.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d01/SM_360_1_1.pdf

Seçilmiş Kaynaklar:

TBMM Aza-yı Kiramı Cedveli, s. 22, Ankara, 1337 (1921)

TBMM Albüm Dönem 1, TBMM'nin 25. Yıldönümünü Anış, s. 61, Ankara 1945

TBMM Albümü 1920-1973, s. 61, Ankara 1973

TBMM Albümü 1920-2010, c. 1, s. 53, Ankara 2010

Fahri Çoker, *Türk Parlamento Tarihi*, c. 3, s. 36 ve 811, Ankara 1995

MEHMET ATAULLAH BEY

(d. Nevşehir 1882, ö. Ankara 1931)

1882 yılında Nevşehir’de doğdu. Arapsun (Gülşehir) Naibi Ataullahzade Mehmet Hilmi Efendi’nin oğludur. İlk ve orta eğitimini Nevşehir ve Karaman’da tamamladı. Daha sonra İstanbul Mercan İdadisini bitirdikten sonra Mülkiye Mektebine girdi. Bu okuldan 1905 yılında mezun oldu. Aynı yıl Konya Vilayeti Maiyet Memuru olarak devlet hizmetine girdi. Ardından sırasıyla Ürgüp (1908), Şarkikaraağaç (1910), Aziziye-Emirdağ (1911) ve Karaman (1913) kaymakamlıklarında bulundu. Daha sonra Sivas Vilayet Mektupçusu (1916), Yozgat Mutasarrıfı (1916) ve Maraş Mutasarrıfı (1917) olarak görev yaptı. Maraş Mutasarrıfı olduğu sırada Son Osmanlı Mebusan Meclisi (1920) için yapılan seçimlerde Niğde Mebusu seçildi. Mebusan Meclisi çalışmalarına katılmak için 1920 yılı Şubat ayında İstanbul’a geldi. Ancak İstanbul’un işgal edilmesi ve Mebusan Meclisinin kapatılması üzerine Anadolu’ya geçti. Ankara’ya geldi ve 23 Temmuz 1920 tarihinde Niğde Milletvekili olarak TBMM çalışmalarına katıldı. Meclis çalışmaları sırasında Dahiliye, Bütçe ve Kavanin-i Maliye komisyonları ile Memurin Muhakematı Tetkik Kurulunda Üye olarak görev yaptı. 21 Nisan-30 Haziran 1921 tarihleri arasında İçişleri Bakanı olarak TBMM Hükûmetinde görev yaptı. Sağlık sorunları nedeniyle bakanlık görevinden ayrıldı ve izinli olarak bir süre Niğde bölgesinde bulundu. 1922 yılında ordu geri hizmetleri yardım ve gözetleme heyetinde yer aldı. İçişleri Bakanı Ali Fethi Bey’in yerine 10 Temmuz-18 Eylül 1922 tarihleri arasında İçişleri Bakanlığına vekâlet etti. TBMM I. Dönem (1920-1923) milletvekilliğinden sonra II. Dönem (1923-1927) ve III. Dönem’de (1927-1931) yine Niğde Milletvekili olarak TBMM çatısı altında bulunmaya devam etti. Niğde Milletvekili olarak görev yapmakta iken 1 Ocak 1931 tarihinde Ankara’da öldü. Soyadı Kanunu (1934) çıktıktan sonra ailesi “ATAY” soyadını aldı.

BİBLİYOGRAFYA

Osmanlı Arşivi Belgeleri:

BOA, DH.SAİD.d, 152/29; BOA, İ.DH, 1470/49; BOA, İ.DH, 1480/21; BOA, İ.DH, 1488/7; BOA, İ.DH, 1499/13; BOA, İ.DH, 1509/93; BOA, İ.DH, 1516/23; BOA, İ.DUİT, 42/50; BOA, DH.İ.UM.EK, 57/58

Cumhuriyet Arşivi Belgeleri:

BCA, 30.10.0.0/74.488.7

TBMM Arşivi Belgeleri:

https://www.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d02/SM_358_1_2.pdf

https://www.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d02/HT_358_1_2.pdf

https://www.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d03/HT_358_1_3.pdf

Seçilmiş Kaynaklar:

TBMM Aza-yı Kiramı Cedveli, s. 22, Ankara, 1337 (1921)

TBMM Aza-yı Kiramı Albümü, s. 134, Ankara [1922]

TBMM Albüm Dönem 1, TBMM'nin 25. Yıldönümünü Anış, s. 60, Ankara 1945

TBMM Albümü 1920-1973, s. 60, Ankara 1973

TBMM Albümü 1920-2010, c. 1, s. 53, 68, 114 ve 165, Ankara 2010

Fahri Çoker, *Türk Parlamento Tarihi*, c. 3, s. 36 ve 809-810, Ankara 1995

Ali Çankaya, *Yeni Mülkiye Tarihi ve Mülkiyeliler*, c. 3, s. 1071, Ankara 1968-1969

OLTU

TBMM

RÜSTEM BEY (HAMŞİOĞLU)

(d. Olur 1866, ö. Oltu 1952)

1866 yılında Erzurum'un Olur ilçesine bağlı Ormanağzı (Karnavas) köyünde doğdu. Hamşizade Murat Ağa'nın oğludur. İlk ve orta eğitimini Kars ve Ardahan'da tamamladı. Ardından çiftçilikle meşgul oldu. Doğduğu köy 1877-1878 Osmanlı-Rusya Savaşı'ndan sonra Çarlık Rusya sınırları içinde kaldı. Rus egemenliği döneminde köyünde ve çevresinde Türk ve İslam kültürünün yaşatılması ve Müslüman cemaatin örgütlenmesi faaliyetlerinde bulundu. 1917 Rus Devrimi'nden sonra Rusya ordularının bölgeden çekilmesi (1918) üzerine kurulan Oltu Şurası yerel idaresinde görev aldı. Oltu Şurası'nın Son Osmanlı Mebusan Meclisi (1920) için seçtiği iki mebusan biri oldu. İstanbul'un işgal edilmesi ve Mebusan Meclisinin dağıtılmasından sonra Anadolu'ya geçti. Ankara'ya geldi ve 18 Ağustos 1920 tarihinde Oltu Milletvekili olarak TBMM çalışmalarına katıldı. Meclis çalışmaları sırasında Layiha ve Posta-Telgraf komisyonlarında üye olarak bulundu. Ancak hastalığı nedeniyle 1922 yılında izin alarak memleketine gitti ve bir daha Meclis çalışmalarına katılmadı. TBMM I. Dönem (1920-1923) milletvekilliği sonra erdikten sonra memleketinde kalmaya devam etti. Bir daha herhangi bir resmî veya siyasi görev almadı. Memleketinde tarım, hayvancılık ve ticaretle meşgul oldu. Soyadı Kanunu (1934) çıktıktan sonra önce "ACAR" soyadını, daha sonra da "HAMŞİOĞLU" soyadını aldı. TBMM I. Dönem (1920-1923) milletvekillerine yardım yapılmasını öngören ve 1941, 1943 ve 1948 yıllarında çıkarılan kanunlar kapsamında kendisine devletten maddi destek tahsis edildi. 23 Aralık 1952 tarihinde Erzurum'un Oltu ilçesinde öldü.

BİBLİYOGRAFYA

TBMM Arşivi Belgeleri:

https://www.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d01/SM_363_1_1.pdf

Seçilmiş Kaynaklar:

TBMM Aza-yı Kiramı Cedveli, s. 7, Ankara, 1337 (1921)

TBMM Aza-yı Kiramı Albümü, s. 58, Ankara [1922]

TBMM Albüm Dönem 1, TBMM'nin 25. Yıldönümünü Anış, s. 61, Ankara 1945

TBMM Albümü 1920-1973, s. 61, Ankara 1973

TBMM Albümü 1920-2010, c. 1, s. 54 ve 68, Ankara 2010

Fahri Çoker, *Türk Parlamento Tarihi*, c. 3, s. 36 ve 819, Ankara 1995

İrşad Sami Yuca, "I. TBMM'nin Yardıma Muhtaç Mebusları Meselesi", *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 9/42 (2016), s. 831-845

YASİN BEY (HAŞİMOĞLU)

(d. Oltu 1895, ö. Manisa 1986)

1895 yılında o sıralarda Çarlık Rusyası egemenliği altında bulunan Erzurum'un Oltu ilçesinde doğdu. Tahir Efendi'nin oğludur. Önce medrese eğitimi aldı. Ardından Rus okullarında eğitim gördü. Çarlık Rusyası vatandaşı olarak bölgedeki yerel idarede devlet memurluğu yaptı. 1917 Rus Devrimi'nden sonra Tiflis yönetimi tarafından Oltu'ya bağlı Bahçecik köyüne öğretmen olarak atandı. Daha sonra Bakü'de İslam Hayır Cemiyetinin faaliyetlerine aktif olarak katıldı. Bu cemiyetin yetimler yurdu müdürlüğünü yaptı. 1918 yılında Rus ordularının bölgeden çekilmesi üzerine Kars Şurası idaresi emrine girdi. Oltu'dan topladığı silahlı kuvvetlerle Kars şehrinin muhafazasında görev aldı. Ancak İngiliz kuvvetlerin 1919 yılı Nisan ayında Kars Şurası idaresini dağıtması üzerine memleketi Oltu'ya dönmek zorunda kaldı. Burada kurulan Oltu Şurası yerel idaresinde görev aldı. Oltu Şurası'nın Son Osmanlı Mebusan Meclisine (1920) gönderdiği iki mebustan biri oldu. İstanbul'un işgal edilmesi ve Mebusan Meclisinin dağıtılmasından sonra Ankara'da açılan TBMM, 17 Mayıs 1920 tarihinde kendisini Oltu Milletvekili olarak kabul etti. Bu tarihten itibaren TBMM çalışmalarına katıldı. Mecliste İktisat, Maarif ve İrşad komisyonlarında üye olarak bulundu. TBMM I. Dönem (1920-1923) milletvekilliği sonra erdikten sonra memleketi Oltu'ya döndü. Oltu'da uzun süre tarım ve ticaretle meşgul oldu. Soyadı Kanunu (1934) çıktıktan sonra önce "AKDAĞ" soyadını, daha sonra da "HAŞİMOĞLU" soyadını aldı. 1935 yılında Kars sınır alayında Rusça tercümanı olarak görevlendirildi. Daha sonra 1941 yılında Erzurum'daki askerî ve siyasi mahkemelerin muamele memurluğu ve tercümanlığına atandı. Bu son görevinden 1949 yılında ayrıldıktan sonra bir daha hiçbir resmî veya siyasi görevde bulunmadı. Hayatının kalan kısmında uzun süre yine memleketi Oltu'da yaşadı. Daha sonra Manisa'ya yerleşti. 15 Nisan 1986 tarihinde Manisa'da öldü.

BİBLİYOGRAFYA

Seçilmiş Kaynaklar:

TBMM Aza-yı Kiramı Cedveli, s. 7, Ankara, 1337 (1921)

TBMM Aza-yı Kiramı Albümü, s. 58, Ankara [1922]

TBMM Albüm Dönem 1, TBMM'nin 25. Yıldönümünü Anış, s. 61, Ankara 1945

TBMM Albümü 1920-1973, s. 61, Ankara 1973

TBMM Albümü 1920-2010, c. 1, s. 54 ve 68, Ankara 2010

Fahri Çoker, *Türk Parlamento Tarihi*, c. 3, s. 36 ve 820-821, Ankara 1995

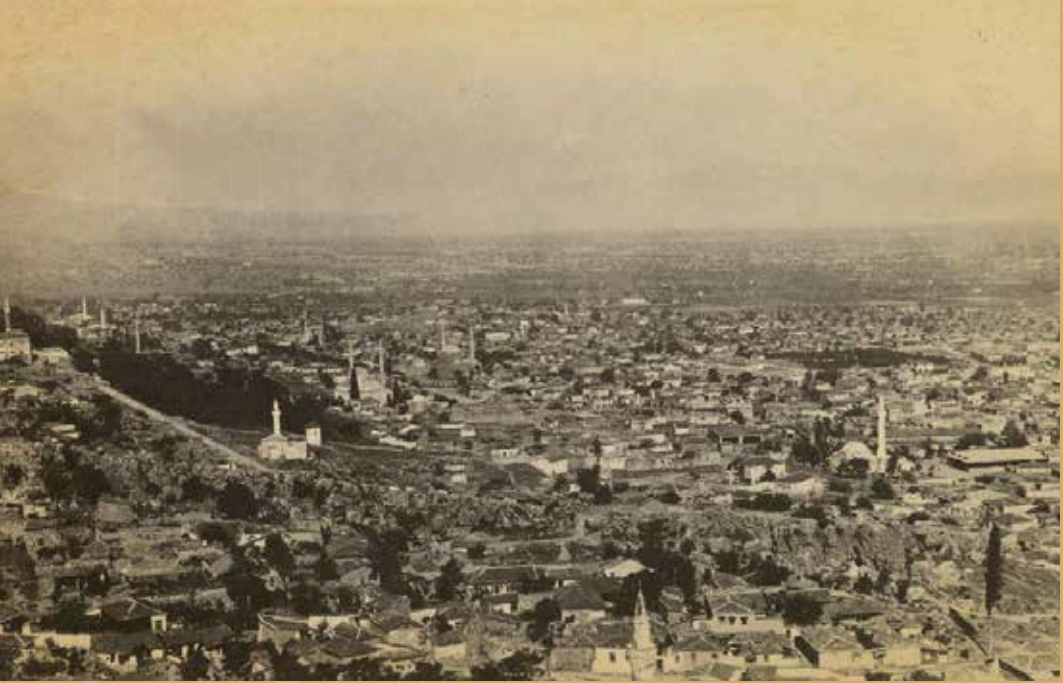
Onur Zeki, *Birinci TBMM'de Bağımsız Mebuslar ve Yasama Çalışmaları (1920-1923)*, Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi, Ankara 2018

SARUHAN (MANİSA)

TBMM

HÜSEYİN AVNİ BEY / PAŞA

(d. Manastır 1877, ö. Adana 1930)

1877 yılında günümüzde Kuzey Makedonya Cumhuriyeti sınırları içinde bulunan Manastır (Bitola) şehrinde doğdu. Numan Beyzade Mustafa Bey'in oğludur. İlk ve orta eğitimini Manastır'da tamamladı. Ardından Manastır Askerî İdadisinde eğitim gördü. Bu okulu bitirdikten sonra 1893 yılında İstanbul'da Harbiye Mektebine girdi ve 1895 yılında piyade mülazım-ı sani (teğmen) olarak mezun oldu. Askerlik kariyeri boyunca sırasıyla mülazım-ı evvel-üsteğmen (1897), yüzbaşı (1903), kolağası-kıdemli yüzbaşı (1908), binbaşı (1911), kaymakam-yarbay (1916) ve miralay-albay (1918) rütbelerini aldı. Bu süreçte Manastır Merkez Komutanı (1908), Yanya Polis Müdürü (1909) ve İstanbul Muhafızı (1913) olarak görev yaptı. 1914 yılında jandarma sınıfına geçerek Adana Jandarma Komutanlığı (1914) ve İzmir Jandarma Komutanlığı (1916) görevlerine atandı. Askerlik kariyeri sırasında Osmanlı-Yunan Savaşı (1897) ve Balkan Savaşları'na (1912-1913) katıldı. Son görevi olan İzmir Jandarma Komutanlığı sırasında 7 Mayıs 1918 tarihinde askerlik mesleğinden emekli edildi. I. Dünya Savaşı (1914-1918) sonunda İstanbul'u işgal eden İngilizlerin kendisini tutuklama kararı alması üzerine bir süre gizlenmek zorunda kaldı. 15 Mayıs 1919'da İzmir'in Yunanlılar tarafından işgali sonrasında fiilen Millî Mücadele'ye katıldı. Eylül 1919'dan itibaren Kuva-yı Milliye Komutanı Kazım Fikri Bey'in emrinde Akhisar Bölge Komutanlığını üstlendi. Ardından Şubat 1920'de İzmir Kuzeyi Cephesi Komutanlığına getirildi. Ankara'da açılması kararlaştırılan TBMM için yapılan seçimlerde Saruhan (Manisa) Milletvekili seçildi. Ancak cephe görevleri nedeniyle uzun süre Meclis çalışmalarına katılamadı. Batı Cephesi'ndeki görevlerinin ardından 9 Eylül 1920'de Konya Mevki Komutanlığına atandı. Fakat bu sırada ya askerliği veya milletvekilliğini seçmesi gerektiği TBMM tarafından kendisine tebliğ edildi. Ancak Konya Ayaklanması nedeniyle bir süre daha bu bölgede bulunmak zorunda kaldı. Nihayet 26 Ocak 1921'de Ankara'ya gelerek TBMM çalışmalarına katılmaya başladı. Meclis çalışmaları sırasında Müdafaa-i Milliye ve Dahiliye komisyonlarında üye olarak bulundu. TBMM I. Dönem (1920-1923) milletvekilliği sonrasında II. Dönem (1923-1927) ve III. Dönem'de (1927-1931) Cebel-i Bereket (Osmaniye) Milletvekili olarak TBMM çatısı altında bulunmaya devam etti. 21 Kasım 1923 tarihinde TBMM tarafından kendisine Kırmızı-Yeşil Şeritli İstiklal

Madalyası verildi. Kurtuluş Savaşı sırasında yaptığı hizmetler ve gösterdiği yararlılıklar nedeniyle 31 Mart 1924 tarihinde mirliva (tümgeneral) rütbesine terfi ettirildi. TBMM III. Dönem (1927-1931) Cebel-i Bereket (Osmaniye) Milletvekilliği devam ettiği sırada 10 Mart 1930 tarihinde Adana'da öldü. Soyadı Kanunu (1934) çıktıktan sonra ailesi "ZAIMLER" soyadını aldı.

BİBLİYOGRAFYA

Osmanlı Arşivi Belgeleri:

BOA, DH.ŞFR, 46/226; BOA, DH.ŞFR, 443/40; BOA, DH.EUM.KLU, 3/7; BOA, DH.EUM.KLU, 4/23; BOA, DH.EUM.KLU, 4/25; BOA, İ.DUİT, 151/34; BOA, DH.ŞFR, 525/26; BOA, HR.SFR.04, 576/39; BOA, İ.DUİT, 179/83; BOA, DH.EUM.AYŞ, 20/118

Cumhuriyet Arşivi Belgeleri:

BCA, 30.10.0.0/3.14.13; BCA, 30.10.0.0/5.29.25; BCA, 30.10.0.0/6.31.10; BCA, 30.10.0.0/6.31.19; BCA, 30.10.0.0/6.32.10; BCA, 30.10.0.0/6.33.5; BCA, 30.10.0.0/6.35.35; BCA, 30.10.0.0/6.36.31; BCA, 30.10.0.0/6.36.38; BCA, 30.10.0.0/7.41.9; BCA, 30.10.0.0/8.44.19; BCA, 30.10.0.0/202.381.12; BCA, 30.11.1.0/12.16.20

TBMM Arşivi Belgeleri:

https://www.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d01/SM_365_1_1.pdf

https://www.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d02/SM_365_1_2.pdf

https://www.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d02/HT_365_1_2.pdf

https://www.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d03/HT_365_1_3.pdf

Seçilmiş Kaynaklar:

TBMM Aza-yı Kiramı Cedveli, s. 14, Ankara, 1337 (1921)

TBMM Aza-yı Kiramı Albümü, s. 93, Ankara [1922]

TBMM Albüm Dönem 1, TBMM'nin 25. Yıldönümünü Anış, s. 61, Ankara 1945

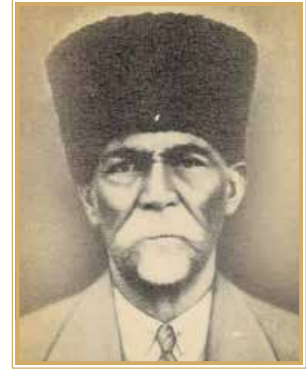
TBMM Albümü 1920-1973, s. 61, Ankara 1973

TBMM Albümü 1920-2010, c. 1, s. 54, 68, 89 ve 142, Ankara 2010

Fahri Çoker, *Türk Parlamento Tarihi*, c. 3, s. 36 ve 825-827, Ankara 1995

Cepheden Meclise, s. 73, Ankara 1999

Türk İstiklal Harbi'ne Katılan Alay ve Tugay Komutanlarının Biyografileri, c. 1, s. 127-128, Ankara 2010

MEHMET REŞİT BEY (PİŞOV)

(d. Bandırma 1877, ö. Bandırma 1951)

1877 yılında Balıkesir'in Bandırma ilçesine bağlı Emre köyünde doğdu. Babası Kafkas göçmeni Adige kabilesinden Çerkes Ali Bey'dir. İlk ve ortaöğrenimini memleketinde tamamladıktan sonra Harbiye Mektebine girerek 1901'de piyade mülazım-ı sani (teğmen) rütbesiyle mezun oldu. Meşrutiyetin yeniden ilanından (1908) sonra İttihat ve Terakki Fırkasında politikaya girerek partinin militan kadrosu içinde görevler aldı. İtalya'nın Trablusgarp'a saldırmasıyla, bölgeye giderek direnişi yöneten subaylara katıldı. Balkan Savaşı'nın son döneminde Edirne'nin geri alınması harekâtında bulunarak Batı Trakya'da bir İslam Cumhuriyetinin kurulmasında etkili oldu. I. Dünya Savaşı'nda (1914-1918) Teşkilat-ı Mahsusada görev aldı ve çeşitli cephelerde muharebelere katıldı. I. Dünya Savaşı'nın sona ermesi, Mondros Ateşkes Antlaşması'nın imzalanması (30 Ekim 1918) ve İzmir'in Yunanlılar tarafından işgal edilmesi (15 Mayıs 1919) üzerine Millî Mücadele'ye katıldı. Kardeşi Çerkes Ethem'in kurduğu ve "Kuva-yı Seyyare" adını alan milis süvari birliğinin komuta kademesinde görev yaptı. Ege Bölgesi'nde direniş örgütleri kurulmasına çalıştı. Son Osmanlı Mebusan Meclisi (1920) için yapılan seçimlerde Saruhan (Manisa) Mebusu seçildi. İstanbul'un işgal edilmesi ve Mebusan Meclisinin kapatılmasından sonra Ankara'ya gelerek 23 Nisan 1920 tarihinde TBMM'nin açılışında Saruhan (Manisa) Milletvekili olarak hazır bulundu. Mecliste Müdafaa-i Milliye, İrşad ve Kanun-ı Esasi komisyonlarında görev yaptı. TBMM tarafından Kuva-yı Seyyare Kumandanı Ethem Bey'in rahatsızlığı nedeniyle, kendisine vekâlet etmek üzere 21 Ağustos 1920'den itibaren izinli sayıldı. Çerkes Ethem'in düzenli orduda yer almayı kabul etmemesi üzerine TBMM Bakanlar Kurulu, 27 Aralık 1920 tarihinde Kuva-yı Seyyare'nin hükûmetin emrinde olması gerektiği kararını aldı. Ethem ve Reşit beylerin bu karara karşı çıkması üzerine TBMM tarafından 8 Ocak 1921 tarihinde milletvekilliğinin düşürülmesine karar verildi. Batı Cephesi Komutanlığı'nın yürüttüğü ve 22 Ocak 1921'e kadar süren harekât sonucunda Çerkes Ethem ile birlikte Yunanistan'a kaçtı. Ankara İstiklal Mahkemesi'nin 9 Mayıs 1921 tarihli kararıyla, silahlı olarak TBMM Hükûmetini devirmeye teşebbüs ve

düşman tarafına kaçmak suçundan dolayı ölüm cezasına çarptırıldı. 28 Mayıs 1927 gün ve 1064 sayılı Kanun gereğince vatandaşlıktan çıkarıldı. Sonraki yaşamını Ürdün'de Kafkas göçmenleri arasında geçirdi. 26.6.1938 tarih ve 3527 sayılı Af Kanunu'ndan sonra 1950'de yurda döndü. 10 Eylül 1951'de Bandırma'daki çiftliğinde öldü.

BİBLİYOGRAFYA

Osmanlı Arşivi Belgeleri:

BOA, DH.İ.UM.EK, 86/79; BOA, DH.ŞFR, 51/135; BOA, DH.ŞFR, 444/11; BOA, DH.ŞFR, 444/91; BOA, DH.ŞFR, 451/34; BOA, DH.ŞFR, 455/159; BOA, DH.ŞFR, 457/98; BOA, DH.ŞFR, 466/51; BOA, DH.ŞFR, 651/73; BOA, DH.İ.UM.EK, 116/51; BOA, DH.İ.UM.EK, 117/60

Cumhuriyet Arşivi Belgeleri:

BCA, 30.18.1.1/2.27.3; BCA, 30.18.1.1/4.45.16; BCA, 30.18.1.1/17.88.20

TBMM Arşivi Belgeleri:

https://www.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d01/SM_373_1_1.pdf

Seçilmiş Kaynaklar:

TBMM Albüm Dönem 1, TBMM'nin 25. Yıldönümünü Anış, s. 63, Ankara 1945

TBMM Albümü 1920-1973, s. 63, Ankara 1973

TBMM Albümü 1920-2010, c. 1, s. 55 ve 68, Ankara 2010

Fahri Çoker, *Türk Parlamento Tarihi*, c. 3, s. 37 ve 845-846, Ankara 1995

İBRAHİM SÜREYYA BEY (YİĞİT)

(d. İstanbul 1879, ö. İstanbul 1952)

Literatürde doğum tarihi 1880 olarak gösterilmişse de Osmanlı sicil kaydında hicri 1286 (miladi 1879) yılında doğduğu ifade edilmektedir. İstanbul, Üsküdar'da doğmuştur. Gümüşsuyu Hastanesi askerî doktorlarından Kaymakam (Yarbay) Ahmet Servet Bey'in oğludur. İlk ve orta eğitiminin ardından Mülkiye Mektebine girdi ve buradan 1900 yılında mezun oldu. Aynı yıl Dâhiliye Nezareti Mektubi Kalemünde Memurluğa başladı. Ancak 1902 yılında İttihat ve Terakki Cemiyeti ile ilişkili olmak suçundan mahkûm oldu ve Sinop Hapishanesine gönderildi. 1905 yılında tekrar devlet memuriyetine kabul edilerek Pendik Karantina Merkezinde Kâtip olarak çalıştı. Meşrutiyet'in yeniden ilanından (1908) sonra tüm memuriyet hakları iade edilerek mülki idareci oldu ve sırasıyla Atranos-Orhaneli (1909), Menlik-Melnik (1909), Cuma-yı Bala-Blagoebgrad (1910) ve Yenice-i Vardar-Giannizia (1911) kaymakamlıklarında bulundu. İtalya'nın Trablusgarb Vilayeti'ne saldırması (1911) üzerine kaymakamlık görevinden ayrıldı ve gönüllü olarak Tarblusgarp'a gitti. Derne'deki savaşlarda Mustafa Kemal Bey ile birlikte çarpışmalara katıldı. Balkan Savaşı (1912) sırasında İstanbul'a döndü. Ardından sırasıyla Çatalca (1914), Gelibolu (1915), Kırkkilise-Kırklareli (1915), Karesi-Balıkesir (1916) ve İzmit-Kocaeli (1917) mutasarrıflıklarında bulundu. Son görevi olan İzmit-Kocaeli Mutasarrıflığından 1919 yılında azledildi. Ardından İstanbul'a geldi. O sıralarda İstanbul'da bulunan Mustafa Kemal Paşa ile temasa geçti ve Millî Mücadele planı hakkında yaptığı toplantılara katıldı. Mustafa Kemal Paşa'nın Anadolu'ya geçmesi üzerine Hüseyin Rauf Bey ile önce Batı Anadolu'yu dolaştı ve ardından Amasya'ya giderek kendisi ile tekrar buluştu. Bu tarihten sonra Kurtuluş Savaşı boyunca Mustafa Kemal Paşa'nın yakın çevresi içerisinde yer aldı. Amasya Genelgesi'nin (22 Haziran 1919) hazırlanmasına katkı verdi ve genelgeye imza atarak yayınlayanlar arasında bulundu. Ardından Erzurum Kongresi (23 Temmuz-4 Ağustos 1919) ve Sivas Kongresi'ne (4-11 Eylül 1919) katıldı. Bu sırada Son Osmanlı Mebusan Meclisi (1920) için yapılan seçimlerde (1920) Saruhan (Manisa) Mebusu seçildi. İstanbul'un işgali ve Mebusan Meclisinin kapatılması üzerine Ankara'ya geldi. 23 Nisan 1920 tarihinde Saruhan (Manisa) Milletvekili olarak TBMM'nin açılışında hazır bulundu. Mecliste idare amirliği görevinde ve Dahiliye, Hariciye, Encümen-i Mahsus, Nizamname-i Dahili ve Defter-i Hakani komisyonlarında üye olarak çalıştı. TBMM I. Dönem (1920-1923) milletvekilliğinin ardından II. Dönem (1923-1927), III. Dönem (1927-1931), IV. Dönem (1931-1934), V. Dönem (1935-1938), VI. Dönem (1939-1943), VII. Dönem (1944-1946) ve VIII. Dönem'de (1946-1950)

Kocaeli Milletvekili olarak TBMM çatısı altında bulunmaya devam etti. TBMM'nin 23 Kasım 1923 tarihinde aldığı kararla kendisine Kırmızı-Yeşil Şeritli İstiklal Madalyası tevcih edildi. Soyadı Kanunu (1934) çıktıktan sonra kendisine bizzat Mustafa Kemal Atatürk tarafından "YİĞİT" soyadı verilmiştir. VIII. Dönem (1946-1950) milletvekilliği sona erdikten sonra İstanbul'a yerleşti ve bir daha resmî veya siyasi herhangi bir görev almadı. 14 Mayıs 1952 tarihinde İstanbul'da öldü.

BİBLİYOGRAFYA

Osmanlı Arşivi Belgeleri:

BOA, DH.SAİD.d, 188/214; BOA, İ.DH, 1486/23; BOA, İ.DH, 1515/5; BOA, İ.DH, 1517/15; BOA, İ.DUİT, 42/40; BOA, İ.DUİT, 42/66; BOA, DH.İ.UM.EK, 85/7; BOA, DH.İ.UM.EK, 119/13

Cumhuriyet Arşivi Belgeleri:

BCA, 30.10.0.0/6.31.23; BCA, 30.10.0.0/8.50.17; BCA, 30.10.0.0/195.337.16

TBMM Arşivi Belgeleri:

https://www.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d01/SM_366_1_1.pdf

https://www.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d02/SM_366_1_2.pdf

https://www.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d02/HT_366_1_2.pdf

https://www.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d04/HT_366_1_4.pdf

Seçilmiş Kaynaklar:

TBMM Aza-yı Kiramı Cedveli, s. 14, Ankara, 1337 (1921)

TBMM Aza-yı Kiramı Albümü, s. 96, Ankara [1922]

TBMM Albüm Dönem 1, TBMM'nin 25. Yıldönümünü Anış, s. 62, Ankara 1945

TBMM Albümü 1920-1973, s. 62, Ankara 1973

TBMM Albümü 1920-2010, c. 1, s. 54, 108, 158, 210, 272, 340, 409 ve 485, Ankara 2010

Fahri Çoker, *Türk Parlamento Tarihi*, c. 3, s. 36 ve 828-830, Ankara 1995

Ali Çankaya, *Yeni Mülkiye Tarihi ve Mülkiyeliler*, c. 3, s. 831-833, Ankara 1968-1969

Vicdan Öztürk, "İbrahim Süreyya Bey (Yiğit)'in Hayatı ve Parlamenter Faaliyetleri", *Turkish Studies*, 8/5 (2013), s. 631-643

MEHMET REŞAT BEY

(d. Akhisar 1881, ö. Fransa 1926)

1881 yılında Manisa'nın Akhisar ilçesinde doğdu. Saraç Mustafa Ağa'nın oğludur. İlk ve orta eğitimini Akhisar'da tamamladı. 1897 yılında Ziraat Bankası Akhisar Şubesinde Odacı olarak memuriyete başladı. Ardından sırasıyla Kula (1902), Akhisar (1903), Safita (1905), Sur (1905), Gediz (1905) ve Kırkağaç (1906) Ziraat Bankası şubelerinde muhasebe kâtabi olarak çalıştı. Daha sonra 1908 yılında Ziraat Bankası Müfettiş Yardımcısı oldu. 1909 yılında İstanbul'daki Ziraat Bankası İdare Merkezi Teftiş Kalemine Tetkik Memuru olarak atandı. 1910 yılında Ziraat Bankası'ndan ayrılarak Maliye Nezareti Vilayet Hesapları Kaleminde Memur olarak çalışmaya başladı. Adı daha sonra Tetkik Kalemi olarak değişen bu birimden 1913 yılında Maliye Nezareti Muhasebe-i Umumiye Müdür Yardımcılığına getirildi. Bu son görevinde memuriyete devam etmekte iken I. Dünya Savaşı'nın (1914-1918) sona ermesi ve Mondros Ateşkes Antlaşması'nın (30 Ekim 1918) imzalanmasından sonra Yunanlıların İzmir'i işgal etmesi (15 Mayıs 1919) üzerine, İstanbul'dan ayrılarak memleketine döndü ve Kuva-yı Milliye'ye katıldı. Birçok çatışmaya girdi ve bu çatışmaların birinde yaralandı. Saruhan (Manisa) Müdafaa-i Hukuk Cemiyetinin Başkanlığına getirildi. Cemiyet başkanı olarak bölgedeki direniş faaliyetlerini örgütledi. Balıkesir Kongrelerine (Haziran-Temmuz 1919) Saruhan (Manisa) Temsilcisi olarak katıldı. Bu arada Ankarada açılan TBMM'ye Saruhan (Manisa) Milletvekili olarak seçilen İsmail Hakkı Bey'in istifa etmesi üzerine 15 Mayıs 1920'de Saruhan (Manisa) Milletvekili seçildi. 7 Haziran 1920'de Ankaraya gelerek TBMM çalışmalarına katıldı. Mecliste Bütçe, Kavanin-i Maliye ve Divan-ı Muhasebat komisyonlarında üye olarak bulundu. 1921 yılında Gördes, Isparta ve Kayseri'ye TBMM tarafından özel görevler için gönderildi. TBMM I. Dönem (1920- 1923) milletvekilliğinin ardından II. Dönem'de (1923- 1927) yine Saruhan (Manisa) Milletvekili seçildi. TBMM tarafından 21 Kasım 1923 tarihinde alınan kararla Millî Mücadele'deki katkı ve fedakârlıkları nedeniyle Kırmızı-Yeşil Şeritli İstiklal Madalyası ile ödüllendirildi. II. Dönem (1923-1927) milletvekilliği esnasında 1926 yılında Fransada bulunduğu sırada öldü. Cenazesi devlet tarafından yurda getirilerek Akhisar'da defnedildi. Soyadı Kanunu (1934) çıktıktan sonra ailesi "KAYALI" ve KAYALIOĞLU" soyadlarını aldı.

BİBLİYOGRAFYA

Osmanlı Arşivi Belgeleri:

BOA, DH.SAİD.d, 128/17

Cumhuriyet Arşivi Belgeleri:

BCA, 30.10.0.0/5.30.2; BCA, 30.10.0.0/6.36.40; BCA, 30.10.0.0/7.42.56; BCA, 30.10.0.0/74.484.10; BCA, 30.10.0.0/181.251.8; BCA, 30.10.0.0/210.430.2

TBMM Arşivi Belgeleri:

https://www.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d01/SM_372_1_1.pdf

https://www.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d02/SM_372_1_2.pdf

Seçilmiş Kaynaklar:

TBMM Aza-yı Kiramı Cedveli, s. 14, Ankara, 1337 (1921)

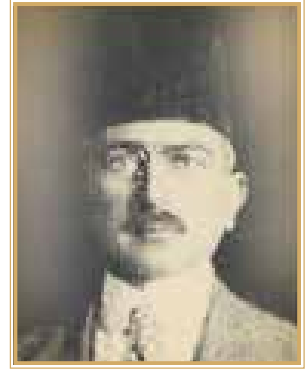
TBMM Aza-yı Kiramı Albümü, s. 92, Ankara [1922]

TBMM Albüm Dönem 1, TBMM'nin 25. Yıldönümünü Anış, s. 63, Ankara 1945

TBMM Albümü 1920-1973, s. 63, Ankara 1973

TBMM Albümü 1920-2010, c. 1, s. 55, 68 ve 116, Ankara 2010

Fahri Çoker, *Türk Parlamento Tarihi*, c. 3, s. 37 ve 839-840, Ankara 1995

ÖMER LÜTFİ BEY (ÜNLÜ)

(d. Alaşehir 1881, ö. Alaşehir 1951)

1881 yılında Manisa'nın Alaşehir ilçesinde doğdu. Ethem Bey'in oğludur. İlk ve orta eğitimini Uşak'ta tamamladı ve ardından medresede eğitim gördü. Daha sonra uzun süre Alaşehir'de tarımla meşgul oldu. I. Dünya Savaşı'nın (1914-1918) sona ermesi, Mondros Ateşkes Antlaşması'nın imzalanması (30 Ekim 1918) ve İzmir'in Yunanlılar tarafından işgal edilmesi (15 Mayıs 1919) üzerine Millî Mücadele'ye katıldı. Bölgede kurulan Redd-i İlhak Cemiyetinin faaliyetlerinde aktif olarak yer aldı. Alaşehir Kongresi'ne (16-25 Ağustos 1919) katılarak kongrenin kâtipliğini üstlendi. Sivas Kongresi'nden (4-11 Eylül 1919) sonra Heyeti Temsiliye tarafından Alaşehir ve Çevresi Komutanlığına getirildi. Bu dönemde Kuva-yı Milliye milislerini örgütledi ve teçhizatlarını temin etmeye çalıştı. Ankara'da TBMM'nin açılması kararlaştırıldıktan sonra yapılan seçimlerde Saruhan (Manisa) Milletvekili seçildi. Ankara'ya gelerek TBMM'nin 23 Nisan 1920 tarihindeki açılışında hazır bulundu. Mecliste Sıhhiye-Muavenet-i İctimaiye, İktisat, Defter-i Hakani ve Kavanin-i Maliye komisyonları ile Memurin Muhakematı Tetkik Kurulunda üye olarak çalıştı. 1921 yılında TBMM tarafından Gördes bölgesine özel görevle gönderildi. TBMM I. Dönem (1920-1923) Milletvekilliği sona erince yeniden aday olmadı ve Alaşehir'e döndü. Salihli'nin Yeşilkavak köyüne yerleşerek uzun süre tarımla meşgul oldu. Bir ara Manisa İl İdare Meclisinde Alaşehir Temsilcisi olarak bulundu. 1940 ve 1941 yıllarında Alaşehir Belediye Başkanlığı yaptı. Alaşehir Belediye Başkanlığından sonra herhangi bir resmî görevde bulunmadı. TBMM I. Dönem (1920-1923) milletvekillerine yardım yapılmasını öngören ve 1941, 1943 ve 1948 yıllarında çıkarılan kanunlar kapsamında kendisine devletten maddi destek tahsis edildi. 30 Eylül 1951 tarihinde Alaşehir'de öldü.

BİBLİYOGRAFYA

Osmanlı Arşivi Belgeleri:

BOA, DH.KMS, 53/23; BOA, DH.KMS, 53/27

Cumhuriyet Arşivi Belgeleri:

BCA, 490.1.0.0/522.2093.2

TBMM Arşivi Belgeleri:

https://www.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d01/SM_370_1_1.pdf

Seçilmiş Kaynaklar:

TBMM Aza-yı Kiramı Cedveli, s. 14, Ankara, 1337 (1921)

TBMM Aza-yı Kiramı Albümü, s. 93, Ankara [1922]

TBMM Albüm Dönem 1, TBMM'nin 25. Yıldönümünü Anış, s. 62, Ankara 1945

TBMM Albümü 1920-1973, s. 62, Ankara 1973

TBMM Albümü 1920-2010, c. 1, s. 55, Ankara 2010

Fahri Çoker, *Türk Parlamento Tarihi*, c. 3, s. 37 ve 843-844, Ankara 1995

İrşad Sami Yuca, "I. TBMM'nin Yardıma Muhtaç Mebusları Meselesi", *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 9/42 (2016), s. 831-845

**MAHMUT CELAL / CELALETTİN BEY
(BAYAR)**

(d. Gemlik 1883, ö. İstanbul 1986)

1883 yılında Bursa'nın Gemlik ilçesine bağlı Umurbey beldesinde doğdu. Umurbey Rüştîye Mektebi öğretmenlerinden Abdullah Fehmi Efendi'nin oğludur. İlk ve orta eğitimini Umurbey'de tamamladı. 1900 yılında Gemlik Bidayet Mahkemesinde Kâtip olarak memuriyete başladı. Ardından Gemlik Reji İdaresi (1900) ve Ziraat Bankası Bursa Şubesinde (1902) Mukayyid olarak çalıştı. 1903 yılında aynı şubenin veznedarlığına getirildi. Daha sonra Deutsche Orientbank Bursa Şubesinde çalıştı. Bu arada siyasi olarak İttihat ve Terakki Cemiyetinin fikirlerini benimsedi. Meşrutiyet'in ikinci defa ilanından (1908) sonra çalışma hayatını bıraktı ve tamamen siyasi faaliyetler içinde yer aldı. İttihat ve Terakki Fırkasının Bursa ve İzmir şubeleri başkanlıklarında bulundu. Balkan Savaşı (1912-1913) ve I. Dünya Savaşı (1914-1918) yıllarında İzmir'de eğitim, kültür ve ekonomi alanlarında pek çok tesisin oluşturulması çalışmalarında faaliyet gösterdi. 1919 yılında İzmir'de Halka Doğru Cemiyetini kurdu ve "Halka Doğru" adlı bir dergi çıkardı. Bu dergide "Turgut Alp" müstear adıyla yazılar yayınladı. İzmir'in Yunanlılar tarafından işgali (15 Mayıs 1919) üzerine Millî Mücadele'ye katıldı ve bölgedeki Kuva-yı Milliye milislerinin örgütlenmesinde aktif olarak yer aldı. "Galip Hoca" takma adıyla Ege Bölgesi'nde dolaşarak halkı bilinçlendirmeye çalıştı. Balıkesir Kongreleri'nde (Haziran-Temmuz 1919) alınan kararlar gereği Akhisar Bölgesi Komutanlığını üstlendi. Bu arada Son Osmanlı Mebusan Meclisi (1920) için yapılan seçimlerde Saruhan (Manisa) Mebusu seçildi. Mebusan Meclisinde işgalleri kınayan ve Millî Mücadele'yi destekleyen bir tavır aldı. İngilizlerin İstanbul'u işgal etmesi ve Mebusan Meclisinin kapatılması üzerine İstanbul'dan ayrılarak Bursa'ya geldi. Burada Kuva-yı Milliye Teşkilatını örgütleme çalışmalarında bulundu. Bu arada Ankara'da açılan TBMM'ye Saruhan (Manisa) Milletvekili seçildi ve 8 Mayıs 1920'de Ankara'ya gelerek TBMM çalışmalarına katıldı. Meclis çalışmaları sırasında İktisat, İrşad ve Bütçe komisyonlarında üye olarak bulundu. TBMM I. Dönem'inde (1920-1923) Ekonomi Bakanı (1920-1922) olarak hükûmette görev aldı. Ayrıca kısa bir süre de (1922)

Dışişleri Bakanlığına vekâlet etti. Bu dönemde son olarak Lozan Barış Konferansı'nın ilk görüşmelerine (1922) TBMM adına katılan heyette danışman olarak bulundu. TBMM I. Dönem (1920-1923) milletvekilliğinin ardından, sonraki 10 yasama döneminde aralıksız şekilde milletvekili olarak TBMM çatısı altında bulundu. II. Dönem (1923-1927), III. Dönem (1927-1931), IV. Dönem (1931-1934), V. Dönem (1935-1938), VI. Dönem (1939-1943) ve VII. Dönem'de (1944-1946) İzmir Milletvekili ve VIII. Dönem (1946-1950), IX. Dönem (1950-1954), X. Dönem (1954-1957) ve XI. Dönem'de (1957-1960) ise İstanbul Milletvekili seçildi. Milletvekilliği sırasında Cumhurbaşkanı Mustafa Kemal Paşa (Atatürk) tarafından İş Bankası'nın kuruluşu (1924) ile görevlendirildi. Milletvekilliğini de devam ettirerek 1932 yılına kadar bu bankanın genel müdürlüğünü yaptı. Başbakan Mustafa İsmet Paşa'nın (İnönü) Başkanlığında kurulan üç ayrı Hükûmette Ekonomi Bakanı (1932-1937) olarak görev yaptı. Bakan olarak görev yaptığı sürede Türkiye'de pek çok sanayi atılımı yapıldı. Bu dönemde Ekonomi Bakanlığının faaliyetleri sonucu Sümerbank ve Etibank gibi işletmelerin kurulması sağlandı. Ayrıca Türkiye Cumhuriyeti'nin ilk Beş Yıllık Sanayi Kalkınma Planı hazırlanarak devreye sokuldu. Daha sonra Başbakan Mustafa İsmet İnönü'nün istifası üzerine 1 Kasım 1937 tarihinde Başbakan olarak atandı. Başbakanlığı sürecinde (1937-1939) IX. ve X. hükûmetleri kurdu. 10 Kasım 1938'de Cumhurbaşkanı Mustafa Kemal Atatürk'ün ölümü üzerine 11 Kasım'da Mustafa İsmet İnönü'nün Cumhurbaşkanı seçilmesinden sonra 25 Ocak 1939 tarihinde başbakanlıktan istifa etti. Bu tarihten sonra milletvekili olarak TBMM çatısı altında bulunmaya devam etti. Fakat kurulan hükûmetlerin hiçbirisinde kendisine bakanlık görevi verilmedi. Buna rağmen II. Dünya Savaşı (1939-1945) boyunca kurulan hükûmetlere karşı ılımlı bir yaklaşım benimsedi. 1943 yılından itibaren hükûmet icraatlarını eleştirmeye başladı. Nihayet 29 Mayıs 1945 tarihinde bütçe görüşmelerinde olumsuz oy kullanarak muhalefet dozunu en üst seviyeye çıkardı. Bu muhalif tavrında kendisiyle beraber hareket eden Adnan Menderes, Refik Koraltan ve Fuat Köprülü ile birlikte 7 Haziran 1945'te demokratikleşme taleplerini içeren "Dörtlü Takrir" TBMM Başkanlığı'na sundu. Takrir Mecliste reddedilse de CHP içerisinde başlayan muhalif hareket böylece resmîleşmiş oldu. CHP içerisinde parti disiplinine aykırı şekilde davranan kendisi dışındaki üç milletvekilinin 1945 yılı Eylül ayında partiden ihraç edilmesi üzerine Bayar da 26 Eylül 1945'te CHP'den ve 3 Aralık 1945'te de milletvekilliğinden istifa etti. 7 Ocak 1946 tarihinde adı geçen üç arkadaşıyla birlikte Demokrat Parti'yi kurdu ve partinin Genel Başkanlığına getirildi. Çok partili sistemin açık oy-gizli tasnif usulüyle yapılan ilk genel seçiminde (21 Temmuz 1946) Demokrat Parti 62 milletvekili çıkararak muhalefet partisi oldu. Bu dönemde Demokrat Parti ve Bayar, diğer ülke meseleleriyle birlikte seçim usulünün şeffaf ve demokratik bir hâle getirilmesi için iktidar partisi CHP ve onun Genel Başkanı ve aynı zamanda Cumhurbaşkanı olan Mustafa İsmet İnönü ile sert bir mücadeleye girişti. Nihayet gizli oy-açık tasnif usulü yasalaştırıldı ve bu usulle gidilen

ilk genel seçimde (14 Mayıs 1950) Demokrat Parti, TBMM çoğunluğunu elde ederek iktidar partisi oldu. Mahmut Celal Bayar da 22 Mayıs 1950 tarihinde TBMM Genel Kurulu tarafından Türkiye Cumhuriyeti'nin Üçüncü Cumhurbaşkanlığına seçildi. Bayar, bu andan itibaren on yıl sürecek (1950-1960) Cumhurbaşkanlığı döneminde Demokrat Parti ve Başbakan Adnan Menderes Başkanlığındaki hükümetler ile uyum içerisinde çalıştı. Bu dönemde 1954 ve 1957 yıllarında TBMM tarafından yeniden Cumhurbaşkanlığına seçildi. Cumhurbaşkanlığı sırasında İngiltere (1952), Yunanistan (1952), ABD (1954), Yugoslavya (1954), Irak (1955), Lübnan (1955), Libya (1955 ve 1958), İran (1955), Federal Almanya (1958), Afganistan (1958) ve İtalya'yı (1959) resmî olarak ziyaret etti. Döneminde Türkiye Batı Bloku yanlısı bir siyaset izledi. Bu çerçevede Türkiye 1950 yılında Kore'ye asker gönderdi. Ardından 1951 yılında Türkiye'nin NATO'ya katılımı gerçekleşti. Bayar, 27 Mayıs 1960 askerî darbesiyle Demokrat Parti ileri gelenleriyle birlikte tutuklanarak Yassıada'da yargılandı. Yargılama sonucu 15 Eylül 1961 tarihinde 15 kişiyle birlikte idam cezasına mahkûm edildi. İdam cezalarından üçü infaz edilirken Bayar'ın cezası ömür boyu hapis cezasına çevrildi. 7 Mayıs 1964 tarihine kadar Kayseri cezaevinde kaldı. Bu tarihte sağlık sebeplerinden dolayı serbest bırakıldı. Bundan sonraki hayatında bir daha fiili olarak siyaset hayatına girmedi. Ancak önce Demokrat Parti'yi daha sonra da Adalet Partisini destekleyen bir çizgi izledi. 22 Ağustos 1986 tarihinde 103 yaşında İstanbul'da öldü. Ankara'da düzenlenen devlet töreninden (28 Ağustos 1986) sonra memleketi olan Umurbey beldesinde defnedildi.

BİBLİYOGRAFYA

Osmanlı Arşivi Belgeleri:

BOA, DH.SAİD.d, 131/505; BOA, DH.ŞFR, 651/73; BOA, DH.İ.UM.EK, 116/4; BOA, DH.İ.UM.EK, 116/51; BOA, DH.İ.UM.EK, 117/35; BOA, DH.İ.UM.EK, 117/60

Cumhuriyet Arşivi Belgeleri:

BCA, 30.10.0.0/5.28.5; BCA, 30.10.0.0/7.41.35; BCA, 30.10.0.0/13.76.10; BCA, 30.10.0.0/15.84.9; BCA, 30.10.0.0/21.121.8; BCA, 30.10.0.0/154.89.22; BCA, 30.10.0.0/208.416.36; BCA, 30.18.1.1/21.66.9; BCA, 30.18.1.1/24.25.16; BCA, 30.18.1.1/32.74.12; BCA, 30.18.1.2/128.9.13; BCA, 30.18.1.2/130.79.3; BCA, 30.1.0.0/1.7.9; BCA, 30.1.0.0/8.45.26; BCA, 30.1.0.0/65.403.4; BCA, 30.1.0.0/65.407.7; BCA, 30.10.0.0/3.13.6; BCA, 30.11.1.0/320.29.3

TBMM Arşivi Belgeleri:

https://www.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d01/SM_368_1_1.pdf

https://www.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d02/SM_368_1_2.pdf

https://www.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d02/HT_368_1_2.pdf

https://www.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d03/SM_368_1_3.pdf

https://www.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d05/HT_368_1_5.pdf

Seçilmiş Kaynaklar:

TBMM Aza-yı Kiramı Cedveli, s. 14, Ankara, 1337 (1921)

TBMM Aza-yı Kiramı Albümü, s. 93, Ankara [1922]

TBMM Albüm Dönem 1, TBMM'nin 25. Yıldönümünü Anış, s. 62, Ankara 1945

TBMM Albümü 1920-1973, s. 62, Ankara 1973

TBMM Albümü 1920-2010, c. 1, s. 54, 68, 101, 154, 206, 265, 332, 402 ve 474, Ankara 2010

Fahri Çoker, *Türk Parlamento Tarihi*, c. 3, s. 36 ve 831-836, Ankara 1995

Celal Bayar, *Ben de Yazdım*, 3 cilt, İstanbul 2019

Davut Dursun, "Bayar, Celal", *DİA*, c. 5, s. 216-218, İstanbul 1992

MEHMET REFİK ŞEVKET BEY (İNCE)

(d. Midilli 1885, ö. İzmir 1955)

1885 yılında günümüzde Yunanistan sınırları içinde kalan Midilli Adası'nın Polihnit (Polihnitos) köyünde doğdu. İncezade Hafız Mustafa Şevket Efendi'nin oğludur. İlk eğitimini Eşme'de ve orta eğitimini de İzmir'de tamamladı. Daha sonra Selanik Hukuk Mektebine girdi. Bu okuldan 1911 yılında mezun oldu. Balkan Savaşı (1912- 1913) sırasında orduya katıldı ve yedek subay olarak görev yaptı. Askerlik sırasında İzmir'de bir tren kazasında kolundan yaralanarak sakat kaldı ve terhis edildi. I. Dünya Savaşı (1914-1918) sırasında ise yine orduya katıldı ve geri hizmet subayı olarak görev yaptı. I. Dünya Savaşı'nın sona ermesinin ardından İzmir'de serbest avukatlık yapmaya başladı. İzmir'in Yunanlılar tarafından işgal edilmesi (15 Mayıs 1919) üzerine Millî Mücadele'ye katıldı. Ankara'da açılması kararlaştırılan TBMM için yapılan seçimlerde Saruhan (Manisa) Milletvekili seçildi. Ankara'ya gelerek 23 Nisan 1920'de TBMM'nin açılışında hazır bulundu. Meclis çalışmaları sırasında Kanun-ı Esasi, Orman-Maadın, Sıhhiye-Muavenet-i İctimaiye, Maarif ve Adliye komisyonlarında üye olarak görev yaptı. 1921 yılında TBMM tarafından Kastamonu İstiklal Mahkemesi Başkanı olarak görevlendirildi. Mustafa Fevzi Paşa (Çakmak) Başkanlığındaki hükûmette Adalet Bakanı (1921-1922) olarak yer aldı. 23 Nisan gününün millî bayram ilan edilmesi için bir kanun tasarısı hazırladı ve bu tasarının yasalaşmasını sağladı (1921). 1921 yılında bir süre İçişleri Bakanlığına vekâlet etti. TBMM I. Dönem (1920-1923) Milletvekilliği sona erince kendi isteğiyle Milletvekili Adayı olmadı. İzmir'e döndü ve 1931 yılına kadar serbest avukatlık mesleğine devam etti. Daha sonra IV. Dönem (1931-1934), V. Dönem (1935-1938) ve VI. Dönem'de (1939-1943) tekrar Manisa Milletvekili seçildi. Sonraki iki dönemde seçimlere katılmadı. 1945 yılında Demokrat Parti kurucuları arasında yer aldı. Ardından IX. Dönem'de (1950-1954) Manisa Milletvekili olarak tekrar TBMM çatısı altında bulundu. Başbakan Adnan Menderes Başkanlığındaki hükûmetlerde Millî Savunma Bakanı (1950-1951) ve Devlet Bakanı (1951) olarak görev yaptı. Son olarak Demokrat Parti TBMM Grubu Başkanlığına getirildi (1951). TBMM IX. Dönem (1950- 1954) milletvekilliği sona erince siyasetten ayrıldı ve İzmir'e döndü. 24 Haziran 1955 tarihinde İzmir'de öldü.

BİBLİYOGRAFYA

Cumhuriyet Arşivi Belgeleri:

BCA, 30.10.0.0/5.28.5; BCA, 30.10.0.0/8.48.22; BCA, 30.10.0.0/8.49.1; BCA, 30.10.0.0/8.49.2; BCA, 30.10.0.0/8.49.10; BCA, 30.10.0.0/8.49.18; BCA, 30.10.0.0/8.50.5; BCA, 30.10.0.0/8.50.6; BCA, 30.10.0.0/8.50.7

TBMM Arşivi Belgeleri:

https://www.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d01/SM_371_1_1.pdf

https://www.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d04/SM_371_1_4.pdf

https://www.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d04/HT_371_1_4.pdf

Seçilmiş Kaynaklar:

TBMM Aza-yı Kiramı Cedveli, s. 14, Ankara, 1337 (1921)

TBMM Aza-yı Kiramı Albümü, s. 92, Ankara [1922]

TBMM Albüm Dönem 1, TBMM'nin 25. Yıldönümünü Anış, s. 62, Ankara 1945

TBMM Albümü 1920-1973, s. 62, Ankara 1973

TBMM Albümü 1920-2010, c. 1, s. 55, 68, 215, 277 ve 345, Ankara 2010

Fahri Çoker, *Türk Parlamento Tarihi*, c. 3, s. 37 ve 837-838, Ankara 1995

MUSTAFA NECATİ BEY

(d. İzmir 1892, ö. Ankara 1929)

1892 yılında İzmir’de doğdu. Mehmet Halit Bey’in oğludur. İlk ve orta eğitimini İzmir’de tamamladı. Daha sonra İstanbul Hukuk Mektebine girdi. Bu okuldan 1913 yılında mezun oldu. İzmir’e dönerek serbest avukatlık, öğretmenlik, gazetecilik ve özel okul yöneticiliği yaptı. Bir ara İzmir-Aydın Demiryolu Şirketi’nde hukuk danışmanı olarak görev aldı. İzmir’in Yunanlılar tarafından işgal edilmesi (15 Mayıs 1919) üzerine İstanbul’a gitmek zorunda kaldı. Bu sırada Dahiliye Nezareti tarafından özel görevle Balıkesir bölgesine tayin edildi. Burada Kuva-yı Milliye temsilcileriyle görüşmelerde bulundu. Bölgedeki Millî Mücadele teşkilatlanmasını destekledi. İzmir ve Balıkesir bölgelerindeki çatışmalara da bizzat katıldı. Balıkesir’de “İzmir’e Doğru” isimli bir gazete çıkardı ve Millî Mücadele yanlısı yazılar kaleme aldı. Halkı bilinçlendirmek için çeşitli yerlerde propaganda konuşmaları yaptı. Bu arada Ankara’da açılması kararlaştırılan TBMM için yapılan seçimlerde Saruhan (Manisa) Milletvekili seçildi. Ankara’ya gelerek 23 Nisan 1920’de TBMM’nin açılışında hazır bulundu. Meclis çalışmaları sırasında Kanun-ı Esasi, Bütçe, Müdafaa-i Milliye, İrşad, Nafia ve Kavanin-i Maliye komisyonları ile Memurin Muhakematı Tetkik Kurulunda üye olarak görev yaptı. TBMM tarafından Sivas İstiklal Mahkemesinde (1920-1921) Üye ve Kastamonu İstiklal Mahkemesinde (1921) Başkan olarak görevlendirildi. TBMM I. Dönem (1920-1923) milletvekilliğinin ardından II. Dönem (1923-1927) ve III. Dönem’de (1927-1931) İzmir Milletvekili olarak TBMM çatısı altında bulunmaya devam etti. Bu dönemlerdeki hükümetlerde Mübadele İmar İskân Bakanı (1923-1926), Adalet Bakanı (1924) ve Eğitim Bakanı (1925-1929) olarak görev yaptı. Son bakanlığı sırasında Gazi Eğitim Enstitüsünün kuruluşunu (1926) ve Tevhid-i Tedrisat Kanunu’nun (1924) etkin biçimde uygulanmasını sağladı. Bugünkü Millî Eğitim Bakanlığının teşkilat yapısını oluşturdu. Bakanlığı sırasındaki en önemli faaliyeti ise Harf Devrimi (1928) ile yeni alfabenin eğitim sisteminde öğretilmesine başlanması oldu. TBMM III. Dönem (1927-1931) İzmir Milletvekili ve Eğitim Bakanı olarak görev yaptığı sırada 1 Ocak 1929 tarihinde Ankara’da öldü. Öldüğünde bekar ve çocuğu bulunmuyordu. Soyadı Kanunu (1934) çıktıktan sonra akrabaları “UGURAL” soyadını almıştır.

BİBLİYOGRAFYA

Osmanlı Arşivi Belgeleri:

BOA, DH.ŞFR, 103/83; BOA, DH.ŞFR, 103/230; BOA, DH.ŞFR, 645/117; BOA, DH.ŞFR, 647/33; BOA, DH.ŞFR, 647/41; BOA, DH.ŞFR, 647/75

Cumhuriyet Arşivi Belgeleri:

BCA, 30.10.0.0/7.41.23; BCA, 30.10.0.0/82.536.23; BCA, 30.10.0.0/123.874.32; BCA, 30.18.1.1/8.41.9; BCA, 30.18.1.1/22.80.15; BCA, 180.9.0.0/4.21.16; BCA, 180.9.0.0/8.50.6; BCA, 180.9.0.0/8.50.7; BCA, 180.9.0.0/8.50.9; BCA, 180.9.0.0/9.54.36

TBMM Arşivi Belgeleri:

https://www.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d01/SM_369_1_1.pdf

https://www.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d02/SM_369_1_2.pdf

https://www.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d02/HT_369_1_2.pdf

https://www.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d03/HT_369_1_3.pdf

Seçilmiş Kaynaklar:

TBMM Aza-yı Kiramı Cedveli, s. 14, Ankara, 1337 (1921)

TBMM Aza-yı Kiramı Albümü, s. 94, Ankara [1922]

TBMM Albüm Dönem I, TBMM'nin 25. Yıldönümünü Anış, s. 62, Ankara 1945

TBMM Albümü 1920-1973, s. 62, Ankara 1973

TBMM Albümü 1920-2010, c. 1, s. 55, 102 ve 154, Ankara 2010

Fahri Çoker, *Türk Parlamento Tarihi*, c. 3, s. 37 ve 841-842, Ankara 1995

İSMAİL HAKKI BEY

(d. ?, ö. ?)

Doğum yeri, doğum tarihi ve ailesi ile Osmanlı Dönemi'ndeki kariyeri hakkında herhangi bir malumat elde edilemedi. I. Dünya Savaşı'nın (1914-1918) sona ermesi ve Mondros Ateşkes Antlaşması'nın (30 Ekim 1918) imzalanmasından sonra Millî Mücadele'ye destek vermeye başladı. Ankarada açılması kararlaştırılan TBMM için yapılan seçimlerde Saruhan (Manisa) Milletvekili seçildi. Milletvekili seçildiği hâlde 6 Temmuz 1920'de Ankara'ya gelmeden milletvekilliğinden istifa etti. Yerine Akhisar Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti Başkanı Mehmet Reşat Bey seçildi. Meclise katılmadığı ve yasama görevi yapmadığından özgeçmişi ve sonraki hayatı hakkında bilgi derlenememiştir. TBMM kayıtlarında nüfus kayıtlarına ulaşamadığı; özlük dosyasında bulunan Manisa Valiliğinin 13.08.1941 tarihli yazısında isminin "İsmail Hakkı Çallı" olarak geçtiği bilgisi bulunmaktadır.

BİBLİYOGRAFYA

TBMM Arşivi Belgeleri:

https://www.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d01/SM_367_1_1.pdf

Seçilmiş Kaynaklar:

TBMM Albüm Dönem 1, TBMM'nin 25. Yıldönümünü Anış, s. 62, Ankara 1945

TBMM Albümü 1920-1973, s. 62, Ankara 1973

TBMM Albümü 1920-2010, c. 1, s. 54 ve 68, Ankara 2010

Fahri Çoker, *Türk Parlamento Tarihi*, c. 3, s. 36, Ankara 1995

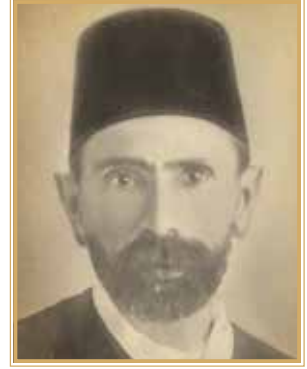

SIIRT

TBMM

HACI NURİ BEY (BAYAM)

(d. Siirt 1869, ö. Siirt 1940)

1869'da Siirt'te doğdu. Siirt eşrafından Hacı Kasımzade Hacı Ahmet Efendi'nin oğludur. İlk ve orta eğitimini Siirt'te tamamladı. Uzun yıllar Siirt'te ticaretle meşgul oldu. Bir ara Siirt Belediye Meclisi Üyeliğinde bulundu. I. Dünya Savaşı'nın (1914-1918) sona ermesi ve Mondros Ateşkes Antlaşması'nın (30 Ekim 1918) imzalanmasından sonra Millî Mücadele'ye destek vermeye başladı. Ankara'da açılması kararlaştırılan TBMM için yapılan seçimlerde Siirt Milletvekili seçildi. 13 Temmuz 1920 tarihinde Ankara'ya gelerek TBMM çalışmalarına katıldı. Meclis çalışmaları sırasında Adliye, İrşad ve İktisat komisyonlarında üye olarak görev yaptı. TBMM I. Dönem (1920- 1923) Milletvekilliği sona erince bir daha aday olmadı. Memleketi olan Siirt'e döndü. Hayatının bundan sonraki kısmında herhangi bir siyasi faaliyette bulunmadı ve resmî bir görev almadı. Ticaretle meşgul oldu. 2 Haziran 1940 tarihinde Siirt'te öldü. TBMM I. Dönem (1920- 1923) milletvekillerine yardım yapılmasını öngören ve 1941, 1943 ve 1948 yıllarında çıkarılan kanunlar kapsamında ailesine devletten maddi destek tahsis edildi.

BİBLİYOGRAFYA

TBMM Arşivi Belgeleri:

https://www.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d01/SM_375_1_1.pdf

Seçilmiş Kaynaklar:

TBMM Aza-yı Kiramı Cedveli, s. 13, Ankara, 1337 (1921)

TBMM Aza-yı Kiramı Albümü, s. 85, Ankara [1922]

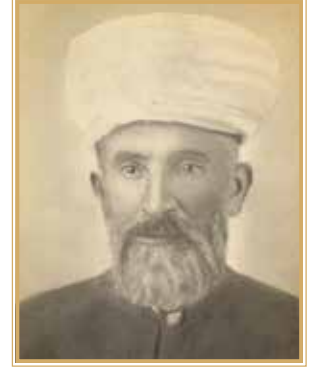
TBMM Albüm Dönem 1, TBMM'nin 25. Yıldönümünü Anış, s. 63, Ankara 1945

TBMM Albümü 1920-1973, s. 63, Ankara 1973

TBMM Albümü 1920-2010, c. 1, s. 55, Ankara 2010

Fahri Çoker, *Türk Parlamento Tarihi*, c. 3, s. 37 ve 856, Ankara 1995

İrşad Sami Yuca, "I. TBMM'nin Yardıma Muhtaç Mebusları Meselesi", *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 9/42 (2016), s. 831-845

HALİL HULKİ EFENDİ (AYDIN)

(d. Siirt 1869, ö. Ankara 1940)

1869 yılında Siirt'te doğdu. Hacı Mehmet Efendi'nin oğludur. İlk ve orta eğitimini Siirt'te tamamladı. Daha sonra İstanbul'a giderek on yıl boyunca (1884-1894) medrese eğitimi gördü. 1894 yılında müderris icazeti ve İzmir payesi alarak medreseden mezun oldu. Daha sonra memleketi Siirt'e dönerek Rüştüye Mektebinde Öğretmenlik yaptı (1899-1907). Ardından 1907 yılında Siirt Bidayet Mahkemesi Üyeliğine atandı. Bu görevin ardından 1908 yılında Siirt Müftülüğüne getirildi. Bir yandan da Siirt medreselerinde ders vermeye başladı. Meşrutiyet'in yeniden ilanından (1908) itibaren İttihat ve Terakki Fırkası yanlısı bir çizgi izledi. Fırkanın Siirt şubesinde üst düzey görevler aldı. Fırkanın kapatılmasına (1918) kadar müftülük görevi ile diğer görevleri birlikte yürüttü. Sivas Kongresi'nden (4-11 Eylül 1919) sonra Millî Mücadele'ye katılarak Siirt Müdafaa-i Hukuk Cemiyetini kurdu ve cemiyetin başkanlığını üstlendi. Ülkenin işgaline karşı çıkmak amacıyla çeşitli yerlere protesto telgrafları çekti. Bu arada Son Osmanlı Mebusan Meclisi (1920) için yapılan seçimlerde Siirt Mebusu seçildi. Fakat Mebusan Meclisi çalışmaları için İstanbul'a gitmedi. İstanbul'un işgal edilmesi ve Mebusan Meclisinin kapatılması üzerine Ankara'da açılan TBMM için yapılan seçimlerde yine Siirt Milletvekili seçildi. 13 Mayıs 1920 tarihinde Ankara'ya gelerek TBMM çalışmalarına katıldı. Meclis çalışmalarında Şeriye-Evkaf ve Maarif komisyonlarında üye olarak çalıştı. TBMM I. Dönem (1920-1923) milletvekilliğinin ardından II. Dönem (1923-1927), III. Dönem (1927-1931), IV. Dönem (1931-1934), V. Dönem (1935-1938) ve VI. Dönem'de (1939-1943) yine Siirt Milletvekili olarak TBMM çatısı altında bulundu. TBMM VI. Dönem (1939-1943) milletvekilliği devam ederken 4 Haziran 1940 tarihinde Ankara'da öldü.

BİBLİYOGRAFYA

Osmanlı Arşivi Belgeleri:

BOA, MF.MKT, 482/31; BOA, MF.MKT, 495/53; BOA, MF.MKT, 532/6; BOA, MF.MKT, 832/1; BOA, MF.MKT, 833/45; BOA, MF.İ.BT, 183/7; BOA, MF.İ.BT, 196/67; BOA, MF.İ.BT, 201/4; BOA, DH.MKT, 2853/69; BOA, DH.İ.UM.EK, 119/17

Cumhuriyet Arşivi Belgeleri:

BCA, 30.10.0.0/6.32.6; BCA, 30.10.0.0/6.35.30; BCA, 30.10.0.0/75.493.2; BCA, 30.10.0.0/76.500.8; BCA, 30.10.0.0/76.502.3; BCA, 490.1.0.0/235.931.3

TBMM Arşivi Belgeleri:

https://www.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d02/SM_376_1_2.pdf

https://www.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d02/HT_376_1_2.pdf

https://www.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d03/HT_376_1_3.pdf

Seçilmiş Kaynaklar:

TBMM Aza-yı Kırımı Cedveli, s. 13, Ankara, 1337 (1921)

TBMM Aza-yı Kırımı Albümü, s. 85, Ankara [1922]

TBMM Albüm Dönem 1, TBMM'nin 25. Yıldönümünü Anış, s. 63, Ankara 1945

TBMM Albümü 1920-1973, s. 63, Ankara 1973

TBMM Albümü 1920-2010, c. 1, s. 55, 68, 117, 168, 221, 285 ve 354, Ankara 2010

Fahri Çoker, *Türk Parlamento Tarihi*, c. 3, s. 37 ve 849-850, Ankara 1995

NECMETTİN BEY

(d. Siirt 1870, ö. Siirt 1933)

Literatürde doğum tarihi 1875 olarak gösterilmişse de Osmanlı sicil kaydına göre hicri 1287 ve rumi 1286 yılında (miladi 1870) doğduğu ifade edilmektedir. Siirt'te doğmuştur. Molla Abdürrezzakzade Hacı İsmail Hakkı Efendi'nin oğludur. İlk ve orta eğitimini Siirt'te tamamladı. 1886 yılında Siirt Sancağı Tahrirat Kalemünde memuriyete başladı. 1890 yılında aynı kalemde mübeyyizliğe terfi etti. 1891 yılında Ziraat Bankası Siirt Şubesi Kâtibi oldu. 1904 yılında aynı şubenin memur muavinliğine getirildi. Ardından 1908 yılında Siirt Sancağı Sandık Emini oldu. Daha sonra 1909 yılında Garzan (Yanarsu) Kazası Mal Müdürlüğüne atandı. 1911 yılında ise Siirt Sancağı Muhasebe Başkâtipliğine getirildi. 1917 yılında Bitlis Vilayeti Hususi Muhasebeciliğine nakledildi. 16 Mart 1920 tarihinde ise eski görevi olan Siirt Sancağı Muhasebe Başkâtipliğine döndü. Bu görevi sırasında Millî Mücadele'yi desteklemeye başladı. Ankara'da açılması kararlaştırılan TBMM için yapılan seçimlerde Siirt Milletvekili seçildi. 13 Temmuz 1920 tarihinde Ankara'ya geldi ve TBMM çalışmalarına katıldı. Mecliste Kavanin-i Maliye Komisyonunda Üye olarak görev yaptı. TBMM I. Dönem (1920-1923) milletvekilliği sona erince yeniden aday olmadı ve Siirt'e döndü. Tekrar devlet memurluğuna geçerek 12 Eylül 1923 tarihinde Garzan (Yanarsu) Kaymakamlığına atandı. Daha sonra sırasıyla Süleymanlı (1924), Harran (1925) ve Tavas (1928) kaymakamlıklarında bulundu. Son görevi olan Tavas Kaymakamlığı sırasında 15 Eylül 1928 tarihinde emekliye ayrıldı. Emekli olduktan sonra memleketi Siirt'e döndü. Hayatının kalan kısmını burada geçirdi. Bir daha herhangi bir resmî veya siyasi görev almadı. 10 Aralık 1933 tarihinde Siirt'te öldü. Soyadı Kanunu (1934) çıktıktan sonra ailesi "BİLGİN" soyadını aldı.

BİBLİYOGRAFYA

Osmanlı Arşivi Belgeleri:

BOA, DH.SAİD.d, 85/7; BOA, DH.UMVM, 4/42

Cumhuriyet Arşivi Belgeleri:

BCA, 30.11.1.0/15.30.15

TBMM Arşivi Belgeleri:

https://www.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d01/SM_378_1_1.pdf

Seçilmiş Kaynaklar:

TBMM Aza-yı Kiramı Cedveli, s. 13, Ankara, 1337 (1921)

TBMM Aza-yı Kiramı Albümü, s. 86, Ankara [1922]

TBMM Albüm Dönem 1, TBMM'nin 25. Yıldönümünü Anış, s. 64, Ankara 1945

TBMM Albümü 1920-1973, s. 64, Ankara 1973

TBMM Albümü 1920-2010, c. 1, s. 56 ve 68, Ankara 2010

Fahri Çoker, *Türk Parlamento Tarihi*, c. 3, s. 37 ve 854-855, Ankara 1995

ÖMER SALİH EFENDİ (ATALAY)

(d. Siirt 1873, ö. Siirt 1961)

1873 yılında Siirt'te doğdu. İmamzade Hacı Abdülferit Efendi'nin oğludur. İlk ve orta eğitimini Siirt'te tamamladı. Daha sonra İstanbul'a gelerek medrese eğitimi aldı. Fatih Medresesinden müderrislik icazeti alarak mezun oldu. 1909 yılında Siirt Şeriye Mahkemesinde Zabıt Kâtibi olarak göreve başladı. Zabıt kâtibi olarak sekiz yıl görev yaptıktan sonra 1917 yılında Siirt Sancağı İdare Meclisi Üyesi oldu. Kısa süre sonra da Bitlis Vilayeti İdare Meclisi'nde Siirt Temsilcisi olarak görevlendirildi. Bu son görevi sırasında I. Dünya Savaşı (1914-1918) sona erdi ve Mondros Ateşkes Antlaşması (30 Ekim 1918) imzalandı. Bu süreçte ülkenin çeşitli bölgelerinde işgallerin başlaması üzerine Millî Mücadele'yi destekleme kararı aldı. Siirt Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti faaliyetlerine katıldı. TBMM'nin Ankara'da açılmasına karar verilmesi üzerine yapılan seçimlerde Siirt Milletvekili seçildi. 13 Temmuz 1920 tarihinde Ankara'ya gelerek TBMM çalışmalarına katıldı. Mecliste Şeriye-Evkaf, Bütçe ve İrşad komisyonlarında üye olarak görev yaptı. TBMM I. Dönem (1920-1923) milletvekilliği sona erince yeniden aday olmadı ve memleketine döndü. Uzun süre Siirt'te imamlık ve müderrislik yaptı. Ardından 1936 yılında Tunceli Müftülüğüne atandı. 1943 yılında ise kendi isteği ile Elâzığ Müftülüğüne nakledildi. 1949 yılında müftülük ve memurluktan emekli olunca tekrar Siirt'e döndü. Bundan sonraki hayatını ilim ve hayır işleriyle meşgul olarak geçirdi. TBMM I. Dönem (1920-1923) milletvekillerine yardım yapılmasını öngören ve 1941, 1943 ve 1948 yıllarında çıkarılan kanunlar kapsamında kendisine devletten maddi destek tahsis edildi. 2 Temmuz 1961 tarihinde Siirt'te öldü.

BİBLİYOGRAFYA

TBMM Arşivi Belgeleri:

https://www.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d01/SM_379_1_1.pdf

Seçilmiş Kaynaklar:

TBMM Aza-yı Kiramı Cedveli, s. 13, Ankara, 1337 (1921)

TBMM Aza-yı Kiramı Albümü, s. 85, Ankara [1922]

TBMM Albüm Dönem 1, TBMM'nin 25. Yıldönümünü Anış, s. 64, Ankara 1945

TBMM Albümü 1920-1973, s. 64, Ankara 1973

TBMM Albümü 1920-2010, c. 1, s. 56 ve 68, Ankara 2010

Fahri Çoker, *Türk Parlamento Tarihi*, c. 3, s. 37 ve 857, Ankara 1995

Onur Zeki, *Birinci TBMM'de Bağımsız Mebuslar ve Yasama Çalışmaları (1920-1923)*, Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi, Ankara 2018

İrşad Sami Yuca, "I. TBMM'nin Yardıma Muhtaç Mebusları Meselesi", *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 9/42 (2016), s. 831-845

ABDÜLKADİR KADRİ BEY (OKTAY)

(d. Siirt 1886, ö. Siirt 1950)

Literatürde doğum tarihi 1888 olarak gösterilmişse de Osmanlı sicil kaydında hicri 20 Rebiülevvel 1304 ve rumi 4 Kanunievvel 1302 tarihinde (miladi 16 Aralık 1886) doğduğu ifade edilmektedir. Siirt'te doğmuştur. Siirt Sancağı İdare Meclisi Üyelerinden Hacı Musa Ağa'nın oğludur. İlk ve orta eğitimini Siirt'te tamamladı. 1904 yılında Siirt Sancağı Nüfus Kalemünde Memuriyete başladı. 1906 yılında Pervari Kazası Nüfus Kâtipliğine tayin edildi. 1909 yılında ise Şirvan Kazası Nüfus Kâtipliğine nakledildi. Daha sonra Pervari Kazası Mahkeme Başkâtipliğine getirildi. Bu arada tarım ve ticaretle de meşgul oldu. Bu son görevinde iken Sivas Kongresi'nden (4-11 Eylül 1919) sonra Millî Mücadele'yi desteklemeye başladı. Ankara'da TBMM'nin açılmasına karar verilmesi üzerine yapılan seçimlerde Siirt Milletvekili seçildi. 13 Temmuz 1920 tarihinde Ankara'ya gelerek Meclis çalışmalarına katıldı. Mecliste İstida, Defter-i Hakani ve Nafia komisyonlarında ve Memurin Muhakematı Tetkik Heyetinde üye olarak görev aldı. TBMM I. Dönem (1920-1923) milletvekilliği sona erince memleketi Siirt'e döndü. Uzun süre tarım ve ticaretle uğraştı. Bu arada Siirt İl İdare Heyeti ve Siirt İl Genel Meclisi üyeliklerinde bulundu. Politik olarak da CHP yanlısı bir çizgiyi sürdürdü ve CHP Siirt İl İdare Heyeti Başkanlığına getirildi. Bu son görevinde iken 1 Haziran 1950 tarihinde Siirt'te öldü.

BİBLİYOGRAFYA

Osmanlı Arşivi Belgeleri:

BOA, DH.SAİD.d, 179/51

TBMM Arşivi Belgeleri:

https://www.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d01/SM_377_1_1.pdf

Seçilmiş Kaynaklar:

TBMM Aza-yı Kiramı Cedveli, s. 13, Ankara, 1337 (1921)

TBMM Aza-yı Kiramı Albümü, s. 86, Ankara [1922]

TBMM Albüm Dönem 1, TBMM'nin 25. Yıldönümünü Anış, s. 63, Ankara 1945

TBMM Albümü 1920-1973, s. 63, Ankara 1973

TBMM Albümü 1920-2010, c. 1, s. 56, Ankara 2010

Fahri Çoker, *Türk Parlamento Tarihi*, c. 3, s. 37 ve 851, Ankara 1995

HACI MUSTAFA SABRİ EFENDİ (BAYSAN)

(d. Çal 1887, ö. Denizli 1960)

1887 yılında Denizli'nin Çal ilçesine bağlı Mahmutgazi köyünde doğdu. Kirişzade Molla Hüseyin Efendi'nin oğludur. İlköğretimini babasından aldığı özel eğitimle tamamladı. Daha sonra İstanbul'a gelerek Fatih Medresesinde tahsile başladı. Ardından Medresetü'l-Kuzat'a girdi. Buradan 1912 yılında mezun oldu. 1913 yılında Medine'ye bağlı Yenbu Kazası Naipliğine atandı. Daha sonra 1914 yılında Mekke Kadısı İkinci Müşaviri oldu. 1915 yılında ise Siverek Kadılığına atandı. Bu son görevi sırasında Millî Mücadele'ye destek vermeye başladı. Bu nedenle 6 Ekim 1919 tarihinde İstanbul Hükûmeti tarafından görevinden azledildi. Bu arada Ankara'da TBMM'nin açılmasına karar verilmesi üzerine yapılan seçimlerde Siirt Milletvekili seçildi. 13 Temmuz 1920 tarihinde Ankara'ya geldi ve TBMM çalışmalarına katıldı. Mecliste Şeriye-Evkaf, Adliye, İktisat ve Kavanin-i Maliye komisyonlarında üye olarak görev yaptı. TBMM I. Dönem (1920-1923) milletvekilliği sona erince tekrar aday olmadı. Bir süre boşta kaldıktan sonra 1925 yılında Eşme (Uşak) Hakimliğine atandı. 1927 yılında buradan Bozdoğan (Aydın) Hakimliğine nakledildi. Bu görevde iken 1929 yılında hakimlikten istifa etti. Ardından uzun süre (1930-1938) Denizli Belediyesi Avukatlığını yürüttü. 1938 yılında tekrar devlet memurluğuna geçerek Bilecik Cezaevi Müdürlüğüne atandı. 1939 yılında Kütahya Cezaevi Müdürlüğüne nakledildi. Daha sonra 1940 yılında ise Amasya Cezaevi Müdürlüğüne atandı. Bu görevde iken 1949 yılında emekliye ayrıldı. Emekli olduktan sonra Denizli'ye yerleşti. Hayatının kalan kısmında Denizli'de serbest avukatlık yaptı. 10 Şubat 1960 tarihinde Denizli'de öldü.

BİBLİYOGRAFYA

Osmanlı Arşivi Belgeleri:

BOA, DH.İ.UM, 11/9; BOA, İ.DUİT, 52/54

Cumhuriyet Arşivi Belgeleri:

BCA, 30.11.1.0/36.33.10

TBMM Arşivi Belgeleri:

https://www.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d01/SM_374_1_1.pdf

Seçilmiş Kaynaklar:

TBMM Aza-yı Kiramı Cedveli, s. 13, Ankara, 1337 (1921)

TBMM Aza-yı Kiramı Albümü, s. 84, Ankara [1922]

TBMM Albüm Dönem 1, TBMM'nin 25. Yıldönümünü Anış, s. 63, Ankara 1945

TBMM Albümü 1920-1973, s. 63, Ankara 1973

TBMM Albümü 1920-2010, c. 1, s. 55, Ankara 2010

Fahri Çoker, *Türk Parlamento Tarihi*, c. 3, s. 37 ve 852-853, Ankara 1995

Onur Zeki, *Birinci TBMM'de Bağımsız Mebuslar ve Yasama Çalışmaları (1920-1923)*, Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi, Ankara 2018

İrşad Sami Yuca, "I. TBMM'nin Yardıma Muhtaç Mebusları Meselesi", *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 9/42 (2016), s. 831-845

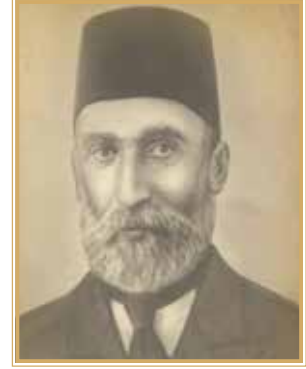

SİNOP

TBMM

MEHMET ŞERİF BEY

(d. Vize 1845, ö. Ankara 1929)

1845 yılında Kırklareli'nin Vize ilçesine bağlı Çakıllı köyünde doğdu. Mustafa Efendi'nin oğludur. İlk ve orta eğitimini Vize'de tamamladı. Daha sonra İstanbul'a giderek idadi eğitimi aldı. 1868 yılında Maarif Nezaretinde memur olarak devlet hizmetine girdi. Ardından Priştine ve Sakız'da öğretmenlik ve maarif müdürlüklerinde bulundu. Bundan sonra Ankara Maarif Müdürü (1890) olarak görev yaptı. 1895 yılında ise Kastamonu Maarif Müdürlüğüne nakledildi. Bu görevine devam ederken 1899 yılında emekli oldu. Emeklilik hayatını Kastamonu'da geçirmeye başladı ve uzun yıllar bu şehirde kaldı. I. Dünya Savaşı'nın (1914-1918) sona ermesi ve Mondros Ateşkes Antlaşması'nın (30 Ekim 1918) imzalanmasından sonra ülkenin değişik yerlerinde işgallerin başlaması üzerine Millî Mücadele'yi destekleyen bir tavır takındı. Ankara'da açılması kararlaştırılan TBMM için yapılan seçimlerde Sinop Milletvekili seçildi. Ankara'ya gelerek 23 Nisan 1920 tarihinde TBMM'nin açılışında hazır bulundu. Açılış günü Ankara'da hazır bulunan milletvekilleri arasındaki en yaşlı üye olarak, Başkanlık seçimi yapılana kadar TBMM'nin Başkanlığını yürüttü. Bu sıfatla TBMM'nin tarihsel öneme sahip açılışını ve iç teşkilatının oluşturulmasını idare etti. Meclis çalışmaları sırasında Layiha ve Maarif komisyonlarında üye olarak görev yaptı. TBMM tarafından halife olarak seçilen (20 Kasım 1922) Abdülmecit Efendi'ye gönderilen heyette üye olarak yer aldı. TBMM I. Dönem (1920-1923) Milletvekilliği sona erince Ankara'ya yerleşti. Bir daha herhangi bir resmî veya siyasi görev almadı. 15 Eylül 1929 tarihinde Ankara'da öldü. Soyadı Kanunu (1934) çıktıktan sonra ailesi "AVCIOĞLU", "AVCIBAŞI" ve "AVGAN" soyadlarını aldı.

BİBLİYOGRAFYA

Osmanlı Arşivi Belgeleri:

BOA, MF.MKT, 107/16; BOA, MF.MKT, 117/5; BOA, MF.MKT, 184/54; BOA, MF.MKT, 236/14; BOA, MF.MKT, 250/12; BOA, MF.MKT, 254/54; BOA, MF.MKT, 400/14; BOA, MF.MKT, 421/33; BOA, MF.MKT, 441/30

Cumhuriyet Arşivi Belgeleri:

BCA, 490.1.0.0/516.2070.4

TBMM Arşivi Belgeleri:

https://www.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d01/SM_384_1_1.pdf

Seçilmiş Kaynaklar:

TBMM Aza-yı Kiramı Cedveli, s. 13, Ankara, 1337 (1921)

TBMM Aza-yı Kiramı Albümü, s. 87, Ankara [1922]

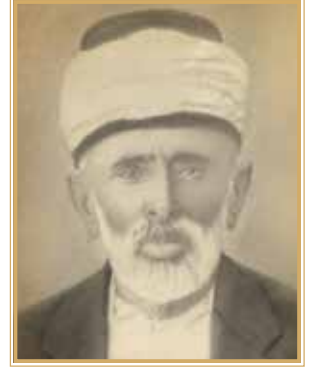
TBMM Albüm Dönem 1, TBMM'nin 25. Yıldönümünü Anış, s. 65, Ankara 1945

TBMM Albümü 1920-1973, s. 65, Ankara 1973

TBMM Albümü 1920-2010, c. 1, s. 56 ve 68, Ankara 2010

Fahri Çoker, *Türk Parlamento Tarihi*, c. 3, s. 37 ve 864-865, Ankara 1995

Melek Ulusoy, "TBMM Birinci ve İkinci Dönem Sinop Milletvekilleri", *Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 33 (2014), s. 123-135

ABDULLAH EFENDİ

(d. Boyabat 1867, ö. Boyabat 1933)

1867 yılında Sinop'un Boyabat ilçesinde doğdu. Zeytunizade Ömer Efendi'nin oğludur. İlk ve orta eğitimini Boyabat'ta tamamladı. Uzun yıllar ticaretle meşgul oldu. Bir ara Sinop Sancağı İdare Meclisi ve Kastamonu Vilayeti İdare Meclisi üyeliklerinde bulundu. Bir süre de Boyabat Belediye Başkanlığı yaptı. I. Dünya Savaşı'nın (1914- 1918) sona ermesi ve Mondros Ateşkes Antlaşması'nın (30 Ekim 1918) imzalanmasının ardından ülkede işgallerin başlaması üzerine Millî Mücadele'yi destekledi. Ankara'da TBMM'nin açılmasına karar verildikten sonra yapılan seçimlerde Sinop Milletvekili seçildi. Ankara'ya gelerek TBMM'nin 23 Nisan 1920 tarihindeki açılışında hazır bulundu. Meclis çalışmaları sırasında Layiha ve Posta-Telgraf komisyonlarında üye olarak görev yaptı. TBMM I. Dönem (1920-1923) Milletvekilliği sona erince memleketi Boyabat'a döndü. Hayatının bundan sonraki kısmında herhangi bir resmî veya siyasi görev almadı. Boyabat'ta ticaretle meşgul oldu. 1924 yılında Boyabat çarşısında çıkan büyük bir yangında dükkânları zarar gördü ve diğer yangınzedelerle birlikte kendisine de devlet tarafından yardım yapıldı. 22 Nisan 1933 tarihinde Boyabat'ta öldü. Soyadı Kanunu (1934) çıktıktan sonra ailesi "KARABİNA" soyadını aldı.

BİBLİYOGRAFYA

Cumhuriyet Arşivi Belgeleri:

BCA, 30.18.1.1/11.55.19; BCA, 490.1.0.0/516.2070.3

TBMM Arşivi Belgeleri:

https://www.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d01/SM_380_1_1.pdf

Seçilmiş Kaynaklar:

TBMM Aza-yı Kiramı Cedveli, s. 13, Ankara, 1337 (1921)

TBMM Aza-yı Kiramı Albümü, s. 88, Ankara [1922]

TBMM Albüm Dönem 1, TBMM'nin 25. Yıldönümünü Anış, s. 64, Ankara 1945

TBMM Albümü 1920-1973, s. 64, Ankara 1973

TBMM Albümü 1920-2010, c. 1, s. 56 ve 68, Ankara 2010

Fahri Çoker, *Türk Parlamento Tarihi*, c. 3, s. 37 ve 861, Ankara 1995

Melek Ulusoy, "TBMM Birinci ve İkinci Dönem Sinop Milletvekilleri", *Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 33 (2014), s. 123-135

RIZA NUR BEY (NUR)

(d. Sinop 1877, ö. İstanbul 1942)

1877 yılında Sinop'ta doğdu. İmamzade Mahmut Zeki Efendi'nin oğludur. İlk ve orta eğitimini Sinop ve İstanbul'da tamamladı. Daha sonra 1895 yılında Askerî Tıbbiyeye girdi ve Tabip Yüzbaşı olarak 1901 yılında mezun oldu. Uzun süre Gülhane Askerî Hastanesinde çalıştı. Siyasi görüş olarak İttihat ve Terakki Cemiyetine yakın bir çizgiyi benimsedi. Meşrutiyet'in yeniden ilanından (1908) sonra Osmanlı Mebusan Meclisinde III. Dönem (1908-1912) Sinop Mebusu olarak bulundu. Ancak bir süre sonra İttihat ve Terakki Fırkası ile görüş ayrılığına düştü. Bu nedenle Osmanlı ülkesinden ayrılarak (1913) uzun süre Romanya, Fransa ve Mısır'da kaldı. I. Dünya Savaşı'nın (1914-1918) sona ermesi ve Mondros Ateşkes Antlaşması'nın (30 Ekim 1918) imzalanmasından sonra yeniden Osmanlı ülkesine döndü. Son Osmanlı Mebusan Meclisi (1920) için yapılan seçimlerde Sinop Mebusu seçildi. İstanbul'un işgal edilmesi ve Mebusan Meclisinin kapatılması üzerine Ankara'ya geldi ve TBMM'nin 23 Nisan 1920 tarihindeki açılışında Sinop Milletvekili olarak hazır bulundu. TBMM hükûmetlerinde Eğitim Bakanı (1920) ve Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanı (1921-1922) olarak görev yaptı. Bir süre de (1920) Dışişleri Bakanlığına vekâlet etti. 1921'de Moskova'ya giden heyette bulundu. Bu seyahat sırasında Rusya ve Afganistan ile dostluk antlaşmalarının hazırlanması ve imzalanması sürecinde aktif olarak yer aldı. 1922 yılında ise Ukrayna ile imzalanan dostluk antlaşması hazırlıkları için TBMM tarafından Ukrayna'ya gönderildi. Kurtuluş Savaşı'nın zaferle sona ermesinin ardından Lozan'da yapılan barış görüşmelerinin birinci (1922) ve ikinci (1923) turunda TBMM'yi temsil eden heyetlerde delege olarak bulundu. Görüşmeler sonunda 24 Temmuz 1923'te imzalanan Lozan Barış Antlaşması'na Mustafa İsmet Paşa (İnönü) ve Hasan Hüsnü Bey (Saka) ile birlikte TBMM adına imza atanlar arasında yer aldı. TBMM I. Dönem (1920-1923) milletvekilliğinin ardından II. Dönem'de (1923-1927) yine Sinop Milletvekili seçildi. Bu dönemdeki ilk hükûmette Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanı (1923) olarak görev yaptı. Bakanlık görevinden sonra daha çok araştırma ve yazım işleriyle meşgul oldu. Bu arada Sinop'ta kapsamlı bir kütüphane kurma faaliyetlerinde bulundu. İzmir Suikastı (1926) olayından sonra siyasetten uzaklaştı ve Türkiye'den ayrılarak Fransa (1926-1933) ve Mısır'da (1933-1938) kaldı. Bu süreçte vaktinin çoğunu tarih araştırmalarıyla geçirdi. Mustafa Kemal Atatürk'ün ölümünden (10 Kasım 1938) sonra Türkiye'ye döndü ve

hayatının kalan kısmını İstanbul'da geçirdi. Türkçü fikirleri savunan “Tanrıdağ” dergisini çıkardı. Tasvir-i Efkâr Gazetesinde de zaman zaman yazıları yayınlandı. 8 Eylül 1942 tarihinde İstanbul'da öldü.

BİBLİYOGRAFYA

Osmanlı Arşivi Belgeleri:

BOA, BEO, 3552/266368; BOA, DH.EUM.THR, 10/87; BOA, BEO, 3865/289850; BOA, DH.MUİ, 157/5; BOA, DH.İD, 157/17; BOA, DH.İ.UM.EK, 115/103; BOA, DH.İ.UM.EK, 117/55; BOA, DH.İ.UM.EK, 118/34

Cumhuriyet Arşivi Belgeleri:

BCA, 30.10.0.0/4.24.14; BCA, 30.10.0.0/5.30.13; BCA, 30.10.0.0/193.325.13; BCA, 30.10.0.0/195.335.8; BCA, 30.10.0.0/200.362.3; BCA, 30.10.0.0/218.473.14; BCA, 30.18.1.1/2.22.5; BCA, 30.18.1.1/3.31.11; BCA, 30.18.1.1/17.83.16; BCA, 30.18.1.2/827.769.10

TBMM Arşivi Belgeleri:

https://www.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d02/SM_382_1_2.pdf

https://www.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d02/HT_382_1_2.pdf

Seçilmiş Kaynaklar:

TBMM Aza-yı Kiramı Cedveli, s. 13, Ankara, 1337 (1921)

TBMM Aza-yı Kiramı Albümü, s. 87, Ankara [1922]

TBMM Albüm Dönem 1, TBMM'nin 25. Yıldönümünü Anış, s. 64, Ankara 1945

TBMM Albümü 1920-1973, s. 64, Ankara 1973

TBMM Albümü 1920-2010, c. 1, s. 56, 68, 117, Ankara 2010

Fahri Çoker, *Türk Parlamento Tarihi*, c. 3, s. 37 ve 868-871, Ankara 1995

Rıza Nur, *Hayat ve Hatıralarım*, İstanbul 1967-1968

Ali Birinci, “Rıza Nur”, *DİA*, c. 35, s. 65-66, İstanbul 2008

Melih Tinal, “TBMM Birinci Döneminde Doktor Milletvekilleri”, *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi (JISR)*, 2/6 (2009), s. 617-627

Melek Ulusoy, “TBMM Birinci ve İkinci Dönem Sinop Milletvekilleri”, *Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 33 (2014), s. 123-135

RIZA VAMIK BEY (URAS)

(d. Manastır 1877, ö. İstanbul 1946)

1877 yılında günümüzde Kuzey Makedonya sınırları içerisinde kalan Manastır (Bitola) şehrinde doğdu. Salih Efendi'nin oğludur. İlk ve orta eğitimini Manastır'da tamamladı. Daha sonra 1893 yılında İstanbul'da Harbiye Mektebine girdi. 1896 yılında süvari mülazım-ı sani (teğmen) olarak Harbiye Mektebinden mezun oldu. Sırasıyla mülazım-ı evvel-üsteğmen (1903), yüzbaşı vekili (1908), yüzbaşı (1909), kolağası-kıdemli yüzbaşı (1912) ve binbaşı (1914) rütbelerini aldı. Bu arada 1909 yılında İstanbul Jandarma Mektebinde eğitim gördü ve 1913 yılında jandarma sınıfına geçti. Kariyeri sırasında Selanik ve İstanbul'da görev yaptı. 1913 yılında önce Sinop Jandarma Tabur Komutanlığına ve ardından Canik (Samsun) Jandarma Tabur Komutanlığına atandı. Son olarak 1914 yılında Karahisar-ı Şarki (Şebinkarahisar) Jandarma Tabur Komutanlığına nakledildi. 26 Nisan 1919 tarihinde emekli oldu. Emekli olduktan sonra son görev yeri olan Karahisar-ı Şarki'den (Şebinkarahisar) ayrılarak Sinop'a yerleşti. Ülkede işgallerin başlaması üzerine Millî Mücadele'ye destek verdi. Sinop'ta Müdafaa-i Hukuk Cemiyetini kurdu ve Başkanlığını üstlendi. Bu arada Ankara'da açılması kararlaştırılan TBMM için yapılan seçimlerde Sinop Milletvekili seçildi. Ankara'ya gelerek 23 Nisan 1920 tarihinde TBMM'nin açılışında hazır bulundu. Mecliste Müdafaa-i Milliye Komisyonunda Üye olarak görev yaptı. 1921 ve 1922 yıllarında TBMM tarafından özel görevle Konya'ya gönderildi. TBMM I. Dönem (1920-1923) milletvekilliği sona erince Sinop'a döndü. Hayatının bundan sonraki kısmında herhangi bir resmî veya siyasi görev almadı. 1935 yılında İstanbul'a yerleşti. 30 Ocak 1946 tarihinde İstanbul'da öldü.

BİBLİYOGRAFYA

Osmanlı Arşivi Belgeleri:

BOA, İ.DUİT, 180/23; BOA, İ.DUİT, 180/28; BOA, İ.DUİT, 180/50; BOA, BEO, 4556/341652; BOA, BEO, 4558/341838

Cumhuriyet Arşivi Belgeleri:

BCA, 490.1.0.0/516.2070.4; BCA, 490.1.0.0/517.2075.1

TBMM Arşivi Belgeleri:

https://www.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d01/SM_383_1_1.pdf

Seçilmiş Kaynaklar:

TBMM Aza-yı Kiramı Cedveli, s. 13, Ankara, 1337 (1921)

TBMM Aza-yı Kiramı Albümü, s. 87, Ankara [1922]

TBMM Albüm Dönem 1, TBMM'nin 25. Yıldönümünü Anış, s. 64, Ankara 1945

TBMM Albümü 1920-1973, s. 64, Ankara 1973

TBMM Albümü 1920-2010, c. 1, s. 56, Ankara 2010

Fahri Çoker, *Türk Parlamento Tarihi*, c. 3, s. 37 ve 872-873, Ankara 1995

Cepheden Meclise, s. 108, Ankara 1999

Melek Ulusoy, "TBMM Birinci ve İkinci Dönem Sinop Milletvekilleri", *Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 33 (2014), s. 123-135

MEHMET ŞEVKET BEY (PEKER)

(d. Sinop 1881, ö. İstanbul 1936)

1881 yılında Sinop'ta doğdu. Hacı Ömerzade Hüsnü Efendi'nin oğludur. İlk ve orta eğitimini Sinop'ta tamamladı. Memuriyet hayatına Sinop Adliyesi'nde Zabıt Kâtibi olarak başladı. Daha sonra Boyabat Sorgu Hâkimliğine atandı. Ardından Kastamonu İstinaf Mahkemesi Üyelğinde bulundu. Uzun süre bu görevde kaldıktan sonra devlet memurluğundan ayrılarak Kastamonu'da serbest avukatlık yapmaya başladı. Kastamonu'da serbest avukat olarak çalışmaya devam ettiği sırada I. Dünya Savaşı'nın (1914-1918) sona ermesi ve Mondros Ateşkes Antlaşması'nın (30 Ekim 1918) imzalanması üzerine Millî Mücadele'ye destek verdi. Ankarada açılması kararlaştırılan TBMM için yapılan seçimlerde Sinop Milletvekili seçildi. Ankara'ya gelerek TBMM'nin 23 Nisan 1920'deki açılışında hazır bulundu. Meclis çalışmaları sırasında Adliye, Defter-i Hakani, Kavanin-i Maliye ve Nizamname-i Dahili komisyonları ile Memurin Muhakematı Tetkik Kurulunda üye olarak görev yaptı. TBMM tarafından Konya Ayaklanması'nı (1920) soruşturma görevi ile Konya'ya gönderildi. 1921 yılında yine TBMM tarafından Samsun İstiklal Mahkemesine Üye olarak atandı. 1922 yılına kadar sürdürdüğü bu görevde asker kaçakları, Pontus faaliyetleri ve Koçgiri İsyanı ile ilgili davalara baktı. TBMM I. Dönem (1920-1923) milletvekilliği sona erince yeniden aday olmadı ve memleketi Sinop'a döndü. Hayatının kalan kısmını burada geçirdi. Siyasetin dışında kaldı ve bir daha resmî herhangi bir görev almadı. Sinop'ta serbest avukat olarak çalıştı. 18 Kasım 1936 tarihinde İstanbul'da öldü.

BİBLİYOGRAFYA

Osmanlı Arşivi Belgeleri:

BOA, DH.ŞFR, 87/237; BOA, DH.ŞFR, 88/187; BOA, DH.ŞFR, 104/133; BOA, DH.ŞFR, 649/91; BOA, DH.ŞFR, 650/46

Cumhuriyet Arşivi Belgeleri:

BCA, 490.1.0.0/517.2075.1

TBMM Arşivi Belgeleri:

https://www.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d01/SM_385_1_1.pdf

Seçilmiş Kaynaklar:

TBMM Aza-yı Kiramı Cedveli, s. 13, Ankara, 1337 (1921)

TBMM Aza-yı Kiramı Albümü, s. 88, Ankara [1922]

TBMM Albüm Dönem 1, TBMM'nin 25. Yıldönümünü Anış, s. 65, Ankara 1945

TBMM Albümü 1920-1973, s. 65, Ankara 1973

TBMM Albümü 1920-2010, c. 1, s. 57, Ankara 2010

Fahri Çoker, *Türk Parlamento Tarihi*, c. 3, s. 37 ve 866-867, Ankara 1995

Melek Ulusoy, "TBMM Birinci ve İkinci Dönem Sinop Milletvekilleri", *Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 33 (2014), s. 123-135

HAKKI HAMİ BEY (ULUKAN)

(d. Erfelek 1889, ö. Samsun 1938)

1889 yılında Sinop'un Erfelek ilçesinde doğdu. Kafkasya göçmeni bir aileden gelen Hasan Kansu Bey'in oğludur. İlk ve orta eğitimini Sinop'ta tamamladı. Daha sonra Konya Hukuk Mektebini bitirdi. Uzun süre Sinop'ta serbest avukat olarak çalıştı. Sinop'ta serbest avukat olarak çalışmaya devam ettiği sırada I. Dünya Savaşı'nın (1914-1918) sona ermesi ve Mondros Ateşkes Antlaşması'nın (30 Ekim 1918) imzalanması üzerine Millî Mücadele'ye destek verdi. Sinop Müdafaa-i Hukuk Cemiyetine katıldı ve bu cemiyette aktif olarak faaliyette bulundu. Ankarada TBMM'nin açılmasına karar verilmesi üzerine yapılan seçimlerde Sinop Milletvekili seçildi. Ankara'ya gelerek TBMM'nin 23 Nisan 1920 tarihindeki açılışında hazır bulundu. Meclis çalışmaları sırasında Kanun-ı Esasi, Adliye, İktisat ve Kavanin-i Maliye komisyonları ile Memurin Muhakematı Tetkik Kurulunda üye olarak görev yaptı. TBMM tarafından Koçgiri İsyanı'nı (1920-1921) soruşturmakla görevlendirilen heyete üye olarak atandı. Bu dönemde önceleri TBMM Üyeleri arasında oluşan Birinci Grup'ta yer aldı. Daha sonra İkinci Grup'la birlikte hareket ederek muhalif bir çizgi izledi. TBMM I. Dönem (1920-1923) milletvekilliği sona erince siyaset dışında kaldı. Samsun'a yerleşerek serbest avukatlık yapmaya başladı. Hayatının kalan kısmında başka herhangi bir resmî veya siyasi görev almadı. Bir ara Terakkiperver Cumhuriyet Fırkasına katılmışsa da bu fırkanın kapatılması (1925) üzerine yine siyaset dışında kaldı. Bundan sonraki hayatında Samsun'da serbest avukatlık yapmaya devam etti. 5 Eylül 1938 tarihinde Samsun'da öldü.

BİBLİYOGRAFYA

Osmanlı Arşivi Belgeleri:

BOA, DH.İ.UM, 19/1

Cumhuriyet Arşivi Belgeleri:

BCA, 30.10.0.0/4.23.9

TBMM Arşivi Belgeleri:

https://www.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d01/SM_385_1_1.pdf

Seçilmiş Kaynaklar:

TBMM Aza-yı Kiramı Cedveli, s. 13, Ankara, 1337 (1921)

TBMM Aza-yı Kiramı Albümü, s. 86, Ankara [1922]

TBMM Albüm Dönem 1, TBMM'nin 25. Yıldönümünü Anış, s. 64, Ankara 1945

TBMM Albümü 1920-1973, s. 64, Ankara 1973

TBMM Albümü 1920-2010, c. 1, s. 56, Ankara 2010

Fahri Çoker, *Türk Parlamento Tarihi*, c. 3, s. 37 ve 862-863, Ankara 1995

Melek Ulusoy, "TBMM Birinci ve İkinci Dönem Sinop Milletvekilleri", *Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 33 (2014), s. 123-135

SİVAS

TBMM

EMİR PAŞA (MARŞAN)

(d. Yıldızeli 1860, ö. Sivas 1940)

1860 yılında Sivas'ın Yıldızeli ilçesine bağlı Halkaçayır köyünde doğdu. Kafkasya göçmeni Hırpızade Mahir Bey'in oğludur. Uzun süre babasının sahip olduğu geniş arazilerde tarım ve hayvancılıkla meşgul oldu. Bir ara Sivas'ta Nüfus Nazırlığında bulundu. Kendisine çeşitli sivil rütbelerle birlikte 1907 yılında "mirmiran" (fahri paşalık) rütbesi verildi. Meşrutiyet'in yeniden ilanından (1908) sonra İttihat ve Terakki Fırkası karşıtı bir çizgiyi benimsedi. Uzun süre Hürriyet ve İtilaf Fırkasını destekledi ve bu fırkanın Sivas Şubesi Başkanlığını üstlendi. I. Dünya Savaşı'nın (1914-1918) sona ermesi ve Mondros Ateşkes Antlaşması'nın (30 Ekim 1918) imzalanmasından sonra Millî Mücadele'ye destek verdi. Hürriyet ve İtilaf Fırkası taraftarı olmasına rağmen Sivas'a gelmiş olan Mustafa Kemal Paşa'nın yanında yer aldı ve Sivas Kongresi (4-11 Eylül 1919) kararlarını benimsedi. Sivas ve çevresinde bulunan Çerkeslerin Millî Mücadele yanında yer alması için etkinliğini kullandı. Ayrıca Millî Mücadele'nin gelişmesi için tüm maddi kaynaklarını seferber etti. Ankarada TBMM'nin açılmasına karar verilmesi üzerine yapılan seçimlerde Sivas Milletvekili seçildi. Ankaraya gelerek TBMM'nin 23 Nisan 1920'deki açılışında hazır bulundu. Meclis çalışmaları sırasında Başkanlık Divanı Idare Memuru oldu. Ayrıca Kanun-ı Esasi, Layiha, Müdafaa-i Milliye ve Sıhhiye komisyonları ile Memurin Muhakematı Tetkik Kurulunda üye olarak bulundu. Düzenli ordu içerisinde yer almak istemeyen Çerkes Ethem Bey ile görüşmek üzere TBMM tarafından gönderilen heyette görevlendirildi. TBMM I. Dönem (1920-1923) Milletvekilliği sona erince tekrar aday olmadı ve Sivas'a döndü. Bir daha siyasi ve resmî herhangi bir görev almadı. Sivas'ta tarım ve hayvancılıkla meşgul oldu. 1925 yılında çıkarılan Şapka Kanunu aleyhine Sivas'ta gelişen bazı olaylarla bağlantılı olduğu iddiasıyla Ankara İstiklal Mahkemesi tarafından üç yıl sürgün cezasına çarptırıldı. Sürgün yıllarını Ispartada geçirdi. Cezasını tamamladıktan sonra tekrar Sivas'a döndü. Hayatının bundan sonraki kısmını burada geçirdi ve siyasetten uzak durdu. 11 Aralık 1940 tarihinde Sivas'ta öldü.

BİBLİYOGRAFYA

Osmanlı Arşivi Belgeleri:

BOA, İ.TAL, 377/50; BOA, DH.MKT, 2780/79; BOA, DH.MKT, 2814/86; BOA, BEO, 3545/265818; BOA, DH.ŞFR, 548/46; BOA, DH.ŞFR, 574/23; BOA, DH.İ.UM, 4/7

TBMM Arşivi Belgeleri:

https://www.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d01/SM_386_1_1.pdf

Seçilmiş Kaynaklar:

TBMM Aza-yı Kiramı Cedveli, s. 13, Ankara, 1337 (1921)

TBMM Aza-yı Kiramı Albümü, s. 88, Ankara [1922]

TBMM Albüm Dönem 1, TBMM'nin 25. Yıldönümünü Anış, s. 65, Ankara 1945

TBMM Albümü 1920-1973, s. 65, Ankara 1973

TBMM Albümü 1920-2010, c. 1, s. 57, Ankara 2010

Fahri Çoker, *Türk Parlamento Tarihi*, c. 3, s. 37 ve 877-878, Ankara 1995

Selçuk Duman, “Birinci Dönem Sivas Milletvekilleri ve Siyasi Hayattaki Yerleri”, *Cumhuriyet Döneminde Sivas Sempozyumu 2008*,

İlhan Haçın, “Sivas Milletvekili Emir (Marşan) Paşa'nın Siyasi Faaliyetleri”, *Tarih Okulu Dergisi*, 28 (2016), s. 745-763

Selçuk Duman, “Birinci Dönem Sivas Milletvekilleri ve Siyasi Hayattaki Yerleri”, *Cumhuriyet Döneminde Sivas Sempozyumu Bildirileri 2008*, c. 1, s. 7, Sivas 2009

Onur Zeki, *Birinci TBMM'de Bağımsız Mebuslar ve Yasama Çalışmaları (1920-1923)*, Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi, Ankara 2018

YUSUF ZİYAETTİN BEY (BAŞARA)

(d. Sivas 1868, ö. Ankara 1943)

Literatürde doğum tarihi 1869 olarak gösterilmişse de Osmanlı sicil kaydında hicri 1284 ve rumi 1284 (miladi 1868) yılında doğduğu ifade edilmektedir. Sivas'ta doğdu. Sivas'ın önde gelenlerinden Mütevellizade Mahmut Efendi'nin oğludur. İlk ve orta eğitimini Sivas'ta tamamladı. Bir süre de medrese tahsili gördü. 1888 yılında Sivas Vilayeti Mektubi Kaleminde Mübeyyiz olarak devlet hizmetine girdi. Daha sonra sırasıyla Koyulhisar Kazası (1896) ve Divriği Kazası (1897 ve 1900) aşar vergi memurlukları, Divriği Kaymakam Vekilliği (1897), Sivas Vilayeti Mektubi Vekilliği (1899 ve 1901), Sivas Vilayet Gazetesi Yazarlığı (1900) ve Sivas Vilayeti Mektubi Mübeyyizliği (1900) görevlerine atandı. Bu arada 1908 yılında Sivas'ta kendi parasıyla bir kütüphane kurdu. Bu kütüphanenin idaresini ve masraflarını ölünceye kadar üstlendi. Daha sonra 1912 yılında Sivas Sanayi Mektebi Müdürlüğüne getirildi. Uzun yıllar bu görevi sürdürdü. Sivas Sanayi Mektebi Müdürü olarak görev yapmakta iken I. Dünya Savaşı'nın (1914-1918) sonra ermesi ve Mondros Ateşkes Antlaşması'nın (30 Ekim 1918) imzalanmasından sonra Millî Mücadele yanlısı bir çizgi izledi. Ankara'da TBMM'nin açılmasına karar verilmesi üzerine yapılan seçimlerde Sivas Milletvekili seçildi. Ankara'ya gelerek TBMM'nin 23 Nisan 1920 tarihindeki açılışında hazır bulundu. Meclis çalışmaları sırasında Adliye, Dahiliye, Sıhhiye-Muavenet-i İctimaiye, Maarif, Bütçe, Layiha ve Posta-Telgraf komisyonlarında üye olarak görev yaptı. TBMM I. Dönem (1920-1923) milletvekilliğinin ardından II. Dönem (1923-1927), III. Dönem (1927-1931), IV. Dönem (1931-1934), V. Dönem (1935-1938), VI. Dönem (1939-1943) ve VII. Dönem'de (1943-1946) yine Sivas Milletvekili olarak TBMM çatısı altında bulunmaya devam etti. TBMM VII. Dönem (1943-1946) Sivas Milletvekilliği devam ettiği sırada 19 Temmuz 1943 tarihinde Ankara'da öldü. Ölümüne kadar kendisinin idare ettiği kütüphane, bir süre daha varisleri tarafından yönetilmiş ve Cumhuriyet Üniversitesi kurulduktan (1974) sonra üniversiteye devredilmiştir.

BİBLİYOGRAFYA

Osmanlı Arşivi Belgeleri:

BOA, DH.SAİD.d, 113/177; BOA, DH.ŞFR, 652/58; BOA, DH.ŞFR, 652/97

Cumhuriyet Arşivi Belgeleri:

BCA, 30.10.0.0/7.42.46; BCA, 30.10.0.0/75.492.8; BCA, 30.10.0.0/76.505.3

TBMM Arşivi Belgeleri:

https://www.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d01/SM_393_1_1.pdf

https://www.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d02/SM_393_1_2.pdf

https://www.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d02/HT_393_1_2.pdf

https://www.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d03/HT_393_1_3.pdf

Seçilmiş Kaynaklar:

TBMM Aza-yı Kiramı Cedveli, s. 13, Ankara, 1337 (1921)

TBMM Aza-yı Kiramı Albümü, s. 89, Ankara [1922]

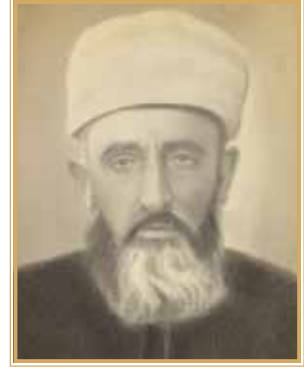
TBMM Albüm Dönem 1, TBMM'nin 25. Yıldönümünü Anış, s. 66, Ankara 1945

TBMM Albümü 1920-1973, s. 66, Ankara 1973

TBMM Albümü 1920-2010, c. 1, s. 58, 68, 118, 170, 222, 287, 355 ve 425, Ankara 2010

Fahri Çoker, *Türk Parlamento Tarihi*, c. 3, s. 38 ve 894-895, Ankara 1995

Selçuk Duman, "Birinci Dönem Sivas Milletvekilleri ve Siyasi Hayattaki Yerleri", *Cumhuriyet Döneminde Sivas Sempozyumu Bildirileri 2008*, c. 1, s. 7, Sivas 2009

MUSTAFA TAKİ EFENDİ

(d. Sivas 1873, ö. Sivas 1925)

1873 yılında Sivas'ta doğdu. Mehmet Selim Efendi'nin oğludur. İlk ve orta eğitimini Sivas'ta tamamladı. 1887 yılında Sivas Adliyesi'nde Sorgu Hâkimi Yardımcılığı görevi ile devlet hizmetine girdi. Ardından 1891 yılında Hafik Kazası Sorgu Hâkimi Yardımcılığına atandı. 1894 yılında ise Sivas Adliyesi Zabıt Kâtipliğine nakledildi. Bu tarihten itibaren Sivas Adliyesinde Başkâtiplik ve Mahkeme Üyeliği gibi değişik görevlerde bulundu. Meşrutiyet'in ikinci defa ilanından (1908) sonra İttihat ve Terakki Fırkası yanlısı bir çizgi izledi. Nihayet 1914 yılında Sivas Sultanisi (lise) Arapça Öğretmenliğine tayin edildi. Bu süreçte İslam tarihi ve Hadis ilmine dair eserler kaleme aldı. Sivas Sultanisinde öğretmen olarak görev yapmakta iken I. Dünya Savaşı'nın (1914- 1918) sona ermesi ve Mondros Ateşkes Antlaşması'nın (30 Ekim 1918) imzalanması üzerine Millî Mücadele'yi destekledi. Ankara'da TBMM'nin açılmasına karar verilmesi üzerine yapılan seçimlerde Sivas Milletvekili seçildi. Ankara'ya gelerek TBMM'nin 23 Nisan 1920 tarihindeki açılışında hazır bulundu. Meclis çalışmaları sırasında Şeriye-Evkaf, Adliye, Kanun-ı Esasi, İstida ve Maarif komisyonları ile Memurin Muhakematı Tetkik Kurulunda üye olarak görev yaptı. TBMM I. Dönem (1920-1923) milletvekilliği sona erince siyasetten ayrıldı ve Sivas'a döndü. Sivas İmam-Hatip Okulu Arapça ve Hadis Öğretmenliğine atandı. Öğretmenlik görevini sürdürmekte iken 1 Ağustos 1925 tarihinde Sivas'ta öldü. Soyadı Kanunu (1934) çıktıktan sonra ailesi "DOĞRUYOL" soyadını aldı.

BİBLİYOGRAFYA

Osmanlı Arşivi Belgeleri:

BOA, DH.İ.UM.EK, 57/24

TBMM Arşivi Belgeleri:

https://www.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d01/SM_390_1_1.pdf

Seçilmiş Kaynaklar:

TBMM Aza-yı Kiramı Cedveli, s. 13, Ankara, 1337 (1921)

TBMM Aza-yı Kiramı Albümü, s. 90, Ankara [1922]

TBMM Albüm Dönem 1, TBMM'nin 25. Yıldönümünü Anış, s. 65, Ankara 1945

TBMM Albümü 1920-1973, s. 65, Ankara 1973

TBMM Albümü 1920-2010, c. 1, s. 57 ve 68, Ankara 2010

Fahri Çoker, *Türk Parlamento Tarihi*, c. 3, s. 37 ve 889-890, Ankara 1995

Selçuk Duman, "Birinci Dönem Sivas Milletvekilleri ve Siyasi Hayattaki Yerleri", *Cumhuriyet Döneminde Sivas Sempozyumu Bildirileri 2008*, c. 1, s. 7, Sivas 2009

MUSTAFA (KARA) VASIF BEY

(d. Asir 1880, ö. İstanbul 1931)

1880 yılında günümüzde Suudi Arabistan sınırları içerisinde kalan ve o zamanlar Yemen Vilayeti'ne bağlı olan Asir Sancağı'nda doğdu. Mehmet Vehbi Bey'in oğludur. İlk ve orta eğitimini babasının memuriyeti nedeniyle değişik şehirlerde tamamladı. 1898'de Harbiye Mektebine girdi ve bu okuldan 1901 yılında piyade mülazım-ı sani (teğmen) rütbesiyle mezun oldu. Ardından kurmay sınıfına ayrıldı. Erkan-ı Harbiye Mektebini ise 1904 yılında Kurmay Yüzbaşı olarak bitirdi. Askerlik kariyerinde sırasıyla kolağası-kıdemli yüzbaşı (1908), binbaşı (1911), kaymakam-yarbay (1914) ve miralay-albay (1916) rütbelerini aldı. Bu süreçte Selanik, İstanbul, Midilli ve Erzurum'da idari ve kıta görevlerinde bulundu. Trablusgarp Savaşı (1911), Balkan Savaşı (1912- 1913) ve I. Dünya Savaşı'nda (1914-1918) değişik vazifeler aldı. 1916 yılında kulak rahatsızlığı nedeniyle Viyana'da tedavi gördü ve aynı yıl miralay (albay) rütbesinde iken emekliye ayrıldı. Emekli olduktan sonra bir süre İstanbul'da ticaretle meşgul oldu. I. Dünya Savaşı'nın sona ermesi ve Mondros Ateşkes Antlaşması'nın (30 Ekim 1918) imzalanmasından sonra Millî Mücadele'yi destekledi. Bu amaçla İstanbul'da teşekkül eden Karakol Cemiyetinin kurucuları arasında yer aldı. Daha sonra Sivas Kongresi'ne (4-11 Eylül 1919) katıldı ve Heyeti Temsiliye Üyeliğine seçildi. 22 Ekim 1919'da İstanbul Hükûmeti temsilcileri ile Heyeti Temsiliye arasında yapılan Amasya Görüşmesi'ne katıldı. Ardından Son Osmanlı Mebusan Meclisi (1920) için yapılan seçimlerde Sivas Mebusu seçildi. İstanbul'un işgal edilmesi ve Mebusan Meclisinin kapatılması üzerine İngilizler tarafından tutuklandı ve Malta'ya sürgün edildi. Bu arada kendisi gibi Millî Mücadele'yi destekleyenlerle birlikte İstanbul Hükûmeti tarafından hakkında idam cezası kararı verildi. TBMM'nin girişimleriyle 1921 yılında serbest bırakıldı ve 21 Kasım 1921'de Ankara'ya geldi ve Sivas Milletvekili olarak TBMM çalışmalarına katıldı. Meclis çalışmaları sırasında Müdafaa-i Milliye, Hariciye, Divan-ı Muhasebat ve Posta-Telgraf komisyonlarında üye olarak görev yaptı. TBMM I. Dönem (1920-1923) milletvekilliği sona erince İstanbul'a döndü. 1924 yılında kurulan Terakkiperver Cumhuriyet Fırkası yöneticileri arasında yer aldı. Bu fırkanın 1925 yılında kapatılması üzerine siyasetten uzaklaştı. Ancak

1926 yılında İzmir Suikastı girişimi ile ilişkilendirilerek Ankara İstiklal Mahkemesi tarafından tutuklandı. Yargılama sonunda beraat ederek serbest bırakıldı. Bu tarihten sonra herhangi bir resmî görevde bulunmadı ve aktif siyasetten uzak durdu. 5 Aralık 1931 tarihinde İstanbul'da bir tren kazası sonucu öldü. Soyadı Kanunu (1934) çıktıktan sonra ailesi "KARAKOL" soyadını aldı.

BİBLİYOGRAFYA

Osmanlı Arşivi Belgeleri:

BOA, İ.HB, 172/30; BOA, DH.ŞFR, 449/105; BOA, DH.ŞFR, 451/102; BOA, DH.ŞFR, 652/58; BOA, DH.İ.UM, 19/1; BOA, HR.SYS, 2637/80; BOA, HR.SYS, 2716/12; BOA, DH.KMS, 57/37; BOA, DH.İ.UM.EK, 57/24; BOA, DH.İ.UM.EK, 117/73; BOA, DH.İ.UM.EK, 118/1; BOA, İ.DUİT, 175/46

Cumhuriyet Arşivi Belgeleri:

BCA, 30.10.0.0/178.232.2; BCA, 30.10.0.0/132.952.24; BCA, 30.1.0.0/41.242.16

Seçilmiş Kaynaklar:

TBMM Aza-yı Kiramı Cedveli, s. 13, Ankara, 1337 (1921)

TBMM Aza-yı Kiramı Albümü, s. 90, Ankara [1922]

TBMM Albüm Dönem 1, TBMM'nin 25. Yıldönümünü Anış, s. 66, Ankara 1945

TBMM Albümü 1920-1973, s. 66, Ankara 1973

TBMM Albümü 1920-2010, c. 1, s. 57 ve 68, Ankara 2010

Fahri Çoker, *Türk Parlamento Tarihi*, c. 3, s. 37 ve 891-893, Ankara 1995

Cepheden Meclise, s. 85, Ankara 1999

Selçuk Duman, "Birinci Dönem Sivas Milletvekilleri ve Siyasi Hayattaki Yerleri", *Cumhuriyet Döneminde Sivas Sempozyumu Bildirileri 2008*, c. 1, s. 7, Sivas 2009

Murat Aydoğdu, "Kocaeli Yarımadası'nda Karakol Cemiyeti", *Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi*, 25/75 (2009), s. 605-634

HÜSEYİN RAUF BEY (ORBAY)

(d. İstanbul 1881, ö. İstanbul 1964)

1881 yılında İstanbul'da doğdu. Bahriye Feriki (Oramiral) Mehmet Muzaffer Paşa'nın oğludur. İlk eğitimini İstanbul'da ve orta eğitimini ise Trablusgarp'ta tamamladı. 1893 yılında Heybeliada Bahriye Mektebine ve 1897 yılında da Harbiye Mektebine girdi. Bu okuldan 1899 yılında bahriye mülazım-ı sani (teğmen) rütbesiyle mezun oldu. Askerlik kariyerinde sırasıyla mülazım-ı evvel-üsteğmen (1901), yüzbaşı (1904), kolağası-kıdemli yüzbaşı (1907), binbaşı (1913), kaymakam-yarbay (1915) ve miralay-albay (1917) rütbelerini aldı. Pek çok savaş gemisinde subay ve komutan olarak görev yaptı. 1909 yılında Komutanlığına atandığı Hamidiye Gemisi ile önemli görevlere gönderildi ve Trablusgarp Savaşı (1911) ile Balkan Savaşı'nda (1912-1913) üstün başarılar elde etti. Gösterdiği başarılar nedeniyle "Hamidiye Kahramanı" sıfatıyla anılır oldu. I. Dünya Savaşı yıllarında (1914-1918) Teşkilat-ı Mahsusa adına İran ve Irak bölgelerinde faaliyetlerde bulundu. Ayrıca Bahriye Nezaretinde değişik kademelerde idarecilik görevlerini yerine getirdi. I. Dünya Savaşı'nın sona ermesi üzerine Bahriye Nazırlığına (1918) atandı. Bu sırada Mondros Ateşkes Antlaşması'nı (30 Ekim 1918) imzalayan Osmanlı heyeti içerisinde yer aldı. Kısa süre sonra nazırlıktan ve askerlik mesleğinden ayrıldı. O sırada Anadolu'da Millî Mücadele'yi başlatmış olan eski arkadaşı Mustafa Kemal Paşa'nın yanına giderek hareketin içerisinde yer almaya başladı. Amasya Genelgesi (23 Haziran 1919), Erzurum Kongresi (23 Temmuz-7 Ağustos 1919) ve Sivas Kongresi (4-11 Eylül 1919) sırasında daima Mustafa Kemal Paşa'nın yanında bulundu ve Heyeti Temsiliye Üyesi olarak Millî Mücadele'nin lider kadrosu içinde yer aldı. Ardından Mustafa Kemal Paşa ile birlikte Ankara'ya geldi (27 Aralık 1919). Son Osmanlı Mebusan Meclisi (1920) için yapılan seçimlerde Sivas Mebusu seçildi. İstanbul'un işgal edilmesi ve Mebusan Meclisinin kapatılması üzerine İngilizler tarafından tutuklanarak Malta'ya sürgün edildi. TBMM'nin girişimleriyle 1921 yılında serbest bırakıldı ve Ankara'ya gelerek 13 Kasım 1921 tarihinde Sivas Milletvekili sıfatıyla TBMM çalışmalarına katıldı. Meclis çalışmaları sırasında Bayındırlık Bakanı (1921-1922) ve Başbakan (1922-1923) olarak TBMM hükümetlerinde görev yaptı. TBMM I. Dönem

(1920-1923) milletvekilliğinin ardından II. Dönem'de (1923-1927) İstanbul Milletvekili seçildi. Kısa süre sonra Cumhuriyet Halk Fırkası ile fikir ayrılığına düştü ve 1924 yılında bu firkadan ayrıldı. Aynı yıl Terakkiperver Cumhuriyet Fırkası kurucuları arasında yer aldı. Ancak bu fırkanın İstiklal Mahkemesi kararı ile kapatılması (1925) üzerine bağımsız olarak milletvekilliğini sürdürdü. 1926 yılında tedavi amacıyla Avrupada bulunduğu sırada gıyaben İzmir Suikastı davasından yargılandı ve hapis cezasına çarptırıldı. Böylece milletvekilliği sona erdi. Ancak ülkeye dönmeyerek uzun süre yurt dışında kaldı. 1933 yılında çıkan Af Kanunu'ndan yararlanarak 1935'te Türkiye'ye döndü. Bir süre daha siyaset dışında kaldıktan sonra TBMM VI. Dönem'de (1939-1943) Kastamonu Milletvekili seçildi. Ancak 1942 yılında Londra Büyükelçiliğine atanması üzerine milletvekilliğinden ayrıldı. 1944 yılında büyükelçilik görevinden de ayrılarak Türkiye'ye döndü. Bundan sonraki hayatını İstanbul'da geçirdi. Bir daha herhangi bir resmî görev almadı ve siyasetten uzak bir hayat yaşadı. 16 Temmuz 1964 tarihinde İstanbul'da öldü.

BİBLİYOGRAFYA

Osmanlı Arşivi Belgeleri:

BOA, HR.SFR.3, 667/66; BOA, A.MTZ.05, 29/15; BOA, A.MTZ.05, 32/25; BOA, A.MTZ.05, 30/54; BOA, A.MTZ.05, 32/169; BOA, BEO, 4147/314712; BOA, BEO, 4209/315614; BOA, İ.BH, 12/35; BOA, İ.DUİT, 9/38; BOA, İ.DUİT, 9/39; BOA, MV, 249/210; BOA, İ.DUİT, 186/19; BOA, DH.İ.UM.EK, 57/24; BOA, DH.ŞFR, 101/60; BOA, DH.ŞFR, 652/58; BOA, HR.SYS, 2637/80; BOA, HR.SYS, 2716/12

Cumhuriyet Arşivi Belgeleri:

BCA, 30.10.0.0/64.431.4; BCA, 30.10.0.0/74.482.5; BCA, 30.10.0.0/74.483.18; BCA, 30.10.0.0/74.485.8; BCA, 30.10.0.0/76.501.4; BCA, 30.10.0.0/106.692.2; BCA, 30.10.0.0/199.360.8; BCA, 30.18.1.2/97.116.10; BCA, 490.1.0.0/1064.1083.2

TBMM Arşivi Belgeleri:

https://www.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d02/SM_388_1_2.pdf

https://www.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d02/HT_388_1_2.pdf

https://www.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d06/SM_388_1_6.pdf

https://www.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d06/HT_388_1_6.pdf

Seçilmiş Kaynaklar:

TBMM Aza-yı Kiramı Cedveli, s. 13, Ankara, 1337 (1921)

TBMM Aza-yı Kiramı Albümü, s. 89, Ankara [1922]

TBMM Albüm Dönem 1, TBMM'nin 25. Yıldönümünü Anış, s. 65, Ankara 1945

TBMM Albümü 1920-1973, s. 65, Ankara 1973

TBMM Albümü 1920-2010, c. 1, s. 57, 100 ve 336, Ankara 2010

Fahri Çoker, *Türk Parlamento Tarihi*, c. 3, s. 37 ve 879-882, Ankara 1995

Cepheden Meclise, s. 84, Ankara 1999

Selçuk Duman, "Birinci Dönem Sivas Milletvekilleri ve Siyasi Hayattaki Yerleri", *Cumhuriyet Döneminde Sivas Sempozyumu Bildirileri 2008*, c. 1, s. 7, Sivas 2009

TBMM

Şaban Sitebölükbaşı, “Orbay, Hüseyin Rauf”, *DİA*, c. 33, s. 356-357, İstanbul 2007

Rauf Orbay *Cehennem Değirmeni Siyasi Hatıralar*, İstanbul 2004

Rauf Orbay, *Siyasi Hatıralar*, İstanbul 2018

MEHMET RASİM BEY (BAŞARA)

(d. Sivas 1882, ö. İstanbul 1945)

1882 yılında Sivas'ta doğdu. Mütevellizade Ali Rıza Efendi'nin oğludur. İlk ve orta eğitimini Sivas'ta tamamladı. Ardından İstanbul'da Darülfünun Edebiyat Bölümünü bitirdi. Sivas Darülmuallimin Mektebi (1909) ile Sivas İdadisinde (1912) Öğretmen olarak görev yaptı. Öğretmenlik görevine devam ettiği sırada Osmanlı Mebusan Meclisine V. Dönem'de (1914-1918) Sivas Mebusu seçildi. V. Dönem (1914-1918) Osmanlı Mebusan Meclisinin kapatılması (21 Aralık 1918) üzerine Sivas'a döndü. I. Dünya Savaşı'nın (1914-1918) sona ermesi ve Mondros Ateşkes Antlaşması'nın (30 Ekim 1918) imzalanmasından sonra Millî Mücadele'yi destekledi. Doğu Vilayetleri Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti kurucuları arasında yer aldı. Mustafa Kemal Paşa'yı destekleyerek Sivas Kongresi'nde (4-11 Eylül 1919) önemli faaliyetlerde bulundu. Ankarada TBMM'nin açılmasına karar verilmesi üzerine yapılan seçimlerde Sivas Milletvekili seçildi. Ankara'ya gelerek TBMM'nin 23 Nisan 1920 tarihindeki açılışında hazır bulundu. Meclis çalışmaları sırasında divan kâtipliği ve divan memurluğu ile Kanun-ı Esasi ve Bütçe komisyonlarında üye olarak görev yaptı. TBMM I. Dönem (1920-1923) milletvekilliğinin ardından II. Dönem (1923-1927), III. Dönem (1927-1931), IV. Dönem (1931-1934) ve V. Dönem'de (1935-1938) yine Sivas Milletvekili olarak TBMM çatısı altında bulundu. 1924 yılında İş Bankası kurucuları arasında yer aldı ve bankanın yönetim kurulunda görev yaptı. 1926 yılında kendisine TBMM tarafından Kırmızı-Yeşil Şeritli İstiklal Madalyası verildi. TBMM V. Dönem (1935-1938) milletvekilliği sona erince İstanbul'a yerleşti. Hayatının kalan kısmında bir daha herhangi bir siyasi veya resmî görev almadı. 2 Şubat 1945 tarihinde İstanbul'da öldü.

BİBLİYOGRAFYA

Osmanlı Arşivi Belgeleri:

BOA, MF.İBT, 246/52, BOA, MF.İBT, 444/72; BOA, DH.İ.UM, 19/1; BOA, DH.İ.UM.EK, 57/24

Cumhuriyet Arşivi Belgeleri:

BCA, 30.10.0.0/75.492.8; BCA, 30.10.0.0/195.339.12

TBMM Arşivi Belgeleri:

https://www.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d01/SM_391_1_1.pdf

https://www.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d02/SM_391_1_2.pdf

https://www.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d02/HT_391_1_2.pdf

https://www.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d04/SM_391_1_4.pdf

Seçilmiş Kaynaklar:

TBMM Aza-yı Kiranı Cedveli, s. 13, Ankara, 1337 (1921)

TBMM Aza-yı Kiranı Albümü, s. 89, Ankara [1922]

TBMM Albüm Dönem 1, TBMM'nin 25. Yıldönümünü Anış, s. 66, Ankara 1945

TBMM Albümü 1920-1973, s. 66, Ankara 1973

TBMM Albümü 1920-2010, c. 1, s. 57, 68, 118, 169, 222 ve 287, Ankara 2010

Fahri Çoker, *Türk Parlamento Tarihi*, c. 3, s. 37 ve 883-884, Ankara 1995

Selçuk Duman, "Birinci Dönem Sivas Milletvekilleri ve Siyasi Hayattaki Yerleri", *Cumhuriyet Döneminde Sivas Sempozyumu Bildirileri 2008*, c. 1, s. 7, Sivas 2009

HAFIZ MUSTAFA HAYRÎ BEY

(d. Sivas 1888, ö. Sivas 1932)

1888 yılında Sivas'ta doğdu. Sığircızade Lütfullah Behçet Efendi'nin oğludur. İlk ve orta eğitimini Sivas'ta tamamladı. Bu arada Kur'an-ı Kerim'i hıfz ederek hafız oldu. Ardından İstanbul'a gelerek Hukuk Mektebine girdi. Ancak mezun olamadan üçüncü sınıfta bu okuldan ayrıldı. 1907 yılında İstanbul'da Memurin-i Mülkiye Komisyonunda Memuriyete başladı. 1909 yılında Komisyonun lağvedilmesi üzerine kadro harici kaldı ve Sivas'a döndü. Aynı yıl Sivas Vilayeti Muhasebe Kalemî Müsevvidliğine tayin edildi. Ardından Sivas Emlak-ı Emiriye Müdürlüğüne getirildi. 1909 yılında yayın hayatına başlayan Sivas'ın yerel gazetelerinden Vicdan Gazetesi'nde yazı ve şiirler kaleme aldı. Yazıları ayrıca aynı dönemde çıkmaya başlayan Kızılırmak Gazetesi'nde de yayınlandı. I. Dünya Savaşı'nın (1914-1918) sona ermesi ve Mondros Ateşkes Antlaşması'nın (30 Ekim 1918) imzalanmasından sonra Millî Mücadele'yi destekledi. Sivas Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti Matbaasının Müdürlüğünü üstlendi. Yayınlanmasına Sivas Kongresi'nde (4-11 Eylül 1919) karar verilen İrade-i Milliye Gazetesi'nin yayın kurulunda görev aldı. Bu arada Ankara'da TBMM'nin açılmasına karar verilmesi üzerine yapılan seçimlerde Sivas Milletvekili seçildi. 25 Nisan 1920'de Ankara'ya gelerek TBMM çalışmalarına katıldı. Ancak kısa süre sonra TBMM Başkanlığından izin alarak Sivas'a döndü. Sivas'ta Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti faaliyetleri ve İrade-i Milliye Gazetesi'nin yayımı ile meşgul oldu. Sivas'taki işlerinin yoğunluğu nedeniyle TBMM çalışmalarına dönmesi mümkün olmadı. 19 Ekim 1920 tarihinde TBMM Başkanlığı'na çektiği telgrafla işlerinin yoğunluğu nedeniyle izin süresinin uzatılmasını veya istifasının kabulünü talep etti. İstifası TBMM Genel Kurulu tarafından 21 Ekim 1920 tarihinde kabul edildi. Böylece TBMM I. Dönem (1920-1923) milletvekilliği sona erdi. Milletvekilliğinden istifa ettikten sonra hayatının kalan kısmını Sivas'ta geçirdi. Gazetecilik mesleğine devam etti. Uzun süre Kızılırmak Gazetesi'nde Başyazarlık yaptı. Bir ara gazetenin sahibi de oldu. Bir süre de Sivas İl Genel Meclisi Üyeliğinde bulundu. Daha sonra 1926-1930 yılları arasında Sivas Belediye Başkanlığı görevini yürüttü. 18 Mayıs 1932 tarihinde Sivas'ta öldü. Soyadı Kanunu (1934) çıktıktan sonra ailesi "SAN" ve "SİĞIRCI" soyadlarını aldı.

BİBLİYOGRAFYA

Osmanlı Arşivi Belgeleri:

BOA, DH.SAİD.d, 166/347; BOA, MF.MKT, 1149/14; BOA, MF.MKT, 1149/30;
BOA, DH.MKT, 1268/46; BOA, DH.MKT, 2803/87; BOA, DH.MKT, 2846/56

Cumhuriyet Arşivi Belgeleri:

BCA, 180.9.0.0/45.232.24; BCA, 180.9.0.0/45.233.20

TBMM Arşivi Belgeleri:

https://www.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d01/SM_387_1_1.pdf

Seçilmiş Kaynaklar:

TBMM Albüm Dönem 1, TBMM'nin 25. Yıldönümünü Anış, s. 65, Ankara 1945

TBMM Albümü 1920-1973, s. 65, Ankara 1973

TBMM Albümü 1920-2010, c. 1, s. 57, Ankara 2010

Fahri Çoker, *Türk Parlamento Tarihi*, c. 3, s. 37 ve 887-888, Ankara 1995

Selçuk Duman, "Birinci Dönem Sivas Milletvekilleri ve Siyasi Hayattaki Yerleri", *Cumhuriyet Döneminde Sivas Sempozyumu Bildirileri 2008*, c. 1, s. 7, Sivas 2009

MEHMET ZİYA BEY (BACANAK)

(d. Sivas 1888, ö. Sivas 1944)

1888 yılında Sivas'ta doğdu. Süvari subayı Mustafa İhsan Bey'in oğludur. İlk ve orta eğitimini Sivas'ta tamamladı. Ardından 1905 yılında Erzincan Harbiye Mektebine girdi ve bu okuldan 1908 yılında piyade mülazım-ı sani (teğmen) rütbesiyle mezun oldu. Askerlik kariyerinde sırasıyla mülazım-ı evvel-üstteğmen (1911), yüzbaşı (1916) ve kolağası-kıdemli yüzbaşı (1918) rütbelerini aldı. Bu süreçte İstanbul, Kosova, Gelibolu, Çatalca, Erzurum ve Halep'teki kıtalarda görev yaptı. Kariyeri boyunca Balkan Savaşı (1912-1913) ve I. Dünya Savaşı'na (1914-1918) katıldı. Savaşlarda gösterdiği gayret ve başarılarından dolayı pek çok madalya aldı. Daha sonra 1919 yılında kurmay eğitimini tamamlamak üzere İstanbul'daki Erkan-ı Harbiye Mektebine gitti. Erkan-ı Harbiye Mektebini bitirerek Üçüncü Kolordu (Kırklareli) Kurmay Başkanlığına atandı. Bu görevde iken Son Osmanlı Mebusan Meclisi (1920) için yapılan seçimlerde Sivas Mebusu seçildi. İstanbul'a gelerek Mebusan Meclisi çalışmalarına katıldı. İstanbul'un işgal edilmesi ve Mebusan Meclisinin kapatılması üzerine Anadolu'ya geçerek Millî Mücadele'yi destekledi. Ankara'ya geldi ve 7 Haziran 1920 tarihinde Sivas Milletvekili olarak TBMM çalışmalarına katıldı. Ancak kısa süre sonra izin alarak Sivas'a gitti. Sivas'ta bulunduğu sırada TBMM Başkanlığı'na çektiği telgrafla sağlık sorunları nedeniyle milletvekilliğinden istifa talebinde bulundu. İstifası TBMM Genel Kurulu tarafından 20 Temmuz 1920 tarihinde kabul edildi. Böylece TBMM I. Dönem (1920-1923) milletvekilliği sona erdi. Bir süre sonra TBMM ordusunda görev almak istedi ve Batı Cephesi Komutanlığı emrine verildi. Bu arada 1 Mart 1921 tarihinde Binbaşı rütbesine terfi ettirildi. Aynı yıl askerlikten de istifa etmek istedi. Ancak savaş durumu nedeniyle istifası kabul edilmedi. Cephe görevinden alınarak Ankara'da Millî Savunma Bakanlığı emrine verildi. Nihayet 12 Temmuz 1922'de istifası kabul edildi. Askerlikten ayrıldıktan sonra memleketi Sivas'a döndü. 1925 yılında çıkarılan Şapka Kanunu aleyhine Sivas'ta gelişen bazı olaylarla bağlantılı olduğu iddiasıyla Ankara İstiklal Mahkemesi tarafından on yıl hapis cezasına çarptırıldı. Cezasını Kırklareli Cezaevi'nde tamamladıktan sonra tahliye edildi. Tekrar Sivas'a döndü ve hayatının bundan sonraki kısmını Sivas'ta geçirdi. Bu dönemde öğretmenlik ve idarecilik yaptı. Bir ara da ticaretle meşgul oldu. 13 Temmuz 1944 tarihinde Sivas'ta öldü.

BİBLİYOGRAFYA

Osmanlı Arşivi Belgeleri:

BOA, DH.İ.UM.EK, 57/24; BOA, DH.İ.UM.EK, 118/1; BOA, DH.İ.UM.EK, 119/70; BOA, DH.İ.UM.EK, 120/50; BOA, DH.EUM.SSM, 63/5; BOA, DH.ŞFR, 652/58; BOA, DH.ŞFR, 652/97; BOA, DH.KMS, 57/37; BOA, ŞD, 672/11; BOA, BEO, 4668/350039

TBMM Arşivi Belgeleri:

https://www.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d01/SM_389_1_1.pdf

Seçilmiş Kaynaklar:

TBMM Albüm Dönem 1, TBMM'nin 25. Yıldönümünü Anış, s. 66, Ankara 1945

TBMM Albümü 1920-1973, s. 66, Ankara 1973

TBMM Albümü 1920-2010, c. 1, s. 57, Ankara 2010

Fahri Çoker, *Türk Parlamento Tarihi*, c. 3, s. 37 ve 885-886, Ankara 1995

Cepheden Meclise, s. 86-87, Ankara 1999

Selçuk Duman, "Birinci Dönem Sivas Milletvekilleri ve Siyasi Hayattaki Yerleri", *Cumhuriyet Döneminde Sivas Sempozyumu Bildirileri 2008*, c. 1, s. 7, Sivas 2009

SİVEREK

TBMM

MEHMET SIRRI BEY

(d. Siverek 1876, ö. Siverek 1923)

1876 yılında Şanlıurfa'nın Siverek ilçesinde doğdu. Emekli Redif Kolağası (kıdemli yüzbaşı) Mustafa Ağa'nın oğludur. İlk ve orta eğitimini Siverek'te tamamladı. 1896 yılında Yenişehir (Viranşehir) Nahiyesi'nde memur olarak devlet hizmetine girdi. Daha sonra 1900 yılında Siverek Kazası Sandık Emini oldu. Uzun süre bu görevde kaldı. 1907 yılında Siverek Bidayet Mahkemesi Üyeliğine atandı. 1910 yılında Siverek Sancağı İdare Meclisi Kâtibi oldu. 1911 yılından itibaren ise Siverek Evkaf Memurluğunda bulundu. Bu son görevinde bulunmakta iken I. Dünya Savaşı'nın (1914-1918) sona ermesi ve Mondros Ateşkes Antlaşması'nın (30 Ekim 1918) imzalanması üzerine Millî Mücadele'yi destekledi. Ankara'da TBMM'nin açılmasına karar verilmesi üzerine yapılan seçimlerde Siverek Milletvekili seçildi. 8 Haziran 1920 tarihinde Ankara'ya gelerek TBMM çalışmalarına katıldı. Bu arada 13 Temmuz 1920'de memurluktan emekli oldu. Meclis çalışmaları sırasında Kavanin-i Maliye ve İrşad komisyonlarında üye olarak görev yaptı. TBMM I. Dönem (1920-1923) Milletvekilliği sona erince memleketi Siverek'e döndü. Kısa bir süre sonra 28 Ağustos 1923 tarihinde Siverek'te öldü. Soyadı Kanunu (1934) çıktıktan sonra ailesi "TAYANÇ" soyadını aldı.

BİBLİYOGRAFYA

TBMM Arşivi Belgeleri:

https://www.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d01/SM_398_1_1.pdf

Seçilmiş Kaynaklar:

TBMM Aza-yı Kiramı Cedveli, s. 14, Ankara, 1337 (1921)

TBMM Aza-yı Kiramı Albümü, s. 91, Ankara [1922]

TBMM Albüm Dönem 1, TBMM'nin 25. Yıldönümünü Anış, s. 67, Ankara 1945

TBMM Albümü 1920-1973, s. 67, Ankara 1973

TBMM Albümü 1920-2010, c. 1, s. 58 ve 68, Ankara 2010

Fahri Çoker, *Türk Parlamento Tarihi*, c. 3, s. 38 ve 906, Ankara 1995

MEHMET İHSAN BEY (SAĞLAM)

(d. Trabzon 1877, ö. İstanbul 1949)

1877 yılında Trabzon'da doğdu. Hacı Süleymanzade Tufan Necati Efendi'nin oğludur. İlk ve orta eğitimini Trabzon'da tamamladı. Daha sonra İstanbul'a gelerek Kuleli Askerî İdadisi ve Harbiye Mektebinde tahsiline devam etti. 1893 yılında Harbiye Mektebinden piyade mülazım-ı sani (teğmen) rütbesiyle mezun oldu. Askerlik kariyeri boyunca sırasıyla mülazım-ı evvel-üsteğmen (1896), yüzbaşı (1901) ve binbaşı (1911) rütbelerini aldı. Bu süreçte Erzincan, Trabzon, Elâzığ, Bitlis, Diyarbakır ve Samsun'da görev yaptı. Aynı süreçte Osmanlı-Yunan Savaşı'na (1897) katıldı. 1909 yılında jandarma sınıfına geçti. Son olarak Bitlis Jandarma Komutanı olarak görev yapmakta iken Osmanlı Mebusan Meclisi V. Dönemi'nde (1914-1918) Mardin Mebusu seçildi. Mebusluğu sırasında 1915 yılında askerlikten emekli oldu. I. Dünya Savaşı'nın (1914-1918) sona ermesi ve Mondros Ateşkes Antlaşması'nın (30 Ekim 1918) imzalanmasından sonra memleketi Trabzon'a döndü ve burada Millî Mücadele'ye destek verdi. Trabzon Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti faaliyetleri içerisinde aktif olarak yer aldı. Bu sırada Ankara'da açılması kararlaştırılan TBMM için yapılan seçimlerde hem Siverek hem de Diyarbakır Milletvekili seçilen Abdülhamit Hamdi Efendi'nin Diyarbakır Milletvekilliğini tercih etmesi üzerine, boşalan Siverek Milletvekilliğine seçildi. 17 Mayıs 1920'de Ankara'ya gelerek TBMM çalışmalarına katıldı. Fakat iki gün sonra (19 Mayıs 1920) TBMM tarafından Kayseri Mutasarrıflığına atandı. TBMM tarafından Nisab-ı Müzakere Kanunu'nun çıkarılmasına (5 Eylül 1920) kadar mutasarrıflıkla birlikte Milletvekili sıfatını da taşımaya devam etti. Bu kanunun getirdiği milletvekilliği veya memurluk görevlerinden birini seçme zorunluluğu üzerine mutasarrıflığı tercih etti ve 4 Ekim 1920 tarihinde milletvekilliğinden ayrıldı. Böylece TBMM I. Dönem (1920-1923) milletvekilliği sona ermiş oldu. Bu tarihten itibaren sırasıyla Kayseri Mutasarrıfı (1920), Ankara Valisi (1920-1922), Zonguldak Mutasarrıfı (1922-1923) ve Trabzon Vali Vekilliği (1923) görevlerinde bulundu. Trabzon Vali Vekilliği görevine devam ederken TBMM II. Dönem (1923-1927) Ergani Milletvekili seçildi. Bu dönemdeki milletvekilliği sona erince bir daha milletvekili adaylığı olmadı. İstanbul'a yerleşti ve bundan sonraki hayatını memurluktan ve siyasetten uzak olarak geçirdi. 29 Mart 1949 tarihinde İstanbul'da öldü.

BİBLİYOGRAFYA

Osmanlı Arşivi Belgeleri:

BOA, DH.İD, 175/7; BOA, DH.KMS, 26/16; BOA, DH.ŞFR, 424/13; BOA, DH.ŞFR, 431/71; BOA, DH.ŞFR, 432/79; BOA, DH.ŞFR, 433/78; BOA, DH.ŞFR, 468/68; BOA, DH.ŞFR, 468/110; BOA, İ.HB, 168/55; BOA, BEO, 4354/326531

Cumhuriyet Arşivi Belgeleri:

BCA, 30.10.0.0/4.24.25

TBMM Arşivi Belgeleri:

https://www.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d01/SM_396_1_1.pdf

https://www.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d02/SM_396_1_2.pdf

https://www.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d02/HT_396_1_2.pdf

Seçilmiş Kaynaklar:

TBMM Albüm Dönem 1, TBMM'nin 25. Yıldönümünü Anış, s. 67, Ankara 1945

TBMM Albümü 1920-1973, s. 67, Ankara 1973

TBMM Albümü 1920-2010, c. 1, s. 58, Ankara 2010

Fahri Çoker, *Türk Parlamento Tarihi*, c. 3, s. 38 ve 903-904, Ankara 1995

Cepheden Meclise, s. 104, Ankara 1999

MUSTAFA LÜTFİ BEY (AZER)

(d. Şamahı 1878, ö. Şanlıurfa 1939)

1878 yılında günümüzde Azerbaycan'ın Şirvan bölgesinde bulunan Şamahı'da doğdu. Hacı Sadrettin Efendi'nin oğludur. İlk ve orta eğitimini Şamahı'da aldıktan sonra aynı şehirde medrese eğitimi gördü. 1902 yılında medreseden mezun olarak icazet aldı. Daha sonra İstanbul'da gelerek bir süre de Fatih Medresesine devam etti. Bu arada Darülmuallimine girdi ve bu okuldan 1905 yılında öğretmen olarak mezun oldu. 1907 yılında Azerbaycan'a dönerek bağımsızlık yanlısı mücadeleye destek verdi. Gazete ve kitaplar yayınlarak Azerbaycan'ın bağımsızlığı fikrini savundu. Bu tür faaliyetleri nedeniyle bir süre hapis cezası aldı. Serbest bırakılınca Azerbaycan'dan ayrıldı ve tekrar İstanbul'a geldi. Aldığı eğitim göz önünde tutularak 1912 yılında Ergani İdadisine Öğretmen olarak atandı. 1917 yılında ise Urfa Sanayi Mektebi Müdürlüğüne tayin edildi. Ardından 1918 yılında da Siverek İdadisi Müdürlüğüne nakledildi. I. Dünya Savaşı'nın (1914-1918) sona ermesi ve Mondros Ateşkes Antlaşması'nın (30 Ekim 1918) imzalanmasından sonra Millî Mücadele'ye destek verdi. Ankara'da TBMM'nin açılmasına karar verilmesinden sonra yapılan seçimlerde Siverek Milletvekili seçildi. 8 Haziran 1920 tarihinde Ankara'ya gelerek TBMM çalışmalarına katıldı. Meclis çalışmaları sırasında Maarif ve Hariciye komisyonlarında üye olarak görev yaptı. TBMM I. Dönem (1920-1923) milletvekilliği sona erince tekrar aday olmadı. Mesleği olan öğretmenliğe döndü. Sırasıyla Bursa İmam-Hatip Okulu (1925), Bursa Erkek Lisesi (1926) ve Bursa Kız Öğretmen Okulunda (1928) değişik branşlarda öğretmenlik yaptı. 1932 yılında yapılan düzenleme ile emekli edildi. Emekliye ayrıldıktan sonra Şanlıurfa'ya yerleşti. Bundan sonraki hayatını burada geçirdi. 14 Nisan 1939 tarihinde Şanlıurfa'da öldü.

BİBLİYOGRAFYA

Osmanlı Arşivi Belgeleri:

BOA, MF.MKT, 1186/94; BOA, DH.ŞFR, 86/28; BOA, DH.ŞFR, 582/36; BOA, DH.EUM.1.Şb, 11/11

TBMM Arşivi Belgeleri:

https://www.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d01/SM_399_1_1.pdf

Seçilmiş Kaynaklar:

TBMM Aza-yı Kiramı Cedveli, s. 14, Ankara, 1337 (1921)

TBMM Aza-yı Kiramı Albümü, s. 91, Ankara [1922]

TBMM Albüm Dönem 1, TBMM'nin 25. Yıldönümünü Anış, s. 67, Ankara 1945

TBMM Albümü 1920-1973, s. 67, Ankara 1973

TBMM Albümü 1920-2010, c. 1, s. 58, Ankara 2010

Fahri Çoker, *Türk Parlamento Tarihi*, c. 3, s. 38 ve 907-908, Ankara 1995

BEKİR SITKI EFENDİ (OCAK)

(d. Diyarbakır 1881, ö. Diyarbakır 1936)

1881 yılında Diyarbakır'da doğdu. Diyarbakır Nakibü'l-Eşrafı Hacı Mesut Efendi'nin oğludur. İlk eğitimini babasından ve özel hocalardan aldı. Daha sonra medresede tahsil gördü. 1908 yılında medreseden mezun olarak müderrislik icazeti aldı. Babasının ölümünden sonra ise Diyarbakır Nakibü'l-Eşrafı Kaymakamlığına atandı. Diyarbakır Vilayeti İdare Meclisinde Ergani ve Çermik üyeliklerinde bulundu. Bir ara bu Meclisin İkinci Başkanlığına seçildi. I. Dünya Savaşı'nın (1914-1918) sona ermesi ve Mondros Ateşkes Antlaşması'nın (30 Ekim 1918) imzalanmasından sonra Millî Mücadele yanlısı bir çizgi izledi. Bu arada Son Osmanlı Mebusan Meclisi (1920) için yapılan seçimlerde Siverek Mebusu seçildi ve Meclis çalışmaları için İstanbul'a gitti. İstanbul'un işgal edilmesi ve Mebusan Meclisinin kapatılması üzerine Anadolu'ya geçti. TBMM çalışmalarına katılmak için Ankara'ya ulaşmaya çalışırken Samsun'da hastalandı. TBMM Başkanlığından izin alarak Diyarbakır'a gitti. Hastalığının geçmemesi nedeniyle izin süresi iki defa uzatıldı. Nihayet 25 Nisan 1921 tarihinde Ankara'ya gelebildi ve Siverek Milletvekili olarak TBMM çalışmalarına katıldı. Ancak Eylül 1921'de tekrar izin aldı ve Ankara'dan ayrılarak Diyarbakır'a gitti. Bu tarihten sonra bir daha TBMM çalışmalarında bulunmadı. TBMM I. Dönem (1920-1923) milletvekilliği sona erince tekrar aday olmadı. Memleketi olan Diyarbakır'da Nakiplik görevini sürdürdü. Nakiplik unvanının kaldırıldığına dair kanunun çıkarılmasından (1925) sonra bu görevi son buldu. Bir ara Diyarbakır İl Genel Meclisi Üyeliğinde bulundu. Bu son görevin ardından hayatının kalan kısmında herhangi bir resmî veya siyasi görev almadı. TBMM I. Dönem (1920-1923) milletvekillerine yardım yapılmasını öngören düzenlemeler kapsamında kendisine devletten maddi destek tahsis edildi. Siyasetten uzak bir hayat sürdü. 13 Ocak 1936 tarihinde Diyarbakır'da öldü.

BİBLİYOGRAFYA

Osmanlı Arşivi Belgeleri:

BOA, İ.DUİT, 61/44; BOA, DH.İ.UM.EK, 119/20

Cumhuriyet Arşivi Belgeleri:

BCA, 30.10.0.0/4.23.8

TBMM Arşivi Belgeleri:

https://www.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d01/SM_395_1_1.pdf

Seçilmiş Kaynaklar:

TBMM Aza-yı Kiramı Cedveli, s. 14, Ankara, 1337 (1921)

TBMM Aza-yı Kiramı Albümü, s. 90, Ankara [1922]

TBMM Albüm Dönem 1, TBMM'nin 25. Yıldönümünü Anış, s. 66, Ankara 1945

TBMM Albümü 1920-1973, s. 66, Ankara 1973

TBMM Albümü 1920-2010, c. 1, s. 58, Ankara 2010

Fahri Çoker, *Türk Parlamento Tarihi*, c. 3, s. 38 ve 901-902, Ankara 1995

İrşad Sami Yuca, "I. TBMM'nin Yardıma Muhtaç Mebusları Meselesi", *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 9/42 (2016), s. 831-845

ABDÜLGANİ BEY (ENSARİ)

(d. Mardin 1885, ö. Mardin 1974)

1885 yılında Mardin’de doğdu. Ensarizade Şeyh İsmail Efendi’nin oğludur. İlk ve orta eğitimini Mardin’de tamamladı. Daha sonra 1906 yılında İstanbul’da Harbiye Mektebi Aşiret Sınıfına girdi. 1909 yılında bu okuldan Süvari Mülazım-ı Sani (teğmen) olarak mezun oldu. Askerlik kariyerinde sırasıyla mülazım-ı evvel-üsteğmen (1911) ve yüzbaşı (1918) rütbelerini aldı. I. Dünya Savaşı (1914-1918) sırasında Doğu Cephesi muharebelerine katıldı. Cephede gösterdiği hizmet ve fedakârlıktan dolayı Gümüş Muharebe Madalyası aldı. 1918 yılında Siverek Jandarma Komutanlığına atandı. Siverek’te Jandarma Komutanı olarak bulunduğu sırada Millî Mücadele’ye destek vermeye başladı. Bölgede işgallere karşı direnişin örgütlenmesinde etkili oldu. Bu arada Ankarada TBMM’nin açılmasına karar verilmesi üzerine yapılan seçimlerde Siverek Milletvekili seçildi. 18 Ağustos 1920’de Ankara’ya geldi ve TBMM çalışmalarına katıldı. Meclis çalışmaları sırasında Müdafaa-i Milliye, Nafia ve İrşad komisyonlarında üye olarak görev yaptı. Libya’da sömürgeci işgal güçlerine karşı uzun yıllar mücadele vermiş olan Şeyh Ahmet Şerif Senusi’nin (ö. 1933) Ankara’yı ziyaretinden (15 Kasım 1920) sonra çıktığı Doğu Anadolu ve Kuzey Irak seyahatlerinde (1921 ve 1922) TBMM tarafından refakatçi olarak görevlendirildi. Bu bölgedeki aşiretlerin İngiliz propagandası etkisinde kalmamaları ve Millî Mücadele’yi desteklemeleri için faaliyetlerde bulundu. TBMM I. Dönem (1920-1923) milletvekilliğinin ardından II. Dönem’de (1923-1927) Mardin Milletvekilliğine seçildi. Bu arada 1927 yılında askerlik mesleğinden yüzbaşı rütbesiyle emekli oldu. Milletvekilliği sona erince yeniden aday olmadı ve memleketi Mardin’e yerleşti. Bundan sonraki hayatında herhangi bir resmî görev almadı ve siyasetten uzak durdu. TBMM I. Dönem (1920-1923) milletvekilliklerine yardım yapılmasını öngören ve 1941, 1943 ve 1948 yıllarında çıkarılan kanunlar kapsamında kendisine devletten maddi destek tahsis edildi. 17 Eylül 1974 tarihinde Mardin’de öldü.

BİBLİYOGRAFYA

Cumhuriyet Arşivi Belgeleri:

BCA, 30.11.1.0/31.7.6

TBMM Arşivi Belgeleri:

https://www.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d01/SM_394_1_1.pdf

https://www.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d02/SM_394_1_2.pdf

https://www.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d02/HT_394_1_2.pdf

Seçilmiş Kaynaklar:

TBMM Aza-yı Kiramı Cedveli, s. 14, Ankara, 1337 (1921)

TBMM Aza-yı Kiramı Albümü, s. 91, Ankara [1922]

TBMM Albüm Dönem 1, TBMM'nin 25. Yıldönümünü Anış, s. 66, Ankara 1945

TBMM Albümü 1920-1973, s. 66, Ankara 1973

TBMM Albümü 1920-2010, c. 1, s. 58 ve 112, Ankara 2010

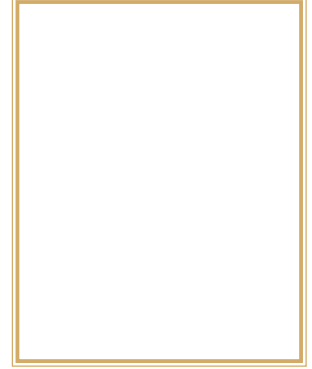
Fahri Çoker, *Türk Parlamento Tarihi*, c. 3, s. 38 ve 899-900, Ankara 1995

Cepheden Meclise, s. 122-123, Ankara 1999

İrşad Sami Yuca, "I. TBMM'nin Yardıma Muhtaç Mebusları Meselesi", *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 9/42 (2016), s. 831-845

MEHMET RAUF BEY

(d. ?, ö. ?)

Doğum tarihi, doğum yeri ve ailesi ile Osmanlı Dönemi'ndeki hayatı hakkında herhangi bir malumat elde edilemedi. I. Dünya Savaşı'nın (1914-1918) sona ermesi ve Mondros Ateşkes Antlaşması'nın (30 Ekim 1918) imzalanmasından sonra Millî Mücadele'ye destek vermeye başladı. Sivas'ta İrade-i Milliye Gazetesi Müdürü olarak görev yapan Siverekli Mehmet Rauf Bey, TBMM'nin I. Dönemi (1920-1923) için 17 Mayıs 1920'de yapılan seçimde Diyarbakır Milletvekilliğini tercih eden Kadri Ahmet Bey yerine milletvekili olmuşsa da Meclise katıldığına dair bir kayıt mevcut değildir. Mehmet Rauf Bey'in "Eşkiyanın iki defa taarruzları üzerine Kaplıca'da kalamayarak Sivas'a döndüğü ve Amerikan hastanesine yattığı ve yapılacak ameliyat sonucu bir ay zarfında iyileşerek Ankara'ya dönmeyi ümit ettiği" şeklinde TBMM Başkanlığına çektiği telgraf üzerine, durumu 21 Temmuz 1920 tarihli oturumda görüşülerek mazereti kabul edilmiş ve bir ay izinli sayılmıştır. Hastalığının devamı üzerine iyileşinceye kadar tahsisatı ödenmek suretiyle izinli sayılması veya aksi takdirde istifasının kabulü hakkındaki başvurusu, TBMM'nin 27 Ekim 1920 tarihli birleşiminde görüşülmüş ve istifası kabul edilmiştir. Meclise katılmadığı ve dolayısıyla tercüme-i hal kağıdı doldurmadığı ve nüfus kaydı bulunmadığı için özgeçmişine dair bir bilgi edinilememiştir.

BİBLİYOGRAFYA

TBMM Arşivi Belgeleri:

https://www.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d01/SM_397_1_1.pdf

Seçilmiş Kaynaklar:

TBMM Albüm Dönem 1, TBMM'nin 25. Yıldönümünü Anış, s. 67, Ankara 1945

TBMM Albümü 1920-1973, s. 67, Ankara 1973

TBMM Albümü 1920-2010, c. 1, s. 58 ve 68, Ankara 2010

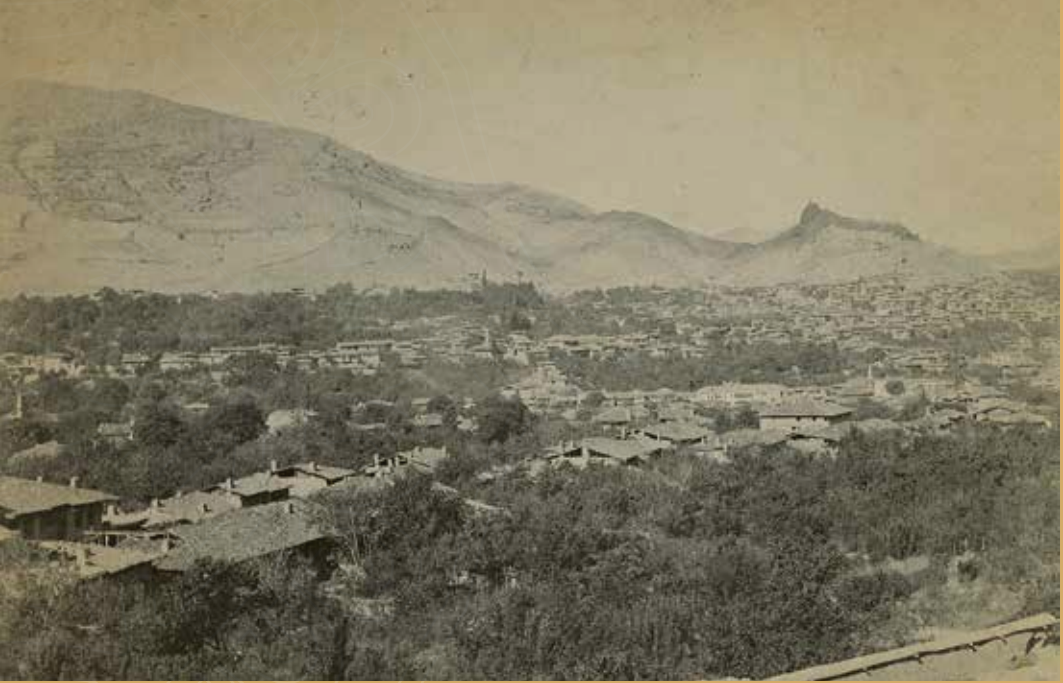
Fahri Çoker, *Türk Parlamento Tarihi*, c. 3, s. 38 ve 905, Ankara 1995

TOKAT

TBMM

ABDULLAH İZZET BEY

(d. Tokat 1863, ö. İstanbul 1923)

1863 yılında Tokat'ta doğdu. Gençâğazade Ömer Tahir Efendi'nin oğludur. İlk ve orta eğitimini Tokat'ta tamamladı. Uzun yıllar tarım ve ticaretle meşgul oldu. Bir süre Tokat Sancağı İdare Meclisi Üyeliği (1894-1903) ve Tokat Belediye Başkanlığı görevlerinde bulundu. Bunun dışında herhangi bir resmî görevde bulunmadı. I. Dünya Savaşı'nın (1914-1918) sona ermesi ve Mondros Ateşkes Antlaşması'nın (30 Ekim 1918) imzalanmasından sonra Millî Mücadele'ye destek verdi. İzmir'in Yunanlılar tarafından işgal edilmesini (15 Mayıs 1919) protesto etmek amacıyla Tokat'tan çekilen telgrafta imzası bulunanlar arasında yer aldı. Tokat Müdafaa-i Hukuk Cemiyetine dahil oldu ve cemiyetin faaliyetlerine aktif olarak katıldı. Ankara'da açılması kararlaştırılan TBMM için yapılan seçimlerde Tokat Milletvekili seçildi. 29 Nisan 1920 tarihinde Ankara'ya gelerek TBMM çalışmalarına katıldı. Ancak hastalığı nedeniyle Meclis çalışmalarında uzun süre bulunamadı. 1920 ve 1921 yıllarında iki defa uzun süreli izinler aldı. 1922 yılında ise Mecliste Nafia ve Defter-i Hakani komisyonlarında üye olarak görev yaptı. Aynı yıl sağlık sorunlarının artması nedeniyle tekrar izin aldı ve tedavi amacıyla İstanbul'a gitti. TBMM I. Dönem (1920-1923) milletvekilliği devam ederken 31 Mart 1923 tarihinde İstanbul'da tedavi görmekte olduğu Gümüşsuyu Hastanesi'nde öldü. Soyadı Kanunu (1934) çıktıktan sonra ailesi "GENCA" soyadını aldı.

BİBLİYOGRAFYA

Osmanlı Arşivi Belgeleri:

BOA, DH.MKT, 332/78; BOA, DH.MKT, 870/52; BOA, DH.MKT, 2233/25;
BOA, DH.MKT, 2294/16; BOA, DH.MKT, 2356/104; BOA, İ.TAL, 203/24; BOA,
DH.UMVM, 90/38

TBMM Arşivi Belgeleri:

https://www.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d01/SM_402_1_1.pdf

Seçilmiş Kaynaklar:

TBMM Aza-yı Kırımı Cedveli, s. 10, Ankara, 1337 (1921)

TBMM Aza-yı Kırımı Albümü, s. 73, Ankara [1922]

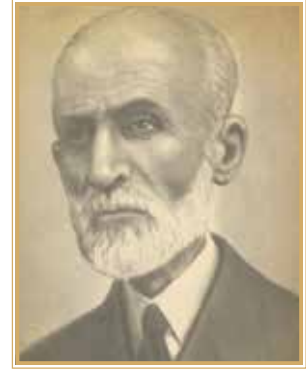
TBMM Albüm Dönem 1, TBMM'nin 25. Yıldönümünü Anış, s. 68, Ankara 1945

TBMM Albümü 1920-1973, s. 68, Ankara 1973

TBMM Albümü 1920-2010, c. 1, s. 59 ve 68, Ankara 2010

Fahri Çoker, *Türk Parlamento Tarihi*, c. 3, s. 38 ve 912, Ankara 1995

Hüseyin Alpay, *Millî Mücadele'de Tokat*, Tokat 2018

ALİ NAZİM BEY (ÖZTELLİ)

(d. Erzurum 1867, ö. İstanbul 1935)

Literatürde doğum yılı 1866 veya 1871 olarak gösterilmişse de Osmanlı sicil kaydında hicri 1284 ve rumi Teşrinievvel 1283 (miladi Ekim-Kasım 1867) tarihinde doğduğu ifade edilmektedir. Erzurum'da doğdu. Dördüncü Ordu Erkan-ı Harbiye Dairesi İkinci Şubesi kâtiplerinden Kamil Efendi'nin oğludur. İlk ve orta eğitimini Erzurum ve Erzincan'da tamamladı. 1882 yılında Erzincan'da Dördüncü Ordu Erkan-ı Harbiye Dairesi İkinci Şubesi'nde Kâtip olarak devlet hizmetine girdi. Bu arada Mülkiye Mektebine girdi ve bu okuldan 1889 yılında mezun oldu. Ardından Babıali Mühimme Kalemî Kâtibi (1891) ve Zabtiye Nezareti Mektubi Muavini (1899) olarak görev yaptı. Daha sonra sırasıyla Adana Vilayeti Mektupçusu (1899), İşkodra Vilayeti Mektupçusu (1907) ve Yanya Vilayeti Mektupçusu (1908) olarak görevlendirildi. Ardından Ergiri (1908), Hama (1909) ve Muş (1910) mutasarrıflıklarında bulundu. Daha sonra Van (1911) ve Mamuretülaziz (1911) valiliklerine atandı. Son görevinden 1912 yılında azledildi. Bu tarihten sonra uzun süre açıkta kaldı ve herhangi bir resmî görevde bulunmadı. I. Dünya Savaşı'nın (1914-1918) sona ermesi ve Mondros Ateşkes Antlaşması'nın (30 Ekim 1918) imzalanmasından sonra Millî Mücadele'ye destek verdi. Ankara'da TBMM'nin açılmasına karar verilmesi üzerine yapılan seçimlerde Tokat Milletvekili seçildi. Ankara'ya gelerek TBMM'nin 23 Nisan 1920 tarihindeki açılışında hazır bulundu. Meclis çalışmaları sırasında Dahiliye, Orman-Maadin, Layiha ve Posta-Telgraf komisyonlarında üye olarak görev yaptı. TBMM içerisinde oluşan muhalefet grubunun oylarıyla Hakkı Behiç Bey'in yerine 4 Eylül 1920 tarihinde İçişleri Bakanı olarak seçildi. Ancak Mustafa Kemal Paşa ve Birinci Grubun baskıları sonucu iki gün sonra bakanlık görevinden çekildi. Ardından komünist fikirleri savunan ve Yeşil Ordu ile Türkiye Komünist Fırkasının birleşmesiyle oluşan Halk İştirakiyun Fırkası kurucuları arasında yer aldı. Bu fırkanın kapatılması (Ocak 1921) üzerine TBMM'ye karşı faaliyette bulunmak iddiasıyla Ankara İstiklal Mahkemesinde yargılandı. Önce milletvekili dokunulmazlığı kaldırıldı (21 Mart 1921) ve daha sonra (12 Nisan 1921) tutuklandı. Yapılan yargılama sonucu 15 yıl hapis cezasına çarptırıldı. Bu durum

üzerine 12 Mayıs 1921 tarihinde TBMM Genel Kurulunun aldığı kararla milletvekilliği düşürüldü. Ancak kısa süre sonra (29 Eylül 1921) TBMM'nin çıkardığı kanunla cezası affedildi. Daha sonra (Nisan 1922) Halk İştirakiyun Fırkasını yeniden kurdu. Fakat fırka yeniden kapatıldı (Eylül 1922). Tekrar hapis cezası aldı ve 1923 yılında üç ay hapis yattı. Bu tarihten sonra herhangi bir resmî veya siyasi görev almadı. Hayatının kalan kısmını İstanbul'da geçirdi. 4 Temmuz 1935 tarihinde İstanbul'da öldü. Soyadı Kanunu (1934) çıktıktan sonra önce "RESMOR" soyadını, daha sonra da "ÖZTELLİ" soyadını aldı.

BİBLİYOGRAFYA

Osmanlı Arşivi Belgeleri:

BOA, DH.SAİD.d, 78/207; BOA, DH.SAİD.d, 180/77; BOA, İ.DH, 1371/33; BOA, İ.DH, 1454/37; BOA, İ.DH, 1461/39; BOA, İ.DH, 1469/24; BOA, BEO, 3567/267507; BOA, İ.DH, 1485/24; BOA, DH.MTV, 1/35; BOA, İ.DH, 1490/38; BOA, İ.DH, 1492/27; BOA, İ.DH, 1495/27

Cumhuriyet Arşivi Belgeleri:

BCA, 30.10.0.0/45.291.2; BCA, 30.10.0.0/120.851.1

TBMM Arşivi Belgeleri:

https://www.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d01/SM_404_1_1.pdf

Seçilmiş Kaynaklar:

TBMM Aza-yı Kiramı Cedveli, s. 10, Ankara, 1337 (1921)

TBMM Albüm Dönem 1, TBMM'nin 25. Yıldönümünü Anış, s. 68, Ankara 1945

TBMM Albümü 1920-1973, s. 68, Ankara 1973

TBMM Albümü 1920-2010, c. 1, s. 59 ve 68, Ankara 2010

Fahri Çoker, *Türk Parlamento Tarihi*, c. 3, s. 38 ve 917-918, Ankara 1995

Ali Çankaya, *Yeni Mülkiye Tarihi ve Mülkiyeliler*, c. 3, s. 405-406, Ankara 1968-1969

Hüseyin Alpay, *Millî Mücadele'de Tokat*, Tokat 2018

MEHMET RİFAT BEY (ARKUN)

(d. Tokat 1872, ö. Tokat 1945)

1872 yılında Tokat'ta doğdu. Hamamcızade Hacı Mehmet Ağa'nın oğludur. İlk ve orta eğitimini Tokat'ta tamamladı. 1889 yılında Tokat Sancağı Muhasebe Kaleminde Kâtip olarak devlet hizmetine girdi. Daha sonra sırasıyla Tokat Tahrirat Kalemi Mübeyyizi (1890), Tokat Sancağı İdare Meclisi İkinci Kâtipi (1890), Tokat Tahrirat Kalemi Müsevvidi (1893), Tokat Tahrirat Müdür Vekili (1895), Tokat Sancağı İdare Meclisi Başkâtibi (1897 ve 1901), Amasya Sancağı İdare Meclisi Başkâtibi (1901) ve Isparta Tahrirat Müdürü (1905) olarak görev yaptı. Ardından yeniden Amasya Tahrirat Müdürü oldu. 1906 yılında ise Çorum Tahrirat Müdürü olarak görevlendirildi. 1916 yılında bu son görevinden ayrılarak Tokat'a döndü. 1918 yılında Tokat Belediye Başkanlığına getirildi. Bu görevde iken I. Dünya Savaşı'nın (1914-1918) sona ermesi ve Mondros Ateşkes Antlaşması'nın (30 Ekim 1918) imzalanması üzerine Millî Mücadelâ'ye destek vermeye başladı. Tokat Müdafaa-i Hukuk Cemiyetinde aktif olarak faaliyet gösterdi. Bu sırada Tokat'a gelen (26 Haziran 1919) Mustafa Kemal Paşa'yı evinde misafir etti. Daha sonra Tokat Temsilcisi olarak Erzurum Kongresi'ne (23 Temmuz-7 Ağustos 1919) katıldı. Ankara'da TBMM'nin açılmasına karar verilmesinden sonra yapılan seçimlerde Tokat Milletvekili seçildi. Ankara'ya gelerek TBMM'nin 23 Nisan 1920 tarihindeki açılışında hazır bulundu. Meclis çalışmaları sırasında İrşad, Kavanin-i Maliye, Nafia, İstida ve Defter-i Hakani komisyonları ile Memurin Muhakematı Tetkik Kurulunda üye olarak görev yaptı. TBMM I. Dönem (1920-1923) milletvekilliği sona erince memleketi Tokat'a döndü. Bundan sonraki hayatında herhangi bir resmî görev almadı ve siyasetten uzak durdu. TBMM I. Dönem (1920-1923) milletvekillerine yardım yapılmasını öngören ve 1941 ve 1943 yıllarında çıkarılan kanunlar kapsamında kendisine devletten maddi destek tahsis edildi. 23 Ocak 1945 tarihinde Tokat'ta öldü.

BİBLİYOGRAFYA

Osmanlı Arşivi Belgeleri:

BOA, DH.SAİD.d, 110/33; BOA, DH.MKT, 1037/62; BOA, DH.MKT, 1099/58; BOA, DH.MKT, 1157/37; BOA, DH.ŞFR, 398/103; BOA, DH.MKT, 274/74; BOA, DH.MTV, 49/4; BOA, DH.İ.UM.EK, 115/46; BOA, DH.İ.UM.EK, 118/18

Cumhuriyet Arşivi Belgeleri:

BCA, 30.10.0.0/5.29.36; BCA, 30.10.0.0/5.29.37; BCA, 30.10.0.0/5.30.12; BCA, 490.1.0.0/517.2077.6

TBMM Arşivi:

https://www.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d01/SM_405_1_1.pdf

Seçilmiş Kaynaklar:

TBMM Aza-yı Kiramı Cedveli, s. 10, Ankara, 1337 (1921)

TBMM Aza-yı Kiramı Albümü, s. 73, Ankara [1922]

TBMM Albüm Dönem 1, TBMM'nin 25. Yıldönümünü Anış, s. 68, Ankara 1945

TBMM Albümü 1920-1973, s. 68, Ankara 1973

TBMM Albümü 1920-2010, c. 1, s. 59 ve 68, Ankara 2010

Fahri Çoker, *Türk Parlamento Tarihi*, c. 3, s. 38 ve 913-914, Ankara 1995

Hüseyin Alpay, *Millî Mücadele'de Tokat*, Tokat 2018

İrşad Sami Yuca, "I. TBMM'nin Yardıma Muhtaç Mebusları Meselesi", *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 9/42 (2016), s. 831-845

MUSTAFA VASFİ BEY

(d. Tokat 1876, ö. Ankara 1934)

1876 yılında Tokat'ta doğdu. Kehpazzade Osman Efendi'nin oğludur. İlk ve orta eğitimini Tokat'ta tamamladı. 1893 yılında gönüllü olarak orduya katıldı ve bir daha ayrılmadı. Çeşitli kıtalarda görev yaptıktan sonra 1899 yılında mülazım-ı sani (teğmen) rütbesi aldı. Daha sonra sırasıyla mülazım-ı evvel-üsteğmen (1905) ve yüzbaşı (1911) rütbelerine terfi etti. Askerlik kariyeri boyunca Kosova, Manastır, Ürgüp, Çatalca, Halep ve Samsun'da muhtelif görevlerde bulundu. Bu süreçte Balkan Savaşı (1912-1913) ile I. Dünya Savaşı'na (1914-1918) katıldı. Mustafa Kemal Paşa'nın Yedinci Ordu Komutanlığına atanmasıyla (1917) maiyet subaylığına tayin edildi. Bu tarihten itibaren tüm görevlerinde Mustafa Kemal Paşa'nın karargâh subayları arasında bulundu. Dokuzuncu Ordu Müfettişliğine tayin edilen Mustafa Kemal Paşa'nın yine Maiyet Subaylığına atandı. Onunla birlikte 19 Mayıs 1919 tarihinde Samsun'a çıkan ekibin içerisinde yer aldı. Anadolu'da Millî Mücadelâ'nın başlatılması ve teşkilatlanması sürecinin tamamında Mustafa Kemal Paşa'nın yanında bulundu. Ankarâda TBMM'nin açılmasına karar verilmesi üzerine yapılan seçimlerde Tokat'tan Milletvekili seçilen ancak Meclise gelmeden istifa eden Hoca Fehmi Efendi'nin yerine Tokat Milletvekili seçildi. 4 Mayıs 1920 tarihinde TBMM çalışmalarına katıldı. Bu sırada İstanbul Hükûmeti tarafından askerlikten emekli edildiyse de bu karar TBMM Hükûmeti tarafından geçersiz kabul edilerek uygulanmadı. Meclis çalışmaları sırasında İrşad, Orman-Maadin, Müdafaa-i Milliye ve İstida komisyonlarında üye olarak görev yaptı. TBMM I. Dönem milletvekilliği sona erdikten sonra II. Dönem (1923-1927), III. Dönem (1927-1931) ve IV. Dönem'de (1931-1934) yine Tokat Milletvekili olarak TBMM çatısı altında bulundu. IV. Dönem (1931-1934) Tokat Milletvekili olarak görev yapmakta iken 10 Ekim 1934 tarihinde Ankarâda öldü. Soyadı Kanunu (1934) çıktıktan sonra ailesi "SÜSOY" soyadını aldı.

BİBLİYOGRAFYA

Osmanlı Arşivi Belgeleri:

BOA, İ.DUİT, 180/110

Cumhuriyet Arşivi Belgeleri:

BCA, 30.10.0.0/5.28.12; BCA, 30.10.0.0/46.299.4; BCA, 30.10.0.0/74.491.12; BCA, 30.10.0.0/196.342.1

TBMM Arşivi Belgeleri:

https://www.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d01/SM_403_1_1.pdf

https://www.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d02/SM_403_1_2.pdf

https://www.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d02/HT_403_1_2.pdf

https://www.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d03/HT_403_1_3.pdf

https://www.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d04/HT_403_1_4.pdf

Seçilmiş Kaynaklar:

TBMM Aza-yı Kiramı Cedveli, s. 10, Ankara, 1337 (1921)

TBMM Aza-yı Kiramı Albümü, s. 74, Ankara [1922]

TBMM Albüm Dönem 1, TBMM'nin 25. Yıldönümünü Anış, s. 68, Ankara 1945

TBMM Albümü 1920-1973, s. 68, Ankara 1973

TBMM Albümü 1920-2010, c. 1, s. 59, 68, 120, 171 ve 224, Ankara 2010

Fahri Çoker, *Türk Parlamento Tarihi*, c. 3, s. 38 ve 915-916, Ankara 1995

Cepheden Meclise, s. 109, Ankara 1999

Hüseyin Alpay, *Millî Mücadele'de Tokat*, Tokat 2018

ŞEYH MEHMET ŞÜKRÜ EFENDİ (KESKİN)

(d. Sivas 1880, ö. Tokat 1948)

1880 yılında Sivas'ta doğdu. Mehmet Efendi'nin oğludur. Medrese eğitimi aldı. İyi derecede Arapça öğrendi. Rifaiye Tarikatı'na intisap ederek Tokat Rifai Dergâhı Şeyhi oldu. Uzun süre Tokat Belediye Meclisi Üyeliği yaptı. Bir ara da Tokat Belediye Başkanlığı görevinde bulundu. I. Dünya Savaşı'nın (1914-1918) sona ermesi ve Mondros Ateşkes Antlaşması'nın (30 Ekim 1918) imzalanması üzerine Millî Mücadele'yi destekledi. İzmir'in Yunanlılar tarafından işgal edilmesi (15 Mayıs 1919) üzerine protesto telgrafi çekilmesine öncülük etti. Tokat Müdafaa-i Milliye Cemiyetinin kuruluşunda bulundu ve bu cemiyetin Başkanlığını yürüttü. Ankara'da TBMM'nin açılmasına karar verilmesinden sonra yapılan seçimlerde Tokat Milletvekili seçildi. Fakat milletvekilli seçildiği hâlde mazeret beyan ederek Ankara'ya gitmedi. TBMM çalışmalarına katılmadan 4 Mayıs 1920'de milletvekilliğinden istifa etti. Yerine Hoca Fehmi Efendi seçildi. Bundan sonraki hayatını Tokat'ta geçirdi. Herhangi bir resmî veya siyasi görev almadı. 10 Eylül 1948 tarihinde Tokat'ta öldü.

BİBLİYOGRAFYA

Osmanlı Arşivi Belgeleri:

BOA, DH.UMVM, 90/38

TBMM Arşivi Belgeleri:

https://www.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d01/SM_406_1_1.pdf

Seçilmiş Kaynaklar:

TBMM Albüm Dönem 1, TBMM'nin 25. Yıldönümünü Anış, s. 68, Ankara 1945

TBMM Albümü 1920-1973, s. 68, Ankara 1973

TBMM Albümü 1920-2010, c. 1, s. 59, Ankara 2010

Fahri Çoker, *Türk Parlamento Tarihi*, c. 3, s. 38, Ankara 1995

Hüseyin Alpay, *Millî Mücadele'de Tokat*, Tokat 2018

AHMET HAMDİ BEY

(d. Tokat 1887, ö. Tokat 1932)

1887 yılında Tokat'ta doğdu. Tokat Belediye Meclisi Üyelerinden Mütevellizade Mehmet Enver Efendi'nin oğludur. İlk ve orta eğitimini Tokat'ta tamamladı. Uzun yıllar boyunca tarım ve ticaretle meşgul oldu. Herhangi bir devlet görevinde bulunmadı. Hürriyet ve İtilaf Fırkası taraftarı olmasına rağmen I. Dünya Savaşı'nın (1914-1918) sona ermesi ve Mondros Ateşkes Antlaşması'nın (30 Ekim 1918) imzalanmasından sonra Millî Mücadele'yi destekledi. Tokat Müdafaa-i Hukuk Cemiyetinde aktif olarak faaliyette bulundu. Tokat'taki Hürriyet ve İtilaf Fırkası binasını Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti faaliyetleri için tahsis etti. Ankara'da TBMM'nin açılmasına karar verilmesi üzerine yapılan seçimlerde Tokat Milletvekili seçildi. Ankara'ya gelerek TBMM'nin 23 Nisan 1920 tarihindeki açılışında hazır bulundu. Meclis çalışmaları sırasında Dahiliye, İstida ve Defter-i Hakani komisyonlarında üye olarak görev yaptı. TBMM I. Dönem (1920-1923) milletvekilliği sona erince memleketi Tokat'a döndü. Hayatının bundan sonraki kısmında herhangi bir resmî görev almadı ve siyasetten uzak yaşadı. Tarım ve ticaretle meşgul olarak hayatını sürdürdü. 25 Nisan 1932 tarihinde Tokat'ta öldü. Soyadı Kanunu (1934) çıktıktan sonra ailesi "MÜTEVELLİOĞLU" soyadını aldı.

BİBLİYOGRAFYA

Cumhuriyet Arşivi Belgeleri:

BCA, 30.11.1.0/131.16.4

TBMM Arşivi Belgeleri:

https://www.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d01/SM_400_1_1.pdf

Seçilmiş Kaynaklar:

TBMM Aza-yı Kiramı Cedveli, s. 10, Ankara, 1337 (1921)

TBMM Aza-yı Kiramı Albümü, s. 73, Ankara [1922]

TBMM Albüm Dönem 1, TBMM'nin 25. Yıldönümünü Anış, s. 67, Ankara 1945

TBMM Albümü 1920-1973, s. 67, Ankara 1973

TBMM Albümü 1920-2010, c. 1, s. 58, Ankara 2010

Fahri Çoker, *Türk Parlamento Tarihi*, c. 3, s. 38 ve 911, Ankara 1995

Hüseyin Alpay, *Millî Mücadele'de Tokat*, Tokat 2018

HOCA FEHMİ EFENDİ

(d. ?, ö. 1931)

Doğum yeri, doğum tarihi ve ailesi ile Osmanlı Dönemi'ndeki hayatı hakkında malumat elde edilemedi. I. Dünya Savaşı'nın (1914-1918) sona ermesi ve Mondros Ateşkes Antlaşması'nın (30 Ekim 1918) imzalanması üzerine Millî Mücadele'yi destekledi. Tokat Müdafaa-i Hukuk Cemiyetinin kuruluşunda yer alarak, aktif faaliyetlerde bulundu. Bu cemiyet bünyesindeki Nasihat ve İrşad Heyeti'nde görev yaparak Millî Mücadele'nin hedef ve amaçları doğrultusunda yöre halkının aydınlatılmasında etkin rol üstlendi. İstanbul Hükûmetinin Millî Mücadele aleyhine yayınlattığı fetvaya (11 Nisan 1920) karşılık olarak, çok sayıda Anadolu aliminin desteğiyle Millî Mücadele yanlısı olarak yayınlanan fetvaya imza atanlardandır. Ankara'da TBMM'nin açılmasına karar verilmesinden sonra yapılan seçimlerde Tokat Milletvekili seçilen ve Ankara'ya gelmeden istifa eden Mehmet Şükrü Efendi'nin yerine Tokat Milletvekili seçildi. Ancak kendisi de Ankara'ya gelmeden 4 Mayıs 1920'de istifa etti, yerine Mustafa Vasfi Bey seçildi. 23 Mart 1921 tarihinde yeniden yapılandırılan Tokat Müdafaa-i Hukuk Cemiyetinin merkez heyetinde görev yapmıştır. Meclise katılmadığı ve yasama görevi yapmadığından özgeçmişi ve sonraki hayatı hakkında bilgi elde edilememiştir. Hoca Fehmi Efendi 1931 yılında ölmüştür.

BİBLİYOGRAFYA

TBMM Arşivi Belgeleri:

https://www.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d01/SM_403_1_1.pdf

Seçilmiş Kaynaklar:

TBMM Albüm Dönem 1, TBMM'nin 25. Yıldönümünü Anış, s. 67, Ankara 1945

TBMM Albümü 1920-1973, s. 67, Ankara 1973

TBMM Albümü 1920-2010, c. 1, s. 59 ve 68, Ankara 2010

Fahri Çoker, *Türk Parlamento Tarihi*, c. 3, s. 38, Ankara 1995

Hüseyin Alpay, *Millî Mücadele'de Tokat*, Tokat 2018

TRABZON

TBMM

MEHMET İZZET BEY

(d. Trabzon 1860, ö. Çarşamba 1920)

1860 yılında Trabzon'da doğdu. Eyübzade Ali Galib Efendi'nin oğludur. İlk ve orta eğitimini Trabzon'da tamamladı. 1878 yılında Trabzon Vilayeti İdare Meclisinde Kâtip olarak devlet hizmetine girdi. Daha sonra sırasıyla Trabzon Vilayeti İdare Meclisi Başkâtibi (1883), Trabzon Vilayeti İdare Meclisi Savcısı (1885) ve Trabzon Vilayet Matbaası Müdürü (1891) olarak görev yaptı. Daha sonra 1895 yılında terfi ettirilerek Görele Kaymakamlığına atandı. Ardından sırasıyla Tirebolu Kaymakamı (1896), Ordu Kaymakamı (1906) ve Giresun Kaymakamı (1906) olarak görev yaptı. Giresun Kaymakamı iken Meşrutiyet'in yeniden ilanı (1908) sonrası Osmanlı Mebusan Meclisi III. Dönemi (1908-1912) için yapılan seçimlerde Trabzon Mebusu seçildi. Trabzon Mebusluğunu Mebusan Meclisinin IV. Dönem (1912) ve V. Dönemi'nde de (1914-1918) sürdürdü. Mebusan Meclisinin kapatılması (21 Aralık 1918) üzerine Trabzon'a döndü. I. Dünya Savaşı'nın (1914-1918) sona ermesi ve Mondros Ateşkes Antlaşması'nın (30 Ekim 1918) imzalanması üzerine Millî Mücadele'yi destekledi. Trabzon Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti kurucuları arasında yer aldı. Ardından Erzurum Kongresi'ne (23 Temmuz-4 Ağustos 1919) Trabzon Temsilcisi olarak katıldı. Ankara'da TBMM'nin açılmasına karar verilmesi üzerine yapılan seçimlerde Trabzon Milletvekili seçildi. Bölge milletvekilleri ile Ankara'ya gitmek üzere Samsun'a ulaşmaya çalıştığı sırada 6 Mayıs 1920 tarihinde Samsun ile Çarşamba arasında eşkıyalar tarafından şehit edildi. Yerine Ahmet Hamdi Bey Trabzon Milletvekili seçildi. Mehmet İzzet Bey'in ailesine 1924 yılında maaş bağlandı. Soyadı Kanunu (1934) çıktıktan sonra ailesi "EYÜBOĞLU" soyadını aldı.

BİBLİYOGRAFYA

Osmanlı Arşivi Belgeleri:

BOA, DH.SAİD.d, 10/707; BOA, İ.DH, 1321/48; BOA, İ.DH, 1336/59; BOA, İ.DH, 1420/24; BOA, İ.DH, 1450/17; BOA, DH.MKT, 2720/75; BOA, DH.MKT, 2839/45; BOA, DH.ŞFR, 61/60; BOA, DH.ŞFR, 62/44; BOA, DH.ŞFR, 81/185; BOA, DH.ŞFR, 513/24; BOA, DH.ŞFR, 557/2; BOA, DH.KMS, 37/28

TBMM Arşivi Belgeleri:

https://www.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d01/SM_415_1_1.pdf

Seçilmiş Kaynaklar:

TBMM Albüm Dönem 1, TBMM'nin 25. Yıldönümünü Anış, s. 70, Ankara 1945

TBMM Albümü 1920-1973, s. 70, Ankara 1973

TBMM Albümü 1920-2010, c. 1, s. 60 ve 68, Ankara 2010

Fahri Çoker, *Türk Parlamento Tarihi*, c. 3, s. 39 ve 937-938, Ankara 1995

Huriye Karnap, *I. ve II. Dönem TBMM'de Trabzon Milletvekilleri (Biyografi ve Faaliyetleri)*, Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi, Konya 2004

AHMET FAİK BEY

(d. Trabzon 1862, ö. Trabzon 1930)

Literatürde doğum yılı 1865 olarak gösterilmişse de Osmanlı sicil kaydında hicri 1278 yılı ortalarında (miladi Ocak-Şubat 1862) doğduğu ifade edilmektedir. Trabzon'da doğdu. Alaybeyzade Ali Efendi'nin oğludur. İlk ve orta eğitimini Trabzon'da tamamladı. 1877 yılında Trabzon Temyiz Meclisi Kalemünde Kâtip olarak devlet hizmetine girdi. Daha sonra sırasıyla Trabzon Bidayet Ceza Mahkemesi Zabıt Kâtibi (1880), Trabzon Bidayet Ceza Mahkemesi Başkâtibi (1883), Lazistan (Rize) Bidayet Mahkemesi Savcı Yardımcısı (1893), Muş Bidayet Mahkemesi Ceza Başkanı (1895), Vize Bidayet Mahkemesi Başkanı (1897), Tokat Bidayet Mahkemesi Ceza Başkanı (1900), Erzurum Bidayet Mahkemesi Savcı Yardımcısı (1903), Konya Bidayet Mahkemesi Savcı Yardımcısı (1908), Kastamonu Bidayet Mahkemesi Ceza Başkanı (1909), Bursa Bidayet Mahkemesi Ceza Başkanı (1909), Kastamonu İstinaf Mahkemesi Savcısı (1910), Adana İstinaf Mahkemesi Savcısı (1913) ve Sivas İstinaf Mahkemesi Ceza Başkanı (1915) olarak görev yaptı. Bu son görevinden 1916 yılında ayrıldı. Bu tarihten sonra herhangi bir resmî görev almadı. I. Dünya Savaşı'nın (1914-1918) sona ermesi ve Mondros Ateşkes Antlaşması'nın (30 Ekim 1918) imzalanması üzerine Millî Mücadelâ'yi destekledi. Ankarada TBMM'nin açılmasına karar verilmesi üzerine yapılan seçimlerde Trabzon Milletvekili seçildi. Ankara'ya gelerek 18 Mayıs 1920'de TBMM çalışmalarına katıldı. Ancak kısa süre sonra 18 Ağustos 1920 tarihinde TBMM tarafından Sivas Temyiz Mahkemesi Üyeliğine atandı. TBMM tarafından Nisab-ı Müzakere Kanunu'nun çıkarılmasına (5 Eylül 1920) kadar mahkeme üyeliği ile birlikte milletvekili sıfatını da taşımaya devam etti. Bu kanunun getirdiği milletvekilliği veya memurluk görevlerinden birini seçme zorunluluğu üzerine mahkeme üyeliğini tercih etti ve 4 Ekim 1920 tarihinde milletvekilliğinden ayrıldı. Bu son görevinde iken 1921 yılında emekli oldu. Bundan sonraki hayatında herhangi bir resmî görev almadı. Bir ara Reji İdaresi Avukatlığını üstlendi. 12 Ocak 1930 tarihinde Trabzon'da öldü. Soyadı Kanunu (1934) çıktıktan sonra ailesi "AYBAY" soyadını aldı.

BİBLİYOGRAFYA

Osmanlı Arşivi Belgeleri:

BOA, DH.SAİD.d, 8/563; BOA, BEO, 320/23999; BOA, İ.AZN, 16/32; BOA, İ.AZN, 25/35; BOA, İ.AZN, 40/30; BOA, BEO, 945/70811; BOA, BEO, 2238/167836; BOA, DH.MKT, 1108/67; BOA, BEO, 2906/217915; BOA, BEO, 2965/222323; BOA, BEO, 3379/253400; BOA, BEO, 3506/262899; BOA, BEO, 3626/271877; BOA, İ.AZN, 119/30

TBMM Arşivi Belgeleri:

https://www.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d01/SM_409_1_1.pdf

Seçilmiş Kaynaklar:

TBMM Albüm Dönem 1, TBMM'nin 25. Yıldönümünü Anış, s. 69, Ankara 1945

TBMM Albümü 1920-1973, s. 69, Ankara 1973

TBMM Albümü 1920-2010, c. 1, s. 60, Ankara 2010

Fahri Çoker, *Türk Parlamento Tarihi*, c. 3, s. 38 ve 921-922, Ankara 1995

Huriye Karnap, *I. ve II. Dönem TBMM'de Trabzon Milletvekilleri (Biyografi ve Faaliyetleri)*, Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi, Konya 2004

HÜSEYİN SABRİ EFENDİ (NEMLİOĞLU)

(d. Ünye 1864, ö. Trabzon 1938)

Literatürde doğum tarihi 1865 olarak gösterilmişse de Osmanlı sicil kaydında hicri 1281 yılında (miladi 1864) doğduğu ifade edilmektedir. Doğum yeri ise literatürde Trabzon olarak belirtilmekteyse de yine Osmanlı sicil kaydında günümüzde Ordu iline bağlı olan Ünye ilçesinde doğmuş olduğu yazılıdır. Yine literatürde babasının adı Ahmet veya Hacı Mahmut olarak geçse de Osmanlı sicil kaydına göre baba adı Çoldır Kadızade Ali Rıza Efendi olarak kayıtlıdır. İlk ve orta eğitimini Ünye’de tamamladı. Ardından medrese tahsili gördü. Daha sonra İstanbul’a gelerek Mekteb-i Nüvvabda (Kadı Okulu) eğitimini tamamladı ve naiblik icazeti aldı (1894). 1896 yılında Kangırı (Çankırı) Naibliğine atanarak devlet hizmetine girdi. Ardından sırasıyla Sinop Naibi (1897) ve İçel (Silifke) Naibi (1900) olarak görev yaptı. Bu arada Dördüncü Rütbe Osmani Madalyası ile ödüllendirildi (1900). Bu son görevinden 1902 yılında ayrıldı. Bu tarihten sonra Trabzon’a yerleşti ve uzun süre herhangi bir resmî görev almadı. I. Dünya Savaşı’nın (1914-1918) sona ermesi ve Mondros Ateşkes Antlaşması’nın (30 Ekim 1918) imzalanmasından sonra Millî Mücadele’ye destek verdi. Trabzon Muhafaza-i Hukuk-ı Milliye Cemiyeti kurucuları arasında yer aldı. Ankarâda TBMM’nin açılmasına karar verilmesi üzerine yapılan seçimlerde Trabzon Milletvekili seçildi. Ancak uzun süre Ankarâya gelmemesi nedeniyle TBMM Genel Kurulu tarafından 23 Eylül 1920 tarihinde istifa etmiş sayıldı. Yerine Trabzon Milletvekili olarak Celalettin Bey seçildi. Bundan sonraki hayatında herhangi bir resmî veya siyasi görev aldığı tespit edilememiştir. 18 Mart 1938’de Trabzon’da öldü.

BİBLİYOGRAFYA

Osmanlı Arşivi Belgeleri:

BOA, DH.SAİD.d, 93/175; BOA, İ.TAL, 207/88

TBMM Arşivi Belgeleri:

https://www.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d01/SM_417_1_1.pdf

Seçilmiş Kaynaklar:

TBMM Albüm Dönem 1, TBMM'nin 25. Yıldönümünü Anış, s. 70, Ankara 1945

TBMM Albümü 1920-1973, s. 70, Ankara 1973

TBMM Albümü 1920-2010, c. 1, s. 61, Ankara 2010

Fahri Çoker, *Türk Parlamento Tarihi*, c. 3, s. 39, Ankara 1995

Huriye Karnap, *I. ve II. Dönem TBMM'de Trabzon Milletvekilleri (Biyografi ve Faaliyetleri)*, Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi, Konya 2004

CELALETTİN BEY

(d. Trabzon 1867, ö. Trabzon 1929)

1867 yılında Trabzon'da doğdu. Hacı Ali Hafız Efendi'nin oğludur. İlk ve orta eğitimini Trabzon'da tamamladı. Bir süre de medrese eğitimi gördü. Özel hocalardan yabancı dil dersleri aldı. Bir ara Fransa ve Mısır'a giderek yabancı dil bilgisini geliştirdi. Daha sonra Trabzon'a dönerek ticaretle meşgul oldu. Trabzon'un Ruslar tarafından işgali (1916) üzerine Samsun'a yerleşti. Burada Samsun İdadisinde Fransızca Öğretmeni olarak görev yaptı. 1917 yılında ise Amasya İdadisi Fransızca Öğretmenliğine atandı. Bu son görevinden 1918 yılında istifa etti ve memleketi Trabzon'a döndü. Burada bir süre daha ticaretle meşgul oldu. I. Dünya Savaşı'nın (1914-1918) sona ermesi ve Mondros Ateşkes Antlaşması'nın (30 Ekim 1918) imzalanmasından sonra Millî Mücadele'yi destekledi. Trabzon Müdafaa-i Hukuk Cemiyetine katıldı ve bu cemiyetin faaliyetlerinde aktif olarak yer aldı. Ankara'da TBMM'nin açılmasına karar verilmesinden sonra yapılan seçimlerde Trabzon Milletvekili seçilen Hüseyin Sabri Bey'in Ankara'ya gitmeden 23 Eylül 1920'de istifa etmesi üzerine 9 Ocak 1921 tarihinde onun yerine Trabzon Milletvekili seçildi. Ankara'ya geldi ve 28 Ocak 1921'de TBMM çalışmalarına katıldı. TBMM çalışmaları sırasında Maarif, Hariciye ve İstida komisyonlarında üye olarak görev yaptı. TBMM I. Dönem (1920-1923) sona erince tekrar aday olmadı ve Trabzon'a döndü. Bir süre daha ticaretle meşgul oldu. Daha sonra 1927 yılında Trabzon Ticaret Mektebi Fransızca Öğretmenliği ile görevlendirildi. Bu son görevine devam ederken 11 Şubat 1929 tarihinde Trabzon'da öldü. Soyadı Kanunu (1934) çıktıktan sonra ailesi "AKYAR" ve "PİLATİN" soyadlarını aldı.

BİBLİYOGRAFYA

Cumhuriyet Arşivi Belgeleri:

BCA, 30.10.0.0/197.349.24; BCA, 490.1.0.0/516.2073.4

TBMM Arşivi Belgeleri:

https://www.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d01/SM_408_1_1.pdf

Seçilmiş Kaynaklar:

TBMM Aza-yılı Kırımı Cedveli, s. 14, Ankara, 1337 (1921)

TBMM Aza-yılı Kırımı Albümü, s. 96, Ankara [1922]

TBMM Albüm Dönem 1, TBMM'nin 25. Yıldönümünü Anış, s. 69, Ankara 1945

TBMM Albümü 1920-1973, s. 69, Ankara 1973

TBMM Albümü 1920-2010, c. 1, s. 59 ve 68, Ankara 2010

Fahri Çoker, *Türk Parlamento Tarihi*, c. 3, s. 38 ve 925-926, Ankara 1995

Onur Zeki, *Birinci TBMM'de Bağımsız Mebuslar ve Yasama Çalışmaları (1920-1923)*, Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi, Ankara 2018

Huriye Karnap, *I. ve II. Dönem TBMM'de Trabzon Milletvekilleri (Biyografi ve Faaliyetleri)*, Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi, Konya 2004

HAFIZ MEHMET BEY

(d. Sürmene 1874, ö. İzmir 1926)

1874 yılında Trabzon'un Sürmene ilçesinde doğdu. Hacı Yakupzade Ahmet Ağa'nın oğludur. İlk ve orta eğitimini Sürmene'de tamamladı. Daha sonra İstanbul'da Hukuk Mektebine girdi ve bu okuldan 1902 yılında mezun oldu. Zihne (Nea Zihni) Bidayet Mahkemesi Ceza Reisliğine atanarak 1903 yılında devlet hizmetine girdi. Ardından sırasıyla Muş Bidayet Mahkemesi Savcı Yardımcısı (1906), Kozan Bidayet Mahkemesi Savcı Yardımcısı (1909), Eyüp Polis Merkezi Memuru (1909), Canik (Samsun) Bidayet Mahkemesi Ceza Reisi (1909) ve Canik (Samsun) Bidayet Mahkemesi Reisi (1910) olarak görev yaptı. Osmanlı Mebusan Meclisi'nde IV. Dönem (1912) ve V. Dönem'de (1914-1918) Trabzon Mebusu olarak bulundu. V. Dönem (1914-1918) Mebusan Meclisi kapatıldıktan (21 Aralık 1918) sonra Trabzon'a döndü. Trabzon'da serbest avukatlık yapmaya başladı. I. Dünya Savaşı'nın (1914-1918) sona ermesi ve Mondros Ateşkes Antlaşması'nın (30 Ekim 1918) imzalanmasından sonra Milli Mücadele'yi desteklemeye başladı. Bu sıralarda Moskova merkezli Komintern tarafından Bakü'de düzenlenen Doğu Halkları Kurultayı'na (1-7 Eylül 1920) Anadolu temsilcisi olarak katıldı. Kurultay dönüşünde komünizmin fikren kabul edilemeyeceğini ancak Sovyet Rusya ile ilişkilerin geliştirilmesi gerektiğini savunmaya başladı. Bu arada TBMM tarafından çıkarılan Nisab-ı Müzakere Kanunu (5 Eylül 1920) gereği valilik görevini tercih ederek milletvekilliğinden ayrılan (21 Ekim 1920) Halil Hamit Bey'in yerine 9 Ocak 1921 tarihinde Trabzon Milletvekili seçildi. 21 Ocak 1921 tarihinde Ankara'ya gelerek TBMM çalışmalarına katıldı. Kısa süreliğine Adalet Bakanı (3-16 Şubat 1921) ve İçişleri Bakanı (7-14 Mart 1921) olarak görev yaptı. Meclis çalışmaları sırasında Adliye, Kanun-ı Esasi ve Kavanin-i Maliye komisyonlarında üye olarak bulundu. TBMM milletvekilleri arasında yaşanan ayrışmada muhalefeti temsil eden İkinci Grup'ta yer aldı. TBMM I. Dönem (1920-1923) milletvekilliği sona erince tekrar aday olmadı. İstanbul'a yerleşerek serbest avukatlık yapmaya başladı. İzmir Suikastı (1926) girişimiyle bağlantısı tespit edilerek tutuklandı ve İzmir'de İstiklal Mahkemesi tarafından yargılandı. Yargılama sonucunda suçu sabit bulundu ve idam cezasına çarptırıldı. 13 Temmuz 1926 tarihinde İzmir'de idam edildi. Soyadı Kanunu (1934) çıktıktan sonra ailesi "ENGİN" soyadını aldı.

BİBLİYOGRAFYA

Osmanlı Arşivi Belgeleri:

BOA, DH.SAİD.d, 113/397; BOA, DH.SYS, 49/85; BOA, DH.ŞFR, 62/44; BOA, DH.ŞFR, 513/24; BOA, HR.SYS, 2394/64; BOA, BEO, 4469/335112; BOA, BEO, 4544/340751; BOA, BEO, 4547/340956; BOA, BEO, 4547/340958

Cumhuriyet Arşivi Belgeleri:

BCA, 30.10.0.0/5.29.10; BCA, 30.10.0.0/45.291.16

TBMM Arşivi Belgeleri:

https://www.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d01/SM_410_1_1.pdf

Seçilmiş Kaynaklar:

TBMM Aza-yı Kiramı Cedveli, s. 14, Ankara, 1337 (1921)

TBMM Aza-yı Kiramı Albümü, s. 94, Ankara [1922]

TBMM Albüm Dönem 1, TBMM'nin 25. Yıldönümünü Anış, s. 69, Ankara 1945

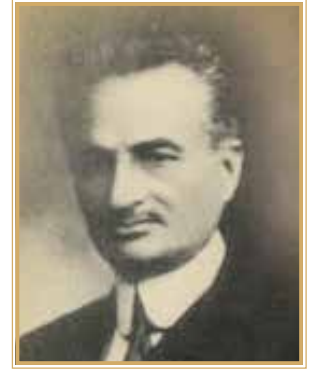
TBMM Albümü 1920-1973, s. 69, Ankara 1973

TBMM Albümü 1920-2010, c. 1, s. 60 ve 68, Ankara 2010

Fahri Çoker, *Türk Parlamento Tarihi*, c. 3, s. 38 ve 939-940, Ankara 1995

Onur Zeki, *Birinci TBMM'de Bağımsız Mebuslar ve Yasama Çalışmaları (1920-1923)*, Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi, Ankara 2018

Huriye Karnap, *I. ve II. Dönem TBMM'de Trabzon Milletvekilleri (Biyografi ve Faaliyetleri)*, Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi, Konya 2004

HALİL HAMİT BEY

(d. Rodos 1878, ö. Ankara 1928)

1878 yılında günümüzde Yunanistan sınırlarında kalan Rodos Adası'nda doğdu. Kapancızade Mehmet Ali Efendi'nin oğludur. İlk ve orta eğitimini Rodos'ta tamamladı. Daha sonra İstanbul'da Mülkiye Mektebine girdi. Bu okuldan 1902 yılında mezun oldu. Aynı yıl Cezayir-i Bahr-i Sefid (Akdeniz Adaları) Vilayeti Maiyet Memuru olarak devlet hizmetine başladı. Daha sonra sırasıyla Karacaabat Kaymakamı (1906), Köprülü Kaymakamı (1909), Selanik İstılaat (İstihbarat) Komisyonu Üyesi (1910), Tokat Mutasarrıfı (1911), Kale-i Sultaniye (Çanakkale) Mutasarrıfı (1913), Mülkiye Müfettişi (1913), Diyarbakir Valisi (1914), Vilayetler Umum Müdürü (1917), Dahiliye Nezareti Müsteşarı (1918), Canik (Samsun) Mutasarrıfı (1919) ve Trabzon Valisi (1920) olarak görev yaptı. Bu sırada Anadolu'da başlayan Millî Mücadele'ye destek vermeye başladı. Ankarada TBMM'nin açılmasına karar verilmesi üzerine yapılan seçimlerde Trabzon Milletvekili seçildi. Ancak bir süre daha Trabzon'da kalarak Valilik görevine devam etti. Nihayet 7 Temmuz 1920'de Ankara'ya gelerek TBMM çalışmalarına katıldı. Meclis çalışmaları sırasında Kanun-ı Esasi ve Dahiliye komisyonlarında üye olarak bulundu. TBMM tarafından Nisab-ı Müzakere Kanunu'nun çıkarılmasına (5 Eylül 1920) kadar valilikle birlikte milletvekili sıfatını da taşımaya devam etti. Bu kanunun getirdiği milletvekilliği veya memurluk görevlerinden birini seçme zorunluluğu üzerine valilik görevini tercih etti ve 21 Ekim 1920 tarihinde milletvekilliğinden ayrıldı. Yerine Hafız Mehmet Bey Trabzon Milletvekili seçildi. Milletvekilliği sonra erdikten sonra değişik kademelerde Mülkiye Memurluğuna devam etti. Trabzon valiliğinden sonra sırasıyla Erzurum Valisi (1920), Mamuretülaziz (Elâzığ) Valisi (1921), Kastamonu Valisi (1921), İçişleri Bakanlığı Müsteşarı (1921) ve Adana Valisi (1922) olarak görev yaptı. Bu son görevi sırasında 1923 yılında memurluktan ayrıldı ve memleketi Trabzon'a döndü. Burada "İstikbal" isiminde bir gazete yayınlamaya başladı. Bu gazetede çıkan bir yazı nedeniyle 1926 yılında tutuklandı. Ankara İstiklal Mahkemesinde yapılan yargılama sonucunda beraat etti. Son olarak 1926 yılında Petrol ve Benzin İdaresi Teftiş Kurulu Başkanlığına atandı. Bu son görevine devam ederken 9 Haziran 1928 tarihinde Ankarada öldü. Soyadı Kanunu (1934) çıktıktan sonra ailesi "KAPANCI" soyadını aldı.

BİBLİYOGRAFYA

Osmanlı Arşivi Belgeleri:

BOA, DH.SAİD.d, 113/447; BOA, İ.DH, 1444/6; BOA, İ.DH, 1491/48; BOA, İ.DH, 1494/77; BOA, İ.DH, 1499/62; BOA, İ.MMS, 188/7; BOA, MV, 238/58; BOA, İ.DUİT, 43/9; BOA, İ.DUİT, 42/10

Cumhuriyet Arşivi Belgeleri:

BCA, 30.18.1.1/1.13.18; BCA, 30.18.1.1/3.23.18; BCA, 30.18.1.1/3.31.5; BCA, 30.18.1.1/3.31.12; BCA, 30.18.1.1/4.43.11; BCA, 30.18.1.1/5.16.7

TBMM Arşivi Belgeleri:

https://www.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d01/SM_412_1_1.pdf

Seçilmiş Kaynaklar:

TBMM Albüm Dönem 1, TBMM'nin 25. Yıldönümünü Anış, s. 69, Ankara 1945

TBMM Albümü 1920-1973, s. 69, Ankara 1973

TBMM Albümü 1920-2010, c. 1, s. 60 ve 68, Ankara 2010

Fahri Çoker, *Türk Parlamento Tarihi*, c. 3, s. 38 ve 929-930, Ankara 1995

Ali Çankaya, *Yeni Mülkiye Tarihi ve Mülkiyeliler*, c. 3, s. 954-961, Ankara 1968-1969

Huriye Karnap, *I. ve II. Dönem TBMM'de Trabzon Milletvekilleri (Biyografi ve Faaliyetleri)*, Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi, Konya 2004

MEHMET RECAİ BEY

(d. Ordu 1883, ö. İstanbul 1933)

1883 yılında Ordu'da doğdu. Nuri Kadızade Arif Efendi'nin oğludur. İlk ve orta eğitimini Ordu'da tamamladı. Daha sonra Heybeliada Bahriye Mektebi (1899) ve Harbiye Mektebine (1903) girdi. Harbiye Mektebinden 1905 yılında bahriye mülazım-ı sani (teğmen) olarak mezun oldu. Askerlik kariyeri boyunca mülazım-ı sani-teğmen (1905) ve yüzbaşı (1913) rütbelerini aldı. Bu süreçte Heybetnüma, Mesudiye ve Reşadiye savaş gemilerinde subay olarak görev yaptı. Son olarak 1914 yılında Bahriye Mektebinde görevlendirildi. Bu son görevine devam ederken I. Dünya Savaşı'nın (1914-1918) sona ermesi ve Mondros Ateşkes Antlaşması'nın (30 Ekim 1918) imzalanması üzerine Millî Mücadele'ye destek vermeye başladı. Anadolu'ya geçti ve Ordu'da Müdafaa-i Milliye Cemiyetinin kurucuları arasında yer aldı. Ankara'da TBMM'nin açılmasına karar verilmesi üzerine yapılan seçimlerde Trabzon Milletvekili seçildi. Diğer bölge milletvekilleri ile Ankara'ya gitmeye çalışırken Çarşamba yakınlarında (6 Mayıs 1920) uğradıkları eşkıya saldırısından sağ kurtuldu. 20 Mayıs 1920 tarihinde Ankara'ya gelerek TBMM çalışmalarına katıldı. Meclis çalışmaları sırasında Müdafaa-i Milliye, Hariciye, Maarif ve Nafia komisyonlarında üye olarak görev yaptı. TBMM Hükûmeti ile Ukrayna Hükûmeti arasında imzalanan antlaşmanın (16 Mart 1922) teatisi için Rusya'ya gönderilen heyet içerisinde yer aldı. TBMM I. Dönem (1920-1923) milletvekilliğinin ardından II. Dönem (1923-1927), III. Dönem (1927-1931) ve IV. Dönem'de (1931-1934) Ordu Milletvekili olarak TBMM çatısı altında bulunmaya devam etti. Bu arada 1926 yılında binbaşı rütbesiyle askerlikten emekliye ayrıldı. Bu süreçte Bahriye (Denizcilik) Bakanlığının kurulması çalışmalarına katkıda bulundu. TBMM IV. Dönem (1931-1934) milletvekilliği devam ettiği sırada 12 Aralık 1933 tarihinde İstanbul'da öldü. Cenazesi Ordu'da defnedildi. Soyadı Kanunu (1934) çıktıktan sonra ailesi "BAYKAL" soyadını aldı.

BİBLİYOGRAFYA

Cumhuriyet Arşivi Belgeleri:

BCA, 30.10.0.0/4.24.10; BCA, 30.10.0.0/7.42.16; BCA, 30.10.0.0/74.491.1; BCA, 30.10.0.0/74.491.4; BCA, 30.10.0.0/185.277.5; BCA, 30.11.1.0/20.55.4; BCA, 30.11.1.0/22.10.14

TBMM Arşivi Belgeleri:

https://www.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d01/SM_416_1_1.pdf

https://www.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d02/SM_416_1_2.pdf

https://www.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d02/HT_416_1_2.pdf

https://www.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d03/HT_416_1_3.pdf

Seçilmiş Kaynaklar:

TBMM Aza-yı Kırımı Cedveli, s. 14, Ankara, 1337 (1921)

TBMM Aza-yı Kırımı Albümü, s. 95, Ankara [1922]

TBMM Albüm Dönem 1, TBMM'nin 25. Yıldönümünü Anış, s. 70, Ankara 1945

TBMM Albümü 1920-1973, s. 70, Ankara 1973

TBMM Albümü 1920-2010, c. 1, s. 60, 68, 114, 166 ve 219, Ankara 2010

Fahri Çoker, *Türk Parlamento Tarihi*, c. 3, s. 39 ve 941-942, Ankara 1995

Cepheden Meclise, s. 110, Ankara 1999

Huriye Karnap, *I. ve II. Dönem TBMM'de Trabzon Milletvekilleri (Biyografi ve Faaliyetleri)*, Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi, Konya 2004

ALİ ŞÜKRÜ BEY

(d. İstanbul 1884, ö. Ankara 1923)

1884 yılında İstanbul'da doğdu. Aslen Trabzon'un Beşikdüzü (Şarlı) ilçesinden Reiszade Hafız Ahmet Efendi'nin oğludur. İlk ve orta eğitimini Trabzon'da tamamladı. Daha sonra Heybeliada Bahriye Mektebi (1898) ve Harbiye Mektebine (1902) gitti. Harbiye Mektebinden 1904 yılında bahriye mülazım-ı sani (teğmen) olarak mezun oldu. Askerlik kariyeri boyunca mülazım-ı sani-teğmen (1904), mülazım-ı evvel-üsteğmen (1905) ve yüzbaşı (1911) rütbelerini aldı. Bu süreçte Heybetnüma, Mesudiye, Sultaniye, Orhaniye, Yarıhisar ve Nevşehir savaş gemilerinde subay olarak görev yaptı. Son olarak Deniz Müzesinde görevlendirildi. 14 Haziran 1914 tarihinde yüzbaşı rütbesiyle askerlikten emekliye ayrıldı. Emekli olduktan sonra çeşitli gazete ve dergilerde yazıları yayınlandı. I. Dünya Savaşı'nın (1914-1918) sona ermesi ve Mondros Ateşkes Antlaşması'nın (30 Ekim 1918) imzalanması üzerine Millî Mücadele'ye destek verdi. Trabzon'a giderek Müdafaa-i Hukuk Cemiyetinin faaliyetlerinde aktif olarak yer aldı. Ardından Son Osmanlı Mebusan Meclisi (1920) için yapılan seçimlerde Trabzon Mebusu seçildi. İstanbul'un işgal edilmesi ve Mebusan Meclisinin kapatılması üzerine Anadolu'ya geçerek Ankara'ya geldi. TBMM'nin 23 Nisan 1920 tarihindeki açılışında Trabzon Milletvekili olarak hazır bulundu. Meclis çalışmaları sırasında Hariciye, İrşad, Kanun-ı Esasi, Müdafaa-i Milliye, Maarif ve Nizamname-i Dahili komisyonlarında üye olarak görev yaptı. TBMM Genel Kurul Üyeleri arasında oluşan ayrışmada muhalefeti temsil eden İkinci Grup'ta yer aldı. Muhalif bir çizgi izledi ve pek çok konuda oldukça sert konuşmalar yaptı. 1923 yılının başlarında muhalif fikirleri savunan "Tan" gazetesini çıkarmaya başladı. Son olarak Lozan Barış Görüşmelerinin seyri konusunda yaptığı konuşmalarda (Şubat-Mart 1923) TBMM Başkanı Mustafa Kemal Paşa (Atatürk) ile Dışişleri Bakanı Mustafa İsmet Paşa'yı (İnönü) ağır biçimde eleştirdi. Bu gelişmeler sonrası 1923 yılı Mart ayının sonlarına doğru bir süredir TBMM çalışmalarına katılmadığı farkedildi. Yapılan araştırma sonucu 27 Mart 1923 tarihinde TBMM Başkanlığı Müfrezesi Komutanı Kaymakam (Yarbay) Topal Osman Bey tarafından öldürüldüğü anlaşıldı. Katili olan Topal Osman Bey de kısa süre sonra yapılan bir operasyonla yaralı olarak ele geçirilmesine rağmen hastanede öldü. Ali Şükrü Bey'in cenazesi Trabzon'da defnedildi. Soyadı Kanunu (1934) çıktıktan sonra ailesi "DORUKER" soyadını aldı.

BİBLİYOGRAFYA

Osmanlı Arşivi Belgeleri:

BOA, İ.HB, 159/123; BOA, BEO, 4292/321855; BOA, DH.İ.UM.EK, 117/38; BOA, DH.İ.UM.EK, 117/73

Cumhuriyet Arşivi Belgeleri:

BCA, 30.10.0.0/5.29.17; BCA, 30.10.0.0/83.545.1; BCA, 30.10.0.0/199.357.2

Seçilmiş Kaynaklar:

TBMM Aza-yı Kiramı Cedveli, s. 14, Ankara, 1337 (1921)

TBMM Aza-yı Kiramı Albümü, s. 96, Ankara [1922]

TBMM Albüm Dönem 1, TBMM'nin 25. Yıldönümünü Anış, s. 68, Ankara 1945

TBMM Albümü 1920-1973, s. 68, Ankara 1973

TBMM Albümü 1920-2010, c. 1, s. 59 ve 68, Ankara 2010

Fahri Çoker, *Türk Parlamento Tarihi*, c. 3, s. 38 ve 923-924, Ankara 1995

İsmail Hacıfettahoğlu, *Ali Şükrü Bey*, Ankara 2003

Yahya Düzenli, *I. Mecliste Trabzon Mebusu Ali Şükrü Bey*, Ankara 2017

Huriye Karnap, *I. ve II. Dönem TBMM'de Trabzon Milletvekilleri (Biyografi ve Faaliyetleri)*, Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi, Konya 2004

Veysel Usta, "Ali Şükrü Bey", *DİA*, c. EK-1, s. 81-84, İstanbul 2016

HÜSREV BEY (GEREDE)

(d. Edirne 1884, ö. İstanbul 1962)

1884 yılında Edirne’de doğdu. Rıdvanbeyzade Ferik Mehmet Ali Paşa’nın oğludur. İlk ve orta eğitimini tamamladıktan sonra Harbiye Mektebine girdi. Bu okuldan 1903 yılında piyade mülazım-ı sani (teğmen) rütbesiyle mezun oldu. Daha sonra Erkan-ı Harbiye Mektebine devam etti ve buradan 1908 yılında mezun oldu. Askerlik kariyeri boyunca sırasıyla mülazım-ı evvel-üsteğmen (1904), yüzbaşı (1908), kolağası-kıdemli yüzbaşı (1914) ve binbaşı (1916) rütbelerini aldı. Bu süreçte Edirne, Adana, İstanbul, Erzurum ve Ankara’da görev yaptı. Ayrıca 1914 yılında bir süreliğine Atina Sefareti Askerî Ataşesi olarak görevlendirildi. Kariyeri boyunca Balkan Savaşı (1912-1913) ve I. Dünya Savaşı’na (1914-1918) katıldı. 1917 yılında incelemelerde bulunmak üzere Almanya’ya gönderildi. 1918 yılında ise önce Kafkas Kolordusu ve ardından 25. Kolordu Kurmay başkanlıklarına atandı. I. Dünya Savaşı’nın sona ermesi ve Mondros Ateşkes Antlaşması’nın (30 Ekim 1918) imzalanmasından sonra İstanbul’da Harbiye Nezareti Erkan-ı Harbiye Heyeti’ne nakledildi. İşgallerin başlaması üzerine Millî Mücadele yanlısı bir görüş benimsedi. Dokuzuncu Ordu Müfettişliğine atanan Mustafa Kemal Paşa’nın maiyetine kurmay subay olarak tayin edildi ve 19 Mayıs 1919’da Samsun’a çıkan ekibin içinde yer aldı. Ardından Erzurum Kongresi (23 Temmuz-4 Ağustos 1919) ve Sivas Kongresi’ne (4-11 Eylül 1919) katıldı. Bu kongrelerde alınan kararlar gereği oluşan Heyeti Temsiliye Üyeliğine getirildi. Bu arada Son Osmanlı Mebusan Meclisi (1920) için yapılan seçimlerde Trabzon Mebusu seçildi. Meclis çalışmalarına katılmak için İstanbul’a gitti. İstanbul’un işgal edilmesi ve Mebusan Meclisinin kapatılması üzerine Ankara’ya geldi. 23 Nisan 1920 tarihindeki TBMM’nin açılışında Trabzon Milletvekili olarak hazır bulundu. Ancak TBMM çalışmalarına katılmadan Düzce İsyanı’nı (1920) bastırmakla görevli heyete katıldı. Bu heyet Bolu’dan Düzce’ye ulaşmaya çalışırken isyancılar tarafından esir alındı. Bir süre Gerede’de esir tutuldu. Çerkes Ethem birliklerinin isyanı bastırması üzerine esaretten kurtarıldı ve 31 Mayıs 1920 tarihinde Ankara’ya dönerek yeniden TBMM çalışmalarına katıldı. Bu arada Ankara Mevki Komutanlığına atandı. TBMM tarafından Nisab-ı Müzakere Kanunu’nun

çıkarılmasına (5 Eylül 1920) kadar komutanlıkla birlikte milletvekili sıfatını da taşımaya devam etti. Bu kanunun getirdiği milletvekilliği veya memurluk görevlerinden birini seçme zorunluluğu üzerine 11 Eylül 1920 tarihinde milletvekilliğini tercih etti. Meclis çalışmaları sırasında Müdafaa-i Milliye ve Hariciye komisyonlarında üye olarak görev yaptı. TBMM tarafından Londra Barış Görüşmelerine (1921) gönderilen heyette üye olarak bulundu. TBMM I. Dönem (1920-1923) Milletvekilliğinin ardından II. Dönem'de (1923-1927) Urfa Milletvekili seçildi. 21 Kasım 1923'te TBMM tarafından kendisine Kırmızı-Yeşil Şeritli İstiklal Madalyası verildi. 1924 yılında Budapeşte'ye Elçi olarak atanınca milletvekilliğinden ayrıldı. Daha sonra 1926 yılında Sofya Elçiliğine nakledildi. Bu sırada kaymakam (yarbay) rütbesi ile askerlikten emekli oldu (1928). Ardından 1930 yılında Tahran Büyükelçisi yapıldı. Bu görevinden 1934 yılında istifa etti. Daha sonra TBMM V. Dönem (1935-1938) Sivas Milletvekilliğine seçildi. Ancak 1936 yılında Tokyo Büyükelçiliğine atanması üzerine yeniden milletvekilliğinden ayrılmak zorunda kaldı. Daha sonra sırasıyla Berlin (1939), Merkez-Ankara (1942) ve Rio de Janerio (1946) büyükelçiliklerinde bulundu. 1949 yılında emekliye ayrıldı. Bundan sonraki hayatını İstanbul'da geçirdi. Bir daha herhangi bir resmî veya siyasi görevde bulunmadı. 20 Mart 1962 tarihinde İstanbul'da öldü.

BİBLİYOGRAFYA

Osmanlı Arşivi Belgeleri:

BOA, DH.İ.UM.EK, 117/38; BOA, DH.İ.UM.EK, 117/61; BOA, DH.İ.UM.EK, 118/1

Cumhuriyet Arşivi Belgeleri:

BCA, 30.10.0.0/75.495.1; BCA, 30.11.1.0/156.26.17; BCA, 30.18.1.1/9.19.8; BCA, 30.18.1.2/60.97.3; BCA, 30.18.1.2/88.76.12; BCA, 30.18.1.2/98.32.6; BCA, 30.18.1.2/112.64.18; BCA, 30.18.1.2/119.47.13; BCA, 490.1.0.0/204.807.3; BCA, 30.1.0.0/18.100.11; BCA, 30.1.0.0/19.110.2

TBMM Arşivi Belgeleri:

https://www.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d01/SM_414_1_1.pdf

https://www.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d02/SM_414_1_2.pdf

https://www.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d02/HT_414_1_2.pdf

https://www.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d05/SM_414_1_5.pdf

https://www.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d05/HT_414_1_5.pdf

Seçilmiş Kaynaklar:

TBMM Aza-yı Kiramı Cedveli, s. 14, Ankara, 1337 (1921)

TBMM Aza-yı Kiramı Albümü, s. 95, Ankara [1922]

TBMM Albüm Dönem 1, TBMM'nin 25. Yıldönümünü Anış, s. 69, Ankara 1945

TBMM Albümü 1920-1973, s. 69, Ankara 1973

TBMM Albümü 1920-2010, c. 1, s. ?, Ankara 2010

Fahri Çoker, *Türk Parlamento Tarihi*, c. 3, s. 39 ve 934-936, Ankara 1995

Cepheden Meclise, s. 92-93, Ankara 1999

Fethi Tevetoğlu, *Atatürk'le Samsun'a Çıkanlar*, Ankara 1987

TBMM

Hüsrev Gerede, *Hüsrev Gerede'nin Anıları, Kurtuluş Savaşı, Atatürk ve Devrimler*, İstanbul 2000

Huriye Karnap, *I. ve II. Dönem TBMM'de Trabzon Milletvekilleri (Biyografi ve Faaliyetleri)*, Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi, Konya 2004

HASAN HÜSNÜ BEY (SAKA)

(d. Trabzon 1885, ö. İstanbul 1960)

1885 yılında Trabzon'da doğdu. Sakazade Hafız Yunus Efendi'nin oğludur. İlk ve orta eğitimini Trabzon'da tamamladı. Daha sonra İstanbul'da Mercan İdadisi (1904) ve Mülkiye Mektebini (1908) bitirdi. Aynı yıl Divan-ı Muhasebatta (Sayıştay) Memur olarak devlet hizmetine girdi. 1909 yılında Fransa'ya eğitime gönderildi. Paris Siyasal Bilimler Akademisinde tahsil gördü. 1912 yılında bu okuldan mezun olarak İstanbul'a döndü. Önceki memuriyetinde çalışmaya devam etti. 1915 yılında Maliye Nezareti Gelirler Müdürlüğünde Kâtip olarak görevlendirildi. Aynı yıl ilave görev olarak Hukuk Mektebi İktisat Hocalığına atandı. 1916 yılında Eskişehir Mıntıkası İktisat Müdürü oldu. 1917 yılında ise eski görevine iade edildi. 1918 yılında Mülkiye Mektebi İktisat Hocalığına atandı. Bu görevine devam ederken Son Osmanlı Mebusan Meclisi (1920) için yapılan seçimlerde Trabzon Mebusu seçildi. İstanbul'un işgal edilmesi ve Mebusan Meclisinin kapatılması üzerine Anadolu'daki Millî Mücadele'ye destek verdi. Ankara'da açılan TBMM'ye Trabzon Milletvekili seçilen Ahmet Faik Bey'in istifa etmesi üzerine 28 Ocak 1921 tarihinde Trabzon Milletvekili olarak seçildi ve TBMM çalışmalarına katıldı. Meclis çalışmaları sırasında Bütçe Komisyonunda Üye olarak bulundu. TBMM Hükümetlerinde Maliye Bakanı (1921-1922) ve Ekonomi Bakanı (1922) olarak görev yaptı. TBMM ile Rusya arasında yapılacak ticaret antlaşması için oluşturulan (1922) Heyetin Başkanı oldu. Lozan Barış Görüşmeleri (1922-1923) için teşkil edilen TBMM Heyetine seçildi. Antlaşmanın imzalanmasına kadar bu heyette bulundu ve zaman zaman Ankara'ya gelerek görüşmelere dair TBMM'ye bilgi verdi. Lozan Barış Antlaşması'nın (24 Temmuz 1923) imzalanmasından sonra tüm heyetle birlikte Ankara'ya döndü. TBMM I. Dönem (1920-1923) milletvekilliğinin ardından II. Dönem (1923-1927), III. Dönem (1927-1931), IV. Dönem (1931-1934), V. Dönem (1935-1938), VI. Dönem (1939-1943), VII. Dönem (1943-1946), VIII. Dönem (1946-1950) ve IX. Dönem'de (1950-1954) yine Trabzon Milletvekili olarak TBMM çatısı altında bulundu. Bu süreçte Ekonomi Bakanı (1923), Ticaret Bakanı (1924), Maliye Bakanı (1925-1926), TBMM Başkan Vekili (1926-1935), Dışişleri Bakanı (1944-1947) ve Başbakan (1947-1949) olarak görev yaptı. Dışişleri Bakanı olduğu sırada Türkiye Cumhuriyeti adına Birleşmiş Milletler Antlaşması'na imza attı (1945). Başbakan olduğu dönemde ise çok partili sistemin yerleşmesi için gayret gösterdi ve gizli oy-açık sayım ilkesine dayalı seçim sisteminin yasalaşmasını sağladı (1948). Milletvekilliği ile birlikte 1934-1941 yılları

arasında Siyasal Bilgiler Fakültesi İktisat Profesörlüğü görevini yürüttü. TBMM IX. Dönem (1950-1954) Milletvekilliği sona erince bir daha aday olmadı. Hayatının kalan kısmını İstanbul'da siyasetten uzak olarak geçirdi. 29 Temmuz 1960 tarihinde İstanbul'da öldü.

BİBLİYOGRAFYA

Osmanlı Arşivi Belgeleri:

BOA, HR.SFR.04, 903/73, BOA, HR.İD, 69/16; BOA, BEO, 4415/331061; BOA, ŞD, 2837/11; BOA, BEO, 4470/335248

Cumhuriyet Arşivi Belgeleri:

BCA, 30.10.0.0/3.15.17; BCA, 30.10.0.0/3.16.23; BCA, 30.10.0.0/4.21.13; BCA, 30.10.0.0/75.492.15; BCA, 30.10.0.0/178.233.15; BCA, 30.10.0.0/218.473.14, BCA, 30.10.0.0/228.533.11; BCA, 30.18.1.1/24.25.16; BCA, 30.18.1.2/19.30.16; BCA, 30.18.1.2/78.71.12; BCA, 30.1.0.0/42.250.2; BCA, 30.1.0.0/54.328.3; BCA, 30.1.0.0/125.806.12

TBMM Arşivi Belgeleri:

https://www.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d01/SM_413_1_1.pdf

https://www.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d02/SM_413_1_2.pdf

https://www.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d02/HT_413_1_2.pdf

https://www.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d03/HT_413_1_3.pdf

Seçilmiş Kaynaklar:

TBMM Aza-yı Kırımı Cedveli, s. 14, Ankara, 1337 (1921)

TBMM Aza-yı Kırımı Albümü, s. 95, Ankara [1922]

TBMM Albüm Dönem 1, TBMM'nin 25. Yıldönümünü Anış, s. 69, Ankara 1945

TBMM Albümü 1920-1973, s. 69, Ankara 1973

TBMM Albümü 1920-2010, c. 1, s. 60, 68, 120, 172, 225, 291, 359, 430 ve 505, Ankara 2010

Fahri Çoker, *Türk Parlamento Tarihi*, c. 3, s. 38 ve 931-933, Ankara 1995

Ali Çankaya, *Yeni Mülkiye Tarihi ve Mülkiyeliler*, c. 3, s. 1191-1194, Ankara 1968-1969

Huriye Karnap, *I. ve II. Dönem TBMM'de Trabzon Milletvekilleri (Biyografi ve Faaliyetleri)*, Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi, Konya 2004

AHMET HAMDİ BEY (ÜLKÜMEN)

(d. Siroz/Serres 1888, ö. İstanbul 1969)

1888 yılında günümüzde Yunanistan sınırları içerisinde kalan Siroz'da (Serres) doğdu. Kolağası (kıdemli yüzbaşı) Nebizade Mazhar Nebi Bey'in oğludur. İlk ve orta eğitimini Trabzon'da tamamladı. Bir süre Selanik'te yaşadı. Burada Mustafa Kemal Bey (Atatürk) ile tanışma fırsatı buldu. Selanik'te yazarlık ve gazetecilik ile meşgul oldu. Daha sonra 1912 yılında Fransa'ya gitti. Burada Sorbonne Üniversitesinde hukuk tahsili gördü. Bu sırada Fransa'da Türk Talebe Yurdu kurucuları arasında yer aldı. Ancak I. Dünya Savaşı'nın (1914-1918) başlaması üzerine İstanbul'a dönmek zorunda kaldı. Savaş sona erdikten ve Mondros Ateşkes Antlaşması (30 Ekim 1918) imzalandıktan sonra başlayan işgaller üzerine Milli Mücadele'ye destek verdi. İşgaller aleyhine Yenigün Gazetesi'nde yazılar kaleme aldı. Yazıları nedeniyle hakkında İstanbul Hükümeti tarafından tutuklama kararı çıkarılınca Anadolu'ya geçerek Trabzon'a geldi. Ankarada TBMM'nin açılmasına karar verilmesinden sonra yapılan seçimlerde Trabzon Milletvekili seçilen Mehmet İzzet Bey'in Ankara'ya ulaşmaya çalışırken Çarşamba yakınlarında eşkıyalar tarafından öldürülmesi (6 Mayıs 1920) sonrasında Trabzon Milletvekili seçildi. 28 Ocak 1921 tarihinde TBMM çalışmalarına katıldı. Meclis çalışmaları sırasında Bütçe Komisyonunda Üye olarak görev yaptı. TBMM tarafından Kastamonu İstiklal Mahkemesi (1921-1922) Üyeliğine atandı. TBMM I. Dönem (1920- 1923) milletvekilliğinin ardından II. Dönem (1923-1927), III. Dönem (1927-1931), IV. Dönem (1931-1934), V. Dönem (1935-1938) ve VI. Dönem'de (1939-1943) yine Trabzon Milletvekili olarak TBMM çatısı altında bulundu. Bu süreçte Cumhuriyet Gazetesi'nin kurucuları arasında yer aldı (1924). Ardından Yenises Gazetesi'ni (1926-1927) çıkardı. TBMM VI. Dönem (1939-1943) milletvekilliği sona erince İstanbul'a yerleşti. Bundan sonra herhangi bir resmî veya siyasi görev almadı. Kendini tamamen eğitim işlerine adadı. İstanbul'da Yüce Ülkü ve Uşak'ta Ülkü isimlerini taşıyan özel okullar açtı ve bu okullarının idareciliğini yürüttü. 23 Şubat 1969 tarihinde İstanbul'da öldü.

BİBLİYOGRAFYA

Cumhuriyet Arşivi Belgeleri:

BCA, 30.10.0.0/9.51.28; BCA, 30.10.0.0/75.492.15; BCA, 30.10.0.0/76.500.15

TBMM Arşivi Belgeleri:

https://www.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d01/SM_411_1_1.pdf

https://www.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d02/SM_411_1_2.pdf

https://www.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d03/SM_411_1_3.pdf

https://www.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d05/HT_411_1_5.pdf

Seçilmiş Kaynaklar:

TBMM Aza-yı Kiramı Cedveli, s. 14, Ankara, 1337 (1921)

TBMM Aza-yı Kiramı Albümü, s. 96, Ankara [1922]

TBMM Albüm Dönem 1, TBMM'nin 25. Yıldönümünü Anış, s. 70, Ankara 1945

TBMM Albümü 1920-1973, s. 70, Ankara 1973

TBMM Albümü 1920-2010, c. 1, s. 60, 68, 120, 172, 226, 291 ve 359, Ankara 2010

Fahri Çoker, *Türk Parlamento Tarihi*, c. 3, s. 38 ve 927-928, Ankara 1995

Huriye Karnap, *I. ve II. Dönem TBMM'de Trabzon Milletvekilleri (Biyografi ve Faaliyetleri)*, Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi, Konya 2004

Güngör Görmüş, *Trabzon Mebusu Nebizade Hamdi Ülkümen*, Yüksek Lisans Tezi, Karadeniz Teknik Üniversitesi, Trabzon 2006

URFA (ŞANLIURFA)

TBMM

HACI ESAT BEY

(d. 1852, ö. 1939)

1852 yılında doğdu. Doğum yeri ve ailesi ile Osmanlı Dönemin'deki hayatına dair malumat elde edilemedi. I. Dünya Savaşı'nın (1914-1918) sona ermesi ve Mondros Ateşkes Antlaşması'nın (30 Ekim 1918) imzalanmasından sonra Milli Mücadele'yi desteklemeye başladı. Urfa Müdafaa-i Hukuk Cemiyetine katılarak aktif faaliyetlerde bulundu. Bu arada Ankara'da açılması kararlaştırılan TBMM için yapılan seçimlerde Urfa Milletvekili seçildi. Ancak seçildiği hâlde Ankara'ya gelmedi ve TBMM çalışmalarına hiç katılmadı. Bu durum üzerine TBMM Genel Kurulunun 9 Ekim 1920 tarihinde aldığı kararla milletvekilliğinden istifa etmiş sayıldı. Daha sonraki hayatı hakkında herhangi bir malumata ulaşılamadı. 1939 yılında öldü. Hacı Esat Bey, TBMM X. Dönem (1954-1957) ve XI. Dönem (1957-1960) Urfa Milletvekili ve Cumhuriyet Senatosu Üyesi (1961-1966) olan Mahmut Esat Karakurt'un (ö. 1977) amcasıdır.

BİBLİYOGRAFYA

Osmanlı Arşivi Belgeleri:

BOA, DH.İ.UM.EK, 116/7

TBMM Arşivi Belgeleri:

https://www.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d01/SM_419_1_1.pdf

Seçilmiş Kaynaklar:

TBMM Albüm Dönem 1, TBMM'nin 25. Yıldönümünü Anış, s. 70, Ankara 1945

TBMM Albümü 1920-1973, s. 70, Ankara 1973

TBMM Albümü 1920-2010, c. 1, s. 61 ve 68, Ankara 2010

Fahri Çoker, *Türk Parlamento Tarihi*, c. 3, s. 39, Ankara 1995

Ahmet Demirel, *İlk Meclis'in Vekilleri, Millî Mücadele Döneminde Seçimler*, İstanbul 2010

HACI SALİH HAYALİ EFENDİ

(d. Birecik 1869, ö. Birecik 1922)

1869 yılında Şanlıurfa'nın Birecik ilçesinde doğdu. Yaşarzade Şeyh Müslim Bey'in oğludur. İlk ve orta eğitimini Birecik'te tamamladı. Özel hocalardan ders alarak Arapça ve Farsça öğrendi. 1907-1911 yılları arasında Birecik Rüştüyesinde Öğretmen olarak görev yaptı. İttihat ve Terakki Fırkası taraftarı bir çizgiyi benimsedi. Fırkanın bölge yönetiminde görev aldı. Daha sonra Urfa Sancağı Genel İdare Meclisi Üyeliğine seçildi. I. Dünya Savaşı'nın (1914-1918) sona ermesi ve Mondros Ateşkes Antlaşması'nın (30 Ekim 1918) imzalanmasından sonra Millî Mücadele'ye destek verdi. Birecik Müdafaa-i Milliye Cemiyetinin kurucuları arasında yer aldı ve cemiyetin Başkanlığını üstlendi. Fransız işgaline karşı verilen mücadelede aktif olarak yer aldı. Bu arada Ankarada açılması kararlaştırılan TBMM için yapılan seçimlerde Urfa Milletvekili seçildi. Ankaraya gelerek 9 Mayıs 1920 tarihinde TBMM çalışmalarına katıldı. Ancak hastalığı nedeniyle bir süre sonra (19 Eylül 1920) izin alarak Birecike döndü. Altı aylık izin süresi sonunda yeniden TBMM çalışmalarına katıldı. Fakat hastalığının ilerlemesi üzerine 6 Ekim 1921 tarihinde izin alarak tekrar memleketine döndü. İyileşemeyerek 26 Ocak 1922 tarihinde Birecik'te öldü. Soyadı Kanunu (1934) çıktıktan sonra ailesi "YAŞAR" soyadını aldı.

BİBLİYOGRAFYA

Osmanlı Arşivi Belgeleri:

BOA, DH.İ.UM, 93/1; BOA, DH.MUI, 43/66; BOA, DH.UMVM, 89/83; BOA, MF.MKT, 1037/13; BOA, MF.MKT, 1043/51; BOA, MF.MKT, 1131/5; BOA, MF.İBT, 234/105; BOA, MF.İBT, 296/16

TBMM Arşivi Belgeleri:

https://www.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d01/SM_420_1_1.pdf

Seçilmiş Kaynaklar:

TBMM Aza-yı Kiramı Cedveli, s. 7 Ankara, 1337 (1921)

TBMM Albüm Dönem 1, TBMM'nin 25. Yıldönümünü Anış, s. 71, Ankara 1945

TBMM Albümü 1920-1973, s. 71, Ankara 1973

TBMM Albümü 1920-2010, c. 1, s. 61 ve 68, Ankara 2010

Fahri Çoker, *Türk Parlamento Tarihi*, c. 3, s. 39 ve 949, Ankara 1995

Ahmet Demirel, *İlk Meclis'in Vekilleri, Millî Mücadele Döneminde Seçimler*, İstanbul 2010

Onur Zeki, *Birinci TBMM'de Bağımsız Mebuslar ve Yasama Çalışmaları (1920-1923)*, Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi, Ankara 2018

HACI MUSTAFA EFENDİ

(d. 1870, ö. 1933)

1870 yılında doğdu. Doğum yeri tespit edilemedi. Hacı Kamilzade Hacı Osman Efendi'nin oğludur. Osmanlı Dönemindeki hayatına dair herhangi bir malumat elde edilemedi. I. Dünya Savaşı'nın (1914-1918) sona ermesi ve Mondros Ateşkes Antlaşması'nın (30 Ekim 1918) imzalanmasından sonra Millî Mücadele'ye destek verdi. Kuva-yı Milliye birlikleriyle beraber işgal kuvvetlerine karşı mücadele etti. 1920 yılında Urfa Belediye Başkanlığına getirildi. Bu sırada Ankara'da açılması kararlaştırılan TBMM için yapılan seçimlerde Urfa Milletvekili seçildi. Fakat Ankara'ya gelmedi ve TBMM çalışmalarına hiç katılmadı. Bu nedenle TBMM Genel Kurulunun 9 Ekim 1920 tarihinde aldığı kararla milletvekilliğinden istifa etmiş sayıldı. Daha sonraki hayatına dair herhangi bir bilgiye ulaşılamadı. 1933 yılında öldü.

BİBLİYOGRAFYA

Osmanlı Arşivi Belgeleri:
BOA, DH.UMVM, 89/83

TBMM Arşivi Belgeleri:
https://www.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d01/SM_421_1_1.pdf

Seçilmiş Kaynaklar:

TBMM Albüm Dönem 1, TBMM'nin 25. Yıldönümünü Anış, s. 71, Ankara 1945
TBMM Albümü 1920-1973, s. 71, Ankara 1973
TBMM Albümü 1920-2010, c. 1, s. 61 ve 68, Ankara 2010
Fahri Çoker, *Türk Parlamento Tarihi*, c. 3, s. 39, Ankara 1995

ALİ SAİP BEY (URSAVAŞ)

(d. Revandiz 1887, ö. Adana 1939)

1887 yılında o zamanlar Musul Vilayeti'nin Kerkük Sancağı'na bağlı olan ve günümüzde Irak sınırları içerisinde kalan Revandiz'de doğdu. Mehmet Emin Bey'in oğludur. İlk ve orta eğitimini Bağdat'taki askerî okullarda tamamladı. Daha sonra İstanbul'a gelerek Harbiye Mektebine girdi (1905). Bu okuldan 1908 yılında süvari mülazım-ı sani (teğmen) rütbesiyle mezun oldu. Daha sonra sırasıyla Bağdat, Şam, Bingazi ve Edirne'de çeşitli kıtalarda görev yaptı. 1913 yılında jandarma sınıfına geçti. Bu tarihten sonra da sırasıyla Beyrut, Halep, Deyrizor, Musul, Kars-ı Zülkadiriye (Kadirli) ve Kozan'da Jandarma Komutanı olarak görev yaptı. Bu süreçte Trablusgarp Savaşı (1911), Balkan Savaşı (1912-1913) ve I. Dünya Savaşı'na (1914-1918) katıldı. I. Dünya Savaşı'nın sona ermesi ve Mondros Ateşkes Antlaşması'nın (30 Ekim 1918) imzalanmasından sonra Adana bölgesini işgal etmeye başlayan Fransızlara karşı verilen silahlı mücadeleye destek verdi. İlk ismi "İntibah" olan Kozan Müdafaa-i Hukuk Cemiyetinin kurucuları arasında yer aldı. Mustafa Kemal Paşa'nın Başkanlığını yaptığı Temsil Heyeti ile temasa geçerek bölgedeki Kuva-yı Milliye teşkilatını düzenlemeye başladı. 1919 yılının Aralık ayında Urfa'ya gelerek bölgedeki Kuva-yı Milliye Komutanlığını üstlendi. Komuta ettiği harekâtlarla Fransızların 11 Nisan 1920 tarihinde Urfa ve çevresinden çekilmesini sağladı. Bu sırada Ankara'da açılması kararlaştırılan TBMM için yapılan seçimlerde Urfa Milletvekili seçildi. Ankara'ya gelerek 9 Mayıs 1920 tarihinde TBMM çalışmalarına katıldı. Fakat kısa süre sonra TBMM tarafından El-Cezire (Suriye-Irak) Cephesi'nde görevlendirildi. 1921 yılı Temmuz ayına kadar bu cephe emrinde faaliyet gösterdi. Daha sonra TBMM kararıyla Konya İstiklal Mahkemesi Üyeliği (1921) ve Askerlik Şubeleri Müfettişliği (1922) görevlerinde bulundu. TBMM I. Dönem (1920-1923) milletvekilliğinin ardından II. Dönem'de (1923-1927) Kozan Milletvekili seçildi. Bu sırada çıkan Şeyh Sait İsyanı (1925) üzerine kurulan İstiklal Mahkemesinde Üye ve Başkan olarak görev yaptı (1925-1927). Bu arada 1926 yılında binbaşı rütbesiyle askerlikten emekli oldu. Daha sonra TBMM III. Dönem (1927-1931), IV. Dönem (1931-1934), V. Dönem (1935-1938) ve VI. Dönem'de (1939-1943) Urfa Milletvekili olarak TBMM çatısı altında bulunmaya devam etti. Bu arada Çerkes Ethem Bey ile kardeşi Reşit Bey'in Cumhurbaşkanı Mustafa Kemal Atatürk'e karşı tertip ettikleri suikast girişimiyle (1935) ilgisi olduğu iddiasıyla

milletvekilliği dokunulmazlığı kaldırıldı ve tutuklandı. Ankara'da yapılan yargılaması sonucunda beraat etti (1936). TBMM VI. Dönem (1939-1943) milletvekilliği devam ettiği sırada 26 Eylül 1939 tarihinde Adana'da öldü.

BİBLİYOGRAFYA

Osmanlı Arşivi Belgeleri:

BOA, DH.ŞFR, 657/64; BOA, DH.ŞFR, 657/68; BOA, DH.ŞFR, 658/3

Cumhuriyet Arşivi Belgeleri:

BCA, 30.10.0.0/9.51.6; BCA, 30.10.0.0/9.51.43; BCA, 30.10.0.0/76.501.5; BCA, 30.11.1.0/29.41.19

TBMM Arşivi Belgeleri:

https://www.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d01/SM_418_1_1.pdf

https://www.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d03/SM_418_1_3.pdf

https://www.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d04/SM_418_1_4.pdf

https://www.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d04/HT_418_1_4.pdf

https://www.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d06/HT_418_1_6.pdf

Seçilmiş Kaynaklar:

TBMM Aza-yı Kiramı Cedveli, s. 7, Ankara, 1337 (1921)

TBMM Aza-yı Kiramı Albümü, s. 58, Ankara [1922]

TBMM Albüm Dönem 1, TBMM'nin 25. Yıldönümünü Anış, s. 70, Ankara 1945

TBMM Albümü 1920-1973, s. 70, Ankara 1973

TBMM Albümü 1920-2010, c. 1, s. 61, 68, 109, 172, 226, 291 ve 360, Ankara 2010

Fahri Çoker, *Türk Parlamento Tarihi*, c. 3, s. 39 ve 945-948, Ankara 1995

Cepheden Meclise, s. 111, Ankara 1999

Türk İstiklal Harbi'ne Katılan Alay ve Tugay Komutanlarının Biyografileri, c. 2, s. 495-496, Ankara 2010

Ali Saip Ursavaş, *Klikya Dramı ve Urfa'nın Kurtuluş Savaşları*, Ankara 2000

Ahmet Demirel, *İlk Meclis'in Vekilleri, Millî Mücadele Döneminde Seçimler*, İstanbul 2010

Ahmet İlyas, "Millî Mücadelede Önemli Bir Şahsiyet Ali Saip Ursavaş", *Turkish Studies*, 10/9 (2015), s. 235-246

POZAN BEY

(d. Miktele 1891, ö. Miktele 1968)

1891 yılında o zamanlar Suruç Kazası'na bağlı olan günümüzde ise Suriye'nin Aynülarap (Kobani) ilçesine bağlı bulunan Miktele köyünde doğdu. Bölgede yerleşmiş bulunan Berazi Aşireti reisi Şahin Bey'in oğludur. Babasından sonra aşiretinin başına geçti. Uzun yıllar sahip olduğu geniş topraklarda tarım ve hayvancılıkla uğraştı. I. Dünya Savaşı'nın (1914-1918) sona ermesi ve Mondros Ateşkes Antlaşması'nın (30 Ekim 1918) imzalanmasından sonra Millî Mücadele'ye destek verdi. Urfa bölgesinin Fransız işgaline uğraması tehlikesi karşısında tüm aşiretiyle birlikte direniş mücadelesine katıldı. Urfa ve çevresi Kuva-yı Milliye Komutanı Ali Saip Bey'in emrinde Fransızlara karşı savaştı. Bu sırada Ankara'da açılması kararlaştırılan TBMM için yapılan seçimlerde Urfa Milletvekili seçildi. Ancak Ayıntab (Gaziantep) bölgesinde Fransızlarla devam eden çarpışmalara katılması nedeniyle uzun süre Ankara'ya gelemedi. Nihayet El-Cezire Cephesi'ndeki görevi sona erdikten sonra Ankara'ya geldi ve 26 Mayıs 1921 tarihinde TBMM çalışmalarına katıldı. Meclis çalışmaları sırasında herhangi bir Komisyonunda görev almadı. TBMM I. Dönem (1920-1923) milletvekilliği sona erince memleketi olan Miktele köyüne döndü. TBMM ile Fransa arasında imzalanan Ankara Antlaşması (20 Ekim 1921) gereği yaşadığı köy Suriye tarafında kaldığı için Suriye tabiiyetine geçti. Bundan sonraki hayatını Türkiye sınırları dışında geçirdi ve tarımla meşgul oldu. Fransa mandası altındaki Suriye Parlamentosunda Cerablus Milletvekili olarak bulundu (1936). 1968 yılında Suriye'de Aynülarap'a (Kobani) bağlı memleketi olan Miktele köyünde öldü.

BİBLİYOGRAFYA

Cumhuriyet Arşivi Belgeleri:

BCA, 30.10.0.0/5.29.5; BCA, 30.10.0.0/5.29.21

TBMM Arşivi Belgeleri:

https://www.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d01/SM_422_1_1.pdf

Seçilmiş Kaynaklar:

TBMM Aza-yı Kiramı Cedveli, s. 7, Ankara, 1337 (1921)

TBMM Aza-yı Kiramı Albümü, s. 57, Ankara [1922]

TBMM Albüm Dönem 1, TBMM'nin 25. Yıldönümünü Anış, s. 71, Ankara 1945

TBMM Albümü 1920-1973, s. 71, Ankara 1973

TBMM Albümü 1920-2010, c. 1, s. 61 ve 68, Ankara 2010

Fahri Çoker, *Türk Parlamento Tarihi*, c. 3, s. 39 ve 950-951, Ankara 1995

Onur Zeki, *Birinci TBMM'de Bağımsız Mebuslar ve Yasama Çalışmaları (1920-1923)*, Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi, Ankara 2018

VAN

TBMM

TEVFİK BEY

(d. Van 1862, ö. Ankara 1930)

1862 yılında Van'da doğdu. Demirzade Hacı Yusuf Efendi'nin oğludur. İlk ve orta eğitimini Van'da tamamladı. Ayrıca özel hocalardan ders aldı. 1885 yılında Bargiri (Muradiye) Kazası Nüfus Kalemî Kâtibi olarak devlet hizmetine girdi. Daha sonra sırasıyla Van İstinaf Mahkemesi Üyesi (1892), Erciş Aşar Vergisi Memuru (1894), Adilcevaz Aşar Vergisi Memuru (1897), Van Vilayeti İdare Meclisi Üyesi (1899), Van Belediye Başkanı (1902), Van Nüfus Tahrir Heyeti Başkanı (1905) ve Şatak (Çatak) Ağnam Vergi Memuru olarak görev yaptı. Bu son görevinde çalışmakta iken Meşrutiyet'in yeniden ilanı (1908) sonrası tekrar açılan Osmanlı Mebusan Meclisi için yapılan seçimlerde III. Dönem (1908-1912) Van Mebusu seçildi. Mebusluğu sona erince memleketi Van'a döndü. Tekrar memuriyete geçerek sırasıyla Şatak (Çatak) Kaymakam Vekili (1912), Van Nüfus Müdürü (1914) ve Hakkâri Mutasarrıf Vekili (1918) olarak görev yaptı. I. Dünya Savaşı'nın (1914-1918) sona ermesi ve Mondros Ateşkes Antlaşması'nın (30 Ekim 1918) imzalanmasından sonra Millî Mücadele'ye destek verdi. Ankara'da TBMM'nin açılmasına karar verilmesi üzerine yapılan seçimlerde Van Milletvekili seçildi. Ancak mutasarrıf vekilliği görevine devam ettiği için Ankara'ya hemen gelemedi. TBMM tarafından Nisab-ı Müzakere Kanunu'nun çıkarılmasına (5 Eylül 1920) kadar mutasarrıflıkla birlikte Milletvekili sıfatını da taşımaya devam etti. TBMM Genel Kurulunun 18 Eylül 1920 tarihinde aldığı kararla milletvekilliğinden istifa etmiş sayıldı. Fakat yaptığı itiraz üzerine durumu Genel Kurul'da yeniden ele alınarak önceki karar iptal edildi ve 10 Şubat 1921 tarihinde milletvekilliği iade edildi. TBMM çalışmaları sırasında İktisat ve Nafia komisyonları ile Memurin Muhakematı Tetkik Kurulunda üye olarak görev yaptı. TBMM I. Dönem (1920-1923) milletvekilliği sona erince tekrar aday olmadı. Ankara'ya yerleşti. Bir daha herhangi bir resmî veya siyasi görev almadı. Hayatının bundan sonraki kısmında dilbilim çalışmalarıyla meşgul olarak Kaşgarlı Mahmut'un "Divanü Lügati't-Türk" adlı sözlüğünü tercüme etti. Bu tercüme, 1939-1941 yıllarında Besim Atalay tarafından yapılan yayına esas teşkil etti. Tevfik Bey, 7 Ağustos 1930 tarihinde Ankara'da öldü. Soyadı Kanunu (1934) çıktıktan sonra ailesi "DEMİROĞLU" soyadını aldı.

BİBLİYOGRAFYA

Osmanlı Arşivi Belgeleri:

BOA, DH.MKT, 496/52; BOA, DH.MKT, 2520/75; BOA, DH.MKT, 2599/23; BOA, DH.MKT, 2714/21; BOA, DH.SN.THR, 47/52; BOA, DH.ŞFR, 90/259

TBMM Arşivi Belgeleri:

https://www.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d01/SM_429_1_1.pdf

Seçilmiş Kaynaklar:

TBMM Aza-yı Kiramı Cedveli, s. 22, Ankara, 1337 (1921)

TBMM Aza-yı Kiramı Albümü, s. 135, Ankara [1922]

TBMM Albüm Dönem 1, TBMM'nin 25. Yıldönümünü Anış, s. 72, Ankara 1945

TBMM Albümü 1920-1973, s. 72, Ankara 1973

TBMM Albümü 1920-2010, c. 1, s. 62, Ankara 2010

Fahri Çoker, *Türk Parlamento Tarihi*, c. 3, s. 39 ve 962-963, Ankara 1995

Ahmet Demirel, *İlk Meclis'in Vekilleri, Millî Mücadele Döneminde Seçimler*, İstanbul 2010

Ferit Yücebaş, "TBMM Zabıt Ceridelerine Göre İlk Mecliste Van Milletvekilleri ve Faaliyetleri", *Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 28 (2015), s. 158-181

HAYDAR HİLMİ BEY (VANER)

(d. Podgoriça 1873, ö. İstanbul 1954)

Literatürde doğum yılı 1875 olarak gösterilmişse de Osmanlı sicil kaydında hicri 1290 (miladi 1873) yılında doğduğu ifade edilmektedir. Günümüzde Karadağ'ın başkenti olan Podgoriça'da doğdu. Dakikzade Hacı İbrahim Şevki Efendi'nin oğludur. İlk eğitimini İškodra'da ve orta eğitimini de Musul'da tamamladı. Daha sonra İstanbul'a gelerek Mülkiye Mektebine girdi. Bu okuldan 1899 yılında mezun oldu. Aynı yıl Van Vilayeti Maiyet Memuru olarak devlet hizmetine girdi. Ardından sırasıyla Çölemerik (Hakkâri) Kaymakamı (1902), Adilcevaz Kaymakamı (1902), Gevar (Yüksekova) Kaymakamı (1904), Şatak (Çatak) Kaymakamı (1906), Mitroviça Kaymakamı (1907) ve Köprülü (Vesles) Kaymakamı (1909) olarak görev yaptı. Son görevinde iken Mülkiye Müfettişliğine atandı (1909). Uzun süre Mülkiye Müfettişi olarak çalıştıktan sonra sırasıyla Denizli mutasarrıfı (1913), Kırkkilise (Kırklareli) Mutasarrıfı (1913), Maraş Mutasarrıfı (1914) ve Urfa Mutasarrıfı (1914) olarak görev yaptı. Daha sonra valiliğe terfi ettirilerek sırasıyla Musul (1915), Bitlis (1917) ve Diyarbakir (1917) valiliklerinde bulundu. Son olarak 1918 yılında Van valiliğine atandı. Bu görevde iken Millî Mücadele'ye destek vermesi nedeniyle İstanbul Hükümeti tarafından azledildi (1919). Fakat Temsil Heyeti'nin talimatıyla Van'daki görevine bir süre daha devam etti. Aynı yıl Temsil Heyeti ve Musa Kazım Paşa'nın (Karabekir) talimatıyla Mamuretülaziz (Elâzığ) valiliğine nakledildi. Bu görevde iken Son Osmanlı Mebusan Meclisi (1920) için yapılan seçimlerde Van Mebusu seçildi. İstanbul'a giderek Mebusan Meclisi çalışmalarına katıldı. İstanbul'un işgal edilmesi ve Mebusan Meclisinin kapatılması üzerine Ankara'ya geldi. 1 Mayıs 1920 tarihinde Van Milletvekili olarak TBMM çalışmalarına katıldı. 12 Temmuz 1920 tarihinde TBMM tarafından Konya valiliğine atandı. Fakat Delibaş İsyanı'nın bastırılması konusunda yetersiz kaldığı düşünülerek 1 Aralık 1920 tarihinde yine TBMM kararıyla Konya Valiliğinden azledildi. TBMM çalışmaları sırasında Dahiliye, Hariciye ve Maarif komisyonları ile Memurin Muhakematı Tetkik Kurulunda üye olarak görev yaptı. 1922 yılında TBMM tarafından Van bölgesine özel görevle gönderildi. Bu arada 10 Ağustos 1923 tarihinde memurluktan emekliye ayrıldı. TBMM I. Dönem (1920-1923) milletvekilliği sona erince bir daha aday olmadı. İstanbul'a yerleşti ve hayatının kalan kısmını burada geçirdi. Bir daha herhangi bir resmî veya siyasi görev almadı. 26 Mart 1954 tarihinde İstanbul'da öldü.

BİBLİYOGRAFYA

Osmanlı Arşivi Belgeleri:

BOA, DH.SAİD.d, 92/359; BOA, DH.SAİD.d, 180/73; BOA, İ.DH, 1382/50; BOA, İ.DH1429/24; BOA, İ.DH, 1461/31; BOA, İ.DH, 1476/77; BOA, İ.DH, 1499/62; BOA, İ.DH, 1500/69; BOA, İ.DH, 1508/71; BOA, İ.DUİT, 42/31; BOA, İ.DUİT, 151/48; BOA, İ.DUİT, 41/55; BOA, DH.İ.UM.EK, 114/75; BOA, DH.İ.UM.EK, 118/35; BOA, DH.İ.UM.EK, 118/87

Cumhuriyet Arşivi Belgeleri:

BCA, 30.10.0.0/80.529.5, BCA, 30.10.0.0/195.332.2

TBMM Arşivi Belgeleri:

https://www.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d01/SM_426_1_1.pdf

Seçilmiş Kaynaklar:

TBMM Aza-yılı Kiramı Cedveli, s. 22, Ankara, 1337 (1921)

TBMM Aza-yılı Kiramı Albümü, s. 136, Ankara [1922]

TBMM Albüm Dönem 1, TBMM'nin 25. Yıldönümünü Anış, s. 72, Ankara 1945

TBMM Albümü 1920-1973, s. 72, Ankara 1973

TBMM Albümü 1920-2010, c. 1, s. 62, Ankara 2010

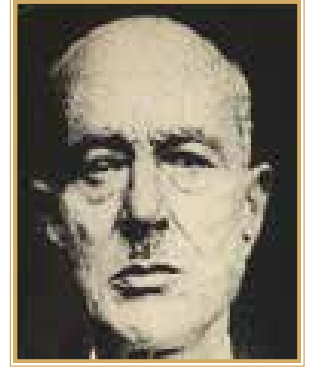
Fahri Çoker, *Türk Parlamento Tarihi*, c. 3, s. 39 ve 959-961, Ankara 1995

Ali Çankaya, *Yeni Mülkiye Tarihi ve Mülkiyeliler*, c. 3, s. 814-815, Ankara 1968-1969

Mustafa Sarı, "Millî Mücadelede Bir Devlet Adamı, Van Valisi Haydar (Vaner) Bey", *History Studies*, 4/1 (2012), s. 449-488

Ahmet Demirel, *İlk Meclis'in Vekilleri, Millî Mücadele Döneminde Seçimler*, İstanbul 2010

Ferit Yücebaş, "TBMM Zabıt Ceridelerine Göre İlk Mecliste Van Milletvekilleri ve Faaliyetleri", *Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 28 (2015), s. 158-181

MEHMET EMİN BEY (GİRDİVAN)

(d. Van 1875, ö. 1963)

Literatürde doğum yılı 1874 olarak gösterilmişse de Osmanlı sicil kaydında hicri 1292 Safer ve rumi 1291 Mart ayında (miladi Mart-Nisan 1875) doğduğu ifade edilmektedir. Van'da doğdu. Gürdivanlızade Mehmed Hurşid Bey'in oğludur. İlk ve orta eğitimini Van'da tamamladı. 1893 yılında Van Vilayeti Mektubi Kalemünde Memur olarak devlet hizmetine girdi. Daha sonra (1899) İstanbul'da Şura-yı Devlet (Danıştay) Mülkiye Dairesi Memurluğuna nakledildi. Uzun yıllar Şura-yı Devlette çalıştıktan sonra sırasıyla Selanik Mektupçusu (1908), Edirne Mektupçusu (1914), Karaman Kaymakamı (1915), Erzurum Mektupçusu (1916), Elaziz Mektupçusu (1917) ve tekrar Erzurum Mektupçusu (1918) olarak görev yaptı. I. Dünya Savaşı'nın (1914-1918) sona ermesi ve Mondros Ateşkes Antlaşması'nın (30 Ekim 1918) imzalanmasından sonra Millî Mücadele'ye destek verdi. Ankara'da açılmasına karar verilen TBMM için yapılan seçimlerde Van Milletvekili seçildi. Ancak uzun süre Ankara'ya gelmedi. Milletvekili seçildiği hâlde Ankara'ya gelmemesi ve Meclis çalışmalarına katılmaması üzerine 6 Temmuz 1920 tarihinde TBMM Genel Kurulu tarafından milletvekilliğinden istifa etmiş sayıldı. Bundan sonraki hayatında herhangi bir resmî görev alıp almadığına dair bir bilgi bulunamadı. 1941 yılında yangınezede olmasından dolayı kendisine devlet tarafından ev tahsis edildi. 21 Ağustos 1963 tarihinde öldü.

BİBLİYOGRAFYA

Osmanlı Arşivi Belgeleri:

BOA, DH.SAİD.d, 134/179; BOA, İ.DH, 1464/39; BOA, İ.DH, 1507/24; BOA, İ.DH, 1515/29; BOA, İ.DUİT, 43/107; BOA, İ.DUİT, 43/109; BOA, İ.DUİT, 43/111

Cumhuriyet Arşivi Belgeleri:

BCA, 30.18.1.2/114.62.16

Seçilmiş Kaynaklar:

TBMM Albüm Dönem 1, TBMM'nin 25. Yıldönümünü Anış, s. 71, Ankara 1945

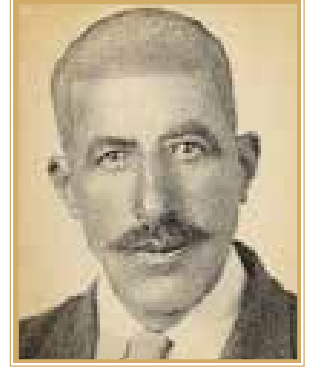
TBMM Albümü 1920-1973, s. 71, Ankara 1973

TBMM Albümü 1920-2010, c. 1, s. 61, Ankara 2010

Fahri Çoker, *Türk Parlamento Tarihi*, c. 3, s. 39, Ankara 1995

Ahmet Demirel, *İlk Meclis'in Vekilleri, Millî Mücadele Döneminde Seçimler*, İstanbul 2010

Ferit Yücebaş, "TBMM Zabıt Ceridelerine Göre İlk Mecliste Van Milletvekilleri ve Faaliyetleri", *Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 28 (2015), s. 158-181

KAMİL EFENDİ (İRİS)

(d. Van 1867, ö. Bahçesaray 1950)

Literatürde doğum tarihi 1876 olarak gösterilmişse de Osmanlı sicil kaydında hicri 1264 yılında (miladi 1867) doğduğu ifade edilmektedir. Van'da doğmuştur. Mendanlı aşiretinden Sekenlizade Arif Efendi'nin oğludur. İlk ve orta eğitimini Van'da tamamladı. 1880 yılında Van Vilayeti Evrak Kalemünde Memur olarak devlet hizmetine girdi. Daha sonra Hakkâri Sancağı Tahrirat Müdürlüğüne nakledildi. Uzun yıllar görev yaptığı bu dairede müdür muavinliğine kadar yükseldi. I. Dünya Savaşı'nın (1914-1918) sona ermesi ve Mondros Ateşkes Antlaşması'nın (30 Ekim 1918) imzalanması üzerine Millî Mücadele'ye destek vermeye başladı. Ankarada açılması kararlaştırılan TBMM için yapılan seçimlerde Van Milletvekili seçildi. Ancak milletvekilliğine seçildiği hâlde TBMM çalışmalarına katılmadan istifa etti. Daha sonraki hayatı hakkında ayrıntılı malumat elde edilememiştir. 1950 yılında Van'ın Bahçesaray ilçesinde ölmüştür.

BİBLİYOGRAFYA

Osmanlı Arşivi Belgeleri:

BOA, DH.SAİD.d, 5/63; BOA, DH.MKT, 2103/83; BOA, DH.MKT, 2216/69; BOA, DH.MKT, 1005/68; BOA, DH.MKT, 1242/78; BOA, DH.MKT, 2818/32

Seçilmiş Kaynaklar:

TBMM Albüm Dönem 1, TBMM'nin 25. Yıldönümünü Anış, s. 72, Ankara 1945

TBMM Albümü 1920-1973, s. 72, Ankara 1973

TBMM Albümü 1920-2010, c. 1, s. 62 ve 68, Ankara 2010

Fahri Çoker, *Türk Parlamento Tarihi*, c. 3, s. 39, Ankara 1995

Ahmet Demirel, *İlk Meclis'in Vekilleri, Millî Mücadele Döneminde Seçimler*, İstanbul 2010

Ferit Yücebaş, "TBMM Zabıt Ceridelerine Göre İlk Mecliste Van Milletvekilleri ve Faaliyetleri", *Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 28 (2015), s. 158-181

İBRAHİM HAKKI BEY (UNGAN)

(d. Van 1879, ö. Ankara 1943)

Literatürde doğum yılı 1880 olarak gösterilmişse de Osmanlı sicil kaydında hicri 1296 ve rumi 1295 (miladi 1879) yılında doğduğu ifade edilmektedir. Van'da doğdu. Hacı İbrahim Efendizade Mahmut Efendi'nin oğludur. İlk ve orta eğitimini Van'da tamamladı. 1893 yılında Van Telgraf ve Posta Merkezinde Memur olarak devlet hizmetine girdi. Daha sonra sırasıyla Malazgirt Telgraf ve Posta Memuru (1902), Malazgirt Telgraf ve Posta Müdürü (1906), Van Telgraf ve Posta Başkâtibi (1909), Van Telgraf ve Posta Müdürü (1912), Başkale Telgraf ve Posta Müdürü (1912) ve Van Telgraf ve Posta Başkâtibi (1913) olarak görev yaptı. 1914-1915 yıllarında ise Van Vilayeti Tahrirat ve Muhasebe kalemlerinde görev yaptı. Van'ın Ruslar tarafından işgal edilmesi (1915) üzerine Bitlis Vilayeti Evrak Kalemî Müdürlüğüne nakledildi. 1917 yılında Bitlis Mektupçuluğuna atandı ve aynı yıl bir süre Bitlis Valiliğine vekâlet etti. I. Dünya Savaşı'nın (1914-1918) sona ermesi ve Mondros Ateşkes Antlaşması'nın (30 Ekim 1918) imzalanmasından sonra Millî Mücadele'ye destek verdi. Bu arada Son Osmanlı Mebusan Meclisi (1920) için yapılan seçimlerde Van Mebusu seçildi. Ancak İstanbul'un işgal edilmesi Mebusan Meclisinin kapatılması üzerine Ankara'ya geldi. 13 Mayıs 1920 tarihinde Van Milletvekili olarak TBMM çalışmalarına katıldı. Meclis çalışmaları sırasında Nafia, Posta-Telgraf ve Dahiliye komisyonları ile Memurin Muhakematı Tetkik Kurulunda üye olarak görev yaptı. 1922 ve 1923 yıllarında ise TBMM Başkanlık Divanı Kâtibi olarak görevlendirildi. TBMM I. Dönem (1920-1923) milletvekilliğinin ardından II. Dönem (1923-1927), III. Dönem (1927-1931), IV. Dönem (1931-1934), V. Dönem (1935-1938), VI. Dönem (1939-1943) ve VII. Dönemde (1943-1946) yine Van Milletvekili olarak TBMM çatısı altında bulunmaya devam etti. TBMM VII. Dönem (1943-1946) milletvekilliği devam ederken 3 Nisan 1943 tarihinde Ankarada öldü.

BİBLİYOGRAFYA

Osmanlı Arşivi Belgeleri:

BOA, DH.SAİD.d, 87/267; BOA, DH.ŞFR, 515/75; BOA, DH.ŞFR, 554/92; BOA, BEO, 4475/335578; BOA, İ.DUİT, 64/103; BOA, DH.ŞFR, 565/46; BOA, DH.İ.U.M, 11/9; BOA, DH.İ.U.M.EK, 117/3; BOA, DH.İ.U.M.EK, 117/82; BOA, DH.İ.U.M.EK, 118/87; BOA, DH.İ.U.M.EK, 119/21

Cumhuriyet Arşivi Belgeleri:

BCA, 30.10.0.0/6.35.39; BCA, 30.10.0.0/74.486.8; BCA, 30.10.0.0/74.489.10; BCA, 30.10.0.0/76.500.17; BCA, 30.10.0.0/76.504.19; BCA, 30.10.0.0/214.449.4

TBMM Arşivi Belgeleri:

https://www.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d01/SM_424_1_1.pdf

https://www.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d02/SM_424_1_2.pdf

https://www.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d02/HT_424_1_2.pdf

https://www.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d04/HT_424_1_4.pdf

Seçilmiş Kaynaklar:

TBMM Aza-yı Kiramı Cedveli, s. 22, Ankara, 1337 (1921)

TBMM Aza-yı Kiramı Albümü, s. 136, Ankara [1922]

TBMM Albüm Dönem I, TBMM'nin 25. Yıldönümünü Anış, s. 71, Ankara 1945

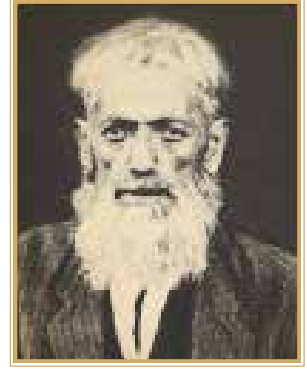
TBMM Albümü 1920-1973, s. 71, Ankara 1973

TBMM Albümü 1920-2010, c. 1, s. 61, 121, 173, 226, 292, 361, 432, Ankara 2010

Fahri Çoker, *Türk Parlamento Tarihi*, c. 3, s. 39 ve 955-956, Ankara 1995

Ahmet Demirel, *İlk Meclis'in Vekilleri, Millî Mücadele Döneminde Seçimler*, İstanbul 2010

Ferit Yücebaş, "TBMM Zabıt Ceridelerine Göre İlk Mecliste Van Milletvekilleri ve Faaliyetleri", *Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 28 (2015), s. 158-181

MUHAMMET MASUM EFENDİ (ARVASI)

(d. Bahçesaray 1881, ö. Bahçesaray 1942)

1881 yılında Van'ın Bahçesaray ilçesine bağlı Doğanyayla (Arvas) köyünde doğdu. Müküs'ün (Bahçesaray) meşhur âlimlerinden Seyyid Fehim Arvasi'nin oğludur. İlk eğitimini babasından aldı. Ardından Müküs (Bahçesaray), Başkale, Van, Diyarbakir ve Mardin medreselerinde eğitim gördü. 1899 yılında icazetname alarak önce Doğanyayla (Arvas) köyündeki medresede ve daha sonra da Adilcevaz'daki Hatuniye Medresesinde Müderris olarak göreve başladı. 1910 yılında Adilcevaz Kazası Müftülüğüne atandı. I. Dünya Savaşı (1914-1918) sırasında beraberindeki gönüllü milis kuvvetleriyle Ruslara karşı çarpışmalara katıldı. I. Dünya Savaşı'nın sona ermesi ve Mondros Ateşkes Antlaşması'nın (30 Ekim 1918) imzalanmasından sonra Millî Mücadele'yi destekledi. Van Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti kurucuları arasında yer aldı. 1920 yılında Van Müftülüğüne tayin edildi. Ankara'da açılmasına karar verilen TBMM için yapılan seçimlerde Van Milletvekili seçildi. Ancak Milletvekili seçildiği hâlde uzun süre Ankara'ya gelmedi. Nihayet TBMM Genel Kurulu tarafından 6 Temmuz 1920 tarihinde milletvekilliğinden istifa etmiş sayıldı. 1925 yılına kadar Van Müftülüğü görevine devam etti. Bundan sonraki hayatında herhangi bir resmî görev almadı ve siyasetten uzak durdu. 1942 yılında memleketi Doğanyayla (Arvas) köyünde öldü.

BİBLİYOGRAFYA

Osmanlı Arşivi Belgeleri:

BOA, Y.MTV, 195/28

Seçilmiş Kaynaklar:

TBMM Albüm Dönem 1, TBMM'nin 25. Yıldönümünü Anış, s. 72, Ankara 1945

TBMM Albümü 1920-1973, s. 72, Ankara 1973

TBMM Albümü 1920-2010, c. 1, s. 62 ve 68, Ankara 2010

Fahri Çoker, *Türk Parlamento Tarihi*, c. 3, s. 39, Ankara 1995

Ahmet Demirel, *İlk Meclis'in Vekilleri, Millî Mücadele Döneminde Seçimler*, İstanbul 2010

Ferit Yücebaş, "TBMM Zabıt Ceridelerine Göre İlk Mecliste Van Milletvekilleri ve Faaliyetleri", *Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 28 (2015), s. 158-181

Abdüllatif Uyan, *Menkıbelerle İslam Meşhurları Ansiklopedisi*, c. 1, s. 37, İstanbul 1983

HASAN SİDDİK BEY (HAYDARİ)

(d. Çaldıran 1890, ö. İstanbul 1966)

1890 yılında Van'ın Çaldıran ilçesine bağlı Altıyol (Haçan) köyünde doğdu. Haydaranlı Aşireti Reisi Mehmet Siddik Ağa'nın oğludur. İlk ve orta eğitimini İstanbul'da tamamladı. Aşiretinin kontrol ettiği çok sayıdaki köy ve geniş araziler üzerinde tarım ve hayvancılıkla uğraştı. I. Dünya Savaşı'nda (1914-1918) Van'ın Ruslar tarafından işgali (1915) sırasında babasını kaybetti. Kendisi de esir alınarak Rusya'ya götürüldü. 1917 yılında gerçekleşen Bolşevik Devrimi üzerine serbest bırakıldı ve tekrar Van'a döndü. I. Dünya Savaşı'nın sona ermesi ve Mondros Ateşkes Antlaşması'nın (30 Ekim 1918) imzalanmasından sonra aşiretiyle birlikte Millî Mücadele'yi destekledi. Ankara'da açılmasına karar verilen TBMM için yapılan seçimlerde Van Milletvekili seçildi. 5 Kasım 1920 tarihinde Ankara'ya gelerek TBMM çalışmalarına katıldı. Meclis çalışmaları sırasında Hariciye ve İrşad komisyonlarında üye olarak görev yaptı. 1921 yılında TBMM Başkanlığından izin alarak Van'a gitti ve cepheye erzak temini ve sevki çalışmalarına katıldı. 1922 yılında tekrar Meclis çalışmalarına katıldı. Ancak 22 Haziran 1922 tarihinden itibaren yeniden izin aldı. İzin dönüşü 1923 yılında tekrar TBMM çalışmalarına katıldı. TBMM I. Dönem (1920-1923) milletvekilliği sona erince tekrar aday olmadı ve memleketi Van'a döndü. TBMM I. Dönem (1920-1923) milletvekillerine yardım yapılmasını öngören ve 1941, 1943 ve 1948 yıllarında çıkarılan kanunlar kapsamında devletten maddi destek talep etmesine rağmen muhalif olduğu gerekçesiyle bu talebi reddedildi. Bir cinayet olayı ile ilişkisi olduğu iddiasıyla hakkında soruşturma başlatılması üzerine İran'a kaçtı. Uzun süre İran'da kaçak hayatı yaşadı. Daha sonra (1950) çıkan Af Kanunu'ndan yaralanarak 1951 yılında Türkiye'ye döndü. İstanbul'a yerleşti ve ticaretle meşgul oldu. 9 Haziran 1966 tarihinde İstanbul'da öldü. Soyadı Kanunu (1934) çıktıktan sonra önce "ERTÜRK" soyadını aldı, daha sonra soyadını "HAYDARİ" olarak değiştirdi.

BİBLİYOGRAFYA

Cumhuriyet Arşivi Belgeleri:

BCA, 30.10.0.0/194.330.16; BCA, 272.0.0.11/23.120.14

TBMM Arşivi Belgeleri:

https://www.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d01/SM_425_1_1.pdf

Seçilmiş Kaynaklar:

TBMM Aza-yı Kiramı Cedveli, s. 22, Ankara, 1337 (1921)

TBMM Aza-yı Kiramı Albümü, s. 136, Ankara [1922]

TBMM Albüm Dönem 1, TBMM'nin 25. Yıldönümünü Anış, s. 71, Ankara 1945

TBMM Albümü 1920-1973, s. 71, Ankara 1973

TBMM Albümü 1920-2010, c. 1, s. 62, 68, Ankara 2010

Fahri Çoker, *Türk Parlamento Tarihi*, c. 3, s. 39 ve 957-958, Ankara 1995

Ahmet Demirel, *İlk Meclis'in Vekilleri, Millî Mücadele Döneminde Seçimler*, İstanbul 2010

Ferit Yücebaş, "TBMM Zabıt Ceridelerine Göre İlk Mecliste Van Milletvekilleri ve Faaliyetleri", *Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 28 (2015), s. 158-181

İrşad Sami Yuca, "I. TBMM'nin Yardıma Muhtaç Mebusları Meselesi", *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 9/42 (2016), s. 831-845

YOZGAT

TBMM

İSMAİL FAZIL PAŞA

(d. Kandiye 1856, ö. Ankara 1921)

1856 yılında günümüzde Yunanistan sınırlarında kalan Girit Adası'nın Kandiye (İraklio) şehrinde doğdu. İbrahim Efendi'nin oğludur. İlk ve orta eğitimini Kandiye'de tamamladı. Daha sonra İstanbul'a gelerek 1870 yılında Harbiye Mektebine girdi. Bu okuldan 1873 yılında süvari mülazım-ı sani (teğmen) rütbesiyle mezun oldu. Ardından kurmay sınıfına ayrılarak Erkan-ı Harbiye Mektebinde okudu. Bu okulu ise 1876 yılında kurmay yüzbaşı olarak bitirdi. Askerlik kariyeri boyunca sırasıyla mülazım-ı sani-teğmen (1873), yüzbaşı (1876), kolağası-kıdemli yüzbaşı (1877), binbaşı (1878), kaymakam-yarbay (1883), miralay-albay (1894) ve mirliva-tümgeneral (1902) rütbelerini aldı. Bu süreçte İstanbul, İskodra, Selanik, Edirne, Erzincan, Van ve İzmir'de çeşitli kıtalarda subay olarak görev yaptı. Daha sonra sırasıyla Harbiye Mektebi Nazırlığı (1908), İzmir Redif Fırkası Komutanlığı (1909), Suriye Valiliği (1909), Altıncı Ordu Redif Müfettişliği (1910) ve Yedinci Kolordu Komutanlığı (1912) gibi üst düzey askerî ve mülki görevlerde bulundu. Son olarak 1913 yılında İstanbul'da Harbiye Nezareti Süvari Dairesi Başkanlığına atandı. Bu son görevinde iken 1914 yılında mirliva (tümgeneral) rütbesi ile askerlikten emekliye ayrıldı. Emekli olduktan sonraki yıllarını İstanbul'da geçirdi. I. Dünya Savaşı'nın (1914-1918) sona ermesi ve Mondros Ateşkes Antlaşması'nın (30 Ekim 1918) imzalanmasından sonra Millî Mücadele'ye destek verdi. Sivas Kongresi'ne (4-11 Eylül 1919) katıldı ve kongrenin ikinci başkanlığına getirildi. Son Osmanlı Mebusan Meclisi (1920) için yapılan seçimlerde Yozgat Mebusu seçildi. İstanbul'un işgal edilmesi ve Mebusan Meclisinin kapatılması üzerine Anadolu'ya geçti. Ankara'ya gelerek TBMM'nin 23 Nisan 1920 tarihindeki açılışında Yozgat Milletvekili olarak hazır bulundu. İlk TBMM Hükûmetinde Bayındırlık Bakanı (1920) olarak görev aldı. Bu arada Millî Mücadele'ye destek verdiği için İstanbul Hükûmeti tarafından hakkında idam kararı verildi (1920). TBMM I. Dönem (1920-1923) milletvekilliği devam ettiği sırada 18 Nisan 1921 tarihinde Ankara'da öldü. Cenazesi Hacı Bayram Dergâhı'na defnedildi. Soyadı Kanunu (1934) çıktıktan sonra ailesi "CEBESOY" soyadını aldı. Kendisiyle aynı anda milletvekilliği yapan ve Kurtuluş Savaşı'nın lider kadrosundan olan Ali Fuat Paşa (Cebesoy), İsmail Fazıl Paşa'nın oğludur.

BİBLİYOGRAFYA

Osmanlı Arşivi Belgeleri:

BOA, İ.TAL, 455/27; BOA, İ.AS, 43/11; BOA, İ.AS, 77/32; BOA, İ.AS, 87/36;
BOA, İ.TAL, 468/13; BOA, İ.HB, 107/2, BOA, İ.HB, 128/33, BOA, İ.HB, 137/6;
BOA, HR.SYS, 2203/15; BOA, DH.İ.UM.EK, 114/105; BOA, DH.İ.UM.EK,
115/45; BOA, DH.İ.UM.EK, 115/77; BOA, DH.İ.UM.EK, 118/16; BOA, İ.DUİT,
176/18

Cumhuriyet Arşivi Belgeleri:

BCA, 30.10.0.0/46.298.3

TBMM Arşivi Belgeleri:

https://www.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d01/SM_433_1_1.pdf

Seçilmiş Kaynaklar:

TBMM Aza-yı Kiramı Cedveli, s. 22, Ankara, 1337 (1921)

TBMM Albüm Dönem 1, TBMM'nin 25. Yıldönümünü Anış, s. 73, Ankara 1945

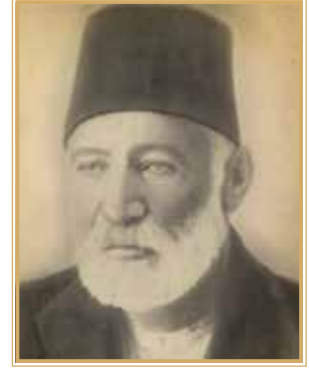
TBMM Albümü 1920-1973, s. 73, Ankara 1973

TBMM Albümü 1920-2010, c. 1, s. 63 ve 68, Ankara 2010

Fahri Çoker, *Türk Parlamento Tarihi*, c. 3, s. 39 ve 969-970, Ankara 1995

Cepheden Meclise, s. 57, Ankara 1999

Gülin Öztürk, *I. ve II. Dönem Yozgat Milletvekilleri ve Siyasi Faaliyetleri*, Doktora Tezi, Niğde Üniversitesi, Niğde 2012

RIZA EFENDİ

(d. Akdağmadeni 1860, ö. Akdağmadeni 1926)

1860 yılında Yozgat'ın Akdağmadeni ilçesinde doğdu. Germirlizade Rüstem Efendi'nin oğludur. İlk ve orta eğitimini Akdağmadeni'nde tamamladı. 1877 yılında Akdağmadeni'nde nafia (bayındırlık) memuru olarak devlet hizmetine girdi. Daha sonra sırasıyla Akdağmadeni Bidayet Mahkemesi Mustantık Yardımcı (1881), Beypazarı Bidayet Mahkemesi Başkâtibi (1886), ikinci defa Akdağmadeni Bidayet Mahkemesi Mustantık Yardımcı (1887), Akdağmadeni İdare Meclisi Üyesi (1894), Akdağmadeni Reji İdaresi Memuru (1903), Bala Bidayet Mahkemesi Mustantık (1911), Diyarbakir Bidayet Mahkemesi Mustantık (1911) ve Divriği Bidayet Mahkemesi Mustantık (1914) olarak görev yaptı. Bu son görevinde iken 1915 yılında memurluktan istifa etti. Bu tarihten sonra herhangi bir resmî görev almadı ve memleketi olan Akdağmadeni'ne döndü. I. Dünya Savaşı'nın (1914-1918) sona ermesi ve Mondros Ateşkes Antlaşması'nın (30 Ekim 1918) imzalanmasından sonra Millî Mücadele'ye destek verdi. Akdağmadeni Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti kurucuları arasında yer aldı ve bu cemiyetin Başkanlığını üstlendi. Ankara'da TBMM'nin açılmasına karar verilmesi üzerine yapılan seçimlerde Yozgat Milletvekili seçildi. Ankara'ya gelerek TBMM'nin 23 Nisan 1920 tarihindeki açılışında hazır bulundu. Meclis çalışmaları sırasında Adliye, Layiha ve Nafia komisyonları ile Memurin Muhakematı Tetkik Kurulunda üye olarak bulundu. TBMM I. Dönem (1920-1923) milletvekilliği sona erince bir daha aday olmadı. Memleketi Akdağmadeni'ne döndü. Hayatının kalan kısmında bir daha herhangi bir resmî veya siyasi görev almadı. 20 Haziran 1926 tarihinde Akdağmadeni'nde öldü. Soyadı Kanunu (1934) çıktıktan sonra ailesi "ERSOY" soyadını aldı.

BİBLİYOGRAFYA

Osmanlı Arşivi Belgeleri:

BOA, DH.MKT, 225/77; BOA, DH.MKT, 619/34; BOA, DH.MKT, 1034/10; BOA, DH.MKT, 2366/96; BOA, DH.ŞFR, 357/18; BOA, BEO, 2709/203145; BOA, DH.TMIK.M, 211/23; BOA, DH.MKT, 1055/79

Cumhuriyet Arşivi Belgeleri:

BCA, 30.10.0.0/15.86.4

TBMM Arşivi Belgeleri:

https://www.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d01/SM_435_1_1.pdf

Seçilmiş Kaynaklar:

TBMM Aza-yı Kiramı Cedveli, s. 22, Ankara, 1337 (1921)

TBMM Aza-yı Kiramı Albümü, s. 137, Ankara [1922]

TBMM Albüm Dönem 1, TBMM'nin 25. Yıldönümünü Anış, s. 73, Ankara 1945

TBMM Albümü 1920-1973, s. 73, Ankara 1973

TBMM Albümü 1920-2010, c. 1, s. 63, Ankara 2010

Fahri Çoker, *Türk Parlamento Tarihi*, c. 3, s. 40 ve 975-976, Ankara 1995

Gülin Öztürk, *I. ve II. Dönem Yozgat Milletvekilleri ve Siyasi Faaliyetleri*, Doktora Tezi, Niğde Üniversitesi, Niğde 2012

AHMET NURİ BEY (BAYDAR)

(d. Yozgat 1865, ö. Yozgat 1940)

Literatürde doğum yılı 1866 olarak gösterilmişse de Osmanlı sicil kaydında hicri 1282 ve rumi 1281 (miladi 1865) yılında doğduğu ifade edilmektedir. Yozgat'ta doğmuştur. Başçavuşzade Mehmet Nazif Ağa'nın oğludur. İlk ve orta eğitimini Yozgat'ta tamamladı. 1882 yılında Yozgat Bidayet Mahkemesi Kâtibi olarak devlet hizmetine girdi. Daha sonra sırasıyla Yozgat Bidayet Mahkemesi İcra Mübaşiri (1885), Zir-İstanos (Yenikent) Bidayet Mahkemesi Mustantık Yardımcısı (1889), Yozgat Bidayet Mahkemesi Zabıt Kâtibi (1893) ve Yozgat Bidayet Mahkemesi Üye Yardımcısı (1897) olarak görev yaptı. Son olarak 1914 yılında Yozgat Belediye Başkanı seçildi. I. Dünya Savaşı'nın (1914-1918) sona ermesi ve Mondros Ateşkes Antlaşması'nın (30 Ekim 1918) imzalanmasından sonra Millî Mücadele'ye destek verdi. Yozgat Müdafaa-i Hukuk Cemiyetinin kurucuları arasında bulundu. Gönüllü birlikler toplanması ve bunların cepheye sevk edilmesi faaliyetlerinde aktif olarak yer aldı. Ankara'da TBMM'nin açılmasına karar verilmesi üzerine yapılan seçimlerde Yozgat Milletvekili seçildi. Ankara'ya gelerek TBMM'nin 23 Nisan 1920 tarihindeki açılışında hazır bulundu. Meclis çalışmaları sırasında Dahiliye, İktisat, İstida, Kavanin-i Maliye, Layiha, Tetkik-i Hesabat ve Müvazene-i Maliye komisyonlarında üye olarak bulundu. TBMM I. Dönem (1920-1923) milletvekilliği sona erince tekrar aday olmadı. Yeniden devlet memurluğuna döndü ve 1924 yılında Ankara İskân Müdürlüğüne atandı. 1925 yılında ise Yozgat İskân Müdürlüğüne nakledildi. Bu son görevine devam ederken 1928 yılında emekliye ayrıldı. Bundan sonraki hayatını Yozgat'ta geçirdi. Tarım ve hayvancılıkla meşgul oldu. Bir daha herhangi bir resmî veya siyasi görev almadı. 18 Aralık 1940 tarihinde Yozgat'ta öldü.

BİBLİYOGRAFYA

Osmanlı Arşivi Belgeleri:

BOA, DH.SAİD.d, 78/331; BOA, DH.SAİD.d, 132/277; BOA, DH.MTV, 62/12; BOA, DH.İ.U.M, 11/9; BOA, DH.İ.U.M.EK, 82/16; BOA, DH.UMVM, 90/37; BOA, DH.KMS, 33/52; BOA, DH.ŞFR, 96/183; BOA, DH.ŞFR, 572/4; BOA, DH.ŞFR, 611/4; BOA, BEO, 4556/341638

Cumhuriyet Arşivi Belgeleri:

BCA, 490.1.0.0/518.2079.1

TBMM Arşivi Belgeleri:

https://www.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d01/SM_430_1_1.pdf

Seçilmiş Kaynaklar:

TBMM Aza-yı Kiramı Cedveli, s. 22, Ankara, 1337 (1921)

TBMM Aza-yı Kiramı Albümü, s. 137, Ankara [1922]

TBMM Albüm Dönem 1, TBMM'nin 25. Yıldönümünü Anış, s. 72, Ankara 1945

TBMM Albümü 1920-1973, s. 72, Ankara 1973

TBMM Albümü 1920-2010, c. 1, s. 62, Ankara 2010

Fahri Çoker, *Türk Parlamento Tarihi*, c. 3, s. 39 ve 967-968, Ankara 1995

Gülin Öztürk, *I. ve II. Dönem Yozgat Milletvekilleri ve Siyasi Faaliyetleri*, Doktora Tezi, Niğde Üniversitesi, Niğde 2012

YUSUF BAHRİ BEY (TATLI)

(d. Akdağmadeni 1878, ö. Akdağmadeni 1957)

1878 yılında Yozgat'ın Akdağmadeni ilçesinde doğdu. Tatlızade Hacı İbrahim Hulvi Efendi'nin oğludur. İlk ve orta eğitimini Akdağmadeni'nde tamamladı. Uzun yıllar tarım ve ticaretle meşgul oldu. Meşrutiyet'in yeniden ilanından (1908) sonra İttihat ve Terakki Fırkası taraftarı bir çizgiyi benimsedi. Bu firkada aktif siyasi görevlerde bulundu. 1916-1919 yılları arasında Reji İdaresi'nde memurluk yaptı. I. Dünya Savaşı'nın (1914-1918) sona ermesi ve Mondros Ateşkes Antlaşması'nın (30 Ekim 1918) imzalanmasından sonra Milli Mücadele'ye destek verdi. Akdağmadeni Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti kurucuları arasında yer aldı ve bu cemiyetin Başkanlığını üstlendi. Sivas Kongresi'ne (4-11 Eylül 1919) Yozgat Temsilcisi olarak katıldı. Ardından Son Osmanlı Mebusan Meclisi (1920) için yapılan seçimlerde Yozgat Mebusu seçildi. İstanbul'un işgal edilmesi ve Mebusan Meclisinin kapatılması üzerine Anadolu'ya geçti. Ankara'ya gelerek 4 Temmuz 1920 tarihinde Yozgat Milletvekili olarak TBMM çalışmalarına katıldı. Meclis çalışmaları sırasında İktisat, Müvazene-i Maliye ve Nafia komisyonlarında üye olarak bulundu. Bu arada emrindeki gönüllü kuvvetlerle Yozgat İsyanı'nın (1920) bastırılmasında bizzat görev aldı. TBMM tarafından 1921 yılında Samsun İstiklal Mahkemesi Üyeliği ile görevlendirildi. Meclis içerisinde oluşan ayrışmada muhalefeti temsil eden İkinci Grup'ta yer aldı. TBMM I. Dönem (1920- 1923) milletvekilliği sonra erince tekrar aday olmadı. Memleketi Yozgat'a dönerek tarım ve hayvancılıkla meşgul oldu. Daha sonra Şeyh Sait İsyanı (1925) ile ilişkisi olduğu iddiasıyla tutuklanarak yargılandı. Ankara İstiklal Mahkemesinde yapılan yargılama sonucu beraat etti (1926). Ardından ticaret ve müteahhitlik işleriyle meşgul oldu. Hayatının kalan kısmında bir daha herhangi bir resmî veya siyasi görev almadı. TBMM I. Dönem (1920-1923) milletvekillerine yardım yapılmasını öngören ve 1941, 1943 ve 1948 yıllarında çıkarılan kanunlar kapsamında kendisine devletten maddi destek tahsis edildi. 19 Şubat 1957 tarihinde Akdağmadeni'nde öldü.

BİBLİYOGRAFYA

Osmanlı Arşivi Belgeleri:

BOA, DH.İ.UM.EK, 114/105; BOA, DH.İ.UM.EK, 115/45; BOA, DH.İ.UM.EK, 115/77; BOA, DH.İ.UM.EK, 118/16

Cumhuriyet Arşivi Belgeleri:

BCA, 490.1.0.0/519.2085.1

TBMM Arşivi Belgeleri:

https://www.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d01/SM_431_1_1.pdf

Seçilmiş Kaynaklar:

TBMM Aza-yı Kiramı Cedveli, s. 22, Ankara, 1337 (1921)

TBMM Aza-yı Kiramı Albümü, s. 137, Ankara [1922]

TBMM Albüm Dönem 1, TBMM'nin 25. Yıldönümünü Anış, s. 72, Ankara 1945

TBMM Albümü 1920-1973, s. 72, Ankara 1973

TBMM Albümü 1920-2010, c. 1, s. 62 ve 68, Ankara 2010

Fahri Çoker, *Türk Parlamento Tarihi*, c. 3, s. 40 ve 979-980, Ankara 1995

Gülin Öztürk, *I. ve II. Dönem Yozgat Milletvekilleri ve Siyasi Faaliyetleri*, Doktora Tezi, Niğde Üniversitesi, Niğde 2012

İrşad Sami Yuca, "I. TBMM'nin Yardıma Muhtaç Mebusları Meselesi", *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 9/42 (2016), s. 831-845

SÜLEYMAN SIRRI BEY (İÇÖZ)

(d. Yozgat 1878, ö. Ankara 1963)

1878 yılında Yozgat'ta doğdu. Jandarma çavuşu Gök Ali Kethüdazade Hacı Mehmet Efendi'nin oğludur. İlk eğitimini Yozgat'ta, orta eğitimini ise Yozgat ve Ankara'da tamamladı. 1900 yılında Ankara Vilayeti Maarif Dairesinde memur olarak devlet hizmetine girdi. Daha sonra sırasıyla Ankara İdadisi Öğretmeni (1901), Ankara Sanayi Mektebi Kâtibi (1902), Mucur Nahiyesi Müdürü (1903), Zir-İstanos (Yenikent) Nahiyesi Müdürü (1906), Hacibektaş Nahiyesi Müdürü (1907) ve Süleymanlı Nahiyesi Müdürü (1909) olarak görev yaptı. Ardından 1910 yılında kaymakamlık imtihanında başarılı oldu ve sırasıyla Keskin Kaymakam Vekili (1910), Hacele Kaymakamı (1910), Koyulhisar Kaymakamı (1911) ve Darende Kaymakamı (1915) vazifelerinde bulundu. Bu son görevinde iken I. Dünya Savaşı'nın (1914-1918) sona ermesi ve Mondros Ateşkes Antlaşması'nın (30 Ekim 1918) imzalanması üzerine Millî Mücadele'ye destek vermeye başladı. Bu nedenle 1919 yılında İstanbul Hükümeti tarafından görevinden alındı. Ankara'da TBMM'nin açılmasına karar verilmesi üzerine yapılan seçimlerde Yozgat Milletvekili seçildi. Ankara'ya gelerek TBMM'nin 23 Nisan 1920 tarihindeki açılışında hazır bulundu. Meclis çalışmaları sırasında Dahiliye, Divan-ı Haysiyet, Encümen-i Mahsus, Kavanin-i Maliye, Layiha, Müvazene-i Maliye, Tetkik-i Mazabıt ve Nafia komisyonları ile Isparta Ağnam Tahkiki Heyeti ve Memurin Muhakematı Tetkik Heyetinde üye olarak bulundu. Yozgat İsyanı (1920) sırasında TBMM tarafından bölgeye gönderilen heyet içerisinde yer aldı. Ancak asiler tarafından esir alındı. İsyanın bastırılmasıyla kurtarıldı ve tekrar Meclis çalışmalarına döndü. 1921 yılında bir süre Batı Cephesi'nde gönüllü olarak çatışma bölgesinde bulundu. TBMM I. Dönem (1920- 1923) milletvekilliğinin ardından II. Dönem (1923-1927), III. Dönem (1927-1931), IV. Dönem (1931-1934), V. Dönem (1935-1938), VI. Dönem (1939-1943), VII. Dönem (1943-1946) ve VIII. Dönem'de (1946-1950) yine Yozgat Milletvekili olarak TBMM çatısı altında bulundu. TBMM VIII. Dönem (1946-1950) milletvekilliği sona erince bir daha aday olmadı. Hayatının kalan kısmında Ankara'da yaşadı. Daha önce 1932 yılında kurucuları arasında bulunduğu Türkiye Tiftik Derneği Başkanlığını yürüttü. 18 Ocak 1963 tarihinde Ankara'da öldü.

BİBLİYOGRAFYA

Osmanlı Arşivi Belgeleri:

BOA, DH.SAİD.d, 151/291; BOA, İ.DH, 1485/4; BOA, BEO, 3828/287072; BOA, BEO, 4562/342121; BOA, İ.DH, 1350/13; BOA, İ.DH, 1487/51; BOA, İ.DH, 1514/28; BOA, İ.DUİT, 47/82

Cumhuriyet Arşivi Belgeleri:

BCA, 30.10.0.0/4.22.14; BCA, 30.10.0.0/7.42.53; BCA, 30.10.0.0/66.440.12

TBMM Arşivi Belgeleri:

https://www.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d01/SM_436_1_1.pdf

https://www.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d03/SM_436_1_3.pdf

https://www.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d03/HT_436_1_3.pdf

https://www.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d04/HT_436_1_4.pdf

Seçilmiş Kaynaklar:

TBMM Aza-yı Kiramı Cedveli, s. 22, Ankara, 1337 (1921)

TBMM Aza-yı Kiramı Albümü, s. 138, Ankara [1922]

TBMM Albüm Dönem I, TBMM'nin 25. Yıldönümünü Anış, s. 73, Ankara 1945

TBMM Albümü 1920-1973, s. 73, Ankara 1973

TBMM Albümü 1920-2010, c. 1, s. 63, 68, 87, 173, 227, 292, 361, 432 ve 507, Ankara 2010

Fahri Çoker, *Türk Parlamento Tarihi*, c. 3, s. 39 ve 977-978, Ankara 1995

Gülin Öztürk, *I. ve II. Dönem Yozgat Milletvekilleri ve Siyasi Faaliyetleri*, Doktora Tezi, Niğde Üniversitesi, Niğde 2012

Şerafettin Yener, Mustafa Şehitoğlu, Nevzat Erdoğan, "TBMM I. ve II. Dönem Yasama Faaliyetlerine Katkıları ile İstiklal Madalyası Sahibi Yozgat Mebusu Süleyman Sırrı İçöz", *I. Uluslararası Bozok Sempozyumu 2016*, c. 2, s. 275-290, Yozgat 2016

MEHMET FEYYAZ ÂLÎ BEY (ÜST)

(d. Yozgat 1879, ö. İstanbul 1942)

1879 yılında Yozgat'ta doğdu. Ali Kethüdazade Lütfullah Bey'in oğludur. İlk ve orta eğitimini Yozgat'ta tamamladı. 1900 yılında İncesu Kazası Savcı Yardımcısı olarak devlet hizmetine girdi. Daha sonra sırasıyla Develi Bidayet Mahkemesi Kâtibi (1902), Kayseri Bidayet Mahkemesi Zabıt Kâtibi (1903), Yozgat Bidayet Mahkemesi Üye Yardımcısı (1905) ve Yozgat Vergi İdaresi Memuru (1909) olarak görev yaptı. Son olarak 1914 yılında Yozgat Evkaf Memurluğuna tayin edildi. I. Dünya Savaşı'nın (1914-1918) sona ermesi ve Mondros Ateşkes Antlaşması'nın (30 Ekim 1918) imzalanmasından sonra 1919 yılında İstanbul Hükûmeti tarafından tutuklandı. İstanbul Divan-ı Harb-i Örfisi (Sıkıyönetim Mahkemesi) tarafından yargılandı ve kefaletle serbest bırakıldı. Ardından Yozgat'a döndü ve Millî Mücadele'ye destek verdi. Ankarada TBMM'nin açılmasına karar verilmesi üzerine yapılan seçimlerde Yozgat Milletvekili seçildi. Ankara'ya gelerek TBMM'nin 23 Nisan 1920 tarihindeki açılışında hazır bulundu. Meclis çalışmaları sırasında Dahiliye, Encümen-i Mahsus, İktisat, Kavanin-i Maliye, Müvazene-i Maliye ve Şeriye-Evkaf komisyonlarında üye olarak bulundu. TBMM tarafından 20 Kasım 1922 tarihinde halife seçilen Abdülmecid Efendi'ye gönderilen heyette yer aldı. TBMM I. Dönem (1920-1923) milletvekilliği sona erince bir daha aday olmadı. İstanbul'a yerleşti. 1929 yılında memurluktan emekli edildi. Bundan sonraki hayatında herhangi bir resmî veya siyasi görev almadı. 19 Mayıs 1942 tarihinde İstanbul'da öldü.

BİBLİYOGRAFYA

Cumhuriyet Arşivi Belgeleri:

BCA, 30.10.0.0/5.28.35; BCA, 30.10.0.0/5.29.13; BCA, 490.1.0.0/517.2076.7

TBMM Arşivi Belgeleri:

https://www.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d01/SM_432_1_1.pdf

Seçilmiş Kaynaklar:

TBMM Aza-yı Kiramı Cedveli, s. 22, Ankara, 1337 (1921)

TBMM Aza-yı Kiramı Albümü, s. 138, Ankara [1922]

TBMM Albüm Dönem 1, TBMM'nin 25. Yıldönümünü Anış, s. 73, Ankara 1945

TBMM Albümü 1920-1973, s. 73, Ankara 1973

TBMM Albümü 1920-2010, c. 1, s. 62, Ankara 2010

Fahri Çoker, *Türk Parlamento Tarihi*, c. 3, s. 39 ve 971-972, Ankara 1995

Gülin Öztürk, *I. ve II. Dönem Yozgat Milletvekilleri ve Siyasi Faaliyetleri*, Doktora Tezi, Niğde Üniversitesi, Niğde 2012

MEHMET HULUSİ EFENDİ (AKYOL)

(d. Yozgat 1888, ö. Yozgat 1964)

1888 yılında Yozgat'ta doğdu. Çerkes Hacı Bekir Efendi'nin oğludur. İlk ve orta eğitimini Yozgat'ta tamamladı. Daha sonra Kayseri ve İstanbul'da medrese eğitimi gördü. 1912 yılında icazetname alarak müderris oldu. Beyazıt Medresesinde ders verdi. Bu arada Medresetü'l-Kuzatta tahsil görmeye başladı. I. Dünya Savaşı'nın (1914- 1918) başlaması üzerine yedek subay olarak askere alındı. I. Dünya Savaşı'nın bitmesi ve askerlikten terhis edilmesi üzerine Yozgat Müftülüğüne atandı (1919). Bu görevde iken Millî Mücadele'ye destek vermeye başladı. Yozgat Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti kurucuları arasında yer aldı. Aynı sıralarda medreselerde ders vermeye de devam etti. Ankara'da TBMM'nin açılmasına karar verilmesi üzerine yapılan seçimlerde Yozgat Milletvekili seçildi. Ankara'ya gelerek TBMM'nin 23 Nisan 1920 tarihindeki açılışında hazır bulundu. TBMM çalışmaları sırasında Şeriye-Evkaf, İrşad ve Posta-Telgraf komisyonlarında üye olarak görev yaptı. 14 Mart 1921 tarihinde tekrar Yozgat Müftülüğüne atanarak milletvekilliğinden ayrıldı. 1949 yılına kadar Yozgat Müftüsü olarak görev yaptı. Daha sonra Diyanet İşleri Başkanlığı Müşavere ve Dinî Eserleri İnceleme Kurulu üyeliğine atandı (1950). 1959 yılında emekliye ayrıldı. Memuriyet süreci boyunca pek çok hayır kurumunda yönetici olarak bulundu. Ayrıca çok sayıda öğrenci yetiştirdi. 22 Kasım 1964 tarihinde Yozgat'ta öldü.

BİBLİYOGRAFYA

Cumhuriyet Arşivi Belgeleri:

BCA, 30.11.1.0/261.41.2

TBMM Arşivi Belgeleri:

https://www.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d01/SM_434_1_1.pdf

Seçilmiş Kaynaklar:

TBMM Aza-yı Kiramı Cedveli, s. 22, Ankara, 1337 (1921)

TBMM Albüm Dönem 1, TBMM'nin 25. Yıldönümünü Anış, s. 73, Ankara 1945

TBMM Albümü 1920-1973, s. 73, Ankara 1973

TBMM Albümü 1920-2010, c. 1, s. 63, Ankara 2010

Fahri Çoker, *Türk Parlamento Tarihi*, c. 3, s. 40 ve 973-974, Ankara 1995

Ali Şakir Ergin, "Akyol, Mehmet Hulusi", *DİA*, c. 2, s. 303-304, İstanbul 1989

Gülin Öztürk, *I. ve II. Dönem Yozgat Milletvekilleri ve Siyasi Faaliyetleri*, Doktora Tezi, Niğde Üniversitesi, Niğde 2012

BİBLİYOGRAFYA

BİBLİYOGRAFYA

A. Arşiv Belgeleri

1. Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Başkanlığı Osmanlı Arşivi Belgeleri (BOA)

Milletvekillerine ait belgelerin fon kodu ve numaraları ” Bibliyografya ” bölümlerinde ayrıntılı olarak verildiğinden burada gösterilmemiştir.

2. Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Başkanlığı Cumhuriyet Arşivi Belgeleri (BCA)

Milletvekillerine ait belgelerin fon kodu ve numaraları ” Bibliyografya ” bölümlerinde ayrıntılı olarak verildiğinden burada gösterilmemiştir.

3. TBMM Arşivi Belgeleri

Milletvekillerine ait belgelerin 2020 yılı Temmuz ve Ağustos aylarındaki açık erişim adresleri ” Bibliyografya ” bölümlerinde ayrıntılı olarak verildiğinden burada gösterilmemiştir.

B. Kitap, Tez ve Makaleler

Abdulnasır Yiner, “Farklı İki Meclisten Bir Portre, Abdülkadir Cami Bey”, *Turkish Studies*, 8/11 (2013) s. 407-437

Abdurrahman Kaplan, *Kurtuluş Savaşı'nın Hakanı, Yahya Galip Bey*, Ankara 2013

Abdülkerim Erdoğan, *Gökçe Günel, İstiklal Savaşı'nda Ankara*, Ankara 2007

Abdüllatif Uyan, *Menkıbelerle İslam Meşhurları Ansiklopedisi*, c. 1, s. 37, İstanbul 1983

A. Hayrettin Kalkandelen, *Rasih Kaplan*, Antalya 2007

Ahmed Nedim, *Ankara İstiklal Mahkemesi Zabıtları 1926*, İstanbul 2000

Ahmet Akif Tütenk, *Millî Mücadele'de Denizli*, İzmir 1949

Ahmet Demirel, *Birinci Mecliste Muhalefet, İkinci Grup*, İstanbul 2015

Ahmet Hilmi Kalaç, *Kendi Kitabım*, İstanbul 1960

Ahmet İlyas, “Millî Mücadele'de Önemli Bir Şahsiyet Ali Saip Ursavaş”, *Turkish Studies*, 10/9 (2015), s. 235-246

Ali Birinci, “Besim Atalay'ın Hayatı ve Eserleri”, *Türk Yurdu*, 295 (2012)

Ali Birinci, “Rıza Nur”, *DİA*, c. 35, s. 65-66, İstanbul 2008

Ali Çankaya, *Yeni Mülkiye Tarihi ve Mülkiyeliler*, c.3, Ankara 1968-1969

- Ali Fethi Okyar, *Üç Devirde Üç Adam*, İstanbul 1980
- Ali Fuat Cebesoy, *Sınıf Arkadaşım Atatürk*, İstanbul 2007
- Ali Fuat Cebesoy, *Millî Mücadele Hatıraları*, İstanbul 2007
- Ali Fuat Cebesoy, *Siyasi Hatıralar*, İstanbul 2007
- Ali Saip Ursavaş, *Klikya Dramı ve Urfa'nın Kurtuluş Savaşları*, Ankara 2000
- Ali Sarıkoyuncu, *Millî Mücadele'de Din Adamları I*, Ankara 1995
- Ali Sururi Tönük, *Yakın Tarihe Tanıklığım*, Ankara 2013
- Ali Şakir Ergin, "Akyol, Mehmet Hulusi", *DİA*, c. 2, s. 303-304, İstanbul 1989
- Alper Tunga Oruç, *1923-1980 Aksaray Milletvekilleri ve Faaliyetleri*, Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi, Konya 2006
- Atilla Çetin, "İnönü, Mustafa İsmet", *DİA*, c. 22, s. 316-319, İstanbul 2000
- Ayfer Ertan, *Millî Mücadele Döneminde Çorum ve Çevresi*, Çorum 2008
- Ayfer Özçelik, *Ali Fuad Cebesoy*, Ankara 1993
- Ayfer Özçelik, "Cebesoy, Ali Fuat", *DİA*, c. 7, s. 194-195, İstanbul 1993
- Ayfer Özçelik, "Çakmak, Fevzi", *DİA*, c. 8, s. 190-192, İstanbul 1993
- Ayten Can Tunalı, "Kurtuluş Savaşı'nda Esad Efendi (İleri)", *AÜDTCF Tarih Bölümü Tarih Araştırmaları Dergisi*, 26/41 (2007), s. 81-99
- Baki Öz, *Kurtuluş Savaşı'nda Alevi-Bektaşiler*, İstanbul 1991
- Barış Çiftçi, *I. Dönem TBMM Üyelerinden Afyonkarahisar Mebusu İsmail Şükrü Efendi (Çelikalay)*, Yüksek Lisans Tezi, Afyonkarahisar, 2007
- Besim Atalay, *Divanu Lügati't-Türk Tercümesi*, Ankara 1941
- Cami Bey, *Osmanlı'nın İç ve Dış Düşmanları*, İstanbul 1994
- Celal Atik, *Antalya'nın Vekilleri 1908-2012*, Ankara 2012
- Celal Bayar, *Ben de Yazdım*, 3 cilt, İstanbul 2019
- Celeddin Çelebi, "Abdülhalim Çelebi", *DİA*, c. 1, s. 212, İstanbul 1988
- Celil Bozkurt, "Millî Mücadele Döneminde Muhittin Baha Pars", *Atatürk Yolu Dergisi*, 56 (2015), s. 11-32

- Cemal Kutay, *Kurtuluşun ve Cumhuriyetin Manevi Mimarları*, Ankara 1973
- Cemal Kutay, *Mehmed Şeref Aykut 1874-1939*, İstanbul 1985
- Cengiz Şavkılı, *Birinci Dönem TBMM’de Antep ve Maraş Milletvekilleri (Biyografileri ve Faaliyetleri)*, Yüksek Lisans Tezi, Erciyes Üniversitesi, Kayseri 2000
- Cengiz Şavkılı, “Birinci Dönem Türkiye Büyük Millet Meclisi’nde Antep Milletvekili Mehmet Ali Cenani Bey ve Faaliyetleri”, *Gaziantep Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 7/2 (2008), s. 405-425
- Cepheden Meclise*, MSB, Ankara 1999
- Cevdet Küçük, “Kazım Karabekir”, *DİA*, c. 25, s. 150-152, Ankara 2002
- Çetin Yetkin, *Karşı Devrim 1945-1950*, İstanbul 2019
- Damar Arıkoğlu, *Hatıralarım*, İstanbul 1961
- Davut Dursun, “Bayar, Celal”, *DİA*, c. 5, s. 216-218, İstanbul 1992
- Dr. Refik Saydam, 1881-1942, Ölümünün 40. Yılı Anısına*, Sağlık Bakanlığı, Ankara 1982
- Dursun Gök, “Mersinli Cemal Paşa”, *Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi*, 12/34 (Mart 1996), s. 125-148
- Dursun Gök, *Mersinli Cemal Paşa*, İstanbul 2015
- Ekrem Apaydın, “Türkiye Cumhuriyeti’nin Bakan ve Büyükelçilerinden Zekai Apaydın’ın Albümünden”, *Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi*, c. I, sayı 1 (Kasım 1984), s. 300-308
- Enise Aslı Öztürk, *Tunalı Hilmi Bey’in I. TBMM’deki Yasal Faaliyetleri*, Yüksek Lisans Tezi, Eskişehir Osmangazi Üniversitesi, Eskişehir 2006
- Enver Behnan Şapolyo, *Kemal Atatürk ve Millî Mücadele Tarihi*, Ankara 1944
- Enver Konukçu, “Adapazarı Kaymakamı Tahir (1919-1920)”, *Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi*, 13/38 (1997), s. 521-538
- Ercan Çağlayan, “Kiğ’den bir Portre, Hüseyin Avni Ulaş (1887-1948)”, *Bingöl Araştırmaları Dergisi*, 1/2 (2015), s. 9-18
- Erdal Açıkşes, Osman Kubilay Gül, “Osmanlı Toplumunda Aidiyetlik Duygusuna Bir Örnek: Ahmet Rüstem (Alfred Bilinski) Bey”, *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 19/1 (2009), s. 169-184

Erol Kürkçüoğlu, “Mustafa Durak Birinci Dönem TBMM Erzurum Milletvekili”, *Atatürk Dergisi*, 1/4 (1990), s. 119-136

Erol Kürkçüoğlu, *Mustafa Durak Sakarya*, Erzurum 2016

Erol Yüksel “Mondros Mütarekesi’nden Kurtuluşa Kağızmanda Ermeni Tedhişi (1918-1920)”, *SUTAD*, 41 (2017), s. 287-306

Esat Özoğuz, *Adana’nın Kurtuluş Mücadelesi Hatıraları*, İstanbul 1934

Eyüp Sabri Akgöl, *Esaret Hatıraları*, İstanbul 1978

Fahrettin Altay, *Görüp İştiklerim, 10 Yıl Savaş ve Sonrası (1912-1922)*, Ankara 1970

Falih Rıfki Atay, *Çankaya, Atatürk’ün Doğumundan Ölümüne Kadar*, İstanbul 1969

Fahri Çoker, *Türk Parlamento Tarihi*, c. 3, TBMM, Ankara 1995

Ferit Yücebaş, “TBMM Zabıt Ceridelerine Göre İlk Mecliste Van Milletvekilleri ve Faaliyetleri”, *Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 28 (2015), s. 158-181

Fethi Tevetoğlu, *Atatürk’le Samsun’a Çıkanlar*, Ankara 1987

Filiz Çolak, “I. TBMM’de Menteşe (Muğla) Mebusları ve Meclisteki Faaliyetleri (1920- 1923)”, *Yenifikir*, 21 (2018), s. 133-156

Filiz Gemici, *Millî Mücadele’de Bir Vali, Sivas Valisi Mehmet Reşit Paşa (1868-1924)*, Yüksek Lisans Tezi, Sakarya Üniversitesi, Sakarya 2007

Filiz Gemici, Enis Şahin, “Millî Mücadele’de Bir Vali, Sivas Valisi Mehmet Reşit Paşa (1868-1924)”, *Akademik İncelemeler Dergisi*, 2/2 (2007), s. 1-25

Fuat Bayramoğlu, Nihat Azamat, “Bayramiye”, *DİA*, c. 5, s. 269-273, İstanbul 1992

Gülin Öztürk, *I. ve II. Dönem Yozgat Milletvekilleri ve Siyasi Faaliyetleri*, Doktora Tezi, Niğde Üniversitesi, Niğde 2012

Güngör Görmüş, *Trabzon Mebusu Nebizade Hamdi Ülkümen*, Yüksek Lisans Tezi, Karadeniz Teknik Üniversitesi, Trabzon 2006

Günver Güneş, “Aydın ve Çevresinde Yunan İşgali ve Sivil Direniş Örgütlenmesi, Heyet-i Milliyeler”, *Kuva-yı Milliye’nin 90. Yılında İzmir ve Batı Anadolu Uluslararası Sempozyum Bildirileri 2009*, s. 15-48, Ankara 2010

Hakan Özkökeli, *I. Dönem TBMM’de Polis Kökenli Milletvekilleri*, Yüksek Lisans Tezi, Kocatepe Üniversitesi, Afyonkarahisar 2010

- Halide Edip Adivar, *Doktor Abdülhak Adnan Adivar*, İstanbul 1956
- Halit Kaya, *Refet Bele'nin Askerî ve Siyasi Hayatı (1881-1963)*, İstanbul 2010
- Halit Kaya, "Millî Mücadele ve Refet (Bele) Paşa", *Kara Harp Okulu Bilim Dergisi*, 23/2 (2013), s. 21-59
- Hamdi Namık Gör, *İstiklal Mucizesi*, Ankara 1956
- Hamdullah Suphi Tanrıöver, *Anadolu Millî Mücadelesi*, İstanbul 1946
- Handan Haykır, "TBMM'de Palulu Milletvekilleri", *Uluslararası Palu Sempozyumu (2018) Bildiriler*, s. 373-386, Elâzığ 2019
- Hasan Tahsin Uzer, *Makedonya'da Eşkıyalık Tarihi ve Son Osmanlı Yönetimi*, Ankara 1999
- Hatice Yıldırım, *I. ve II. Dönem TBMM Çorum Milletvekilleri (Biyografileri ve Faaliyetleri)*, Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi, Konya 2008
- H. Hürrem Ulusoy, *Doksanda On Derviş ve Ozan*, Ankara 2017
- Hıdır Göktaş, *Kürtler, İsyan, Tenkil*, İstanbul 1992
- Asaf Gökbel , *Hikmet Şölen, Aydın İli Tarihi*, İstanbul, 1936
- Hulusi Turgut, *Atatürk'ün Sırdaşı Kılıç Ali'nin Sırları*, İstanbul 2005
- Huriye Karnap, *I. ve II. Dönem TBMM'de Trabzon Milletvekilleri (Biyografi ve Faaliyetleri)*, Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi, Konya 2004
- Hüseyin Akar, *Dersim'den Portreler*, Ankara 1999
- Hüseyin Alpay, *Millî Mücadele'de Tokat*, Tokat 2018
- Hüseyin Bulut, "Kurucu Mecliste Erzincan Milletvekilleri", *Atatürk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi*, 10 (1998), s. 227-236
- Işık Ögütçü, *Orhan Kemal'in Babası Abdülkadir Kemali'nin Anıları*, İstanbul 2005
- İbrahim Arvas, *Tarihi Hakikatler*, İstanbul 2005
- İlhan Haçın, "Sivas Milletvekili Emir (Marşan) Paşa'nın Siyasi Faaliyetleri", *Tarih Okulu Dergisi*, 28 (2016), s. 745-763
- İrşad Sami Yuca, "I. TBMM'nin Yardıma Muhtaç Mebusları Meselesi", *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 9/42 (2016), s. 831-845
- İsmail Çolak, *Millî Mücadele'de Kalemler Ordu*, İzmir 2010

- İsmail Şükrü Çelikalay, *Millî Savaş Tarihinden Bir Sahife*, İstanbul 1950
- İsmet İnönü, *Hatıralarım, Genç Subaylık Yılları, 1884-1918*, İstanbul 1969
- İsmet İnönü, *Hatıralar*, İstanbul 1985-1987
- İzzet Öztoprak, “Adana ve Çevresinde Müdafaa-i Hukuk Çalışmaları”, *Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi*, c. 7, sy. 22 (1991), s. 117-139
- İzzettin Beştaş, “I. Mecliste Ergani Milletvekilleri ve Faaliyetleri”, *Avrasya Sosyal ve Ekonomi Araştırmaları Dergisi*, 6/5 (2019), s. 99-125
- Kadir Aşçı, Şeyh Hacı Fevzi Efendi (1861-1923), İstanbul 2018
- Kağan Gökalp, Suat Bulut, *Dersimli Diyar Ağa*, İstanbul 2011
- Kamuran Kalabalık, “Ahmet Nafiz Bey (Özalp) (1889-1955)”, *III. Uluslararası Canik Sempozyumu 2013*, c. 2, s. 147-154 Kasım Ener, Çukurova'nın İşgali ve Kurtuluş Savaşı, İstanbul 1963
- Kasım Ener, Çukurova, Kurtuluş Savaşında Adana Cephesi, Ankara 1970
- Kaya Bengisu, *Koca Doktor Mustafa Bengisu*, İzmir 2006
- Kazım Karabekir, *İstiklal Harbimiz*, İstanbul 1960
- Kazım Özalp, *Anılar Belgeler*, İstanbul 2015
- Kazım Vehbi Oral, *Şiirlerimden Seçmeler*, Ankara 1975
- Kuva-yı Milliye Komutanı Tekelioğlu Sinan Bey'in Günlüğü*, Ankara 2012
- Mahmut Esat Bozkurt, *Atatürk İhtilali*, İstanbul 1940
- Mazhar Müfit Kansu, *Erzurum'dan Ölümüne Kadar Atatürk'le Beraber*, Ankara 1988
- Mehmet Ali Uysal, *Cumhuriyet Döneminde Denizli Kazası*, Yüksek Lisans Tezi, Afyon Kocatepe Üniversitesi, Afyon 1999
- Mehmet Biçici, *Gaziantep'te Siyasal Yaşam (1923-1950)*, Gaziantep 2020
- Mehmet Bilgin, *Teşkilat-ı Mahsusa'nın Kafkasya Misyonu ve Operasyonları*, İstanbul 2017
- Mehmet Gündüz, “Hacı Bedir Ağa'nın Millî Mücadeledeki Rolü ve TBMM'deki Faaliyetleri”, *Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi*, 35/100 (2019), s. 415-447
- Mehmet Kaya, “Meclis-i Mebusan'dan Türkiye Büyük Millet Meclisi'ne, Hüseyin Sırrı Bey ve Meclis Faaliyetleri”, *Uluslararası Gazi Akçakoca ve Kocaeli Tarihi Sempozyumu*

Bildirileri 2015, s. 1129-1149, Kocaeli 2015

Mehmet Nusret, *Tarihçe-i Erzurum*, İstanbul 2015

Mehmet Pınar, *Cumhuriyet Döneminde Mersin ve İçel'de Siyasi Hayat (1923-1950)*, İstanbul 2018

Mehmet Şeref Aykut, *Trakya Millî Mücadele Tarihi, Malta Hatıratı ve Malta'da Türkler*, İstanbul 2010

Melek Ulusoy, "TBMM Birinci ve İkinci Dönem Sinop Milletvekilleri", *Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 33 (2014), s. 123-135

Melih Tınal, "TBMM Birinci Döneminde Doktor Milletvekilleri", *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi (JISR)*, 2/6 (2009), s. 617-627

Meral Demirel, *Tam Bir Muhalif Abdülkadir Kemali Bey*, İstanbul 2006

Metin Özata, *İlk Çağlardan Kurtuluş Savaşı'na Burdur Tarihi*, İzmir 2009

M. Ertuğrul Düzdağ, M. Orhan Okay, "Mehmed Akif Ersoy", *DİA*, c. 28, s. 432-439, Ankara 2003

Miraç Şentürk, *Millî Mücadele Döneminde Elviye-i Selase ve Milletvekilleri*, Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi, Ankara 2010

M. Fahrettin Kırzioğlu, "Türk-Gürcü Savaşı'nda En Büyük Millî Kahramanımız: Y. Mühendis Osman Server Atabek (1886-1962)", *Kars İli*, I (1966), s. 54-58

Muammer Çelik, *Erzurumlu Hüseyin Avni Ulaş*, İstanbul 2017

Muammer Göçmen, "Okyar, Ali Fethi", *DİA*, c. 33, s. 342-343, İstanbul 2007

Murat Aydoğdu, "Kocaeli Yarımadası'nda Karakol Cemiyeti", *Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi*, 25/75 (2009), s. 605-634

Mustafa Balcıoğlu, "Mersinli Cemal Paşa Biyografisi Üzerine Değerlendirme", *Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi*, 13/39 (Kasım 1997), s. 813-816

Mustafa Balcıoğlu, "Ölümünün 48. Yıldönümünde Ali Çetinkaya", *Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi*, 13/38 (1997), s. 565-572

Mustafa Bayram, "Cumhuriyetimizin Manevi Mimarlarından İsmail Şükrü Çelikalay", *Diyanet Dergisi*, 155 (2003), s. 12-13

Mustafa Fehmi Gerçeker, *Karacabey'den Ankara'ya*, Ankara 1982

Mustafa Fırat Gül, "Cumhuriyetin İlk Yıllarında Aksaray'ın Önemli Müteşebbisi

Vehbi (Çorakçı) Bey'in Hayatı Siyasi ve İktisadi Faaliyetleri”, *Tarihin Peşinde Dergisi*, 6 (2011), s. 135-152

Mustafa Fırat Gül, *Aksaray'ın Sosyal, Kültürel ve Ekonomik Yapısı (1908-1933)*, Doktora Tezi, Niğde Ömer Halisdemir Üniversitesi, Niğde 2020

Mustafa Kemal Paşa, *Nutuk*, Ankara 1927

Mustafa Sarı, “Millî Mücadelede Bir Devlet Adamı, Van Valisi Haydar (Vaner) Bey”, *History Studies*, 4/1 (2012), s. 449-488

Mustafa Şahin, *Hasan Tahsin Uzer'in Hayatı İdari ve Siyasi Faaliyetleri*, İstanbul 2015

Muzaffer Taşyürek, *Erzurum Kongresi ve I. TBMM'de Erzurum Milletvekilleri*, İstanbul 2000

Necmi Uyanık, “Batıcı Bir Aydın Olarak Celal Nuri İleri”, *Selçuk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, 15 (2004), s. 227-274

Nedim Sarıgüzel, “Birinci Dönem Türkiye Büyük Millet Meclisinde Antalya Milletvekilleri (Biyografi Ve Faaliyetleri)”, *OPUS-Uluslararası Toplum Araştırmaları Dergisi*, 12 (2017), 205-236

Olca Öncül, “Sürenkök Ailesi, Kurtuluş Savaşımızın Telgraf Uzmanı”, *Gemişten Geleceğe Antalyalılar*, 2 (Mart 2003), s. 4-7

Onur Zeki, *Birinci TBMM'de Bağımsız Mebuslar ve Yasama Çalışmaları (1920-1923)*, Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi, Ankara 2018

Orhan F. Köprülü, “Adıvar, Abdülhak Adnan”, *DİA*, c. 1, s. 375, İstanbul 1988

Orhan Özdil, *Ankara'da Bir Meclis Doğuyor*, TBMM Yayını, Ankara 2020

Orhan Özdil, Murat Babuçoğlu, Sena Gürlek, *Kuruluş Safhasında Belgelerle Türkiye Büyük Millet Meclisi*, TBMM Yayını, Ankara 2021

Osman Selim Kocahanoğlu, *Atatürk'e Kurulan Pusu İzmir Suikastinin İçyüzü*, İstanbul 2012

Osman Tufan, *Kilikya Doğu Bölgesi'nde Millî Hareketler ve Kozan Sancağı ile Mülhakatının Kurtuluş Hatıraları*, Adana 1964

Ömer Hakan Özalp, “Yeşilzade Mehmed Salih Efendi”, *DİA*, c. 43, s. 498-499, İstanbul 2013

Ömer Menekşe, “Abdullah Azmi Efendi (Torun)”, *Diyanet Dergisi*, 204 (Aralık 2007), s. 62-63

- Rauf Orbay, *Cehennem Değirmeni Siyasi Hatıralar*, İstanbul 2004
- Rauf Orbay, *Siyasi Hatıralar*, İstanbul 2018
- Recep Duymaz, “Celal Nuri İleri”, *DİA*, c. 7, s. 242-245, İstanbul 1993
- Remzi Ateşyürek, “Mehmed Vehbi Efendi”, *DİA*, c. 28, s. 540-541, Ankara 2003
- Rıza Nur, *Hayat ve Hatıralarım*, İstanbul 1967-1968
- Şahin Yedek, “Atatürk Döneminde Elâzığ’ı Temsil Edenler (1920-1938)”, *Akademik Bakış Dergisi*, 48 (2015), s. 61-79
- Savaş Sertel, Salih Akyel, “I. TBMM’deki Dersim Milletvekilleri ve Faaliyetleri”, *Türk Sosyal Tarihçiliğinde Bir “Yalnız” İsim Bahaeddin Yediyıldız’a Armağan*, s. 301-314, TKAE, Ankara 2015
- Sedat Işık, *Birinci Dönem Türkiye Büyük Millet Meclisi’nde Bitlis Milletvekilleri*, Yüksek Lisans Tezi, Atatürk Üniversitesi, Erzurum 2011
- Selçuk Duman, “Birinci Dönem Sivas Milletvekilleri ve Siyasi Hayattaki Yerleri”, *Cumhuriyet Döneminde Sivas Sempozyumu Bildirileri 2008*, c. 1, s. 7, Sivas 2009
- Selçuk Silsüpür, *Keskin Kuva-yı Milliye Reisi M. Rıza Bey, Cumhuriyet’imizin Kuruluşundaki Bilinmeyenler*, Ankara 2019
- Serdar Yakar, *Maraş Milli Mücadelesinde Arslan Bey*, Kahramanmaraş 2014
- Serpil Sürmeli, “Batım Milletvekili Ahmed Fevzi (Erdem) ve Şavşat Olayı”, *Atatürk Dergisi*, 5/3 (2007), s. 53-77
- Sezai Balcı, Levent Küçük, *Osmanlı Bürokrasisinde Ahıskalı Devlet Adamları*, İstanbul 2015
- Sinan Hakan, *Türkiye Kurulurken Kürtler (1916-1920)*, İstanbul 2013
- Sinan Omur, *Büyük Mareşal Fevzi Çakmak*, İstanbul 1962
- Süleyman Külçe, *Mareşal Fevzi Çakmak*, İstanbul 1953
- Süleyman Necati Güneri, *Hatıra Defteri*, İstanbul 1999
- Şaban Sitembölükbaşı, “Orbay, Hüseyin Rauf”, *DİA*, c. 33, s. 356-357, İstanbul 2007
- Şerafettin Turan, *Mustafa Kemal Atatürk, Kendine Özgü Bir Yaşam ve Kişilik*, Ankara 2004
- Şerafettin Turan, “Mustafa Kemal Atatürk, Hayatı”, *DİA*, c. 31, s. 310-331, İstanbul 2006

Şerafettin Yener, Mustafa Şehitoğlu, Nevzat Erdoğan, “TBMM I. ve II. Dönem Yasama Faaliyetlerine Katkıları ile İstiklal Madalyası Sahibi Yozgat Mebusu Süleyman Sırrı İçöz”, *I. Uluslararası Bozok Sempozyumu 2016*, c. 2, s. 275-290, Yozgat 2016

Şevket Süreyya Aydemir, *Tek Adam, Mustafa Kemal*, 3 cilt, İstanbul 1963-1964

Taha Toros, *Kurtuluş Savaşında Çukurova*, Ankara, 2001

Taner Bilgin, *Millî Mücadele Döneminde Bilecik*, Bilecik 2015

TBMM Aza-yı Kiramı Cedveli, TBMM, Ankara, 1337 (1921)

TBMM Aza-yı Kiramı Albümü, TBMM, Ankara [1922]

TBMM Albüm Dönem 1, TBMM'nin 25. Yıldönümünü Anış, TBMM, Ankara 1945

TBMM Albümü 1920-1973, TBMM, Ankara 1973

TBMM Albümü 1920-2010, c. 1-2, TBMM, Ankara 2010

Timuçin Aykanat, “Müftü Hasan Rafet Efendi'nin Mevlud-i Şerifi”, *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 11/60 (2018), s. 33-43

Tuğba Gülen, *İki Dünya Savaşı Arasında (1918-1939) Çorum'da İz Bırakanlar*, Çorum 2015

Tunay Karakök, “Zonguldak'ta Millî Mücadele Destekçisi Bir Müftü, Devrek Müftüsü Hacı Abdullah Sabri (Aytaç) Efendi”, *Birey ve Toplum*, 2/3 (2012), s. 145-161

Tuncay Ercan Sepetçioğlu, “Millî Mücadele Döneminde Hacim Muhiddin (Çarıklı) Bey'in Batı Anadolu'daki Faaliyetleri”, *Studies of Ottoman Domain*, 5/8 (2015), s. 48-67

Turan Tuğlu, *Alemdarzade Ziya Bey'in Şehadeti ve Tuğlu Ailesi*, Gümüşhane 2013

Turgut Çarıklı, *Babam Hacim Muhittin Çarıklı*, İstanbul 2005

Turgut Gürer, *Atatürk'ün Yaveri Cevat Abbas Gürer*, İstanbul 2018

Türk İstiklal Harbi'ne Katılan Tümen ve Daha Üst Kademelerdeki Komutanların Biyografileri, ATASE, Ankara 1989

Türk İstiklal Harbi'ne Katılan Alay ve Tugay Komutanlarının Biyografileri, ATASE, Ankara 2010

Ufuk Gülsoy, “Celaleddin Arif”, *DİA*, c. 7, s. 246-247, İstanbul 1993

Uğur Mumcu, *Kürt İslam Ayaklanması*, İstanbul 1991

- Vahdettin Engin, *Hesaplaşma*, İstanbul 2011
- Veli Ertan, “Börekçi, Rifat”, *DİA*, c. 6, s. 325-326, İstanbul 1992
- Veli Ertan, “Gerçekler, Mustafa Fehmi”, *DİA*, c. 14, s. 27-28, İstanbul 1996
- Veysel Usta, “Ali Şükrü Bey”, *DİA*, c. EK-1, s. 81-84, İstanbul 2016
- Vicdan Öztürk, “İbrahim Süreyya Bey (Yiğit)’in Hayatı ve Parlamenter Faaliyetleri”, *Turkish Studies*, 8/5 (2013), s. 631-643
- Volkan Payaslı, “Birinci Dönem TBMM’de Diyarbakır Milletvekili Hacı Şükrü (Aydındağ) Bey’in Siyasi Faaliyetleri (1920-1923)”, *Uluslararası Diyarbakır Kongresi 2018*, s. 645-674, Diyarbakır 2018
- Volkan Tunç, “Van Milletvekili İbrahim Arvas’ın Biyografisi ve TBMM’deki Faaliyetleri”, *Akademik Tarih ve Düşünce Dergisi*, 6/2 (2019) s. 388-432
- Yahya Düzenli, *I. Mecliste Trabzon Mebusu Ali Şükrü Bey*, Ankara 2017
- Yalçın Toker, *Atatürk Muhaliflerinden Portreler 1*, İstanbul 2011
- Yalçın Toker, *Atatürk Muhaliflerinden Portreler 2*, İstanbul 2011
- Yasemin Beyazıt, “Hüseyin Mazlum Bababalım ve Ailesinin Millî Mücadele’deki Rolü”, *Belgi Dergisi*, 6 (2013) s. 709-730
- Yaşar Akbıyık, *Millî Mücadelede Güney Cephesi Maraş*, Ankara 2015
- Yaşar Özüçetin, “TBMM Birinci Döneminde Maarifçiler”, *Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi*, 14/42 (1998), s. 871-887
- Yaşar Özüçetin, “Çok Partili Hayata Geçiş Sürecinde Kırşehir (1)”, *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi (JISR)*, 5 (2008), s. 635-657
- Yaşar Özüçetin, *Çok Partili Hayata Geçiş Sürecinde Kırşehir*, Ankara 2009
- Kuva-yı Milliye ve Millî Mücadelede Kırşehir*, Kırşehir 2009
- Yunus Nadi Abaloğlu, *Birinci Büyük Millet Meclisinin Açılışı ve İsyenlar*, İstanbul 1955
- Yunus Nadi Abaloğlu, *Ankara’nın İlk Günleri*, İstanbul 1955
- Yunus Nadi Abaloğlu, *Kurtuluş Savaşı Anıları*, İstanbul 1978
- Yusuf Necat Yayıoğlu, *Osman Tufan Paşa, Çukurova’da Kuva-yı Milliye Dönemi’nin Efsane Kumandanı*, Adana 2015

Yunus Şen, “Yavuz Havuz Olayı”, *Popüler Tarih*, 14 (Haziran 2001), s. 38-41

Yunus Zeyrek, “Batum Mebusu Ali Rıza Acara”, *Bizim Ahıska Dergisi*, 47 (2017) s. 3-10

Yunus Zeyrek, “Batum Mebusu Edip Dinç’in 1921 Yılı Günlüğü”, *Bizim Ahıska Dergisi*, 10 (2008), s. 37-40

Yunus Zeyrek, “Batum Mebusu Edip Dinç’in Hatıraları”, *Bizim Ahıska Dergisi*, 51 (2018), s. 23-25

Yusuf Hikmet Bayur, *Atatürk, Hayatı ve Eseri*, Ankara 1990

Yusuf Kemal Tengirşenk, *Vatan Hizmetinde*, İstanbul 1967

Zülal Keleş, “Cafer Tayyar Paşa”, *Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi*, 15/44 (1999), s. 529-545

EGEMENLİK KAYITSIZ ŞARTSIZ MİLLETİNDİR